NESEFİ TEFSİRİ

تفسير النسفي

مدارك التنزيل وحقائق التأويل

Tercüme

Şerafettin ŞENASLAN

Ömer Faruk HAZNEDAROĞLU

İstanbul Kitap ve Kültür Merkezi
Büyük Reşit Paşa Cad. No: 22/42
Vezneciler/İSTANBUL
☎ : (0212) 528 46 17

Bu Ciltte Tefsiri Yapılan Ayetler:

İÇİNDEKİLER

MÜNÂFİKUN SURESİ

TEĞÂBÛN SURESİ

TALAK SURESİ

TAHRÎM SURESİ

MÜLK SURESİ

KALEM SURESİ

HÂKKA SURESİ

MEÂRİC SURESİ

NÛH SURESİ

CİN SURESİ

MÜZZEMMİL SURESİ

MÜDDESSİR SURESİ

KIYÂMET SURESİ

İNSAN SURESİ

MÜRSELÂT SURESİ

NEBE' SURESİ

NAZİÂT SURESİ

ABESE SURESİ

TEKVÎR SURESİ

İNFİTÂR SURESİ

MUTAFFİFÎN SURESİ

İNŞİKÂK SURESİ

BURÛC SURESİ

TÂRIK SURESİ

A'LÂ SURESİ

ĞÂŞİYE SURESİ

FECR SURESİ

BELED SURESİ

ŞEMS SURESİ

LEYL SURESİ

DUHÂ SURESİ

İNŞİRÂH SURESİ

TÎN SURESİ

ALÂK SURESİ

KADİR SURESİ

BEYYİNE SURESİ

ZİLZÂL SURESİ

ÂDİYÂT SURESİ

KARİ'A SURESİ

TEKÂSÜR SURESİ

ASR SURESİ

HÜMEZE SURESİ

FÎL SURESİ

KUREYŞ SURESİ

MÂ'ÛN SURESİ

KEVSER SURESİ

KÂFİRÛN SURESİ

NASR SURESİ

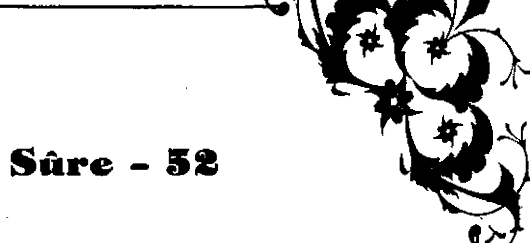
TEBBET SURESİ

İHLÂS SURESİ

FELÂK SURESİ

NÂS SURESİ

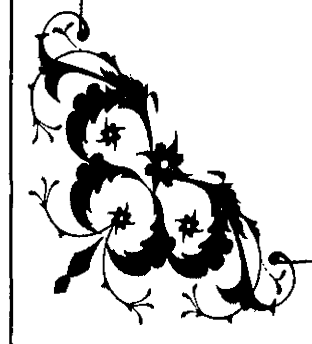

Sûre - 52

TÛR SÛRESİ

Bu sûre Mekke'de nazil olmuştur;
49 âyettir.

Cüz - 27

1. – 16. ÂYETLER

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

وَالطُّورِۙ ﴿١﴾ وَكِتَابٍ مَسْطُورٍۙ ﴿٢﴾ ف۪ي رَقٍّ مَنْشُورٍۙ ﴿٣﴾ وَالْبَيْتِ
الْمَعْمُورِۙ ﴿٤﴾ وَالسَّقْفِ الْمَرْفُوعِۙ ﴿٥﴾ وَالْبَحْرِ الْمَسْجُورِۙ ﴿٦﴾
اِنَّ عَذَابَ رَبِّكَ لَوَاقِعٌۙ ﴿٧﴾ مَا لَهُ مِنْ دَافِعٍۙ ﴿٨﴾ يَوْمَ تَمُورُ
السَّمَٓاءُ مَوْرًاۙ ﴿٩﴾ وَتَس۪يرُ الْجِبَالُ سَيْرًاۜ ﴿١٠﴾ فَوَيْلٌ يَوْمَئِذٍ
لِلْمُكَذِّب۪ينَۙ ﴿١١﴾ اَلَّذ۪ينَ هُمْ ف۪ي خَوْضٍ يَلْعَبُونَۢ ﴿١٢﴾ يَوْمَ يُدَعُّونَ
اِلٰى نَارِ جَهَنَّمَ دَعًّاۜ ﴿١٣﴾ هٰذِهِ النَّارُ الَّت۪ي كُنْتُمْ بِهَا تُكَذِّبُونَ ﴿١٤﴾
اَفَسِحْرٌ هٰذَٓا اَمْ اَنْتُمْ لَا تُبْصِرُونَ ﴿١٥﴾ اِصْلَوْهَا فَاصْبِرُٓوا اَوْ لَا
تَصْبِرُواۚ سَوَٓاءٌ عَلَيْكُمْۜ اِنَّمَا تُجْزَوْنَ مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿١٦﴾

Meali

1. – 8. Tûr'a; satır satır yazılmış, ince deri üzerine yayılmış kitâba; ma'mûr eve, yükseltilmiş tavana, dolan denize andolsun ki, Rabbinin azâbı mutlaka vukû bulacaktır. Ona engel olacak bir şey yoktur.

9. O gün gök sallanıp çalkalanır.

10. Dağlar, yürüdükçe yürür.

11. – 12. Yalanlayanların vay haline o gün! Ki onlar o daldıkları batıl içinde oynayıp duranlardır.

13. – 14. O gün cehennem ateşine itilip atılırlar da, "İşte yalanlayıp durduğunuz ateş budur." denilir.

15. Bir büyü müdür bu? Yoksa görmüyor musunuz?

16. Girin oraya, sabretseniz de sabretmeseniz de artık sizin için birdir. Çünkü yaptıklarınızın karşılığına çarptırılacaksınız.

Tefsiri

1 – / 8 – Tûr'a; satır satır yazılmış, ince deri üzerine yayılmış kitâba; ma'mur eve, yükseltilmiş tavana, dolan denize andolsun ki, Rabbinin azâbı mutlaka vukû bulacaktır. Ona engel olacak bir şey yoktur.

Tûr, Allah Teâlâ'nın, Musa (as)'a onun üzerinde iken konuştuğu dağdır. Medyen'dedir.

"Satır satır yazılmış ... kitap..." Kur'an'dır. Nekra kılınmıştır; çünkü, diğer kitaplara karşı üstün kılınmış bir kitaptır. Ya da levhi mahfuzdur. Ya da Tevrat'tır.

« رَقّ », *"ince deri"* sayfadır. Ya da, üzerine yazı yazılan deridir.

"Yayılmış"; açık, mühürsüz ya da görülen demektir. *".. ma'mur..."* yani mukabil demektir. O, gökte Kâbe'nin tam hizasında, mukabilinde bulunan evdir. O'nun mamurluğu, O'nu ziyaret eden meleklerin çokluğuyladır. Rivayet edildiğine göre, O'na her gün yetmiş bin melek giriyor, çıkıyor ve bir daha ebedi olarak oraya dönmüyor.

Hacılarla ve umrecilerle ma'mur olduğu için *"o Kâbe'dir"* de denilir.

"Yükseltilmiş tavan" yani gök, ya da arş. *".. dolan deniz..."* dolan ya da yanan deniz demektir.

İlk « وَ », yemin içindir. Diğerleri atıf içindir. Yeminin cevabı *"Rabbinin azabı mutlaka vukû bulacaktır."* cümlesidir. Yani, "Rabbinin kâfirlere vâdettiği azap mutlaka vukû bulacaktır." cümlesidir. Yani "Rabbinin kâfirlere vâdettiği azap mutlaka inecektir." demektir. Cübeyr b. Mut'im şöyle demiştir:

"Esirler hakkında konuşmak üzere Resulullah (sav)'e gitmiştim. O'na sabah namazında ulaştım Tûr sûresini okuyordu. 'Rabbinin azâbı mutlaka vukû bulacaktır.' cümlesine geldiğinde azabın inmesinden korkarak Müslüman oldum."

"Ona engel olacak bir şey yoktur." hiçbir engel ona mani olmaz. Cümle « وَاقِعٌ » kelimesinin sıfatıdır. Yani; vukû bulacaktır, def edilmeyecektir, demektir.

9 – O gün gök sallanıp çalkalanır.

« يَوْمَ »'deki amil « لَوَاقِعٌ »'dır. Yani bu günde meydana gelir, demektir. Ya da âmil, *"hatırla"* kelimesidir. *".. sallanıp çalkalanır..."* değirmen dönüşü gibi döner.

10 – Dağlar, yürüdükçe yürür.

Dağlar, havada bulutlar gibi yürür. Çünkü onlar saçılmış, toz toprak haline gelmiştir.

11– / 12– Yalanlayanların vay haline o gün! Ki onlar o daldıkları batıl içinde oynayıp duranlardır.

Bâtıla ve yalana dalma hususunda « خَوْضٌ » kullanılışı gâliptir.

﴿ وَكُنَّا نَخُوضُ مَعَ الْخَائِضِينَ ﴾

"Batıla dalanlarla birlikte dalıyorduk." [1] ayeti de bundandır.

13– / 14– O gün cehennem ateşine itilip atılırlar da, "İşte, yalanlayıp durduğunuz ateş budur." denilir.

« يَوْمَ يُدَعُّونَ اِلَى جَهَنَّمَ دَعًّا » ayeti « يَوْمَ تَمُورُ »'dan bedeldir.

[1] Müddesir, 45.

« اَلدَّعُّ » şiddetle atmak demektir. Bu da cehennemin bekçilerinin, onların ellerini boyunlarına kelepçelemeleri, alınlarıyla ayaklarını bir araya getirmeleri ve onları yüz üstü ve kafa üstü cehenneme atmalarıdır. Onlara, *"İşte dünyada iken yalanlayıp durduğunuz ateş budur."* denir.

15 – Bir büyü müdür bu? Yoksa görmüyor musunuz?

« هٰذَا » – *"bu"* mübtedadır. « سِحْرٌ » – *"büyü"* onun haberidir. Şunu kastediyor: Sizler vahiy için, *"Bu büyüdür."* diyordunuz. Bu büyü müdür? Bu tasdik eden şey de büyü müdür demek istiyor. « فَ » bu manadan dolayı gelmiştir. *"Yoksa görmüyor musunuz?"* Dünyada iken görmediğiniz gibi. Şunu kastediyor: Yoksa *"Siz habere karşı kör olduğunuz gibi haber verene karşı da mı kördünüz?"* bu azar ve alaydır.

16 – Girin oraya, sabretseniz de sabretmeseniz de artık sizin için birdir. Çünkü yaptıklarınızın karşılığına çarptırılacaksınız.

« سَوَاءٌ » kelimesinin haberi hazfedilmiştir. Yani size iki iş –sabretmek ve sabretmemek– birdir demektir.

Denildi ki: Tam tersidir. (Yani « سَوَاءٌ » haberdir mübteda hazfedilmiştir.)

Sabredip, etmemenin bir olduğunu *"yaptıklarınızın karşılığına çarptırılacaksınız"* sözüyle delillendirdi. Çünkü, sabrın sonuçta sabredenin hayır karşılık görmesi sebebiyle ümitsizliğe karşı bir üstünlüğü vardır. Ceza olan azaba karşı sabırda ise ne sonuç vardır, ne menfaat vardır, ne de ümitsizliğe karşı onun bir üstünlüğü vardır.

❁ ❁ ❁

17. – 28. ÂYETLER

إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي جَنَّاتٍ وَنَعِيمٍ ﴿١٧﴾ فَاكِهِينَ بِمَا آتَيهُمْ رَبُّهُمْ
وَوَقَيهُمْ رَبُّهُمْ عَذَابَ الْجَحِيمِ ﴿١٨﴾ كُلُوا وَاشْرَبُوا هَنِيئًا بِمَا
كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿١٩﴾ مُتَّكِئِينَ عَلَى سُرُرٍ مَصْفُوفَةٍ وَزَوَّجْنَاهُمْ
بِحُورٍ عِينٍ ﴿٢٠﴾ وَالَّذِينَ آمَنُوا وَاتَّبَعَتْهُمْ ذُرِّيَّتُهُمْ بِإِيمَانٍ أَلْحَقْنَا
بِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ وَمَا أَلَتْنَاهُمْ مِنْ عَمَلِهِمْ مِنْ شَيْءٍ كُلُّ امْرِئٍ بِمَا
كَسَبَ رَهِينٌ ﴿٢١﴾ وَأَمْدَدْنَاهُمْ بِفَاكِهَةٍ وَلَحْمٍ مِمَّا يَشْتَهُونَ ﴿٢٢﴾
يَتَنَازَعُونَ فِيهَا كَأْسًا لَا لَغْوٌ فِيهَا وَلَا تَأْثِيمٌ ﴿٢٣﴾ وَيَطُوفُ
عَلَيْهِمْ غِلْمَانٌ لَهُمْ كَأَنَّهُمْ لُؤْلُؤٌ مَكْنُونٌ ﴿٢٤﴾ وَأَقْبَلَ بَعْضُهُمْ
عَلَى بَعْضٍ يَتَسَاءَلُونَ ﴿٢٥﴾ قَالُوا إِنَّا كُنَّا قَبْلُ فِي أَهْلِنَا
مُشْفِقِينَ ﴿٢٦﴾ فَمَنَّ اللَّهُ عَلَيْنَا وَوَقَينَا عَذَابَ السَّمُومِ ﴿٢٧﴾ إِنَّا كُنَّا
مِنْ قَبْلُ نَدْعُوهُ إِنَّهُ هُوَ الْبَرُّ الرَّحِيمُ ﴿٢٨﴾

Meali

17. – 18. Şüphesiz muttakîler Rablerinin kendilerine verdikleriyle sevinerek cennetlerde ve nimet içindedirler. *(Zira)* Rableri onları cehennem azabından korumuştur.

19. – 20. Onlara: "Yaptıklarınıza karşılık sıra sıra dizilmiş koltuklara yaslanarak afiyetle yiyin, için *(denilir.)* Ayrıca biz insanları ceylan gözlü hurilerle evlendirdik.

21. İman eden ve zürriyetleri de iman ile kendilerine tabi olanlar *(var ya!)* işte biz onların nesillerini de kendilerine kattık. Onların amellerinden de bir şey eksiltmedik. Herkes kazandıklarına karşı bir rehindir.

22. Onlara canlarının istediği meyve ve etten bol bol verdik.

23. Orada bir kadehi kapışırlar ama onda ne saçmalama vardır ne de günaha sokma.

24. Onların etrafında dolaşan ve kendilerine ait olan öyle erkek hizmetçileri vardır ki, sanki onlar sedefte gizlenmiş inci gibidirler.

25. Ve bazısı bazısına dönmüş soruşuyorlardır.

26. Derler ki: "Daha önce biz ailemiz için de korkardık.

27. Bu sebeple de Allah bize iyilik etti ve *(en küçük hücreye kadar nüfuz eden)* bu yakıcı azaptan bizi korudu.

28. Gerçekten biz bundan önce ona yalvarıyorduk. Çünkü iyilik eden esirgeyen ancak odur."

Tefsiri

17. – 18. Şüphesiz muttakîler Rablerinin kendilerine verdikleriyle sevinerek cennetlerde ve nimet içindedirler. (Zira) **Rableri onları cehennem azabından korumuştur.**

Muttakiler cennetlerdedir hem de ne cennetlerde *".. nimet içindedirler..."* yani hem de ne nimet içinde demektir.

« جَنَّاتٍ » – *"cennetler"* ve « نَعِيمٍ » – *"nimetler"* kelimelerinin nekre olarak ifadesi sıfatta kemal manasınadır. Ya da onlar, muttakilere mahsus, onlar için yaratılmış cennetler ve nimetler içindedirler, demektir.

« فَاكِهِينَ » zarftaki zamirden haldir. Zarf da haberdir. Yani Rableri'nin kendilerine verdikleriyle lezzetlenenler oldukları halde demektir. « وَوَقَاهُمْ رَبُّهُمْ » cümlesi « فِي جَنَّاتٍ » üzerine atfedilmiştir. Yani muttakiler cennetlerde karar kılmışlardır. Ve Rabbleri onları korumuştur. Ya da « مَا » mastariyye kılmak üzere « اٰتَاهُمْ رَبُّهُمْ » cümlesi üzerine atfedil-

miştir. Mana: *"Rablerinin kendilerine vermesiyle ve korumasıyla zevk yab oldukları halde."* demektir.

Ya da « وَ » hal içindir. Ondan sonraki tahkik edatı olan « قَدْ » gizlenmiştir.

19. – 20. Onlara "yaptıklarınıza karşılık sıra sıra dizilmiş koltuklara yaslanarak afiyetle yiyin, için (denilir.) Ayrıca biz insanları ceylan gözlü hurilerle evlendirdik.

"Onlara, 'yaptıklarınıza karşılık ... afiyetle yiyin, için' (denilir.)" Afiyetle yiyin için ya da afiyetli yiyecekler yiyin, içecekler için demektir. O da: kendisinde hayatı kederli kılan hiçbir şeyin olmadığı şeydir.

« مُتَّكِئِينَ », « كُلُوا وَاشْرَبُوا »'daki zamirden haldir. « سُرُرٌ », « سَرِيرٌ » karyola, divan, koltuk, kelimesinin çoğuludur.

"Sıra sıra dizilmiş" birbirine bitiştirilmiş. *"Onları evlendirdik."* onları birbirine bağladık « حُورٌ », « حَوْرَاءُ » – *"bembeyaz kadın"* kelimesinin çoğuludur. « عِينٌ » – *"ceylan gözlü"* gözlerin büyüklüğü güzelliği demektir.

21 – İman eden ve zürriyetleri de iman ile kendilerine tabi olanlar (var ya!) **işte biz onların nesillerini de kendilerine kattık. Onların amellerinden de bir şey eksiltmedik. Herkes kazandıklarına karşı bir rehindir.**

« وَالَّذِينَ اٰمَنُوا », mübtedadır. « اَلْحَقْنَا بِهِمْ » onun haberidir. Ebu Amr'a göre « وَاَتْبَعْنَاهُمْ », « وَاَتْبَعْنَاهُمْ » şeklindedir.

"Zürriyetleri" çocukları. « بِاِيمَانٍ » failden haldir. Babalarının amellerinden az da olsa çocukları imanları ve amelleri sayesinde babala-rının derecesine ilhak ederiz demektir. Denildi ki:

"Zürriyetlerin imanı tahkik mertebesine ulaşmasa da onlardan (babalarından) *taklit yollu aldıklarından dolayı babalarına ilhak olunurlar."*

Medeniye göre « ذُرِّيَّتَهُمْ » ve « ذُرِّيَّاتِهِمْ » şeklindedir. Ebu Amr'a göre « ذُرِّيَّاتُهُمْ » ve « ذُرِّيَّاتِهِمْ » şeklindedir. Şami'ye göre « ذُرِّيَّاتُهُمْ » ve « ذُرِّيَّاتِهِمْ » şeklindedir.

"Onların amellerinden de bir şey eksiltmedik." Onların amellerinin sevabından da hiçbir şey eksiltmedik. Mekki'ye göre « اَلِتْنَاهُمْ » şeklindedir. « يَأْلِتُ – اَلَتَ » ve « يَأْلَتُ – اَلَتَ » iki ayrı kelimedir. Birinci « مِنْ », « اَلَتْنَاهُمْ »'a taalluk etmektedir. İkincisi ise zaittir.

"Herkes kazandıklarına karşı bir rehindir." yani rehin kılınmıştır. Dolayısıyla müminin nefsi de, ameline rehin kılınmıştır ve onunla karşılık görecektir.

22 – Onlara canlarının istediği meyve ve etten bol bol verdik.

İstemeseler bile kendilerine canlarının istediği meyve ve etten vakit vakit arttırırız.

23 – Orada bir kadehi kapışırlar ama onda ne saçmalama vardır ne de günaha sokma.

"Kadehi" şarabı. Yani onlar ve yakınları olan meclis arkadaşları birbirinden kadehleri kapışırlar ve kadehleri elden ele dolaştırırlar. Biri diğerinin elinden kadehi alır. Diğeri, diğerinin elinden.

"Onda ne saçmalama vardır..." onun içilmesi neticesinde boş saçma söz söyleme yoktur. *"... ne de günaha sokma vardır..."* yani onlar arasında saçma sapan sözler cereyan etmez şunu kastediyor: Onlar arasında batıl şeyler ve dünya şarabını içenlerde olduğu gibi yalan küfür ve benzeri teklif uyduran (dünyada) günah olan şeyleri söylemek suretiyle günaha girdikleri şeyler yoktur. Çünkü onların akılları yerindedir. Dolayısıyla da hikmetle ve güzel sözlerle konuşurlar.

Mekki ve Basri'ye göre « لاَ لَغْوَ فِيهَا وَلاَ تَأْثِيمَ » şeklindedir.

24. – 25. Onların etrafında dolaşan ve kendilerine ait olan öyle erkek hizmetçileri vardır ki, sanki onlar sedefte gizlenmiş inci gibidirler. Ve bazısı bazısına dönmüş soruşuyorlardır.

"Kendilerine ait bir takım gılmanlar" kendilerinin has köleleri hizmetçileri, sanki onlar beyazlığından ve berraklığından dolayı sedefte gizlenmiş parıldayan büyük inciler gibidirler. Çünkü o en güzel ve en berrak şekilde el değmemiş bir haldedir. Ya da o, gizlenmiştir. Çünkü sadece ve sadece değerli kıymetli ve yüksek şeyler gizlenir. Nitekim Hadisi Şerifte:

"Cennet ahalisinin derece yönünden en düşüğü şu kişidir ki o hizmetçilerinden birini çağırır da ona kapısında bin tanesi 'buyur, emret' diye cevap verir." buyurulmuştur.

Cennettekiler birbirlerine dönüp sorarlar.

Birbirlerine durumlarından, amellerinden ve Allah (cc) katındaki şeye ne ile nâil olduklarından sorarlar.

26 – Derler ki: "Daha önce biz ailemiz için de korkardık.

"Daha önce", yani dünyada. *".. korkardık..."* Allah (cc) korkusundan dolayı kalplerimiz içli duyguluydu. Ya da imanın çekip alınmasından ve güvenin kaybedilmesinden korkardık. Ya da iyiliklerin reddedilmesinden ve kötülüklerin ele alınmasından korkardık demektir.

27 – Bu sebeple de Allah bize iyilik etti ve (en küçük hücreye kadar nüfuz eden) **bu yakıcı azaptan bizi korudu.**

Allah (cc) bize bağışlamak ve merhamet etmek suretiyle, lütufta bulundu. Azabı semum (vucudun içine işleyen azap) deri üzerindeki deliklerden içeri giren sıcak rüzgârdır. Cehennem ateşi de bununla adlandırılmıştır. Çünkü o da bu özelliktedir.

28 – Gerçekten biz bundan önce ona yalvarıyorduk. Çünkü iyilik eden esirgeyen ancak odur.

"Bundan önce", Allahu Teâlâ'ya ulaşmadan, O'na (cc) gitmeden önce. Bununla dünyadaki durumları kastetmektedirler. *".. O'na yalvarıyorduk..."* O'na (cc) ibadet ediyor ve O'ndan başkasına ibadet etmiyorduk O'ndan bizi korumasını istiyorduk. *".. iyilik eden..."* ihsanda bulunan, merhametli, ibadet edildiğinde sevap veren ve istendiğinde icabet eden merhameti yüce.

Medine kıraat imamları ve Ali'ye göre « أَنَّهُ » yani « بِأَنَّهُ » ya da « لِأَنَّهُ » demekir.

29. – 49. ÂYETLER

فَذَكِّرْ فَمَآ أَنْتَ بِنِعْمَتِ رَبِّكَ بِكَاهِنٍ وَلاَ مَجْنُونٍ ﴿٢٩﴾
أَمْ يَقُولُونَ شَاعِرٌ نَتَرَبَّصُ بِهِ رَيْبَ الْمَنُونِ ﴿٣٠﴾ قُلْ تَرَبَّصُوا
فَإِنِّى مَعَكُمْ مِنَ الْمُتَرَبِّصِينَ ﴿٣١﴾ أَمْ تَأْمُرُهُمْ أَحْلاَمُهُمْ بِهٰذَآ أَمْ
هُمْ قَوْمٌ طَاغُونَ ﴿٣٢﴾ أَمْ يَقُولُونَ تَقَوَّلَهُ بَل لاَ يُؤْمِنُونَ ﴿٣٣﴾
فَلْيَأْتُوا بِحَدِيثٍ مِثْلِهِ إِنْ كَانُوا صَادِقِينَ ﴿٣٤﴾ أَمْ خُلِقُوا مِنْ
غَيْرِ شَيْءٍ أَمْ هُمُ الْخَالِقُونَ ﴿٣٥﴾ أَمْ خَلَقُوا السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضَ
بَلْ لاَ يُوقِنُونَ ﴿٣٦﴾ أَمْ عِنْدَهُمْ خَزَآئِنُ رَبِّكَ أَمْ هُمُ
الْمُصَيْطِرُونَ ﴿٣٧﴾ أَمْ لَهُمْ سُلَّمٌ يَسْتَمِعُونَ فِيهِ فَلْيَأْتِ مُسْتَمِعُهُمْ
بِسُلْطَانٍ مُبِينٍ ﴿٣٨﴾ أَمْ لَهُ الْبَنَاتُ وَلَكُمُ الْبَنُونَ ﴿٣٩﴾ أَمْ
تَسْئَلُهُمْ أَجْرًا فَهُمْ مِنْ مَغْرَمٍ مُثْقَلُونَ ﴿٤٠﴾ أَمْ عِنْدَهُمُ الْغَيْبُ
فَهُمْ يَكْتُبُونَ ﴿٤١﴾ أَمْ يُرِيدُونَ كَيْدًا فَالَّذِينَ كَفَرُوا هُمُ
الْمَكِيدُونَ ﴿٤٢﴾ أَمْ لَهُمْ إِلٰهٌ غَيْرُ اللّٰهِ سُبْحَانَ اللّٰهِ عَمَّا يُشْرِكُونَ
﴿٤٣﴾ وَإِنْ يَرَوْا كِسْفًا مِنَ السَّمَآءِ سَاقِطًا يَقُولُوا سَحَابٌ مَرْكُومٌ
﴿٤٤﴾ فَذَرْهُمْ حَتّٰى يُلاَقُوا يَوْمَهُمُ الَّذِى فِيهِ يُصْعَقُونَ ﴿٤٥﴾ يَوْمَ لاَ
يُغْنِى عَنْهُمْ كَيْدُهُمْ شَيْـًٔا وَلاَ هُمْ يُنْصَرُونَ ﴿٤٦﴾ وَإِنَّ لِلَّذِينَ

ظَلَمُوا عَذَابًا دُونَ ذٰلِكَ وَلٰكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٤٧﴾ وَاصْبِرْ
لِحُكْمِ رَبِّكَ فَإِنَّكَ بِأَعْيُنِنَا وَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ حِينَ تَقُومُ ﴿٤٨﴾
وَمِنَ اللَّيْلِ فَسَبِّحْهُ وَإِدْبَارَ النُّجُومِ ﴿٤٩﴾

Meali

29. *(Ey Muhammed!)* sen öğüt ver. Rabbinin nimetiyle sen ne bir kâhinsin ne de bir deli.

30. Yoksa onlar "O *(Muhammed)* bir şairdir, onun zamanın felaketlerine çarpılmasını gözetliyoruz" mu diyorlar?

31. De ki: Bekleyin. Bende sizinle beraber bekleyenlerdenim.

32. Onların akılları mı bunu emrediyor yoksa onlar azgın bir topluluk mudur?

33. Yahut "onu kendisi uydurdu" demek mi istiyorlar? Bilakis onlar iman etmezler.

34. Eğer doğru iseler onun benzeri bir söz meydana getirsinler.

35. Acaba onlar herhangi bir yaratıcısız mı yaratıldılar? Yoksa kendileri yaratıcı mıdırlar?

36. Yoksa gökleri ve yeri onlar mı yarattı? Hayır, onlar düşünüp hakikati anlamazlar.

37. Yahut Rabbinin hazineleri onların yanında mıdır? Ya da her şeye hakim olan kendileri midir?

38. Yoksa onların üzerine çıkıp gizli sırları dinledikleri bir merdivenleri mi var? Öyleyse dinleyenleri açık bir delil getirsin.

39. Demek kızlar Allah'ın, oğullar sizin öyle mi?

40. Yoksa sen onlardan bir ücret istiyorsun da bu yüzden onlar ağır bir borç altında mı kalıyorlar?

41. Yoksa gayba ait bilgiler kendi yanlarında da onlar mı yazıyorlar?

42. Yoksa bir tuzak mı kurmak istiyorlar? Fakat o küfredenler, kendileri o tuzağa düşeceklerdir.

43. Yoksa onların Allah'tan başka tanrısı mı var? Allah onların ortak koştukları şeylerden uzaktır.

44. Gökten bir parçanın düştüğünü görseler "üst üste yığılmış bulutlardır" derler.

45. Artık çarpılacakları günlerine kavuşuncaya kadar onları kendi hallerine bırak.

46. - 47. O gün tuzakları kendilerine hiçbir fayda vermez ve yardım da görmezler. Şüphesiz zulmedenlere ondan başka da azap vardır. Fakat çokları bilmezler.

48. Rabbinin hükmüne sabret. Çünkü sen gözlerimizin önündesin. Kalkacağın zaman da Rabbini hamd ile tesbih et.

49. Gecenin bir kısmında ve yıldızların batışından sonra da onu tesbih et.

Tefsiri

29 - (Ey Muhammed!) **sen öğüt ver. Rabbinin nimetiyle sen ne bir kâhinsin ne de bir deli.**

".. öğüt ver." insanlara öğüt vermeye ve onlara hatırlatmaya devam et. Rabbinin rahmetiyle ve peygamberlik ve üstün akılla seni nimetlendirmesiyle sen onların zannettikleri gibi ne bir kâhinsin ne de bir deli. Bu mahallen mensubtur, haldir. Takdiri: *"Rabbinin nimetine nail olduğun halde sen ne kâhinsin ne de deli"*, şeklindedir.

30 - Yoksa onlar. "O (Muhammed) **bir şairdir, onun zamanın felaketlerine çarpılmasını gözetliyoruz" mu diyorlar?**

Yoksa onlar *"'O bir şairdir onun zamanın felaketine çarpılmasını gözetliyoruz' mu diyorlar?"* Yani zamanın afetlerini bekliyoruz o da Züheyr ve Nahia gibi kendinden önceki şairlerin helak olduğu gibi helak olsun. Bu ayetlerin başlarındaki « أَمْ »'ler, « بَلْ » – *"bilakis"* ve soru manalarındadır, munkatıadır.

31 – De ki: Bekleyin. Bende sizinle beraber bekleyenlerdenim.

Sizler benim helakimi gözetlediğiniz gibi, ben de sizin helakinizi gözetliyorum.

32 – Onların akılları mı bunu emrediyor yoksa onlar azgın bir topluluk mudur?

« أَحْلَامُهُمْ » akılları demektir. Onların akılları mı sözlerindeki bu tezadı emrediyor. O da onların *"O delidir"* demeleriyle birlikte *"O kâhindir şairdir"* demeleridir. Hâlbuki Kureyş, kendilerinin akıl izan sahibi olduklarını iddia ediyorlardı.

"Yoksa onlar azgın bir topluluk mudur?" Hak kendilerine ayan olduğu halde inatta haddi aşan bir topluluk mudur? İşin akla isnad edilmesi mecazdır.

33 – Yahut "onu kendisi uydurdu" demek mi istiyorlar? Bilakis onlar iman etmezler.

"Onu, –Muhammed (sas)– *kendi kendine uydurdu"* mu diyorlar?

« بَلْ » kelimesi onlara karşı rettir. Yani iş onların zannettikleri gibi değildir demektir. *"Bilakis onlar iman etmezler."* sözlerinin batıl olduğunu, O'nun (sas) uydurmacı olmadığını, Arapların ondan aciz kaldığını ve Muhammed'in (sas) ancak Araplardan biri olduğunu bilmelerine rağmen onlar, küfür ve inatları sebebiyle bu iftiraları atmışlardır.

34 – Eğer doğru iseler onun benzeri bir söz meydana getirsinler.

Muhammed'in (sas) onu kendinden uydurduğu hakkındaki sözlerinde doğru iseler Kuran'ın bir benzerini uydursunlar da görelim. Çünkü o onların dilindedir. Onlarda fasih konuşan edip kişilerdir.

35 – Acaba onlar herhangi bir yaratıcısız mı yaratıldılar? Yoksa kendileri yaratıcı mıdırlar?

Yoksa takdir edici planlayıcı biri olmadan mı yaratıldılar veya üzerinde bulundukları yaratılışları üzere planlayıcısız mı planlandılar. Yoksa onlar kendi kendilerini mi yarattılar da yaratıcıya kulluk etmiyorlar. Denildi ki:

"Karşılık bulmak ve hesap vermek gibi hiçbir şey olmaksızın boş yere mi yaratıldılar? Yoksa onlar yaratıcı da ondan mı emre tabi olmuyorlar?"

36 - Yoksa gökleri ve yeri onlar mı yarattı? Hayır, onlar düşünüp hakikati anlamazlar.

Yoksa gökleri ve yeri onlar mı yarattılar da bu sebeple o ikisini yaratana kulluk etmiyorlar? Hayır! Onlar ayetler üzerinde düşünmüyorlar ki kendilerinin, göklerin ve yerin yaratıcısını bilsinler.

37 - Yahut rabbinin hazineleri onların yanında mıdır? Ya da her şeye hâkim olan kendileri midir?

Yahut peygamberlik rızık vesair Rabbinin hazineleri onların katında mı ki onlar dilediklerine dilediklerini tahsis ediyorlar. *"Her şeye kadir olan..."* galebe çalan rabler onlar mı ki rububiyete ait işleri planlıyorlar ve işleri diledikleri gibi organize ediyorlar.

Mekke ve Şam kıraatine göre « مُسَيْطِرُونَ » şeklinde « س » iledir.

38 - Yoksa onların üzerine çıkıp gizli sırları dinledikleri bir merdivenleri mi var? Öyleyse dinleyenleri açık bir delil getirsin.

Yoksa onların onunla göğe yükseldikleri kurulu merdivenleri mi var? Onda (merdivende) meleklerin sözlerini ve onlara vahyedilen gayb ilmine ait şeyleri dinliyorlar da zannettikleri gibi onun onlardan önce helak olacağına ve sonuçta onun değil de onların galip geleceğine dair olacak şeyleri biliyorlar. Zeccac şöyle demiştir:

"Onda yani onun üzerinde dinliyorlar demektir."

"Öyleyse onların dinleyenleri –dinleyenlerin dinlediğini doğrulayan– açık bir delil getirsin."

39 – Demek kızlar Allah'ın, oğullar sizin öyle mi?

Kendilerine göre hikmet ehli oldukları halde, çirkin gördükleri şeyleri Allah'a ait kıldıkları için, Allah onların akıllarını aşağılamıştır.

40 - Yoksa sen onlardan bir ücret istiyorsun da bu yüzden onlar ağır bir borç altında mı kalıyorlar?

Yoksa sen tebliğ ve korkutma için onlardan bir ücret istiyorsun da bu yüzden onlar ağır bir borç altında mı kalıyorlar? « مَغْرَمٌ » – *"borç"* insanın kendisine gerekmeyen bir şeyi gerekli kılmasıdır. Yani, sen onlara ağır bir borç yükledin de bu onlara ağır geldiyse bu onları sana tabi olmaktan uzaklaştırdı demektir.

41 – Yoksa gayba ait bilgiler kendi yanlarında da onlar mı yazıyorlar?

".. gayba ait bilgiler..." yani levhi mahfuz, ondakileri onlar mı yazıyor ki *"diriltilmeyeceğiz eğer tekrar diriltilsek bile azap olunmayacağız"* diyorlar.

42 – Yoksa bir tuzak mı kurmak istiyorlar? Fakat o küfredenler, kendileri o tuzağa düşeceklerdir.

"Yoksa bir tuzak mı kurmak istiyorlar." Bu, *"onlar, ..."* Darü'n-Nedve'de Resulullah ve müminlere karşı kurdukları tuzaklardır.

"...inkâr edenlerdir." sözü onlara işarettir. Ya da onlarla Allah Teâlâ'yı inkâr eden herkes kastedilmiştir.

"Asıl onlar tuzağa düşeceklerdir." Onlar kuşatılacak olanlardır. Bu da onların Bedir günü katledilmeleridir. Ya da kurdukları tuzakta mağlup olanlardır « كَايَدَ كَيْدٌ » – *"aldattı"* ve « كَادَ » – *"aldattı tuzak kurdu"* fiilindendir.

43 – Yoksa onların Allah'tan başka tanrısı mı var? Allah onların ortak koştukları şeylerden uzaktır.

Yoksa, onları, Allah'ın (cc) azabından koruyacak, Allah'tan (cc) başka bir tanrısı mı var?

44 – Gökten bir parçanın düştüğünü görseler "üst üste yığılmış bulutlardır" derler.

« اَلْكِسْفُ », parça demektir. Bu onların *"yahut iddia ettiğin gibi üzerimize gökten parçalar yağdırmalısın"* şeklindeki sözlerine cevaptır. Şunu kastetmektedir:

"Eğer onlar üzerine onu indirsek azgınlıklarının ve inatlarının şiddetinden dolayı 'bu üst üste yığılmış bulutlardır' diyeceklerdir."

"Üst üste yığılmış" birbiri üzerine birikmiş yani bir kısmı diğer kısmı üzerine toplanmış bize yağmur yağdıracak derler. Onlar onun azap için inen parça olduğuna inanmadılar.

45 – Artık çarpılacakları günlerine kavuşuncaya kadar onları kendi hallerine bırak.

Asım ve Şam kıraat imamlarına göre « يُصْعَقُونَ » şeklinde « ى »'nın ötresiyledir. Diğerlerine göre « ى »'nın üstünüyledir. « صَعَقَهُ فَصُعِقَ » – *"ona yıldırım çarptı oda helak oldu"* denir. Bu sura ilk üfürüş anındaki helak çarpmasıdır.

46 – / 47 – O gün tuzakları kendilerine hiçbir fayda vermez ve yardım da görmezler. Şüphesiz zulmedenlere ondan başka da azap vardır. Fakat çokları bilmezler.

Bu zalimler için kıyamet gününden başka da azap vardır. O da Bedir de öldürülmeleri, yedi yıl kıtlık çekmeleri ve kabir azabıdır. Fakat çokları bunu bilmezler.

Daha sonra, Allah (cc) Hz. Peygamber (sav)'e, onlara, azap gelinceye kadar sabretmesini emretmiştir. Şöyle buyrulmuştur:

48 – Rabbinin hükmüne sabret. Çünkü sen gözlerimizin önündesin. Kalkacağın zaman da Rabbini hamd ile tesbih et.

Rabbinin onlara mühlet vermesiyle ve bu sebepten sana dolanan sıkıntıyla ilgili hükmüne sabret.

"Sen gözlerimizin önündesin." yani seni gördüğümüz ve koruduğumuz yerdesin demektir. « عَيْنٌ » – *"göz"* kelimesini çoğul kıldı. Çünkü zamir çoğul lafzıyla gelmiştir. « اَعْيُنِنَا »'daki zamiri Allah Teâlâ'nın:

﴿ وَلِتُصْنَعَ عَلٰى عَيْن۪ي ﴾

"Benim nezâretimde yetiştirilmen için..." [2] ayeti görülmüyor mu?

---

[2] Ta-Ha, 39.

Kalktığında da Rabbini hamd ile tesbih et. Namaza kalktığında. Bu tekbirden sonra okunan *Sübhâneke* duasıdır. Ya da hangi mekânda olursa olsun kalktığında ya da uykudan kalktığında demektir.

49 – Gecenin bir kısmında ve yıldızların batışından sonra da onu tesbih et.

Gecenin sonunda yıldızlar battığında. Zeyd'e göre « أَدْبَارَ » şeklindedir. Yani yıldızların hemen arkasından izleri kaybolduğunda « أَدْبَارَ » demektir. Kast olunan bu vakitlerde « سُبْحَانَ اللهِ وَبِحَمْدِهِ » sözünün söylenmesini emirdir. Denildi ki:

"Uykudan kalkılan vakitteki tesbih namazıdır. Gecedeki tesbih akşam ve yatsı namazlarıdır. Yıldızların battığı vakitteki sabah namazıdır."

Tevfik Allah'tandır.

❁ ❁ ❁

Sûre - 53

NECM

SÛRESİ

Bu sûre Mekke'de nazil olmuştur;

62 âyettir.

Cüz - 27

1. – 18. ÂYETLER

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَالنَّجْمِ اِذَا هَوٰى ﴿١﴾ مَا ضَلَّ صَاحِبُكُمْ وَمَا غَوٰى ﴿٢﴾ وَمَا
يَنْطِقُ عَنِ الْهَوٰى ﴿٣﴾ اِنْ هُوَ اِلَّا وَحْيٌ يُوحٰى ﴿٤﴾ عَلَّمَهُ
شَدِيدُ الْقُوٰى ﴿٥﴾ ذُومِرَّةٍ فَاسْتَوٰى ﴿٦﴾ وَهُوَ بِالْاُفُقِ
الْاَعْلٰى ﴿٧﴾ ثُمَّ دَنَا فَتَدَلّٰى ﴿٨﴾ فَكَانَ قَابَ قَوْسَيْنِ اَوْ
اَدْنٰى ﴿٩﴾ فَاَوْحٰى اِلٰى عَبْدِهِ مَا اَوْحٰى ﴿١٠﴾ مَا كَذَبَ الْفُؤَادُ
مَا رَاٰى ﴿١١﴾ اَفَتُمَارُونَهُ عَلٰى مَا يَرٰى ﴿١٢﴾ وَلَقَدْ رَاٰهُ نَزْلَةً
اُخْرٰى ﴿١٣﴾ عِنْدَ سِدْرَةِ الْمُنْتَهٰى ﴿١٤﴾ عِنْدَهَا جَنَّةُ الْمَاْوٰى
﴿١٥﴾ اِذْ يَغْشَى السِّدْرَةَ مَا يَغْشٰى ﴿١٦﴾ مَا زَاغَ الْبَصَرُ وَمَا
طَغٰى ﴿١٧﴾ لَقَدْ رَاٰى مِنْ اٰيَاتِ رَبِّهِ الْكُبْرٰى ﴿١٨﴾

Meali

1. – 3. Battığı zaman andolsun ki yıldıza ki arkadaşınız *(Muhammed)* sapmadı ve bâtıla inanmadı. O kötü arzularına göre de konuşmaz.

4. O*(nun konuşması kendisine)* vahyedilenden başkası değildir.

5. – 7. Çünkü O'nu kuvvetli *(Cebrail)* öğretti ki o aklında ve davranışında kâmil bir melektir. Hemen kendi suretine girip doğruldu. İşte o zaman kendisi en yüce bir ufukta idi.

8. – 11. Sonra ona, yaklaştı ve sarktı. İki yay kadar yahut daha yakın oldu. Allah vahyettiği şeyi bunun üzerine vahyetti. *(Gözleriyle)* gördüğünü kalbi yalanlamadı.

12. Onun gördükleri hakkında şimdi kendisiyle tartışacak mısınız?

13. – 14. Andolsun onu sidretü'l-müntehanın yanında önceden bir defa daha görmüştü.

15. Cennetü'l-Me'va da onun yanındadır.

16. Sidreyi kaplayan kaplamıştı.

17. Gözü kaymadı ve kamaşmadı.

18. Andolsun o Rabbinin en büyük âyetlerinden bir kısmını gördü.

Tefsiri

1 – / 3 – Battığı zaman andolsun ki yıldıza ki arkadaşınız (Muhammed) **sapmadı ve bâtıla inanmadı. O kötü arzularına göre de konuşmaz.**

".. andolsun yıldıza..." Süreyya yıldızlarıyla ya da yıldız cinsiyle yemin etti. *"Battığı zaman ..."* battığı zaman ya da kıyamet gününde saçıldığı zaman demektir. Yeminin cevabı *".. arkadaşınız sapmadı ve batıla inanmadi."* cümlesidir. *".. arkadaşınız..."* yani Muhammed (sav) yoldan sapmadı ve bâtıla tâbi olma hususunda da sapmadı. Hitap Kureyş'edir. Denildi ki:

"Dalalet hidayetin zıddıdır. Sapıklık ta olgunluğun zıddıdır. Yani o sizin onu dalalete ve sapıklığa nispet ettiğiniz gibi değildir, o hidayet sahibi olgun bir kişidir demektir."

4 – O(nun konuşması kendisine) **vahyedilenden başkası değildir.**

Size Kuran'dan getirdikleri kendi hevâsından ve reyinden sâdır olan şeyler değildir. Ancak o Allah (cc) katından kendisine vahyedilen vahiydir. Peygamberlerin ictihad etmediği görüşünü savunanlar bu ayetleri delil getirirler. Onlara şöyle cevap verilir:

Allah'u Teâlâ onlara ictihadı kolaylaştırdığında ve onları, ona (o ictihada) getirdiğinde, bu vahiy gibi olur, hevadan konuşmak olmaz.

5 – / 7 – Çünkü onu kuvvetli (Cebrail) **öğretti ki o aklında ve davranışında kâmil bir melektir. Hemen kendi suretine girip doğruldu. İşte o zaman kendisi en yüce bir ufukta idi.**

Onu, Muhammed (sav)'e, şiddetli kuvvete sahip melek öğretti. « شَدِيدُ الْقُوَى »'daki izafet hakiki değildir. Çünkü o sıfatı müşebbehenin failine izafetidir. O da cumhura göre Cebrail (as)'dır. Şunlar onun kuvvetine dair hadiselerdir: Lut kavminin şehrine siyah sudan söküp tek kanadı üzerinde göğe kaldırmış sonra da onu (o şehri) ters yüz etmiştir. Semud kavmine tek bir sayha atmış onlar da derhal çöküp mahvolmuşlardır.

".. aklında ve davranışında kamil..." İbni Abbas (ra) den nakledildiğine göre, « ذُو مِرَّةٍ » *"güzel görünümlü"* demektir.

"Hemen kendi asli suretine girip doğruldu." vahyi her indirdiğinde girdiği sûretin dışındaki kendi hakiki sûreti üzere doğruldu. O Dihye'nin (ra) suretinde iniyordu. Rasulüllah (sav) onu yaratıldığı suret üzere görmeyi arzuladığında bu (olay) vuku buldu. Onun için en yüce ufukta doğruldu. O güneşin ufku idi ki ufku kaplamıştı. Denildi ki:

"Muhammed (sav)'in dışındaki peygamberlerden hiçbiri onu asli sureti üzerine görmemiştir. O (sav) da onu iki defa görmüştür. Bir defa yerde bir defa da gökte görmüştür."

Cebrail (as) güneşin doğduğu en yüce ufukta idi.

8 – / 11 – Sonra, ona yaklaştı ve sarktı. İki yay kadar yahut daha yakın oldu. Allah vahyettiği şeyi bunun üzerine vahyetti. (gözleriyle) **gördüğünü kalbi yalanlamadı.**

"Sonra ona yaklaştı" Cebrail (as) Muhammed (sav)'e yaklaştı. *".. ve sarktı..."* yaklaşmasını artırdı. « التَّدَلِّي » bu şeyin yakınına inmek demektir. *"İki yay kadar..."* iki Arap yayı miktarı, miktarın tayini yayla, mızrakla, kırbaçla, kol uzunluğuyla ve kulaçla yapılmıştır.

"Güneş iki mızrak boyu miktarı yükselinceye kadar namaz (kılmak) yoktur." hadisi bundandır. Yine bir hadisi şerifte:

"Birinizin cennetteki yay miktarı kadar ve kamçısının yeri kadar yeri dünya ve içindekilerden daha hayırlıdır." [3] buyurulmuştur. Bu hadisi şerifte geçen « القدّ » kelimesi kamçı demektir.

Takdiri: « كَانَ مِقْدَارُ مَسَافَة قُرْبِه مِثْلَ قَابَ قَوْسَيْنِ » – *"Onun yakınlık mesabesinin miktarı iki yay miktarı gibidir."* bu muzaflar hazfedilmiştir.

"Yahut daha yakın oldu", yani sizin takdirinize göre daha yakın oldu.

﴿ اَوْ يَزِيدُونَ ﴾

"Onu yüz bin veya daha çok kişiye gönderdik." [4] ayetinde olduğu gibi. Bu böyledir. Çünkü, onlara kendi lügatlerine ve anlayışlarına göre hitap olunmuştur. Denildi ki:

"Bilakis daha yakındır manasınadır." Cebrail (as) Allah'ın (cc) kuluna vahyetti. (Allah'ın) isminin zikri geçmese de Allah'ın (cc) kuluna manasındadır. Çünkü bunda bir karşılık yoktur.

﴿ مَا تَرَكَ عَلَى ظَهْرِهَا ﴾

"Onun üzerinde (yeryüzünde) ***hiçbir canlı yaratık bırakmazdı"*** [5] ayetinde olduğu gibi.

".. vahyettiği..." O'na (sav) vahyettiği vahiy için övgüdür. Denildi ki:

"O'na (sav) şu vahyedildi. Cennet, Sen girinceye kadar bütün peygamberlere haram kılındı ve senin ümmetin girinceye kadar da bütün ümmetlere haram kılındı."

Muhammed (as)'ın kalbi Cebrail (as)'ın suretinden gözünün gördüğünü yalanlamadı. Yani kalbi gördüğü şey için *"seni tanımadım"* demedi. Eğer bunu deseydi yalancı olurdu. Çünkü O (sav), O'nu (as) tanıdı. Şunu kastediyor:

"O (Peygamber (sav)), O'nu (Cebrail'i (as)), gözüyle gördü ve kal-biyle tanıdı. Gördüğünün gerçek olduğu hususunda şüphe etmedi." Denildi ki:

---

[3] Buharî, 2793.
[4] Saffat, 147.
[5] Fatır, 45.

"Görülen, noksan sıfatlardan münezzeh olan Allah'tır (cc)."

"Onu baş gözü ile gördü. 'Kalp' gözüyle gördü de denildi."

12 – Onun gördükleri hakkında şimdi kendisiyle tartışacak mısınız?

".. kendisiyle tartışacak mısınız?" Kendisiyle mücadele mi edeceksiniz? « تُمَارُونَهُ », « الْمِرَاءُ » kelimesindendir. O da mücadele demektir. « مَرَى النَّاقَةَ » – *"Süt versin diye devenin memesini okşadı."* kelimesinden türetilmiştir. Sanki mücadele edenlerden her biri diğerinin yanındakinin ne olduğuna vakıf olmak istiyor.

Hamza, Ali, Halef ve Yakub'a göre « أَفَتَمْرُونَهُ » şeklindedir. Mücadele hususunda ona galebe çalacak mısınız demektir. « مَارَيْتُهُ » – *"onunla mücadele ve münazara ettim"* ve « مَرَيْتُهُ » – *"ona sopa attım"* kelimelerinden gelmektedir. Zira, onda galebe manası vardır.

"Gördükleri hakkında" « تُمَارُونَهُ »'yu « عَلَى » harfi ceri müteaddi kıldı. « غَلَبْتُهُ عَلَى كَذَا » – *"zorla aldım"* dediğin gibi. Denildi ki:

« أَفَتَمْرُونَهُ » bilerek inkâr etmek itiraf etmemek demektir. Hakkı inkâr ettiğinde « مَرَيْتُ حَقَّهُ » – *"hakkını inkâr ettim"* denir. Bunun müteaddi kılınması « عَلَى » harfi ceriyledir. Bu da ancak « تُمَارُونَهُ » fiili « عَلَى » ile müteaddi kılınmasından dolayı galebe manasını içerir diyenlerin görüşüne göredir.

13– / 14– Andolsun onu sidretü'l müntehanın yanında önceden bir defa daha görmüştü.

Muhammed (sav) Cebrail (as) bir defa daha görmüştü. « نَزْلَةً », « نُزُولٌ » kelimesindendir. « نَزْلَةً » kelimesi zarf eden « مَرَّةً »'in mansup kılınışı gibi mansup kılındı. Çünkü « فعْلَة » fiilin bir defa meydana geldiğini ifade eden isimdir. Dolayısıyla o onun hükmündedir. Yani Cebrail (as) ona asli suretinde bir başka defa daha indi. O da onu o asli suretinde gördü. Bu miraç gecesindeydi.

"Sidretu'l-münteha" cumhura göre sidre arşın sağ tarafında yedi kat gökteki Nabg (Arabistan kirazı) ağacıdır. Münteha ise bitiş yeri ya da bitiş manasındadır. Sanki o cennetin bitiş noktasında ve onun sonundadır. Denildi ki:

"Onu hiç kimse geçmemiştir. Meleklerin ve diğerlerinin ilmi oraya kadardır. Onun arkasında olanı hiçbir kimse bilmemektedir." Denildi ki:

"Şehitlerin ruhları oraya ulaşır."

15 – Cennetü'l-Me'va da onun yanındadır.

Muttakilerin ulaştığı cennet. Denildi ki: *Şehitlerin ruhları oraya sığınır."*

16 – Sidre'yi kaplayan kaplamıştı.

Yani Sidre'yi kaplayan kapladığında onu gördü. Bu onu kaplayan şeyleri yüceltmek ve onların çokluğunu ifade etmektir. Bu ibareyle bilindi ki Allahu Teâlâ'nın azametine ve celaline delalet eden mahlûkattan onu örtenler vasfedilemeyen şeylerdir. Yine denildi ki:

"Onu, onun yanında Allah'a (cc) ibadet eden melekler topluluğu kaplar."

"Onu altından bir örtü kaplar." da denildi.

17 – Gözü kaymadı ve kamaşmadı.

Rasulullah (sav)'in gözü görmekle emrolunduğu ve görmeye güç yetirdiği acayip şeyleri görmekten sapmadı. *".. kamaşmadı..."* görmekle emrolunduğu şeyi aşmadı demektir.

18 – Andolsun o Rabbinin en büyük ayetlerinden bir kısmını gördü.

Allah'a andolsun ki, o Rabbinin en büyük ayetlerinden bir kısmını gördü. Şunu kastediyor: Göğe yükseltildiğinde melekût âleminin acayiplikleri kendisine gösterilir.

❁ ❁ ❁

19. – 25. ÂYETLER

أَفَرَأَيْتُمُ اللَّاتَ وَالْعُزَّى ﴿١٩﴾ وَمَنَوٰةَ الثَّالِثَةَ الْأُخْرَى ﴿٢٠﴾ أَلَكُمُ
الذَّكَرُ وَلَهُ الْأُنْثَى ﴿٢١﴾ تِلْكَ إِذًا قِسْمَةٌ ضِيزَى ﴿٢٢﴾ إِنْ هِيَ إِلَّا
أَسْمَاءٌ سَمَّيْتُمُوهَا أَنْتُمْ وَآبَاؤُكُمْ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ بِهَا مِنْ
سُلْطَانٍ إِنْ يَتَّبِعُونَ إِلَّا الظَّنَّ وَمَا تَهْوَى الْأَنْفُسُ وَلَقَدْ جَاءَ
هُمْ مِنْ رَبِّهِمُ الْهُدَى ﴿٢٣﴾ أَمْ لِلْإِنْسَانِ مَا تَمَنَّى ﴿٢٤﴾ فَلِلَّهِ
الْآخِرَةُ وَالْأُولَى ﴿٢٥﴾

Meali

19. Gördünüz mü o Lat ve Uzza'yı?

20. Ve üçüncüleri olan öteki Menat'ı.

21. Demek erkek size dişi Allah'a mı?

22. O halde bu insafsızca bir taksim.

24. Yoksa her arzu ettiği şey insanın mı olacaktır?

25. Ahiret de dünya da Allah'ındır.

Tefsiri

19 – Gördünüz mü o Lat ve Uzza'yı?

20 – Ve üçüncüleri olan öteki Menat'ı.

Yani Allah *(Celle Celaluhu)*'nin dışında kendilerine ibadet ettiğiniz şu şeylerden bize haber verin. İzzet ve şerefin Rabbi'nin kendisiyle vasfedildiği kudret ve azametten hiçbiri bunlarda var mı? Lat, Uzza ve Menat onların putlarıdır. Onlar müennestirler. Lat, Taif'teki Sakif kabilesine aitti. Denildi ki:

"Nahle'deydi. Ona Kureyş ibadet ediyordu."

O « لَوَى » fiilinden ismi faildir. Çünkü onlar onların üzerine kapanıyor ve ibadet için onların etrafında toplanıyordu.

Uzza, Gatafan'a aitti. O, Semure ağacıydı. Onun aslı « الأعَزّ » kelimesinin müennes kılınmış şeklidir. Onu Halid b. Velid (ra) kesti.

Menat ise Hüzeyl ve Huzaa'ya ait bir taştı. Denildi ki:

"Sakife aitti." Sanki kurbanlıkların kanı onun yanında akıtıldığı için onu Menat diye adlandırdılar. Mekkî'ye göre « وَمَنَاءَة » şeklindedir. « النَّوْء » – *"Yıldızın biri batıda biterken karşılığında diğeri doğuda doğmak.."* kelimesindendir. « مَفْعَلَة » vezníndedir. Sanki onlar onun yanında onunla teberrük ederek yağmurun yağması için dua ediyorlardı. *"Öteki"* kötüleme sıfatıdır. Yani kadru kıymeti düşük geride kalan demektir.

﴿ قَالَتْ أُخْرَاهُمْ لِأُولَاهُمْ ﴾

"Sonrakiler öncekiler için dediler." [6] âyetinde olduğu gibi.

Yani onların zayıfları başkanları için, şereflileri için dediler, demektir. Onlar katında üstünlük ve önceliğin Lât ve Uzza için olması da mümkündür kızları gömmelerine ve onları istememelerine rağmen onlar *"Melekler ve bu putlar Allah'ın kızlarıdır."* diyorlardı. Onlar onlara ibadet ediyorlar ve onların Allah (cc) katında kendilerine şefaatçi olacaklarına inanıyorlardı. Bu sebepten dolayı onlara şöyle denildi:

21– / 22– Demek erkek size, dişi Allah'a mı? O halde bu insafsızca bir taksim.

Yani kızları Allah'a (cc), erkekleri de kendinize ait kılmanız insafsızca yani zalimce bir taksimdir. « ضِيزَى » birine zulmettiğinde kullanılan « يَضِيزُ », « ضَازَ » fiilindendir. « ضِيزَى », « فِعْلَى » veznindedir. Zira sıfatlarda « فِعْلَى » olmaz. Bu sebeple « ى »'dan dolayı « ض » kesre kılındı. « بُوضٌ » olduğu halde « بِيضٌ » dendiği gibi. Kelime « مُوزَةٌ » « خُمُرٌ » kelimeleri gibidir.

[6] A'raf, 38.

Mekkî'ye göre « ضِئْزَى » şeklinde « ـئـ » iledir. « ضَازَهُ » manasına gelen « ضَأَزَهُ » fiilinden gelmektedir.

23 – Bunlar (putlar) **sizin ve atalarınızın taktığı isimlerden başka bir şey değildir. Allah onlar hakkında hiçbir delil indirmemiştir. Onlar zanna ve nefislerinin aşağı hevesine uyuyorlar. Hâlbuki kendilerine Rableri tarafından yol gösterici gelmiştir.**

Bu putlar ancak isimlerden ibarettir. Gerçekte o isimlerin tahtında belirlenen şeyler yoktur. Çünkü siz onlar için onlara en uzak ve en zıt olan ilahlığı iddia ediyorsunuz.

"Bunlar sizin ve atalarınızın taktığı isimlerdir." Yani, bunları siz adlandırdınız « سَمَّيْتُهُ زَيْدًا » ve « سَمَّيْتُهُ بِزَيْدٍ » –*"ona Zeyd ismini verdim."* denir. *"Sultan"* delil / hüccet demektir. Onlar ancak üzerinde bulundukları şeyin hak olduğu hayaline uyuyorlar.

"Nefislerinin aşağı hevesine", nefislerinin arzuladığı şeylere. Hâlbuki kendilerine Rableri tarafından yol gösterici olan Resul ve kitap geldi. Ancak onlar onu terk ettiler ve onda neler olduğunu bilemediler.

24 – Yoksa her arzu ettiği şey insanın mı olacaktır?

« أَمْ », « أَمْ », munkatıdır. Ondaki soru manası inkâr içindir. Yani insan için –kâfiri kastediyor– putların şefaati ile ilgili ya da:

﴿ وَلَئِنْ رُجِعْتُ إِلَى رَبِّي إِنَّ لِي عِنْدَهُ لَلْحُسْنَى ﴾

"Eğer Rabbi'me döndürülürsem onun katında benim için muhakkak ki güzel şeyler vardır." [7] sözleriyle ilgili temenni ettiği şeyler yoktur. Denildi ki:

"O, onlardan bir kısmının peygamber olma temennisidir."

25 – Ahiret de dünya da Allah'ındır.

Yani o ikisinin maliki O'dur. O ikisinde de hüküm ona aittir. Peygamberliği ve şefaat yetkisini dilediğine ve razı olduğuna verir, dileyene değil.

[7] Fussilet, 50.

26. - 32. ÂYETLER

وَكَمْ مِنْ مَلَكٍ فِى السَّمٰوَاتِ لاَ تُغْنِى شَفَاعَتُهُمْ شَيْئًا إِلاَّ مِنْ
بَعْدِ اَنْ يَأْذَنَ اللّٰهُ لِمَنْ يَشَآءُ وَيَرْضٰى ﴿٢٦﴾ إِنَّ الَّذِينَ لاَ يُؤْمِنُونَ
بِالْاٰخِرَةِ لَيُسَمُّونَ الْمَلٰٓئِكَةَ تَسْمِيَةَ الْاُنْثٰى ﴿٢٧﴾ وَمَا لَهُمْ بِهِ مِنْ
عِلْمٍ ط إِنْ يَتَّبِعُونَ إِلاَّ الظَّنَّ ج وَإِنَّ الظَّنَّ لاَ يُغْنِى مِنَ الْحَقِّ شَيْئًا ج
﴿٢٨﴾ فَاَعْرِضْ عَنْ مَنْ تَوَلّٰى عَنْ ذِكْرِنَا وَلَمْ يُرِدْ إِلاَّ الْحَيٰوةَ
الدُّنْيَا ط ﴿٢٩﴾ ذٰلِكَ مَبْلَغُهُمْ مِنَ الْعِلْمِ ط إِنَّ رَبَّكَ هُوَ اَعْلَمُ بِمَنْ
ضَلَّ عَنْ سَبِيلِهِ وَهُوَ اَعْلَمُ بِمَنِ اهْتَدٰى ﴿٣٠﴾ وَ لِلّٰهِ مَا فِى
السَّمٰوَاتِ وَمَا فِى الْأَرْضِ لا لِيَجْزِىَ الَّذِينَ اَسَآؤُا بِمَا عَمِلُوا
وَيَجْزِىَ الَّذِينَ اَحْسَنُوا بِالْحُسْنٰى ج ﴿٣١﴾ اَلَّذِينَ يَجْتَنِبُونَ كَبَٓائِرَ
الْاِثْمِ وَالْفَوَاحِشَ إِلاَّ اللَّمَمَ ط إِنَّ رَبَّكَ وَاسِعُ الْمَغْفِرَةِ ط هُوَ اَعْلَمُ
بِكُمْ إِذْ اَنْشَاَكُمْ مِنَ الْأَرْضِ وَإِذْ اَنْتُمْ اَجِنَّةٌ فِى بُطُونِ
اُمَّهَاتِكُمْ ج فَلاَ تُزَكُّوا اَنْفُسَكُمْ ط هُوَ اَعْلَمُ بِمَنِ اتَّقٰى قف ﴿٣٢﴾

Meali

26. Göklerde nice melek var ki onların şefaatleri dilediği ve hoşnut olduğu kimse için Allah'ın izin vermesi dışında bir işe yaramaz.

27. Ahirete inanmayanlar, meleklere dişilerin adlarını takıyorlar.

28. Hâlbuki onların bu hususta hiçbir bilgileri yoktur. Sadece zanna uyuyorlar. Zan ise hiç şüphesiz hakikat bakımından bir şey ifade etmez.

29. Onun için sen zikrimize iltifat etmeyen ve dünya hayatından başka bir şey istemeyenlerden yüz çevir.

30. İşte onların erişebilecekleri bilgi budur. Şüphesiz ki senin rabbin, *(evet)* o, yolundan sapanı daha iyi bilir. O hidayette olanı da çok iyi bilir.

31. Göklerde ve yerde bulunanlar hep Allah'ındır. Bu Allah'ın kötülük edenleri yaptıklarıyla cezalandırması, güzel davrananları da daha güzeliyle mükâfatlandırması içindir.

32. Ufak tefek kusurları dışında günahın büyüklerinden ve çirkin işlerden kaçınanlara gelince şüphesiz rabbin affı bol olandır. O sizi daha topraktan yarattığı zaman ve siz annelerinizin karınlarında bulunduğunuz sırada sizi en iyi bilendir. Bunun için kendinizi temize çıkarmayın. Çünkü o kötülükten sakınanı daha iyi bilir.

Tefsiri

26 – Göklerde nice melek var ki onların şefaatleri dilediği ve hoşnut olduğu kimse için Allah'ın izin vermesi dışında bir işe yaramaz.

Şunu kastediyor: Şefaat işi dar alanlıdır. Zira Allah'a yakınlıklarına ve çokluklarına rağmen bütün melekler eğer birine şefaat etseler onların şefaati asla fayda vermez. Ancak Allah'u Teâlâ'nın kendileri için şefaati istediği ve razı olduğu ve kendilerini şefaat olunmaya ehil gördüğü kimseler lehine Allah'ın izin vermesinden sonra şefaat ederlerse işte o zaman şefaat fayda verir. Dolayısıyla putlar kendilerine ibadet edenler lehine onun katında nasıl şefaat edebilirler.

27 – Ahirete inanmayanlar, meleklere dişilerin adlarını takıyorlar.

"..meleklere..." yani meleklerin her birine çünkü melekler için "Allah'ın kızları" dediklerinde onların her birini kız olarak adlandırmış oluyorlar. Bu da dişi adı takmak demektir.

28 – Hâlbuki onların bu hususta hiçbir bilgileri yoktur. Sadece zanna uyuyorlar. Zan ise hiç şüphesiz hakikat bakımından bir şey ifade etmez.

"Hâlbuki onların bu hususta hiçbir bilgileri yoktur." Yani dedikleri hususta hiçbir bilgileri yoktur. « بِهِ », « بِهَا » şeklinde de okunmuştur. Yani, melekler ya da isimlendirme hususunda hiçbir bilgileri yoktur demektir.

"Sadece zanna uyuyorlar." O da ecdâdın taklididir. *"Zan ise hakikat bakımından bir şeyi ifade etmez."* yani bir şeyin hakikati olan hak ve onun üzerine olan şey ancak ilimle ve yakinle bilinir. Zanla ve vehimle değil.

29 – Onun için sen zikrimize iltifat etmeyen ve dünya hayatından başka bir şey istemeyenlerden yüz çevir.

Allah'ın zikrinden yani Kuran'dan yüz çevirdiğini gördüğün kişi(ler)den yüz çevir.

30 – İşte onların erişebilecekleri bilgi budur. Şüphesiz ki senin Rabbin, (evet) **O, yolundan sapanı daha iyi bilir. O hidayette olanı da çok iyi bilir.**

Yani, onların dünyayı tercihleri ve ona razı olmaları onların ilminin vardığı son noktadır.

"Şüphesiz ki senin Rabbin o yolundan sapanı daha iyi bilir. O hidayette olanı da çok iyi bilir." Yani o sapıtanı ve hidayette olanı bilir. Ve onları ceza ve mükâfatlandırmasını da bilir.

31 – Göklerde ve yerde bulunanlar hep Allah'ındır. Bu Allah'ın kötülük edenleri yaptıklarıyla cezalandırması, güzel davrananları da daha güzeliyle mükâfatlandırması içindir.

"Kötülük edenleri yaptıklarıyla ... ... cezalandırması içindir." Kötülük edenleri yaptıkları kötü şeylerin azabıyla ya da işledikleri kötülükler sebebiyle cezalandırması içindir, demektir. *".. daha güzeliyle..."* en güzel sevapla o da cennettir. Ya da güzel amelleri sebebiyle demektir. Mana şudur:

"Şüphesiz ki azîz ve celîl olan Allah, âlemi yarattı. Ve bu mülkü iyi - kötü bütün mükellefleri mükâfatlandırmak ve cezalandırmak için düzenledi, zira mülk dostlara yardıma ve düşmanların da kahredilmesine elverişlidir."

32 - Ufak tefek kusurları dışında günahın büyüklerinden ve çirkin işlerden kaçınanlara gelince şüphesiz Rabbin affı bol olandır. O sizi daha topraktan yarattığı zaman ve siz annelerinizin karınlarında bulunduğunuz sırada sizi en iyi bilendir. Bunun için kendinizi temize çıkarmayın. Çünkü O, kötülükten sakınanı daha iyi bilir.

« الَّذِينَ » bedeldir. Ya da medih üzere mahallen merfudur. Yani onlar ki demektir.

".. günahın büyüklerinden..." büyük günahlardan demektir. Çünkü « الإِثْم » – *"günah"* kelimesi cinstir. Büyüğe ve küçüğe şamildir. Büyük günahlar azabı büyük olan günahlardır. Hamza ve Ali'ye göre « كَبِيرَ » şeklindedir. Yani günahın büyük olan çeşidinden demektir.

"Çirkin işlerden", büyük günahların çirkin olanlarından. Sanki şöyle demiştir:

"Hassaten onlara, çirkinliklerinden kaçınanlara..." Denildi ki:

"Büyük günahlar, Allah'ın (cc) karşılığında ateşle tehdit ettikleridir. Çirkin işler ise, onlar için had uygulanan şeylerdir."

"Ufak tefek kusurları dışında" yani küçük günahlar haricinde. İstisna munkatıdır. Çünkü onlar büyük günahlardan çirkin işlerden değildir. Onlar da bakmak, öpmek, dolanmak ve kaş gözle ve elle işaretleşmek gibi şeylerdir.

"Rabbin, affı bol olandır." Dolayısıyla tevbesiz de günahlardan dilediğini bağışlar.

"Sizi" yani babanızı « أَجِنَّة », « جَنِين » – *"Rahimde bulunan çocuk."* kelimesinin çoğuludur.

"Kendinizi temize çıkarmayın." Kendinizi salih amel, hayır ve taat çokluğuyla vasıflandırmayın. Ya da günahlardan tertemiz ve taat çokluğuyla vasıflandırmayın. Bu şekilde övünmeyin. Tevazu gösterin. Şüphesiz ki Allah sizi daha Âdem (as)'ın sulbünden çıkarmadan önce sizden kimlerin temiz ve muttaki olduğunu ilk insandan son adama kadar bilir. Denildi ki:

"İnsanlar güzel ameller işliyorlar. Sonra da bizim namazımız bizim orucumuz, bizim haccımız diyorlardı da bu sebeple bu ayet inmiştir."

Bu kendini beğenme yoluyla olduğunda ya da gösteriş için olduğunda söz konusudur. Allah'ın nimetini itiraf yollu olduğunda ise böyle değildir. Zira bu caizdir. Çünkü taatla sevinmek taattir. Onun zikredilmesi de şükürdür.

"O, kötülükten sakınanı daha iyi bilir." dolayısıyla da insanların bilmesini bırakın onun bilmesiyle yetinin. İnsanların övmesini bırakın onun mükâfatıyla yetinin.

❁ ❁ ❁

33. – 49. ÂYETLER

أَفَرَأَيْتَ الَّذِى تَوَلّٰى ﴿٣٣﴾ وَأَعْطٰى قَلِيلاً وَأَكْدٰى ﴿٣٤﴾ أَعِنْدَهُ عِلْمُ
الْغَيْبِ فَهُوَ يَرٰى ﴿٣٥﴾ أَمْ لَمْ يُنَبَّأْ بِمَا فِى صُحُفِ مُوسٰى ﴿٣٦﴾
وَإِبْرٰهِيمَ الَّذِى وَفّٰى ﴿٣٧﴾ أَلاَّ تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرٰى ﴿٣٨﴾ وَأَنْ
لَيْسَ لِلْإِنْسَانِ إِلاَّ مَا سَعٰى ﴿٣٩﴾ وَأَنَّ سَعْيَهُ سَوْفَ يُرٰى ﴿٤٠﴾
ثُمَّ يُجْزٰيهُ الْجَزَآءَ الْأَوْفٰى ﴿٤١﴾ وَأَنَّ إِلٰى رَبِّكَ الْمُنْتَهٰى ﴿٤٢﴾
وَأَنَّهُ هُوَ أَضْحَكَ وَأَبْكٰى ﴿٤٣﴾ وَأَنَّهُ هُوَ أَمَاتَ وَأَحْيَا ﴿٤٤﴾ وَأَنَّهُ
خَلَقَ الزَّوْجَيْنِ الذَّكَرَ وَالْأُنْثٰى ﴿٤٥﴾ مِنْ نُطْفَةٍ إِذَا تُمْنٰى ﴿٤٦﴾
وَأَنَّ عَلَيْهِ النَّشْأَةَ الْأُخْرٰى ﴿٤٧﴾ وَأَنَّهُ هُوَ أَغْنٰى وَأَقْنٰى ﴿٤٨﴾ وَأَنَّهُ
هُوَ رَبُّ الشِّعْرٰى ﴿٤٩﴾

Meali

33. Gördün mü arkasını döneni?

34. Azıcık verip, sonra vermemekte direneni?

35. Acaba gaybın bilgisi kendi yanındadır da o mu görüyor?

36. Yoksa kendisine haber verilmedi mi, Musa'nın sahifelerinde yazılı olanlar?

37. Ve sözünü yerine getiren İbrahim'in *(sahifelerindekiler)*?

38. Gerçekten hiçbir günahkâr, başkasının günah yükünü yüklenemez.

39. Bilinsin ki, insan için kendi çalışmasından başka bir şey yoktur.

40. Ve çalışması da ileride görülecektir.

41. Sonra ona karşılığı tastamam verilecektir.

42. Ve şüphesiz, en son varış Rabbinedir.

43. Doğrusu güldüren de ağlatan da O'dur.

44. Öldüren de dirilten de O'dur.

45. – 46. Şurası muhakkak ki, rahme atıldığında *(oluşan)* nutfeden, erkek ve dişiden ibaret olan iki çifti O yarattı.

47. Şüphesiz tekrar diriltmek de O'na aittir.

48. Zengin eden de varlıklı kılan da odur.

49. Ve hakikat, Şi'ra *(yıldızı)*nın Rabbi O'dur.

Tefsiri

33 – Gördün mü arkasını döneni?

İmandan yüz çevireni (gördün mü?)

34 – Azıcık verip, sonra vermemekte direneni?

İhsanını keseni ve onu tutanı...

« أَكْدَى » kelimesinin aslı « اَكْدَاءُ الْحَافِرِ »'dir. O da, yer kazan kimsenin, kendisini kazmaktan meneden taş gibi pek sert bir yerle karşılaşmasıdır. İbni Abbas (ra)'dan şöyle nakledilmiştir:

"Bu imandan sonra küfre giren kişi hakkındadır." Denildi ki:

"Bu âyet, Velid b. Muğîre hakkındadır. O Resulullah (sav)'e tabi olmuştu da kâfirlerden biri onu ayıplamış ve ona:

– *Mekke reislerinin dinini terk ettin, onların cehennemde olduğunu zannettin,* demişti. Velid de, ona:

– *Şüphesiz ki ben Allah'ın azâbından korktum*, demişti. Bunun üzerine o kâfir de Velid'e, kendisine malından bir miktar vermesi karşılığında, şirk koşmaya geri dönerse, Allah (cc)'ın onun için olan azâbını yükleneceği sözünü vermişti.

Velid bunu yapmış ve kendisini ayıplayan kişiye söz verdiği malın bir kısmını vermiş, sonra da cimrilik göstermiş ve malın geri kalanını vermemişti.

35 – Acaba gaybın bilgisi kendi yanındadır da o mu görüyor?

Allah'ın azabına dair ona verdiği sözün hak olduğunu mu biliyor?

36 – Yoksa kendisine haber verilmedi mi, Musa'nın sahifelerinde yazılı olanlar?

"Musa'nın sahifelerinde", yani Tevrat'ta.

37 – Ve sözünü yerine getiren İbrahim'in (sahifelerindekiler)?

"İbrahim'in", yani İbrahim (as)'ın sahifelerindekiler. *".. sözünü yerine getiren..."*, bir şeyi bol ve tamam kılan demektir.

﴿ وَإِذِ ابْتَلَىٰ إِبْرَاهِيمَ رَبُّهُ بِكَلِمَاتٍ فَأَتَمَّهُنَّ ﴾

"Bir zamanlar, Rabbi, İbrahim'i bir takım kelimelerle sınamış, o da onları tam olarak yerine getirmiştir." [8] ayetinde olduğu gibi.

Kelimenin mutlak olarak getirilmesi, her vefakârı ve her vefâyı içine alması içindir. « وَفَى » şeklinde şeddesiz de okunmuştur. « وَفَّى » şeklinde şeddeli olması, vefada mübalağadır. Hasan'dan şöyle nakledilmiştir:

"Allah ona neyi emrettiyse, o muhakkak ona vefa göstermiştir." Ata b. Saib'ten şöyle nakledilmiştir:

– *"İbrahim (as), hiçbir yaratılmıştan bir şey istemeyeceği sözünü vermişti. Ateşe atıldığında Cebrâil (as) ona:*

– Bir ihtiyacın var mı? demiş, o da:

– Sana yok, demişti."

Peygamber (sav)'den şöyle nakledilmiştir:

"(İbrahim) *hergün gündüzün başında dört rekât kılmak sûretiyle amelini tamamlamıştır. O, duha* (kuşluk) *namazıdır."* [9]

Şöyle rivayet edildi:

---

[8] Bakara, 124.
[9] Taberanî, İbn-i Ebî Hâtim.

"Agah olun! Size Allah'ın 'Halilinin' niçin 'sözünü yerine getiren' diye adlandırıldığını haber veriyorum. O sabaha ve akşama ulaştığında:

﴿ فَسُبْحَانَ اللّٰهِ حِينَ تُمْسُونَ وَحِينَ تُصْبِحُونَ ۞ وَلَهُ الْحَمْدُ فِي السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ وَعَشِيًّا وَحِينَ تُظْهِرُونَ ﴾

"O halde akşam ettiğiniz ve sabaha vardığınız vakit Allah'ı tesbih edin. Göklerde ve yerde, yatsı vaktinde ve öğleye eriştiğiniz zaman hamd O'nadır." [10] *derdi."* [11]

Denildi ki:

"Bu âyet, İslam'ın husûsiyetleri ile alâkalıdır. Onlar da otuz tanedir. On tanesi Tevbe Sûresi'ndedir. ﴿ ...اَلتَّائِبُونَ ﴾ – ***"Tevbe edenler..."*** *sözü ve devamıdır.* [12] *On tanesi Ahzâb Sûresi'ndedir.* ﴿ ...اِنَّ الْمُسْلِمِينَ ﴾ – ***"Hakikaten Müslümanlar..."*** *sözü ve devamıdır.* [13] *On tanesi de Mü'minun Sûresi'ndedir.* ﴿ ...قَدْ اَفْلَحَ الْمُؤْمِنُونَ ﴾ – ***"Gerçekten mü'minler felâha ermiştir."*** [14] *sözü ve devamıdır."*

Bundan sonra Musa'nın ve İbrahim'in (as) sahifelerindeki şeyi bildirdi ve şöyle buyurdu:

38 – Gerçekten hiçbir günahkâr, başkasının günah yükünü yüklenemez.

« تَزِرُ », kişi günah kazandığında kullanılan « يَزِرُ », « وَزَرَ » fiilinden gelmektedir. « اَنْ », « اَنَّ »'den hafifletilmiştir. « اَنَّهُ لَا تَزِرُ » demektir. Y-Mânâ, *"O, günah yüklenemez."* demektir. « اَنَّهُ »'daki zamir, zamiri şândır. « اَنْ » ve ondan sonrası « مَا فِي الصُّحُفِ مُوسٰى »'dan bedel olarak mahallen mecrurdur. Ya da « هُوَ اَنْ لَا تَزِرُ » – *"o yüklenemez"* takdiri üzere merfûdur. Sanki biri:

[10] Rum, 17-18.
[11] Ahmed b. Hanbel.
[12] Tevbe, 112.
[13] Ahzab, 35.
[14] Mü'minun, 1-11.

– *"Musa'nın ve İbrahim'in sahifelerinde ne vardı?* demiş de, ona:

– *"Hiçbir kişi diğerinin günahını taşımaz."* diye cevap verilmiştir.

39 – Bilinsin ki, insan için kendi çalışmasından başka bir şey yoktur.

Bu da aynı şekilde İbrahim ve Musa'nın (asm) sahifelerinde olan şeylerdendir. Ölü için verilen sadaka ve ölü adına yapılan hac farîzası hakkında rivayet edilen sahih hadislere gelince, şöyle denilmiştir:

"Ondan başkasının çalışması, ancak onun çalışması üzerine bina kılındığında fayda verir. O da, onun mümin olmasıdır. Ondan başkasının çalışması, ona tâbi olduğu ve onun yerine geçtiği için sanki onun çalışması gibidir. Çünkü ondan başkasının çalışması, onu kendisi için işlediğinde ona fayda vermez. Ancak ona niyet ettiğinde, şer'i hükme göre o onun yerine geçen vekîli gibi olur."

40 – Ve çalışması da ileride görülecektir.

Yani, kendi çalışmasını kıyamet günü mizanda görecektir.

41 – Sonra ona karşılığı tastamam verilecektir.

Daha sonra, kula çalışmasının karşılığı tastamam verilecektir. Harfi cerin hazfi ve fiile bitiştirilmiş şekliyle « جَزَاهُ اللّٰهُ عَمَلَهُ » ve harfi cerle birlikte « جَزَاهُ عَلَى عَمَلِهِ » – *"Allah onu ameline göre mükâfatlandırsın."* (ya da cezalandırsın) denir. Zamirin karşılık için olması caizdir. Daha sonra onu, *"tastamam karşılık"* sözüyle açıklamıştır ya da tastamam karşılık sözünü ondan bedel kılmıştır.

42 – Ve şüphesiz, en son varış Rabbinedir.

Bunların hepsi öncekilerin sahifelerindedir. « اَلْمُنْتَهٰى » sona varma manasına mastardır. Yani, mahlûkat en son O'na varır, O'na döner demektir.

﴿ وَاِلَى اللّٰهِ الْمَصِيرُ ﴾

"Dönüş, Allah'adır." [15] ayetinde olduğu gibi.

[15] Al-i İmran, 28; Nur, 42; Fatır, 18.

43 – Doğrusu güldüren de ağlatan da O'dur.

Gülmeyi ve ağlamayı o yarattı. Denildi ki:

"Sevinci ve hüznü o yarattı." Yine denildi ki:

"O, inananları âhirette ihsanlarla güldüren ve onları dünyada musîbetlerle ağlatandır."

44 – Öldüren de dirilten de odur.

Denildi ki: *"O; babaları öldüren, çocuklara hayat verendir."* Veya *"Küfürle öldüren, imanla diriltendir."* Ya da *"Burada öldüren, orada diriltendir."*

45 – / 46 – Şurası muhakkak ki, rahime atıldığında (oluşan) **nutfeden erkek ve dişiden ibaret olan iki çifti O yarattı.**

Meni rahime atıldığında «مَنّٰى» ve « أمْنٰى » – *'menisini akıttı'* denir.

47 – Şüphesiz tekrar diriltmek de O'na âittir.

Ölümden sonra diriltmek (O'na aittir).

48 – Zengin eden de varlıklı kılan da O'dur.

Zengin eden de kunyeyi («قُنْيَة») verende odur.

«القُنْيَة » – *"Kunye"*, kendi nefsin için edindiğin ve elinden çıkarmak istemediğin maldır.

49 – Doğrusu O'dur. Şi'ra yıldızının Rabbi.

Şi'ra, ikizler burcundan sonra aşırı sıcakta doğan bir yıldızdır. Huzâa kabilesi ona ibadet ediyordu. Burada Allah Teâlâ, Huzâa kabilesinin tapmakta olduğu bu mabudunun (Şi'ra Yıldızı'nın) da Rabbi olduğunu bildirmektedir.

❁ ❁ ❁

50. – 62. ÂYETLER

وَأَنَّهُ أَهْلَكَ عَادًا الْأُولَى ﴿٥٠﴾ وَثَمُودَا فَمَا أَبْقَى ﴿٥١﴾ وَقَوْمَ نُوحٍ
مِنْ قَبْلُ إِنَّهُمْ كَانُوا هُمْ أَظْلَمَ وَأَطْغَى ﴿٥٢﴾ وَالْمُؤْتَفِكَةَ
أَهْوَى ﴿٥٣﴾ فَغَشَّيهَا مَا غَشَّى ﴿٥٤﴾ فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكَ تَتَمَارَى ﴿٥٥﴾
هَذَا نَذِيرٌ مِنَ النُّذُرِ الْأُولَى ﴿٥٦﴾ أَزِفَتِ الْآزِفَةُ ﴿٥٧﴾ لَيْسَ لَهَا
مِنْ دُونِ اللَّهِ كَاشِفَةٌ ﴿٥٨﴾ أَفَمِنْ هَذَا الْحَدِيثِ تَعْجَبُونَ ﴿٥٩﴾
وَتَضْحَكُونَ وَلَا تَبْكُونَ ﴿٦٠﴾ وَأَنْتُمْ سَامِدُونَ ﴿٦١﴾ فَاسْجُدُوا لِلَّهِ
وَاعْبُدُوا ﴿٦٢﴾ ﴿سجده﴾

Meali

50. Şüphesiz ki önceki Âd kavmini O helak etmiştir.

51. Semûd'u da *(O helak etti)* ve geriye hiçbir şey bırakmadı.

52. Daha önce de çok zâlim ve pek azgın olan Nûh kavmini *(helâk etmişti).*

53. Altı üstüne gelen kasabalarını da devirip yıkmıştı.

54. Onlara giydirdi de giydirdi *(acıklı azabı üstlerine bindirdi).*

55. Şimdi Rabbinin nimetlerinin hangisi hakkında şüpheye düşersin?

56. İşte bu ilk uyarıcılardan bir uyarıcıdır.

57. Yaklaşan yaklaştı.

58. Onu Allah'tan başka açığa çıkaracak yoktur.

59. Şimdi bu söze (*Kuran'a*) mi şaşıyorsunuz?

60. Gülüyorsunuz da ağlamıyorsunuz.

61. Ve siz habersiz oyalanmaktasınız.

62. Haydi, Allah'a secde edip ona kulluk edin.

Tefsiri

50 – Şüphesiz ki evvelki Âd kavmini O helâk etmiştir.

"Evvel ki Âd kavmi", Hud'un (as) kavmidir. Diğer Âd kavmi ise İrem'dir. « ل »'ına idğamı « أولى »'nın « أ »'sinin hazfi ve onun dammesinin « ال »'a nakledilmesiyle « عَادً لُّولَى » şeklindedir.

51 – Semûd'u da (O helâk etti) **ve geriye hiçbir şey bırakmadı.**

Hamza ve Asım'a göre « وَثَمُودُ » şeklindedir. Diğerlerine göre ise, « وَثَمُودًا » şeklinde tenvinlidir. « عَادًا » üzerine atfedilmiştir. « فَمَا أَبْقَى » ile mansûp kılınmamıştır; çünkü « فَ »'den sonra olanlar ondan öncesinde amel etmezler. « زَيْدًا فَضَرَبْتُ » denmez. Aynı şekilde, nefy edatından sonra olanlar da ondan öncesinde amel etmezler. Mânâ; Semûd'u da helak etti, onları da bırakmadı şeklindedir.

52 – Daha önce de çok zâlim ve pek azgın olan Nûh kavmini (helâk etmişti).

"Nûh kavmini", yani Nûh kavmini helak etmişti demektir. *"Daha önce"*: Ad ve Semud'dan önce, Ad ve Semud'dan daha zalim ve daha azgın idiler. Çünkü onlar onu kımıldayamayacak kadar dövüyorlar ve onu dinlemesin diye çocuklarını ondan sakındırmak için, ondan kaçıyorlardı.

53 – Altı üstüne gelen kasabalarını da devirip yıkmıştı.

"Altı üstüne gelen kasabalar", ahâlisiyle birlikte alt üst edilen, yani ters yüz edilen şehirlerdir. Onlar Lût kavminin şehirleridir. « أَفَكَهُ فَائْتَفَكَ » – *"Onu çevirdi, o da tersyüz oldu."* denir.

"Devirip yıkmıştı", yani onu Cebrail'in (as) kanadı üzerinde göğe kaldırdı sonra da onu yere attı. Yani düşürdü. « الْمُؤْتَفِكَةَ », « اَهْوٰى » ile mensuptur.

54 – Onlara giydirdi de giydirdi (acıklı azabı üstlerine bindirdi).

"Onlara giydirdi", onları örttü bürüdü. Bu korkutma manasına gelir, onlar üzerine indirilen azabın ve onlar üzerine yağdırılan istiflenmiş taşların yüceltilmesidir.

55 – Şimdi Rabbinin nimetlerinin hangisi hakkında şüpheye düşersin?

Ey Muhatap! Artık Rabbinin hangi nimetlerinde şüpheye düşersin, sana ihsan ettiği nimetlerinde mi yoksa seni koruduğu azabında mı? Ya da Rabbinin birliğine ve Rabliğine delalet eden nimetlerinin hangisinde şüphe ediyorsun, demektir.

56 – İşte bu ilk uyarıcılardan bir uyarıcıdır.

Bu âyet, *"Muhammed (sav) önceki uyarıcılar cümlesinden bir uyarıcıdır."* demektir. Çoğul tevili üzere « الاولى » dedi.

Ya da *"Bu Kur'an, evvel ki uyarıcılardan biridir."* Yani *"Sizden öncekilerin uyardığı evvelki cinsinden bir uyarıdır."* manasına gelir.

57 – Yaklaşan yaklaştı.

﴿ اقْتَرَبَتِ السَّاعَةُ ﴾ – ***"Kıyamet yaklaştı"*** [16] ayetinde yakınlıkla vasıflandırılan şey yaklaştı, demektir.

58 – Onu Allah'tan başka açığa çıkaracak yoktur.

﴿ لَا يُجَلِّيهَا لِوَقْتِهَا إِلَّا هُوَ ﴾

"Onu tam zamanında açığa çıkaracak olan yalnız odur." [17] ayetinde olduğu gibi.

---

[16] Kamer, 1.
[17] A'raf, 187.

Onun ne zaman kopacağını beyân edecek hiçbir nefis yoktur ya da meydana geldiğinde Allah'tan (cc) başka onu kaldırmaya güç yetirecek hiç kimse yoktur, demektir. Ne var ki O (Allah Teâlâ) da onu kaldırmaz.

59 – Şimdi bu söze (Kuran'a) **mi şaşıyorsunuz.**

"Bu söze –yani Kur'an'a– *şaşıyorsunuz* –inkâr ederek.–"

60 – Gülüyorsunuz da ağlamıyorsunuz.

Alaya alarak gülüyorsunuz da huşu sahibi olarak ağlamıyorsunuz.

61 – Ve siz habersiz oyalanmaktasınız.

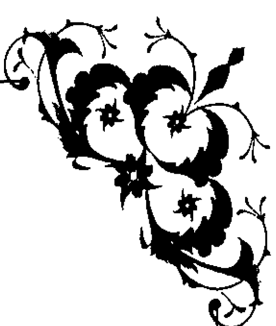
"Habersiz oyalanmaktasınız"; yâni gâfilsiniz ya da eğleniyor, oynuyorsunuz. Onlar, Kur'an'ı işittiklerinde insanları onu dinlemekten men etmek için şarkı, türkü söyleyerek muhalefet ediyorlardı.

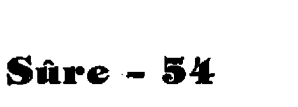
62 – Haydi, Allah'a secde edip ona kulluk edin.

Yani, Allah'a (cc) secde edin, ona ibadet edin. Putlara ibadet etmeyin.

❁ ❁ ❁

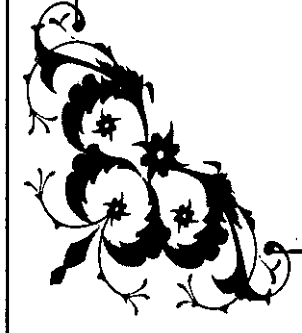

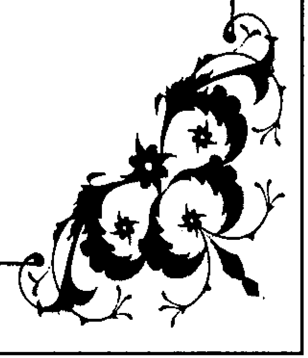
Sûre - 54

KAMER SÛRESİ

Bu sûre Mekke'de nazil olmuştur;
55 âyettir.

Cüz - 27

1. – 8. ÂYETLER

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

اقْتَرَبَتِ السَّاعَةُ وَانْشَقَّ الْقَمَرُ ﴿١﴾ وَإِنْ يَرَوْا اٰيَةً يُعْرِضُوا
وَيَقُولُوا سِحْرٌ مُسْتَمِرٌّ ﴿٢﴾ وَكَذَّبُوا وَاتَّبَعُوا أَهْوَاءَهُمْ وَكُلُّ
أَمْرٍ مُسْتَقِرٌّ ﴿٣﴾ وَلَقَدْ جَاءَهُمْ مِنَ الْأَنْبَاءِ مَا فِيهِ مُزْدَجَرٌ ﴿٤﴾
حِكْمَةٌ بَالِغَةٌ فَمَا تُغْنِ النُّذُرُ ﴿٥﴾ فَتَوَلَّ عَنْهُمْ يَوْمَ يَدْعُ
الدَّاعِ إِلَى شَيْءٍ نُكُرٍ ﴿٦﴾ خُشَّعًا أَبْصَارُهُمْ يَخْرُجُونَ مِنَ
الْأَجْدَاثِ كَأَنَّهُمْ جَرَادٌ مُنْتَشِرٌ ﴿٧﴾ مُهْطِعِينَ إِلَى الدَّاعِ يَقُولُ
الْكَافِرُونَ هٰذَا يَوْمٌ عَسِرٌ ﴿٨﴾

Meali

1. Kıyâmet yaklaştı ve ay yarıldı.

2. Onlar bir mucize görürlerse, hemen yüz çevirirler ve "Bu, eskiden beri devam ede gelen bir büyüdür." derler.

3. Yalanladılar ve kendi heveslerine uydular. Hâlbuki; her işin bir durma yeri vardır.

4. Andolsun ki onlara kötülükten önleyecek nice önemli haberler gelmiştir.

5. Bunlar, gayesine ulaşan birer hikmetti. Fakat, peygamberlerin uyarıları fayda vermiyor.

6. Çağıranın, görülmemiş, tanınmamış bir şeye çağırdığı gün, sen de onlardan yüz çevir.

7. – 8. Sanki etrafa yayılmış çekirge sürüsü gibi gözleri düşkün bir halde ve davetçiye koşarak kabirlerden çıkarlar. O esnada kâfirler: "Bu, çok çetin bir gündür." derler.

Tefsiri

1 – Kıyâmet yaklaştı ve ay yarıldı.

Kıyamet yaklaştı ve ay ikiye bölündü. « قَدْ اِنْشَقَّ » diye de okunmuştur. Yani, kıyamet yaklaştı ve onun yaklaşmasının alâmetlerinden olan ayın yarılması vücuda geldi, demektir. *"Emir geldi. Gerçekten onun gelişini müjdeleyen kişi geldi"* denildiği gibi. İbni Mesud (ra):

"Hira dağını ayın iki parçası arasında gördüm." demiştir. Denildi ki:

"Onun manası, o kıyamet gününde yarılır, şeklindedir."

Cumhur, birinci görüş üzeredir. Buharî ve Müslim'de rivayet edilen de budur.

"Eğer yarılsaydı, bu diğer bölgelerdeki kişilere de gizli kalmazdı ve eğer bu onlar tarafından bilinseydi, onu mütevâtir olarak naklederlerdi. Çünkü, insan tabiatı acâib şeyleri yayma özelliğine sahiptir." denemez. Çünkü Allah Teâlâ'nın bu olayı onlardan bir bulutla gizlemesi mümkündür.

2 – Onlar bir mucize görürlerse, hemen yüz çevirirler ve "Bu, eskiden beri devam ede gelen bir büyüdür." derler.

"Onlar", Mekke halkını kastediyor. *".. mucize..."* Muhammed (sav) olduğuna delalet eden bir mucize. *".. yüz çevirirler..."* ona iman etmekten yüz çevirirler.

« مُسْتَمِرٌّ »; muhkem, kuvvetli demektir. Kuvvet manasına gelen « مِرَّةٌ »'den gelmektedir. Ya da, peş peşe devam eden demektir. Veya, gelip geçici; yok olan ve bâki kalmayan demektir.

3 – Yalanladılar ve kendi heveslerine uydular. Hâlbuki; her işin bir durma yeri vardır.

Peygamber (sav)'i yalanladılar ve gerçek olduğu ortaya çıktıktan sonra hakkı defetme hususundaki kendi heveslerine ve şeytanın kendilerine süslediği şeye tâbi oldular. Allah'ın (cc) onlara vâdettiği her iş, vaktinde olacaktır.

4 – Andolsun ki onlara kötülükten önleyecek nice önemli haberler gelmiştir.

"Onlara", Mekke halkına; *"..haberler ..."*, geçmiş nesillerin haberlerini ya da ahiret haberlerini ve kâfirlerin azap edilmeleriyle ilgili nitelendirmeleri içeren Kur'an, demektir. Onda inkârdan vazgeçirecek şeyler var.

« زَجَرْتُهُ » ve « اِزْدَجَرْتُهُ » yani *"onu menettim"* dersin. Aslı « اِزْتَجَرْتُهُ »'dür; ancak « ت », sakin « ز »'den sonra geldiğinde « د »'a dönüştürülür. Çünkü, « ت » gizli söylenen bir harftir, « ز » ise açık söylenen bir harftir. Dolayısıyla, « ت » yerine açık bir harf getirilir, ki o da ikisi arasında uygunluk olması için getirilen « د »'dır. Bu konu Sibeveyh'in kitabının sonunda mevcuttur.

5 – Bunlar, gayesine ulaşan birer hikmetti. Fakat, peygamberlerin uyarıları fayda vermiyor.

« حِكْمَةٌ », « مَا »'dan bedeldir. Ya da *"o bir hikmettir"* takdîri üzere mahzuf bir mübtedânın haberidir.

"Gayesine ulaşan", doğrunun son noktası ya da Allah (cc)'tan onlara ulaşan şey, demektir.

« فما »'daki « ما » olumsuzluk « ما »'sıdır. « نُذُرُ », « نَذِيرٌ » kelimesinin çoğuludur. Onlar da; peygamberlerdir. Ya da uyarılan şeylerdir. Ya da « النُّذُورُ » – *"uyarmak"* manasına mastardır.

6 – Çağıranın, görülmemiş, tanınmamış bir şeye çağırdığı gün, sen de onlardan yüz çevir.

Uyarının onlara fayda vermeyeceğini bildiğinden dolayı onlardan yüz çevir. « يَوْمَ » kelimesi, « يَخْرُجُونَ » ile ya da gizli « اُذْكُرْ » – *"hatırla"* kelimesiyle mansup kılınmıştır.

Sehl Yakub ve Mekke kıraat imamlarına göre « الدَّاعِ » ve « الدَّاعِ », « الدَّاعِى » ve « الدَّاعِى » şeklindedir. Medine kıraat imamları ve Ebû Âmir onlara vasıl halinde muvâfakat etmişlerdir. « ى »'yı düşürenler ise, « ى » yerine esre ile yetinmişlerdir. « يَدْعُوا »'dan, yazımda « و »'ın hazfedilmesi lafza tâbi olmak içindir.

"Çağıran", İsrâfil (as)'dır. *"..görülmemiş tanınmamış bir şeye..."*; bilinmeyen müthiş korkunç bir şeye, demektir. İnsanlar onu bilmemektedirler; çünkü onlar onun bir benzerini görmemişlerdir. O da kıyamet gününün korkusudur.

Mekki'ye göre « نُكْرٍ » şeklindedir. « كْ » cezimlidir.

7– / 8 – Sanki etrafa yayılmış çekirge sürüsü gibi gözleri düşkün bir halde ve davetçiye koşarak kabirlerden çıkarlar. O esnada kâfirler: "Bu, çok çetin bir gündür." derler.

Âsım dışındaki Iraklılara göre « خَاشِعًا » şeklindedir ve o gözlere ait bir fiil olduğu halde « خَارِجِينَ » eden haldir. « يَخْشَعُ اَبْصَارَهُمْ » – *"gözleri yere bakar bir halde"* sözünde olduğu gibi müzekker kılınmıştır. Diğerlerine göre ise « يَخْشَعْنَ اَبْصَارَهُمْ » – *"gözleri yere bakar olduğu halde"* manası üzere « خُشَّعًا » şeklindedir. Bu da « اَكَلُونِى الْبَرَاغِيث » – *"pireler beni yediler"* diyenlerin lügatidir. « خُشَّعًا »'de « هُمْ » zamiri olması ve « اَبْصَارُهُمْ »'un da ondan bedel olması câizdir.

Gözlerin düşkün olması, yere bakması *"zillet"*ten kinâyedir. Çünkü zelîl kişinin zilleti ve izzet sahibinin izzeti gözlerinden okunur. Sanki onlar, çoklukları ve her yöne dağılmışlıkları itibarıyla çekirgeler gibidirler. Çekirgeler, çokluk ve dalga dalga gelme hususunda darb-ı meseldirler. Dalga dalga gelen kalabalık bir ordu hakkında *"çekirgeler gibi geldiler"* denir.

"Davetçiye koşarak", ona boyunlarını uzatır oldukları halde koşarak, manasınadır. *".. çetin..."*, yâni zor, şiddetli...

❁ ❁ ❁

9. – 22. ÂYETLER

كَذَّبَتْ قَبْلَهُمْ قَوْمُ نُوحٍ فَكَذَّبُوا عَبْدَنَا وَقَالُوا مَجْنُونٌ
وَازْدُجِرَ ﴿٩﴾ فَدَعَا رَبَّهُ أَنِّي مَغْلُوبٌ فَانْتَصِرْ ﴿١٠﴾ فَفَتَحْنَا أَبْوَابَ
السَّمَاءِ بِمَاءٍ مُنْهَمِرٍ ﴿١١﴾ وَفَجَّرْنَا الْأَرْضَ عُيُونًا فَالْتَقَى الْمَاءُ
عَلَى أَمْرٍ قَدْ قُدِرَ ﴿١٢﴾ وَحَمَلْنَاهُ عَلَى ذَاتِ أَلْوَاحٍ وَدُسُرٍ ﴿١٣﴾
تَجْرِي بِأَعْيُنِنَا جَزَاءً لِمَنْ كَانَ كُفِرَ ﴿١٤﴾ وَلَقَدْ تَرَكْنَاهَا آيَةً
فَهَلْ مِنْ مُدَّكِرٍ ﴿١٥﴾ فَكَيْفَ كَانَ عَذَابِي وَنُذُرِ ﴿١٦﴾ وَلَقَدْ يَسَّرْنَا
الْقُرْآنَ لِلذِّكْرِ فَهَلْ مِنْ مُدَّكِرٍ ﴿١٧﴾ كَذَّبَتْ عَادٌ فَكَيْفَ كَانَ
عَذَابِي وَنُذُرِ ﴿١٨﴾ إِنَّا أَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ رِيحًا صَرْصَرًا فِي يَوْمِ
نَحْسٍ مُسْتَمِرٍّ ﴿١٩﴾ تَنْزِعُ النَّاسَ كَأَنَّهُمْ أَعْجَازُ نَخْلٍ مُنْقَعِرٍ
﴿٢٠﴾ فَكَيْفَ كَانَ عَذَابِي وَنُذُرِ ﴿٢١﴾ وَلَقَدْ يَسَّرْنَا الْقُرْآنَ لِلذِّكْرِ
فَهَلْ مِنْ مُدَّكِرٍ ﴿٢٢﴾

Meali

9. Onlardan önce Nûh'un kavmi de yalanladı, hem de kulumuzun yalnız olduğunda ısrar ederek "O delirdi" dediler. Ve *(Nûh, davetten vaz geçmeye)* zorlandı.

10. Bunun üzerine Rabbine: "Ben yenik düştüm. Bana yardım et!", diyerek yalvardı.

11. Biz de derhal, nehir gibi devamlı akan su ile göğün kapılarını açtık.

12. Yeryüzünde kaynaklar fışkırttık. Her iki su, takdîr edilmiş bir işin olması için birleşmişti.

13. Nûh'u da tahtalardan yapılmış, *(çivilerle)* çakılmış *(gemiye)* bindirdik.

14. İnkâr edilmiş olana *(Nuh'a)* bir mükâfat olmak üzere, gözlerimizin önünde akıp gidiyordu.

15. Andolsun ki onu bir ibret olarak bıraktık, ibret alan yok mudur?

16. Benim azabım ve uyarılarım nasılmış?

17. Andolsun ki, biz Kur'an'ı öğüt almak için kolaylaştırdık. Düşünüp öğüt alan yok mudur?

18. Ad kavmi, Peygamberleri Hûd'u yalanladı, azabım ve uyarılarım nasıl oldu?

19. Biz onların üstüne -uğursuzluğu devamlı bir günde- dondurucu bir rüzgâr gönderdik.

20. O rüzgâr, insanları, sökülmüş hurma kütükleri gibi yere seriyordu.

21. Nasılmış benim azabım ve uyarılarım?

22. Andolsun ki biz, Kur'an'ı düşünüp öğüt almak için kolaylaştırdık. Öğüt alan yok mudur?

Tefsiri

9 – Onlardan önce Nûh'un kavmi de yalanladı, hem de kulumuzun yalnız olduğunda ısrar ederek "O delirdi" dediler. Ve (Nûh davetten vazgeçmeye) **zorlandı.**

"Onlardan önce", Mekke halkından önce manasınadır. *".. kulumuzun..."*, yâni Nûh (as)'ın...

Tekzip (yalanlama) kelimesinin tekrarının manası, onların onu başka yalanlamanın akabinde yalanlamalarıdır. Yani, onlardan yalanlayan her bir nesli yalanlayan başka bir nesil takip etti demektir. Ya da Nuh'un kavmi peygamberleri yalanladı, kulumuzu da yalanladı demektir. Yani onlar peygamberleri yalanlayanlar ve nübüvveti inkâr edenler olunca başta Nuh (as)'ı yalanladılar. Çünkü o peygamber cümlesindendir.

"Delirdi", yani o delidir. *".. zorlandı..."* risaleti tebliğ etmemesi için çirkin sözlerle zorlandı çirkin sözlerle azarlandı, öldürülmekle tehdit edildi.

Ya da bu söz, onların sözleri cümlesindendir. Yani onlar *".. O delidir." 'Onu buna cinler zorlamıştır. Onu çarpmışlar ve onun aklını almışlar'* demişlerdir.

10 – Bunun üzerine Rabbine: "Ben yenik düştüm. Bana yardım et!" diyerek yalvardı.

« إِنِّي », « بِأَنِّي » demektir. Kavmim gâlip geldi. Beni dinlemediler. Bana icâbet edeceklerine dâir umûdum tükendi. Artık onlardan, benim için üzerlerine gönderdiğin bir azapla intikam al.

11 – Biz de derhal, nehir gibi devamlı akan su ile göğün kapılarını açtık.

Şam kıraati, Yezid, Sehl ve Yakub'a göre « فَفَتَّحْنَا » şeklindedir. *"..Nehir gibi devamlı akan bir su ile..."* çokça ve devamlı bir şekilde dökülen demektir. Bu su kırk gün kesilmemiştir.

12 – Yeryüzünde kaynaklar fışkırttık. Her iki su takdîr edilmiş bir işin olması için birleşmişti.

Sanki yeryüzünün tamamını fışkıran gözeler haline getirdik, demiştir. Bu söz, senin *"Yeryüzünün gözelerini fışkırttık."* sözünden daha edebîdir. *"..iki su..."*, gökyüzünün ve yeryüzünün sularıdır. « الْمَاءَت » şeklinde de okunmuştur. Yani, göğe ve yere ait iki tür su demektir.

"Takdir edilmiş bir işin olması için", Allah Teâlâ'nın dilediği gibi takdir ettiği hâlin olması için ya da levhi mahfûzda olacağı takdir edilmiş işin –ki o da Nûh kavminin tufanla helak edilmesidir– olması için.

13 – Nûh'u da, tahtalardan yapılmış, (çivilerle) **çakılmış** (gemiye) **bindirdik.**

"Tahtalardan yapılmış, (çivilerle) *çakılmış..."* sözüyle gemi kastedilmiştir. Bu, sıfatlananların, ayırt edilemeyecek şekilde yerine geçen, onların yerini alan ve onların işini gören sıfatlardandır. *"Ancak gömleğim demirle örtülmüştür."* sözü bunun gibidir. Yani, *"Ancak gömleğim zırhtır."*

demek istemiştir. Görmüyor musun ki eğer sen gemi sözüyle birlikte bu sıfatları söylersen, bu doğru olmaz. Bu, sözün düzgünlüğünden ve edebîliğindendir.

« الدُّسُرُ », « دِسَارٌ » kelimesinin çoğuludur. O da çivi demektir. Çoğaldığında kullanılan « دَسَرَهُ »'dan gelmektedir. « فِعَالٌ » veznindedir. Çünkü o, onunla yerine çakılır.

14 – İnkâr edilmiş olana (Nuh'a) **bir mükâfat olmak üzere, gözlerimizin önünde akıp gidiyordu.**

"Gözlerimizin önünde", gördüğümüz bir yerde... ya da bizim muhafazamızda, demektir. « بِأَعْيُنِنَا », « تَجْرِى »'deki zamirden haldir. Yâni, tarafımızdan korunduğu halde demektir. « جَزَاءً » – *"mükâfat olmak üzere"* kelimesi gökyüzünün kapılarının açılması ile ilgili öne geçen şeyler ve ondan sonraki şeyler için mefulün lehtir. Yani inkâr edilmiş olana –ki o da Nuh (as)'dır– mükâfat olsun diye bunu yaptık, demektir.

O'nu, kadrı kıymeti *"inkâr edilmiş"* şeklinde niteledi. Çünkü peygamber Allah tarafından gönderilmiş bir nimet ve rahmettir. Nitekim Allah Teâlâ:

﴿ وَمَا اَرْسَلْنَاكَ اِلاَّ رَحْمَةً لِلْعَالَمِينَ ﴾

"Seni ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik." [18] buyurmuştur. Dolayısıyla Nuh (as) da kadrı kıymeti inkâr edilmiş bir nimet olmaktadır.

15 – Andolsun ki, onu bir ibret olarak bıraktık, ibret alan yok mudur?

"Onu", yani gemiyi ve bu işi... Yani onu, ibret alınan bir âyet kıldık demektir. Katade'den şöyle nakledilmiştir:

"Allah, onu bir adada bâki kılmıştır." Denildi ki:

"O uzun zaman Cudi Dağı üzerinde kalmıştır. Hatta bu ümmetin ilk nesilleri onu görmüştür."

[18] Enbiya, 107.

"İbret alan yok mudur"; ders alan, ibret alan yok mu, demektir.

« مُدَّكِرٍ » kelimesinin aslı, « مُذْتَكِرٌ » dir. Ancak ondaki « ت » harfi, « د »'a dönüştürüldü. « د » ile « ذ » yan yana geldiği için de « ذ » harfi « د »'a idğam edildi.

16 – Benim azabım ve uyarılarım nasılmış?

« نُذُرِ » kelimesi « نَذِيرٌ »'un çoğuludur. O da uyarı demektir. Yâkub'a göre her iki halde de « نُذُرِي » şeklindedir. Sehl, ona vasl halinde muvâfakat etmiştir. Diğerlerine göre ise « ى »'sızdır. Bundan sonrası sûrenin sonuna kadar bu ihtilaf üzeredir.

17 – Andolsun ki biz Kur'an'ı öğüt almak için kolaylaştırdık. Düşünüp öğüt alan yok mudur?

Düşünülüp ibret alması için ona sadra şifa öğütleri doldurmamız ve onda va'd ve tehdide dair hususları beyan etmemiz sebebiyle onu kolaylaştırdık. Öğüt alan yok mudur? Denildi ki:

"Ezber hususunda onu kolaylaştırdık ve onu ezberlemeyi isteyen kişiye bu hususta yardımcı olduk. Onu ezberlemek isteyen biri var mı ki bu iş için kendisine yardım edilsin."

Rivayete göre, diğer din sahipleri; Tevrat, İncil ve Zebur gibi kitaplarını ancak bakarak okumaktadırlar ve o kitapları, Kur'an gibi ezberlerinde muhafaza etmemektedirler.

18 – Âd kavmi, Peygamberleri Hûd'u yalanladı, azabım ve uyarılarım nasıl oldu?

Yâni, *"Azabın inişinden önce onları azapla uyarılarım nasıl oldu?"* demektir. Ya da onların azabı hususunda onlardan sonrakilere olan uyarılarım nasıl oldu demektir.

19 – Biz onların üstüne uğursuzluğu devamlı bir günde dondurucu bir rüzgâr gönderdik.

"Dondurucu bir rüzgâr", soğuk ya da gürültülü bir fırtına; *".. uğursuzluğu devamlı bir günde..."*, şerri devam eden bir günde, onları helak edinceye kadar devam etti; demektir. Bu, ayın sonunda, çarşamba günündeydi.

20 – O rüzgâr insanları sökülmüş hurma kütükleri gibi yere seriyordu.

Onları yerlerinden söküyordu. Onlar birbirlerinin ellerini tutuyorlar yer altındaki su yollarına giriyorlar, kuyular kazıyorlar ve oralara girerek korunmaya çalışıyorlardı. Ancak, o rüzgâr onları oradan çıkarıyor, yüz üstü yere seriyor ve boyunlarını kırıyordu.

Burada « كَأَنَّهُمْ » hâldir.

"Sökülmüş hurma kütükleri gibi", tarlalarından sökülmüş hurma kütükleri gibi oldukları halde onları yere seriyordu, demektir.

Hurma kütüklerine benzetildiler. Çünkü rüzgâr onların başlarını koparıyordu. Dolayısıyla da onlar başsız cesetler olarak kalıyorlar ve hurma kütükleri gibi uzun cüsseleri olduğu halde ölü bir şekilde yere düşüyorlardı. « أَعْجَازُ », dalsız hurma kütükleri demektir.

« نَخْلٍ » kelimesinin sıfatını, lafzı üzere müzekker kıldı. Mana üzere hamletseydi ﴿ كَأَنَّهُمْ أَعْجَازُ نَخْلٍ خَاوِيَةٍ ﴾ [19] ayetinde olduğu gibi müennes kılacaktı.

21 – / 22 – Nasılmış benim azabım ve uyarılarım. Andolsun ki biz, Kuran'ı düşünüp öğüt almak için kolaylaştırdık. Öğüt alan yok mudur?

❁ ❁ ❁

[19] Hakka, 7.

23. – 32. ÂYETLER

كَذَّبَتْ ثَمُودُ بِالنُّذُرِ ﴿٢٣﴾ فَقَالُوا أَبَشَرًا مِنَّا وَاحِدًا نَتَّبِعُهُ إِنَّا إِذًا
لَفِي ضَلَالٍ وَسُعُرٍ ﴿٢٤﴾ أَؤُلْقِيَ الذِّكْرُ عَلَيْهِ مِنْ بَيْنِنَا بَلْ هُوَ
كَذَّابٌ أَشِرٌ ﴿٢٥﴾ سَيَعْلَمُونَ غَدًا مَنِ الْكَذَّابُ الْأَشِرُ ﴿٢٦﴾ إِنَّا
مُرْسِلُو النَّاقَةِ فِتْنَةً لَهُمْ فَارْتَقِبْهُمْ وَاصْطَبِرْ ﴿٢٧﴾ وَنَبِّئْهُمْ أَنَّ
الْمَاءَ قِسْمَةٌ بَيْنَهُمْ كُلُّ شِرْبٍ مُحْتَضَرٌ ﴿٢٨﴾ فَنَادَوْا صَاحِبَهُمْ
فَتَعَاطَى فَعَقَرَ ﴿٢٩﴾ فَكَيْفَ كَانَ عَذَابِي وَنُذُرِ ﴿٣٠﴾ إِنَّا أَرْسَلْنَا
عَلَيْهِمْ صَيْحَةً وَاحِدَةً فَكَانُوا كَهَشِيمِ الْمُحْتَظِرِ ﴿٣١﴾ وَلَقَدْ
يَسَّرْنَا الْقُرْآنَ لِلذِّكْرِ فَهَلْ مِنْ مُدَّكِرٍ ﴿٣٢﴾

Meali

23. Semûd kavmi de uyarıcıları yalanladı.

24. "Bizden bir insana mı uyacağız? O takdirde biz, apaçık bir sapıklık ve çılgınlık etmiş oluruz" dediler.

25. "Vahiy, aramızdan ona mı verildi? Hayır, o, yalancı ve şımarığın biridir" *(dediler.)*

26. Yarın onlar, yalancı ve şımarığın kim olduğunu görecekler.

27. Hakikat, onları imtihan etmek için dişi deveyi gönderen biziz. Sen onları gözetle ve sabret.

28. Onlara, suyun aralarında paylaştırıldığını haber ver. Her biri kendi içme sırasında gelsin.

29. Bir arkadaşlarını çağırdılar, o da cüret gösterip kılıcını çekerek deveyi kesti.

30. Bu azgınlara uyarılarım ve azabım nasıl oldu?

31. Biz onların üzerlerine korkunç bir ses gönderdik. Hemen, hayvan ağılına konan kuru ot gibi oluverdiler.

32. Andolsun ki biz, Kur'an'ı anlaşılıp öğüt alınması için kolaylaştırdık. Düşünüp öğüt alanlar yok mudur?

Tefsiri

23 – / 24 – Semûd kavmi de uyarıcıları yalanladı. "Bizden bir insana mı uyacağız? O takdirde biz, apaçık bir sapıklık ve çılgınlık etmiş oluruz" dediler.

« بَشَرًا » kelimesi, « نَتَّبِعُهُ » fiilinin açıkladığı bir fiille mansup kılınmıştır. Takdiri, *"Bizden bir insana mı uyacağız?"* şeklindedir. Sanki o:

"Eğer bana tâbi olmazsanız haktan sapmış, ateşler içinde kalan kimseler olursunuz." demiş de ona cevap olarak: *"Eğer sana tâbi olursak işte o zaman dediğin gibi oluruz."* demişlerdir.

« سُعُرٍ », « سَعِيرٌ » kelimesinin çoğuludur. Denildi ki:

"Dalalet, hata ve doğrudan uzaklaşma demektir. Su'ur ise, delilik, çılgınlık demektir."

Onların *"Bizden bir insana mı..."* sözleri, kendi cinslerinden benzerlerine tâbi olmayı inkâr ettiklerini ve onun meleklerden olmasını istediklerini göstermektedir. *".. bizden..."* dediler. Çünkü, onlardan olduğunda benzerlik daha güçlü olmaktadır. Bütün bir ümmetin bir adama tâbi olmasını inkâr için, *"biri"* dediler. Ya da bununla, en şerefli ve en üstün saydıkları kişilerden değil de aralarından herhangi biri olmasını kastettiler. Buna, *"Vahiy aramızda ona mı verildi?"* sözü delâlet etmektedir.

25 – "Vahiy, aramızdan ona mı verildi? Hayır, o, yalancı ve şımarığın biridir" (dediler.)

Yani aramızda peygamber seçilmeye daha layık kişiler olduğu halde vahiy, aramızda ona mı indirildi, demektir.

"Şımarık", nimeti inkâr eden kibirli kişi demektir. Şımarıklığı ve büyüklük arzusu onu böyle bir iddiaya sevketti, dediler.

26 – Yarın onlar, yalancı ve şımarığın kim olduğunu görecekler.

"Yarın", yâni kendilerine azap indiğinde ya da kıyamet gününde... *".. yalancı ve şımarığın kim olduğunu bilecekler"*: Salih (as) mi yoksa ona yalanlayanlar mı?

Şam kıraat ekolü ve Hamza'ya göre, onlara cevap olarak Salih'in söylediklerinin hikâyesi üzere ya da iltifat yoluyla Allah'ın (cc) kelamı olmak üzere « سَتَعْلَمُونَ » – *"bileceksiniz"* şeklindedir.

27 – Hakikat, onları imtihan etmek için dişi deveyi gönderen biziz. Sen onları gözetle ve sabret.

Onu gönderen ve onu istedikleri gibi yalçın kayadan ibaret olan tepeden çıkaran biziz. « فِتْنَةً لَهُمْ » – (onları imtihan etmek için); onları denemek, imtihan etmek için, demektir. Burada « فِتْنَةً », mefulun leh ya da haldir. *"Sen onları gözetle..."*, yani bekle ve onların ne yapacaklarına bir bak...

"Sabret": Onların eziyetlerine sabret ve emrin gelinceye kadar da acele etme.

28 – Onlara, suyun aralarında paylaştırıldığını haber ver. Her biri kendi içme sırasında gelsin.

"Aralarında paylaştırıldığını edildiğini", aralarında taksim edildiğini... Bir gün o içer, bir gün de onlar su alırlar.

Akıllılar galip olduğundan « بَيْنَهُمْ » – *"aralarında"* dedi. *"Her içene düşen miktar hazır kılınmıştır."* Hazırlanmıştır. Su almaya bir gün kavim gelir bir gün de deve gelir.

29 – Bir arkadaşlarını çağırdılar, o da cür'et gösterip kılıcını çekerek deveyi kesti.

"Bir arkadaşlarını", yâni Semûd'un kızıl tenli eşkiyası Kuder b. Salif'i... Cür'et gösterip kılıcını çekerek deveyi kesti. Aldırmaksızın, bu büyük işi işlemeye cür'et gösterdi ve deveyi kesti. Ya da deveyi tuttu ve kesti ya da kılıcı eline aldı ve deveyi kesti demektir. Başka bir ayette buna razı olduklarından dolayı ya da onların yardımıyla kestiği için:

﴿ فَعَقَرُوا النَّاقَةَ ﴾ – ***"deveyi kestiler"***[20] denildi.

30 – / 31 – Bu azgınlara uyarılarım ve azabım nasıl oldu? Biz onların üzerlerine korkunç bir ses gönderdik. Hemen hayvan ağılına konan kuru ot gibi oluverdiler.

Deveyi boğazlamalarının dördüncü gününde, onların üzerine Cebrâil (as)'ın çıkardığı korkunç bir ses gönderdik.

« هَشِيمِ », kırılıp dökülen kuru ağaç demektir. « مُحْتَظِرْ », ağıl yapan kişi ve kendisiyle ağıl yapılan şeylerdir. Uzun zaman geçmesi sebebiyle o kendisiyle ağıl yapılan şeyler kurur. Onları hayvanlar çiğner de kırılıp dökülürler, un ufak olurlar. Hasan « ظَ »'yı üstün okumuştur. O da ağıl demektir.

32 – Andolsun ki, biz Kur'an'ı anlaşılıp öğüt alınması için kolaylaştırdık. Düşünüp öğüt alanlar yok mudur?

❁ ❁ ❁

[20] A'raf, 77.

33. – 40. ÂYETLER

كَذَّبَتْ قَوْمُ لُوطٍ بِالنُّذُرِ ﴿٣٣﴾ إِنَّٓا اَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ حَاصِبًا إِلَّٓا اٰلَ
لُوطٍۜ نَجَّيْنَاهُمْ بِسَحَرٍۙ ﴿٣٤﴾ نِعْمَةً مِنْ عِنْدِنَاۜ كَذٰلِكَ نَجْزٖي
مَنْ شَكَرَ ﴿٣٥﴾ وَلَقَدْ اَنْذَرَهُمْ بَطْشَتَنَا فَتَمَارَوْا بِالنُّذُرِ ﴿٣٦﴾ وَلَقَدْ
رَاوَدُوهُ عَنْ ضَيْفِهٖ فَطَمَسْنَٓا اَعْيُنَهُمْ فَذُوقُوا عَذَابٖي وَنُذُرِ ﴿٣٧﴾
وَلَقَدْ صَبَّحَهُمْ بُكْرَةً عَذَابٌ مُسْتَقِرٌّۚ ﴿٣٨﴾ فَذُوقُوا عَذَابٖي وَنُذُرِ
﴿٣٩﴾ وَلَقَدْ يَسَّرْنَا الْقُرْاٰنَ لِلذِّكْرِ فَهَلْ مِنْ مُدَّكِرٍ ﴿٤٠﴾

Meali

33. Lût'un kavmi de uyarıcı peygamberleri yalanladı.

34. Biz de üzerlerine taş *(yağdıran bir fırtına)* gönderdik, ancak Lût ailesi müstesna.

35. Katımızdan bir nîmet olarak, onları seher vaktinde kurtardık. Biz, şükredenleri böyle mükâfatlandırırız.

36. Andolsun ki, Lût onları bizim şiddetli azâbımızla uyardı. Fakat onlar îkazlar sebebiyle kuşkuya düştüler.

37. Onlar Lût'un misafirlerine karşı kötülük yapmayı planlamışlardı. Derhal biz onların gözlerini kör ettik, "haydi azabımı ve uyarılarımı tadın!" dedik.

38. Bir sabah kendilerine, yakalarını bir daha bırakmayacak olan bir azap gelip çattı.

39. Azabımı ve uyarıları tadın! *(denildi).*

40. Andolsun ki biz Kuran'ı öğüt almak için kolaylaştırdık. Düşünüp ibret alan yok mudur?

Tefsiri

33 – / 35 – Lût'un kavmi de uyarıcı peygamberleri yalanladı. Biz de üzerlerine taş (yağdıran bir fırtına) **gönderdik, ancak Lût ailesi müstesna. Katımızdan bir nîmet olarak, onları seher vaktinde kurtardık. Biz, şükredenleri böyle mükâfatlandırırız.**

Lût kavmine, üzerlerine taş atan bir rüzgâr gönderdik. *"Lût ailesi müestesna"*, yani *"İki kızı ve onunla birlikte iman edenler müstesna. Onları seher vakitlerinden birinde kurtardık."* demektir. Bu sebepten dolayı « سَحَرٍ » kelimesini tenvinli kılmıştır. Aynı günün seher vaktinde karşılaştığında « لَقِيتُهُ بِسَحَرَ » denir. (Yani, gayri munsarıf olduğu için tenvin ve esre kabul etmez) Denildi ki:

"Onlar iki seherdir. En yüce seher, fecir doğmadan öncedir. Diğeri ise fecir doğduğu vakittedir."

« نِعْمَةً » kelimesi, mefulun lehtir. Yani, 'nimetlendirmek için', demektir. *"Allah'ın nimetine imanıyla ve taatiyle şükredeni, biz böyle mükâfatlandırırız."*

36 – Andolsun ki, Lût onları bizim şiddetli azâbımızla uyardı. Fakat onlar îkazlar sebebiyle kuşkuya düştüler.

Lût (as), onları azap ile yakalamamızla uyardı. Fakat onlar uyarıları şüphe ederek yalanladılar.

37 – Onlar Lût'un misafirlerine karşı kötülük yapmayı planlamışlardı. Derhal biz onların gözlerini kör ettik, "Haydi azabımı ve uyarılarımı tadın!" dedik.

Onlar, onun misafirleriyle ilişki kurmak istemişlerdi de biz onları derhal kör ettik. Denildi ki:

"Onları (gözlerini) *meshettik ve onları yüzün diğer bölgeleri gibi* (dümdüz) *kıldık. Orada hiçbir yarık görülmüyordu."*

Rivâyete göre, onlar içeri girmek için Lût (as)'un kapısını açmaya çalıştıklarında melekler:

– *"Bırak onları, girsinler. Biz, Rabbinin elçileriyiz. Onlar sana ulaşamayacaklar."* dediler. Cebrail (as), onlara kanadıyla bir kere vurdu. Ve

onları bıraktı. Onlar şaşırdılar, kapıyı bulamadılar. Lût (as) da onları dışarı çıkardı.

"Haydi, azâbımı ve uyarılarımı tadın!", onlara meleklerin lisanı ile *"azabımı ve uyarılarımı tadın"*, dedik.

38 – Bir sabah kendilerine, yakalarını bir daha bırakmayacak olan bir azap gelip çattı.

"Sabah", gündüzün evveli olan vakittir. *".. yakalarını bir daha bırakmayacak olan..."* diye nitelendirilen azâb, sâbit olan, yâni onları ahiret azabına götürünceye kadar üzerlerinde karar kılan azâbtır.

39 – / 40 – Azabımı ve uyarıları tadın! (denildi). **Andolsun ki biz Kuran'ı öğüt almak için kolaylaştırdık. Düşünüp ibret alan yok mudur?**

Bu ayetlerin tekrarının faydası, öncekilerin haberlerinden her birisi işitildiğinde düşünüp ibret almanın yenilenmesi, teşvik edilen dikkat çekilen şeyler işitildiğinde de uyanıklığın yenilenmesidir. Bu, saydığı her bir nimetin yanında zikrettiği:

﴿ فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴾

"Rabbinin hangi nimetini yalanlıyorsunuz?" [21] âyetindeki tekrarın hükmüdür ve her bir delil zikrettiğinde:

﴿ وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبِينَ ﴾

"O gün yalanlayanların vay haline..." [22] ayetindeki tekrarın hükmüdür. Aynı şekilde olaylar ve kıssaların tekrarı vesilesiyle alınan ibretler, kalplere yerleşir, zihinlerde şekillenir, hafızalarda canlı kalır ve hiçbir zaman unutulmaz.

[21] Rahman, 13 (Ve sure içinde sâir yerlerde 31 kere tekrarlanan aynı ayetler.)
[22] Mürselat, 15. (Ve sure içinde sâir yerlerde 10 kere tekrarlanan aynı ayetler.); Mutaffifîn, 10.

41. – 55. ÂYETLER

وَلَقَدْ جَاءَ آلَ فِرْعَوْنَ النُّذُرُ ﴿٤١﴾ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا كُلِّهَا
فَأَخَذْنَاهُمْ أَخْذَ عَزِيزٍ مُقْتَدِرٍ ﴿٤٢﴾ أَكُفَّارُكُمْ خَيْرٌ مِنْ أُولَٰئِكُمْ
أَمْ لَكُمْ بَرَاءَةٌ فِي الزُّبُرِ ﴿٤٣﴾ أَمْ يَقُولُونَ نَحْنُ جَمِيعٌ مُنْتَصِرٌ
﴿٤٤﴾ سَيُهْزَمُ الْجَمْعُ وَيُوَلُّونَ الدُّبُرَ ﴿٤٥﴾ بَلِ السَّاعَةُ مَوْعِدُهُمْ
وَالسَّاعَةُ أَدْهَىٰ وَأَمَرُّ ﴿٤٦﴾ إِنَّ الْمُجْرِمِينَ فِي ضَلَالٍ وَسُعُرٍ ﴿٤٧﴾
يَوْمَ يُسْحَبُونَ فِي النَّارِ عَلَىٰ وُجُوهِهِمْ ذُوقُوا مَسَّ سَقَرَ ﴿٤٨﴾
إِنَّا كُلَّ شَيْءٍ خَلَقْنَاهُ بِقَدَرٍ ﴿٤٩﴾ وَمَا أَمْرُنَا إِلَّا وَاحِدَةٌ كَلَمْحٍ
بِالْبَصَرِ ﴿٥٠﴾ وَلَقَدْ أَهْلَكْنَا أَشْيَاعَكُمْ فَهَلْ مِنْ مُدَّكِرٍ ﴿٥١﴾ وَكُلُّ
شَيْءٍ فَعَلُوهُ فِي الزُّبُرِ ﴿٥٢﴾ وَكُلُّ صَغِيرٍ وَكَبِيرٍ مُسْتَطَرٌ ﴿٥٣﴾ إِنَّ الْمُتَّقِينَ
فِي جَنَّاتٍ وَنَهَرٍ ﴿٥٤﴾ فِي مَقْعَدِ صِدْقٍ عِنْدَ مَلِيكٍ مُقْتَدِرٍ ﴿٥٥﴾

Meali

41. Şüphesiz, Firavun'un kavmine de uyarıcılar gelmişti.

42. Lâkin, onlar bütün ayetlerimizi yalanladılar. Biz de onları çok kuvvetli ve kudretli bir yakalayışla yakaladık.

43. Şimdi sizin kâfirleriniz, onlardan daha mı iyidirler, yoksa kitaplarda sizin için bir berâat-mı var?

44. Yoksa, "biz birbirimize yardım eden bir topluluğuz" mu diyorlar?

45. O topluluk yakında bozulacak ve onlar arkalarını dönüp kaçacaklar.

46. Bilakis, kıyamet onlara vadedilen asıl saattir. O saat, cidden çok fecî ve acıdır.

47. Şüphesiz, suçlular, bir sapıklık ve çılgın ateşler içindedirler.

48. O gün onlar yüzleri üstüne ateşte sürüklenirler. *(Kendilerine)*, "Cehennemin dokunuşunu tadın" *(denilir)*.

49. Biz, her şeyi bir ölçüye göre yarattık.

50. Bizim buyruğumuz, ancak bir göz açıp kapayana kadar bir tek andır.

51. Andolsun ki biz, küfür ve inkârda sizin benzerlerinizi hep helâk ettik. Düşünüp ibret alan yok mudur?

52. Yaptıkları her şey, kitaplarda (hafaza meleklerinin yazdıklarında) mevcuttur.

53. Küçük büyük her şey, satır satır yazılmıştır.

54. Takvâ sahipleri; cennetlerde ve ırmakların kenarlarında,

55. Güçlü, Yüce Allah'ın huzurunda, hak meclisindedirler.

Tefsiri

41 – Şüphesiz, Firavun'un kavmine de uyarıcılar gelmişti.

"Uyarıcılar.."; Mûsâ, Hârun ve onlardan başka peygamberlerdir (asm). Ya da, « النُّذُرُ » kelimesi, uyarmak manasında olan « نَذِيرٌ » kelimesinin çoğuludur.

42 – Lâkin, onlar bütün ayetlerimizi yalanladılar. Biz de onları çok kuvvetli ve kudretli bir yakalayışla yakaladık.

"Bütün ayetlerimizi", yâni dokuz mucizeyi... *"..kuvvetli ve kudretli bir yakalayışla..."*, yâni yenilmeyen ve hiçbir şeyin kendisine mani olamayacağı bir yakalayışla...

43 – Şimdi, sizin kâfirleriniz, onlardan daha mı iyidirler, yoksa kitaplarda sizin için bir beraat mı var?

Ey Mekke halkı! Sizin kâfirleriniz, o sayılan kâfirlerden daha mı iyidirler? Nûh, Hûd, Sâlih ve Lût (asm) kavimlerinden ve Firavun ailesinden daha mı iyidirler? Yâni kuvvet, alet ve dünyadaki durumları itibarıyla, onlar daha mı hayırlıdırlar ya da küfür ve inat yönünden daha mı hafiftirler? Şunu kastediyor:

"Sizin kâfirleriniz onların bir benzeridir. Hatta onlardan daha da şerlidir. Ey Mekke halkı! Yoksa, önceki ümmetlerin kitaplarında size, sizden inkâr edenlerin ve peygamberleri yalanlayanların Allah'ın azâbından emin olacağına dair bir beraat indirildi de bu beraat sebebiyle mi emin oldunuz?"

44 – Yoksa, "biz birbirimize yardım eden bir topluluğuz" mu diyorlar?

"Topluluğuz", grup oluşturmuş bir cemaatiz manasmdadır. *".. yardımlaşan..."*, yâni mağlup olması ve zulme mâruz kalması mümkün olmayan.

45 – O topluluk yakında bozulacak ve onlar arkalarını dönüp kaçacaklar.

Mekke topluluğu yakında hezimete uğrayacak ve onlar arkalarını dönüp kaçacaklar. « الدُّبُرُ » kelimesi çoğulu « الأَدْبَارُ » manasınadır. Nitekim şair:

❁ كُلُوا فِى بَعْضِ بَطْنِكُمْ تَعِفُّوا ❁

"Az yiyin ki, harama düşmekten kurtulasınız" demiştir.

(Burada şair, « بَطْنٌ » – *"karın"* kelimesini çoğul anlamında tekil kullanmıştır.)

Yani, *"Hezimete uğramış bir halde geri dönecekler"*, demektir. Bedir gününü kastediyor. Bu, peygamberlik alâmetlerindendir.)

46 – Bilakis, kıyamet onlara vadedilen asıl saattir. O saat, cidden çok fecî ve acıdır.

Bilakis, kıyamet onların Bedir'den sonraki azap vaktidir. O saat, Bedir'e göre daha şiddetlidir. « اَلدَّاهِيَةُ », kendisinden kurtulmanın mümkün olmadığı bela, musîbet demektir.

"Acıdır", yâni tad olarak dünya azâbından daha acıdır. Ya da, « اَمَرُّ » kelimesi, « اَلْمِرَّةُ » kelimesindendir. O zaman da, daha şiddetlidir, demektir.

47 – Şüphesiz, suçlular, bir sapıklık ve çılgın ateşler içindedirler.

Şüphesiz ki günahkârlar, dünyada haktan uzak bir sapıklık içindedirler. Ahirette de ateşler içindedirler. Ya da helak ve ateşler içindedirler.

48 – O gün onlar yüzleri üstüne, ateşte sürüklenirler. (Kendilerine), **"Cehennemin dokunuşunu tadın"** (denilir).

Cehennem ateşi içinde yüzleri üstüne süründükleri gün onlara *"Cehennemin dokunuşunu tadın!"* denir.

"Hûmmanın dokunuşunu buldu" ve *"Dayağın tadını tattı."* sözlerinde olduğu gibi. Çünkü ateş, sıcaklığıyla onlara isabet ettiğinde sanki o bununla onlara dokunmuş olmaktadır. « سَقَرَ » kelimesi, müennes ve marife olmasından dolayı gayrı munsarıftır. Çünkü, cehennem için özel isimdir. Bir şeyin rengini değiştirdiğinde kullanılır. « سَقَرَتْهُ النَّارُ » – *"Ateş onu yaktı."* sözünden gelmektedir.

49 – Biz, her şeyi bir ölçüye göre yarattık.

« كُلَّ », « خَلَقْنَاهُ » fiilinin açıkladığı bir fiille mansubtur. Şâz olarak merfu da okunmuştur. Mansup okunması evladır. Çünkü, eğer merfu okunsa, « خَلَقْنَاهُ » – *"onu yarattık"* sözünün « شَيْءٍ »'in sıfatı olarak mahallen mecrûr olması ve « بِقَدَرٍ » sözünün de haber olması mümkün olmaktadır. O zaman takdîr: *"Bizim yarattığımız her şey haberle olmaktadır."* şeklinde olur. Yine « خَلَقْنَاهُ »'nun haber olması da mümkündür. O zaman da takdîr: *"Her şey kaderle yarattığımızdır."* şeklindedir.

Merfu olduğunda iş karıştığından nasba gidilir. Takdiri de: *"Her şeyi bir kader ile yarattık."* olur. Dolayısıyla, yaratma her şey için genel olur. Âyetle kastedilen de budur. Nasb okunması halinde, « خَلَقْنَاهُ »'nun « شَيْءٍ »'in sıfatı olması câiz değildir. Çünkü o, nasbeden âmilin açıklamasıdır. Sıfat da mevsufunda amel etmez. « الْقَدَرُ » ve « الْقَدْرُ » takdîr demektir. Yani, geçmiş bir takdirle ya da her şeyi hikmetin gerektirdiği şekilde tertipli düzenli ve ölçülü olarak yarattık, mânasındadır. Ya da takdir edilmiş, levhi mahfuza yazılmış, daha olmadan önce bilinmiş olarak yarattık. Zira biz onun halini ve zamanını bilmiştik. Ebu Hureyre (ra), şöyle buyurdu:

"Kureyş müşrikleri, kader hakkında tartışmak üzere Peygamber (sav)'e gelmişlerdi de bu ayet inmişti. Ömer (ra) bu ayetin Kaderiyye hakkında indiğine yemin ediyordu." [23]

50 – Bizim buyruğumuz, ancak bir göz açıp kapayana kadar bir tek andır.

Bizim buyruğumuz, ancak bir tek kelimedir. Yani yaratmayı dilediğimiz bir şey için emrimiz, ancak onun için *"ol"* dememizdir. O da oluverir. *".. göz açıp kapayana kadar..."*, birinizin gözünü kırpma miktarı kadar. Denildi ki:

"Emrimizle sözüyle kastedilen:

﴿ وَمَا أَمْرُ السَّاعَةِ إِلاَّ كَلَمْحِ الْبَصَرِ ﴾

'Kıyamet işi ancak göz açıp kapama gibidir.' [24] *âyetinde olduğu gibi, kıyamettir."*

51 – Andolsun ki biz, küfür ve inkârda sizin benzerlerinizi hep helâk ettik. Düşünüp ibret alan yok mudur?

Diğer ümmetlerden küfür husûsundaki benzerlerinizi helâk ettik. İbret alan öğüt alan yok mu?

---

[23] Müslim.
[24] Nahl, 77.

52 – Yaptıkları her şey, kitaplarda (hafaza meleklerinin yazdıklarında) **mevcuttur.**

Yani, kâfirlerin yaptıkları her şey. Yani, onların yaptıkları her şey hafaza meleklerinin defterlerinde sabittir. « فَعَلُوهُ », mahallen mecrurdur, « شَيْءٍ »'in sıfatıdır. « فِي الزُّبُرِ », « كُلُّ »'un haberidir.

53 – Küçük büyük her şey, satır satır yazılmıştır.

Küçük büyük ameller ve meydana gelmiş her şey, levhi mahfuzda yazılmıştır.

54 – Takvâ sahipleri; cennetlerde ve ırmakların kenarlarında,

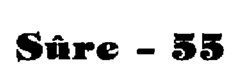
« نَهَرٍ », « اَنْهَارٍ » – *"nehirler ırmaklar"* demektir. Cins ismi söylemekle yetindi. Denildi ki: « نَهَرٌ » ferahlık ve aydın olmak demektir. « النَّهَارُ » – *"gündüz"* kelimesi de bundandır.

55 – Güçlü, Yüce Allah'ın huzurunda, hak meclisindedirler.

Razı olunmuş bir mekânda, muktedir mâlikin yanındadırlar. Yanında olma derece ve ikrama mazhar oluş yönüyledir, mesafe ve mekân itibarıyla değil. « النَّهَارُ » ve « مُقْتَدِرٍ » kelimelerinin nekra kılınmasının faydası, *"Hiçbir şey yok ki o onun mülkü ve kudreti altında olmasın."* ve *"Onun her şeye gücü yeter."* manalarını bildirmektir.

❁ ❁ ❁

Sûre - 55

RAHMÂN SÛRESİ

Bu sûre Mekke'de nazil olmuştur;
78 âyettir.

Cüz - 27

1. – 13. ÂYETLER

بِسْــــمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيــــمِ

اَلرَّحْمٰنُۙ ﴿١﴾ عَلَّمَ الْقُرْاٰنَۜ ﴿٢﴾ خَلَقَ الْاِنْسَانَۙ ﴿٣﴾ عَلَّمَهُ الْبَيَانَ ﴿٤﴾
اَلشَّمْسُ وَالْقَمَرُ بِحُسْبَانٍۖ ﴿٥﴾ وَالنَّجْمُ وَالشَّجَرُ يَسْجُدَانِ ﴿٦﴾
وَالسَّمَٓاءَ رَفَعَهَا وَوَضَعَ الْم۪يزَانَۙ ﴿٧﴾ اَلَّا تَطْغَوْا فِي الْم۪يزَانِ ﴿٨﴾
وَاَق۪يمُوا الْوَزْنَ بِالْقِسْطِ وَلَا تُخْسِرُوا الْم۪يزَانَ ﴿٩﴾ وَالْاَرْضَ
وَضَعَهَا لِلْاَنَامِۙ ﴿١٠﴾ ف۪يهَا فَاكِهَةٌۙ وَالنَّخْلُ ذَاتُ الْاَكْمَامِ ﴿١١﴾
وَالْحَبُّ ذُو الْعَصْفِ وَالرَّيْحَانُۚ ﴿١٢﴾ فَبِاَيِّ اٰلَٓاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿١٣﴾

Meali

1. Rahmân olan Allah,

2. Kur'anı öğretti.

3. İnsanı yarattı.

4. Ona beyânı, maksadını anlatmayı öğretti.

5. Güneş ve ay bir hesaba göre hareket eder.

6. Bitkiler ve ağaçlar *(Hâlık'a)* secde ederler.

7. Göğü Allah yükseltti ve mizanı O koydu.

8. Sakın tartıda haksızlık etmeyin.

9. Tartıyı doğru yapın, terazide eksiklik yapmayın.

10. Allah yeri mahlûkat için koymuştur.

11. Orada meyveler ve salkımlı hurma ağaçları vardır.

12. Yapraklı taneler ve hoş kokulu bitkiler vardır.

13. O halde Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlıyorsunuz?

Tefsiri

1 – / 3 – Rahman olan Allah Kur'anı öğretti. İnsanı yarattı.

"İnsanı yarattı", yani insan cinsini... Ya da Âdem (as)'i, ya da Muhammed (sav)'i.

4 – Ona beyanı, maksadını anlatmayı öğretti.

Azîz ve Celîl olan Allah, nimetlerini saydı ve nimetleri içerisinden ilk nimeti öne aldı. O da, "din" nimetidir. Din nimetinden de en yüksek mertebedeki zirveyi önceledi. O da Kuran'la nîmetlendirmesi, O'nu indirmesi ve O'nu öğretmesidir. Çünkü o, üstünlük yönünden Allah'ın (cc) en büyük vahyi, kadr-u kıymet yönünden en üstünü ve eser olarak da din babında en güzelidir. O semavi kitapların zirvesi, onların tasdik edicisi ve onların ölçütüdür.

"İnsanı yarattı." sözünü bundan sonra zikretti. Bundan sonra, kendisini din için yarattığını bilsin ve vahyi ve kitapları vasıtasıyla bilgi yönünden onu ihâta etsin diye ondan sonra getirdi. İnsanı kendisi sebebiyle yarattığı şeyi, ondan önce zikretti. Daha sonra diğer hayvanlardan kendisini ayıran şeyi –maksadını anlatmayı– zikretti. O da kalpte olanı anlaşılır bir şekilde ifade etmektir.

« الرَّحْمٰنُ » mübtedadır. Bu fiiller, zamirleriyle birlikte aynı manadaki haberlerdir. Onların, atıf harfinden yoksun kılınması sıralama tarzında getirilişinden dolayıdır. *"Zeyd seni fakirken zenginleştirdi zelilken yüceltti az iken* (malını) *çoğalttı, hiç kimsenin kimseye yapmadığını sana yaptı. Öyleyse, onun ihsânından neyi inkâr ediyorsun?"* sözünde olduğu gibi.

5 – Güneş ve ay bir hesaba göre hareket eder.

Bilinen bir hesaba ve ifrat - tefritten azade bir takdire göre burçlarında ve yörüngelerinde akıp giderler. Bunda insanlar için birçok faydalar vardır. Yılların ve hesabın bilinmesi bunlardandır.

6 – Bitkiler ve ağaçlar, (hâlıka) secde ederler.

« النَّجْمُ », baklagiller gibi, yerden biten ve ağaç gövdesi gibi gövdesi olmayan bitkidir. « الشَّجَرُ » ise, gövdeli olan bitkidir. Denildi ki:

"Necm, göğün yıldızlarıdır."

"Secde ederler", yani yaratıldığı hususta Allah Teâlâ'ya boyun eğerler. Boyun eğmesi hususunda secde eden mükelleflere benzetilmiştir. Hesabın onun hesabı olduğu ve secdenin, başkasına değil, O'na ait olduğu bilindiğinden dolayı şöyle denilmiştir:

"Güneş ve ay onun hesabıyla hareket eder, at ve ağaç da ona secde eder."

İlk cümlelerde atıf harfi zikredilmedi, daha sonra zikredildi. Çünkü ilk cümleler –insanlardan kendisine ihsanda bulunanların ihsanını inkâr eden kişilerin, yukarıda zikredilen misalde olduğu gibi nimetlerin sıralanmasıyla susturuldukları gibi– O'nun nimetlerini inkâr edenleri susturmak için sıralama tarzında gelmiştir. İnkârcıyı susturduktan sonra sözü tenasüb (uygunluk) ve atıfa yakınlık için bağlanması gerekli olanın bağlanmasındaki üslûba getirdi. Tenâsüb; güneş ve ayın, göğe ait iki şey olması, ot ve ağacın da yere ait iki şey olması ve her iki grubun arkasında da karşılaştırma yönüyle birbirlerine uygunluğun bulunmasıdır. Gök ve yer karine olarak zikredilmeye devam etmektedir. Zira, güneş ve ayın bir hesaba göre akıp gitmesi, Allah'ın (cc) emrine boyun eğmektir. Bu da, ot ve ağacın secdesine uygundur.

7 – Göğü Allah yükseltti ve mîzanı O koydu.

Onu, kaldırılmış ve yükseltilmiş olarak yarattı. Şöyle ki: Onu; ahkâmın çıkış yeri, hükümlerinin çıkış kaynağı ve peygamberlere vahiy getiren meleklerinin meskeni kıldı. Bununla şânının, mülkünün ve saltanatının büyüklüğüne dikkat çekti.

"Mîzan", eşyanın kendisiyle tartıldığı her şeydir. Onların (eşyanın) miktarı, karastün, mikyal, mikyas vs. ölçü birimleriyle bilinir. Yani; O'nu yeryüzüne konulmuş olarak yarattı, demektir. Şöyle ki, kullarının alıp vermede eşit ve adil davranmalarıyla ilgili hükümleri ona bağlamıştır.

8 – Sakın tartıda haksızlık etmeyin.

Tartıda haksızlık etmesinler diye. Ya da « أَنْ » açıklama « أَنْ »'idir.

9 – Tartıyı doğru yapın, terazide eksiklik yapmayın.

Tartma işinizi adil yapın. *"... terazide eksiklik yapmayın"*, onu eksiltmeyin. Adaletle emretti. Haddi aşmak ve artırmak şeklindeki tuğyandan, eksik ölçmek ve eksiltmek şeklindeki hüsrandan men etti. Mizan (tartı) kelimesini, mizanın kullanılması emrini kuvvetlendirmek ve buna teşvik etmek için tavsiyede mübalağa olsun diye tekrarladı.

10 – Allah, yeri mahlûkat için koymuştur.

Yeri su üzerinde yapılmış bir şekilde alçalttı.

"Enam", mahlûklar demektir. O da, yeryüzünde hareket eden her şeydir. Hasan'dan şöyle rivayet edilmiştir:

"O, insanlar ve cinlerdir. O yeryüzü onlar için yatak gibidir, onun üzerinde tasarrufta bulunurlar."

11 – Orada meyveler ve salkımlı hurma ağaçları vardır.

"Meyveler", kendisiyle nimetlendirilen çeşit çeşit meyvelerdir. « أَكْمَام »'ün tekili, « ك »'in esresiyle « كِمّ »'dir. Meyvenin çiçeğinin üzerindeki kapçık tomurcuk, demektir. Yahut lifi, dalları ve tomurcukları gibi onu örten her şey demektir. Örtülen şeyin meyvesinden, çiçeğinden ve kütüğünden faydalanıldığı gibi bunun da her şeyinden faydalanılır.

12 – Yapraklı taneler ve hoş kokulu bitkiler vardır.

« عَصْفُ », ekin yaprağı yahut samandır. « رَيْحَانُ », rızıktır. O da, özdür. Bununla orada lezzetle yenilen çeşit çeşit meyvelerin olduğunu kastetmekte ve orada lezzetli gıda ve yemişler olduğunu kastetmektedir. O da, hurma meyvesi ve kendisiyle gıdalanılan tanedir.

Hamza ve Ali'ye göre, « وَالرَّيْحَانِ » şeklinde mecrurdur. Yani hayvanların yiyeceği olan samana ve insanların yiyeceği olan hoş kokulu bitkilere sahip olan taneler, demektir. « وَذُو الرَّيْحَانِ » üzere merfu da okunmuştur. (Muzaf hazfedilmiştir ve muzafun ileyh de onun yerine getirilmiştir.) Denildi ki:

"Bunun manası; 'orada koklanılan bitkiler vardır', şeklindedir."

Şam kıraat imamları, « وَالْحَبَّ ذَا الْعَصْفِ وَالرَّيْحَانَ » şeklinde okunmuştur. Yani, taneyi ve reyhanı yarattı, demektir. Ya da taneyi ve reyhanı seçti, üstün kıldı demektir.

13– O halde Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlıyorsunuz?

« الآلاء » (nimetler), sûrenin başından beri sayılan nimetler, demektir. « الَى » ve « الْيٌ » kelimelerinin çoğuludur. En'am kelimesinin delaletiyle, hitâp, insanlara ve cinleredir.

❁ ❁ ❁

14. – 25. ÂYETLER

خَلَقَ الْاِنْسَانَ مِنْ صَلْصَالٍ كَالْفَخَّارِ ﴿١٤﴾ وَخَلَقَ الْجَٓانَّ مِنْ
مَارِجٍ مِنْ نَارٍ ﴿١٥﴾ فَبِاَيِّ اٰلَٓاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿١٦﴾ رَبُّ
الْمَشْرِقَيْنِ وَرَبُّ الْمَغْرِبَيْنِ ﴿١٧﴾ فَبِاَيِّ اٰلَٓاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿١٨﴾
مَرَجَ الْبَحْرَيْنِ يَلْتَقِيَانِ ﴿١٩﴾ بَيْنَهُمَا بَرْزَخٌ لَا يَبْغِيَانِ ﴿٢٠﴾ فَبِاَيِّ
اٰلَٓاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٢١﴾ يَخْرُجُ مِنْهُمَا اللُّؤْلُؤُ وَالْمَرْجَانُ ﴿٢٢﴾
فَبِاَيِّ اٰلَٓاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٢٣﴾ وَلَهُ الْجَوَارِ الْمُنْشَاٰتُ فِي
الْبَحْرِ كَالْاَعْلَامِ ﴿٢٤﴾ فَبِاَيِّ اٰلَٓاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٢٥﴾

Meali

14. Allah, insanı, pişmiş çamura benzeyen balçıktan yarattı.

15. Cinleri de hâlis ateşten yarattı.

16. O halde, Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlıyorsunuz.

17. O, iki doğunun ve batının Rabbi'dir.

18. O halde, Rabbinizin hangi nimetlerini yalanlıyorsunuz?

19. İki denizi, birbirine kavuşmak üzere salıvermiştir.

20. Aralarında bir engel vardır. Birbirlerine geçip karışmıyorlar.

21. O halde, Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlıyorsunuz?

22. İkisinden de inci ve mercan çıkar.

23. O halde, Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlıyorsunuz?

24. Denizde uzun dağlar gibi yükselen gemiler de O'nundur.

25. O halde Rabbinizin hangi nimetlerini yalanlıyorsunuz?

Tefsiri

14 – Allah; insanı, pişmiş çamura benzeyen balçıktan yarattı.

« صَلْصَالٍ » tıngır tıngır ses çıkaran kuru çamur demektir.

"Pişmiş çamura benzeyen", yani ateşte pişirilmiş çamura benzeyen demektir. O da kiremit, saksı, tuğla vs.dir. Mana olarak birleştikleri için bunda ve:

﴿ مِنْ حَمَإٍ مَسْنُونٍ ﴾

"Biz insanı pişmiş çamurdan, değişmiş cıvık balçıktan yarattık" [25]

﴿ مِنْ طِينٍ لَازِبٍ ﴾

"Biz kendilerini yapışkan bir çamurdan yarattık." [26] ve:

﴿ مِنْ تُرَابٍ ﴾

*"... **topraktan** (yarattık.)"* [27] ayetleri arasında hiçbir tezat yoktur. Çünkü, onu önce topraktan yarattı, sonra onu yapışkan bir çamur haline getirdi, sonra cıvık balçık haline sonra da tıngır tıngır ses çıkaran kuru çamur haline getirdi.

15 – Cinleri de hâlis ateşten yarattı.

Cinlerin babasını.

Denildi ki: *"O, İblis'tir"*

"Hâlis ateşten", içinde duman olmayan yanan alevden. Denildi ki:

"Çalkalandığında ve karıştırdığında kullanılan « مَرَجَ الشَّيْءَ »'den gelmektedir. Ateşin siyahlığıyla karışmış, demektir."

---

[25] Hicr, 26, 28, 33.
[26] Saffat, 11.
[27] Al-i İmran, 59; Kehf, 37, Hacc, 5; Rum, 20; Fatır, 11; Gafir, 67.

« مِنْ نَارٍ » – *"ateşten"* kelimesi « مَارِجٍ » kelimesini açıklamak içindir. Sanki şöyle denilmiştir:

"Yalın ateşten ya da dumanla karışık ateşten..." ya da bununla:

﴿ فَاَنْذَرْتُكُمْ نَارًا تَلَظّٰى ﴾

"Ben, sizi alev saçan bir ateşe karşı uyardım."[28] âyetinde olduğu gibi, özel bir ateş kastedilmiştir.

16– O halde, Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlıyorsunuz?

17 – O, iki doğunun ve batının Rabbidir.

Yaz ve kış mevsiminde güneşin (farklı doğduğu ve battığı) iki doğuyu ve batıyı kastetmiştir.

18– O halde, Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlıyorsunuz?

19 – İki denizi, birbirine kavuşmak üzere salıvermiştir.

Yani, yan yana olan ve karşı karşıya gelen tuzlu denizi ve tatlı denizi salıvermiştir. Aralarında, bakan kişinin görebildiği hiçbir engel yoktur.

20– Aralarında bir engel vardır. Birbirlerine geçip karışmıyorlar.

Aralarında engel vardır. Aralarında Allahu Teâlâ'nın kudretinden bir engel vardır. Karışmıyorlar, sınırları aşmıyorlar. Karışmak suretiyle birbirlerinin üstüne gelmiyorlar.

21– O halde, Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlıyorsunuz?

22 – İkisinden de inci ve mercan çıkar.

Medine ve Basra kıraatine göre, « يُخْرَجُ » – *"çıkarılır"* şeklindedir.

Ebu Bekir ve Yezid'e göre, « لُولُؤٌ » şeklinde « ء »'sizdir.

---

[28] Leyl, 14.

"Lü'lü" incinin büyüğüdür. Mercan ise incinin küçüğüdür. O ikisi (inci ve mercan) tuzlu denizden çıktığı halde *"ikisinden de ..."* dedi. Çünkü, o ikisi karşı karşıya geldiklerinde tek bir şey gibi olurlar. Bütün denizlerden değil de bazı denizlerden çıktığı halde, *"O ikisi, denizden çıkar."* denildiği gibi *"O ikisi* (inci ve mercan), *O ikisinden* (iki denizden) *çıkar."* denilmesi de câizdir. Nitekim sen, sadece mahallelerinden birinden çıktığın halde; *'şehirden çıktım'* dersin. Denildi ki:

"O ikisi (inci ve mercan), *ancak tuzlu ve tatlı denizin karşılaştığı yerden çıkar."*

23 – O halde, Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlıyorsunuz?

24 – Denizde uzun dağlar gibi yükselen gemiler de O'nundur.

"O'nundur", Allah (cc)'ındır.

« جَوَارٍ », « جَارِيَة » kelimesinin çoğuludur. *'Gemiler'* demektir. Zeccac, şöyle demiştir:

« الْجَوَارِ »'de duruş, « ى » iledir. Tercih edilen, geçilmesidir. Eğer, biri orada « ى »'sız durursa bu da caizdir. Ancak « ى »'nın hazfine delâlet etsin diye, « ر »'da esreyi gizlice söyler.

"Uzun dağlar gibi yükselen", yâni yelkenleri açılmış. Hamza ve Yahya'ya göre, « ش »'ın esresiyle « الْمُنْشِئَاتُ » şeklindedir. Yani yelkenleri yükselten ya da akıp gitmeleriyle dalgalar oluşturan, demektir.

« أَعْلَامٌ », « عَلَمٌ » kelimesinin çoğuludur. O da, *"yüksek dağ"* demektir.

25 – O halde, Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlıyorsunuz?

❁ ❁ ❁

26. – 30. ÂYETLER

كُلُّ مَنْ عَلَيْهَا فَانٍ ﴿٢٦﴾ وَيَبْقٰى وَجْهُ رَبِّكَ ذُو الْجَلَالِ
وَالْاِكْرَامِ ﴿٢٧﴾ فَبِاَيِّ اٰلَاۤءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٢٨﴾ يَسْـَٔلُهُ مَنْ فِي
السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ كُلَّ يَوْمٍ هُوَ فِي شَاْنٍ ﴿٢٩﴾ فَبِاَيِّ اٰلَاۤءِ
رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٣٠﴾

Meali

26. *(Yer)* üzerinde bulunan her canlı yok olacak.

27. Ancak azâmet ve ikram sahibi Rabbinizin zâtı bâki kalacak.

28. O halde, Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlıyorsunuz?

29. Göklerde ve yerde ne varsa, O'ndan ister. O, her an yaratma hâlindedir.

30. O halde, Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlıyorsunuz?

Tefsiri

26 – (Yer) **üzerinde bulunan her canlı yok olacak.**

"Üzerinde", yeryüzü üzerinde.

27 – Ancak, azâmet ve ikram sahibi Rabbinizin zâtı bâki kalacak.

« وَجْهُ رَبِّكَ » – *"Rabb'inin yüzü"*, Rabbinin zâtı demektir. *"Celâl sahibi"*, azamet ve kudret sahibi.

Bu, « وَجْهُ » kelimesinin sıfatıdır.

"İkram sahibi", müsâmaha göstermek ve ihsanda bulunmak sûretiyle ikram sahibidir. Bu sıfat, Allah'ın (cc) büyük sıfatlarından birisidir. Hadisi Şerifte şöyle buyurulmuştur:

"Yâ ze'l-celâl-i ve'l-ikram ile dua etmeye devam edin ve onu çoğaltın."

Rivayet edildiğine göre, Rasûlullah (sav) namaz kılan bir adamın yanına geldi. Adam, *"Yâ ze'l-celal-i ve'l-ikram"* (Ey celal ve ikram sahibi), diyordu. Peygamber (sav), şöyle buyurdu:

"Muhakkak ki, sana icabet olundu."

28– O halde, Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlıyorsunuz?

*'Yok olma'*daki, nimet mü'minlerin onun vasıtasıyla ebedî nîmetlere ulaşması itibariyledir. Yahya b. Muaz şöyle demiştir:

"Ölüm ne güzeldir. Zira o, dostu, dosta yaklaştırandır."

29 – Göklerde ve yerde ne varsa O'ndan ister. O, her an yaratma halindedir.

"Göklerde ve yerde kim varsa, O'ndan ister." Nafî, burada vakfe yapmıştır. Gökler ve yer halkından her biri O'na muhtaçtır, dolayısıyla gök halkı (semâ ehli) dinleri ile alakalı şeyleri O'ndan isterler.

« كُلَّ يَوْمٍ », « هُوَ فِي شَأْنٍ » cümlesinin delâlet ettiği şeye zarf olarak mansuptur. Yani O, her vakit ve anda işler, vücuda getirir, halleri yeniler.

Rivâyette denildiğine göre, Peygamber (sav) bu âyeti okudu da ona:

– *"Bu iş nedir?"* diye soruldu. Şöyle buyurdu:

– *"Günâhı bağışlaması, belâları kaldırması, bir toplumu yükseltmesi ve diğerlerini alçaltması, O'nun işindendir."*

Süfyan b. Uyeyne'den şöyle rivâyet edilmiştir:

"Allah katında zaman, iki gündür. Biri, dünyanın müddeti olan gündür. Ondaki işi emretmek, nehyetmek, diriltmek, öldürmek, vermek ve menetmektir. Diğeri ise, kıyâmet günüdür. Ondaki işi ise, karşılık vermek ve hesâba çekmektir." Denildi ki:

"Bu âyet, 'Allah, cumartesi günü hiçbir şey yapmaz' dediklerinde, Yahudiler hakkında inmiştir."

Sultanın biri, vezirine bu âyet hakkında sordu da veziri, ertesi güne kadar mühlet istedi. Kederli bir şekilde çıktı. Âyet hakkında düşünüyordu. Siyah tenli kölesi ona:

– *"Efendim, size ne oldu, bana bildirin. Umulur ki, Allah, benim vasıtamla bunu size kolaylaştırır?"* Vezir ona meseleyi bildirdi. Köle:

– *"Ben onu sultana açıklarım, ona bildiririm."* dedi. Sultana gitti ve şöyle dedi.

– *"Ey Sultan! Allah'ın işi şudur: O; geceyi gündüze, gündüzü geceye sokar. Diriyi ölüden, ölüyü de diriden çıkarır. Hastaya şifa verir, sağlamı hasta eder. Âfiyet içinde olana musîbet verir, musîbet içinde olana afiyet verir. Zelîl kişiyi izzet sahibi yapar, izzet sahibini de zelîl kılar. Zengini fakirleştirir, fakiri de zenginleştirir."*

Bu açıklama üzerine emir:

– *"Güzel söyledin."* dedi. Ve vezire vezirlik elbisesini çıkarmasını ve ona giydirmesini emretti. Bunun üzerine köle:

– *"Ey efendim, işte bu da Allah'ın işindendir."* dedi. Denildi ki:

"O, takdir olunanların takdir oldukları yere ve zamana doğru sevk edilmesidir." Denildi ki:

Abdullah b. Tahir, Hüseyin b. Fazlı çağırdı. Ona şöyle dedi:

"Üç âyet hususunda müşkül duruma düştüm. Seni, onların manasını bana açıklaman için çağırdım:

﴿ فَاَصْبَحَ مِنَ النَّادِمِينَ ﴾

"Pişman olanlardan oldu" ayeti. *Hâlbuki pişmanlığın tevbe olduğu, sahih olarak bize haber verildi.*

﴿ كُلَّ يَوْمٍ هُوَ فِى شَاْنٍ ﴾

"O, her an bir iştedir." [29] *ayeti. Hâlbuki kalemin kıyamete kadar olacak şeyleri yazdığı ve kuruduğu sahih olarak bize haber verildi. Ve:*

[29] Rahman, 29.

﴾ وَاَنْ لَيْسَ لِلْاِنْسَانِ اِلاَّ مَا سَعٰى ﴿

"İnsan için, ancak çalıştığı vardır" [30] *ayeti. Buna göre sevapların kat kat verilmesi işi nedir?"* Hüseyin şöyle dedi:

"O ümmete pişmanlığın tevbe olmaması mümkündür." Denildi ki:

"Kabil'in pişmanlığı Habil'i öldürdüğü için değildi, diyeti içindi."

Yine denildi ki:

"İnsan için ancak çalıştığı vardır ayeti, İbrahim ve Mûsa (as)'ın kavimlerine mahsustur."

"O her an iştedir" ayetine gelince, onlar, Allah'ın (cc) izhâr ettiği, ortaya çıkardığı işlerdir, sıfırdan başladığı işler değildir. Bu cevap üzerine Abdullah kalktı ve onun başını öptü ve ona reva gördüğü bahşişi verdi.

30– O halde, Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlıyorsunuz?

❁ ❁ ❁

[30] Necm, 39.

31. – 45. ÂYETLER

سَنَفْرُغُ لَكُمْ اَيُّهَا الثَّقَلاَنِ ﴿٣١﴾ فَبِاَيِّ اٰلاَۤءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٣٢﴾
يَا مَعْشَرَ الْجِنِّ وَالْاِنْسِ اِنِ اسْتَطَعْتُمْ اَنْ تَنْفُذُوا مِنْ اَقْطَارِ
السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ فَانْفُذُوا لاَ تَنْفُذُونَ اِلاَّ بِسُلْطَانٍ ﴿٣٣﴾ فَبِاَيِّ
اٰلاَۤءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٣٤﴾ يُرْسَلُ عَلَيْكُمَا شُوَاظٌ مِنْ نَارٍ
وَنُحَاسٌ فَلاَ تَنْتَصِرَانِ ﴿٣٥﴾ فَبِاَيِّ اٰلاَۤءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٣٦﴾ فَاِذَا
انْشَقَّتِ السَّمَاۤءُ فَكَانَتْ وَرْدَةً كَالدِّهَانِ ﴿٣٧﴾ فَبِاَيِّ اٰلاَۤءِ رَبِّكُمَا
تُكَذِّبَانِ ﴿٣٨﴾ فَيَوْمَئِذٍ لاَ يُسْئَلُ عَنْ ذَنْبِهِ اِنْسٌ وَلاَ جَاۤنٌّ ﴿٣٩﴾
فَبِاَيِّ اٰلاَۤءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٤٠﴾ يُعْرَفُ الْمُجْرِمُونَ بِسِيمٰهُمْ
فَيُؤْخَذُ بِالنَّوَاصِى وَالْاَقْدَامِ ﴿٤١﴾ فَبِاَيِّ اٰلاَۤءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٤٢﴾
هٰذِهِ جَهَنَّمُ الَّتِى يُكَذِّبُ بِهَا الْمُجْرِمُونَ ﴿٤٣﴾ يَطُوفُونَ بَيْنَهَا
وَبَيْنَ حَمِيمٍ اٰنٍ ﴿٤٤﴾ فَبِاَيِّ اٰلاَۤءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٤٥﴾

Meali

31. Ey insan ve cin! Sizin de hesabınızı ele alacağız.

32. O halde, Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlıyorsunuz?

33. Ey cin ve insan toplulukları! Göklerin ve yerin çevresinden geçmeye gücünüz yetiyorsa geçin. Ama Allah'ın verdiği bir güç olmadan geçemezsiniz.

34. O halde, Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlıyorsunuz?

35. Üzerinize ateşten alev ve duman gönderilir de birbirinizi kurtaramaz ve aranızda yardımlaşamazsınız.

36. O halde, Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlıyorsunuz?

37. Gök, yarılıp da erimiş bir yağ gibi kıpkırmızı bir gül olduğu zaman.

38. O halde, Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlıyorsunuz?

39. İşte o gün, insana da cine de günahı sorulmaz.

40. O halde, Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlıyorsunuz?

41. Suçlular sîmâlarından tanınır, alınlarından *(perçemlerinden)* ve ayaklarından yakalanırlar.

42. O halde, Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlıyorsunuz?

43. İşte bu, suçluların yalanlandıkları cehennemdir.

44. Onlar, cehennemle kaynar su arasında dolanıp dururlar.

45. O halde, Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlıyorsunuz?

Tefsiri

31 – Ey insan ve cin! Sizin de hesabınızı ele alacağız.

Bu, kişinin ağır derecede korkuttuğu kişiye söylediği: *"Senin için boş vaktim olacak."* sözünden istiare olunmuştur. Kişi bununla, başına bir musibet getirmek için beni meşgul eden her şeyden kurtulacağım, demek istemektedir. Kast olunan, onu mağlup edeceği ve ondan intikam alacağıdır. Şunun kastedilmesi de mümkündür:

"Dünyanın ömrü nihayete erecek ve sona varacaktır. İşte o zaman Allah'ın, 'o her an bir iştedir' sözüyle kastettiği mahlûkatın işleri de bitecektir. Dolayısıyla, geriye tek bir iş kalacak: O da sizin cezalandırılmanızdır."

Allah Teâlâ, işte bunu misal yoluyla, onlar için boş kalma diye nitelendirdi.

Hamza ve Ali'ye göre, « سَيَفْرُغُ » şeklindedir. Yani, Allah Teâlâ boş kalacak, demektir.

"Sekelân", insan ve cin demektir. Bununla adlandırıldılar, çünkü o ikisi yeryüzünün iki ağırlığıdır.

32– O halde, Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlıyorsunuz?

33 – Ey cin ve insan toplulukları! Göklerin ve yerin çevresinden geçmeye gücünüz yetiyorsa geçin. Ama Allah'ın verdiği bir güç olmadan geçemezsiniz.

"Ey cin ve insan toplulukları!" sözü, *"Ey sekelân"* sözünün tercümesi gibidir. Eğer benim hükmümden kaçarak göklerin ve yerin bucaklarından çıkmaya gücünüz yetiyorsa, çıkın! Sonra, şöyle buyurdu:

Güç olmadan geçemezsiniz, geçip gitmeye güç yetiremezsiniz. Ancak kuvvetle, ezici güçle, galebe ile geçebilirsiniz. Bunlar da sizde nereden olacak? Denildi ki:

"Allahu Teâlâ, onların bugün göklerin ve yerin bucaklarından geçip gitmekten aciz olduklarını ifade etmekle, yarın da hesap vermekten aciz kalacaklarına işaret etmiş olmaktadır." Yine denildi ki:

"Melekler onları kuşattığında onlara: 'İşte bu kıyamet günüdür.' denir." Cinler ve insanlar, onları gördüklerinde kaçarlar. Ancak nereye kaçarlarsa kaçsınlar, orada orayı kuşatmış melekleri bulurlar.

34–O halde, Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlıyorsunuz?

35 – Üzerinize ateşten alev ve duman gönderilir de birbirinizi kurtaramaz ve aranızda yardımlaşamazsınız.

Mekke kıraat ekolüne göre, « ش »'ın esresiyle, « شِوَاظٌ » şeklindedir. Her ikisi de « شُوَاظٌ – شِوَاظٌ », *'yalın alev'* demektir. « نُحَاسٌ », duman demektir.

Mekke kıraat imamları ve Ebu Amr'a göre « نُحَاسٍ » şeklindedir. Merfu okunduğunda, « شُوَاظٌ » üzerine atıftır. Mecrur okunduğunda, « نَارٍ » üzerine atıftır. Mana: *"Kabirlerinizden çıktığınızda, üzerinize sizi mahşer yerine sevk eden ateşten yalın alev ve duman gönderilir de bu ikisinden sakınamazsınız"* şeklindedir.

36– O halde, Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlıyorsunuz?

37 – Gök, yarılıp da erimiş bir yağ gibi kıpkırmızı bir gül olduğu zaman.

Kıyametin kopmasından dolayı, göğün bir kısmı diğerinden ayrılıp, kırmızı gül rengi gibi olduğu zaman. Denildi ki:

"Göğün asıl rengi, kırmızıdır, ancak uzaktan mavi olarak görülmektedir."

"Erimiş yağ gibi", zeytinyağının yağı gibidir.

﴿ كَالْمُهْلِ ﴾

"O gün, gök erimiş maden gibi olur" [31] âyetinde buyrulduğu gibidir.

« دهان », « دهْن » kelimesinin çoğuludur. *"Yığın tortusu"* demektir. Denildi ki:

« دهان », *"kırmızı deridir."*

38– O halde, Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlıyorsunuz?

39 – İşte o gün, insana da, cine de günâhı sorulmaz.

İşte o gün, yani göğün yarıldığı gün, Cân'a da, yani cine de sorulmaz. Cinlerin babası olan Cân, cin yerine getirilmiştir. Oğlu kastedilerek *"Haşim"* denildiği gibi. Takdiri: *"Ne insanlara, ne de cinlere sorulmaz."* şeklindedir. Bu âyetle:

﴿ فَوَرَبِّكَ لَنَسْـَٔلَنَّهُمْ أَجْمَعِينَ ﴾

"Rabbine andolsun ki, onların tamamına soracağız" [32] ve

﴿ وَقِفُوهُمْ إِنَّهُمْ مَسْـُٔولُونَ ﴾

"Durdurun onları, suale çekileceklerdir" [33] âyetleri arasındaki münâsebet şöyledir:

Bu, uzun bir gündür. Onda birçok mevkiler vardır. Bir mevkide sorgu suale çekilirler, diğerinde çekilmezler. Katade şöyle demiştir:

"Sual yeri, toplulukların ağızlarının mühürlendiği ve ellerinin ve ayaklarının yaptıklarını söyledikleri yerdir." Denildi ki:

---

[31] Mearic, 8.
[32] Hicr, 92.
[33] Saffat, 24.

"Onlara, günahları Allah (cc) tarafından öğrenilmesi için sorulmaz, azar için sorulur."

40– O halde, Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlıyorsunuz?

41 – Suçlular sîmâlarından tanınır, alınlarından (perçemlerinden) **ve ayaklarından yakalanırlar.**

"Sîmâlarından", yüzlerinin karalığı ve gözlerinin maviliği ile tanınırlar da, alınlarından ve ayaklarından yakalanırlar. Yani, bazen perçemlerinden bazen de ayaklarından yakalanırlar demektir.

42– O halde, Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlıyorsunuz?

43 – İşte bu, suçluların yalanlandıkları cehennemdir.

44 – Onlar, cehennemle kaynar su arasında dolanıp dururlar.

« حَمِيمٍ آنٍ » – *"kaynar su"*, sıcaklığı had safhaya ulaşmış sıcak su, demektir. Yani; kâh ateşe atılma, kâh kaynar su içirilmek suretiyle onlara ezâlar çektirilir.

45– O halde, Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlıyorsunuz?

Bundaki nimet: O'nun (Allah'ın (cc)) fazlı ve rahmetiyle ondan (azaptan) kurtulan kimsenin kurtuluşu ve onunla yapılan uyarıdaki uyarıdır.

❁ ❁ ❁

46. – 61. ÂYETLER

وَلِمَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهِ جَنَّتَانِ ﴿٤٦﴾ فَبِاَيِّ اٰلَٓاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ
﴿٤٧﴾ ذَوَاتَٓا اَفْنَانٍ ﴿٤٨﴾ فَبِاَيِّ اٰلَٓاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٤٩﴾ فِيهِمَا
عَيْنَانِ تَجْرِيَانِ ﴿٥٠﴾ فَبِاَيِّ اٰلَٓاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٥١﴾ فِيهِمَا مِنْ
كُلِّ فَاكِهَةٍ زَوْجَانِ ﴿٥٢﴾ فَبِاَيِّ اٰلَٓاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٥٣﴾
مُتَّكِـِٔينَ عَلٰى فُرُشٍ بَطَٓائِنُهَا مِنْ اِسْتَبْرَقٍ وَجَنَا الْجَنَّتَيْنِ
دَانٍ ﴿٥٤﴾ فَبِاَيِّ اٰلَٓاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٥٥﴾ فِيهِنَّ قَاصِرَاتُ
الطَّرْفِ لَمْ يَطْمِثْهُنَّ اِنْسٌ قَبْلَهُمْ وَلَا جَٓانٌّ ﴿٥٦﴾ فَبِاَيِّ اٰلَٓاءِ
رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٥٧﴾ كَاَنَّهُنَّ الْيَاقُوتُ وَالْمَرْجَانُ ﴿٥٨﴾ فَبِاَيِّ
اٰلَٓاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٥٩﴾ هَلْ جَزَٓاءُ الْاِحْسَانِ اِلَّا الْاِحْسَانُ ﴿٦٠﴾
فَبِاَيِّ اٰلَٓاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٦١﴾

Meali

46. Rabbinizin makamında durmaktan korkan kimselere, iki cennet vardır.

47. O halde, Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlıyorsunuz?

48. İki cennet de, çeşit çeşit ağaçlarla doludur.

49. O halde, Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlıyorsunuz?

50. İkisinde de, akıp giden iki kaynak vardır.

51. O halde, Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlıyorsunuz?

52. İkisinde de, her çeşit meyveden çift çift vardır.

53. O halde, Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlıyorsunuz?

54. Hepsi de örtüleri atlastan döşemelere yaslanırlar, iki cennetin de devşirilen meyvesi yakındır.

55. O halde, Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlıyorsunuz?

56. Oralarda, gözlerini yalnız eşlerine çevirmiş dilberler var ki, bunlardan önce onlara ne insan ne de cin dokunmuştur.

57. O halde, Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlıyorsunuz?

58. Sanki, onlar yâkut ve mercândırlar.

59. O halde, Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlıyorsunuz?

60. İyiliğin karşılığı, iyilikten başka bir şey midir?

61. O halde, Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlıyorsunuz?

Tefsiri

46 – Rabbinin makamında durmaktan korkan kimselere, iki cennet vardır.

Kulların, kıyamet gününde günahları terk edip etmediği ya da farzlarını eda edip etmediği hususunda hesaba çekilmek üzere durdukları mekanda, mevkide... Denildi ki:

"Burada, « مَقَامَ » kelimesi, fazladan bir kelimedir. « نَفَيْتُ عَنْهُ مَقَامَ الذِّئْبِ » – 'Onu kurttan uzaklaştırdım' cümlesinde olduğu gibi."

"İki cennet", insanların cenneti ve cinlerin cenneti. Çünkü, hitap, insanlara ve cinleredir. Sanki burada şöyle denilmiştir:

"Siz iki zümreden, 'korkanlara' [34] *iki cennet vardır: İnsanlardan, 'korkanlar' için bir cennet; cinlerden, 'korkanlar' için de bir cennet..."*

---

[34] Yani, *"Rabbinin makamında durmaktan korkanlar..."* kastediliyor.

47– O halde, Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlıyorsunuz?

48 – İki cennet de çeşit çeşit ağaçlar doludur.

« أَفْنَانٍ », dallar demektir. « فَنَن » kelimesinin çoğuludur. Dalları zikretti; çünkü yaprakları ve meyveyi çıkaran onlardır. Gölgeler onlardan uzanır ve meyveler onlardan derlenir. Ya da « أَفْنَانٍ », *"türler, çeşitler"* demektir. « فَنّ » kelimesinin çoğuludur. Yani, onun için onda arzuların ve gözlerin lezzet aldığı şeyler vardır, demektir. Şair şöyle demiştir:

ومِنْ كُلِّ أَفْنَانِ اللَّذاذَةِ والصِّبا لَهَوْتُ بهِ والعيشُ أخضرُ ناضرُ

"Hayat taze ve güzel olduğu halde,

lezzetin her çeşidini tattım, aşk ile oyalandım."

49– O halde, Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlıyorsunuz?

50 – İkisinde de, akıp giden iki kaynak vardır.

İki cennette de diledikleri şekilde yukarı ve aşağı akan iki kaynak vardır. Hasan'dan şöyle nakledilmiştir:

"O ikisi de soğuk, tatlı ve akıcı olan bir su akıtır. Biri tensim diğeri de selsebildir."

51– O halde, Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlıyorsunuz?

52 – İkisinde de her çeşit meyveden çift çift vardır.

"Çift çift", yani iki tür. Biri bilinen tür, diğeri bilinmeyen tür.

53– O halde, Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlıyorsunuz?

54 – Hepsi de, örtüleri atlastan döşemelere yaslanırlar, iki cennetin de devşirilen meyvesi yakındır.

« مُتَّكِئِينَ », *"korkanları"* (Rabbinin makamında durmaktan korkan kimseleri) medih üzerine mansup kılındı.

Ya da, *"onlardan"* haldir; çünkü « مَنْ خَافَ » – (korkana, korkanlara) çoğul manasındadır.

« فُرُشٍ », *"mefruşat, yaygı, döşeme takımı"* demektir. « فِرَاشٌ » kelimesinin çoğuludur.

« بَطَائِنُهَا », « بِطَانَةٌ » (astar) kelimesinin çoğuludur.

« اِسْتَبْرَقٌ », kalın ipektir. Bu, arapçalaştırılmış bir kelimedir. Denildi ki:

"Onların dış yüzeyi, sündüs (ince halis ipek)*tendir."* Yine denildi ki:

"Dış yüzeylerini, ancak Allah (cc) bilir. Onların meyvesi yakındır. Ayakta duran, oturan ve yatan kişi onu rahatlıkla alır."

55– O halde, Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlıyorsunuz?

56 – Oralarda, gözlerini yalnız eşlerine çevirmiş dilberler var ki, bunlardan önce onlara ne insan ne de cin dokunmuştur.

« فِيهِنَّ » – *oralarda*: O iki cennette, demektir. O iki cennet, çeşitli mekânları, köşkleri ve oturma yerlerini içerdiği için çoğul ifade edilmiştir.

Ya da iki cennet; iki göze, meyveler, mefruşatlar ve meyvelerin toplanması ile ilgili sayılan bu nimetlerde, demektir.

"Gözlerini yalnız eşlerine çevirmiş dilberler": Gözlerini eşlerine dikmiş, başkalarına bakmayan...

« لَمْ يَطْمِثْهُنَّ » şeklinde « م »'in esresidir. Dûrî ve Ali'ye göre ,« م »'in ötresidir.

« الطَّمْثُ »; bekâret kanının akmasına sebep olan cinsel ilişki demektir.

"Bunlardan önce onlara ne insan ne de cin dokunmuştur." Bu, cinlerin de insanlar gibi cenneti göreceği ve onlarla (oradaki dilberlerle) cinsel ilişki kuracağına dâir delildir.

57– O halde, Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlıyorsunuz?

58 – Sanki onlar yâkut ve mercândırlar.

Sanki onlar, saf yâkut ve beyaz mercân gibidirler. O inciden daha beyazdır.

59– O halde, Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlıyorsunuz?

60 – İyiliğin karşılığı, iyilikten başka bir şey midir?

Güzel amel işlemek sûretiyle yapılan iyiliğin karşılığı, ancak sevap vermek suretiyle olan iyilik değil midir? Denildi ki:

“« لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ » *diyen kişinin mükâfatı, ancak cennettir.*” İbrahim Havas’ın bu hususta şöyle dediği nakledilmiştir.

“İslam’ın (Müslüman olmanın) *karşılığı, ancak selâm yurdudur.”*

61– O halde, Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlıyorsunuz?

❁ ❁ ❁

62. - 78. ÂYETLER

وَمِنْ دُونِهِمَا جَنَّتَانِ ﴿٦٢﴾ فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٦٣﴾
مُدْهَامَّتَانِ ﴿٦٤﴾ فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٦٥﴾ فِيهِمَا عَيْنَانِ
نَضَّاخَتَانِ ﴿٦٦﴾ فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٦٧﴾ فِيهِمَا فَاكِهَةٌ
وَنَخْلٌ وَرُمَّانٌ ﴿٦٨﴾ فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٦٩﴾ فِيهِنَّ خَيْرَاتٌ
حِسَانٌ ﴿٧٠﴾ فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٧١﴾ حُورٌ مَقْصُورَاتٌ
فِي الْخِيَامِ ﴿٧٢﴾ فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٧٣﴾ لَمْ يَطْمِثْهُنَّ
إِنْسٌ قَبْلَهُمْ وَلَا جَانٌّ ﴿٧٤﴾ فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٧٥﴾
مُتَّكِئِينَ عَلَى رَفْرَفٍ خُضْرٍ وَعَبْقَرِيٍّ حِسَانٍ ﴿٧٦﴾ فَبِأَيِّ آلَاءِ
رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٧٧﴾ تَبَارَكَ اسْمُ رَبِّكَ ذِي الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ ﴿٧٨﴾

Meali

62. Bu ikisinden başka, iki cennet daha vardır.

63. O halde, Rabbinizin hangi nimetlerini yalanlıyorsunuz?

64. Bu cennetler, koyu yeşildir.

65. O halde, Rabbinizin hangi nimetlerini yalanlıyorsunuz?

66. İkisinde de, durmadan fışkıran iki kaynak vardır.

67. O halde, Rabbinizin hangi nimetlerini yalanlıyorsunuz?

68. İkisinde de, her türlü meyveler, hurma ve nar vardır.

69. O halde, Rabbinizin hangi nimetlerini yalanlıyorsunuz?

70. İçlerinde, güzel yüzlü ve güzel huylu kadınlar var.

71. O halde, Rabbinizin hangi nimetlerini yalanlıyorsunuz?

72. Çadırlar içinde, gözlerini yalnızca kocalarına çevirmiş hûriler var.

73. O halde, Rabbinizin hangi nimetlerini yalanlıyorsunuz?

74. Bunlara, onlardan önce ne bir insan ne bir cin dokunmuştur.

75. O halde, Rabbinizin hangi nimetlerini yalanlıyorsunuz?

76. Yeşil yastıklara ve hârikulâde güzel döşemelere yaslanırlar.

77. O halde, Rabbinizin hangi nimetlerini yalanlıyorsunuz?

78. Celâl ve ikrâm sahibi Rabbin adı, yücelerden yücedir.

Tefsiri

62 – Bu ikisinden başka, iki cennet daha vardır.

Allah'a (cc) yakın olanlara vadedilen bu iki cennet dışında (altında), derecesi onlardan düşük olan *"Ashab-ı Yemin"* için iki cennet vardır.

63– O halde, Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlıyorsunuz?

64 – Bu cennetler, koyu yeşildir.

Yeşilliğin aşırılığından dolayı koyudurlar. Halil: « الدُّهْمَةُ »: *"karaltı demektir."* demiştir.

65– O halde, Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlıyorsunuz?

66 – İkisinde de, durmadan fışkıran iki kaynak vardır.

İkisinde de su fışkırtan, kesilmeyen iki kaynak vardır.

67– O halde, Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlıyorsunuz?

68 – İkisinde de her türlü meyveler, hurma ve nar var.

İkisinde de çeşit çeşit meyveler, hurma ve nar var.

Ebu Hanife (ra)'a göre, atfettikleri için hurma ve nar meyve değildir. Çünkü hurma hem meyve hem de gıdadır. Nar ise hem meyve, hem de ilaçtır. Sadece lezzet alınmak üzere yenilmezler.

Ebu Yusuf ve Muhammed (rhma) ise şöyle dediler:

"O ikisi (Hurma ve Nar)*:*

﴿ مَنْ كَانَ عَدُوًّا لِلّٰهِ وَمَلٰٓئِكَتِه۪ وَرُسُلِه۪ وَجِبْر۪يلَ وَم۪يكَالَ فَاِنَّ اللّٰهَ عَدُوٌّ لِلْكَافِر۪ينَ ﴾

"Her kim Allah'a, Allah'ın meleklerine, Peygamberlerine, Cebrail'e ve Mikal'e düşman olursa, bilsin ki, Allah kâfirlerin düşmanıdır." [35] *âyetinde olduğu gibi, kendilerine ait meziyetten dolayı faziletleri sebebiyle değişik iki cins meyve üzerine atfedildiler."*

69– O halde, Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlıyorsunuz?

70 – İçlerinde, güzel yüzlü ve güzel huylu kadınlar var.

"Güzel huylu...", hayırlı demektir; « خَيْرَاتٌ » hafifletilmiş şeklidir. Aslı üzere, « خَيِّرَاتٌ » şeklinde de okunmuştur. Mana; *"üstün ahlaklı, güzel ahlaklı kadınlar"* demektir.

71– O halde, Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlıyorsunuz?

72 – Çadırlar içinde, gözlerini yalnızca kocalarına çevirmiş hûriler var.

Yani; çadırlar içinde örtülü hûriler var demektir. « اِمْرَأَةٌ قَص۪يرَةٌ وَمَقْصُورَةٌ » denir. Yani *"örtülü kadın"* demektir. Denildi ki:

"Çadırlar, içleri boş incidendir."

73– O halde, Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlıyorsunuz?

74 – Bunlara, onlardan önce ne bir insan ne bir cin dokunmuştur.

Onlardan önce, bu iki cennet halkından önce iki cennetin zikredilmesi, onlara delalet edilmesidir.

75– O halde, Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlıyorsunuz?

76 – Yeşil yastıklara ve harikulade güzel döşemelere yaslanırlar.

« مُتَّكِئ۪ينَ », ihtisas üzerine mansup kılınmıştır.

"Refref", uzun olmayan geniş elbiselere denir. Denildi ki:

---

[35] Bakara, 98.

"Refref, yastıklardır."

"Abkari", halis ipek ya da halı demektir.

77– O halde, Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlıyorsunuz?

Bu iki cennetin vasıfları, ilk iki cennetin vasıflarından daha düşüktür. *"Bu ikisinin dışında* (altında)*."* demektir. Çünkü, *"Bu cennetler koyu yeşildirler."* vasfı, *"İki cennet de çeşit çeşit ağaçlarla doludur."* Vasfından; *"İkisinde de durmadan fışkıran iki kaynak var."* vasfı, *"İkisinde de akıp giden iki kaynak var."* vasfından; *"O ikisinde de meyve, hurma ve nar var."* vasfı, *"İkisinde de her türlü meyveden çift çift var."* vasfından daha düşüktür. Hûrilerin ve yaslanılan şeylerin de vasfı böyledir.

78 – Celâl ve ikram sahibi Rabbin adı, yücelerden yücedir.

"Celal sahibi", azâmet sahibi.

Şam kıraat imamlarına göre «ذُو الْجَلاَلِ» şeklindedir. «اسْمُ»'ün sıfatıdır. İkram sahibi, nimetlendirmek suretiyle dostlarına ikram edendir. Câbir (ra) şöyle rivayet etmiştir:

"Peygamber (sav) Rahman suresini okudu da şöyle buyurdu: 'Bana ne oluyor ki sizin sükût ettiğinizi görüyorum? Cinler, sizden daha güzel cevap veriyorlardı. Allah'ın 'Rabbinizin nimetinden hangisini yalanlıyorsunuz?' âyetine her geldiğimde, 'Hayır, nimetlerinden hiçbir şeyi yalanlamayız. Ey Rabbimiz! Hamd sana, şükür sana, dediler.'" [36]

Bu ayet, bu surede 31 defa tekrar edilmiştir. İçinde Allah'ın (cc) yaratışının acaiblikleri, mahlûkatın başlangıcı ve dönüş yeri, zikredilen ayetlerin akabinde onlardan sekizini zikretmiştir. Daha sonra, cehennem kapıları sayısı üzere, içinde cehennem ve onun musibetlerinin zikredildiği ayetlerin akabinde yedisini zikretmiştir. Bu yediden sonra, cennet kapıları sayısı üzere, iki cennetin ve halkının nitelikleri akabinde sekizini zikretmiştir. Bir başka sekizi de, bunlardan sonra o iki cennetten aşağı olan iki cennet için zikretmiştir. Artık kim ilk sekize inanır, onların gereği üzere amel ederse, ona cennet kapıları açılır, cehennem kapıları kapanır. Cehennemden Allah'a (cc) sığınırız.

Allahu â'lem.

---

[36] Hâkim, Müstedrek.

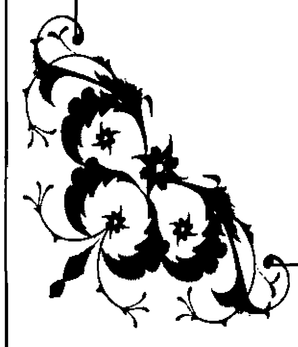
Sûre - 56

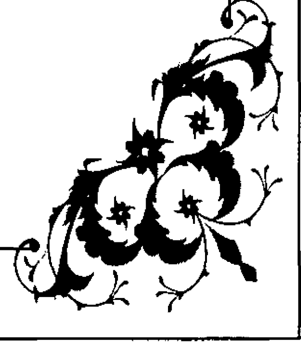
VÂKIA SÛRESİ

Bu sûre Medine'de nazil olmuştur;

96 âyettir.

Cüz - 27

1. – 9. ÂYETLER

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

إِذَا وَقَعَتِ الْوَاقِعَةُ ﴿١﴾ لَيْسَ لِوَقْعَتِهَا كَاذِبَةٌ ﴿٢﴾ خَافِضَةٌ رَافِعَةٌ
﴿٣﴾ إِذَا رُجَّتِ الْأَرْضُ رَجًّا ﴿٤﴾ وَبُسَّتِ الْجِبَالُ بَسًّا ﴿٥﴾
فَكَانَتْ هَبَاءً مُنْبَثًّا ﴿٦﴾ وَكُنْتُمْ أَزْوَاجًا ثَلٰثَةً ﴿٧﴾ فَأَصْحَابُ
الْمَيْمَنَةِ مَا أَصْحَابُ الْمَيْمَنَةِ ﴿٨﴾ وَأَصْحَابُ الْمَشْئَمَةِ مَا
أَصْحَابُ الْمَشْئَمَةِ ﴿٩﴾

Meali

1. Kıyamet koptuğu zaman.

2. Onun oluşunu yalanlayacak hiçbir kimse yoktur.

3. O alçaltıcı ve yükseltıcidir.

4. Yer şiddetle sarsıldığı,

5. Dağlar paramparça olduğu,

6. Dağınık toz duman haline geldiği,

7. Ve sizler de üç sınıf olduğunuz zaman,

8. Sağcılar! Ne mutludur onlar!

9. Solcular, ne bahtsızdırlar onlar!

Tefsiri

1 – Kıyamet koptuğu zaman.

"Kıyamet koptuğu zaman." Kıyamet koptuğunda. Denildi ki:

"Kıyamet 'vakıa' gelmek fiiliyle vasıflandırıldı. Çünkü o kesin olarak meydana gelecektir." Sanki şöyle denilmiştir:

"Vukuu gerekli kıyamet koptuğunda..." Bir gün vukuu onun inişidir. *"Beklemekte olduğum şey vuku buldu."* denir. Yani inişini gözlemekte olduğum şey indi demektir. « إذا » kavlinin mansup olması gizli « اذْكُرْ » – *"zikret hatırla"* fiili iledir.

2 – Onun oluşunu yalanlayacak hiçbir kimse yoktur.

".. yalanlayacak..." yalanlayacak hiçbir kimse yani onun meydana gelişi zamanında Allah Teala'yı yalanlayan ve gaybı yalanlayan hiçbir kimse olmaz. Çünkü o zaman herkes mü'mindir. Doğru sözlüdür ve tasdik edicidir. Hâlbuki bugün insanların çoğu yalancı ve yalanlayıcıdır.

« لِوَقْعَتِهَا »'daki « ل » harfi:

﴿ يَا لَيْتَنِى قَدَّمْتُ لِحَيَاتِى ﴾

"Ah keşke ben hayatım için iyi işler yapıp gönderseydim" [37] ayetindeki « ل »'ın bir benzeridir.

3 – O alçaltıcı ve yükselticidir.

Yani o alçaltıcı ve yükselticidir. (Bazı) toplulukları yükseltir bazılarını alçaltır.

4 – Yer şiddetle sarsıldığı,

Dağ ve bina gibi üzerindeki her şey yıkılıncaya kadar şiddetli bir şeklide sallandırıldığında.

---

[37] Fecr, 24.

Bu cümle « إذا وقعت »'den bedeldir. « خافضة رافعة » ile mansup olması da mümkündür. Yani yer sarsıldığı ve dağlar parçalandığı vakit alçaltır ve yükseltir demektir.

5– / 6– Dağlar paramparça olduğu, dağınık toz duman haline geldiği,

Kavut gibi olunca, parçalandığı demektir. Ya da sevk edildiği zaman demektir.

Bu kelime, davarı aheste sürdüğünde kullanılan « بَسَّ الْغَنَمَ » kavlinden gelmektedir.

﴿ وَسُيِّرَتِ الْجِبَالُ فَكَانَتْ سَرَابًا ﴾

"Dağlar yürütülmüş, serap olmuştur" [38] ayetinde olduğu gibi.

« هَبَاءً » toz « مُنْبَثًّا » dağınık demektir.

7 – Ve sizler de üç sınıf olduğunuz zaman,

"Üç sınıf" üç çeşit. Birbirinden olan ya da biri diğeri ile birlikte zikredilen çeşitler için « أَزْوَاجٌ » – *"çiftler, çeşitler"* denir. *".. üç sınıf..."* iki sınıf cennette bir sınıf cehennemdedir. Daha sonra « أَزْوَاجٌ » – *'sınıflar'* kelimesini şöyle açıkladı:

8 – Sağcılar! Ne mutludur onlar!

« فَأَصْحَابُ الْمَيْمَنَةِ » müptedadır. Onlar sahifeleri sağ eline verilenlerdir. « مَاأَصْحَابُ الْمَيْمَنَةِ » müpteda ve haberdir. Bu ikisi birinci müptedanın haberidir. Bu onların mutluluk içindeki hallerinin beğenilmesi ve durumlarının yüceltilmesidir. Sanki Allah (cc) şöyle buyurmuştur:

"Nedir onlar? Hangi şeydir onlar?"

9 – Solcular! Ne bahtsızdırlar onlar.

---

[38] Nebe, 20.

"Solcular..." yani sahifeleri sol ellerine verilenler ya da yüksek makam sahipleri ve düşük makam sahipleri demektir. Bu senin, *"Falan benim sağ kolumdur, falan da sol kolum."* şeklinde sana göre üstün ve düşük olarak nitelendirdiğin iki kişi hakkındaki sözünün bir benzeridir. Onlar uğurlu ve bereketli oluşlarından dolayı uğurlu - bereketli diğerleri de uğursuz ve bereketsiz oluşlarından dolayı, uğursuz - bereketsiz olarak adlandırılmışlardır. Denildi ki:

Cennetlikler sağ ellerinden tutulur, cennete götürülürler. Cehennemlikler de sol ellerinden yakalanır, cehenneme götürülürler.

".. ne bahtsızdır onlar." Yani; nasıl bir şeydir onlar? Bu onların kötü hallerine karşılık bir şaşkınlık ifadesidir.

❁ ❁ ❁

10. – 26. ÂYETLER

وَالسَّابِقُونَ السَّابِقُونَ ﴿١٠﴾ اُولٰٓئِكَ الْمُقَرَّبُونَ ﴿١١﴾ فٖى جَنَّاتِ
النَّعٖيمِ ﴿١٢﴾ ثُلَّةٌ مِنَ الْاَوَّلٖينَ ﴿١٣﴾ وَقَلٖيلٌ مِنَ الْاٰخِرٖينَ ﴿١٤﴾ عَلٰى
سُرُرٍ مَوْضُونَةٍ ﴿١٥﴾ مُتَّكِئٖينَ عَلَيْهَا مُتَقَابِلٖينَ ﴿١٦﴾ يَطُوفُ
عَلَيْهِمْ وِلْدَانٌ مُخَلَّدُونَ ﴿١٧﴾ بِاَكْوَابٍ وَاَبَارٖيقَ وَكَاْسٍ مِنْ
مَعٖينٍ ﴿١٨﴾ لَا يُصَدَّعُونَ عَنْهَا وَلَا يُنْزِفُونَ ﴿١٩﴾ وَفَاكِهَةٍ مِمَّا
يَتَخَيَّرُونَ ﴿٢٠﴾ وَلَحْمِ طَيْرٍ مِمَّا يَشْتَهُونَ ﴿٢١﴾ وَحُورٌ عٖينٌ ﴿٢٢﴾
كَاَمْثَالِ اللُّؤْلُؤِ الْمَكْنُونِ ﴿٢٣﴾ جَزَٓاءً بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿٢٤﴾
لَا يَسْمَعُونَ فٖيهَا لَغْوًا وَلَا تَاْثٖيمًا ﴿٢٥﴾ اِلَّا قٖيلًا سَلَامًا سَلَامًا ﴿٢٦﴾

Meali

10. Önde olanlar onlar öncüdürler.

11. İşte onlar en çok yaklaştırılanlar,

12. Naim cennetlerindedirler.

13. Çoğu önceki ümmetlerden,

14. Birazı da sonrakilerdendir.

15. Cevherle işlenmiş tahtlar üzerindedirler.

16. Karşılıklı olarak onların üzerinde yaslanırlar.

17. Çevrelerinde ölümsüzlüğe ulaşmış gençler dolaşır.

18. Maînden doldurulmuş testiler, ibrikler ve kadehlerle,

19. Ki bu şaraptan ne başları ağrıtılır, ne de akılları giderilir.

20. Beğendikleri meyveler,

21. Canlarının çektiği kuş etleri,

22. İri gözlü huriler,

23. Saklı inciler gibi,

24. Yaptıklarına karşılık olarak verilir.

25. Orada boş söz ve günaha sokan bir laf işitmezler.

26. Duydukları söz yalnız "selam, selam"'dır.

Tefsiri

10 – Önde olanlar onlar öncüdürler.

11 – İşte onlar en çok yaklaştırılanlar.

« وَالسَّابِقُونَ » müptedadır. « اَلسَّابِقُونَ » onun haberidir. Takdiri, *"Hayır hususunda öncü olanlar cennete varmakta da öncüdürler."*, şeklindedir. Denildi ki:

"İkincisi birincisinin te'kididir."

Haber « اُولٰئِكَ الْمُقَرَّبُونَ » cümlesidir. İlk görüş tercihe şayandır.

12 – Naim cennetlerindedirler.

Yani onlar naim cennetlerindedirler.

13 – Çoğu önceki ümmetlerden,

14 – Birazı da sonrakilerdendir.

Yani onlar *"sülle"*dir. *Sülle* de insanlardan kalabalık bir cemaat demektir. Mana öncülerin çoğu evvelkilerdendir. Onlar Adem (as)'dan Peygamberimiz Muhammed (sav)'e kadar gelip geçen ümmetlerdir. Birazı da sonrakilerdendir. Onlar da Muhammed (sav) ümmetidir. Denildi ki:

"Evvelkilerdendir, yani bu ümmetin evvelkilerindendir. Sonrakiler de yani bu ümmetin sonradan gelenleridir." Peygamber (sav)'den şöyle nakledilmiştir:

"İki grubun tamamı ümmetimdendir." [39]

15 – Cevherle işlenmiş tahtlar üzerindedirler.

« سُرُرٌ », « كُثُبٌ » – *'kum yığını'* ve « كُثْبٌ » kelimelerinde olduğu gibi « سَرِيرٌ »'un çoğuludur. *"Cevherle işlenmiş...",* altınla bezenmiş, süslenmiş, inci ve yakutla tezyin edilmiş demektir.

16 – Karşılıklı olarak onların üzerinde yaslanırlar.

« مُتَّكِئِينَ » kavli « عَلَى » da amil olan zamir halidir. Yani, *"Onlara yaslanarak yerleşirler"* demektir. Karşılıklı olarak birbirlerine bakarlar. Birbirlerine geriden, ense tarafından bakmazlar. Onlar güzel davranmakla, güzel ahlakla ve tertemiz dostlukla nitelendirilmişlerdir.

« مُتَقَابِلِينَ » de aynı şekilde haldir.

17 – Çevrelerinde ölümsüzlüğe ulaşmış gençler dolaşır.

"Çevrelerinde ... dolaşır." onlara hizmet ederler.

« وِلْدَانٌ » kelimesi « وَلِيدٌ » kelimesinin çoğuludur. Buluğ çağına yaklaşmış çocuk, küçük hizmetçi demektir. Ölümsüzlüğe ulaşmış ebedi olarak buluğ çağına yaklaşmış çocuk şeklinde kalacaklar, ondan başka bir surete dönmeyecekler demektir. Denildi ki:

Yine denilmiştir ki: *"Onlar dünya ehlinin çocuklarıdır. Bir iyilik yapmamışlardır ki, onunla mükâfatlandırılsınlar. Yine bir kötülük yapmamışlardır ki onunla cezalandırılsınlar."*

Nitekim hadisi şerifte:

"Kâfirlerin çocukları cennet halkının hizmetçileridir." [40] buyrulmuştur.

---

[39] Bu hadisi, Taberâni ve İbni Ady tahric etmişlerdir. Bkz. Haşiyetü Keşşaf, 4/457.
[40] Keşfü'l-Estar, 2172; Cem'ul Fevâid, 7/219.

18 – Maînden doldurulmuş testiler, ibrikler ve kadehlerle,

« أَكْوَابٌ » kelimesi, « كُوبٌ » kelimesinin çoğuludur. Onlar da kulpu ve emziği (içindekilerin dışa döküldüğü çıkıntılı yer) olmayan kaplardır.

« أَبَارِيقَ » kelimesi, « إِبْرِيقٌ » kelimesinin çoğuludur. Bu da emziği ve kulpu olandır.

« كَأْسٌ » içinde şarap olan kadeh demektir. Eğer içinde şarap yoksa o zaman *ke's* değildir.

"Maînden doldurulmuş..." gözelerinden akan şaraptan.

19 – Ki bu şaraptan ne başları ağrıtılır, ne de akılları giderilir.

Yani onun sebebi ile başları ağrımaz demektir. Yani ondan dolayı onlarda baş ağrısı meydana gelmez. Ya da onların o içki meclisi dağıtılmaz, lezzetleri kesilmez demektir.

".. ne de akılları giderilir.", ne de sarhoş olurlar. Kişinin aklı sarhoşluk sebebi ile gittiğinde « نُزِفَ الرَّجُلُ » denir.

Kûfelilere kıraatine göre « يُنْزِفُونَ » şeklinde « ز »'nin esresiyledir. Yani onların şarabı tükenmez demektir. Şarapları tükendiğinde « أَنْزَفَ الْقَوْمُ » denir.

20 – Beğendikleri meyveler,

Onların en iyisi ve en değerlisini alırlar.

21 – Canlarının çektiği kuş etleri,

Canlarının çektiği, arzuladıkları

22– / 23– Saklı inciler gibi iri gözlü huriler,

« حُورٌ », « حَوْرَاءُ » – *"Gözünün siyahı çok siyah; beyazı çok beyaz olan kadın"* kelimesinin çoğuludur. « عِينٌ » da « عَيْنَاءُ » – *"göz bebekleri iri olan kadın"* kelimesinin çoğuludur. Yani, *"Orada iri gözlü kadınlar vardır."* demektir. Ya da *"Onlar için iri gözlü kadınlar vardır."* demektir.

« وَلْدَانٌ » üzerine atıf olması da mümkündür. Yezid, Hamza ve Ali'ye göre « جَنَّاتِ النَّعِيمِ » üzerine atfen « وَحُورٍ » şeklindedir. Sanki şöyle denilmiştir:

"Onlar naim cennetlerinde, meyveler içinde, kuş etleri içinde ve iri kara gözlü kadınlar arasındadırlar."

"Saklı inciler gibi..." Berraklıkta ve temizlikte korunmuş inciler gibidirler. Zeccac şöyle demiştir:

"Onlar sedefinden çıktıktan sonra zamanın ve çeşitli kullanış şekillerinin değiştiremediği inciler gibidirler."

24 – Yaptıklarına karşılık olarak verilir.

« جَزَاءً » mef'ulun leh'tir. Yani *"Bütün bunlar onlara amellerinin karşılığı olsun diye yapılır."* demektir. Ya da mastardır. Yaptıklarına karşılık mükâfatlandırılsınlar demektir.

25 – Orada boş söz ve günaha sokan bir laf işitmezler.

"Orada..." cennette; *".. boş bir söz..."* batıl bir söz, günaha sokan bir laf hezeyan.

26 – Duydukları söz yalnız, "selam, selam" dır.

Yalnız çirkinliklerden ari bir söz işitirler. İstisna munkatıdır « سَلَامًا », « قِيلًا »'den bedeldir. Ya da « قِيلًا »'in mef'ulu bihidir. Yani, *"Ancak orada onların selam selam dediklerini işitirler."* demektir. Mana: *"Onlar orada selamı yayarlar ve birbirlerine bol bol selam verirler."* şeklindedir.

❁ ❁ ❁

27. – 38. ÂYETLER

وَاَصْحَابُ الْيَم۪ينِ مَٓا اَصْحَابُ الْيَم۪ينِ ﴿٢٧﴾ ف۪ي سِدْرٍ مَخْضُودٍ
﴿٢٨﴾ وَطَلْحٍ مَنْضُودٍ ﴿٢٩﴾ وَظِلٍّ مَمْدُودٍ ﴿٣٠﴾ وَمَٓاءٍ مَسْكُوبٍ ﴿٣١﴾
وَفَاكِهَةٍ كَث۪يرَةٍ ﴿٣٢﴾ لَا مَقْطُوعَةٍ وَلَا مَمْنُوعَةٍ ﴿٣٣﴾ وَفُرُشٍ
مَرْفُوعَةٍ ﴿٣٤﴾ اِنَّٓا اَنْشَاْنَاهُنَّ اِنْشَٓاءً ﴿٣٥﴾ فَجَعَلْنَاهُنَّ اَبْكَارًا ﴿٣٦﴾
عُرُبًا اَتْرَابًا ﴿٣٧﴾ لِاَصْحَابِ الْيَم۪ينِ ﴿٣٨﴾

Meali

27. Sağcılar, ne mutlu o sağcılara!

28. Dikensiz kirazlar,

29. Meyveleri tıklım tıklım dizili muz ağaçları,

30. Yayılmış gölgeler,

31. Çağlayarak akan sular,

32. Pek çok meyve arasında,

33. Tükenmeyen ve yasaklanmayan,

34. Ve yükseltilmiş döşekler üzerindedirler.

35. Gerçekten biz onları *(hurileri)* yepyeni bir yaratılışla yarattık.

36. Onları bakireler kıldık.

37. Eşlerine düşkün ve yaşıttırlar.

38. Sağcılar içindir *(bunlar)*.

Tefsiri

27– / 28– Sağcılar! Ne mutlu o sağcılara! Dikensiz kirazlar,

« السِّدْرُ » Arabistan kirazı denen Nebq ağacıdır. « الْمَخْضُودُ » ise sanki dikenleri kesilmiş gibi dikensiz demektir.

29 – Meyveleri tıklım tıklım dizili muz ağaçları,

« الطَّلْحُ »; muz ağacıdır. « مَنْضُودٌ » ise aşağıdan yukarıya doğru istiflidir. Dolayısıyla görünen bir gövdesi yok demektir.

30 – Yayılmış gölgeler,

Fecrin doğuşu ile güneşin doğuşu arasındaki gölge gibi uzun ve yaygın bir gölge.

31 – Çağlayarak akan sular,

Sınırsız ve kanalsız akan yani o sular, yer üzerinde kanalı olmaksızın akar.

32 – Pek çok meyve arasında,

Yani pek çok meyve çeşidi arasında.

33 – Tükenmeyen ve yasaklanmayan,

Tükenmeyen bazı dünya meyvelerinde olduğu gibi bazı vakitlerde kesilmez. Bilakis o devamlıdır. Alınıp yenilmesi hiçbir şekilde yasaklanmaz. Denildi ki:

"Zaman sebebi ile kesintiye uğramaz ve ücret sebebi ile men edilmez."

34 – Ve yükseltilmiş döşekler üzerindedirler.

"Yükseltilmiş döşekler..." kadri yüce döşekler ya da yükselinceye kadar istiflenmiş döşekler ya da divanlar üzerinde yükseltilmiş döşekler de demektir. Denildi ki:

"Onlar kadınlardır". Çünkü yatak kadından kinaye olarak kullanılmaktadır. Nitekim Allahu Teâlâ şöyle buyurmuştur:

﴿ هُمْ وَ اَزْوَاجُهُمْ فِى ظِلَالٍ عَلَى الْأَرَائِكِ مُتَّكِئُونَ ﴾

"Kendileri ve eşleri gölgelerde koltuklara yaslanmıştır" [41] Buna:

"Gerçekten biz onları yepyeni bir yaratılışla yarattık" ayeti delalet etmektedir.

35 – Gerçekten biz onları (hurileri) yepyeni bir yaratılışla yarattık.

Onların yaratılışlarını doğumsuz başlattık demektir. Bununla ya yaratılışına ilk başlananlar kastedilmektedir ya da ikinci olarak yaratılanlar kastedilmektedir. (Ölümden sonra) bunun dışında bir tevile göre de orada gizli bir « لَهُنَّ » – *'onlar için'* kelimesi vardır. Zira « فُرُشٌ » – *'yataklar'* kelimesinin zikredilmesi de buna dalalet etmektedir.

36 – Onları bakireler kıldık.

« اَبْكَارًا »; bakireler demektir. Eşleri onlara her yaklaştıklarında onları bakire bulurlar.

37 – Eşlerine düşkün ve yaşıttırlar.

Hamza, Halef, Yahya ve Hammad'a göre « عُرْبًا » şeklindedir. « عَرُوبٌ » kelimesinin çoğuludur. O da *"Kocasına düşkün cilveli kadın"* demektir. Aynı yaştadırlar. Otuz üç yaşında kızlar, eşleri de bu yaştadır.

38 – Sağcılar içindir (bunlar).

« لِأَصْحَابِ الْيَمِينِ » deki « لِ », « أَنْشَأْنَا »'nın sılasındadır.

---

[41] Yasin, 56.

39. – 50. ÂYETLER

ثُلَّةٌ مِنَ الْاَوَّلِينَ ﴿٣٩﴾ وَثُلَّةٌ مِنَ الْاٰخِرِينَ ﴿٤٠﴾ وَاَصْحَابُ
الشِّمَالِ مَٓا اَصْحَابُ الشِّمَالِ ﴿٤١﴾ فِي سَمُومٍ وَحَمِيمٍ ﴿٤٢﴾
وَظِلٍّ مِنْ يَحْمُومٍ ﴿٤٣﴾ لَا بَارِدٍ وَلَا كَرِيمٍ ﴿٤٤﴾ اِنَّهُمْ كَانُوا قَبْلَ
ذٰلِكَ مُتْرَفِينَ ﴿٤٥﴾ وَكَانُوا يُصِرُّونَ عَلَى الْحِنْثِ الْعَظِيمِ ﴿٤٦﴾
وَكَانُوا يَقُولُونَ اَئِذَا مِتْنَا وَكُنَّا تُرَابًا وَعِظَامًا ءَاِنَّا لَمَبْعُوثُونَ
﴿٤٧﴾ اَوَ اٰبَٓاؤُنَا الْاَوَّلُونَ ﴿٤٨﴾ قُلْ اِنَّ الْاَوَّلِينَ وَالْاٰخِرِينَ ﴿٤٩﴾
لَمَجْمُوعُونَ اِلٰى مِيقَاتِ يَوْمٍ مَعْلُومٍ ﴿٥٠﴾

Meali

39. Birçoğu önceki ümmetlerdendir.

40. Birçoğu da sonrakilerdendir.

41. Soldakiler, ne yazık o soldakilere!

42. İçlerine işleyen bir ateş ve kaynar su içinde,

43. Kapkara dumandan bir gölge altındadırlar.

44. Ki ne serindir ne de hoştur.

45. Çünkü onlar bundan önce varlık içinde sefahate dalmışlardı.

46. Büyük günahı işlemekte direnip dururlardı.

47. Ve diyorlardı ki: "Biz öldükten toprak ve kemik yığını haline geldikten sonra biz mi bir daha diriltileceğiz?"

48. Önceki atalarımız da mı?

49. De ki: "Hem öncekiler hem de sonrakiler,

50. Belli bir günün belli vaktinde mutlaka toplanacaklardır!"

Tefsiri

39– / 40– Birçoğu önceki ümmetlerdendir. Birçoğu da sonrakilerdendir.

Yani sağcıların birçoğu öncekilerden, birçoğu da sonrakilerdendir. Eğer:

– *"Bundan önce, birazı da sonrakilerden demişti. Burada ise birçoğu sonrakilerdendir diyor. Bu nasıl oluyor?"* dersen, derim ki:

– *"O öncüler hakkında idi. Bu ise sağcılar hakkındadır. Onlar* (sağcılar) *içinde öncekilerden de sonrakilerden de birçok kişi vardır."*

Hasan'dan şöyle nakledilmiştir:

"Diğer ümmetlerin öncüleri bizim ümmetimizin öncülerinden çoktur. Diğer ümmetin tabileri bu ümmetin tabileri kadardır."

41 – Soldakiler, ne yazık o soldakilere!

« الشِّمَالُ » kelimesi « الْمَشْأَمَةُ » ile aynı manayadır. Uğursuz, bedbaht demektir.

42 – İçlerine işleyen bir ateş ve kaynar su içinde,

Deri üzerindeki deliklere nüfuz eden ateşin sıcaklığı ve harareti had safhaya ulaşmıştır sıcak su içindedirler.

43 – Kapkara dumandan bir gölge altındadırlar.

« يَحْمُومٍ » *'Kapkara duman'* demektir.

44 – Ki ne serindir ne de hoştur.

Gölgenin iki vasfını ondan kaldırdı. Şunu kastediyor:

"Bu bir gölgedir. Ancak diğer gölgeler gibi değildir."

Onu gölge diye adlandırdı. Sonrada o gölgenin serinliğini, rahatlığını, sıcaklığın sıkıntısından rahatlama manasını kaldırmak için onun bu menfaatini ortadan kaldırdı. Mana:

"O, sıcak ve zararlı bir gölge şeklindedir."

45– Çünkü onlar bundan önce varlık içinde sefahate dalmışlardı.

Bundan önce yani Dünya'da varlık içinde sefahate dalmışlardı. Refah içinde yaşatıyorlardı da bu onları boyun eğmekten ve ibret almaktan menediyordu.

46 – Büyük günahı işlemekte direnip dururlardı.

Direnir dururlardı ve devam ederlerdi. Büyük günahı işlemekte yani büyük günah veya şirki işlemekte demektir. Çünkü o şirk anlaşmanın bozulmasıdır.

"Hıns" yeminle yinelenmiş sözün bozulmasıdır. Ya da o öldükten sonra dirilişin inkârıdır. Delili de:

﴿ وَاَقْسَمُوا بِاللّٰهِ جَهْدَ اَيْمَانِهِمْ لَا يَبْعَثُ اللّٰهُ مَنْ يَمُوتُ ﴾

"Onlar yeminlerinin bütün şiddetiyle, 'Allah ölen kimseyi diriltmez' diye Allah'a yemin ettiler" [42] ayetidir.

47 – Ve diyorlardı ki: "Biz öldükten toprak ve kemik yığını haline geldikten sonra biz mi bir daha diriltileceğiz?"

Takdiri: *"Öldükten sonra diriltilecek miyiz?"* şeklindedir. Zarfta amel eden budur. Bunun hazfi caizdir. Zira « مَبْعُوثُونَ » kelimesi ona delalet etmektedir « مَبْعُوثُونَ » kelimesinde amel etmez. Çünkü « اِنَّ » ve « ءَ » kendilerinden sonraki kelimeyi kendilerinden öncesinde amel etmekten menederler.

48 – Önceki atalarımız da mı?

Soru « أ »'si atıf üzerine gelmiştir. Arada ayırıcı bir kelime ki –o, « أ »dir– olduğundan dolayı « نَحْنُ » – *'biz'* kelimesi ile te'kid edilmek-

[42] Nahl, 38.

sizin « لَمَبْعُوثُونَ » kelimesindeki zamir üzerine atıf güzel bir şekilde gerçekleşmiştir. Olumsuzluğu tekid eden « لا »'nın araya girmesinden dolayı:

﴿ لَوْ شَاءَ اللّٰهُ مَا أَشْرَكْنَا وَلَا اٰبَاؤُنَا ﴾

"Allah dileseydi, ne biz; ne de babalarımız şirk koşmazdık." [43] ayetinde güzel bir şekilde gerçekleştiği gibi.

Medine ve Şam kıraat ekollerine göre « أَوْ اٰبَاؤُنَا » şeklindedir.

49– / 50– De ki: "Hem öncekiler hem de sonrakiler belli bir günün belli vaktinde mutlaka toplanacaklardır."

Dünya için tayin edilmiş malum son günde mutlaka toplanacaklardır.

« مِيقَاتِ يَوْمٍ »'deki izafet « خَاتَمُ فِضَّةٍ » – *'gümüş yüzük'* izafetinde olduğu gibi « مِنْ » manasındadır.

"Mikat", bir şeyin vaktini tayin eden sınırlardır. İhram mikatları bundandır. Bunun için Mekke'ye kim girmek isterse oraya ancak ihramlı olarak girebilir.

❁ ❁ ❁

[43] En'am, 148.

51. – 56. ÂYETLER

ثُمَّ إِنَّكُمْ أَيُّهَا الضَّالُّونَ الْمُكَذِّبُونَ ﴿٥١﴾ لَآكِلُونَ مِنْ شَجَرٍ مِنْ
زَقُّومٍ ﴿٥٢﴾ فَمَالِؤُنَ مِنْهَا الْبُطُونَ ﴿٥٣﴾ فَشَارِبُونَ عَلَيْهِ مِنَ الْحَمِيمِ
﴿٥٤﴾ فَشَارِبُونَ شُرْبَ الْهِيمِ ﴿٥٥﴾ هٰذَا نُزُلُهُمْ يَوْمَ الدِّينِ ﴿٥٦﴾

Meali

51. Sonra siz ey sapıklar, yalancılar!

52. Elbette bir ağaçtan, zakkum ağacından yiyeceksiniz

53. Karınlarınızı hep ondan dolduracaksınız,

54. Üstüne de kaynar sudan içeceksiniz;

55. Hem de susamış develerin içişi gibi…

56. İşte ceza gününde onlara sunulacak ziyafet budur!

Tefsiri

51 – Sonra siz ey sapıklar, yalancılar!

"*.. sapıklar...*" hidayetten sapanlar; "*.. yalancılar...*" dirilişi yalanlayanlar. Onlar Mekke halkı ve onlar gibi olanlardır.

52 – Elbette bir ağaçtan, zakkum ağacından yiyeceksiniz.

« مِنْ » Gayenin başlangıcı içindir. İkinci « مِنْ » ise ağacın açıklaması içindir.

53- / 55- Karınlarınızı hep ondan dolduracaksınız. Üstüne de kaynar sudan içeceksiniz; hem de susamış develerin içişi gibi...

« الشَّجَرُ » kelimesine dönen zamiri (« مِنْهَا » ve « عَلَيْهِ »'de) manaya göre müennes, lafza göre müzekker kıldı.

Medine kıraati, Asım, Hamza ve Sehl'e göre « شُرْبَ » şeklinde « ش »'in ötresiyledir. Diğerlerine göre ise « شَرْبَ » şeklinde « ش »'in üstünüyledir. Her ikisi de mastardır.

« هيم »; suya kanmayan susuz deve demektir. « اَهْيَمُ » ve « هَيْمَاءُ » kelimelerinin çoğuludur. Mana: *"Allah (cc) onlara, onları irin gibi* (ya da erimiş bakır gibi) *olan zakkum yemeye zorlayan açlığı musallat eder. Karınları ondan doyduğunda da onlara bağırsaklarını parçalayan kaynar su içmeye zorlayan susuzluğu musallat kılar. Onlar da suya kanmayan susuz devenin suyu içişi gibi ondan içerler."*

(Aynı kişiler için ve aynı iki sıfat oldukları halde) « الشَّارِبِينَ » kelimesinin « الشَّارِبِينَ »'ye atfı sahihtir. Çünkü onların üzerinde bulundukları aşarı hararet sebebi ile kaynar sudan içmeleri ve bağırsaklarını parçalamaları şaşkınlık veren bir iştir. Yine onların aynı sebeple suya kanmayan susuz devenin içişi gibi ondan (kaynar sudan) içmeleri de şaşkınlık veren bir iştir. Dolayısı ile bu ikisi ayrı iki sıfat olmaktadır.

56 – İşte ceza gününde onlara sunulacak ziyafet budur.

Nüzul; misafire ikram olsun diye hazırlanan yiyecektir. Din gününde ceza gününde demektir.

❁ ❁ ❁

57. – 74. ÂYETLER

نَحْنُ خَلَقْنَاكُمْ فَلَوْلَا تُصَدِّقُونَ ﴿٥٧﴾ اَفَرَاَيْتُمْ مَا تُمْنُونَ ﴿٥٨﴾
ءَاَنْتُمْ تَخْلُقُونَهُٓ اَمْ نَحْنُ الْخَالِقُونَ ﴿٥٩﴾ نَحْنُ قَدَّرْنَا بَيْنَكُمُ
الْمَوْتَ وَمَا نَحْنُ بِمَسْبُوقٖينَ ﴿٦٠﴾ عَلٰٓى اَنْ نُبَدِّلَ اَمْثَالَكُمْ
وَنُنْشِئَكُمْ فٖي مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿٦١﴾ وَلَقَدْ عَلِمْتُمُ النَّشْاَةَ الْاُولٰى
فَلَوْلَا تَذَكَّرُونَ ﴿٦٢﴾ اَفَرَاَيْتُمْ مَا تَحْرُثُونَ ﴿٦٣﴾ ءَاَنْتُمْ تَزْرَعُونَهُٓ
اَمْ نَحْنُ الزَّارِعُونَ ﴿٦٤﴾ لَوْ نَشَٓاءُ لَجَعَلْنَاهُ حُطَامًا فَظَلَلْتُمْ
تَفَكَّهُونَ ﴿٦٥﴾ اِنَّا لَمُغْرَمُونَ ﴿٦٦﴾ بَلْ نَحْنُ مَحْرُومُونَ ﴿٦٧﴾
اَفَرَاَيْتُمُ الْمَٓاءَ الَّذٖي تَشْرَبُونَ ﴿٦٨﴾ ءَاَنْتُمْ اَنْزَلْتُمُوهُ مِنَ الْمُزْنِ
اَمْ نَحْنُ الْمُنْزِلُونَ ﴿٦٩﴾ لَوْ نَشَٓاءُ جَعَلْنَاهُ اُجَاجًا فَلَوْلَا تَشْكُرُونَ
﴿٧٠﴾ اَفَرَاَيْتُمُ النَّارَ الَّتٖي تُورُونَ ﴿٧١﴾ ءَاَنْتُمْ اَنْشَاْتُمْ شَجَرَتَهَٓا اَمْ
نَحْنُ الْمُنْشِؤُنَ ﴿٧٢﴾ نَحْنُ جَعَلْنَاهَا تَذْكِرَةً وَمَتَاعًا لِلْمُقْوٖينَ ﴿٧٣﴾
فَسَبِّحْ بِاسْمِ رَبِّكَ الْعَظٖيمِ ﴿٧٤﴾

Meali

57. Sizi biz yarattık. Tasdik etmeniz gerekmez mi?

58. Söyleyin öyleyse dökmekte olduğunuz meni nedir?

59. Onu siz mi yaratıyorsunuz yoksa yaratan biz miyiz?

60. Aranızda ölümü takdir eden biziz ve biz önüne geçebileceklerden değiliz.

61. Böylece sizin yerinize benzerlerinizi getirelim ve sizi bilmediğiniz bir yaratılışta tekrar var edelim diye *(ölümü yarattık).*

62. Andolsun ilk yaratılışı bildiniz. Düşünüp ibret almanız gerekmez mi?

63. Şimdi bana ektiğinizi haber verin.

64. Onu siz mi bitiriyorsunuz? Yoksa bitiren biz miyiz?

65. Dileseydik onu kuru bir çöp yapardık da şaşar kalırdınız.

66. Doğrusu borç altına girdik.

67. Daha doğrusu biz yoksul kaldık *(dersiniz).*

68. Söyleyin bana şimdi içtiğiniz suyu:

69. Buluttan onu siz mi indirdiniz, yoksa indiren biz miyiz?

70. Dileseydik onu tuzlu yapardık. Şükretmeniz gerekmez mi?

71. Söyleyin bana şimdi tutuşturmakta olduğunuz ateşi.

72. Onun ağacını siz mi yarattınız? Yoksa yaratan biz miyiz?

73. Biz onu bir ibret ve çölden gelip geçenlere bir fayda yaptık.

74. O halde büyük Rabbinin adını tesbih et!

Tefsiri

57 – Sizi biz yarattık. Tasdik etmeniz gerekmez mi?

« فَلَوْلاَ » kelimesi « فَهَلاَّ » manasınadır. Tasdik etmeniz gerekmez mi? Tasdike teşviktir. Ya yaratışı inkâr ediyorlar, Çünkü onlar her ne kadar onu tasdik etseler de onların görüşü tasdikin gerektirdiğinin zıddıdır. Sanki onlar onu yalanlamaktadır. Ya da dirilişi inkâr ediyorlar. Çünkü ilk defa sıfırdan yaratan için ikinci defa yaratmak imkânsız değildir.

58 – Söyleyin öyleyse dökmekte olduğunuz meni nedir?

Dökmekte olduğunuz şey yani rahimlere akıttığınız spermlerdir.

59 – Onu siz mi yaratıyorsunuz yoksa yaratan biz miyiz?

Onu siz mi takdir ediyor, şekillendiriyor ve tam bir insan haline getiriyorsunuz.

60 – Aranızda ölümü takdir eden Biziz ve Biz önüne geçebileceklerden değiliz.

Onu irademizin gereği üzere çeşitlilik, azlık ve çokluk üzere rızıkları taksim ettiğimiz gibi size taksim ettik. İşte bu sebeple ömürlerinizde kısa, uzun ve orta şekilde farklı farklı olmaktadır.

Mekke kıraatine göre « قَدَرْنَا » şeklindedir, şeddesizdir. Birini bir şeyden aciz bıraktığında ve ona o hususta galip geldiğin de *"onu o şeyde geçtin"* denir. Buna göre *".. ve biz sizin yerinize benzerlerinizi getirme hususunda önüne geçebilenlerden değiliz."* ayetinin manası; biz buna kadiriz. Buna karşı kimse bize gelemez.

61 – Böylece sizin yerinize benzerlerinizi getirelim ve sizi bilmediğiniz bir yaratılışta tekrar var edelim diye (ölümü yarattık).

« اَمْثَالَكُمْ » kelimesi « مِثْل » kelimesinin çoğuludur. Yani sizi giderip yerinize mahlûkattan benzerlerinizi getirmeye kadiriz demektir.

".. sizi bilmediğimiz bir yaratılışta tekrar var edelim." sizi bilmediğimiz bir yaratılışta ve bildiğiniz bir yaratılışta yaratmaya kadiriz. Şunu kastediyor: *"Şüphesiz ki biz her iki hususa kadiriz. Sizin benzerlerinizi ve size benzemeyenleri yaratmaya kadiriz. Dolayısı ile sizi tekrar yaratmaktan nasıl aciz oluruz?"*

« اَمْثَالَكُمْ » kelimesinin « مَثَل » kelimesinin çoğulu olması da mümkündür. Yani suret ve ahlakça üzerinde bulunduğunuz vasıfları yeniden inşa etmeye kadiriz demektir.

62 – Andolsun ilk yaratılışı bildiniz. Düşünüp ibret almanız gerekmez mi?

Mekke kıraat imamları ve Ebu Amr'a göre « النَّشَاءَة » şeklindedir. Bir şeyi bir defa yaratmaya kadir olanın ikinci bir defa yaratmasının imkânsız olmayacağını düşünüp ibret almanız gerekmez mi? İkinci yara-

tılışı ilk yaratılışa kıyas etmeyi terk etmelerinden dolayı Allah'ın (cc) onları cehaletle nitelendirmesi yönüyle bu ayette kıyasın doğruluğuna delil vardır.

63 – Şimdi bana ektiğinizi haber verin.

Ektiğiniz yiyeceği haber verin. Toprağı kazıyorsunuz ve oraya tohumu atıyorsunuz.

64 – Onu siz mi bitiriyorsunuz? Yoksa bitiren biz miyiz?

Onu siz mi bitirip ota çeviriyorsunuz. Yoksa Biz mi bitireniz? Hadisi Şerifte şöyle buyurulmuştur:

"Hiçbiriniz bitirdim, yetiştirdim demesin. Ektim desin." [44]

65 – Dileseydik onu kuru bir çöp yapardık da şaşar kalırdınız.

Dileseydik onu daha yetişmeden önce kuru ot kırıntısı haline getirirdik de siz şaşar kalırdınız. Ya da siz yorgunluğunuza ve oraya yaptığınız masraflara hayıflanırdınız. Ya da siz bu musibete maruz kalmanıza ise sebep olan günahları işlediğinize pişman olursunuz demektir.

66 – Doğrusu borç altına girdik.

Yani biz borç altına girdik dersiniz.

Ebu Bekir'e göre « انَّا » kelimesi « أئنَّا » şeklindedir. *"Borç altna biz mi girdik?"* demektir. Borç altına girdik, yaptığımız masrafların borcunu yüklendik. Ya da « مُغْرَمُونَ » helak manasına gelen « غَرَامٌ »'dandır. O zaman mana: *"Rızkımız helak olduğu için helak olduk."* demektir.

67 – Daha doğrusu biz yoksul kaldık dersiniz.

Bilakis biz kendilerine isabet edebilecek her hayırdan mahrum olanlarız. Talep ettiğimiz şeylerden menediliriz, talihsiz bedbahtlarız. Ne kârımız ne de bahtımız var. Eğer talihli kişiler olsaydık bu musibet başımıza gelmezdi.

---

[44] İbni Hibban, 5723; Keşfü'l-Eştar, 1289, Beyhaki, 6/138; Ebu Nuaym, Hilye, 7/267.

68 – Söyleyin bana şimdi içtiğiniz suyu.

Yani içime elverişli tatlı suyu

69 – Buluttan onu siz mi indirdiniz, yoksa indiren biz miyiz?

« الْمُزْنِ »; beyaz buluttur. En tatlı su o olduğu halde onu siz mi indirdiniz yoksa onu kudretimizle indiren biz miyiz?

70 – Dileseydik onu tuzlu yapardık. Şükretmeniz gerekmez mi?

« أُجَاجًا »; tuzlu ya da içilemeyecek kadar acı demektir. Hâlâ şükretmeyecek misiniz?

« لَجَعَلْنَاهُ حُطَامًا » ayetinde « لَوْ »'in cevabının başına « لَ » gelmişti. Burada ise getirilemedi. Çünkü « إِنْ » sırf şart edatı olmadığı ve onun gibi amil olmadığı halde « لَوْ » ikincisi birincisine bağlı olan iki cümlenin (şart ve ceza cümlesi) başına gelince cevap şarta bağlanır. « لَوْ » o iki cümlenin şart ve ceza cümlesi muhtevasındaki ifadesi şekli ile ittifakla şart manası içerir. İkincisi (cevap cümlesi) birincisi (şart cümlesi) olumsuz oluşuyla olumsuz olur. Cevabında da bu taallukla alamet olarak bir şeyin getirilmesine ihtiyaç duyar. Dolayısıyla bu « لَ » buna alamet olarak getirilir. Yeri bilinince de herkes onu bildiği için lafzından düşürülmesi önemsenmez. Var olup olmaması müsavi olur, mesafe kısa olduğu içinde zikredilmesine ihtiyaç duyulmaz.

Ayrıca bu « لَ » kesin tekid manası ifade etmektedir. Dolayısıyla yeme işinin içme işinden önce olduğuna, « لَ »'a yeme işine tabi olduğu için ihtiyaç duyulduğundan onun (« لَ »'ın) yokluğuyla olan tehdidin daha şiddetli ve daha çetin olduğuna delalet etsin diye içme ile ilgili ayetle değildi yeme ile ilgili ayete getirilmiştir. Bu sebepten dolayı yeme ile ilgili ayet içme ile ilgili ayetten ince getirilmiştir.

71 – Söyleyin bana şimdi tutuşturmakta olduğunuz ateşi.

Çaktığınız ve zinaddan çıkardığınız ateşi. Araplar birbirine sürttükleri iki çubukla ateş yakarlar. Üsttekini « زَنْدٌ » diye, alttakini « زَنْدَةٌ » diye adlandırırlar. Bu şekilde o ikisini erkek ve dişi hayvana benzetmişlerdir.

72 – Onun ağacını siz mi yarattınız? Yoksa yaratan biz miyiz?

Zinadın, ait olduğu ağacı siz mi yarattınız yoksa onların başlangıçta yaratıcısı biz miyiz?

73 – Biz onu bir ibret ve çölden gelip geçenlere bir fayda yaptık.

".. onu..." ateşi *"onu bir ibret kıldık"* cehennem ateşini hatırlatması için bir hatırlatıcı kıldık. Şöyle ki insanlar onu görsün, ona baksın ve tehdit edildikleri şeyi düşünsünler diye musibet sebeplerini ona bağladık ve ihtiyacı genelleştirdik.

".. çölden gelip geçenlere bir fayda kıldık." çölde yolcu olup konaklayanlara ya da karınlarında ve azık çantalarında yiyecek olmayan kişilere bir menfaat kıldık demektir.

Bu, sakini olmadığında söylenen « أَقْوَتِ الدَّارُ » – *"ev boş oldu"* sözü gibidir. İnsanın yaratılışını zikrederek başladı. *"Söyleyin öyleyse dökmekte olduğunuz meni nedir?"* buyurdu. Çünkü ondaki nimet bütün nimetlerden önce gelmektedir. Sonra kendisi ile yaşayabileceği şeyi zikretti. O da tohumdur. *"Şimdi Bana, ektiğinizi haber verin."* buyurdu. Sonra tohumun kendisiyle yoğrulduğu ve onun üzerine ekilen şeyi zikretti. O da sudur. Daha sonra onun kendisi ile ekmek haline getiril-diğini zikretti. O da ateştir. Yemeğin oluşumu bu üç şeyin tamamı ile olmaktadır. Beden canlı olduğu müddetçe kişi bunlardan müstağni kalamaz.

74 – Öyleyse büyük Rabbinin adını tesbih et!

"Ey kendisine yol gösterilmesini isteyen, kulak veren kişi! Rabbini ona layık olmayan şeylerden tenzih et" demektir. Ya da isim kelimesi ile zikri kastetmiştir. Yani Rabb'ini zikri ile tesbih et demektir.

« الْعَظِيمِ » – *'büyük'* muzaf ya da muzafın ileyhin sıfatıdır. *"Rabbinin büyük adını"* ya da *"Büyük Rabbinin adını tesbih et"* şeklindedir. Denildi ki;

« سُبْحَانَ رَبِّيَ الْعَظِيمِ » de demektir. Merfu olarak şöyle nakledilir:

Bu ayet indiğinde Rasulullah (sav):

"Bunu rükûlarınızda yapın." [45] buyurmuştur.

[45] İmam Ahmed, 4/155; Ebu Davud, 869, İbni Mâce, 887; Darimî, 1/299.

75. – 83. ÂYETLER

فَلَآ أُقْسِمُ بِمَوَاقِعِ النُّجُومِ ﴿٧٥﴾ وَإِنَّهُ لَقَسَمٌ لَوْ تَعْلَمُونَ عَظِيمٌ .
﴿٧٦﴾ إِنَّهُ لَقُرْاٰنٌ كَرِيمٌ ﴿٧٧﴾ فِى كِتَابٍ مَكْنُونٍ ﴿٧٨﴾ لَا يَمَسُّهُٓ إِلَّا
الْمُطَهَّرُونَ ﴿٧٩﴾ تَنْزِيلٌ مِنْ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿٨٠﴾ أَفَبِهٰذَا الْحَدِيثِ
أَنْتُمْ مُدْهِنُونَ ﴿٨١﴾ وَتَجْعَلُونَ رِزْقَكُمْ أَنَّكُمْ تُكَذِّبُونَ ﴿٨٢﴾ فَلَوْلَٓا
إِذَا بَلَغَتِ الْحُلْقُومَ ﴿٨٣﴾

Meali

75. Hayır! Yıldızların yerlerine yemin ederim ki,

76. Bilirseniz gerçekten bu büyük bir yemindir.

77. Şüphesiz ki bu değerli bir Kur'an'dır.

78. Korunmuş bir kitaptadır.

79. Ona ancak temizlenenler dokunabilir.

80. O âlemlerin Rabbinden indirilmiş bir kitaptır.

81. Şimdi siz bu sözü mü küçümsüyorsunuz?

82. Allah'ın verdiği rızka karşı şükrü onu yalanlamakla mı yapıyorsunuz?

83. Hele can boğaza dayandığı zaman.

Tefsiri

75 – Hayır! Yıldızların yerlerine yemin ederim ki.

« فَلَا أُقْسِمُ » yemin ederim ki demektir. « لَا » tekid için ziyade kılınmıştır.

﴿ لِئَلَّا يَعْلَمَ أَهْلُ الْكِتَابِ ﴾

"Ehli kitaplar bilsin diye..." [46] ayeti onun bir benzeridir.

« فَلَأُقْسِمُ» şeklinde de okunmuştur. Manası: *"Yemin ederim ki."* şeklindedir.

« ل » başlangıç « ل »'dır. Mübteda ve haber'den oluşan « أَنَا أُقْسِمُ » cümlesi üzerine gelmiş, sonra da mübteda hazfedilmiştir. « ل »'ın yemin « ل »'ı olması da mümkün değildir. Çünkü onun hakkı tekid edici « ن »'un onunla birlikte gelmesidir.

"Yıldızların yerlerine..." düştükleri ve battıkları yerlere.

Kıraat imamlarından Hamza ve Ali'ye göre « بِمَوْقِعِ » mastar olduğu için yerlerine şeklinde çoğul manasına da gelir. Belki gecenin sonunda yıldızlar batıya doğru battığında Allahu Teâlâ'ya ait büyük özel işler ya da meleklere ait nitelikli ibadetler bulunmaktadır. Ya da bu teheccüd erbabının kalkma vakti rahmetin iniş vakti ve onlardan razı olunan vakit içindir. Bu sebeple onun yerlerine yemin etti. Ve bunu: *"Bilirseniz gerçekten bu büyük bir yemindir."* sözüyle yüceltti.

76 – Bilirseniz gerçekten bu büyük bir yemindir.

Bu tırnak cümlesi içinde tırnak cümlesidir. Çünkü bunu yeminle yemin edilen arasına soktu. O yemin de: *"Şüphesiz ki bu değerli Kur'an'dır."* sözüdür.

77– / 78– Şüphesiz ki bu korunmuş bir kitap da bulunan değerli bir Kuran'dır.

---

[46] Hadid, 29.

« كَرِيمٌ »; razı olunan, güzel demektir. Ya da çok faydalı, menfaati çok ya da Allah (cc) katında değerli demektir. *"Bilirseniz..."* cümlesi ile sıfat ile mevsufu arasına girdi. *"Korunmuş bir kitapta..."* yani batılın ona karışmasından ya da *"mukarreb melekler dışındaki kişilerden korunmuş levhi mahfuzda"* demektir. Mukarreb meleklerden başkası ona muttali olamaz.

79 – Ona ancak temizlenenler dokunabilir.

Ona ancak bütün pisliklerden, günah ve diğer pisliklerden temizlenenler dokunabilir.

Eğer bu cümleyi « كِتَابٍ مَكْنُونٍ »'e sıfat yaparsan *"ona"* zamiri levhi mahfuza raci olur. Eğer « قُرْآنٌ » kelimesine sıfat yaparsan mana *"ona insanlardan taharet üzere olanlar dışında hiç kimse dokunamaz"*, şeklinde olur. Kast olunan onda yazılana dokunmaktır. [47]

80 – O âlemlerin Rabbinden indirilmiş bir kitaptır.

« تَنْزِيلٌ », « قُرْآنٌ » kelimesinin dördüncü sıfatıdır. İndirilmiş demektir. Ya da o mastar manası üzere sıfattır. Çünkü o Allah'ın (cc) kitapları arasında parça parça indirilen tek kitaptır. Dolayısı ile o sanki haddi zatında parça parça indiriştir. Bu sebeple o onunu isimleri arasında kullanılmıştır. *"Tenzilde şöyle buyrulmuştur. Tenzilde bunu buyurmuştur."* şeklinde söylenmiştir. Ya da müptedanın harfi üzere *"o tenzildir"* şeklindedir.

81 – Şimdi siz bu sözü mü küçümsüyorsunuz?

"sözü..." yani Kur'an'ı. Bazı işleri hafife alan kimseler gibi onu hafife alıp küçümsüyor musunuz? *"Sözü"* yani Kur'an'ı. Bazı işleri hafife alan kimseler gibi onu hafife alıp küçümsüyor musunuz? Yani küçümsediği için ona karşı gevşek davranır ve onda ısrarcı olur demektir.

---

[47] Cumhur ulemânın görüşüne göre, bu ayetten kasıt, elimizde bulunan Kur'an-ı Kerim'dir ve buna abdestsiz dokunmak haramdır. (Yayıncının Notu)

82– / 83– Allah'ın verdiği rızka karşı şükrü onu yalanlamakla mı yapıyorsunuz? Hele can boğaza dayandığı zaman.

Yani rızkın şükrünü yalanlamakla mı yapıyorsunuz? *"Şükür yerine yalanlamayı mı koydunuz?"* demektir. Hz. Ali (ra):

"Kıratındaki -ki Resullulah'ın (sav) kıratıdır- « وَتَجْعَلُونَ رِزْقَكُمْ أَنَّكُمْ تُكَذِّبُونَ » *şeklindedir."* Yani *"Kur'an nimetine karşı şükrünüzü onu yalanlamakla mı yapıyorsunuz?"* demektir. Denildi ki:

"Bu ayet yağmurun yağmasını şu veya bu yıldızın doğmasına ve batmasına bağlamaları hususunda inmiştir. Rızık yağmurdur. Yani Allah'ın size verdiği yağmurun şükrünü onu yıldızlara nisbet etmek suretiyle onun Allah'tan (cc) olduğunu yalanlamakla mı yapıyorsunuz?" demektir.

"Hele can boğaza dayandığı zaman." Ölüm anında nefis yani can boğaza dayandığında demektir. Halkûm (boğaz) yiyecek ve içeceğin geçtiği yerdir.

❁ ❁ ❁

84. – 96. ÂYETLER

وَأَنْتُمْ حِينَئِذٍ تَنْظُرُونَ ﴿٨٤﴾ وَنَحْنُ أَقْرَبُ إِلَيْهِ مِنْكُمْ وَلٰكِنْ لَا
تُبْصِرُونَ ﴿٨٥﴾ فَلَوْلَا إِنْ كُنْتُمْ غَيْرَ مَدِينِينَ ﴿٨٦﴾ تَرْجِعُونَهَا إِنْ
كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿٨٧﴾ فَأَمَّا إِنْ كَانَ مِنَ الْمُقَرَّبِينَ ﴿٨٨﴾ فَرَوْحٌ
وَرَيْحَانٌ وَجَنَّةُ نَعِيمٍ ﴿٨٩﴾ وَأَمَّا إِنْ كَانَ مِنْ أَصْحَابِ الْيَمِينِ
﴿٩٠﴾ فَسَلَامٌ لَكَ مِنْ أَصْحَابِ الْيَمِينِ ﴿٩١﴾ وَأَمَّا إِنْ كَانَ مِنَ
الْمُكَذِّبِينَ الضَّالِّينَ ﴿٩٢﴾ فَنُزُلٌ مِنْ حَمِيمٍ ﴿٩٣﴾ وَتَصْلِيَةُ جَحِيمٍ
﴿٩٤﴾ إِنَّ هٰذَا لَهُوَ حَقُّ الْيَقِينِ ﴿٩٥﴾ فَسَبِّحْ بِاسْمِ رَبِّكَ الْعَظِيمِ ﴿٩٦﴾

Meali

84. O vakit siz bakar durursunuz.

85. *(O anda)* Biz, ona sizden daha yakınız ama göremezsiniz.

86. Mademki ceza görmeyeceksiniz,

87. Onu geri çevirsenize, şayet iddianızda doğru iseniz.

88. Fakat ölen kişiye gelince eğer o rahmete yaklaştırılanlardan ise,

89. Ona rahatlık, güzel rızık ve naim cenneti vardır.

90. Eğer o sağcı adamlardan ise,

91. "Ey sağdaki! Sana selâm olsun!"

92. Ama yalanlayıcı sapıklardan ise,

93. İşte ona da kaynar sudan bir ziyafet vardır.

94. Ve onun sonu cehenneme atılmaktır.

95. Şüphesiz bu kesin bir gerçektir.

96. Öyleyse Rabbini o büyük adıyla tesbih et.

Tefsiri

84 – O vakit siz bakar durursunuz.

Buradaki hitap o anda ölünün yanında hazır bulunanlar içindir.

85 – (O anda) **biz ona sizden daha yakınız ama göremezsiniz.**

Ona, can çekişen kişiye daha yakınız. Ancak siz göremezsiniz, anlamaz ve bilmezsiniz.

86 – Mademki ceza görmeyeceksiniz.

Ceza görmeyecekmişsiniz, hüküm altına alınmayacakmışsınız. Bu, sultan, vatandaşları hâkimiyet altına aldığında, onları kendisine itaat ettirdiğinde kullanılan « دَانَ السُّلْطَانُ الرَّعِيَّةَ » sözündeki gibidir.

87 – Onu geri çevirsenize, şayet iddianızda doğru iseniz.

Eğer hâkimiyet altında olmadığınız ve zelil kılanlar olmadığınız hususunda doğru söyleyen kişiler iseniz boğaza dayandıktan sonra nefesinizi –ki o candır– bedene geri çevirsenize.

Her iki ayetteki « فَلَوْلاَ » da fiili gerektiren teşvik içindir. O da, *"onu döndürsenize"* sözüdür. Onu bir defa zikretmekle yetindi. Ayetin tertibi şöyledir:

"Eğer görmeyecekseniz can boğaza dayandığında onu geri çevirsenize."

İkinci « فَلَوْلاَ » ise tekid için tekrar edilmiştir. *"Ve Biz, ona kudretimiz ve ilmimizle ya da ölüm melekleri ile sizden daha yakınız ey ölü sahipleri."* demektir. Mana:

"Siz her hususta Allah'ın (cc) ayetlerini inkâr içindesiniz. Size, sizi aciz bırakan bir kitap indirildiğinde 'bu bir sihirdir, uydurmadır' dediniz. Size doğru sözlü peygamber geldiğinde, 'bu bir sihirbazdır, yalancıdır' dediniz. Size, sizi kendisi ile yaşatmak için yağmur indirdiğinde ihmal ve tembelliğe götüren görüşe göre, 'falan yıldız gerçeği ortaya çıkardı' dediniz. Eğer bir kabzedici yoksa ve siz her şeyin kendi kendine var olduğu hususunda ve dirilteni öldüreni ilk defa yaratanı inkâr hususunda doğru kişiler iseniz size ne oluyor ki can boğaza dayandıktan sonra canı bedene geri döndürmüyorsunuz!"

88 – Fakat ölen kişiye gelince eğer o rahmete yaklaştırılanlardan ise.

Eğer ölen kişi, surenin evvelinde zikredilen üç sınıftan olan sabîkundan ise.

89 – Ona rahatlık, güzel rızık ve naim cenneti vardır.

Onun için istirahat, rızık ve naim cennetleri vardır.

90– / 91– Eğer o sağcı adamlardan ise, işte onlardan sana gönderilmiş bir netice, salâtu selam vardır.

Yani ey sağcı, amelinin sağından alan kişi! Kardeşlerin sağcılardan sana selam. Yani onlar sana selam veriyorlar.

﴿ اِلاَّ قِيلاً سَلاَمًا سَلاَمًا ﴾

"Onların sözleri ancak selamdır" [48] ayetinde olduğu gibi.

92 – Ama yalanlayıcı sapıklardan ise,

Onlar üç sınıfın üçüncüsüdür. Ve onlar, bu surede geçen ve kendilerine ***"sonra siz ey sapık yalanlayıcılar"*** [49] denilenlerdir.

93– / 94– İşte ona da kaynar sudan bir ziyafet vardır. Ve onun sonu cehenneme atılmaktır.

---

[48] Vâkıa, 26.
[49] Vâkıa, 15.

Yani cehenneme sokulmaktır. Bu ayetlerde küfrün tek bir millet olduğuna, büyük günah sahiplerinin ashabı yeminden (amel defterini soldan alanlardan) olduğuna işaret vardır. Çünkü onlar yalanlamamaktadırlar.

95 – Şüphesiz bu kesin bir gerçektir.

Bu surede indirilen yakinen sabittir, gerçektir.

96 – Öyleyse Rabbini o büyük adıyla tesbih et.

Rivayet edildiğine göre Osman b. Affan (ra) ölüm hastalığında İbni Mes'ud (ra)'ın yanına geldi. O'na (ra):

– *Şikâyetin nedir?* diye sordu.

– *Günahlarım*, dedi. Bunun üzerine Hz. Osman (ra):

– *Arzun nedir?* diye sordu. İbni Mes'ud (ra):

– *Rabbimin rahmeti*, dedi. Hz. Osman (ra):

– *Doktor çağırmayayım mı?* diye sordu.

– *Beni doktor* (Allah (cc)) *hastalandırdı*, diye cevap verdi. Osman (ra):

– *Sana bir şey bağışlayalım*, dedi. İbni Mes'ud (ra):

– *Ona ihtiyacım yok*, dedi.

– *Kızlarına verelim*, dedi. O (ra):

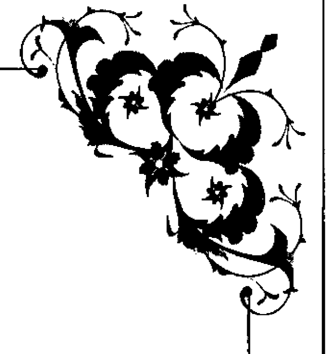
– *Onların da ona ihtiyacı yok. Çünkü ben onlara Vakıa Suresi'ni okumalarını emrettim. Nitekim ben Rasulullah'ın (sav) şöyle dediğini işittim:*

"Kim her gece Vakıa Suresi'ni okursa ona ebediyen fakirlik isabet etmez." [50]

Bu üç surede (Kamer, Rahman, Vakıa Sureleri) « أَللّٰهُ » kelimesi zikredilmemiştir.

❁ ❁ ❁

[50] İbnü'-Daris, Fezâilü'l-Kur'an/226; Metalibü'l-Âliyye, 3/383.

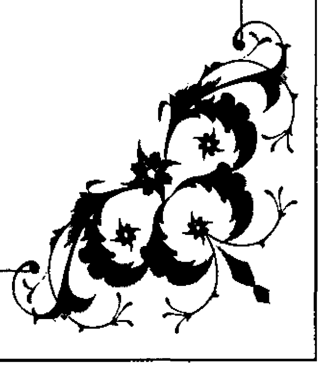

HADÎD SÛRESİ

Bu sûre Mekke'de nazil olmuştur.

29 âyettir.

Cüz - 27

1. – 11. ÂYETLER

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

سَبَّحَ لِلّٰهِ مَا فِى السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِۚ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿١﴾
لَهُ مُلْكُ السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِۚ يُحْيِى وَيُمِيتُۚ وَهُوَ عَلَى كُلِّ
شَىْءٍ قَدِيرٌ ﴿٢﴾ هُوَ الْأَوَّلُ وَالْاٰخِرُ وَالظَّاهِرُ وَالْبَاطِنُۚ وَهُوَ بِكُلِّ
شَىْءٍ عَلِيمٌ ﴿٣﴾ هُوَ الَّذِى خَلَقَ السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضَ فِى سِتَّةِ
أَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوٰى عَلَى الْعَرْشِۜ يَعْلَمُ مَا يَلِجُ فِى الْأَرْضِ وَمَا
يَخْرُجُ مِنْهَا وَمَا يَنْزِلُ مِنَ السَّمَآءِ وَمَا يَعْرُجُ فِيهَاۜ وَهُوَ
مَعَكُمْ أَيْنَ مَا كُنْتُمْۜ وَاللّٰهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ﴿٤﴾ لَهُ مُلْكُ
السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِۜ وَإِلَى اللّٰهِ تُرْجَعُ الْأُمُورُ ﴿٥﴾ يُولِجُ اللَّيْلَ
فِى النَّهَارِ وَيُولِجُ النَّهَارَ فِى اللَّيْلِۜ وَهُوَ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ
﴿٦﴾ اٰمِنُوا بِاللّٰهِ وَرَسُولِهِ وَأَنْفِقُوا مِمَّا جَعَلَكُمْ مُسْتَخْلَفِينَ فِيهِۜ
فَالَّذِينَ اٰمَنُوا مِنْكُمْ وَأَنْفَقُوا لَهُمْ أَجْرٌ كَبِيرٌ ﴿٧﴾ وَمَا لَكُمْ لَا
تُؤْمِنُونَ بِاللّٰهِۚ وَالرَّسُولُ يَدْعُوكُمْ لِتُؤْمِنُوا بِرَبِّكُمْ وَقَدْ أَخَذَ
مِيثَاقَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ ﴿٨﴾ هُوَ الَّذِى يُنَزِّلُ عَلَى عَبْدِهِ

اٰيَاتٍ بَيِّنَاتٍ لِيُخْرِجَكُمْ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ ۚ وَإِنَّ اللّٰهَ
بِكُمْ لَرَؤُفٌ رَحِيمٌ ﴿٩﴾ وَمَا لَكُمْ اَلَّا تُنْفِقُوا فِي سَبِيلِ اللّٰهِ وَلِلّٰهِ
مِيرَاثُ السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ ۚ لَا يَسْتَوِي مِنْكُمْ مَنْ اَنْفَقَ مِنْ
قَبْلِ الْفَتْحِ وَقَاتَلَ ۚ اُولٰئِكَ اَعْظَمُ دَرَجَةً مِنَ الَّذِينَ اَنْفَقُوا مِنْ
بَعْدُ وَقَاتَلُوا ۚ وَكُلًّا وَعَدَ اللّٰهُ الْحُسْنٰى ۚ وَاللّٰهُ بِمَا تَعْمَلُونَ
خَبِيرٌ ﴿١٠﴾ مَنْ ذَا الَّذِي يُقْرِضُ اللّٰهَ قَرْضًا حَسَنًا فَيُضَاعِفَهُ لَهُ
وَلَهُ اَجْرٌ كَرِيمٌ ﴿١١﴾

Meali

1. Göklerde ve yerde bulunan her şey Allah'ı tesbih etmektedir. O Aziz ve Hakim'dir.

2. Göklerin ve yerin mülkü O'nundur. O diriltir, O öldürür. O her şeye gücü yetendir.

3. O ilktir, sondur. Zahirdir, batındır. O, her şeyi bilendir.

4. O, gökleri ve yeri altı günde yaratan, sonra arşın üstüne istiva edendir. Yere giren ve ondan çıkanı gökten ineni ve oraya yükseleni bilir. Nerede olsanız O, sizinle beraberdir. Allah yaptıklarınızı görür.

5. Göklerin ve yerin mülkü O'nundur. Bütün işler ancak O'na döndürülür.

6. Geceyi gündüze katar, gündüzü de geceye katar. O kalplerde olanı bilendir.

7. Allah ve Resulüne iman edin. Sizi kendisine halife kılıp, sarf yetkisi verdiği şeylerden harcayın. Sizden iman edip de Allah rızası için harcayan kimselere büyük mükâfat vardır.

8. Peygamber sizi Rabbinize iman etmeye çağırdığı halde niçin Allah'a inanmıyorsunuz? Hâlbuki o sizden kesin söz almıştı. Eğer inanacaksanız, hemen inanın. ج

9. Sizi karanlıklardan aydınlığa çıkarmak için kuluna apaçık ayetler indiren O'dur. Şüphesiz Allah size karşı çok şefkatli çok merhametlidir.

10. Ne oluyor size ki Allah yolunda harcamıyorsunuz? Hâlbuki göklerin ve yerin mirası Allah'ındır. Elbette içinizden fetihten önce harcayan ve savaşanlar daha sonra infak edip savaşanlarla bir değildir. Onların derecesi sonradan infak eden ve savaşanlardan daha büyüktür. Bununla beraber Allah, hepsine de en güzel olanı vaat etmiştir. Her ne yaparsanız Allah haberdardır.

11. Kim Allah'a güzel bir ödünç verecek olursa Allah da, ona, onun karşılığını kat kat verir ve ayrıca ona çok değerli bir mükâfat vardır.

Tefsiri

1 – Göklerde ve yerde bulunan her şey Allah'ı tesbih etmektedir. O Aziz ve Hakim'dir.

Bazı surelerin başında « سَبَّحَ » – *"tesbih etti"* şeklinde geçmiş zaman lafzıyla bazı surelerin başında geniş zaman lafzıyla gelmiştir. İsra Suresi'nde mastar lafzıyla, A'la Suresi'nde de emir lafzıyla gelmiştir. Bu kelimeyi bütün yönleri ile idrak etmek için böyle gelmiştir. Onlar da dörttür; mastar, mazi, muzari ve emir. Bu fiil bazen « لِ » ile müteaddi kılınır bazen de kendi başına müteaddi kılınır. Nitekim:

﴿ وَتُسَبِّحُوهُ ﴾

"Ve onu tesbih ederseniz."[51] ayetinde de böyledir. Aslı kendi başına müteaddi olmasıdır. Çünkü *"O'nu (cc) kötülüklerden tenzih ve takdis ederim."* şeklindedir.

Gittiğinde ve uzaklaştığında kullanılan « سَبَّحَ » fiilindendir. « لِ » ise ya « نَصَحْتُهُ وَنَصَحْتُ لَهُ »'daki gibi « لِ » gibidir. Ya da « سَبَّحَ لِلّٰهِ » ile sadece Allah (cc) için, Allah (cc) rızası için tesbih ettiği kast olunmaktadır.

"Göklerde ve yerde bulunan her şey..." tesbihi kasteden ve kendisinden tesbih sabit olan her şey *"Aziz'dir."* O'nu (cc) inatla tesbih etmeyen mükelleften intikam alandır.

---

[51] Feth, 9.

"Hakim" Allah Teâlâ'nın emrine uyarak O'nu (cc) tesbih edeni mükafatlandırma hususunda hikmet sahibidir.

2 – Göklerin ve yerin mülkü O'nundur. O diriltir, O öldürür. O her şeye gücü yetendir.

Göklerin ve yerin mülkü O'nundur, başkasının değil.

« يُحْيِى » – *"diriltir"* kelimesi mahallen merfudur. Yani O (cc), ölüleri diriltir demektir.

".. öldürür..." dirileri de öldürür. Ya da « يُحْيِى » mahallen mansuptur. Yani göklerin ve yerin mülkü diriltici ve öldürücü olduğu halde ona aittir demektir.

3 – O ilktir, sondur. Zahirdir, batındır O, her şeyi bilendir.

O, *"O ilktir"*, kadimdir. Her şeyden önce O vardı. *".. sondur..."* O, her şeyin yok oluşundan sonra baki kalandır.

"Zahirdir..." kendisine delalet eden delillerle zahirdir. *".. batındır..."* görülmüş olsa da duyu organlarıyla algılanamayan olduğu için batındır. Birinci « و »'ın manası ilklik ve sonlukla ilgili iki sıfatın arasını birbirine bağlamaktadır. Üçüncü « و » zuhur ve gizliliğin arasını birbirine bağlamaktadır. Ortadaki « و » ise ilk iki sıfat ile son iki sıfatı birbirine bağlamaktadır. Zira; Allah (cc) geçmiş ve gelecek bütün zamanlarda varlığı devam edendir. Bütün zamanlarda zahir ve batındır. Denildi ki:

"Zahir her şeyin üzerine çıkan, galebe çaldığında kullanılan « ظَهَرَ عَلَيْهِ »'dendir. Batın ise her şeyin iç yüzünü bilen demektir."

4 – O gökleri ve yeri altı günde yaratan, sonra arşın üstüne istiva edendir. Yere giren ve ondan çıkanı gökten ineni ve oraya yükseleni bilir. Nerede olsanız O sizinle beraberdir. Allah yaptıklarınızı görür.

Hasan'dan şöyle nakledilmiştir:

"'Altı günde' sözü dünya günlerine göre altı günde demektir. Eğer onları bir göz açıp kapama anında yaratmayı isteseydi yapardı. Ancak yörünge bunlara göre olsun diye altıyı asıl kıldı."

".. istiva edendir..." İstila edendir. Tohum, damla, hazine ödü ve sair yere girenleri, ot ve sair ondan çıkanları, melek ve yağmur gibi ondan inenleri, ameller ve dualar gibi göğe çıkanları, bilir. Her nerede olsanız O (cc), genelde ilim ve kudretle; özelde de ihsan ve rahmetle sizinle birliktedir. Allah (cc) yaptıklarınızı görmektedir. Dolayısı ile de size yaptıklarınıza göre karşılık verecektir.

5– / 6– Göklerin ve yerin mülkü O'nundur. Bütün işler ancak O'na döndürülür. Geceyi gündüze katar, gündüzü de geceye katar. O kalplerde olanı bilendir.

Geceden azaltmak ve gündüze katmak suretiyle geceyi gündüze katar.

7 – Allah ve Resulüne iman edin. Sizi kendisine halife kılıp sarf yetkisi verdiği şeylerden harcayın. Sizden iman edip de Allah rızası için harcayan kimselere büyük mükâfat vardır.

".. harcayın..." kavlinin zekâta ve Allah (cc) yolunda harcamaya ihtimali vardır. Şunu kastediyor sizin ellerinizde ki mallar, yaratması ve oluşturması sebebi ile Allah'ın (cc) mallarıdır. Onlardan faydalanmanız için onları size verdi ve sizi onlardan tasarruf etmeye yetkili halifeler kıldı. Ama gerçekte onlar sizin mallarınız değildir. Siz onlar üzerinde ancak vekil konumundasınız. Artık Allahu Teâlâ'nın hakları çerçevesinde onlardan harcayın ve izin verildiğinde başkasının malından harcamak kişiye kolay geldiği gibi ondan harcamak size kolay gelsin.

Ya da o ellerinde bulunanlar hususunda sizi kendinizden öncekilere varis kılmak suretiyle onlara halife kılmıştır ve onu sizden sonrakilere nakledecektir. Artık onların (sizden sonrakilerin) durumunu da göz önüne alın da cimrilik etmeyin. Sizden Allah'a (cc) ve Resulü'ne iman edip de infak eden kişilere büyük mükâfat vardır.

8 – Peygamber sizi Rabbinize iman etmeye çağırdığı halde niçin Allah'a inanmıyorsunuz? Hâlbuki o sizden kesin söz almıştı. Eğer inanacaksanız, hemen inanın.

« لاَ تُؤْمِنُونَ بِاللهِ » – *"Allah'a inanmıyorsunuz"* sözü « مَا لَكُمْ »'deki fiil manasından haldir. *'Ayakta olduğun halde ne yapıyorsun?'* manasına « مَا لَكَ قَائِمًا » dediğin gibi. Yani Allah'ı (cc) inkâr ederek ne yapıyor-

sunuz? demektir. « وَالرَّسُولُ »'deki « وَ » hal « وَ »'ıdır. Dolayısıyla bu iki hal iç içe geçmiş iki haldir. Mana: *"Peygamber (sav) sizi Rabbinize (cc) iman etmeye çağırdığı halde imanı terk etme hususundaki özrünüz nedir?"* şeklindedir.

Hâlbuki bundan önce Allah (cc):

﴿ أَلَسْتُ بِرَبِّكُمْ ﴾

"Ben sizin Rabbiniz değil miyim?" [52] sözüyle ya da size akıllar ve delil üzerinde düşünme kabiliyeti vermek suretiyle sizden söz almıştı. Aklî delillerden ve peygamberin uyarısından sonra artık niçin iman etmiyorsunuz? Eğer herhangi bir delilden dolayı inanacaksınız işte delil bundan fazlası da olmaz.

9 – Sizi karanlıklardan aydınlığa çıkarmak için kuluna apaçık ayetler indiren O dur. Şüphesiz Allah size karşı çok şefkatli çok merhametlidir.

".. kuluna..." Muhammed (sav)'e apaçık ayetlerle Kur'an'ı kastediyor.

"Sizi karanlıktan aydınlığa çıkarmak için..." Allahu Teala ya da davetiyle Muhammed (sav), sizi küfür karanlıklarından, iman ışığına çıkarmak için.

Hicaz ve Şam kıraat ekolleri ile Hafsa'ya göre « رَءُوفٌ » şeklinde med ve hemzelidir. « الرَّأْفَةُ » aşırı merhamet demektir.

10 – Ne oluyor size ki Allah yolunda harcamıyorsunuz? Halbuki göklerin ve yerin mirası Allah'ındır. Elbette içinizden fetihten önce harcayan ve savaşanlar daha sonra infak edip savaşanlarla bir değildir. Onların derecesi sonradan infak eden ve savaşanlardan daha büyüktür. Bununla beraber Allah hepsine de en güzel olanı vaat etmiştir. Allah'ın yaptıklarınızdan haberi vardır.

Allah (cc) yolunda infak etmemede derdiniz nedir? Göklerin ve yerin mirası Allah'a (cc) aittir. O ikisindeki her şeyi O (cc) miras alır. Maldan ve gayrından hiçbir şey kimseye baki kalmaz. Şunu kastediyor:

---

[52] A'raf, 172.

"Allah (cc) sizin helak ediciniz ve mallarınızın varisi olduğu halde Allah (cc) yolunda harcamayı ve O'nun (cc) Resulü'yle (sav) birlikte cihat etmeyi terk etmenizdeki maksadınız nedir? Bu Allah (cc) yolunda infaka sevk eden en edebi cümlelerdendir."

Bundan sonra onlardan infak edenler arasındaki farkı açıkladı. Şöyle buyurdu.

"Elbette içinizden fetihten önce harcayan ve savaşanlar, daha sonra infak edip savaşanlarla bir değildir. Onların derecesi sonradan infak eden ve savaşanlardan daha büyüktür."

"..fetihten önce..." yani Mekke'nin fethinden önce İslam'ın yücelmesinden, halkın kuvvetlenmesinden ve insanların Allah (cc) dinine grup grup girmelerinden önce. "

Fetihten sonra infak edenler ve savaşanlar..." sözü hazfedildi. Çünkü onların derecesi sonradan infak edip savaşanlardan daha büyüktür sözü buna delalet etmektedir. O fetihten infak edenlerin –ki onlar Peygamber (sav)'in kendileri hakkında:

"Sizden biri Uhud Dağı kadar altın infak etse, (sevap yönünden) *onlardan birinin infak ettiği bir mûd* (yaklaşık 18 litrelik ölçek) *buğdaya ya da arpaya, ne de yarısına ulaşabilir."* [53] buyurduğu muhacirin ve ensardan oluşan hayırda yarışıp öne geçen ilklerdir– derecesi sonradan infak eden ve savaşanlardan daha büyüktür. Bununla beraber Allah her iki gruba da en güzel sevabı vaat etmiştir. O da derecelerin farklılığı ile birlikte cennettedir.

« وَكُلًّا » kavli « وَعَدَ »'nin ilk mefulüdür. « الْحُسْنٰى » da ikinci mefulüdür.

Şam kıraatına göre « وَكُلٌّ » şeklindedir. Yani « وَكُلٌّ وَعَدَهُ اللّٰهُ الْحُسْنٰى » – *"Onlardan her birine Allah (cc) en güzeli, cenneti vaat etmiştir."* demektir.

Bu ayet Ebu Bekir (ra) hakkında nazil olmuştur. Çünkü o ilk Müslüman olanlardan ve Allah (cc) yolunda ilk infak eden kişidir. Bunda onun faziletine ve öne geçişine delil vardır. Allah (cc) yaptıklarınızdan

[53] Buhari, 3673; Müslim, 2540.

haberdardır. Dolayısıyla da sizi amelleriniz miktarına göre mükâfatlandıracak, cezalandıracaktır.

11 - Kim Allah'a güzel bir ödünç verecek olursa Allah da ona onun karşılığını kat kat verir ve ayrıca ona çok değerli bir mükâfatı vardır.

"Kim Allah'a güzel bir ödünç verecek olursa..." kim Allah'a (cc) seve seve ödünç verecek olursa, kast olunan onun yolunda infaktır. Karşılığın gerekliliğine delalet etsin diye borç lafzı istiare olarak kullanılmıştır.

".. onun karşılığını kat kat verir." Yani infakına karşı ecrini fazlından kat be kat verir.

"Onun için değerli bir mükâfat vardır." yani kat kat verilen bu ecir haddi zatında değerlidir.

Mekke kıraat imamlarına göre « فَيُضَعِّفُهُ » şeklinde, Şam kıraat imamlarına göre « فَيُضَعِّفَهُ » şeklinde, Asım ve Sehl'e göre « فَيُضَاعِفَهُ » şeklinde diğerlerine göre de « فَيُضَاعِفُهُ » şeklindedir.

Nasp hali sorunun cevap olmasına göredir. Ref hali « فَهُوَ فَيُضَاعِفُهُ » - *'O onu kat be kat arttırır'* şeklinde olmasına göre ya da « يُقْرِضُ » üzerine atıf olmasına göredir.

❁ ❁ ❁

12. – 19. ÂYETLER

يَوْمَ تَرَى الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ يَسْعٰى نُورُهُمْ بَيْنَ اَيْدِيهِمْ
وَبِاَيْمَانِهِمْ بُشْرٰيكُمُ الْيَوْمَ جَنَّاتٌ تَجْرِى مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهَارُ
خَالِدِينَ فِيهَا ۜ ذٰلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ۚ ﴿١٢﴾ يَوْمَ يَقُولُ
الْمُنَافِقُونَ وَالْمُنَافِقَاتُ لِلَّذِينَ اٰمَنُوا انْظُرُونَا نَقْتَبِسْ مِنْ
نُورِكُمْ قِيلَ ارْجِعُوا وَرَاءَكُمْ فَالْتَمِسُوا نُورًا ۜ فَضُرِبَ بَيْنَهُمْ
بِسُورٍ لَهُ بَابٌ ۜ بَاطِنُهُ فِيهِ الرَّحْمَةُ وَظَاهِرُهُ مِنْ قِبَلِهِ
الْعَذَابُ ۜ ﴿١٣﴾ يُنَادُونَهُمْ اَلَمْ نَكُنْ مَعَكُمْ ۜ قَالُوا بَلٰى وَلٰكِنَّكُمْ
فَتَنْتُمْ اَنْفُسَكُمْ وَتَرَبَّصْتُمْ وَارْتَبْتُمْ وَغَرَّتْكُمُ الْاَمَانِىُّ حَتّٰى
جَاءَ اَمْرُ اللّٰهِ وَغَرَّكُمْ بِاللّٰهِ الْغَرُورُ ﴿١٤﴾ فَالْيَوْمَ لَا يُؤْخَذُ مِنْكُمْ
فِدْيَةٌ وَلَا مِنَ الَّذِينَ كَفَرُوا ۜ مَاْوٰيكُمُ النَّارُ ۜ هِىَ مَوْلٰيكُمْ ۜ
وَبِئْسَ الْمَصِيرُ ﴿١٥﴾ اَلَمْ يَاْنِ لِلَّذِينَ اٰمَنُوا اَنْ تَخْشَعَ قُلُوبُهُمْ
لِذِكْرِ اللّٰهِ وَمَا نَزَلَ مِنَ الْحَقِّ ۙ وَلَا يَكُونُوا كَالَّذِينَ اُوتُوا
الْكِتَابَ مِنْ قَبْلُ فَطَالَ عَلَيْهِمُ الْاَمَدُ فَقَسَتْ قُلُوبُهُمْ ۜ وَكَثِيرٌ

مِنْهُمْ فَاسِقُونَ ﴿١٦﴾ اِعْلَمُوا اَنَّ اللّٰهَ يُحْيِي الْاَرْضَ بَعْدَ
مَوْتِهَا قَدْ بَيَّنَّا لَكُمُ الْاٰيَاتِ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ﴿١٧﴾ اِنَّ الْمُصَّدِّقِينَ
وَالْمُصَّدِّقَاتِ وَاَقْرَضُوا اللّٰهَ قَرْضًا حَسَنًا يُضَاعَفُ لَهُمْ وَلَهُمْ
اَجْرٌ كَرِيمٌ ﴿١٨﴾ وَالَّذِينَ اٰمَنُوا بِاللّٰهِ وَرُسُلِهِ اُولٰٓئِكَ هُمُ
الصِّدِّيقُونَ وَالشُّهَدَٓاءُ عِنْدَ رَبِّهِمْ لَهُمْ اَجْرُهُمْ وَنُورُهُمْ
وَالَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِاٰيَاتِنَٓا اُولٰٓئِكَ اَصْحَابُ الْجَحِيمِ ﴿١٩﴾

Meali

12. Mü'min erkekler ve mü'min kadınları önlerinden ve sağlarından nurları koşarken gördüğün günde onlara: "Bugün müjdeniz zemininden ırmaklar akan ve içinde ebedi kalacağınız cennetlerdir." denilir. İşte büyük kurtuluş budur.

13. Münafık erkeklerle Münafık kadıların mü'minlere: "Bizi bekleyin nurunuzdan bir parça ışık alalım." diyeceği günde kendilerine: "Arkanıza dönün de bir ışık arayın." denir. Nihayet onların arasına içinde rahmet, dışında da azap olan kapalı bir sur çekilir.

14. Münafıklar onlara: "Biz sizinle beraber değil miydik?" diye seslenirler. Mü'minler de derler ki: "Evet ama siz kendi canınızı yaktınız. Gözlediniz, şüpheye düştünüz ve kuruntular sizi aldattı. O çok aldatan şeytan, Allah hakkında bile aldattı. Nihayet Allah'ın emri gelip çattı.

15. Bugün artık ne sizden ne de inkâr edenlerden fidye kabul edilir. Varacağınız yer ateştir. Size yaraşan odur. Ne kötü bir dönüş yeridir."

16. İman edenlerin Allah'ı anma ve Ondan inen gerçek için kalplerinin saygıyla yumuşaması zamanı gelmedi mi? Onlar daha önce kendilerine kitap verilenler gibi olmasınlar. Onların üzerlerinden uzun zaman geçti de kalpleri katılaştı. Onlardan birçoğu yoldan çıkmış kimselerdir.

17. Bilin ki Allah ölümünden sonra yeryüzünü canlandırıyor. Aklınız ersin diye gerçekten size ayetleri açıkladık.

18. Sadaka veren erkeklere ve sadaka veren kadınlara ve Allah'a güzel ödünç verenlere verdikleri kat kat arttırılır ve onlara şerefli bir mükâfat vardır.

19. Allah ve Peygamber'ine iman edenler, evet işte onlar Rabbleri yanında sözü özü doğru olanlar ve şehitlik mertebesine erenlerdir. Onların mükâfatları ve nurları vardır. İnkâr edip de ayetlerimizi yalanlayanlara gelince onlar da cehennemin adamlarıdır.

Tefsiri

12 – Mü'min erkekler ve mü'min kadınları önlerinden ve sağlarından nurları koşarken gördüğün günde onlara: "Bugün müjdeniz zemininden ırmaklar akan ve içinde ebedi kalacağınız cennetlerdir" denilir. İşte büyük kurtuluş budur.

« يَوْمَ تَرَى الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ » cümlesi « وَلَهُ اَجْرٌ كَرِيمٌ » cümlesinin zarfıdır. Ya da bugüne tazim için gizli bir « اذْكُرْ » – *'hatırla'* kelimesi ile mansuptur.

"*.. önlerinden ve sağlarından nurları koşarken...*" tevhid ve taat nuru önlerinden ve sağlarından geçer demektir. Çünkü bedbahtlar, cehennemlikler defterlerini sollarından ve sırtlarının arkalarından aldıkları gibi saidler, cennetlikler de amel defterlerini bu iki yönden alırlar. Bu iki yöndeki nur onların şiarı ve alameti kılınır. Çünkü onlar iyilikleri ile hoşbaht oldular ve beyaz amel defterleri ile kurtuluşa erdiler. Cennete götürüldüklerinde ve sırat köprüsüne uğradıklarında koşarlar. Bu nur da onların koşması ile koşar ve melekler onlara:

"Bugün sizin müjdeniz zemininden ırmaklar akan ve içlerinde ebedi kalacağınız cennetlerdir." derler Yani cennetlere giriştir derler. Çünkü müjde fiillerle olur, bedenler ve mallar gibi zati şeylerle değil.

13 – Münafık erkeklerle, münafık kadıların, mü'minlere: "Bizi bekleyin nurunuzdan bir parça ışık alalım." diyeceği günde kendilerine: "Arkanıza dönün de bir ışık arayın." denir. Nihayet onların arasına içinde rahmet, dışında da azap olan kapalı bir sur çekilir.

« يَوْمَ يَقُولُ » – *"diyeceği günde"* « يَوْمَ تَرَى » – *"gördüğün günden"* bedeldir.

« انْظُرُونَا » bizi bekleyin demektir. Çünkü onlar süratle şimşek gibi cennete götürülürler.

Hamza'ya göre « أَنْظِرُونَا » kavli « النَّظِرَةُ »'dendir. O da acele etmeyip mühlet vermek demektir. Onların kendileri diğerlerine yetişinceye kadar yürüyüşü yavaşlatmalarını onlara mühlet vermek olarak nitelendirdi.

".. nurunuzdan bir parça alalım." ondan nasiplenelim. Bu da onların (münafıkların) onlara (mü'minlere) yetişmeleri ve bununla ışıklanmalarıdır. Onları savmak ve onları alaya almak için onlara: *"Arkanızı dönün de bir ışık arayın."* denir. Yani melekler ya da mü'minler, onlara bu nurun bize verildiği yere dönün ve orada arayın, zira bu oradan alınır.

Ya da, *"Dünyaya dönün ki sebebini –ki o imandır– kazanmakla nuru arayın."* derler. Sonunda mü'minler ve münafıklar arasına cennet ve cehennem tarafını birbirinden ayıran bir duvar çekilir. Denildi ki:

"O Araftır. Bu sûrun (duvarın) *cennetliklerin oradan girdiği bir kapısı vardır. Surun ya da kapının içinde –ki orası cennet tarafıdır– rahmet yani nur ya da cennet vardır. Cehennemliklere görünen dış yüzünde de kendi cihetinden karanlık ya da cehennem vardır."*

14 – Münafıklar onlara: "Biz sizinle beraber değil miydik?" diye seslenirler. Mü'minler de derler ki: "Evet ama siz kendi canınızı yaktınız. Gözlediniz, şüpheye düştünüz ve kuruntular sizi aldattı. O çok aldatan şeytan Allah hakkında bile aldattı. Nihayet Allah'ın emri gelip çattı."

Yani münafıklar mü'minlere seslenirler. Zahirdeki arkadaşlıklarını kastederek *"Biz sizinle beraber değil miydik?"* derler. Mü'minler de, *"Evet ama siz* –münafıklık yapmak suretiyle– *nefislerinizi zarara soktunuz,* –helak ettiniz. Mü'minlerin başına musibetler gelmesini– *gözlediniz.* –Allah'ın birliği hususunda– *şüphe ettiniz.* –Uzun emeller ve uzun yaşama arzusu– *sizi aldattı.* –Allah'ın emri yani ölüm gelinceye kadar böyle aldandınız.– *O çok aldatıcı şeytan* –sizi 'Allah bağışlayıcıdır, kerem sahibidir, size azap etmez' diyerek– *aldattı."*

15 – Bugün artık ne sizden, ne de inkâr edenlerden fidye kabul edilir. Varacağınız yer ateştir. Size yaraşan odur. Ne kötü bir dönüş yeridir.

Şam kıraatına göre « ت » ile « لَا تُؤْخَذُ » şeklindedir.

".. sizden..." ey münafıklar.. ***"Fidye"*** **kendisi** ile serbest bırakılan şeydir. *"Varacağınız yer ..."* dönüp **geleceğiniz yer,** size yaraşan odur, size layık olan odur.

« مَوْلَٰكُمْ » kelimesinin hakikati « مَحْرَاكُمْ »**'dür.** Yani hakkında o size layık denilen mekânınızdır. « هُوَ مَئِنَّةٌ لِلْكَرَمِ » denildiği gibi. Yani *"o gerçekten güzeldir."* diyen kişinin sarf edeceği yer demektir. Ne kötü bir dönüş yeridir, ne kötü bir ateştir.

16 – İman edenlerin Allah'ı anma ve O'ndan inen gerçek için kalplerinin saygıyla yumuşaması zamanı gelmedi mi? Onlar daha önce kendilerine kitap verilenler gibi olmasınlar. Onların üzerlerinden uzun zaman geçti de kalpleri katılaştı. Onlardan birçoğu yoldan çıkmış kimselerdir.

« يَأْنِ » bir şeyin vakti geldiğinde kullanılan « أَنَى - يَأْنِي » fiilindendir. Denildi ki:

"Onlar, Mekke'de sıkıntı içinde idiler. Hicret ettiklerinde rızka ve nimete nail olunca eski hallerine nazaran uyuşukluk gösterenler oldu. Bunun üzerine bir ayet indi." İbni Mes'ud (ra)'dan şöyle nakledilmiştir:

"Müslüman oluşumuz ile bu ayetle kınanmamız arasında ancak dört sene vardır." İbni Ebu Bekir (ra)'den şöyle nakledilmiştir:

"Bu ayet Ebu Bekir (ra)'ın yanında okunmuştu. Yanında Yemame halkından bir topluluk vardı. Hıçkıra hıçkıra ağladılar. Ebu Bekir (ra) onlara baktı ve şöyle dedi:

– Biz de böyleydik sonunda kalpler katılaştı."

Nafi ve Hafs'a göre « نَزَلَ » şeklindedir. Diğerlerine göre ise « نَزَّلَ » şeklindedir.

« مَا », « اَلَّذِى » manasınadır.

"Allah'ın zikri ve ondan inen gerçek..." sözüyle kast olunan Kur'an'dır. Çünkü o hatırlatmayı ve öğüdü içermektedir. Ve o gökten inen gerçektir.

« يَكُونُوا » şeklinde « ى » ile okuyuş « تَخْشَعَ » üzerine atıftır. Verş'e göre, iltifat üzere « ت » iledir. İnanmalarından sonra onları kalplerinin katılaşması hususunda ehli kitaba benzemekten nehiy için olması da mümkündür. Bu da İsrailoğulları ile şehvetleri arasına hak giriyordu. Tevrat'ı ve İncil'i işittiklerinde Allah'a (cc) karşı huşu duyuyorlar, kalpleri yumuşuyordu. Zaman uzayınca kabalık ve katılık onlara hâkim oldu. İhtilafa düştüler ve yaptıkları tahrifatı ve diğer şeyleri yaptılar.

".. üzerlerinden uzun zaman... –yani ecel ya da zaman– *geçti de* – şehvetlere tabi olmak suretiyle– *kalpleri katılaştı. Onlardan birçoğu yoldan çıkmış* –fasık– *kimselerdir."* dinlerinden çıkmış, iki kitapta olanları terk etmiş kimselerdir. Yani *"Onlardan çok azı iman etmiş kimselerdir."* demektir.

17 – Bilin ki Allah ölümünden sonra yeryüzünü canlandırıyor. Aklınız ersin diye gerçektensize ayetleri açıkladık.

Denildi ki bu zikrin kalplere tesir ettiği ve onların yağmurun yeryüzünü dirilttiği (yeşerttiği) gibi diriliğine dair temsildir.

18 – Sadaka veren erkeklere ve sadaka veren kadınlara ve Allah'a güzel ödünç verenlere verdikleri kat kat arttırılır ve onlara şerefli bir mükâfat vardır.

Mekkelilere ve Ebu Amr'a göre « اَلْمُصَدِّقِينَ وَالْمُصَدِّقَاتِ » da sadece « د » şeddelidir. « صَدَّقَ » fiilinden ismi faildir. Onlar da Allah (cc) ve Resulü'nü (sav) tasdik edenlerdir. Yani mü'minlerdir.

Diğerlerine göre ise « ص » ve « د »'ın her ikisi de şeddelidir. « تَصَدَّقَ » fiilinden ismi faildir. « ت », « ض »'a idğam edilmiştir.

« اَلْمُصَّدِّقِينَ وَالْمُصَّدِّقَاتِ », şeklinde aslı üzere de okunmuştur.

« وَأَقْرَضُوا اللّٰهَ قَرْضًا حَسَنًا » cümlesi « اَلْمُصَّدِّقِينَ »'deki fiil manası üzerine atfedilmiştir. Çünkü « ال », « « اَلَّذِى » » manasınadır. İsmi fail de fiil manasınadır. O da *'sadaka verdiler'* demektir. Sanki sadaka verenler, borç verenler denilmiştir. Karz-ı hasen (güzel bir ödünç) iyi bir malı sadaka olabilecek kişiye doğru bir niyetle seve seve vermektir.

Mekke ve Şam kıraat imamlarına göre « يُضَعِّفْ » şeklindedir. Onlar için şerefli bir mükâfat yani cennet vardır.

19 – Allah'a ve Peygamberine iman edenler, evet işte onlar Rabbleri yanında sözü özü doğru olanlar ve şehitlik mertebesine erenlerdir. Onların mükâfatları ve nurları vardır. İnkâr edip de ayetlerimizi yalanlayanlara gelince onlar da cehennemin adamlarıdır.

Allah'a (cc) ve Resulü'ne (sav) iman edenlerin Allah (cc) katında Allah'ı (cc) ve Resulü'nü (sav) tasdike koşan ve Allah (cc) yolunda şehid olan sıddıkların ve şehitler derecesinde olduğunu kastediyor. Onlar için şehitlerin ve sıddıkların ecri ve nuru gibi ecir ve nur vardır.

« وَالشُّهَدَاءُ » kelimesinin mübteda « لَهُمْ اَجْرُهُمْ » cümlesinin de onun haberi olması mümkündür.

❁ ❁ ❁

20. – 25. ÂYETLER

اِعْلَمُوٓا أَنَّمَا الْحَيٰوةُ الدُّنْيَا لَعِبٌ وَلَهْوٌ وَزِينَةٌ وَتَفَاخُرٌ بَيْنَكُمْ
وَتَكَاثُرٌ فِى الْأَمْوَالِ وَالْأَوْلَادِ ط كَمَثَلِ غَيْثٍ أَعْجَبَ الْكُفَّارَ
نَبَاتُهُ ثُمَّ يَهِيجُ فَتَرٰيهُ مُصْفَرًّا ثُمَّ يَكُونُ حُطَامًا ط وَفِى الْاٰخِرَةِ
عَذَابٌ شَدِيدٌ لا وَمَغْفِرَةٌ مِنَ اللّٰهِ وَرِضْوَانٌ ط وَمَا الْحَيٰوةُ الدُّنْيَآ إِلَّا
مَتَاعُ الْغُرُورِ ﴿٢٠﴾ سَابِقُوٓا إِلٰى مَغْفِرَةٍ مِنْ رَبِّكُمْ وَجَنَّةٍ عَرْضُهَا
كَعَرْضِ السَّمَآءِ وَالْأَرْضِ لا أُعِدَّتْ لِلَّذِينَ اٰمَنُوا بِاللّٰهِ وَرُسُلِهِ ط
ذٰلِكَ فَضْلُ اللّٰهِ يُؤْتِيهِ مَنْ يَشَآءُ ط وَاللّٰهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ ﴿٢١﴾ مَآ
أَصَابَ مِنْ مُصِيبَةٍ فِى الْأَرْضِ وَلَا فِٓى أَنْفُسِكُمْ إِلَّا فِى كِتَابٍ
مِنْ قَبْلِ أَنْ نَبْرَأَهَا ط إِنَّ ذٰلِكَ عَلَى اللّٰهِ يَسِيرٌ ج ﴿٢٢﴾ لِكَيْلَا تَأْسَوْا
عَلٰى مَا فَاتَكُمْ وَلَا تَفْرَحُوا بِمَآ اٰتٰيكُمْ ط وَاللّٰهُ لَا يُحِبُّ كُلَّ
مُخْتَالٍ فَخُورٍ لا ﴿٢٣﴾ اَلَّذِينَ يَبْخَلُونَ وَيَأْمُرُونَ النَّاسَ بِالْبُخْلِ ط وَمَنْ
يَتَوَلَّ فَإِنَّ اللّٰهَ هُوَ الْغَنِىُّ الْحَمِيدُ ﴿٢٤﴾ لَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلَنَا
بِالْبَيِّنَاتِ وَأَنْزَلْنَا مَعَهُمُ الْكِتَابَ وَالْمِيزَانَ لِيَقُومَ النَّاسُ بِالْقِسْطِ ج
وَأَنْزَلْنَا الْحَدِيدَ فِيهِ بَأْسٌ شَدِيدٌ وَمَنَافِعُ لِلنَّاسِ وَلِيَعْلَمَ اللّٰهُ مَنْ
يَنْصُرُهُ وَرُسُلَهُ بِالْغَيْبِ ط إِنَّ اللّٰهَ قَوِىٌّ عَزِيزٌ ع ﴿٢٥﴾

Meali

20. Bilin ki Dünya hayatı ancak bir oyun, eğlence, bir süs, aranızda bir öğünme ve daha çok mal ve evlat sahibi olma isteğinden ibarettir. Tıpkı yağmurun bitirdiği ve ziraatçıların de hoşuna giden bir bitki önce yeşerir sonra kurur da sen onun sapsarı olduğunu görürsün. Sonra da çerçöp olur. Ahrette ise çetin bir azap vardır. Yine orada Allah'ın mağfireti ve rızası vardır. Dünya hayatı aldatıcı bir seçilmeden başka bir şey değildir.

21. Rabb'inizden bir mağfirete; Allah'a ve Peygamberlerine inananlar için hazırlanmış olup genişliği gökle yerin genişliği kadar olan cennete koşuşun. İşte bu Allah'ın lütfudur ki onu dilediğine verir. Allah büyük lütuf sahibidir.

22. Yeryüzünde vukuu bulan ve sizin başınıza gelen herhangi bir musibet yoktur ki o yaratılmadan önce bir kitapta yazılmış olmasın. Şüphesiz ki bu Allah'a göre kolaydır.

23. Böylece elinizden çıkana üzülmeyesiniz ve Allah'ın size verdiği nimetlerle şımarmayasınız. Çünkü Allah kendini beğenip böbürlenen kimseleri sevmez.

24. Onlar cimrilik edip, insanlara da cimriliği emrederler. Kim yüz çevirirse şüphesiz ki Allah zengindir, hamda layıktır.

25. Andolsun ki biz elçilerimizi açık delillerle gönderdik ve insanların adaleti yerine getirmeleri için beraberlerinde kitabı ve nizamı indirdik. Biz demiri de indirdik. Ki onda büyük bir kuvvet ve insanlar için faydalar vardır. Bu Allah'ın dinine ve peygamberlerine görmeden yardım edenleri belirlemesi içindir. Şüphesiz ki Allah kuvvetlidir daima üstündür.

Tefsiri

20 - Bilin ki Dünya hayatı ancak bir oyun, eğlence, bir süs, aranızda bir öğünme ve daha çok mal ve evlat sahibi olma isteğinden ibarettir. Tıpkı yağmurun bitirdiği ve ziraatçıların de hoşuna giden bir bitki önce yeşerir sonra kurur da sen onun sapsarı olduğunu görürsün. Sonra da çerçöp olur. Ahrette ise çetin bir azap vardır. Yine orada Allah'ın mağfireti ve rızası vardır. Dünya hayatı aldatıcı bir seçilmeden başka bir şey değildir.

Bilin ki Dünya hayatı ancak çocukların oyunu gibi bir oyun, gençlerin eğlencesi gibi bir eğlence, kadınların süsü gibi bir süs, akranların birbirlerine karşı övünmesi gibi bir övünme ve mal ve akar sahibinin mal ve evlat sahibi olmakla övünme isteğinden ibarettir. Yani tekasür mal ve evladın çok olduğu iddiasında bulunmaktır.

".. onun sapsarı olduğunu görürsün." yeşilliğinden sonra da çerçöp olur ufalanır çerçöp olur. Dünyanın halini ve faydasının azlığıyla hızlı bir şekilde yok oluşunu yağmurun bitirdiği ota benzetti. O ot ayağa dikildi ve kuvvetlendi de Allah'ın (cc) yağmur yağdırmak ve ot bitirmek suretiyle kendilerini rızıklandırdığı nimetini inkâr eden kâfirler buna sevindiler. Bahçe sahiplerine ve iki bahçe (ortasından nehir geçen sağlı sollu iki bahçe) sahiplerine yapıldığı gibi inkârlarından dolayı ceza olsun diye Allah (cc) onlara musibet gönderdi de otlar kurudu, sarardı, çerçöp haline geldi.

Bahçe sahipleri *"Kalem Suresi"*nde zikredilmektedir. Hasat zamanı fakirleri çağıran ve hasat edilen üründen sonra onlara da pay veren biri vardı. O öldükten sonra oğulları cimrilik etmişler ve fakirleri çağırmamışlardı. Sabah erkenden gizlice tarlaya gitmişler, ancak tarlaya musibet yağdırıldığını görmüşler, pişman olmuşlardı.

İki bahçe sahibi de Kehf Suresi'nde zikredilmektedir. Allah'ın (cc) nimetini görüp şükretmeyen biri idi. Komşusuna karşı böbürleniyordu. Hatta eğer tekrar dirilme vuku bulursa Allah'ın (cc) diğer komşusundan kendisine daha fazla vereceğini iddia ediyordu. Onun da bahçelerine musibet gönderildi. Denildi ki:

"Burada ki 'kâfirler' sözünden maksat çiftçilerdir. (*'Kâfir'* kelimesi *'örtmek'* manasınadır.) *Çünkü onlar ekini yer altına gömerler, üzerlerini örterler."*

Kâfirler için ahrette şiddetli bir azap vardır. Mü'minler için de Allah'ın mağfireti ve rızası vardır. Şunu kastediyor:

"Dünya içindekiler ancak hakir görülecek işlerden ibarettir. Onlar da oyun, eğlence, süs, övünme, çokluk iddiasıdır. Ahiret hayatı ise ancak büyük işlerden ibarettir. Onlar da şiddetli azap ve hamde layık Allah'tan (cc) bağışlanma ve rızalıktır."

« كَمَثَلِ غَيْثٍ »'deki « ك » haberden sonra haber olmak üzere mahallen merfudur. Yani Dünya hayatı yağmur gibidir demektir. Dünya

hayatı ona meyledenler ve ona güvenenler için aldatıcı bir geçinmeden ibarettir. Zünnun şöyle demiştir.

"Ey müritler topluluğu! Dünyayı istemeyin. Eğer onu isterseniz o zaman çok sevmeyin. Çünkü ahiret azığı ondadır. İstirahat ise başka yerdedir."

21 - Rabbinizden bir mağfirete Allah'a ve Peygamberlerine inananlar için hazırlanmış olup genişliği gökle yerin genişliği kadar olan cennete koşuşun. İşte bu Allah'ın lütfudur ki onu dilediğine verir. Allah büyük lütuf sahibidir.

Dünyayı tahkir edip işini küçük gösterdikten ve ahret işini de büyük gösterdikten sonra kullarını bu ayetle, ondan vaat edilene nail olmaları için gayret göstermeye teşvik etmektedir. O vaad edilenler de şiddetli azaptan kurtaran mağfiret ve cennete girmek suretiyle gerçekleşen başarıdır.

".. koşuşun..." salih amellere koşuşun demektir. Denildi ki:

"Koşu meydanlarında yarışan yarışçılar gibi yarışın demektir."

"... genişliği gökle yerin genişliği kadar olan cennete koşuşun." Suddi şöyle demiştir:

Yedi kat göğün ve yedi kat yerin eni kadar, uzunluk değil de genişlik zikredilir. Çünkü uzunluk ve genişliğe sahip olan her şeyin genişliği uzunluğundan daha azdır. Dolayısıyla da genişliği bu kadar büyük olunca uzunluğunun da ondan daha büyük olduğu bilinir. Ya da arz kelimesi ile uzunluk ve eni içine alan genişlik kast edilmiştir. Bu, *"cennet dördüncü semada"* diyen kişinin sözünü çürütmektedir. Çünkü göklerin birinde olan bir şey göklerin ve yerin genişliğinde olamaz.

Bu ayet, aynı zamanda, Allah (cc) ve peygamberlerine inanlar için hazırlanmış bu cennetin yaratılmış olduğuna delildir. İşte vaat edilen bu cennet ve mağfiret Allah'ın (cc) lütfudur ki onu dilediğine verir. Onlar da mü'minlerdir. Bunda Allah'ın (cc) lütfu olmadan hiç kimsenin cennete giremeyeceğine delil vardır. Daha sonra her vukuu bulan şeyin Allah'ın (cc) kazası ve kaderi ile meydana geldiğini şu ayetle açıklamıştır:

22 - Yeryüzünde vukuu bulan ve sizin başınıza gelen herhangi bir musibet yoktur ki o yaratılmadan önce bir kitapta yazılmış olmasın. Şüphesiz ki bu Allah'a göre kolaydır.

Ekin ve meyvelere gelen afetler ve kuraklık gibi yeryüzünde vukuu bulan hastalıklar, ağrılar, çocukların ölümü gibi sizin başınıza gelen herhangi bir musibet yoktur ki biz daha o musibetleri yaratmadan önce o Levhi Mahfuz'da yazılmış olmasın.

« فِي الْأَرْضِ » sözü mahallen mecrurdur. Yani *"yeryüzünde sabit olan hiçbir musibet yoktur ki..."* demektir.

« فِي كِتَابٍ » mahallen mansuptur. Haldir. Yani *"Ancak, Levh-i Mahfuz'da yazılı olduğu halde isabet eder."* demektir. Şüphesiz bunun takdiri, kitaba yazılıp korunması, kullara zor gelse de Allah'a (cc) kolaydır. Daha sonra şu sözüyle bunun sebebini ve bundaki hikmeti açıkladı.

23 - Böylece elinizden çıkana üzülmeyesiniz ve Allah'ın size verdiği nimetlerle şımarmayasınız. Çünkü Allah kendini beğenip böbürlenen kimseleri sevmez.

Böylece elinizden çıkan dünya ve konforuna yahut afiyet ve sıhhate sizi azgınlığa sevk eden bir hüzünle mahzun olmayasınız. Ve size verdiği şeylerle kibirli şımarık kimselerin şımarması gibi şımarmayasınız.

« اٰتٰيكُمْ » kavli « اَلْاِيتَاءُ »'dandır. Ebu Amr'a göre « اِتْيَانٌ » kelimesindendir. « اَتَاكُمْ » şeklindedir. Yani size geldi demektir. Şunu kast ediyor:

Her şeyin takdir edildiğini ve Allah (cc) katında yazılı olduğunu bildiğinizde elinize geçiremediğiniz şeylere karşı üzüntünüz ve elinize geçirdiğiniz şeylere karşı da sevinciniz azalır. Çünkü elinde olanın kesin elinden çıkacağını bilen kişi o elinden çıktığında üzüntüsü büyük olmaz. Çünkü o nefsini buna hazırlamıştır. Aynı şekilde kim de kendisine bir hayrın ulaşacağını ve hiçbir durumda kendisini ıskalamayacağını bulursa ona nail olduğunda sevincini abartmaz. Kendisine isabet eden hayırdan dolayı herkes sevinir, kendisine isabet eden zarardan da herkes üzülür. Ancak sevinç şükür haline gelmeli, hüzün de sabır haline. Üzüntüden kötülenen şey sabra ters düşen umutsuzluktur. Sevinçten kötülenen de azdıran ve şükürden alıkoyan şımarıklıktır.

"Allah kendini beğenip böbürlenen kimseleri sevmez." Çünkü Dünyadan sahip olduğu bir paya, lezzete sevinen ve bunu nefsinde büyüten kişi kendini beğenir, bununla iftihar eder ve insanlara karşı büyüklük taslar.

24– Onlar cimrilik edip, insanlara da cimriliği emrederler. Kim yüz çevirirse şüphesiz ki Allah zengindir, hamda layıktır.

« اَلَّذِينَ يَبْخَلُونَ » hazfedilmiş bir mübtedanın haberidir. Ya da « كُلَّ مُخْتَالٍ فَخُورٍ »'den bedeldir. Sanki *"cimrilik edenleri de sevmez"* demiştir. Kendilerine dünyadan mal ve menfaat verildiğinde azdıran şımarıklık ile şımaranları kast etmektedir. Onlar o malı sevdikleri için ve o mal onlar katında çok değerli olduğu için onu Allah'ın (cc) emrettiği yerlere sarf etmezler ve onunla cimrilik ederler. Başkalarını da cimriliğe sevk ederler ve onları malları ellerinde tutmaya heveslendiler. Kim infak etmekten ya da Allah'ın (cc) emir ve yasaklarından yüz çevirirse ve eline geçmeyen şeye üzülmek ve kendisine verilen şeyle şımarmak gibi yasaklanan şeyi yapmaya son vermezse, şüphesiz Allah (cc) mahlûkatların tamamından müstağnidir. Ondan nasıl müstağni olamasın ki?

Allah (cc) fiillerinde hamde layıktır.

Medine ve Şam kıraatına göre « هُوَ » zamiri olmaksızın « فَإِنَّ اللّٰهَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ » şeklindedir.

25 – Andolsun ki biz elçilerimizi açık delillerle gönderdik ve insanların adaleti yerine getirmeleri için beraberlerinde kitabı ve nizamı indirdik. Biz demiri de indirdik. Ki onda büyük bir kuvvet ve insanlar için faydalar vardır. Bu Allah'ın dinine ve peygamberlerine görmeden yardım edenleri belirlemesi içindir. Şüphesiz ki Allah, kuvvetlidir, daima üstündür.

"Elçilerimizi ... gönderdik" demek, *'melekleri peygamberlere gönderdik'* demektir. *"açık delillerle"*, peygamberlerle, mucizelerle. *"kitabı"* vahyi. Denildi ki:

"Elçiler peygamberlerdir."

Birincisi « مَعَهُمْ » – *"onlarla birlikte"* sözünden dolayı daha evladır. Çünkü kitap peygamberlere indirilmektedir. Rivayet edildiğine göre mizanı (teraziyi), Cebrail (as) indirmiş ve onu Nuh (as)'a vermiştir. Ve O'na:

"Kavmine emret bununla tartsınlar." demiştir.

İnsanların adaleti yerine getirmeleri için, verirken ve alırken aralarında adaletle muamele etmeleri ve kimsenin kimseye zulmetmemesi için *"Biz demiri de indirdik."* Denildi ki:

"Adem (as) cennetten indirildi ve onunla birlikte demirden olan beş şey de indirildi. Örs, kerpeten, tokaç, balyoz ve iğne."

Diğer bir rivayete göre de *"kürek ve çapa"* da indirilmiştir.

Hasan'dan şöyle nakledilmiştir:

"'Demiri indirdik' sözü 'onu yarattık' manasınadır."

".. onda büyük bir kuvvet ... vardır." o da onunla savaşmaktır. *".. insanlar için faydalar vardır."* Onların yararı, yaşayışları, sanayileri hususunda da faydaları vardır. Hiçbir sanat yoktur ki ondan demir bir alet olmasın, ya da demirle çalışmayan hiçbir sanat yoktur. Bu din düşmanlarına karşı mücadelede kılıç, mızrak ve sair silahları kullanmak suretiyle Allah (cc) ve Peygamberlerine içtenlikle yardım edenleri belirlemesi içindir. Zeccac şöyle demiştir:

"Allah kendi yolunda Peygamberleri ile birlikte savaşanları belirlemesi içindir." demektir.

".. görmeden..." onları (peygamberleri) görmeden.

"Şüphesiz Allah kuvvetlidir. –dininden yüz çevirenlerin kuvvet ve şiddetini kuvvetiyle defeder.– *daima üstündür..."* dinine yardım etmek İçin harekete geçenlere izzetiyle cesaret verir.

Bu üç şey (kitap, mizan ve demir) arasındaki münasebet şudur:

"Kitap, şeriatın kanunu ve dini hükümlerin esasıdır. Menzile vardıracak ve güvenilecek sözleri açıklar. Hükümlerin ve hadlerin tamamını içerir. Adalet ve ihsanla emreder. Zulmetmek ve haddi aşmaktan men eder.

Adaletin tesisi ve zulümden sakınma, teamülün onunla gerçekleştiği, eşitliğin ve karşılıklı adaletin onunla hâsıl olduğu bir aletle olur. O da terazidir.

Bilinmektedir ki toplum, ilahi emirleri içeren kitaba tabi olmaları ve eşitliğin tesisi için konulmuş bir alete sahip olmaları gerekir. Ancak toplumun bunlara tabi olmalarının muhafazası kılıçla mümkündür. Ki o kılıç, inkâr ve inat eden ve topluluğun ittifakından el çeken kişiye karşı Allah'ın (cc) hüccetidir. O da şiddetli kuvvet diye tanımlanan demirdir."

26. – 29. ÂYETLER

وَلَقَدْ اَرْسَلْنَا نُوحًا وَإِبْرٰهِيمَ وَجَعَلْنَا فِى ذُرِّيَّتِهِمَا النُّبُوَّةَ
وَالْكِتَابَ فَمِنْهُمْ مُهْتَدٍۚ وَكَثِيرٌ مِنْهُمْ فَاسِقُونَ ﴿٢٦﴾ ثُمَّ قَفَّيْنَا
عَلٰٓى اٰثَارِهِمْ بِرُسُلِنَا وَقَفَّيْنَا بِعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ وَاٰتَيْنَاهُ الْاِنْجِيلَ
وَجَعَلْنَا فِى قُلُوبِ الَّذِينَ اتَّبَعُوهُ رَأْفَةً وَرَحْمَةًۜ وَرَهْبَانِيَّةً
ابْتَدَعُوهَا مَا كَتَبْنَاهَا عَلَيْهِمْ اِلَّا ابْتِغَٓاءَ رِضْوَانِ اللّٰهِ فَمَا رَعَوْهَا
حَقَّ رِعَايَتِهَاۚ فَاٰتَيْنَا الَّذِينَ اٰمَنُوا مِنْهُمْ اَجْرَهُمْۚ وَكَثِيرٌ مِنْهُمْ
فَاسِقُونَ ﴿٢٧﴾ يَٓا اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا اتَّقُوا اللّٰهَ وَاٰمِنُوا بِرَسُولِهِ
يُؤْتِكُمْ كِفْلَيْنِ مِنْ رَحْمَتِهِ وَيَجْعَلْ لَكُمْ نُورًا تَمْشُونَ بِهِ
وَيَغْفِرْ لَكُمْۜ وَاللّٰهُ غَفُورٌ رَحِيمٌۙ ﴿٢٨﴾ لِئَلَّا يَعْلَمَ اَهْلُ الْكِتَابِ
اَلَّا يَقْدِرُونَ عَلٰى شَيْءٍ مِنْ فَضْلِ اللّٰهِ وَاَنَّ الْفَضْلَ بِيَدِ اللّٰهِ يُؤْتِيهِ
مَنْ يَشَٓاءُۜ وَاللّٰهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ ﴿٢٩﴾

Meali

26. Andolsun ki biz Nuh'u ve İbrahim'i gönderdik. Peygamberliği de kitabı da onların soyuna verdik. Onlardan kimi doğru yoldadır. İçlerinden birçoğu da yoldan çıkmışlardır.

27. Sonra bunların izinden ardı ardına peygamberlerimizi gönderdik. Meryem oğlu İsa'yı da arkalarından gönderdik. Ona İncil'i verdik ve ona uyanların yüreklerine bir şefkat ve merhamet koyduk. Uydurdukları ruhbanlığa gelince onu biz yazmadık. Fakat kendileri Allah rızasını ka-

zanmak için yaptılar. Ama buna da gereği gibi uymadılar. Biz de onlardan iman edenlere mükâfatlarını verdik. İçlerinden çoğu da yoldan çıkmışlardır.

28. Ey iman edenler! Allah'tan korkun ve peygamberine inanın ki O size rahmetinden iki kat versin ve size ışığında yürüyeceğiniz bir nur lütfetsin, sizi bağışlasın. Allah çok bağışlayan ve çok merhamet edendir.

29. Böylece kitap ehli Allah'ın lütfundan hiçbir şey elde edemeyeceklerini bilsinler. Lütuf, bütünüyle Allah'ın elindedir. Onu dilediğine verir. Allah büyük lütuf sahibidir.

Tefsiri

26 – Andolsun ki biz Nuh'u ve İbrahim'i gönderdik. Peygamberliği de kitabı da onların soyuna verdik. Onlardan kimi doğru yoldadır. İçlerinden birçoğu da yoldan çıkmışlardır.

Burada Nuh ve İbrahim (asm) özellikle zikredildiler. Çünkü o ikisi peygamberin (asm) babasıdırlar.

".. onların soyuna..." çocuklarına. *".. kitabı..."* vahyi. İbni Abbas (ra)'den şöyle nakledilmiştir.

"Kalemle yazmayı da onların soyuna verdik demektir."

Nitekim « كَتَبَ كِتَابًا وَكِتَابَةً » denir.

"Onlardan kimi doğru yoldadır." Onların soyundan ya da kendilerine elçiler gönderilenlerden kimi de doğru yoldadır. *'Gönderme'* ve *'elçiler'* kelimelerinin zikredilmesi bu manayı çıkarmaya delildir.

"Birçoğu da yoldan çıkmıştır." Yani itaattan dışarı çıkmıştır. Ağırlık yoldan çıkanlardadır.

27 – Sonra bunların izinden ardı ardına peygamberlerimizi gönderdik. Meryem oğlu İsa'yı da arkalarından gönderdik. Ona İncil'i verdik ve ona uyanların yüreklerine bir şefkat ve merhamet koyduk. Uydurdukları ruhbanlığa gelince onu biz yazmadık. Fakat kendileri Allah rızasını kazanmak için yaptılar. Ama buna da gereği gibi uymadılar. Biz de onlardan iman edenlere mükâfatlarını verdik. İçlerinden çoğu da yoldan çıkmışlardır.

".. bunların izinden..." yani Nuh, İbrahim ve geçip giden diğer peygamberlerin (asm) izinden.

".. Şefkat..." sevgi ve yumuşaklık. *".. merhamet..."* kardeşlerine karşı güzel muamele, Peygamber (sav)'in ashabının vasfı konusunda:

﴿ رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ ﴾

"Aralarında merhametliler." [54] buyurduğu gibi.

Ruhbanlık onların din hususunda fitneden kaçarak dağlarda inzivaya çekilmeleri ve kendilerini ibadete adamalarıdır. Bu *'Rehban'*a nisbet eden fiildendir. *Rehban* da korkan demektir ve « رَهَبَ » fiilindendir. « خَشِيَ »'den gelen « خَشْيَانُ » gibi « فَعْلاَنُ » vezhindendir. Mansup oluşu zahirin açıkladığı gizli bir fiildendir. Takdiri; *"ruhbanlığı icat ettiler"* şeklindedir. Yani *"Onu kendi nefislerinden uydurdular ve nezrettiler."*

"Onu onlara Biz yazmadık." Yani onu onlara farz kılmadık.

"Fakat kendileri Allah'ın rızasını kazanmak için yaptılar." İstisna, istisnai munkatıdır. Yani, *"Lakin onlar onu Allah'ın rızasını kazanmak için uydurdular."* demektir.

"Ama buna da gereği gibi uymadılar." nezredenin nezrine uymasının gerektiği gibi buna hakkıyla riayet etmediler. Çünkü o Allah'a (cc) söz vermektir. Onun da bozulması helal olmaz.

".. onlardan iman edenlere mükafatlarını verdik." yani İsa (as)'a tabi olan şefkat ve merhamet sahiplerine ya da Muhammed (sav)'e iman edenlere mükâfatlarını verdik demektir. Onlar da çoğu yoldan çıkmış kâfirlerdir.

28 – Ey iman edenler! Allah'tan korkun ve Peygamberine inanın ki O size Rahmetinden iki kat versin ve size ışığında yürüyeceğiniz bir nur lütfetsin, sizi bağışlasın. Allah çok bağışlayan ve merhamet edendir.

*"Ey iman edenler"*de hitap ehli kitabadır.

---

[54] Feth, 29.

"Allah'tan korkun ve Peygamberi Muhammed (sav)'e inan ki, –Allah size Muhammed (sav)'e ve ondan öncekilere iman etmenizden dolayı– *rahmetinden iki kat* –pay– *versin.* –Kıyamet gününde kendisi ile– *yürüyeceğiniz bir nur lütfetsin."*

Bu *"Onların nurları, önlerinden ve sağlarından koşar."* ayetinde zikrolunan nurdur.

".. sizi bağışlasın." Yani günahlarınızı örtsün.

29 – Böylece kitap ehli Allah'ın lütfundan hiçbir şey elde edemeyeceklerini bilsinler. Lütuf bütünüyle Allah'ın elindedir. Onu dilediğine verir. Allah büyük lütuf sahibidir.

« لِئَلَّا يَعْلَمَ » kavli « لِيَعْلَمَ » manasınadır ve *"bilsinler"* demektir. Buradaki « لَا » ziyade kılınmıştır.

*".. kitap ehli"*nden kasıt Müslüman olamayan kitap ehlidir.

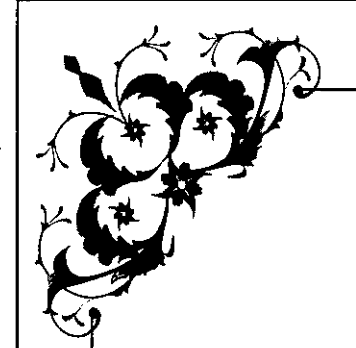
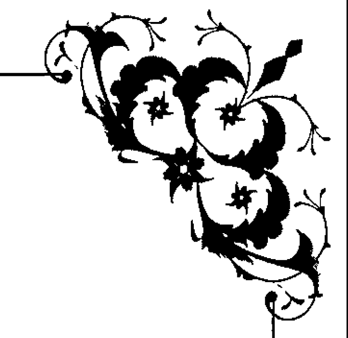
« أَلَّا »'daki « أَنْ » kavli « أَنَّ »'den hafifletilmiştir. Aslı « أَنَّهُ لَا يَقْدِرُونَ »'dir. Şunu kastediyor:

"Allah'ın (cc) fazlından hiçbir şey elde edemeyecekler. Yani Allah'ın (cc) fazlından zikrolunan iki kat pay, nur ve mağfiretten hiçbir şeye nail olamayacaklar. Çünkü onlar Allah'ın Rasulüne iman etmediler. Dolayısıyla da ondan öncekilere iman etmeleri kendilerine bir fayda vermedi. Ve asla kendilerine bir fazilet kazandırmadı."

« وَأَنَّ الْفَضْلَ » kavli « أَنْ لَا يَقْدِرُونَ » üzerine atıftır. Lütuf bütünüyle Allah'ın (cc) elindedir. Yani onun mülkü ve tasarrufundadır. Onu kullarından dilediğine verir.

Allahû A'lem.

❁ ❁ ❁

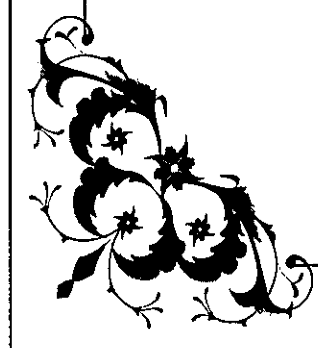
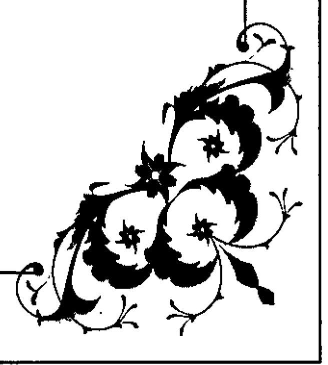

Sûre - 58

MÜCÂDELE SÛRESİ

Bu sûre Medine'de nazil olmuştur; 22 âyettir.

Cüz - 28

1. — 6. ÂYETLER

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

قَدْ سَمِعَ اللّٰهُ قَوْلَ الَّتِي تُجَادِلُكَ فِي زَوْجِهَا وَتَشْتَكِي إِلَى اللّٰهِ
وَاللّٰهُ يَسْمَعُ تَحَاوُرَكُمَا إِنَّ اللّٰهَ سَمِيعٌ بَصِيرٌ ﴿١﴾ اَلَّذِينَ يُظَاهِرُونَ
مِنْكُمْ مِنْ نِسَآئِهِمْ مَا هُنَّ أُمَّهَاتِهِمْ إِنْ أُمَّهَاتُهُمْ إِلاَّ الّٰٓئِي
وَلَدْنَهُمْ وَإِنَّهُمْ لَيَقُولُونَ مُنْكَرًا مِنَ الْقَوْلِ وَزُورًا وَإِنَّ اللّٰهَ
لَعَفُوٌّ غَفُورٌ ﴿٢﴾ وَالَّذِينَ يُظَاهِرُونَ مِنْ نِسَآئِهِمْ ثُمَّ يَعُودُونَ لِمَا
قَالُوا فَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَتَمَآسَّا ذٰلِكُمْ تُوعَظُونَ بِهِ
وَاللّٰهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ ﴿٣﴾ فَمَنْ لَمْ يَجِدْ فَصِيَامُ شَهْرَيْنِ
مُتَتَابِعَيْنِ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَتَمَآسَّا فَمَنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَإِطْعَامُ سِتِّينَ
مِسْكِينًا ذٰلِكَ لِتُؤْمِنُوا بِاللّٰهِ وَرَسُولِهِ وَتِلْكَ حُدُودُ اللّٰهِ
وَلِلْكَافِرِينَ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٤﴾ إِنَّ الَّذِينَ يُحَآدُّونَ اللّٰهَ وَرَسُولَهُ
كُبِتُوا كَمَا كُبِتَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ وَقَدْ أَنْزَلْنَآ اٰيَاتٍ بَيِّنَاتٍ
وَلِلْكَافِرِينَ عَذَابٌ مُهِينٌ ﴿٥﴾ يَوْمَ يَبْعَثُهُمُ اللّٰهُ جَمِيعًا فَيُنَبِّئُهُمْ
بِمَا عَمِلُوا أَحْصٰيهُ اللّٰهُ وَنَسُوهُ وَاللّٰهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ ﴿٦﴾

Meali

1. Kocası hakkında seninle tartışan ve Allah'a şikâyette bulunan kadının sözünü Allah işitmiştir. Allah sizin konuşmanızı işitir. Çünkü Allah işitendir, bilendir.

2. İçinizden zihar yapanların kadınları onların anaları değildir. Onların anaları ancak kendilerini doğuran kadınlardır. Şüphesiz ki onlar çirkin ve yalan bir laf söylüyorlar. Kuşkusuz Allah, affedici ve bağışlayıcıdır.

3. Kadınlardan zihar ile ayrılmak isteyip de sonra sözlerinden dönenlerin karılarıyla temas etmeden önce bir köleyi hürriyete kavuşturmaları gerekir, size öğütlenen budur. Allah yaptıklarınızdan haberdardır.

4. Buna imkân bulamayan kimse temas etmeden önce aralıksız iki ay oruç tutsun. Buna da gücü yetmeyen altmış fakiri doyurur. Bu hafifletme Allah ve Resulüne inanmanızdan dolayıdır. Bunlar Allah'ın hükümleridir. Kâfirler için acı bir azap vardır.

5. Allah ve Resulüne karşı gelenler kendilerinden öncekilerin alçaltıldığı gibi alçaltılacaktır. Biz apaçık ayetler indirmişizdir. Kâfirler için küçük düşürücü bir azap vardır.

6. O gün Allah onların hepsini diriltecek ve yaptıklarını kendilerine haber verecektir. Onlar ise unutmuşlardır. Allah her şeye şahittir.

Tefsiri

1 - Kocası hakkında seninle tartışan ve Allah'a şikâyette bulunan kadının sözünü Allah işitmiştir. Allah sizin konuşmanızı işitir. Çünkü Allah, işitendir, bilendir.

« تُجَادِلُكَ » kelimesi « تُحَاوِرُكَ » anlamındadır. *'Seninle konuşarak tartışan'* demektir. Bu şekilde de okunmuştur.

Tartışan Ubade'nin kardeşi Evs b. Samit'in karısı Havle binti Salebe'dir (rha). Kocası onu namaz kılarken gördü. Güzel bir kadındı. Selam verdiğinde kocası ondan murat almak istedi. O kaçındı. Bunun üzerine kocası ona zihar yaptı. (Zihar bir adamın karısı, annesi, kayınvalide ve sütkardeşi gibi ebediyen mahremi olan bir kadının bakılması caiz olmayan bir yerine benzetmesidir. Mesela, *"Sen bana anamın sırtı gibisin."* veya *"karnı gibisin"* demek zihardır.)

Bunun üzerine kadın Rasulullah (sav)'e geldi ve şöyle dedi:

"Ben arzulanan genç bir kız olduğum halde, Evs beni nikâhladı. Ne zamanki yaşlandım ona çocuklar doğurdum şimdi beni anası gibi kıldı."

Rivayet edildiğine göre o şöyle dedi:

– *"Benim küçük çocuklarım var. Onları ona versem zayi olacaklar, kendime alsam aç kalacaklar."* Bunun üzerine Rasulullah (sav):

– *"Senin hususunda yanımda hiçbir şey* (çare) *yok."* dedi. Rivayete göre Peygamber (sav), ona (kadına):

– *"Ona haram oldun."* dedi. Kadın:

– *"Ya Rasulellah talak zikretmedi. O, benim oğlumun babasıdır. Bana insanların en sevgilisidir"*, dedi. Rasulullah (sav):

– *"Ona haram oldun."* dedi. Kadın:

– *"İhtiyacımı ve hüznümü Allah'a şikâyet ediyorum."* dedi.

Rasulullah (sav) ona, her *"Ona haram oldun."* dediğinde kadın kısık sesle şikâyet etti ve nihayet bu ayeti kerime nazil oldu.[55]

"Kocası hakkında..." onun durumu ve manası hakkında *"Allah'a şikâyette bulunan..."* Başına gelen çirkin şeyi izhar eden.

".. konuşmanızı..." yani; birbirinize karşı söz söylemenizi demektir.

« تَحَاوُرَكُمَا » fiili « حَارَ » fiilindendir. O da *"Bir şeye döndü, rücû etti."* manasına gelmektedir.

"Allah işitendir..." zorda kalanın şikâyetini işitir. *".. görendir..."* onun halini görendir.

2 – İçinizden zihar yapanların kadınları onların anaları değildir. Onların anaları ancak kendilerini doğuran kadınlardır. Şüphesiz ki onlar çirkin ve yalan bir laf söylüyorlar. Kuşkusuz Allah affedici ve bağışlayıcıdır.

Asıma göre « يُظَاهِرُونَ » şeklindedir.

[55] Taberani, Tefsir, 14/2.

Hicaz ve Basra kıraatına göre « يَظَّهَّرُونَ » şeklindedir. Diğerlerine göre ise « يَظَّاهَرُونَ » şeklindedir.

".. sizden..." sözünde Araplara azar vardır. Çünkü o, diğer milletlerin değil hassaten onların cahiliye halkının yeminlerindendir.

".. kadınlarına..." eşlerine.

Mufaddal'a göre « أُمَّهَاتُهُمْ » şeklindedir.

« أُمَّهَاتِهِمْ » şekli Hicaz'a ait kullanılıştır.

« أُمَّهَاتُهُمْ » ise Temim Kabilesi'ne ait kullanılmıştır.

"Onların anaları ancak kendilerini doğuran kadınlardır." Analar sözü ile hakiki anneleri kastetmektedir. Sütanneleri süt emzirme yoluyla hakiki annelere tabi olmuştur.

Rasulullah (sav)'in eşleri de kendilerine karşı aşırı ihtiramdan dolayı bu şekildedirler.

Eşlerine gelince, onlar analıktan en uzak olanlardır. İşte bu sebeple Allah (cc): *"Şüphesiz ki onlar çirkin ve yalan bir söz söylüyorlardır."* buyurmuştur.

".. çirkin söz..." yani onu hakikat ve şer'i hükümler çirkin görür. *".. yalan..."* haktan sapmış, tezvir.

"Kuşkusuz Allah onların geçmişte yaptıklarını affedici, bağışlayıcıdır."

3 – Kadınlardan zihar ile ayrılmak isteyip de sonra sözlerinden dönenlerin karılarıyla temas etmeden önce bir köleyi hürriyete kavuşturmaları gerekir, size öğütlenen budur. Allah yaptıklarınızdan haberdardır.

İlk ayette, onun dediği şeyin çirkin ve yalan olduğunu beyan etti. İkinci ayette ise ziharın hükmünü açıkladı.

".. sözlerinden dönenler..." Burada, dönüş; başlangıç için veya bozduğunu ıslah ve telafi için eski haline dönüştür. Allahu Teâlâ'nın:

﴿ وَالْقَمَرَ قَدَّرْنَاهُ مَنَازِلَ حَتّٰى عَادَ كَالْعُرْجُونِ الْقَدِيمِ ﴾

"Aya da konaklar tayin ettik. Nihayet o eski urcuna *(hurma salkımının sapına)* ***benzer bir hale geldi."*** [56] ayeti birincisindendir.

﴿ وَإِنْ عُدْتُمْ عُدْنَا ﴾

"Ama siz bozgunculuk yapmaya dönerseniz, biz de *(sizi cezalandırmaya)* ***döneriz."*** [57] Ayeti de ikincisindendir.

« عَادَ » fiili kendi başına müteaddi olur. « عُدْتُهُ » – *"ona gittim"* sözünde olduğu gibi.

« اِلَى », « عَلَى », « فِى » ve « لِ » harfi cerleri ile de müteaddi olur.

﴿ وَلَوْ رُدُّوا لَعَادُوا لِمَا نُهُوا عَنْهُ ﴾

"Dünyaya geri gönderilselerdi yine men oldukları şeyi yapmaya dönerlerdi." [58] ayetinde olduğu gibi.

"Sonra söylediklerinden dönenler." de bundandır. Harfi cer ile müteaddi olmuştur. Yani dediklerini bozmak için dönenler ya da muzafın harfi üzere *".. dediklerini telafi etmek için dönenler..."* demektir.

Salebe'den şöyle nakledilmiştir:

"(bu da muzafın harfi üzere) *Nefislerine haram kıldıkları şeyi helal kılmak için dönenler demektir."*

Şu kadar var ki o, « مَا قَالُوا » ile

﴿ وَنَرِثُهُ مَا يَقُولُ ﴾

".. o dediği malı ve evladına biz varis olacağız." [59] ayetinde olduğu gibi sözü kendisi hakkında konuşulan şeyin konumuna indirerek zihar lafzıyla onların kendilerine haram kıldığı şeyi kast etmiştir. O da mal ve evlattır.

---

[56] Yasin, 39.
[57] İsra, 8.
[58] En'am, 28.
[59] Meryem, 80.

Âlimler bu dönüşün ne ile hasıl olacağı hususunda ihtilafa düşmüşlerdir. Bize göre ilişki kurmaya azimdir. Bu İbni Abbas, Hasan ve Katade'nin (r.ahm) görüşüdür.

Şafii'ye göre, kadını tutmaktır. O da ziharın ardından onu boşamamaktır.

".. karıyla temas etmeden önce..." sözündeki temas kadınla ilişki kurmak suretiyle faydalanma ya da şehvetle dokunma ya da avret yerine şehvetle bakmadır. Size öğütlenen hüküm budur. Çünkü kefaret verilmesine dair hüküm cinayet işlendiğine delildir. Dolayısıyla tekrar zihara dönmemeleri ve bu hususta Allah'ın (cc) azabından korkmaları için bu hükümle öğütlenmeleri vacip olmuştur.

Zihar; kişinin, karısına: *"Sen bana anamın sırtı gibisin."* demesidir. *"Sen"* yerine ondan bir organ söylenirse onunla tamamı ifade edilmiş demektir. Ya da sırtı yerine ananın bakılması haram olan karın ve baldır gibi başka bir uzvu söylerinse ya da ana yerine nesep, süt, evlilik ya da ilişki kurmak yoluyla kendisi ile evlenilmesi haram olan kadınlardan bini zikredilirse, mesela; *"Sen, bana süt, kız kardeşimin ya da nesep yoluyla halamın ya da oğlumun karısının ya da babamın karısının ya da karımın annesinin ya da karımın kızının sırtı gibisin."* derse zihar yapmış olur.

Zihar yapan kişi kefaret vermekten kaçınırsa karısı onu hâkime şikâyet eder. Hâkime düşen de onu kefaret vermeye zorlamak ve hapse atmaktır. Zihar kefareti dışındaki hiçbir kefarette zorlama ve hapis yoktur. Çünkü o kefareti vermemek ve kadınla ilişki kurmamakla, kadına zarar verir. Eğer kefaret vermeden önce temas ederlerse Allah'a (cc) tevbe eder ve kefaret verinceye kadar da bir daha böyle bir şeyi tekrarlamaz.

Eğer kölenin bir kısmını azad etse sonra temasta bulunsa Ebu Hanife'ye (rh) göre yeniden azad etmelidir.

4 - Buna imkân bulamayan kimse temas etmeden önce aralıksız iki ay oruç tutsun. Buna da gücü yetmeyen altmış fakiri doyurur. Bu hafifletme Allah ve Resulüne inanmanızdan dolayıdır. Bunlar Allah'ın hükümleridir. Kâfirler için acı bir azap vardır.

Köle azadına imkânı bulunmayan kimse temas etmeden önce kesintisiz iki ay boyunca oruç tutmalıdır. Oruç tutmaya da imkânı bulunmayan kimse altmış fakiri doyurmalıdır. Her fakire buğdaydan olursa yarım sa', arpa ve hurmadan olursa bir sa' verilir. (1 sa': 2.917 kilo gramdır.) Bunu temastan önce yapması gerekir.

Ancak yemek yedirme arasında yani bir kısmını yedirmiş, bir kısmını yedirmemiş olduğu bir zamanda ilişkide bulunursa baştan almaz.

Ahkâmla ilgili bu açıklama ve öğretme Allah (cc) ve Resulünü tasdik etmeniz içindir. Allah'ın (cc) zihar ve diğer hususlarda teşri buyurduğu kurallara inanmanız ve onlarla amel etmeniz içindir. Zihar ve kefareti hakkında belirttiğimiz hükümler Allah'ın (cc) çiğnenmesi mümkün olmayan hükümleridir. Onlara tabi olamayan kâfirler için elem verici bir azap vardır.

5 – Allah ve Resulüne karşı gelenler kendilerinden öncekilerin alçaltıldığı gibi alçaltılacaktır. Biz apaçık ayetler indirmişizdir. Kâfirler için küçük düşürücü bir azap vardır.

Allah (cc) ve Resulüne (sav) düşmanlık besleyip muhalefet edenler kendilerinden önceki peygamber düşmanlarının zelil kılınıp helak edildikleri gibi zelil kılınıp helak edileceklerdir. Biz peygamberin doğru sözlülüğüne ve getirdiğinin doğruluğuna delalet eden apaçık ayetler indirdik. Bu ayetlerde kâfirler için onların şerefini ve büyüklüğünü alıp götüren küçük düşürücü bir azap vardır.

6 – O gün Allah onların hepsini diriltecek ve yaptıklarını kendilerine haber verecektir. Onlar ise unutmuşlardır. Allah her şeye şahittir.

« يَوْمَ يَبْعَثُهُمُ », « مُهِينٌ » kelimesi ile ya da günün büyüklüğünü ifade eden için, gizli « اُذْكُرْ » – *'hatırla'* kelimesi ile mansuptur.

Hepsinin tamamını diriltir. Onların hiçbiri dirilmemiş bırakılmaz. Ya da *"Allah (cc) onları tek bir halde toplu olarak diriltir."* demektir. Onları utandırmak, azarlamak ve durumlarını cümle âleme göstermek için yaptıklarını kendilerine haber verecektir. Şahitler huzurunda maruz kaldıkları aşağılık durumdan dolayı tezce cehenneme atılmayı arzularlar.

"Allah onları bir bir saymıştır." Allah (cc) yaptıkları işlerin sayısını bile bilmektedir. Onlardan hiçbir şey ona gizli kalmamıştır. *"Onlar ise onu unuttular."* Çünkü onlar günah işlediklerinde onu hafife aldılar, küçümsediler. Ancak büyük işler unutulmaz

"Allah her şeye şahittir." Ona hiçbir şey gizli kalmaz.

7. — 13. ÂYETLER

أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللّٰهَ يَعْلَمُ مَا فِى السَّمٰوَاتِ وَمَا فِى الْأَرْضِ ط مَا
يَكُونُ مِنْ نَجْوٰى ثَلٰثَةٍ إِلاَّ هُوَ رَابِعُهُمْ وَلاَ خَمْسَةٍ إِلاَّ هُوَ
سَادِسُهُمْ وَلَآ أَدْنٰى مِن ذٰلِكَ وَلَآ أَكْثَرَ إِلاَّ هُوَ مَعَهُمْ أَيْنَ مَا
كَانُواج ثُمَّ يُنَبِّئُهُمْ بِمَا عَمِلُوا يَوْمَ الْقِيٰمَةِ ط إِنَّ اللّٰهَ بِكُلِّ شَىْءٍ
عَلِيمٌ ﴿٧﴾ أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ نُهُوا عَنِ النَّجْوٰى ثُمَّ يَعُودُونَ لِمَا
نُهُوا عَنْهُ وَيَتَنَاجَوْنَ بِالْاِثْمِ وَالْعُدْوَانِ وَمَعْصِيَتِ الرَّسُولِ ز وَإِذَا
جَآؤُكَ حَيَّوْكَ بِمَا لَمْ يُحَيِّكَ بِهِ اللّٰهُ لا وَيَقُولُونَ فِى أَنْفُسِهِمْ
لَوْلاَ يُعَذِّبُنَا اللّٰهُ بِمَا نَقُولُ ط حَسْبُهُمْ جَهَنَّمُج يَصْلَوْنَهَاج فَبِئْسَ
الْمَصِيرُ ﴿٨﴾ يَآ أَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوآ إِذَا تَنَاجَيْتُمْ فَلاَ تَتَنَاجَوْا بِالْاِثْمِ
وَالْعُدْوَانِ وَمَعْصِيَتِ الرَّسُولِ وَتَنَاجَوْا بِالْبِرِّ وَالتَّقْوٰى ط وَاتَّقُوا
اللّٰهَ الَّذِى إِلَيْهِ تُحْشَرُونَ ﴿٩﴾ إِنَّمَا النَّجْوٰى مِنَ الشَّيْطَانِ
لِيَحْزُنَ الَّذِينَ اٰمَنُوا وَلَيْسَ بِضَآرِّهِمْ شَيْئًا إِلاَّ بِإِذْنِ اللّٰهِ ط وَعَلَى
اللّٰهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ ﴿١٠﴾ يَآ أَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوآ إِذَا قِيلَ لَكُمْ
تَفَسَّحُوا فِى الْمَجَالِسِ فَافْسَحُوا يَفْسَحِ اللّٰهُ لَكُمْج وَإِذَا قِيلَ

انْشُزُوا فَانْشُزُوا يَرْفَعِ اللّٰهُ الَّذِينَ اٰمَنُوا مِنْكُمْ وَالَّذِينَ اُوتُوا
الْعِلْمَ دَرَجَاتٍ وَاللّٰهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ ﴿١١﴾ يَٓا اَيُّهَا الَّذِينَ
اٰمَنُوٓا اِذَا نَاجَيْتُمُ الرَّسُولَ فَقَدِّمُوا بَيْنَ يَدَيْ نَجْوٰيكُمْ صَدَقَةً
ذٰلِكَ خَيْرٌ لَكُمْ وَاَطْهَرُ فَاِنْ لَمْ تَجِدُوا فَاِنَّ اللّٰهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ
﴿١٢﴾ءَاَشْفَقْتُمْ اَنْ تُقَدِّمُوا بَيْنَ يَدَيْ نَجْوٰيكُمْ صَدَقَاتٍ فَاِذْ لَمْ
تَفْعَلُوا وَتَابَ اللّٰهُ عَلَيْكُمْ فَاَقِيمُوا الصَّلٰوةَ وَاٰتُوا الزَّكٰوةَ
وَاَطِيعُوا اللّٰهَ وَرَسُولَهُ وَاللّٰهُ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ﴿١٣﴾

Meali

7. Göklerde ve yerde olanları Allah'ın bildiğini görmüyor musunuz? Üç kişinin gizli konuştuğu yerde dördüncüsü mutlaka O'dur. Beşinin gizli konuştuğu yerde altıncısı mutlaka O'dur. Bunlardan az veya çok olsun nerede bulunursa bulunsunlar mutlaka O, onlarla beraberdir. Sonra kıyamet günü onlara yaptıklarını haber verecektir. Doğrusu Allah her şeyi bilendir.

8. Gizli konuşmaktan men edildikten sonra yine men edildikleri şeyi yapmaya kalkışarak günah, düşmanlık ve peygambere karşı gelmek hususunda gizlice konuşulanları görmedi mi? Onlar sana geldikleri zaman seni Allah'ın selamladığı bir tarzda selamlıyor. Kendi içlerinden de: "Bu söylediklerimiz yüzünden Allah'ın bize azap etmesi gerekmez miydi?" derler. Cehennem onlara yeter. Oraya gireceklerdir. Ne kötü dönüş yeridir orası!

9. Ey iman edenler! Aranızda gizli konuşacağınız zaman günahı, düşmanlığı, peygambere karşı gelmeyi fısıldamayın. İyilik ve takvayı konuşun. Huzurunda toplanacağınız Allah'tan korkun.

10. Gizli konuşmalar şeytandandır. Bu iman edenleri üzmek içindir. Oysa *(şeytan)*, Allah'ın izni olmadıkça mü'minlere hiçbir zarar veremez, mü'minler Allah dayanıp güvensinler.

11. Ey iman edenler! Size "Meclislerde yer açın" denilince yer açın ki Allah da size genişlik versin. Size kalkın denilince de kalkın ki Allah sizden inananları ve kendilerine ilim verilenleri derecelerle yükseltsin. Allah yaptıklarınızdan haberdardır.

12. Ey iman edenler! Peygamber ile gizli bir şey konuşacağınız zaman bu konuşmanızdan önce bir sadaka verin. Bu sizin için daha hayırlı ve daha temizdir. Şayet bir şey bulamazsanız artık Allah bağışlayan, merhamet edendir.

13. Gizli bir şey konuşmanızdan önce sadaka vermekten korktunuz da mı yerine getirmediniz? Fakat Allah da sizi affetti. Şu halde namazı kılın, zekâtı verin, Allah'a ve Rasulü'ne itaat edin. Allah, yaptıklarınızdan haberdardır.

Tefsiri

7 - Göklerde ve yerde olanları Allah'ın bildiğini görmüyor musunuz? Üç kişinin gizli konuştuğu yerde dördüncüsü mutlaka O'dur. Beşinin gizli konuştuğu yerde altıncısı mutlaka O'dur. Bunlardan az veya çok olsun nerede bulunursa bulunsunlar mutlaka O, onlarla beraberdir. Sonra kıyamet günü onlara yaptıklarını haber verecektir. Doğrusu Allah her şeyi bilendir.

« مَا يَكُونُ » tam fiil olan « كَانَ »'dendir. Vaki olmaz demektir. « النَّجْوَى » fısıldaşmak demektir. Üç kişiye izafe olunmuştur. Yani üç kişi fısıldaşmaz ki dördüncüsü O, yani Allah (cc) olmasın.

"Bunlardan en az ya da en çok olanlar." daha az veya daha çok olsunlar. O (cc) onlarla beraberdir. Fısıldaştıkları şeyi bilir. İçinde bulundukları O'na (cc) gizli kalmaz. Allahu Teâlâ mekândan münezzehtir. Üç veya beş sayıları özellikle zikredilmiştir. Çünkü bu ayet münafıklar hakkında inmiştir. Onlar bu sayı üzere mü'minleri kızdırmak için gizlice toplanıyorlardı. Denildi ki:

"Onlardan üçü veya beşi veya onlardan daha azı veya daha çoğu gizli gizli konuşmaz ki Allah (cc) onlarla birlikte olmasın ve onların dediklerini işitmesinler." demektir. Normalde gizli gizli konuşan kişiler görüş ve

tecrübe sahibi kişilerdir. Onların sayısı iki veya beşe, altıya ve halin gerektirdiği sayıya kadar daha yukarısıdır. Allahu Teâlâ üçü veya beşi zikretti. Ve bunlardan daha az dedi. Bu da ikiye ve dörde delalet eder.

"Sonra kıyamet günü onların yaptıklarını haber verecektir." Dolayısıyla onları ona göre cezalandıracaktır.

8 - Gizli konuşmaktan men edildikten sonra yine men edildikleri şeyi yapmaya kalkışarak günah, düşmanlık ve peygambere karşı gelmek hususunda gizlice konuşulanları görmedi mi? Onlar sana geldikleri zaman seni Allah'ın selamladığı bir tarzda selamlıyor. Kendi içlerinden de: "Bu söylediklerimiz yüzünden Allah'ın bize azap etmesi gerekmez miydi?" derler. Cehennem onlara yeter. Oraya gireceklerdir. Ne kötü dönüş yeridir orası!

Yahudiler ve münafıklar birbirleri ile fısıldaşıyorlardı. Mü'minleri gördüklerinde de onları kızdırmak için ve fısıldaşmak ve kaş göz hareketi yapmak suretiyle onlara gazilerinin yenildiğini ve akrabalarının öldürüldüğünü ima etmek için birbirlerine karşı kaş göz hareketi yapıyorlardı. Resullulah (sav) onları bundan men etti. Ama onlar bunu tekrarladılar. Onların fısıldaşması, günah, mü'minlere karşı düşmanlık ve Peygambere karşı isyan ve muhalefeti içeren tavsiyelerden ibaretti.

« يَتَنَاجَوْنَ » Hamza'ya göre « يَنْتَجُونَ » şeklinde okunur ki bu da « يَتَنَاجَوْنَ » ile aynı manadadır.

"Onlar sana geldikleri zaman seni Allah'ın selamladığı bir tarzda selamlıyorlar." şunu kast ediyor Onlar, Seni selamlamada, *"Ey Muhammed! Sam* (ölüm) *sana diyorlar."* Sam ölüm demektir. Hâlbuki Allahu Teala:

"Selam onun seçtiği kullarına." [60] ***"Ey Resul!"*** [61] ***"Ey Nebi!"*** şeklinde buyurmaktadır.

"Kendi içlerinde de, 'Bu söylediklerimiz yüzünden Allah'ın bize azap etmesi gerekmez miydi? derler.'" Yani kendi aralarında eğer o peygamber olsaydı Allah (cc) ona dediklerimiz yüzünden bize azap ederdi derler. Buna karşı Allahu Teâlâ da şöyle buyurmuştur:

---

[60] Neml, 59.
[61] Enfal, 64; 65; 70; Tevbe, 73; Ahzab, 1; 28; 50; 59; Mümtehinne, 12; Talak, 1; Tahrim, 1; 9.

"Azap olarak cehennem onlara yeter."

« يَصْلَوْنَهَا » haldir. Yani oraya gideceklerdir demektir.

"Ne kötü dönüş yeridir orası." Ne kötü dönüş yeridir cehennem.

9 - Ey iman edenler! Aranızda gizli konuşacağınız zaman günahı, düşmanlığı, peygambere karşı gelmeyi fısıldamayın. İyilik ve takvayı konuşun. Huzurunda toplanacağınız Allah'tan korkun.

"Ey iman edenler!" 'Ey dilleriyle iman edenler' demektir. Buradaki hitap münafıklaradır. Zahiren mü'minlere hitaptır.

"Aranızda gizli konuşacağınız zaman günahı, düşmanlığı, peygambere karşı gelmeyi fısıldamayın." Yani aranızda gizlice konuştuğunuzda aralarında kötülüğü fısıldaşan Yahudi ve münafıklara benzemeyin, onlar gibi olmayın demektir. İyilik ve takvayı fısıldayın. Farzların edası, ibadetler ve günahların terkini fısıldaşın. Hesap için huzuruna toplanacağınız Allah'tan (cc) korkun. Zira o sizi iyi ya da kötü fısıldaştığınız şeylerle mükâfatlandıracak ya da cezalandıracaktır.

10 - Gizli konuşmalar şeytandandır. Bu iman edenleri üzmek içindir. Oysa (şeytan,) Allah'ın izni olmadıkça mü'minlere hiçbir zarar veremez, mü'minler Allah dayanıp güvensinler.

"Gizli konuşmalar şeytandandır." Günah ve düşmanlık içeren gizli konuşmalar şeytanın süslü göstermesindendir. Bu inanları üzmek içindir. Şeytan inananları üzmek için insanları bu yola sevk eder.

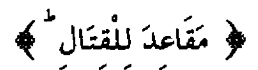
Nafi'ye göre « لِيُحْزِنَ » şeklinde « ى » harfinin ötresi iledir.

"Oysa (şeytan,) Allah'ın izni olmadıkça mü'minlere hiçbir zarar veremez." Şeytan ya da hüzün, Allah'ın (cc) bilgisi ve hükmü ve takdiri olmadıkça mü'minlere hiçbir zara veremez. *"Mü'minler Allah'a dayanıp güvensinler"*, yani işlerini Allah'a (cc) havale etsinler ve şeytandan ona sığınsınlar.

11 - Ey iman edenler! Size, "Meclislerde yer açın" denilince yer açın ki Allah da size genişlik versin. Size kalkın denilince de kalkın ki Allah sizden inananları ve kendilerine ilim verilenleri derecelerle yükseltsin. Allah yaptıklarınızdan haberdardır.

"Size, mecliste yer açın denince..." orada genişlik gösterin.

Asım ve Nafî'ye göre « فِي الْمَجَالِسِ » şeklindedir. Kast olunan Resulullah (sav)'ın meclisidir. Sahabeyi Kiram ona yakın olmak ve onun sözünü duymak için hırsla yarışıyorlar ve orada izdihama yol açıyorlardı. Denildi ki:

"...savaş mevzilerine..." [62] ayetinde olduğu gibi muharebe yeridir. Gazilerin toplandıkları yerdir.

Mukatile göre: *"Cuma namazlarında yer açın."* demektir. Yer açın, genişlik verin ki Allah (cc) da size genişlik versin ibaresi mutlaktır. Yer, rızık, başkanlık kabir ve sair insanların genişlik aradığı bütün hususları içermektedir. Kalkın denilince kalkın, gelenlere genişlik olsun. Ya da Rasulullah (sav)'ın meclisinde kalkmakla emrolunduğunuzda kalkın. Ya da namaza, cihada, hayır işlere kalkın demektir.

Hammad hariç, Medine ve Şam kıraat imamları ile Asım'a göre « فَانْشُزُوا » şeklindedir. Allah (cc) sizden inanları ve kendilerine hassaten ilim verilen âlimleri, kendi emirlerine ve Rasulü'n emirlerine tabi olmaları sebebi ile derecelerini yükseltsin.

Dereceler hususunda da iki söz vardır. Biri dünyada mertebe ve şeref hususundadır. Diğeri de ahrettedir. İbni Mesud'un (ra) bu ayeti okuduğunda şöyle dediği nakledilmiştir:

"Ey insanlar! Bu ayeti iyi anlayın ki bu sizi ilme heveslendirsin." Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur:

"Âlimin, abide karşı üstünlüğü, dolunayın diğer yıldızlara karşı üstünlüğü gibidir." [63] *"Âlimin bir günlük ibadeti Abidin 40 yıllık ibadetine eş değerdir."* Yine şu hadis rivayet edilmiştir.

"Kıyamet gününde üç kişi şefaat eder. Peygamberler, sonra âlimler, sonra şehitler." [64]

---

[62] Al-i İmran, 121.
[63] Ebu Davud, 3641; Tirmizi, 2683; İbni Mâce, 223; İbni Hanbel, 5/196.
[64] İbni Mâce, 4313.

Peygamber (sav)'in şahadeti ile öğreniyoruz ki peygamberlik ve şehitlik arasındaki mertebe ne kadar büyük. İbni Abbas (ra)'dan şöyle nakledilmiştir.

"Süleyman (as) ilim, mal ve saltanat arasında muhayyer bırakıldı da o ilmi seçti. Bunun üzerine, ona ilimle birlikte mal ve saltanat da verildi." Rasulullah (sav) şöyle buyurdu:

"Allah, İbrahim'e şöyle vahyetti. 'Ey İbrahim! Ben bilenim ve her bileni severim.'" [65] Hikmet ehli birinin şöyle dediği nakledilmiştir:

"Keşke bilseydim ilim öğrenenin kaybettiği şey nedir, ilim öğrenmeyen birinin kaybettiği şey nedir?" Zübeyir'den şöyle nakledilmiştir:

"İlim erkektir, onu ancak erkek adamlar sever. İlimler çeşit çeşittir. Onların en şereflisi en şerefli olduğu bilinenlerdir."

12 - Ey iman edenler! Peygamber ile gizli bir şey konuşacağınız zaman bu konuşmanızdan önce bir sadaka veriniz. Bu sizin için daha hayırlı ve daha temizdir. Şayet bir şey bulamazsanız artık Allah bağışlayan, esirgeyendir.

"Peygamber ile gizli bir şey konuşacağınız zaman..." onunla gizli bir şey konuşmak istediğinizde. « بَيْنَ يَدَيْ نَجْوٰيكُمْ » (Gizli konuşmanızın iki eli arasında) Yani; gizli konuşmanızdan önce, demektir. Bu, iki eli olan bir kişiden istiare kılınmıştır. Ömer (ra)'ın sözünde olduğu gibi:

"Araplara verilen en faziletli şeylerden biri de şiirdir. Kişi ihtiyacı önünde onu arz eder." Bununla ihtiyacının arz etmeden önce onu arz eder manasını kastetmektedir.

"Onunla kerim olandan iyilik istenir ve onunla kötüler lanetlenir." Gizli konuşmadan önce sadaka vermeniz sizin için dininiz hususunda daha hayırlı ve daha temizdir. Çünkü sadaka temizliktir. Şayet tasadduk edecek bir şey bulamazsanız artık Allah (cc) sadaka vermeksizin yapacağınız gizli konuşmalara ruhsat hususunda bağışlayan ve merhamet edendir. Denildi ki:

"Bu (hüküm), ancak gündüzün bir anında sürdü. Sonra neshedildi." Ali (ra) şöyle dedi:

---

[65] Hâşiyetü'l-Keşşaf, 4/493.

"Bu, Allah'ın kitabındaki bir ayettir. Benden önce onunla kimse amel etmedi, benden sonra da kimse amel etmeyecektir. Bir dinarım vardı. Onu (on dirheme) *bozdurdum. Rasulullah (sav) ile gizli konuşacağım zaman bir dirhem sadaka verdim. Rasulullah (sav)'e on mesele sordum. O da bana cevap verdi. Şöyle dedim:*

– Ya Rasulullah vefa nedir?

– "Allah'ı birlemek ve Allah'tan başka ilah olmadığına şahadet etmektir." buyurdu.

– Fesat nedir? diye sordum.

– "Allah'ı inkâr etmek ve ona ortak koşmaktır." buyurdu.

– Hak nedir? diye sordum.

– "İslam, Kur'an ve sana intikal ettiğinde velayettir (mal, mülk ya da kişiler üzerinde tasarruf ve yetki sahibi olmaktır.)*" buyurdu.*

– Ustalık nedir? diye sordum.

– "Hile yapmayı terktir." buyurdu.

– Yüce olan nedir? diye sordum.

– "Allah ve Rasulü'ne itaat etmektir." buyurdu.

– Allahu Teâlâ'ya nasıl dua edeyim? diye sordum.

– "Doğruluk ve yakinle" buyurdu.

– Allah'tan ne isteyeyim? diye sordum.

– "Afiyet iste." buyurdu.

– Nefsimi kurtarmak için ne yapayım? diye sordum.

– "Helal ye, doğru söz söyle." buyurdu.

– Sevinç nedir? diye sordum.

– "Cennettir." buyurdu.

– Rahat nedir? diye sordum.

– "Allah'a kavuşmaktır." buyurdu. Bunları sorduktan sonra bu ayetin neshi nazil oldu." [66]

---

[66] İbni Hacer: *"Bunun aslını bulamadım."* demiştir. Bkz. Hâşiyetü'l-Keşaf, 4/494.

13 – Gizli bir şey konuşmanızdan önce sadaka vermekten korktunuz da mı yerine getirmediniz? Fakat Allah da sizi affetti. Şu halde namazı kılın, zekâtı verin, Allah'a ve Rasulü'ne itaat edin. Allah, yaptıklarınızdan haberdardır.

"Gizli bir şey konuşmanızdan önce sadaka vermekten korktunuz da mı yerine getirmediniz?" İçinde istemediğiniz infak işi olduğundan dolayı mı sadaka vermekten korktunuz da o emredildiğiniz şeyi yapmadınız ve bu size ağır geldi.

"Allah sizi affetti." Yani; sizden hafifletti ve tevbelerden günahın cezasını kaldırdığı gibi sizden de gizli konuşmadan önce sadaka vermeyi terk etmenin cezasını kaldırdı.

"Namaz kılın, zekâtı verin, Allah'a ve Rasulü'ne itaat edin." Yani; Namaz, zekât ve sair ibadetler hususunda tefrite düşmeyin.

"Allah yaptıklarınızdan haberi olandır." Bu, vaad ve tehdittir.

❁ ❁ ❁

14. — 22. ÂYETLER

أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ تَوَلَّوْا قَوْمًا غَضِبَ اللّٰهُ عَلَيْهِمْ ط مَا هُمْ
مِنْكُمْ وَلَا مِنْهُمْ وَيَحْلِفُونَ عَلَى الْكَذِبِ وَهُمْ يَعْلَمُونَ ﴿١٤﴾
أَعَدَّ اللّٰهُ لَهُمْ عَذَابًا شَدِيدًا ط إِنَّهُمْ سَٓاءَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿١٥﴾
اتَّخَذُوا أَيْمَانَهُمْ جُنَّةً فَصَدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللّٰهِ فَلَهُمْ عَذَابٌ مُهِينٌ
﴿١٦﴾ لَنْ تُغْنِيَ عَنْهُمْ أَمْوَالُهُمْ وَلَٓا أَوْلَادُهُمْ مِنَ اللّٰهِ شَيْئًا ط أُولٰٓئِكَ
أَصْحَابُ النَّارِ ج هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ﴿١٧﴾ يَوْمَ يَبْعَثُهُمُ اللّٰهُ جَمِيعًا
فَيَحْلِفُونَ لَهُ كَمَا يَحْلِفُونَ لَكُمْ وَيَحْسَبُونَ أَنَّهُمْ عَلَى شَيْءٍ ط
أَلَٓا إِنَّهُمْ هُمُ الْكَاذِبُونَ ﴿١٨﴾ اسْتَحْوَذَ عَلَيْهِمُ الشَّيْطَانُ فَأَنْسٰيهُمْ
ذِكْرَ اللّٰهِ ط أُولٰٓئِكَ حِزْبُ الشَّيْطَانِ ط أَلَٓا إِنَّ حِزْبَ الشَّيْطَانِ
هُمُ الْخَاسِرُونَ ﴿١٩﴾ إِنَّ الَّذِينَ يُحَٓادُّونَ اللّٰهَ وَرَسُولَهُ أُولٰٓئِكَ فِي
الْأَذَلِّينَ ﴿٢٠﴾ كَتَبَ اللّٰهُ لَأَغْلِبَنَّ أَنَا وَرُسُلِي ط إِنَّ اللّٰهَ قَوِيٌّ عَزِيزٌ
﴿٢١﴾ لَا تَجِدُ قَوْمًا يُؤْمِنُونَ بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ يُوَٓادُّونَ مَنْ حَٓادَّ
اللّٰهَ وَرَسُولَهُ وَلَوْ كَانُوا اٰبَٓاءَهُمْ أَوْ أَبْنَٓاءَهُمْ أَوْ إِخْوَانَهُمْ أَوْ
عَشِيرَتَهُمْ ط أُولٰٓئِكَ كَتَبَ فِي قُلُوبِهِمُ الْاِيمَانَ وَأَيَّدَهُمْ بِرُوحٍ

مِنْهُ وَيُدْخِلُهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِى مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ
فِيهَا رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ أُولٰئِكَ حِزْبُ اللّٰهِ أَلَآ إِنَّ
حِزْبَ اللّٰهِ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴿٢٢﴾

Meali

14. Allah'ın kendilerine gazap ettiği bir topluluğu dost edinenleri görmedin mi? Onlar ne sizdendirler, ne de onlardan. Bilerek yalan yere yemin ediyorlar.

15. Allah onlara çetin bir azap hazırlamıştır. Gerçekten onların yaptıkları şey çok kötüdür!

16. Onlar yeminlerini kalkan yapıp Allah'ın yolundan alıkoydular. İşte onlara küçük düşürücü bir azap vardır.

17. Onların malları da, oğulları da Allah'a karşı kendilerine bir fayda vermez. Onlar cehennem ehlidirler. Orada ebedi kalacaklardır.

18. Allah onların hepsini yeniden dirilteceği gün, dünyada size yemin ettikleri gibi O'na da yemin ederler. Kendilerinin bir şey üzerinde olduklarını sanırlar. İyi bilin ki onlar, gerçekten yalancıdırlar.

19. Şeytan onları istila etmiş, onlara Allah"ı anmayı unutturmuştur. İşte onlar şeytanın taraftarıdırlar. İyi bilin ki şeytanın taraftarları mutlaka kaybedenlerdir.

20. Allah'a ve Peygamberine düşman olanlar, işte onlar en bayağılar arasındadırlar.

21. Allah, "Elbette ben ve elçilerim galip geleceğiz." diye yazmıştır. Şüphesiz Allah güçlüdür, galiptir.

22. Allah ve ahiret gününe inanan bir toplumun –babaları, oğulları, kardeşleri yahut akrabaları da olsa– Allah'a ve Rasulü'ne düşman olanlarla dostluk ettiğini göremezsin. İşte onların kalbine Allah, iman yazmış ve katından bir ruh ile onları desteklemiştir. Onları içlerinden ırmaklar akan cennetlere sokacak, orada ebedi kalacaklardır. Allah onlardan razı olmuş, onlar da Allah'tan hoşnut olmuşlardır. İşte onlar, hizbullah *(Allah taraftarı)*dırlar. İyi bilin ki Allah taraftarları, kuşkusuz kurtuluşa erenlerdir.

Tefsiri

14 - Allah'ın kendilerine gazap ettiği bir topluluğu dost edinenleri görmedin mi? Onlar ne sizdendirler, ne de onlardan. Bilerek yalan yere yemin ediyorlar.

Münafıklar, Yahudileri, onlar, Allahu Teâlâ'nın:

﴿ مَنْ لَعَنَهُ اللّٰهُ وَغَضِبَ عَلَيْهِ وَجَعَلَ مِنْهُمُ الْقِرَدَةَ وَالْخَنَازِيرَ وَعَبَدَ الطَّاغُوتَ اُولٰٓئِكَ شَرٌّ مَكَانًا ﴾

"Allah kimlere lanet ve gazap etmiş, kimlerden maymunlar, domuzlar ve şeytana tapanlar yapmışsa, işte onlar mevkice daha fena olanlardır." [67] ayetinde buyurduğu kendilerine gazap edilenler olduğu halde dost ediniyorlar ve mü'minlerin sırlarını onlara taşıyorlardı. Ey Müslümanlar! Onlar:

﴿ مُذَبْذَبِينَ بَيْنَ ذٰلِكَ لَٓا اِلٰى هٰٓؤُ۬لَٓاءِ وَلَٓا اِلٰى هٰٓؤُ۬لَٓاءِ ﴾

"Arada yalpalayıp dururlar. Ne bunlara** (bağlanırlar) **ne de onlara" [68] ayetinde buyrulduğu gibi, ne sizdendirler, ne de Yahudilerden.

"Bilerek yalan yere yemin ediyorlar." Yani; kendilerinin yalancı münafıklar olduklarını bile bile *"Vallahi biz Müslüman'ız, münafık değiliz."* diyorlar.

15 - Allah onlara çetin bir azap hazırlamıştır. Gerçekten onların yaptıkları şey çok kötüdür!

Allah (cc) onlara çetin bir azap, yani; büyük bir azap çeşidi hazırlamıştır.

"Onların yaptıkları şey ne kötüdür." Yani; onlar geçmiş zamanda kötü işleri yapmada ısrar ediyorlardı. Ya da bu söz, ahirette onlara denilen şeyin hikâyesidir.

---

[67] Maide, 60.
[68] Nisa, 143.

16 – Onlar yeminlerini kalkan yapıp Allah'ın yolundan alıkoydular. İşte onlara küçük düşürücü bir azap vardır.

Yalancı yeminlerini, mallarını ve canlarını korumak için kalkan yapıp güven ve selamet içinde oldukları bir zamanda insanları Allah'a (cc) itaat ve imandan alıkoydular.

"İşte onlara küçük düşürücü bir azap vardır."

﴿ اَلَّذِينَ كَفَرُوا وَصَدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللّٰهِ زِدْنَاهُمْ عَذَابًا فَوْقَ الْعَذَابِ بِمَا كَانُوا يُفْسِدُونَ ﴾

"İnkâr edip Allah yoluna engel olan kimselerin, bozgunculuklarından dolayı, azaplarının üzerine azap katmışızdır." [69] Ayetinde olduğu gibi inkârlarından ve engel olmalarından ötürü Allah (cc) onlara alçaltıcı azabı vaad etmiştir.

17 – Onların malları da, oğulları da Allah'a karşı kendilerine bir fayda vermez. Onlar cehennem ehlidirler. Orada ebedi kalacaklardır.

"Allah'a karşı" Allah'ın (cc) azabına karşı. *"şey"* az bir fayda.

18 – Allah onların hepsini yeniden dirilteceği gün, dünyada size yemin ettikleri gibi O'na da yemin ederler. Kendilerinin bir şey üzerinde olduklarını sanırlar. İyi bilin ki onlar, gerçekten yalancıdırlar.

"O'na da yemin ederler." Yani; Ahirette, dünyada iken ihlâs sahibi olduklarına ve münafık olmadıklarına dair Allah'a (cc) yemin ederler.

"Size yemin ettikleri gibi" bunun üzerine dünyada yemin ettikleri gibi.

"Kendilerinin bir şey üzerinde olduklarını sanırlar." Yani; dünyada yalan yere yemin etmelerinin kendilerine fayda vereceğini sanırlar. Ya da yalan yeminlerinin orada kendilerine fayda verdiği gibi burada da fayda vereceğini sanırlar, demektir.

"İyi bilin ki onlar gerçekten yalancılardır." Onların o husustaki hali, dünyada da ahirette de müsavidir.

[69] Nahl, 88.

19 – Şeytan onları istila etmiş, onlara Allah'ı anmayı unutturmuştur. İşte onlar şeytanın taraftarıdırlar. İyi bilin ki şeytanın taraftarları mutlaka kaybedenlerdir.

Şeytan onları istila etmiş, hükmü altına almıştır. Onlara Allah'ı (cc) anmayı unutturmuştur. Şah Kirmanî şöyle demiştir:

"Şeytanın, kulu istila etmesinin alameti, onu –yiyecek, içecek ve giyecek yönüyle– dış görünüşünü güzelleştirmekle meşgul etmesidir. Kalbini, Allah'ın (cc) ayetlerini ve nimetlerini düşünmekten, onların şükrünü edadan uzaklaştırmasıdır. Dilini, Rabbinin zikrinden ayırarak yalanla, gıybetle ve bühtanla donatmasıdır. Beynini, düşünceden ve murakabeden uzaklaştırıp, dünya işleriyle ve dünyalık toplamakla meşgul etmesidir."

"İşte onlar şeytanın taraftarıdırlar." Onun askerleridirler.

20 – Allah'a ve Peygamberine düşman olanlar, İşte onlar en bayağılar arasındadırlar.

Onlar, Allahu Teâlâ'nın yarattığı en zelil kişiler cümlesindendir. Onlardan daha zelil hiç kimseyi göremezsin.

21 – Allah "Elbette ben ve elçilerim galip geleceğiz." diye yazmıştır. Şüphesiz Allah güçlüdür, galiptir.

Allah (cc), Levh-i Mahfuz'da:

"Elbette ben ve elçilerim –kesin delil ve kılıçla ya da ikisinden biriyle- galip geleceğiz." diye yazmıştır.

"Şüphesiz Allah güçlüdür." Dilediği şeyi yapmak O'na imkânsız gelmez. *".. galiptir."* Yenendir, yenilen değil.

22 – Allah ve ahiret gününe inanan bir toplumun –babaları, oğulları, kardeşleri yahut akrabaları da olsa– Allah'a ve Rasulü'ne düşman olanlarla dostluk ettiğini göremezsin. İşte onların kalbine Allah, imanı yazmış ve katından bir ruh ile onları desteklemiştir. Onları içlerinden ırmaklar akan cennetlere sokacak, orada ebedi kalacaklardır. Allah onlardan razı olmuş, onlar da Allah'tan hoşnut olmuşlardır. İşte onlar, hizbullah (Allah taraftarı)**dırlar. İyi bilin ki Allah taraftarları, kuşkusuz kurtuluşa erenlerdir.**

« يُوَادُّونَ », « تَجِدُ »'nun ikinci mef'uludur. Veya haldir. Veya « قَوْمًا »'in sıfatıdır. « لَا تَجِدُ » buna tesafüf edemezsin, karşılaşamazsın, manasınadır.

"Allah'a ve Rasulü'ne düşman olanlarla..." O'na (cc) (ve Rasulü'ne (sav)) muhalefet edip düşmanlık yapanlarla. Yani; *"İnanan bir toplumu, müşriklerle dostluk kurduğuna tesadüf etmen imkânsız olan şeylerdendir"*, demektir. Kastolunan;

"Hakkı, Allah düşmanlarıyla beraber olmaktan men hususunda, onlardan uzaklaşma hususunda ve onlara karışıp onlarla birlikte yaşamaktan sakınma hususunda aşırıya kaçmaksızın sakınmak olduğu halde bunun olması uygun değildir."

"Babaları, oğulları, kardeşleri yahut akrabaları da olsa." sözüyle ve *"İşte onların kalbine Allah imanı yazmış yani; onu, onların kalplerinde sabit kılmış ve katından bir ruh ile onları desteklemiştir."* sözüyle ve de *"İşte onlar şeytanın taraftarıdırlar"* sözüne mukabil *"İşte onlar, Allah'tan yana olanlardır."* sözüyle bu manayı te'kid etmiş ve kuvvetlendirmiştir.

"Katından bir ruh ile onları desteklemiştir." Yani; içinde kendileri için hayat olan, indirdiği kitapla onları desteklemiştir.

« مِنْهُ »'deki zamirin imana ait olması mümkündür. Yani; kalpler onunla hayat bulduğu için haddi zatında ruh olduğu manası üzere imani bir ruh ile demektir. Süfyanı Sevri'nin şöyle dediği nakledilmiştir:

"Onlar, onun, sultanla oturup kalkan kişiler hakkında indiğini kabul ediyorlardı."

Abdulaziz b. Übey Revva'dan, Halife Mansur'la karşılaştığı, onu tanıdığında da ondan kaçtığı ve bu ayeti okuduğu nakledilmiştir. Sehl b. Abdullah Tusteri şöyle demiştir:

"Kim imanını düzeltir ve ihlâs ile Allah'ı (cc) birlerse, şüphesiz ki o hiçbir bid'atçı ile ünsiyet edemez, onunla birlikte oturamaz ve nefsinden ona karşı bir düşmanlık izhar eder. Kim bid'atçı birine yağcılık ederse Allah (cc) ondan sünneti seniyyenin tatlılığını çeker alır. Kim dünya ikbalini ya da zenginliğini talep ederek bid'atçı birine katılırsa Allah (cc) onu bu ikballe zelil kılar ve onu bu zenginlikle fakirleştirir. Ve kim bid'atçı biriyle oturup gülerse, Allah (cc) iman nurunu onun kalbinden söküp atar. Kim de (bu dediklerimize) *inanmazsa tecrübe etsin."*

"Allah onlardan razı olmuştur." Halisane bir şekilde Allah'ı (cc) birlemeleri ve ona itaat etmeleri sebebiyle Allah (cc) onlardan razı olmuştur.

"Onlar da, O'ndan hoşnut olmuşlardır." Ahirette büyük sevap vermesi sebebiyle, ya da dünyada onlar üzerindeki kazası sebebiyle Allah'-tan (cc) razı olmuşlardır.

"İşte onlar Allah'tan taraftarıdırlar." Onlar hakkın yardımcıları ve hakkın davetçileridir.

"İyi bilin ki Allah taraftarları, kuşkusuz kurtuluşa erenlerdir." Onlar Naim cennetlerinde baki kalanlar, her sevilen şeyi kazananlar ve her korkulan şeyden de emin olanlardır.

❁ ❁ ❁

Sûre - 59

HAŞR SÛRESİ

Bu sûre Medine'de nazil olmuştur;

24 âyettir.

Cüz - 28

1. — 10. ÂYETLER

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

سَبَّحَ لِلّٰهِ مَا فِي السَّمٰوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِۚ وَهُوَ الْعَز۪يزُ
الْحَك۪يمُ ﴿١﴾ هُوَ الَّذ۪ٓي اَخْرَجَ الَّذ۪ينَ كَفَرُوا مِنْ اَهْلِ الْكِتَابِ
مِنْ دِيَارِهِمْ لِاَوَّلِ الْحَشْرِۜ مَا ظَنَنْتُمْ اَنْ يَخْرُجُوا وَظَنُّٓوا اَنَّهُمْ
مَانِعَتُهُمْ حُصُونُهُمْ مِنَ اللّٰهِ فَاَتٰيهُمُ اللّٰهُ مِنْ حَيْثُ لَمْ يَحْتَسِبُوا
وَقَذَفَ ف۪ي قُلُوبِهِمُ الرُّعْبَ يُخْرِبُونَ بُيُوتَهُمْ بِاَيْد۪يهِمْ وَاَيْدِي
الْمُؤْمِن۪ينَ فَاعْتَبِرُوا يَٓا اُو۬لِي الْاَبْصَارِ ﴿٢﴾ وَلَوْلَٓا اَنْ كَتَبَ اللّٰهُ
عَلَيْهِمُ الْجَلَٓاءَ لَعَذَّبَهُمْ فِي الدُّنْيَاۜ وَلَهُمْ فِي الْاٰخِرَةِ عَذَابُ
النَّارِ ﴿٣﴾ ذٰلِكَ بِاَنَّهُمْ شَٓاقُّوا اللّٰهَ وَرَسُولَهُۚ وَمَنْ يُشَٓاقِّ اللّٰهَ فَاِنَّ
اللّٰهَ شَد۪يدُ الْعِقَابِ ﴿٤﴾ مَا قَطَعْتُمْ مِنْ ل۪ينَةٍ اَوْ تَرَكْتُمُوهَا قَٓائِمَةً
عَلٰٓى اُصُولِهَا فَبِاِذْنِ اللّٰهِ وَلِيُخْزِيَ الْفَاسِق۪ينَ ﴿٥﴾ وَمَٓا اَفَٓاءَ اللّٰهُ
عَلٰى رَسُولِه۪ مِنْهُمْ فَمَٓا اَوْجَفْتُمْ عَلَيْهِ مِنْ خَيْلٍ وَلَا رِكَابٍ
وَلٰكِنَّ اللّٰهَ يُسَلِّطُ رُسُلَهُ عَلٰى مَنْ يَشَٓاءُۜ وَاللّٰهُ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ
قَد۪يرٌ ﴿٦﴾ مَٓا اَفَٓاءَ اللّٰهُ عَلٰى رَسُولِه۪ مِنْ اَهْلِ الْقُرٰى فَلِلّٰهِ
وَلِلرَّسُولِ وَلِذِي الْقُرْبٰى وَالْيَتَامٰى وَالْمَسَاك۪ينِ وَابْنِ السَّب۪يلِۙ

كَيْ لَا يَكُونَ دُولَةً بَيْنَ الْاَغْنِيَٓاءِ مِنْكُمْۜ وَمَٓا اٰتٰيكُمُ الرَّسُولُ
فَخُذُوهُ وَمَا نَهٰيكُمْ عَنْهُ فَانْتَهُواۚ وَاتَّقُوا اللّٰهَۜ اِنَّ اللّٰهَ شَد۪يدُ
الْعِقَابِۘ ﴿٧﴾ لِلْفُقَرَٓاءِ الْمُهَاجِر۪ينَ الَّذ۪ينَ اُخْرِجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ
وَاَمْوَالِهِمْ يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِنَ اللّٰهِ وَرِضْوَانًا وَيَنْصُرُونَ اللّٰهَ
وَرَسُولَهُۜ اُو۬لٰٓئِكَ هُمُ الصَّادِقُونَۚ ﴿٨﴾ وَالَّذ۪ينَ تَبَوَّؤُ۫ا الدَّارَ
وَالْا۪يمَانَ مِنْ قَبْلِهِمْ يُحِبُّونَ مَنْ هَاجَرَ اِلَيْهِمْ وَلَا يَجِدُونَ ف۪ي
صُدُورِهِمْ حَاجَةً مِمَّٓا اُو۫تُوا وَيُؤْثِرُونَ عَلٰٓى اَنْفُسِهِمْ وَلَوْ كَانَ
بِهِمْ خَصَاصَةٌۜ وَمَنْ يُوقَ شُحَّ نَفْسِه۪ فَاُو۬لٰٓئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَۚ
﴿٩﴾ وَالَّذ۪ينَ جَٓاؤُ۫ مِنْ بَعْدِهِمْ يَقُولُونَ رَبَّنَا اغْفِرْ لَنَا وَلِاِخْوَانِنَا
الَّذ۪ينَ سَبَقُونَا بِالْا۪يمَانِ وَلَا تَجْعَلْ ف۪ي قُلُوبِنَا غِلًّا لِلَّذ۪ينَ اٰمَنُوا
رَبَّنَٓا اِنَّكَ رَؤُ۫فٌ رَح۪يمٌ ﴿١٠﴾

Meali

1. Göklerde ve yerde olanların hepsi Allah'ı tesbih etmektedir. O, üstündür, hikmet sahibidir.

2. Ehli kitaptan inkâr edenleri ilk sürgünde yurtlarından çıkaran O'dur. Siz onların çıkacaklarını sanmamıştınız. Onlar da kalelerinin kendilerini Allah'tan koruyacağını sanmışlardı. Ama Allah'ın azabı, onlara beklemedikleri yerden geliverdi. O, yüreklerinde korku oluşturdu. Öyle ki evlerini hem kendi elleriyle, hem de mü'minlerin elleriyle harap ediyorlardı. Ey akıl sahipleri! İbret alın.

3. Eğer Allah, onlara sürgünü yazmamış olsaydı, elbette onları dünya da *(başka şekilde)* cezalandıracaktı. Ahirette de onlar için ateş azabı vardır.

4. Bu, onların Allah'a ve peygamberine karşı gelmelerinden dolayıdır. Kim Allah'a karşı gelirse bilsin ki Allah'ın cezalandırması çetindir.

5. Hurma ağaçlarından herhangi bir şeyi kesmeniz veya kökleri üzerinde bırakmanız hep Allah'ın izniyledir. Bu izin, yoldan çıkan fasıkları rezil etmek içindir.

6. Allah'ın, onların mallarından peygamberine verdiği ganimetler için siz at ve deveye binip onları sürmüş değilsiniz. Fakat Allah, peygamberlerini dilediği kimselere karşı üstün kılar. Allah her şeye kadirdir.

7. Allah'ın fethedilen ülkeler halkının mallarından peygamberine verdiği ganimetler, Allah, peygamber, yakınları, yetimler, yoksullar ve yolda kalmışlar içindir. Böylece o mallar, içinizden yalnızca zenginler arasında dolaşan bir devlet olmaz. Peygamber size ne verdiyse onu alın, size ne yasakladıysa ondan da sakının. Allah'tan korkun. Çünkü Allah'ın azabı çetindir.

8. Allah'ın verdiği bu ganimet malları, yurtlarından ve mallarından çıkarılmış olan, Allah'tan bir lütuf ve rıza dileyen, Allah'ın dinine ve peygamberine yardım eden fakir muhacirlerindir. İşte (imanlarında) doğru olanlar bunlardır.

9. Daha önceden Medine'yi yurt edinmiş ve gönüllerine imanı yerleştirmiş olan kimseler, kendilerine göç edip gelenleri severler ve onlara verilenler karşısında içlerinde bir kaygı duymazlar. Kendileri zaruret içinde bulunsalar bile onları kendilerine tercih ederler. Kim nefsinin cimriliğinden korunursa, işte onlar kurtuluşa erenlerdir.

10. Bunların arkasından gelenler şöyle derler: "Rabbimiz! Bizi ve iman ile daha önce bizi geçmiş din kardeşlerimizi bağışla, kalplerimizde iman edenlere karşı hiçbir kin bırakma. Rabbimiz! Şüphesiz ki sen, çok şefkatli, çok merhametlisin."

Tefsiri

1 – Göklerde ve yerde olanların hepsi Allah'ı tesbih etmektedir. O, üstündür, hikmet sahibidir.

Rivayet edildiğine göre bu sure tamamıyla Nadir oğulları hakkında nazil olmuştur. Peygamber (sav) Medine'ye hicret ettiğinde Nadir oğulları ile tarafsız kalmaları esasına göre bir anlaşma yapılmıştı. Bedir günü Müslümanlar galip gelince:

"Tevrat'ta vasfı yazılı olan hak peygamber budur." dediler. Uhud günü Müslümanlar hezimete uğrayınca da şüpheye düştüler ve anlaşmayı bozdular. Reisleri Ka'b b. Eşref, kırk süvari ile birlikte Mekke'ye gitti ve Kabe'nin yanında Ebu Süfyan'la anlaşma yaptı. Bunun üzerine Rasulullah (sav), Muhammed b. Mesleme Ensari'ye onu öldürmesini emretti. O da bir hile ile Ka'b'ı öldürdü.

Daha sonra Rasulullah (sav) bir kıta asker ile gidip onları yirmi bir gün muhasara etti ve hurma ağaçlarınm kesilmesini emretti. Allahu Teala onların kalbine korku verdiğinde de barış yapmak istediler. Rasulullah (sav) onlarla, ancak her üç evin diledikleri kadar eşyasını tek bir deveye yükleyip gidebilecekleri şartı üzere anlaştı. Böylece onlar, Şam'a, Eriha'ya ve Ezreat'a sürüldüler.

2 - Ehli kitaptan inkâr edenleri ilk sürgünde yurtlarından çıkaran O'dur. Siz onların çıkacaklarını sanmamıştınız. Onlar da kalelerinin kendilerini Allah'tan koruyacağını sanmışlardı. Ama Allah'ın azabı, onlara beklemedikleri yerden geliverdi. O, yüreklerinde korku oluşturdu. Öyle ki evlerini hem kendi elleriyle, hem de mü'minlerin elleriyle harap ediyorlardı. Ey akıl sahipleri! İbret alın.

"Ehli kitaptan inkâr edenleri..." Nadiroğulları Yahudilerini kastediyor. *".. yurtlarından..."* Medine'deki yurtlarından.

« لِأَوَّلِ الْحَشْرِ »'deki « ل », « اَخْرَجَ »'ye taalluk etmektedir. Bu:

﴿ يَا لَيْتَنِى قَدَّمْتُ لِحَيَاتِى ﴾

"Ah keşke ben hali hayatımda** (iyi işler yapıp) **gönderseydim, der." [70] ayetindeki ve senin « جِئْتُهُ لِوَقْتِ كَذَا » – *'ona şu vakitte geldim'* sözündeki « ل » gibidir.

---

[70] Fecr, 24.

Yani; inkâr edenleri ilk sürgünde çıkaran O'dur (cc). İlk sürgünün manası; bunun, onların Şam'a ilk sürgünleri olmasıdır. Onlar, asla sürgün görmemiş bir Yahudi kabilesiydi. Ve onlar Arap Yarımadası'ndan Şam'a sürülen ilk kitap ehli kimselerdi.

Ya da bu, onların ilk sürgünüydü. Son sürgünleri de Ömer (ra)'ın onları Hayber'den Şam'a sürmesidir. Ya da son sürgünleri kıyamet günü haşredilmeleridir. İbni Abbas (r.a.) şöyle demiştir:

"Kim sürgün yerinin Şam'da olduğunda şüphe ederse bu ayeti okusun, 'Onların ki ilk sürgünüdür. Diğer insanların ki ise ikinci sürgünüdür'." Nitekim Rasulullah (sav), onlar Medine'den çıktıklarında şöyle buyurmuştur:

"Gidin. Zira siz ilk sürgünsünüz. Biz de peşinizdeyiz." Katade şöyle demiştir:

"Ahir zaman olunca doğu tarafından bir ateş gelir, insanları Şam topraklarına sürer. Ve kıyamet orada üzerlerine kopar." Denildi ki:

"Bunun manası; onlarla savaşmak üzere ilk toplanmada onları memleketlerinden çıkardı, demektir. Çünkü O, Rasulullah (sav) in onlarla yaptığı ilk savaştır."

Cesaretli oldukları, güçlü ordulara ve sağlam kalelere sahip oldukları, sayıca çok oldukları ve çokça hazırlık yaptıkları için onların çıkacaklarını sanmamıştınız. *"Onlar da kalelerinin kendilerini Allah'tan koruyacağını sanmıştı."* Yani; onlar da kalelerinin kendilerini Allah'ın şiddetli azabından koruyacağını sanmışlardı.

Bu (manadaki) tertip ile (ayette) geldiği şekil arasındaki fark şudur:

Haberin müptedadan önce getirilmesi, onların, kalelerinin onları koruyacağına dair aşırı güven içinde olduklarını göstermektedir.

« هُمْ » zamirinin « اَنَّ »'ye isim kılınması ve cümlenin ona isnadı da onların kendilerine güvendiklerini, kuvvetli olduklarına ve sağlam kaleler içinde olduklarına ve bu şartlarda kendilerine taarruz edecek ya da kendileri ile savaşmayı arzu edecek hiç kimseyi önemsemediklerini göstermektedir. Bu, (manaca) senin « وَظَنُّوا اَنَّ حُصُونَهُمْ تَمْنَعُهُمْ » – *'Onlar, kalelerinin kendilerini koruyacağını sandılar'* sözündeki gibi değildir.

"Allah onlara geldi." Yani, Allah'ın (cc) emri ve azabı onlara geldi. Söz olarak « فَآتَيهُمُ اللّهُ » şeklinde de okunmuştur. Yani; Allah (cc) onlara helaki verdi, demektir.

".. beklemedikleri yerden..." akıllarına gelmeyen, tahmin etmedikleri bir yerden. O da: Reisleri Ka'b b. Eşref'in daha ne olduğunu anlamadan süt kardeşi eliyle katledilmesidir.

Ebu Amr'a göre « يُخَرِّبُونَ » şeklindedir.

« اَلتَّخْرِيبُ » ve « اَلْاِخْرَابُ »; bozmak ve yıkmak suretiyle telef etmek, demektir. « اَلْخَرْوَبَةُ »; telef demektir. Allah (cc), onları kökünden söküp atmayı ve Medine'de onlara ait ne bir ev, ne de onlardan bir kişi bırakmamayı dilediği için onlar evlerinin içini; Müslümanlar da dışını tahrip ediyorlardı. Onarı, evleri tahrip etmeye sevk eden şey sokak başlarını kapatmak için tahtalara ve taşlara ihtiyaç duymaları; sürgün edildikten sonra onların Müslümanlara mesken olarak kalmasına üzülmek istememeleri ve binalarındaki sağlam tahtaları ve Hint ardıcı kerestesini beraberlerinde götürmeyi istemeleridir. Müslümanları tahribe sevk eden şey ise; onların korunaklarını yıkmak ve harp alanını genişletme arzusudur. Onların, evlerini, mü'minlerin eliyle yıkmalarının manası ise; anlaşmayı bozmak suretiyle Müslümanları buna teşvik etmelerinden dolayı bundaki sebebin, kendileri olmasıdır. Sanki onu onlara onlar emretmiş ve sanki onları onlar bu işle görevlendirmiştir.

"Ey akıl sahipleri! İbret alın." Yani; onların başına gelen belayı, buna maruz kalmalarının sebebini düşünün de onların yaptıklarının bir benzerini yapmaktan sakının. Değilse onların cezalandırıldıkları gibi cezalandırılırsınız. Bu, kıyasın caiz olduğuna delildir.

3 – Eğer Allah onlara sürgünü yazmamış olsaydı, elbette onları dünyada (başka şekilde) **cezalandıracaktı. Ahirette de onlar için ateş azabı vardır.**

"Sürgünü..." Vatandan aile ve çocuklarla birlikte çıkışı.

".. dünyada başka bir şekilde cezalandıracaktı." Kureyza oğullarına yaptığı gibi öldürülmek ve esaret altına alınmak suretiyle azap edecekti.

"Ahirette de onlar için ondan daha şiddetlisi olmayan ateş azabı vardır." Dolayısıyla sürgün edilmeleri ya da öldürülmeleri müsavidir.

4 – Bu, onların Allah'a ve peygamberine karşı gelmelerinden dolayıdır. Kim Allah'a karşı gelirse bilsin ki Allah'ın cezalandırması çetindir.

Bu, onlara Allah'a ve Resulü'ne muhalefet etmeleri sebebiyle isabet etmiştir. Kim Allah'a ve Resulü'ne karşı gelirse bilsin ki Allah'ın cezalandırması çetindir.

5 – Hurma ağaçlarından herhangi bir şeyi kesmeniz veya kökleri üzerinde bırakmanız hep Allah'ın izniyledir. Bu izin, yoldan çıkan fasıkları rezil etmek içindir.

« لِينَةٍ » kelimesi « مَا قَطَعْتُمْ » cümlesinin beyanıdır. « مَا », « قَطَعْتُمْ » ile mahallen mansuptur. Sanki, *"Hangi şeyi kestiyseniz."* denilmiştir.

« تَرَكْتُمُوهَا » sözünde « مَا »'ya dönen zamiri müennes kıldı. Çünkü O, « لِينَةٍ » manasındadır.

« لِينَةٍ »; hurma ağacı, demektir. « الْوَانْ »'dandır. « ى »'sı, « و »'dan dönüşmüştür. Kendisinden önceki harf esre olduğu için « و », « ى »'ya dönüştürülmüştür. Denildi ki:

« لِينَةٍ » – *"Line"*; en değerli hurma ağacıdır. Bununla, sanki onlar onu yumuşaklık manasına olan « اللِّينْ » kelimesinden türetmişlerdir.

"Allah'ın izniyledir." onların kesilmesi de bırakılması da Allah'ın (cc) izniyledir. *"Bu izin yoldan çıkan fasıkları rezil etmek içindir."* Yahudileri zelil kılmak ve onları kızdırmak için kesilmelerine izin verilmiştir.

6 – Allah'ın, onların mallarından Peygamberine verdiği ganimetler için siz at ve deveye binip onları sürmüş değilsiniz. Fakat Allah, peygamberlerini dilediği kimselere karşı üstün kılar. Allah her şeye kadirdir.

"... Peygamberine verdiği ganimetler..." onları sadece ona fey' kıldı.

(*Fey:* meşakkatsiz alınan ganimet, demektir.)

".. onların mallarından..." Nadir oğullarının mallarından

".. at ve deveye binip onları sürmüş değilsiniz." Bu, sizin, buna at ve deve koşturmanızla olmamıştır.

« رِكَابٍ », deve demektir. Mana şudur:

"O ganimetin elde edilmesi için ne at ne de deve koşturdunuz. Bunun için savaşmak suretiyle de yorulmadınız, sadece piyade olarak yürüdünüz." Çünkü orası Medine'ye iki mil uzaklıktadır. Sadece Peygamber (sav), lif yularlı bir merkebe binmişti.

"Fakat Allah peygamberlerini dilediği kimselere musallat eder." Şunu kastediyor:

Allah'ın (cc), peygamberlerine, Nadir oğullarının mallarından ihsan ettiği şey, savaşla ve galebe ile kazandığınız bir şey değildir. Fakat Allah (cc), peygamberlerini düşmanlarına musallat kıldığı gibi onu da onlara ve onların ellerindekilere musallat kılmıştır. Bu hususta (fey'in taksiminde) yetki O'na (sav) bırakılmıştır. Onu dilediği şekilde kullanır. Onu (fey'i), savaşmak ve zorla galip gelmek suretiyle elde edilen ganimetlerin taksimi gibi taksim etmez.

Rasulullah (sav) onu muhacirlere taksim etmiş, Ensar'dan ihtiyacı olan üç kişi hariç kimseye bir şey vermemiştir.

7 - Allah'ın fethedilen ülkeler halkının mallarından peygamberine verdiği ganimetler, Allah, peygamber, yakınları, yetimler, yoksullar ve yolda kalmışlar içindir. Böylece o mallar, içinizden yalnızca zenginler arasında dolaşan bir devlet olmaz. Peygamber size ne verdiyse onu alın, size ne yasakladıysa ondan da sakının. Allah'tan korkun. Çünkü Allah'ın azabı çetindir.

Bu ayet önceki ayete atıf harfiyle bağlanmamıştır. Çünkü bu önceki ayetin açıklamasıdır. Dolayısıyla o ondandır. Onun dışında bir şey değildir. Bu, Rasulullah (sav)'e Allah'ın, ona ihsan ettiği fey'i ne yapacağını açıklamakta ve onu, ganimetlerden beşte biri nereye harcıyorsa beş parçaya ayırmak suretiyle harcamasının emretmektedir.

Bazı tefsir âlimleri bu sözü zayıf gördüler ve:

"Birinci ayet Nadir oğullarının malları hakkında nazil oldu ve Allah onları sadece Rasulü'ne tahsis etti. Bu ayet ise gazilerin gücüyle alınan her

bir şehrin ganimetleri hakkındadır. Ayette ganimetlerin beşte birinin sarf yeri açıklanmaktadır. Dolayısıyla o başlangıç cümlesidir." dediler.

Yezid'e göre « كَانَ » tam fiil olmak üzere « تَكُونَ دُولَةً » şeklindedir.

« الدُّولَةَ » ve « الدَّوْلَةَ »; insan elinde dolaşan dünya malıdır. *"Böylece o mallar içinizden yalnız zenginler arasında dolaşan bir devlet olmasın."* ayetinin manası; hakkı, kendisiyle yaşadıkları bir azık olması için fakirlere verilmek olan fey' zenginler arasında kendisiyle övündükleri bir mal olmasın, şeklindedir.

"Peygamber size ne verdiyse onu alın." yani; ganimet payından ya da fey'den ne verdiyse onu kabul edin. *"Size ne yasakladıysa ondan da sakının."* Ondan (ganimet ya da feyden) neyi almayı yasakladıysa ondan da sakının, onu istemeyin. *"Allah'tan korkun."* O'na (cc) muhalefet etmekten ve emirlerini ve yasaklarını hafife almaktan sakının. *"Çünkü Allah'ın azabı çetindir."* Allah'ın Rasulü'ne (sav) muhalefet edenlere karşı Allah'ın azabı çetindir. En iyisi Rasulullah (sav)'in verdiği ve yasakladığı her şeyde umumi olmasıdır. Fey işi de onun kapsamı dahiline girer.

8 - Allah'ın verdiği bu ganimet malları, yurtlarından ve mallarından çıkarılmış olan, Allah'tan bir lütuf ve rıza dileyen, Allah'ın dinine ve peygamberine yardım eden fakir muhacirlerindir. İşte (imanlarında) **doğru olanlar bunlardır.**

« لِلْفُقَرَاءِ », « وَلِذِى الْقُرْبَى » sözünden ve onun üzerine atfedilenlerden bedeldir. « لِلّٰهِ وَلِلرَّسُولِ »'den bedel kılmayı uygun görmeyenler şöyle demiştir. Mana: Allah'ın Rasulu (sav) hakkında doğru olsa da Allah azze ve celle peygamberini « وَيَنْصُرُونَ اللّٰهَ وَرَسُولَهُ » – *"Allah'ın dinine ve peygamberine yardım eden..."* sözüyle fakirlerden ayırmıştır.

Rasulullah *"fakir"* tabiriyle adlandırılmaktan, yüce tutulur, lafzın zahirine göre bedel kılmak, Allah azze ve cellenin yüceltilmesi hususundaki gerekliliğin zıddındandır.

"Mallarından" Mekke'deki mallarından. Bunda kâfirlerin istila etmek suretiyle Müslümanların mallarına sahip olduklarına delil vardır.

Çünkü Allah Teala muhacirleri kendilerine ait evleri ve malları olmasına rağmen fakirler olarak adlandırmıştır.

« يَبْتَغُونَ » haldir. *"Allah'tan bir lütuf ve rıza dileyen..."* yani; cenneti ve Allah'ın (cc) rızasını talep eden demektir. *"Allah ve peygamberine yardım eden..."* yani; Allah'ın (cc) dinine ve Peygamber'ine (sav) yardım eden, demektir. İşte onlar, imanlarında ve cihatlarında sadakatleri zahir olanlardır.

9 – Daha önceden Medine'yi yurt edinmiş ve gönüllerine imanı yerleştirmiş olan kimseler, kendilerine göç edip gelenleri severler ve onlara verilenler karşısında içlerinde bir kaygı duymazlar. Kendileri zaruret içinde bulunsalar bile onları kendilerine tercih ederler. Kim nefsinin cimriliğinden korunursa, işte onlar kurtuluşa erenlerdir.

« وَالَّذِينَ », « الْمُهَاجِرِينَ » üzerine atfedilmiştir. Onlar da; ensar'dır.

"Medine'yi yurt edinmiş..." Medine'yi vatan edinmiş. *".. gönüllerine imanı yerleştirmiş..."* imanı seçmiş. Bu, « عَلَفْتُهَا تِبْنًا وَمَاءً بَارِدًا » – *'ona saman yedirdim ve soğuk su* (içirdim)*'* sözünde olduğu gibidir.

Ya da iman üzere sabit kaldıkları ve gösterdiği istikamette yaşadıkları için imanı, Medine'yi kıldıkları gibi kendilerine karar yeri ve vatan kıldılar.

Ya da hicret yurdunu ve iman yurdunu kastetmiştir. Dolayısıyla « الدَّارَ » kelimesinde muzafun ileyh yerine « ال » getirmiştir. « دَارَ الْإِيمَانِ » – *'iman yurdu'* sözünden de muzafı hazfetmiş, yerine muzafun ileyhi getirmiştir.

"Onlardan önce..." muhacirlerden önce. Çünkü onlar (ensar), onları (muhacirleri) hicret yurdunu ve imanı yurt edinmede geçmişlerdir. Denildi ki:

"Hicretlerinden önce", demektir.

"Kendilerine göç edip gelenleri severler." Öyle ki mallarını onlarla paylaştılar, onları evlerinde iskan ettirdiler ve iki eşi olanlar muhacirlerden biri onunla evlensin diye birisini boşadılar.

"Onlara verilen (ganimet)lerden ötürü içlerinde bir ihtiyaç (meyli) duymazlar." Onlar, muhacirlere verilen fey' ve diğer şeylere karşı nefislerinde onlara meyleden hiçbir istek duymazlar. Kendisine ihtiyaç duyulan şey *"hacet"* diye adlandırılır. Sunu kastediyor:

"Onların (ensarın) *nefisleri, onlara* (muhacirlere) *verilen şeylere takılmadı. Onlardan, kendisine ihtiyaç duyulan şeyleri de arzulamadı."* Denildi ki:

"Hacet; Peygamber (sav)'in yalnızca muhacirlere tahsis ettiği feyden muhacirlere verilenlere karşı haset duymazlar", demektir. Yine denildi ki:

"Nefislerinde onlara verilenlerin çokluğundan dolayı ihtiyaç hissi duymazlar", demektir. Dolayısıyla burada iki muzaf hazfedilmiştir.

".. kendilerinin ihtiyaçları olsa dahi (muhacirleri) *öz canlarına tercih ederler..."* kendilerinde fakirlik olsa dahi.

« خَصَاصَةٌ »'ün aslı; « خَصَاصُ الْبَيْتِ » – *'evin küçük delikleri'*dir. O da; onun (evin) aralıklarıdır.

« وَلَوْ كَانَ بِهِمْ خَصَاصَةٌ » cümlesi mahallen mansuptur, haldir. Yani; *"ihtiyaç içinde oldukları farz edilse bile"*, demektir.

Rivayet edildiğine göre, onlardan (ensardan) birine muhacirlerden bir misafir gelmişti. Bunun üzerine o çocuklarını uyutmuş, yiyeceği misafirine ikram etmiş ve misafiri doysun diye kendisi yememek için lambayı söndürmüştü. Enes (ra) dan şöyle nakledilmiştir:

"Onlardan birine kızartılmış bir koyun başı hediye edildi. Sıkıntı içinde idi. Ancak onu komşusuna gönderdi. (o da diğer birine, o da diğer birine...) *bu şekilde tam dokuz el değiştirdi. Sonunda yine birinci şahısa geri döndü."* Ebu Yezid El-Bistami anlatıyor:

"Belh halkından bir genç bana, 'Size göre Zühd nedir?' diye sordu. Ona:

– Bulduğumuzda yeriz bulamadığımızda sabrederiz. dedim. O:

– Bize göre Belh'in köpekleri de böyleydi. Bilakis biz, bulamadığımızda sabrederiz bulduğumuzda da başka ihtiyaç sahiplerini kendimize tercih ederiz." dedi.

"Kim nefsinin cimriliğinden korunursa, işte onlar kurtuluşa erenlerdir." İstediklerini kazananlardır.

« الشُّحّ »; kişinin nefsinin hırs ile birlikte cimri olması ve bunu adet haline getirmesidir.

« اَلْبُخْلُ » ise; sadece vermemektir. Denildi ki:

"'Şuhh'; kardeşinin malını zulmen yemen; 'buhl' ise; kendi malını vermemendir." Kisra'nın şöyle dediği nakledilmiştir:

"Cimrilik fakirlikten daha zararlıdır. Çünkü fakir cimrinin tersine bulduğunda rahatlar."

10 – Bunların arkasından gelenler şöyle derler: "Rabbimiz! Bizi ve iman ile daha önce bizi geçmiş din kardeşlerimizi bağışla, kalplerimizde iman edenlere karşı hiçbir kin bırakma. Rabbimiz! Şüphesiz ki sen, çok şefkatli, çok merhametlisin."

« وَالَّذِينَ جَاؤُ مِنْ بَعْدِهِمْ » cümlesi de aynı şekilde « الْمُهَاجِرِينَ » üzerine atfedilmiştir. Onlar, onlardan sonra hicret edenlerdir. Denildi ki:

"Onlar, onlara güzellikle tabi olanlardır." Yine denildi ki:

"Onlar, kıyamete kadar onlardan sonra gelenlerdir." Ömer (ra) şöyle demiştir:

"Bu fey'e kıyamete kadar İslam'da doğan her çocuk dahildir."

Dolayısıyla o « و »'ı her ikisine atıf kılmıştır.

Her iki ayette « لِلَّذِينَ » şeklinde de okunmuştur.

"Bizden önce inanmış olan kardeşlerimizi..." Denildi ki:

"Onlar muhacirler ve ensardır." Aişe (ra)'dan şöyle nakledilmiştir:

"Onlar için istiğfar etmekle emrolundukları halde onlar, onlara söverler."

".. kalplerimizde iman edenlere karşı hiçbir kin bırakma." Yani: Sahabeye karşı kalplerimizde hiçbir hınç bırakma. Said b. Museyyeb (ra)'e soruldu:

– *"Osman, Talha ve Zübeyr hakkında ne diyorsun?"* Şöyle cevap verdi:

– *"Allah'ın bana öğrettiğini derim."* dedi ve bu ayeti okudu.

Daha sonra Allah (cc) şu ayeti kerimeyle Peygamber'inin (sav) dikkatini çekmiştir.

11. — 17. ÂYETLER

أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ نَافَقُوا يَقُولُونَ لِإِخْوَانِهِمُ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ
أَهْلِ الْكِتَابِ لَئِنْ أُخْرِجْتُمْ لَنَخْرُجَنَّ مَعَكُمْ وَلاَ نُطِيعُ فِيكُمْ
أَحَدًا أَبَدًا وَإِنْ قُوتِلْتُمْ لَنَنْصُرَنَّكُمْ ط وَاللّٰهُ يَشْهَدُ إِنَّهُمْ
لَكَاذِبُونَ ﴿١١﴾ لَئِنْ أُخْرِجُوا لاَ يَخْرُجُونَ مَعَهُمْ ج وَلَئِنْ قُوتِلُوا لاَ
يَنْصُرُونَهُمْ ج وَلَئِنْ نَصَرُوهُمْ لَيُوَلُّنَّ الْأَدْبَارَ قف ثُمَّ لاَ يُنْصَرُونَ ﴿١٢﴾
لَأَنْتُمْ أَشَدُّ رَهْبَةً فِي صُدُورِهِمْ مِنَ اللّٰهِ ط ذٰلِكَ بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ لاَ
يَفْقَهُونَ ﴿١٣﴾ لاَ يُقَاتِلُونَكُمْ جَمِيعًا إِلاَّ فِي قُرًى مُحَصَّنَةٍ أَوْ مِنْ
وَرَاءِ جُدُرٍ ط بَأْسُهُمْ بَيْنَهُمْ شَدِيدٌ ط تَحْسَبُهُمْ جَمِيعًا وَقُلُوبُهُمْ
شَتّٰى ط ذٰلِكَ بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ لاَ يَعْقِلُونَ ج ﴿١٤﴾ كَمَثَلِ الَّذِينَ مِنْ
قَبْلِهِمْ قَرِيبًا ذَاقُوا وَبَالَ أَمْرِهِمْ ج وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ج ﴿١٥﴾ كَمَثَلِ
الشَّيْطَانِ إِذْ قَالَ لِلْإِنْسَانِ اكْفُرْ ج فَلَمَّا كَفَرَ قَالَ إِنِّي بَرِيءٌ
مِنْكَ إِنِّي أَخَافُ اللّٰهَ رَبَّ الْعَالَمِينَ ﴿١٦﴾ فَكَانَ عَاقِبَتَهُمَا أَنَّهُمَا
فِي النَّارِ خَالِدَيْنِ فِيهَا ط وَذٰلِكَ جَزٰٓؤُا الظَّالِمِينَ ع ﴿١٧﴾

Meali

11. Münafıkların, kitap ehlinden inkâr eden dostlarına, "Eğer siz yurdunuzdan çıkarılırsanız mutlaka biz de sizinle beraber çıkarız. Sizin aleyhinizde kimseye asla uymayız. Eğer savaşa tutuşursanız mutlaka yardım ederiz." dediklerini görmedin mi? Allah onların yalancı olduklarına şahitlik eder.

12. Andolsun, eğer onlar çıkarılsalar, onlarla beraber çıkmazlar. Savaşa tutuşmuş olsalar onlara yardım etmezler, yardım etseler bile arkalarını dönüp kaçarlar. Sonra kendilerine de yardım edilmez.

13. Onların kalplerinde sizin korkunuz, Allah'ın korkusundan fazladır. Bu böyledir. Çünkü onlar, anlamayan bir topluluktur.

14. Onlar müstahkem şehirlerde veya duvarlar arkasında bulunmaksızın sizinle toplu halde savaşamazlar. Kendi aralarındaki savaşları ise çetindir. Sen onları derli toplu sanırsın, hâlbuki kalpleri darmadağınıktır. Bu böyledir. Çünkü onlar aklını kullanmayan bir topluluktur.

15. *(Onların durumu)* kendilerinden az önce geçmiş ve işlerinin cezasını tatmış olanların durumu gibidir. Onlara açıklı bir azap vardır.

16. Münafıkların durumu tıpkı şeytanın durumu gibidir. Çünkü şeytan, insana, "inkâr et" der. İnsan inkâr edince de, "Ben senden uzağım. Çünkü ben alemlerin Rabbi olan Allah'tan korkarım." der.

17. Nihayet ikisinin de sonu, içinde ebedi kalacakları ateş olacaktır. İşte bu, zalimlerin cezasıdır.

Tefsiri

11 – Münafıkların, kitap ehlinden inkâr eden dostlarına, "Eğer siz yurdunuzdan çıkarılırsanız mutlaka biz de sizinle beraber çıkarız. Sizin aleyhinizde kimseye asla uymayız. Eğer savaşa tutuşursanız mutlaka yardım ederiz." dediklerini görmedin mi? Allah onların yalancı olduklarına şahitlik eder.

Yani: Ey Muhammed! Abdullah b. Ubey ve taraftarlarını görmedin mi? Onlar, *".. kitap ehlinden inkâr eden kardeşlerine..."* yani; Nadir oğullarına, Burada kast olunan; küfür kardeşliğidir. *"Eğer yurdunuzdan çıkarılırsanız biz de sizinle beraber çıkarız."*, demişlerdi. Rivayete göre

İbni Ubey ve arkadaşları, Peygamber (sav), Nadir oğullarını muhasara altına aldığında Nadir oğullarına gizlice haber göndermişler:

"Kalelerden dışarı çıkmayın. Eğer onlar sizinle savaşırsa biz de sizinle beraberiz. Sizi kendi başınıza terk etmeyiz. Eğer yurtlarınızdan çıkarılırsanız biz de sizinle beraber çıkarız." demişlerdi.

"Sizin aleyhinize kimseye asla uymayız." Size karşı savaşana, ya da sizi terk etme ve size vaat ettiğimiz yardımı yapmama hususunda bizi teşvik etseler de, ne Allah'ın Rasulü'ne (sav) ne de Müslümanlara asla uymayız.

"Allah onların yalancı olduklarına şahitlik eder." Onların, Yahudilere verdikleri sözlerde yalancı olduklarına şahitlik eder. Bunda, peygamberliğin doğruluğuna delil vardır. Çünkü bu gaybtan haber vermedir.

12 – Andolsun, eğer onlar çıkarılsalar, onlarla beraber çıkmazlar. Savaşa tutuşmuş olsalar onlara yardım etmezler, yardım etseler bile arkalarını dönüp kaçarlar. Sonra kendilerine de yardım edilmez.

Onların, onlara yardım etmeyeceğini bildirdikten sonra:

﴿ لَئِنْ اَشْرَكْتَ لَيَحْبَطَنَّ عَمَلُكَ ﴾

"Andolsun, eğer** (Allah'a) **ortak koşarsan amelin boşa çıkar."[71] ayetinde olduğu gibi farz ve takdir üzere « وَلَئِنْ نَصَرُوهُمْ » – *'yardım etseler bile'* dedi. Çünkü O (cc), olacak şeyleri bildiği gibi *"olmayacak şeyleri de* –eğer olsaydı, nasıl olacaklarını– *bilmektedir."* Mana:

"Eğer münafıklar, Yahudilere yardım ederlerse elbette hezimete uğrayacaklar. Bundan sonra kendilerine de yardım edilmeyecek." Yani:

"Allah (cc) onları helak edecek ve inkârları ortaya çıktığı için de ikiyüzlülükleri onlara fayda vermeyecek ya da Yahudiler elbette hezimete uğrayacaklar, sonra münafıkların yardımı da onlara fayda vermeyecektir.", şeklindedir.

---

[71] Zümer, 65.

13 - Onların kalplerinde sizin korkunuz, Allah'ın korkusundan fazladır. Bu böyledir. Çünkü onlar, anlamayan bir topluluktur.

"Onların kalplerinde sizin korkunuz daha şiddetlidir." Yani; *'siz daha çok korkulansınız'*, demektir.

« رَهْبَةً », « رَهِبَ »'nin mastarıdır. Mef'ul manasınadır.

"Kalplerinde" sözü, onların iki yüzlülüğünü göstermektedir. Şunu kastediyor:

"Onlar sizden daha çok korktukları halde size karşı dıştan Allah korkusu sergiliyorlar."

"Çünkü onlar anlamayan bir topluluktur." Allah'ı (cc) ve azametini bilmiyorlar ki O'ndan layık olduğu bir şekilde koksunlar.

14 - Onlar müstahkem şehirlerde veya duvarlar arkasında bulunmaksızın sizinle toplu halde savaşamazlar. Kendi aralarındaki savaşları ise çetindir. Sen onları derli toplu sanırsın, hâlbuki kalpleri darmadağınıktır. Bu böyledir. Çünkü onlar aklını kullanmayan bir topluluktur.

"Sizinle toplu halde savaşamazlar." sizinle topluca savaşmaya güç getiremezler. Yahudi ve münafıkları kastediyor.

"Müstahkem şehirlerde ve duvarlar arkasında bulunmaksızın." Hendeklerle ve büyük kapılarla kuvvetlendirilmiş şehirlerde ve duvarlar arkasında olmaksızın.

Mekke kıraat imamları ve Ebu Amr'a göre « جِدَارٍ » – *'duvar'* şeklindedir.

"Kendi aralarındaki savaşları ise çetindir." Şunu kastediyor:

"Onların vasfettikleri kuvvetleri ve şiddetleri birbirlerine karşı yaptıkları savaştadır. Şayet sizinle savaşsalardı onlarda bu kuvvet ve şiddet kalmayacaktı. Çünkü Allah'a ve Rasulü'ne karşı muharebe esnasında cesaretli kişiler dahi korkarlar."

"Sen onları derli toplu sanırsın." Yani; Yahudi ve münafıkların dostluk ve birlik içerisinde toplandıklarını sanırsın. *"Halbuki kalpleri darmadağınıktır."* Paramparçadır. Aralarında hiçbir dostluk yoktur. Şunu kastediyor; Onlar arasında kin ve düşmanlık vardı. Dolayısıyla onlar

gerçek manada birbirlerine yardım etmezler. Bu, mü'minleri, onlarla savaşmaya cesaretlendirme ve teşviktir. Bu parçalanmışlık, onların, akıllarını kullanamayan bir topluluk olmaları sebebiyledir. Kalplerin parça parça olmasının, güçlerini zayıflatan ve kendileri aleyhine çalışan sebeplerden olduğunu anlamayan bir topluluk olmaları sebebiyle.

15 – (Onların durumu) **kendilerinden az önce geçmiş ve işlerinin cezasını tatmış olanların durumu gibidir. Onlara açıklı bir azap vardır.**

Yani; onların durumu, Bedir'dekilerin durumu gibidir. Müpteda hazfedilmiştir.

"Kendilerinden az önce geçmiş" yani; onlardan az bir zaman önce yaşamış. *".. işlerinin cezasını tatmış..."* inkârlarının ve Peygamber (sav)'e karşı düşmanlıklarının cezasının kötülüğünü tatmış. Bu, otu çok ağır olan otlağa « كَلَأ وَبِيل » dedikleri sözden gelmektedir. Kötü akıbet manasınadır. Şunu kastediyor: *"Dünyada öldürülme azabını tattılar."*

"Onlar için acıklı bir azap vardır." Yani; bununla birlikte ahirette onlar için ateş azabı vardır.

16 – Münafıkların durumu tıpkı şeytanın durumu gibidir. Çünkü şeytan insana "inkâr et" der. İnsan inkâr edince de "Ben senden uzağım. Çünkü ben alemlerin Rabbi olan Allah'tan korkarım." der.

Yani; münafıkların, Yahudileri savaşa teşvik etmeleri, onlara yardım edeceklerine dair vaadde bulunmaları, sonra da onları kendi başlarına terk etmeleri ve vaadlerini yerine getirmemeleri ile ilgili durumu şeytanın durumu gibidir. Şeytan insanı yoldan çıkarır, sonra da nihayetinde kişiden uzaklaşır. Denildi ki: kast olunan; onun Bedir günü Kureyş'i yoldan çıkarması ve onlara:

﴿ لَا غَالِبَ لَكُمُ الْيَوْمَ مِنَ النَّاسِ وَإِنِّي جَارٌ لَكُمْ ﴾

"Bugün insanlardan sizi yenecek kimse yoktur. (Korkmayın) ***ben sizin yanınızdayım."*** [72] demesi ve iki topluluk birbirini görünce de iki ökçesi üzerine (geriye) dönüp:

[72] Enfal, 48.

﴿ إِنِّى بَرِٓيءٌ مِنْكُمْ إِنِّى أَرٰى مَا لَا تَرَوْنَ إِنِّى أَخَافُ اللّٰهَ وَاللّٰهُ شَدِيدُ الْعِقَابِ ﴾

"Ben sizden uzağım. Ben sizin görmediğinizi görüyorum. Ben Allah'tan korkarım. Zira Allah'ın cezası çetindir." [73] demesidir.

17 – Nihayet ikisinin de sonu, içinde ebedi kalacakları ateş olacaktır. İşte bu, zalimlerin cezasıdır.

"*.. ikisinin de sonu...*" inkâr eden insanın ve şeytanın akıbeti.

« عَاقِبَتَهُمَا », « كَانَ »'nin öne geçmiş haberidir.

« اَنَّ »'de ismi ve haberiyle yani; « فِى النَّارِ » ile « كَانَ »'nin ismi olmak üzere mahallen merfudur. « خَالِدَيْنِ » de haldir.

❁ ❁ ❁

[73] Enfal, 48.

18. — 24. ÂYETLER

يَآ أَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا اتَّقُوا اللّٰهَ وَلْتَنْظُرْ نَفْسٌ مَا قَدَّمَتْ لِغَدٍۚ
وَاتَّقُوا اللّٰهَۜ إِنَّ اللّٰهَ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ ﴿١٨﴾ وَلاَ تَكُونُوا كَالَّذِينَ
نَسُوا اللّٰهَ فَأَنْسٰيهُمْ أَنْفُسَهُمْۜ أُولٰٓئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ ﴿١٩﴾ لاَ
يَسْتَوِٓى أَصْحَابُ النَّارِ وَأَصْحَابُ الْجَنَّةِۜ أَصْحَابُ الْجَنَّةِ هُمُ
الْفَآئِزُونَ ﴿٢٠﴾ لَوْ أَنْزَلْنَا هٰذَا الْقُرْاٰنَ عَلٰى جَبَلٍ لَرَأَيْتَهُ خَاشِعًا
مُتَصَدِّعًا مِنْ خَشْيَةِ اللّٰهِۜ وَتِلْكَ الْأَمْثَالُ نَضْرِبُهَا لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ
يَتَفَكَّرُونَ ﴿٢١﴾ هُوَ اللّٰهُ الَّذِى لَآ إِلٰهَ إِلاَّ هُوَۚ عَالِمُ الْغَيْبِ
وَالشَّهَادَةِۚ هُوَ الرَّحْمٰنُ الرَّحِيمُ ﴿٢٢﴾ هُوَ اللّٰهُ الَّذِى لَآ إِلٰهَ إِلاَّ هُوَۚ
اَلْمَلِكُ الْقُدُّوسُ السَّلاَمُ الْمُؤْمِنُ الْمُهَيْمِنُ الْعَزِيزُ الْجَبَّارُ
الْمُتَكَبِّرُۜ سُبْحَانَ اللّٰهِ عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿٢٣﴾ هُوَ اللّٰهُ الْخَالِقُ
الْبَارِئُ الْمُصَوِّرُ لَهُ الْأَسْمَآءُ الْحُسْنٰىۜ يُسَبِّحُ لَهُ مَا فِى
السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِۚ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿٢٤﴾

Meali

18. Ey iman edenler! Allah'tan korkun ve herkes yarına ne hazırladığına bir baksın. Allah'tan korkun. Çünkü Allah, yaptıklarınızdan haberi olandır.

19. Allah'ı unutup da Allah'ın da kendilerini unutturduğu kimseler gibi olmayın. Onlar, yoldan çıkan kimselerdir.

20. Cehennem ehliyle cennet ehli bir olmaz. Cennet ehli kurtularak isteklerine erişenlerdir.

21. Eğer biz bu Kur'an'ı bir dağa indirseydik, muhakkak ki onu, Allah korkusundan baş eğerek parça parça olmuş görürdün. Bu misalleri insanlara düşünsünler diye veriyoruz.

22. O, öyle bir Allah'tır ki, O'ndan başka hiçbir ilah yoktur. Görülen ve görülmeyen her şeyi bilendir. O çok esirgeyen ve çok bağışlayandır.

23. O öyle Allah'tır ki, O'ndan başka mâbud yoktur. Mülkün sahibidir, mukaddestir, selâmdır, güvenlik verendir, görüp gözetendir, azizdir, zorludur, büyüklükte eşi olmayandır. Allah müşriklerin ortak koştuğu şeylerden münezzehtir.

24. O, yaratan, var eden, varlıklara şekil veren Allah'tır. En güzel isimler O'nundur. Göklerde ve yerde olanlar O'nun şanını yüceltmektedirler. O, galip olan, her şeyi hikmeti uyarınca yapandır.

Tefsiri

18 – Ey iman edenler! Allah'tan korkun ve herkes yarına ne hazırladığına bir baksın. Allah'tan korkun. Çünkü Allah, yaptıklarınızdan haberi olandır.

Ey iman edenler! Emirleri hususunda Allah'tan korkun da onlara (emirlere) muhalefet etmeyin. Ahiret için ne hazırladıklarınıza bakın, nefislerin az olduğunu ifade için *"nefs"* kelimesini nekra kıldı.

"Yarına" yani; kıyamet gününe. Onun, yakınlığından dolayı bu günü takip eden gün ile adlandırdı. Ya da sanki dünya ve ahiret bugün ve yarın gibi iki gün imiş gibi yarın kelimesiyle ahireti kastetti.

« غَدٍ » – *'yarın'* kelimesinin nekra olarak getirilmesi onun durumunun büyüklüğünü göstermek içindir. Yani; büyüklüğünden dolayı mahiyeti bilinmeyen yarın demektir. Malik b. Dinar'ın şöyle dediği nakledilmiştir:

"Cennet kapısı üzerinde şöyle yazılıdır. 'İşlediklerimizi bulduk. Yapıp gönderdiklerimizle kar ettik. Yapmayıp geri bıraktıklarımız hususunda da hüsrana uğradık.'"

"Allah'tan korkun." Allah'tan (cc) korkulmasıyla ilgili bu emri, te'kid için tekrar etti. Ya da birincisi vaciplerin edası hakkındadır. Çünkü o, amelle birlikte zikredildi. İkincisi ise haram olan şeylerin terk edilmesi hususundadır. Çünkü o, tehdit içeren şeylerle birlikte zikredilmiştir. O da; *"Allah yaptıklarınızdan haberdardır."* sözüdür. Bunda kişiyi kendisini kontrol etmeye teşvik vardır. Çünkü kim işlediği esnada, Allah'ın (cc), işlediği günahlara muttali olduğunu bilirse onlardan sakınır.

19 – Allah'ı unutup da Allah'ın da kendilerini unutturduğu kimseler gibi olmayın. Onlar, yoldan çıkan kimselerdir.

Allah Azze ve Celle'nin zikrini ve kendilerine emrettiği şeyleri terk eden ve bu sebeple Allah'ın (cc), kendilerini rahmet ve tevfik yönüyle terk ettiği kişiler gibi olmayın.

"Onlar fasıkların ta kendileridir." Allah'a (cc) itaatten çıkanlardır.

20 – Cehennem ehliyle cennet ehli bir olmaz. Cennet ehli kurtularak isteklerine erişenlerdir.

Bu, sanki cennet ile cehennem arasındaki farkı bilmiyorlarmış gibi aşırı gafletleri, akıbetleri çok az düşünmeleri, dünyayı aşırı dost edinmedeki hırsları ve şehvetlerine tabi olmaları sebebiyle insanlara bir tenbih, bir uyarıdır. İkisinin (cennet ve cehennem) halkı birbirinden çok uzaktır. Büyük başarı cennetliklerle beraberdir. Elem verici azap da cehennemliklerledir. Dolayısıyla onların bunu bilmesi ve bu hususta uyarılmaları onların hakkıdır. Babasına karşı gelen kişiye, *"O senin babandır."* dediğin gibi. Bu sözle onu, onu tanımayan biri durumuna sokuyorsun, onu bununla iyilik ve şefkati gerektiren babalık hakkı üzerine uyarıyorsun.

Şafii'ler bu ayetten kâfiri öldüren Müslüman'ın kâfire karşı öldürülmeyeceği ve kâfirin, Müslüman ülkesini istila etmesiyle Müslüman'ın malına sahip olamayacağı hükmünü çıkarmışlardır. Bu ve benzeri meselelere Usulü Fıkıh ve Kafî adlı eserlerimizde cevap verdik.

21 – Eğer biz bu Kur'an'ı bir dağa indirseydik, muhakkak ki onu, Allah korkusundan baş eğerek parça parça olmuş görürdün. Bu misalleri insanlara düşünsünler diye veriyoruz.

Kur'an'ın tabiatından ve büyüklüğündendir ki, eğer bir dağa temyiz kabiliyeti verilseydi ve ona Kur'an indirilseydi, elbette boyun eğecekti. Yani; boyun eğecek, baş aşağı dikilecek ve parçalanacaktı. Yani; Allah korkusundan paramparça olacaktı. Bunun:

﴿ إِنَّا عَرَضْنَا الْأَمَانَةَ عَلَى السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ وَالْجِبَالِ فَأَبَيْنَ أَنْ يَحْمِلْنَهَا ﴾

"Biz emaneti göklere, yere ve dağlara sunduk. Onu yüklenmekten kaçındılar." [74] ayetinde olduğu gibi temsil (tasvir) olması da mümkündür. Buna: *"Bu misalleri insanlara düşünsünler diye veriyoruz."* sözü de delalet etmektedir.

Bu, bu temsile ve Kur'an'ın çeşitli yerlerindeki temsillere işarettir. Kast olunan; insanın, kalbinin katılığı ve Kur'an okunduğunda boyun eğmesinin, onun ibretlik sahnelerini ve yasaklarını düşünmesinin azlığı sebebiyle azarlanmasıdır. Daha sonra şirk koşanlara ve O'nu mahlukata benzetenlere cevap vermiştir. Şöyle buyurmuştur.

22 – O, öyle bir Allah'tır ki, O'ndan başka hiçbir ilah yoktur. Görülen ve görülmeyen her şeyi bilendir. O çok esirgeyen ve çok bağışlayandır.

*"Görülmeyeni ve görüleni bilir"*Yâni; gizliyi ve âşikârı, ya da dünyayı ve ahireti ya da yok olanı ve var olanı bilir, demektir.

23 – O öyle Allah'tır ki, O'ndan başka mâbud yoktur. Mülkün sahibidir, mukaddestir, selâmdır, güvenlik verendir, görüp gözetendir, azizdir, zorludur, büyüklükte eşi olmayandır. Allah müşriklerin ortak koştuğu şeylerden münezzehtir.

"Melik'tir" O saltanatı yok olmayan sultandır.

"Kuddûs'tür" çirkin şeylerden, münezzehtir. Meleklerin tesbihi hakkında şöyle nakledilmiştir:

« سُبُّوحٌ قُدُّوسٌ رَبُّ الْمَلَائِكَةِ وَالرُّوحِ » – *"O, her kötüden, ayıptan ve kusurdan münezzehtir, çirkin şeylerden beridir. Meleklerin ve Ruhun Rabbidir."*

---

[74] Ahzab, 72.

"Selamet verendir." Zeccac'dan nakledildiğine göre:

"Mahlukata zulmetmekten beri olandır." Ya da *"Kendisine itaat edenleri azabından emin kılandır"*, demektir.

"Gözetip koruyandır." Her şeyi görüp gözetendir.

« اَلْمُهَيْمِنُ », « مُفَيْعِلٌ » veznindedir. « الأَمْنُ » kelimesindendir. Aslı « مُئَيْمِنٌ »'dir. Hemzesi « هـ »'ye dönüştürülmüştür.

"Azîz'dir." galip gelendir. Mağlup olan değil.

"İstediğini zorla yaptırandır." kendisinden başkalarının kendisine boyun eğdiği yüce büyük olandır. Ya da kudret ve saltanat hususunda şanı yüce olandır. Ya da; azamet sahibi, üstünlüğü sınırsız, galip olandır.

"Puta tapanların ortak koştukları şeylerden münezzehtir." zatını, müşriklerin vasfettiği şeylerden tenzih etti.

24 – O, yaratan, var eden, varlıklara şekil veren Allah'tır. En güzel isimler O'nundur. Göklerde ve yerde olanlar O'nun şanını yüceltmektedirler. O, galip olan, her şeyi hikmeti uyarınca yapandır.

"*.. yaratan* –vücuda getireceği şeyi takdir eden– *var eden* –vücuda getiren– *varlıklara* –rahimlerde– *şekil verendir.*

"En güzel isimler O'nundur." yüce sıfatlara delalet eden güzel isimler.

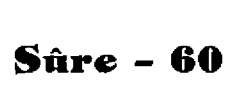
"Göklerde ve yerde olanlar O'nun şanını yüceltmektedirler. O, Aziz'dir, Hakim'dir." Sureyi başladığı şeyle bitirdi. Ebu Hureyre (ra)'dan şöyle nakledilmiştir:

"Sevgili dostum Rasulullah (sav)'dan İsm-i Azam'ı sordum, şöyle buyurdu:

– 'Haşr Suresi'nin sonuna sarıl. Onu okumayı artır.' Ona tekrar sordum. Aynı cevabı verdi. Tekrar sordum yine aynı cevabı verdi."

❁ ❁ ❁

MÜMTEHİNE SÛRESİ

Bu sûre Medine'de nazil olmuştur;

13 âyettir.

Cüz - 28

1. — 13. ÂYETLER

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

يَٓا أَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا عَدُوِّى وَعَدُوَّكُمْ أَوْلِيَٓاءَ تُلْقُونَ
إِلَيْهِم بِالْمَوَدَّةِ وَقَدْ كَفَرُوا بِمَا جَٓاءَكُمْ مِنَ الْحَقِّ يُخْرِجُونَ
الرَّسُولَ وَإِيَّاكُمْ أَنْ تُؤْمِنُوا بِاللّٰهِ رَبِّكُمْ إِنْ كُنْتُمْ خَرَجْتُمْ
جِهَادًا فِى سَبِيلِى وَابْتِغَٓاءَ مَرْضَاتِى تُسِرُّونَ إِلَيْهِمْ بِالْمَوَدَّةِ
وَأَنَا أَعْلَمُ بِمَٓا أَخْفَيْتُمْ وَمَٓا أَعْلَنْتُمْ وَمَنْ يَفْعَلْهُ مِنْكُمْ فَقَدْ
ضَلَّ سَوَٓاءَ السَّبِيلِ ﴿١﴾ إِنْ يَثْقَفُوكُمْ يَكُونُوا لَكُمْ أَعْدَٓاءً
وَيَبْسُطُوٓا إِلَيْكُمْ أَيْدِيَهُمْ وَأَلْسِنَتَهُمْ بِالسُّوٓءِ وَوَدُّوا لَوْ
تَكْفُرُونَ ﴿٢﴾ لَنْ تَنْفَعَكُمْ أَرْحَامُكُمْ وَلَٓا أَوْلَادُكُمْ يَوْمَ
الْقِيٰمَةِ يَفْصِلُ بَيْنَكُمْ وَاللّٰهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ﴿٣﴾ قَدْ
كَانَتْ لَكُمْ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ فِٓى إِبْرٰهِيمَ وَالَّذِينَ مَعَهُ إِذْ قَالُوا
لِقَوْمِهِمْ إِنَّا بُرَءٰٓؤُا مِنْكُمْ وَمِمَّا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللّٰهِ كَفَرْنَا
بِكُمْ وَبَدَا بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمُ الْعَدَاوَةُ وَالْبَغْضَٓاءُ أَبَدًا حَتّٰى تُؤْمِنُوا

بِاللّٰهِ وَحْدَهُٓ إِلَّا قَوْلَ إِبْرٰهِيمَ لِأَبِيهِ لَأَسْتَغْفِرَنَّ لَكَ وَمَٓا أَمْلِكُ
لَكَ مِنَ اللّٰهِ مِنْ شَيْءٍ ط رَبَّنَا عَلَيْكَ تَوَكَّلْنَا وَإِلَيْكَ أَنَبْنَا
وَإِلَيْكَ الْمَصِيرُ ﴿٤﴾ رَبَّنَا لَا تَجْعَلْنَا فِتْنَةً لِلَّذِينَ كَفَرُوا وَاغْفِرْ
لَنَا رَبَّنَا ج إِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿٥﴾ لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِيهِمْ
أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِمَنْ كَانَ يَرْجُو اللّٰهَ وَالْيَوْمَ الْاٰخِرَ ط وَمَنْ يَتَوَلَّ
فَإِنَّ اللّٰهَ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ ع ﴿٦﴾ عَسَى اللّٰهُ أَنْ يَجْعَلَ بَيْنَكُمْ
وَبَيْنَ الَّذِينَ عَادَيْتُمْ مِنْهُمْ مَوَدَّةً ط وَاللّٰهُ قَدِيرٌ ط وَاللّٰهُ غَفُورٌ
رَحِيمٌ ﴿٧﴾ لَا يَنْهٰيكُمُ اللّٰهُ عَنِ الَّذِينَ لَمْ يُقَاتِلُوكُمْ فِي الدِّينِ
وَلَمْ يُخْرِجُوكُمْ مِنْ دِيَارِكُمْ أَنْ تَبَرُّوهُمْ وَتُقْسِطُوا إِلَيْهِمْ ط إِنَّ
اللّٰهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ ﴿٨﴾ إِنَّمَا يَنْهٰيكُمُ اللّٰهُ عَنِ الَّذِينَ قَاتَلُوكُمْ
فِي الدِّينِ وَأَخْرَجُوكُمْ مِنْ دِيَارِكُمْ وَظَاهَرُوا عَلٰى إِخْرَاجِكُمْ
أَنْ تَوَلَّوْهُمْ ج وَمَنْ يَتَوَلَّهُمْ فَأُولٰٓئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ ﴿٩﴾ يَٓا أَيُّهَا
الَّذِينَ اٰمَنُوٓا إِذَا جَٓاءَكُمُ الْمُؤْمِنَاتُ مُهَاجِرَاتٍ فَامْتَحِنُوهُنَّ ط
اَللّٰهُ أَعْلَمُ بِإِيمَانِهِنَّ ج فَإِنْ عَلِمْتُمُوهُنَّ مُؤْمِنَاتٍ فَلَا تَرْجِعُوهُنَّ
إِلَى الْكُفَّارِ ط لَا هُنَّ حِلٌّ لَهُمْ وَلَا هُمْ يَحِلُّونَ لَهُنَّ ط وَاٰتُوهُمْ مَٓا
أَنْفَقُوا ط وَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ أَنْ تَنْكِحُوهُنَّ إِذَٓا اٰتَيْتُمُوهُنَّ
أُجُورَهُنَّ ط وَلَا تُمْسِكُوا بِعِصَمِ الْكَوَافِرِ وَاسْـَٔلُوا مَٓا أَنْفَقْتُمْ

وَلْيَسْـَٔلُوا مَآ اَنْفَقُوا ذٰلِكُمْ حُكْمُ اللّٰهِ يَحْكُمُ بَيْنَكُمْ وَاللّٰهُ
عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿١٠﴾ وَاِنْ فَاتَكُمْ شَيْءٌ مِنْ اَزْوَاجِكُمْ اِلَى الْكُفَّارِ
فَعَاقَبْتُمْ فَاٰتُوا الَّذِينَ ذَهَبَتْ اَزْوَاجُهُمْ مِثْلَ مَآ اَنْفَقُوا وَاتَّقُوا
اللّٰهَ الَّذِى اَنْتُمْ بِهِ مُؤْمِنُونَ ﴿١١﴾ يَآ اَيُّهَا النَّبِيُّ اِذَا جَآءَكَ
الْمُؤْمِنَاتُ يُبَايِعْنَكَ عَلٰى اَنْ لَا يُشْرِكْنَ بِاللّٰهِ شَيْـًٔا وَلَا يَسْرِقْنَ
وَلَا يَزْنِينَ وَلَا يَقْتُلْنَ اَوْلَادَهُنَّ وَلَا يَأْتِينَ بِبُهْتَانٍ يَفْتَرِينَهُ بَيْنَ
اَيْدِيهِنَّ وَاَرْجُلِهِنَّ وَلَا يَعْصِينَكَ فِى مَعْرُوفٍ فَبَايِعْهُنَّ
وَاسْتَغْفِرْ لَهُنَّ اللّٰهَ اِنَّ اللّٰهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿١٢﴾ يَآ اَيُّهَا الَّذِينَ
اٰمَنُوا لَا تَتَوَلَّوْا قَوْمًا غَضِبَ اللّٰهُ عَلَيْهِمْ قَدْ يَئِسُوا مِنَ الْاٰخِرَةِ
كَمَا يَئِسَ الْكُفَّارُ مِنْ اَصْحَابِ الْقُبُورِ ﴿١٣﴾

Meali

1. Ey iman edenler! Benim de düşmanım sizin de düşmanınız olanları dost edinmeyin. Onlar size gelen gerçeği inkâr etmişken onlara sevgi gösteriyorsunuz. Hâlbuki onlar Rabbiniz olan Allah'a inandığınızdan dolayı, Peygamber ve sizi yurdunuzdan çıkarıyorlar. Eğer siz benim yolumda savaşmak ve rızamı kazanmak için çıkmışsanız onlara nasıl sevgi gösterirsiniz? Oysa ben sizin gizlediğinizi de açığa çıkardığınızı da bilirim. Sizden kim bunu yaparsa doğru yoldan sapmış olur.

2. Şayet onlar sizi ele geçirirlerse size düşman kesilecekler, size ellerini ve dillerini kötülükle uzatacaklardır. Zaten inkâr edivermenizi istemektedirler.

3. Kıyamet günü yakınlarınız ve çocuklarınız size fayda vermezler. Çünkü Allah aranızı ayırır. Allah yaptıklarınızı görendir.

4. İbrahim'de ve onunla beraber olanlarda sizin için gerçekten güzel bir örnek vardır. Onlar kavimlerine demişlerdi ki: "Biz sizden ve sizin Allah'tan başka taptıklarınızdan uzağız. Sizi tanımıyoruz. Siz, bir tek Allah'a inanıncaya kadar sizinle bizim aramızda sürekli bir düşmanlık ve öfke belirmiştir." Yalnız İbrahim'in, babasına: "Andolsun ki senin için mağfiret dileyeceğim. Fakat Allah'tan sana gelecek herhangi bir şeyi önlemeye gücüm yetmez." demesi hariç. "Rabbimiz! Sana dayandık, Sana yöneldik. Dönüş Sanadır." dediler.

5. "Rabbimiz! Bizi, inkâr edenler için bir fitne kılma, bizi bağışla. Ey Rabbimiz! Yegâne galip ve hikmet sahibi sensin."

6. Andolsun ki onlarda sizin için, Allah'ı ve ahiret gününü arzu edenler için güzel bir örnek vardır. Kim yüz çevirirse şüphesiz Allah, zengindir, hamda layık olandır.

7. Olur ki Allah, sizinle düşmanlarınız arasında yakında bir dostluk meydana getirir. Allah gücü yetendir. Allah çok bağışlayan, çok esirgeyendir.

8. Allah, sizinle din uğrunda savaşmayan ve sizi yurtlarınızdan çıkarmayanlara iyilik yapmanızı ve adil davranmanızı yasaklamaz. Çünkü Allah adaletli olanları sever.

9. Allah, yalnız sizinle din uğrunda savaşanları, sizi yurtlarınızdan çıkaranları ve çıkarılmanız için yardım edenleri dost edinmenizi yasaklar. Kim onlarla dost olursa işte zalimler onlardır.

10. Ey iman edenler! Mü'min kadınlar hicret ederek size geldiği zaman onları imtihan edin. Allah onların imanlarını daha iyi bilir. Eğer siz de onların inanmış kadınlar olduklarını öğrenirseniz onları kâfirlere geri döndürmeyin. Bunlar onlara helal değildir. Onlar da bunlara helal olmazlar. Onların *(kocalarının)* sarf ettiklerini *(mehirleri)* geri verin, mehirlerini kendilerine verdiğiniz zaman onlarla evlenmenizde ise bir günah yoktur. Kâfir kadınları nikâhınızda tutmayın, sarf ettiğinizi isteyin. Onlar da sarf ettiklerini istesinler. Allah'ın hükmü budur. Aranızda O hükmeder. Allah bilendir, hikmet sahibidir.

11. Eğer eşlerinizden biri, sizden kâfirlere kaçar da siz de savaşta galip durumda olursanız, eşleri gitmiş olanlara ganimetten, harcadıkları kadar verin. İnandığınız Allah'a karşı gelmekten sakının.

12. Ey peygamber! İnanmış kadınlar, Allah'a hiçbir şeyi ortak koşmamak, hırsızlık yapmamak, zina etmemek, çocuklarını öldürmemek, elleriyle ayakları arasında bir iftira uydurup getirmemek, iyi işi işlemekte sana karşı gelmemek hususunda sana biat etmeye geldikleri zaman, biatlarını kabul et ve onlar için Allah'tan mağfiret dile. Şüphesiz Allah, çok bağışlayan, çok esirgeyendir.

13. Ey iman edenler! Allah'ın kendilerine gazap ettiği, kâfirlerin mezarlık halkından umudu kestiği gibi, ahiretten umudu kesmiş olan bir topluluk ile dostluk etmeyin.

Tefsiri

1 – Ey iman edenler! Benim de düşmanım sizin de düşmanınız olanları dost edinmeyin. Onlar size gelen gerçeği inkâr etmişken onlara sevgi gösteriyorsunuz. Hâlbuki onlar Rabbiniz olan Allah'a inandığınızdan dolayı, Peygamber ve sizi yurdunuzdan çıkarıyorlar. Eğer siz benim yolumda savaşmak ve rızamı kazanmak için çıkmışsanız onlara nasıl sevgi gösterirsiniz? Oysa ben sizin gizlediğinizi de açığa çıkardığınızı da bilirim. Sizden kim bunu yaparsa doğru yoldan sapmış olur.

Rivayet edildiğine göre Ebu Amr b. Sayfi b. Haşim'in azadlısı Sare adlı bir kadın, Rasulullah (sav), Mekke'nin fethine hazırlandığı sırada Medine'ye gelmişti. Rasulullah (sav) ona:

– *"Müslüman olarak mı geldin?"* buyurdu. Kadın:

– *Hayır*, dedi.

– *"Muhacir olarak mı geldin?"* buyurdu. Kadın:

– *Hayır*, dedi.

– *"O halde ne sebeple geldin?"* buyurdu. Kadın:

– *Aşırı derecede muhtaç duruma düştüm*. dedi. Bunun üzerine Rasulullah (sav) Abdulmuttalip oğullarını ona yardıma teşvik etti. Onlar da onu giydirip kuşattılar, erzak verdiler ve hayvana bindirdiler.

Bu arada Hatıp İbni Beltea (ra) da ona on dinar verip bir hırka giydirmiş ve Mekke ahalisine yazılmış bir mektubu götürmesini ondan istemişti. Mektubun sureti şöyledir:

"Hatıp İbni Beltea'dan Mekke halkına. Bilin ki Allah'ın Rasulü'nün hedefi sizsiniz. Tedbirlerinizi alın."

Sare çıkıp gittikten sonra Cebrail (as) haberi getirdi. Bunun üzerine Rasulullah (sav), Ali, Ammar, Ömer, Talha, Zübeyr, Mikdad ve Ebu Mersed'i (rahm) gönderdi. –Tamamı süvariydi- Onlara şöyle buyurdu:

"Derhal gidin. Hak bahçesine varın. Orada hevdec içerisinde yolcu bir kadın var. Beraberinde de Hatıb'ın Mekke halkına yazdığı bir mektup var. Onu ondan alın ve kadını bırakın. Eğer vermekten kaçınırsa boynunu vurun."

Kadına yetiştiler. Kadın yeminle inkâr etti. Bunun üzerine onlar dönmek istediler. Ancak Ali (ra):

– *"Vallahi biz yalan söylemeyiz. Rasulullah (sav) yalan söylemez."* dedi ve kılıcını çekti. Şöyle devam etti:

– *"Ya mektubu çıkarırsın ya da başını verirsin."* Bu söz üzerine kadın mektubu saçlarının arasından çıkardı.

Rivayete göre Rasulullah (sav) Mekke'nin fethi günü bu kadının da aralarında bulunduğu dört kişi hariç bütün insanlara eman vermiştir. Bu olay üzerine Hatıb (ra), Rasulullah (sav)'in huzuruna getirildi. Rasulullah (sav) ona:

– "Bunu yapmaya seni sevk eden şey nedir?" diye surdu. Hatıb (ra) şöyle dedi:

– *Ya Rasulullah! İslam'ı kabul edeli beri inkâr da bulunmadım. Sana karşı dürüst olalı beri hilekarlık yapmadım. Onlardan ayrılalı beri onları sevmedim. Ancak ben Kureyş'le anlaşmalı biriyim. Onlardan değilim. Benden başka maiyetinizde bulunan bütün muhacirlerin Mekke'de ailelerini ve mallarını koruyacak akrabaları var. Ailem için korktum. İstedim ki onlar nezdinde bir kuvvet bulayım. Katiyen biliyorum ki Allah onlara belasını verecektir. Ve benim mektubum da onlara hiçbir fayda sağlamayacaktır.*

Bu sözler üzerine Rasulullah (sav) onu tasdik etti ve özrünü kabul buyurdu. Ömer (ra):

– *Ya Rasulellah! Müsaade et de şu münafığın başını vurayım, deyince,* Rasulullah (sav):

– *"Ey Ömer! Allah'ın, Bedir ehli hakkında bir bildiği var ki onlar hakkında 'Dilediğinizi yapın sizi mağfiret ettim.' buyurmuştur."* dedi. Bu sözler üzerine Ömer (ra)'ın gözleri yaşardı. Çok geçmeden bu ayet nazil oldu.

« اتَّخَذَ » Fiili iki mef'ul almıştır. Onlar « عَدُوِّى » ve « أَوْلِيَاءَ » dir. « الْعَدُوُّ », « عَدَا » fiilindendir. « فَعُول » veznindedir. « عَفَا » Fiilinden olan « عَفُوٌّ » kelimesinde olduğu gibi. Ancak o, mastar veznindedir. (mastar) tekil için kullanıldığı gibi çoğul için de kullanılır. Bunda büyük günah sahiplerinden iman (eden) isminin alınmadığına delil vardır.

« تُلْقُونَ », « لاَ تَتَّخِذُوا »'daki zamirden haldir. Takdiri: *"Onları sevgi göstererek dostlar edinmeyin"*, demektir.

Ya da « تُلْقُونَ » vakfeden sonra azar için olan başlangıç cümlesidir.

« الاَلْقَاءُ » sevgi göstermek ve sevgiyi onlara bildirmektir.

« بِالْمَوَدَّةِ »'deki « ب »:

﴿ وَلاَ تُلْقُوا بِأَيْدِيكُمْ إِلَى التَّهْلُكَةِ ﴾

"Kendi ellerinizle kendinizi tehlikeye atmayın." [75] ayetinde olduğu gibi zaittir. Geçişliliği te'kid etmektedir.

Ya da « ب », « تُلْقُونَ »'nin mef'ulunun hazfı üzere sabittir. Manası:

"Rasulullah (sav) verdiği haberi aranızdaki sevgi sebebiyle onlara bildiriyorsunuz." şeklindedir.

« وَقَدْ كَفَرُوا », « لاَ تَتَّخِذُوا »'dan ya da « تُلْقُونَ »'den haldir. Yani; halleri bu oldukça onları dost edinmeyin.

Ya da onlara sevgi göstermeyin, demektir.

"Size gelen gerçeği..." İslam dinini ve Kur'an'ı.

« يُخْرِجُونَ الرَّسُولَ وَإِيَّاكُمْ » – *"Peygamberi ve sizi yurdunuzdan çıkarıyorlar."* sözü başlangıç cümlesidir. Onların inkârlarını ve büyüklenmelerini açıklamaktadır. Ya da: « كَفَرُوا »'dan haldir.

---

[75] Bakara, 195.

« أَنْ تُؤْمِنُوا », « يُخْرِجُونَ »'nin sebebidir. Yani; *"Onlar sizi Allah'a iman etmenizden dolayı Mekke'den çıkarıyorlar"*, demektir.

« إِنْ كُنْتُمْ خَرَجْتُمْ » sözü « لَا تَتَّخِذُوا »'ya taalluk etmektedir. Yani: *"Eğer benim dostlarımsanız, düşmanlarımı dost edinmeyin"*, demektir. Bunun benzerlerinde nahivcilerin sözü şudur:

"O şarttır. Kendinden öncekinin delaletinden dolayı cevabı hazfedilmiştir."

« جِهَادًا » mastardır. Mahallen mansuptur. Haldir. Yani; *"Eğer siz benim yolumda savaşarak ve rızamı arayarak çıkmışsanız..."*, demektir.

"Onlara nasıl sevgi gösterirsiniz?" Yani; sevginizi gizlice onlara nasıl bildirirsiniz? Ya da *"Sevginiz sebebiyle Rasulullah (sav)'in sırlarını onlara nasıl bildirirsiniz?"* demektir. Bu, başlangıç cümlesidir.

"Oysa ben sizin gizlediğinizi de açığa vurduğunuzu da bilirim." Mana şudur:

"Gizlemenizin ve açığa çıkarmanızın benim ilminde bir olduğunu ve Benim o gizlediğiniz şeyi peygamberime bildireceğimi bildiğiniz halde işi gizli tutmanızda size ne fayda var?"

"Sizden kim bunu yaparsa doğru yoldan sapmış olur." Yani; bu bildirmeyi sizden kim yaparsa hak ve doğru yolu şaşırmış olur.

2 – Şayet onlar sizi ele geçirirlerse size düşman kesilecekler, size ellerini ve dillerini kötülükle uzatacaklardır. Zaten inkâr edivermenizi istemektedirler.

Size karşı galip gelip güçleri yeterse size karşı katıksız düşman kesilecekler ve size karşı sizin gibi dost olmayacaklardır. Size ellerini ve dillerini kötülükle, yani; öldürmek ve sövüp saymak suretiyle uzatacaklardır. Ve onlar sizin dininizden dönmenizi temenni ederler. İşte o zaman onların benzerlerini sevmek sizden sadır olan büyük bir hatadır.

Mazi fiil, şart hususunda muzari yerine kullanılırsa da bunda ince bir nükte vardır. Sanki şöyle denilmiştir: Her şeyden önce sizin inkârınızı ve dinden dönmenizi arzularlar. Yani; onlar size insanlarınızın öldürülmesi, namuslarınızın çiğnenmesi ve inkârcılar olarak, dinden dönmeniz gibi dini ve dünyevi zararların isabet etmesini arzularlar. Onlar katındaki

ilk ve öncelikli zarar da dine verilen zarardır. Çünkü onlar size göre dinin canınızdan daha kıymetli olduğunu bilmektedirler. Çünkü siz canlarınızı din için vermektesiniz. Düşman katında en önemli şey düşmanın en önemli saydığı şeye kastetmektir.

3 – Kıyamet günü yakınlarınız ve çocuklarınız size fayda vermezler. Çünkü Allah aramızı ayırır. Allah yaptıklarınızı görendir.

Akrabalarınız ve kendileri için kâfirlerle dostluk kurduğunuz, kendilerini korumak için kâfirlere yakınlaştığınız çocuklarınız size fayda vermeyecekler. Sonra şöyle buyurdu:

"Kıyamet günü sizinle akrabalarınızın ve çocuklarınızın arasını ayırır." Nitekim:

﴿ يَوْمَ يَفِرُّ الْمَرْءُ مِنْ أَخِيهِ ﴾

"O gün kişi kardeşinden, ... kaçar." [76] buyrulmuştur. Öyleyse size ne oluyor da yarın sizden kaçacak olanların hukukunu gözetmek için Allah'ın hukukunu çiğniyorsunuz?

Asım'a göre « يَفْصِلُ » şeklindedir. Hamza ve Ali'ye göre « يُفَصِّلُ » şeklindedir. Fail, Allah Azze ve Celle'dir.

İbni Zekvan'a göre « يُفَصَّلُ » şeklinde, diğerlerine göre ise « يُفْصَلُ » şeklindedir.

"Allah yaptıklarınızı görendir." Dolayısıyla da sizi amellerinize göre mükafatlandıracak ya da cezalandıracaktır.

4 – İbrahim'de ve onunla beraber olanlarda sizin için gerçekten güzel bir örnek vardır. Onlar kavimlerine demişlerdi ki: "Biz sizden ve sizin Allah'tan başka taptıklarınızdan uzağız. Sizi tanımıyoruz. Siz, bir tek Allah'a inanıncaya kadar sizinle bizim aramızda sürekli bir düşmanlık ve öfke belirmiştir." Yalnız İbrahim'in, babasına: "Andolsun ki senin için mağfiret dileyeceğim. Fakat Allah'tan sana gelecek herhangi bir şeyi önlemeye gücüm yetmez." demesi hariç. "Rabbimiz! Sana dayandık, Sana yöneldik. Dönüş Sanadır." dediler.

---

[76] Abese, 34.

Aileden teberri hususunda İbrahim (as) ve onunla birlikte olan mü'minlerde sizin için gerçekten güzel bir örnek vardır. Yani; İbrahim (as)'in sözünde. Bu sebepten dolayı « قَوْلَ إِبْرٰهِيمَ » – *'İbrahim'in sözü'* bundan istisna edildi. Denildi ki:

"O İbrahim'le (as) birlikte olan mü'minler peygamberdiler."

« بُرَءٰؤُا » kelimesi « بَرِيءٌ »'un çoğuludur. « ظَرِيفٌ » ve « ظُرَفَاءُ » kelimelerinde olduğu gibi siz bir tek Allah'a (cc) inanıncaya kadar sizinle bizim aramızda işlerimizde düşmanlık ve kalplerimizde öfke belirmiştir. Ne zaman ki yalnız Allah'a (cc) inanırsanız işte o zaman size karşı düşmanlığı terk ederiz.

Yalnız İbrahim'in (as) babasına: *"Andolsun ki senin için mağfiret dileyeceğim. Fakat Allah'tan sana gelecek herhangi bir şeyi* (celb ve defetmeye) *gücüm yetmez."* demesi müstesna. Bu ona vaat ettiği vaadinden dolayıdır. Yani; *"Sözlerinde de ona uyun. Ancak kâfir olan babası için yaptığı istiğfarda ona uymayın."*, demektir.

"Allah'tan sana gelecek herhangi bir şeyi önlemeye gücüm yetmez." Yani; hidayet, mağfiret ve muvaffakiyet gibi şeyleri önlemeye gücüm yetmez. Bu cümle istisna olunmaya layık değildir. Allahu Teala'nın:

﴾ فَمَنْ يَمْلِكُ لَكُمْ مِنَ اللّٰهِ شَيْـًٔا ﴿

"Allah'ın, sizin için dilediğine kim engel olabilir?"[77] ayeti görülmüyor mu? Kast olunan; babasına söylediği söze ait cümlenin istisnasıdır. Orada bizzat kast olunan da; onun için istiğfar edeceğini vaat etmesidir. Ondan sonraki cümle ise ona tabidir. (Bizzat kast olunan değildir). Sanki şöyle demiştir:

"Senin için mağfiret dileyeceğim. Gücüm de ancak mağfiret dilemeye yeter".

'"Rabbimiz! Sana dayandık, sana yöneldik, dönüş sanadır.' dediler." sözü istisnadan öncekine bağlıdır. Bu da güzel örnek cümlesindendir. Denildi ki:

[77] Feth, 11.

"Bunun manası; 'Ey Rabbimiz!' deyin, şeklindedir. Zira o, Allah'ın (cc), mü'minlere demelerini emrettiği bir emrin başlangıcıdır."

"Sana yöneldik..." döndük. *"Dönüş sanadır."* geri dönüş.

5 – "Rabbimiz! Bizi, inkâr edenler için bir fitne kılma, bizi bağışla. Ey Rabbimiz! Yegane galip ve hikmet sahibi sensin."

Yani; onları bize musallat etme ki bize işkence edip mahvetmesinler.

".. hüküm ve hikmet sahibi sensin." Yegane galip ve hakim sensin.

6 – Andolsun ki onlarda sizin için, Allah'ı ve ahiret gününü arzu edenler için güzel bir örnek vardır. Kim yüz çevirirse şüphesiz Allah, zengindir, hamda layık olandır.

Daha sonra İbrahim (as) ve kavmini örnek almak hususundaki teşviki te'kid için tekrarladı. Bu sebeple onu yeminle birlikte mastar olarak getirdi. Bu da te'kid de son noktadır.

« لِمَنْ كَانَ يَرْجُو اللّٰهَ » sözünü « لَكُمْ » sözünden bedel kıldı. Yani; Allah'ın (cc) sevabını arzu edenler için. Yani; Allah'tan (cc) ve azabından korkanlar için, demektir.

"Kim yüz çevirirse..." kim emrimizden yüz çevirir ve kâfirleri dost edinirse.

"Allah zengindir." mahlukata ihtiyacı yoktur. *".. hamda layık olandır."* hem de hak sahibi olandır. Allah Teala te'kidin hiçbir çeşidini bırakmadı, hepsini getirdi. Bu ayetler indirildikten sonra mü'minlerin, müşrik babalarına, çocuklarına ve akrabalarına karşı düşmanlıkları arttı. (onlarla ilgilerini kestiler) Allah (cc), halin, zıddına dönmesi için onları teşvik etti, şöyle buyurdu.

7 – Olur ki Allah, sizinle düşmanlarınız arasında yakında bir dostluk meydana getirir. Allah gücü yetendir. Allah çok bağışlayan, çok esirgeyendir.

Olur ki Allah (cc), sizinle Mekke ahalisinden olan akrabalarınız arasında onları imana muvaffak kılmak suretiyle bir dostluk meydana getirir.

Mekke Fethi müyesser olduğunda Allah (cc) onları arzularına kavuşturdu da kavimleri, İslam'a girdi ve aralarındaki sevgi tamamlanmış oldu.

« عَسَى » – *"umulur ki"* kelimesi, sultanların adeti üzere Allah'tan (cc) bir vaattir. Sultanlar, kendilerinden istenen hususlar hakkında *"olur ki"* ya da *"umulur ki"* kelimelerini kullandıklarında o şeyi isteyen kişi nezdinde artık bu işin olacağına dair hiçbir şüphe kalmaz.

Ya da bununla mü'minlerin (bu işe) heveslendirilmesi kastedilmiştir.

"Allah gücü yetendir." Kalpleri çevirmeye, halleri değiştirmeye ve sevgi sebeplerini kolaylaştırmaya gücü yetendir.

"Allah çok bağışlayan, çok esirgeyendir." Müşriklerden Müslüman olanları çok bağışlayan, çok esirgeyendir.

8 – Allah, sizinle din uğrunda savaşmayan ve sizi yurtlarınızdan çıkarmayanlara iyilik yapmanızı ve adil davranmanızı yasaklamaz. Çünkü Allah adaletli olanları sever.

"Onlara iyilik yapmanızı" onlara söz ve fiille ikram edip ihsanda bulunmanızı.

« أَنْ تَبَرُّوهُمْ », « الَّذِينَ لَمْ يُقَاتِلُوكُمْ » cümlesinden bedel olmak üzere mahallen mecrurdur. Bedel-i iştimaldir. Takdiri; *"O kişilere iyilik yapmaktan* (yasaklamaz)", şeklindedir.

"Onlara adil davranmanızı" onlara karşı adaletle hükmetme-nizi ve onlara zulmetmemenizi, Allah'a (cc) şirk koşan bir kişinin hakkına tecavüz etmekten menediliyorsa varın siz Müslüman'ın hakkına tecavüz hususunun men'i nasıl olur bir düşünün.

9 – Allah, yalnız sizinle din uğrunda savaşanları, sizi yurtlarınızdan çıkaranları ve çıkarılmanız için yardım edenleri dost edinmenizi yasaklar. Kim onlarla dost olursa işte zalimler onlardır.

« أَنْ تَوَلَّوْهُمْ », « الَّذِينَ قَاتَلُوكُمْ »'den bedeldir. Mana:

"Allah sizi şu kişilere (yukarıdaki ayette zikredilen kişilere) *iyilik etmekten menetmez. Ancak şu kişileri* (bu ayette zikredilen kişileri) *dost edinmekten nehyeder. Sizden kim onları dost edinirse dostluk kurulmaması gerekenlerle dostluk kurdukları için onlar zalimlerin ta kendileridir."*

10 – Ey iman edenler! Mü'min kadınlar hicret ederek size geldiği zaman onları imtihan edin. Allah onların imanlarını daha iyi bilir. Eğer siz de onların inanmış kadınlar olduklarını öğrenirseniz onları kâfirlere geri döndürmeyin. Bunlar onlara helal değildir. Onlar da bunlara helal olmazlar. Onların (kocalarının) **sarf ettiklerini** (mehirleri) **geri verin, mehirlerini kendilerine verdiğiniz zaman onlarla evlenmenizde ise bir günah yoktur. Kâfir kadınları nikâhınızda tutmayın, sarf ettiğinizi isteyin. Onlar da sarf ettiklerini istesinler. Allah'ın hükmü budur. Aranızda O hükmeder. Allah bilendir, hikmet sahibidir.**

Kelime-i şehadet getirdikleri için ya da imtihan edilmek suretiyle imanlarını ispat etme mevkiinde bulundukları için onları *"mü'min kadınlar"* diye adlandırdı.

« مُهَاجِرَاتٍ » hal üzere mansuptur.

"Onları imtihan edin" imanlarının samimiyetine kanaat getirmeniz için alametlere bakmak suretiyle onları sınayın. İbni Abbas (ra)'dan şöyle nakledilmiştir:

"Onların imtihanı, Eşhedü enla ilahe illallah ve eşhedü enne Muhammeden Rasulullah demeleridir."

"Allah onların imanını sizden daha iyi bilir." Çünkü siz onların hallerini sınıyorsunuz, gerçek durumu bilmiyorsunuz. Onun gerçek bilgisi Allah (cc) katındadır. *"Eğer onların inanmış kadınlar olduklarını öğrenirseniz onları kâfirlere geri döndürmeyin."* Gücünüzün yettiği bir ilimle. O da; alametlerin ortaya çıkışıyla hasıl olan zannı galiptir. Zannın, ilim olarak adlandırılması zannı galibin ve kıyasın neticesinin, ilim yerine geçtiğini ve sahibinin de:

﴿ وَلَا تَقْفُ مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ ﴾

"Bilmediğin bir şeyin ardına düşme" [78] ayeti kapsamına dahil olmadığını bildirmektedir.

"Onları kâfirlere geri döndürmeyin." Onları müşrik kocalarına geri vermeyin. *"Bunlar, onlara helal değildir. Onlar da bunlara helal olmazlar."* Yani; mü'min kadın ile müşrik erkek arasında, kadının Müslüman olarak çıkışıyla ayrılık meydana geldiği için helallik yoktur. *"Onlara sarf ettiklerini* (mehirlerini) *geri verin."* Kocalarına, onlara verdikleri mehir miktarını verin. Bu ayet Hudeybiye anlaşmasından sonra nazil oldu. Anlaşma Mekkelilerden Müslüman olanların Mekkelilere iade edileceği üzerine imzalanmıştı. Bunun üzerine Allah (cc), bunun, kadınlar değil de erkekler hakkında olduğunu beyan için bu ayeti indirmiştir. Çünkü Müslüman kadın, kâfir erkeğe helâl olmaz. Denildi ki:

"Bu ayet, önceki hükmü neshetmiştir."

"Onlarla evlenmenizde size bir günah yoktur." Daha sonra hicret eden bu kadınları almalarında kendilerine bir günahın olmadığını açıklamıştır.

"Ücretlerini (mehirlerini) *kendilerine verdiğinizde..."* Ücretlerini yani; mehirlerini. Çünkü mehir, evlilik akdinin ücretidir. Ebu Hanife (ra) hicret eden kadınların iddet beklemeyeceğine bununla hükmetmiştir.

Basra kıraat imamları göre « وَلَا تَمَسَّكُوا » şeklindedir.

"Kâfir kadınları nikahınızda tutmayın..."

İsmet: Anlaşma ve nikah vasıtalarından herhangi biri gibi kendisine tutunulup korunulan şey, demektir.

« الْكَوَافِرُ », « كَافِرَةٌ »'ün çoğuludur. O da; daru'l-harpte kalan ya da din değiştirerek daru'l-harbe giden kadın, demektir. Yani; sizinle onlar arasında hiçbir koruma sebebi ya da evlilik ilişkisi bulunmasın, demektir. İbni Abbas (ra) şöyle demiştir:

"Kimin Mekke'de kâfir bir karısı varsa onu kadınlarından saymasın (demektir)*."*

[78] İsra, 36.

Çünkü ülkelerin (İslam Ülkesi – kâfir ülkesi) ayrı olması onların evlilik bağını kesmektedir.

"Sarf ettiğinizi isteyin." kâfirlere katılan eşlerinizin mehirlerini onlarla evlenenlerden isteyin. *"Onlar da sarf ettiklerini istesinler."* Hicret eden kadınlarının mehirlerini onlarla evlenen bizim adamlardan istesinler.

"Allah'ın hükmü budur." Yani; Allah'ın (cc) hükmü bu ayette zikredilenlerin tamamıdır.

"Aranızda O hükmeder." Bu, başlangıç cümlesidir. Ya da « حُكْمُ اللّٰهِ » sözünden –zamirin hazfı üzere– haldir. Yani; Allah (cc), aranızda onunla hükmederek hükmeder. Ya da, hükmü, mübalağa şeklinde hakim (hükmeden) kılmıştır. Bu nehyedilmiştir. Dolayısıyla ne bizden, ne de onlardan mehir isteme hükmü kalmamıştır.

11 – Eğer eşlerinizden biri, sizden kâfirlere kaçar da siz de savaşta galip durumda olursanız, eşleri gitmiş olanlara ganimetten, harcadıkları kadar verin. İnandığınız Allah'a karşı gelmekten sakının.

Eğer onlardan (kadınlardan) biri kâfirlere kaçarsa, demektir.

İbni Mes'ud (ra)'ın kıratında da « شَيْءٌ », « أَحَدٌ » – *'biri'* şeklindedir.

"Siz de savaşta galip durumda olursanız" Zeccac'dan şöyle nakledilmiştir:

"Savaşta galip gelip ganimet alırsanız", demektir.

"Eşleri gitmiş olanlara ganimetten harcadıkları kadar verin." Eşleri dinden dönmüş ve daru'l-harbe iltihak etmiş bulunan Müslümanlara eşlerinin mehirlerini bu ganimetten verin, demektir. Denildi ki:

"Bu hüküm de aynı şekilde neshedilmiştir."

12 – Ey peygamber! İnanmış kadınlar, Allah'a hiçbir şeyi ortak koşmamak, hırsızlık yapmamak, zina etmemek, çocuklarını öldürmemek, elleriyle ayakları arasında bir iftira uydurup getirmemek, iyi işi işlemekte sana karşı gelmemek hususunda sana biat etmeye geldikleri zaman, biatlerini kabul et ve onlar için Allah'tan mağfiret dile. Şüphesiz Allah, çok bağışlayan, çok esirgeyendir.

« يُبَايِعْنَكَ » haldir.

"Çocuklarını öldürmemek..." sözüyle, kız çocuklarının toprağa gömülmesini kastediyor.

"Elleri ayakları arasında bir iftira uydurup getirmemek..." Kadın(lar) yeni doğmuş çocukları alıp kocalarına:

"Bu senden olan çocuğumdur." diyorlardı. *"elleriyle ayakları arasında bir iftira uydurup getirmek"* sözü, yalan olarak kocasına nispet ettiği çocuktan kinayedir. Çünkü o çocuğu taşıdığı karnı ellerinin arasındadır. Çocuğu doğurduğu ferci de ayaklarının arasındadır.

"İyi işi işlemekte" Allah'a ve Rasulü'ne itaatte.

"Onlar için Allah'tan mağfiret dile." Geçen hususlar hakkında. *"Allah, çok bağışlayan, çok esirgeyendir."* Allah (cc), geçip giden şeyleri iptal etmek suretiyle çok bağışlayan, yeniden başlamaya muvaffak kılmak suretiyle de çok esirgeyendir.

Rivayet olunduğuna göre Rasulullah (sav) Mekke'nin fethi tamamlandıktan sonra önce erkeklerden biat aldı. Sonra da kadınlardan biat almaya başladı. Safa tepesindeydi. Ömer (ra) ondan aşağıda oturuyordu. Onun emriyle onun adına kadınlardan biat alıyor ve onun adına onlara tebliğ ediyordu. Utbenin kızı, Ebu Sufyan'ın karısı Hind de, Hamza (ra)'a yaptıklarından dolayı Rasulullah (sav)'in onu tanımasından korktuğu için peçeli olarak tanınmaz bir halde kadınlar arasında bulunuyordu. Peygamber (sav) şöyle buyurdu:

– *"Allah'a hiçbir şeyi ortak koşmamanız üzere sizden biat alıyorum."* Ömer (ra) kadınlardan, Allah'a hiçbir şeyi ortak koşmamak üzere biat aldı. Peygamber (sav):

"Hırsızlık yapmamaları üzere (biat alıyorum)*"* dediğinde Hind:

– *Ebu Sufyan cimri bir adamdır. Onun malından* (ondan habersiz) *az bir şey aldığım olurdu. Ebu Sufyan da 'Aldığın şey sana helal olsun' dedi, bu bana helal olur mu?* diye sordu. Rasulullah (sav) güldü. Onu tanımıştı. Ona:

– *"Sen Hind'sin ha."* dedi. O:

– *Evet, ey Allah'ın peygamberi. Geçmişi affet*, dedi. O (sav):

– *"Allah seni affetti."* dedi. Sonra:

– *"Zina yapmamaları üzere biat alıyorum"*, buyurdu. Hind:

– *Hiç hür olan kadın zina eder mi?* dedi. Sonra:

– *"Çocuklarını öldürmemeleri üzere biat alıyorum"* buyurdu. Hind:

– *Biz onları küçükken büyüttük, fakat sen onları büyüdüklerinde katlettin. Siz onları daha iyi biliyorsunuz*, dedi.

Oğlu Hanzala Bedir günü öldürülmüştü. Ömer (ra) katıla katıla güldü. Rasulullah (sav) ise tebessüm etti. Sonra:

– *"İftira uydurup getirmemeleri* (üzere biat alıyorum.) buyurdu. Hind:

– *Vallahi, iftira uydurmak çirkin bir iştir. Sen bize ancak olgunluğu ve güzel ahlakı emrediyorsun.* dedi. Sonra (sav):

– *"İyi işi işlemekte* (peygambere) *karşı gelmemeleri* (üzere biat alıyorum) buyurdu. Hind:

– *Vallahi, biz bu meclise bir tek hususta bile sana isyan niyetiyle gelmedik*, dedi.

Bu söz, kötülük hususunda amirlere itaatin vacip olmadığına işaret etmektedir.

13 – Ey iman edenler! Allah'ın kendilerine gazap ettiği, kâfirlerin mezarlık halkından umudu kestiği gibi, ahiretten umudu kesmiş olan bir topluluk ile dostluk etmeyin.

Sureyi başladığı şeyle bitirdi. Denildi ki:

"Onlar (Allah'ın (cc) kendilerine gazap ettiği kavim)*; müşriklerdir."*

"Ahiretten ümidini kesmiş" sevabından. Çünkü onlar dirilişi inkâr etmektedirler.

"Kâfirler umudu kestiği gibi" Yani; umudu kestikleri gibi, demektir.

Zamir yerine « كُفَّارٌ » – *'kâfirler'* kelimesi açıktan açığa getirilmiştir.

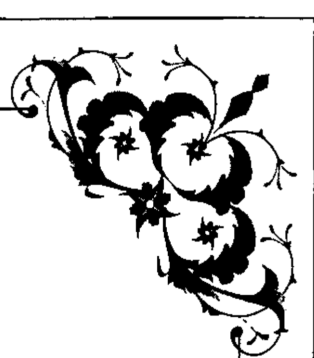
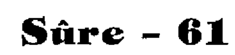
"Mezarlık halkından" onlara dönmelerinden. Ya da: *"Şu anda kabirde olan selefleri ahretten ümidi kestikleri gibi..",* demektir. Yani; onlar bunların selefi gibidir. Denildi ki:

"Onlar Yahudilerdir."

Yani; kendilerine gazap olunmuş kavmi dost edinmeyin ki kâfirler nasıl ölülerinin diriltilmesinden ve diri olarak geri döndürülmesinden ümidi kestilerse onlar da hususiyetleri Tevrat'ta geçen peygamberin o olduğunu bildikleri halde Allah'ın Resulü'nü (sav) kabul etmediklerinden dolayı ahirette pay sahibi olmaktan ümidi kesmişlerdir. Denildi ki:

« مِنْ اَصْحَابِ الْقُبُورِ » – *"kabir halkından"* sözü kâfirleri beyan içindir. Yani; kabre giren kâfirler ahiret hayrından ümidi kestiği gibi, demektir. Çünkü onlara durum vaziyetlerinin çirkinliği ve gidecekleri yerin kötülüğü aşikar olmuştur. Allahu Alem.

❁ ❁ ❁

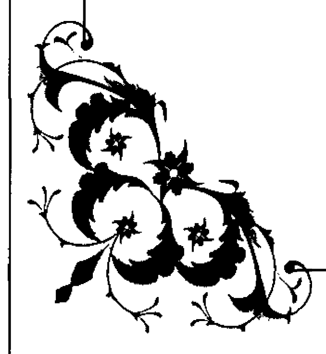
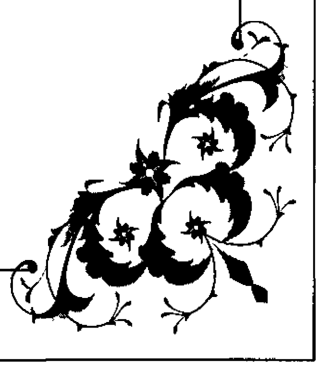

Sûre - 61

SAFF SÛRESİ

Bu sûre Medine'de nazil olmuştur;

14 âyettir.

Cüz - 28

1. — 14. ÂYETLER

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

سَبَّحَ لِلّٰهِ مَا فِى السَّمٰوَاتِ وَمَا فِى الْأَرْضِ وَهُوَ الْعَزِيزُ
الْحَكِيمُ ﴿١﴾ يَآ أَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا لِمَ تَقُولُونَ مَا لاَ تَفْعَلُونَ ﴿٢﴾
كَبُرَ مَقْتًا عِنْدَ اللّٰهِ أَنْ تَقُولُوا مَا لاَ تَفْعَلُونَ ﴿٣﴾ إِنَّ اللّٰهَ يُحِبُّ
الَّذِينَ يُقَاتِلُونَ فِى سَبِيلِهِ صَفًّا كَأَنَّهُمْ بُنْيَانٌ مَرْصُوصٌ ﴿٤﴾ وَإِذْ
قَالَ مُوسٰى لِقَوْمِهِ يَا قَوْمِ لِمَ تُؤْذُونَنِى وَقَدْ تَعْلَمُونَ أَنِّى
رَسُولُ اللّٰهِ إِلَيْكُمْ فَلَمَّا زَاغُوا أَزَاغَ اللّٰهُ قُلُوبَهُمْ وَاللّٰهُ لاَ
يَهْدِى الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ ﴿٥﴾ وَإِذْ قَالَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ يَا بَنِى
إِسْرَآئِيلَ إِنِّى رَسُولُ اللّٰهِ إِلَيْكُمْ مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَىَّ مِنَ
التَّوْرٰيةِ وَمُبَشِّرًا بِرَسُولٍ يَأْتِى مِنْ بَعْدِى اسْمُهُٓ أَحْمَدُ فَلَمَّا
جَآءَهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ قَالُوا هٰذَا سِحْرٌ مُبِينٌ ﴿٦﴾ وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ
افْتَرٰى عَلَى اللّٰهِ الْكَذِبَ وَهُوَ يُدْعٰى إِلَى الْاِسْلاَمِ وَاللّٰهُ لاَ
يَهْدِى الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ ﴿٧﴾ يُرِيدُونَ لِيُطْفِؤُا نُورَ اللّٰهِ بِأَفْوَاهِهِمْ

وَاللّٰهُ مُتِمُّ نُورِهٖ وَلَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ ﴿٨﴾ هُوَ الَّذٖٓى اَرْسَلَ
رَسُولَهُ بِالْهُدٰى وَدٖينِ الْحَقِّ لِيُظْهِرَهُ عَلَى الدّٖينِ كُلِّهٖ وَلَوْ كَرِهَ
الْمُشْرِكُونَ ﴿٩﴾ يَٓا اَيُّهَا الَّذٖينَ اٰمَنُوا هَلْ اَدُلُّكُمْ عَلٰى تِجَارَةٍ
تُنْجٖيكُمْ مِنْ عَذَابٍ اَلٖيمٍ ﴿١٠﴾ تُؤْمِنُونَ بِاللّٰهِ وَرَسُولِهٖ وَتُجَاهِدُونَ
فٖى سَبٖيلِ اللّٰهِ بِاَمْوَالِكُمْ وَاَنْفُسِكُمْ ذٰلِكُمْ خَيْرٌ لَكُمْ اِنْ
كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿١١﴾ يَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَيُدْخِلْكُمْ جَنَّاتٍ
تَجْرٖى مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهَارُ وَمَسَاكِنَ طَيِّبَةً فٖى جَنَّاتِ عَدْنٍ
ذٰلِكَ الْفَوْزُ الْعَظٖيمُ ﴿١٢﴾ وَاُخْرٰى تُحِبُّونَهَا نَصْرٌ مِنَ اللّٰهِ وَفَتْحٌ
قَرٖيبٌ وَبَشِّرِ الْمُؤْمِنٖينَ ﴿١٣﴾ يَٓا اَيُّهَا الَّذٖينَ اٰمَنُوا كُونُٓوا اَنْصَارَ
اللّٰهِ كَمَا قَالَ عٖيسَى ابْنُ مَرْيَمَ لِلْحَوَارِيّٖنَ مَنْ اَنْصَارٖٓى اِلَى
اللّٰهِ قَالَ الْحَوَارِيُّونَ نَحْنُ اَنْصَارُ اللّٰهِ فَاٰمَنَتْ طَٓائِفَةٌ مِنْ بَنٖٓى
اِسْرَٓائٖيلَ وَكَفَرَتْ طَٓائِفَةٌ فَاَيَّدْنَا الَّذٖينَ اٰمَنُوا عَلٰى عَدُوِّهِمْ
فَاَصْبَحُوا ظَاهِرٖينَ ﴿١٤﴾

Meali

1. Göklerde ve yerdekilerin hepsi Allah'ı tesbih eder. O, üstündür, hikmet sahibidir.

2. Ey iman edenler! Yapmayacağınız şeyi niçin söylüyorsunuz?

3. Yapmayacağınızı söylemeniz Allah katında şiddetli bir buğza sebep olur.

4. Allah, kendi yolunda kenetlenmiş binalar gibi saf bağlayarak savaşanları sever.

5. Bir zaman Musa kavmine: "Ey kavmim! Benim, Allah'ın size gönderdiği elçisi olduğumu bildiğiniz halde niçin beni incitiyorsunuz." demişti. Onlar yoldan sapınca Allah da kalplerini saptırmıştı. Allah, fasıklar topluluğunu doğru yola iletmez.

6. Hatırla ki Meryem oğlu İsa: "Ey İsrail oğulları! Ben size Allah'ın elçisiyim, benden önce gelen Tevrat'ı doğrulayıcı ve benden sonra gelecek, Ahmed adında bir peygamberi de müjdeleyici olarak geldim." Demişti. Fakat o, kendilerine açık deliller getirince "Bu apaçık bir büyüdür." dediler.

7. İslam'a çağrılırken Allah'a karşı yalan uydurandan daha zalim kimdir? Allah zalimler topluluğunu doğru yola erdirmez.

8. Onlar ağızlarıyla Allah'ın nurunu söndürmek istiyorlar. Hâlbuki kâfirler istemeseler de Allah nurunu tamamlayacaktır.

9. Müşrikler istemeseler de dinini bütün dinlere üstün kılmak için peygamberlerini hidayet ve hak din ile gönderen O'dur.

10. Ey iman edenler! Sizi acı bir azaptan kurtaracak ticareti size göstereyim mi?

11. Allah'a ve Rasulü'ne inanır, mallarınızla ve canlarınızla Allah yolunda savaşırsınız. Eğer bilirseniz ki bu sizin için daha hayırlıdır.

12. İşte bu takdirde O, sizin günahlarınızı bağışlar, sizi zemininden ırmaklar akan Cennetlere, Adn cennetlerindeki güzel meskenlere koyar. İşte en büyük kurtuluş budur.

13. Seveceğiniz başka bir şey daha var: Allah'tan yardım ve yakın bir fetih. Mü'minleri bunlarla müjdele.

14. Ey iman edenler! Allah'ın yardımcıları olun. Nitekim Meryem oğlu İsa, havarilere: "Allah'a giden yolda benim yardımcılarım kimdir?" demişti. Havarileri de: "Allah yolunun yardımcıları biziz." demişlerdi. İsrail oğullarından bir zümre inanmış, bir zümre de inkâr etmişti. Nihayet biz inananları, düşmanlarına karşı destekledik. Böylece üstün geldiler.

Tefsiri

1 – Göklerde ve yerdekilerin hepsi Allah'ı tesbih eder. O, üstündür, hikmet sahibidir.

Rivayete göre mü'minler, cihatla emredilmesinden önce:

"Amellerin hangisi Allah'a daha sevgilidir. Bilsek de onu işlesek." demişlerdi de cihat ayeti nazil olmuştur. Fakat onlardan bir kısmı işi ağırdan almıştı. Bu sefer de:

"Ey iman edenler! Yapmayacağınız şeyi niçin söylüyorsunuz?" ayeti inmişti.

2 – Ey iman edenler! Yapmayacağınız şeyi niçin söylüyorsunuz?

« لِمَ »'deki « ل » izafet « ل »'ıdır. Diğer harfi cerlerin gelişi gibi soru « مَا »'sı üzerine gelmiştir. « فِيمَ », « مِمَّ », « عَمَّ », « الاَمَ », « عَلاَمَ » ve misallerinde olduğu gibi « ا » hazfedilmiştir. Çünkü « مَا » ve « ل » ya da diğerleri tek bir şey gibidir. Bu, soru cümlelerinde çokça kullanılmaktadır. Aslı üzere çok az kullanılmıştır. Şair şöyle demiştir:

* عَلَى مَا قَامَ يَشْتُمُنِى جَرِيرٌ *

"Cerir bana ne için sövmeye başladı?"

Duruş halinde durma - duraklama « ـه »'si getirilir. Ya da sakin kılınır. Geçiş halinde sakin kılan kişi de bunu duruş yerine geçsin diye yapmıştır.

3 – Yapmayacağınızı söylemeniz Allah katında şiddetli bir buğza sebep olur.

« كَبُرَ » ile, lafzının dışında bir lafızla şaşkınlığı ve hayreti kastetmiştir. Şairin sözünde olduğu gibi

* غلت نابُ كليبٍ بواؤها *

"Kelib'in devesinin dengi ne kadar da kıymetliymiş!"

Yani; *"Ne kadar kıymetli bir deveymiş ki onun dengi Kelibin kendisidir."* Şaşkınlık ve hayretin manası; işitenlere işin büyüklüğünü anlatmaktır. Çünkü şaşkınlık ve hayret ancak benzerlerinden farklı olan şeylerde olur.

« كَبُرَ » kelimesi « أَنْ تَقُولُوا »'ya isnad olunmuştur. « مَقْتًا » Kelimesi ise temyiz üzerine mansup kılınmıştır. Bunda onların, yapmayacakları şeyleri söylemelerinin katıksız kesin bir buğza sebep olduğuna delalet vardır. Mana şudur:

"Sizin yapmayacağınız şeyleri söylemeniz, Allah (cc) katında büyük bir buğz oldu."

Makt; lafzı seçildi. Çünkü O, en şiddetli buğz, demektir. Selef-i Salihin'den birine:

– *Bize sohbet et*, denildi de o

– *"Bana, yapmayacağım şeyleri söylememi mi emrediyorsunuz.* (konuşayım da) *Tezce Allah'ın buğzunu celbedeyim öyle mi?"* demiştir.

Daha sonra Allah azze ve celle sevdiği şeyleri bildirmiştir. Şöyle buyurmuştur:

4 – Allah, kendi yolunda kenetlenmiş binalar gibi saf bağlayarak savaşanları sever.

"*.. saf bağlayarak...*" kendileri saf tutar oldukları halde.

« صَفًّا » mastardır. Hal olarak vaki olmuştur.

"*.. kenetlenmiş binalar gibi...*" parçaları birbirine bitişik binalar gibi. Denildi ki:

"Bununla, düşmanlarına karşı muharebede, parçaları kurşunla birbirine bağlanmış binalar gibi bir kelime altında toplanacak şekilde niyetlerinin bir olması kastedilmiştir. Bu da haldir."

5 – Bir zaman Musa, kavmine: "Ey kavmim! Benim, Allah'ın size gönderdiği elçisi olduğumu bildiğiniz halde niçin beni incitiyorsunuz." demişti. Onlar yoldan sapınca Allah da kalplerini saptırmıştı. Allah, fasıklar topluluğunu doğru yola iletmez.

« إذْ » gizli « اُذْكُرْ » – *'hatırla'* fiiliyle mansuptur.

"Beni niçin incitiyorsunuz." ayetleri inkâr etmek ve bende olmayan şeyleri bana iftira etmek suretiyle...

« وَقَدْ تَعْلَمُونَ » mahallen mansuptur, haldir. Yani; *"Kesin bir ilimle bildiğiniz halde beni niçin incitiyorsunuz."* demektir. *"Bunu bilmenizin gereği de; bana hürmet etmeniz ve saygı göstermenizdir, eziyet etmeniz değil."*

"Onlar ... sapınca...", yani; haktan meyledince Allah (cc) da onların kalplerini hidayetten döndürdü. Ya da onlar, onun emirlerini terk edince iman nurunu onların kalplerinden çekip çıkardı. Ya da onlar haktan sapmayı tercih edince Allah (cc) da onların kalplerini saptırdı. Yani; onları kendilerine terk etti. Ve hakka tabi olma başarısını onlara haram kıldı, demektir.

"Allah fasıklar topluluğunu doğru yola iletmez." Yani; ilminde, fasık olduğu zahir olan kişilere hidayet etmez, demektir.

6 – Hatırla ki; Meryem oğlu İsa: "Ey İsrail oğulları! Ben size Allah'ın elçisiyim, benden önce gelen Tevrat'ı doğrulayıcı ve benden sonra gelecek Ahmed adında bir peygamberi de müjdeleyici olarak geldim." demişti. Fakat O, kendilerine açık delilller getirince: "Bu apaçık bir büyüdür." dediler.

Musa (as)'ın dediği gibi: *"Ey kavmim!"* demedi. Çünkü onun onlarla nesep bağı yoktur ki onun kavmi olsunlar.

"Benden önce gelen Tevrat'ı doğrulayıcı ve benden sonra gelecek Ahmed adında bir peygamberi de müjdeleyici olarak geldim." Yani; Benden önceki Tevrat'ı tasdik eder ve benden sonra gelecek olan peygamberi müjdeler bir halde size gönderildim, demektir. Yani; benim dinim tasdiktir. Allah'ın, (cc) önceki ve sonraki kitaplarını ve peygamberlerini bütünüyle tasdiktir.

Hicaz kıraat imamları, Ebu Amr ve Ebu Bekir'e göre « بَعْدِى » şeklindedir. Halil'in ve Sibeveyh'in tercihi de budur.

« مُصَدِّقًا » ve « مُبَشِّرًا » kelimeleri « الرَّسُولُ » kelimesindeki gönderme manası ile mansup olmuşlardır.

"O", İsa ya da Muhammed (asm).

".. delillér..." mucizeler. Hamza ve Ali'ye göre « سَاحِرٌ » –*'sihirbaz'* şeklindedir.

7 – İslam'a çağrılırken Allah'a karşı yalan uydurandan daha zalim kimdir? Allah zalimler topluluğunu doğru yola erdirmez.

Rabbi, kendisini, peygamberleri diliyle, içinde kendisi için iki dünya saadeti olan İslam'a çağırdığında, ona icabet edecek yerde kullarını hakka çağırdığı sözü için, *"bu sihirdir"* diyerek Allah'a (cc) yalan ve iftira atandan daha zalim hangi insandır. Halbuki sihir yalandır ve batılı hak göstermek, yaldızlamaktır.

8 – Onlar ağızlarıyla Allah'ın nurunu söndürmek istiyorlar. Halbuki kâfirler istemeseler de Allah nurunu tamamlayacaktır.

"Onlar ağızlarıyla Allah'ın nurunu söndürmek istiyorlar." Bu, onların, Kur'an hakkında, *"Bu sihirdir."* demek suretiyle İslam'ı iptal etmek istemelerini tahkirdir, alaya almaktır. Onların durumu söndürmek için ağzıyla güneşin ışığına üfleyen kişinin durumu ile tasvir olunmuştur.

Mef'ul hazfedilmiştir. « لِ » sebep içindir. Takdiri şöyledir:

"Allah'ın nurunu ağızlarıyla, yani, sözleriyle söndürmek için yalanı arzuluyorlar." demektir.

Mekke kıraat imamları, Hamza, Ali ve Hafs'a göre « مُتِمُّ نُورِهِ » şeklindedir. Diğerlerine göre ise « مُتِمٌّ نُورَهُ » şeklindedir. Yani; Hakk'ı tamamlayacak ve gayesine ulaştıracaktır.

9 – Müşrikler istemeseler de dinini bütün dinlere üstün kılmak için peygamberlerini hidayet ve hak din ile gönderen O'dur.

".. hak din ile..." yani; İslam dini ile. *".. bütün dinlere üstün kılmak için..."* ona ters düşen bütün dinlere karşı onu üstün kılmak için andolsun ki Allah (cc) bunu yapmıştır. İslam karşısında mağlup olmamış, perişan olmamış hiçbir din kalmamıştır. Mücahid'den şöyle nakledilmiştir:

"İsa (as) nüzul ettiğinde yeryüzünde İslam dininden başka hiçbir din kalmayacaktır."

10 – Ey iman edenler! Sizi acı bir azaptan kurtaracak ticareti size göstereyim mi?

Şam kıraat ekolüne göre: « تُنَجِّيكُمْ » şeklindedir.

11 – Allah'a ve Rasulü'ne inanır, mallarınızla ve canlarınızla Allah yolunda savaşırsınız. Eğer bilirseniz ki bu sizin için daha hayırlıdır.

"Allah ve Rasulü'ne inanır, mallarınızla ve canlarınızla Allah yolunda savaşırsınız." sözü başlangıç cümlesidir. Sanki onlar:

– *"Nasıl amel edelim?"* dediler de onlara:

– *"Allah'a (cc) ve Rasulü'ne (sav) inanır, mallarınızla ve canlarınızla Allah (cc) yolunda savaşırsınız."* diye cevap verdi.

"İnanırsınız" sözü Sibeveyh'e göre inanın manasınadır. Bu sebepten dolayı « يَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ » – *"işte o takdirde sizin günahlarınızı bağışlar"* sözüyle cevap verildi. Buna İbni Mes'ud (ra):

« اٰمِنُوا بِاللّٰهِ وَرَسُولِهِ وَجَاهِدُوا » – *"Allah ve Rasulü'ne iman edin ve cihad edin."* şeklindeki kıraati de delalet etmektedir.

Tabi olmanın gerekliliğini bildirmek için haber lafzı üzere getirildi. Sanki tabi olunmuş gibi var olan imandan ve cihaddan haber vermektedir.

"Bu" yani; zikredilen iman ve cihad sizin için mallarınızdan ve canlarınızdan daha hayırlıdır. Eğer onun, sizin için hayırlı olduğunu bilirseniz, o zaman o sizin için hayırlı olur. Çünkü siz, bunu bildiğinizde ve buna inandığınızda imanı ve cihadı mallarınızdan ve canlarınızdan daha çok seversiniz. Dolayısıyla da felaha erer, kurtulursunuz.

12 – İşte bu takdirde O, sizin günahlarınızı bağışlar, sizi zemininden ırmaklar akan Cennetlere, Adn cennetlerindeki güzel meskenlere koyar. İşte en büyük kurtuluş budur.

Adn; ikamet etmek ve bir yerde uzun müddet (ebedi) kalmak demektir. Bir yerde ikamet ettiğinde « عَدَنَ بِالْمَكَانِ » denir. Aynı şekilde *"işte bu en büyük kurtuluştur."* denildi.

13 – Seveceğiniz başka bir şey daha var: Allah'tan yardım ve yakın bir fetih. Mü'minleri bunlarla müjdele.

"Seveceğiniz başka bir şey daha var." Sizin için zikredilen bu acil olmayan (uhrevi) mağfiret ve sevabın yanında size daha sevimli gelen acil (dünyevi) bir nimet daha vardır. Daha sonra onu: *"Allah'tan yardım ve yakın bir fetih."* sözüyle açıkladı. Yani; tez bir fetih, demektir. O da; Mekke'nin Fethi ve Kureyş'e karşı yardım (zafer)dir. Ya da İran ve Bizans'ın fethidir.

".. seveceğiniz..." sözünde dünya nimetlerine olan meyle (Dünyayı ahirete tercih etmeye) karşı bir parça taviz vardır.

Keşşaf sahibi « وَأُخْرٰى » kelimesinin « عَلٰى تِجَارَةٍ »'e matuf olduğunu söylemişti. Bu taktirde mana; *"Sizi, elem verici bir azaptan kurtaracak ticareti ve seveceğiniz diğer bir ticareti daha size göstereyim mi?"* şeklinde olur. Daha sonra:

"Allah'tan yardım..." dedi. Yani; o (ticaret) yardımdı.

« وَبَشِّرِ الْمُؤْمِنِينَ », « تُؤْمِنُونَ » üzerine atıftır. Çünkü o, emir manasınadır. Sanki şöyle denilmiştir:

"İman edin ve cihad edin ki Allah (cc) da sizi sabit kadem kılsın ve size yardım etsin. Ve Ey Allah'ın Rasulü! Mü'minleri bununla müjdele." Yine denildi ki:

« وَبَشِّرِ الْمُؤْمِنِينَ », « يَا أَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا هَلْ أَدُلُّكُمْ » cümlesinden önce takdir olunmuş. « قُلْ » – *'De ki'* sözü üzerine atıftır.

14 – Ey iman edenler! Allah'ın yardımcıları olun. Nitekim Meryem oğlu İsa, havarilere: "Allah'a giden yolda benim yardımcılarım kimdir?" demişti. Havarileri de: "Allah yolunun yardımcıları biziz." demişlerdi. İsrail oğullarından bir zümre inanmış, bir zümre de inkâr etmişti. Nihayet biz inananları, düşmanlarına karşı destekledik. Böylece üstün geldiler.

"Allah'ın yardımcıları olun." Yani; Allah'ın (cc) dininin yardımcıları olun.

Hicaz kıraati ve Ebu Amr'a göre « أَنْصَارًا لِلّٰهِ » şeklindedir.

"Nitekim Meryem oğlu İsa, havarilere: 'Allah'a giden yolda benim yardımcılarım kimlerdir?' demişti." Bunun zahiri, onların, yardımcılar olmasının, İsa (as)'ın: *"Allah'a giden yolda benim yardımcılarım kimdir?"* sözüne benzetilmesidir. (Yani; lafzın zahiri, onun dediği gibi olun, demektir.) Ancak o, mana üzerine hamledilmiştir. Yani; havariler, İsa (as), kendilerine: *"Allah'a giden yolda benim yardımcılarım kimlerdir?"* dediğinde İsa (as)'ın yardımcıları oldukları gibi, Allah'ın (cc) yardımcıları olun, demektir.

"Allah'a giden yolda benim yardımcılarım kimlerdir?" sözünün, havarilerin cevabına –ki o da: *"Allah yolunun yardımcıları biziz."* Demeleridir– uygun olacak şekildeki manası; *"Allah'ın (cc) yardımına mütevеccih olarak benim askerim kim olacak?"* şeklindedir.

"Allah'ın yardımcıları biziz." Yani; bizler, Allah'a (cc) yardım edenleriz, demektir. *"Benim yardımcılarım kimdir?"* sözünün manası ise; *"Allah'a yardım hususunda bana bağlanan ve benimle birlikte olan yardımcılar kimdir?"* şeklindedir.

Havariler, onun seçilmiş dostlarıdır. Ona ilk iman edenlerdir. On iki kişiydiler.

Havari; seçilmiş, halis dost demektir. « الْحَوْرُ » kelimesindendir. O da; halis beyaz demektir. Denildi ki:

"Onlar kasar (çırpıcı) *idiler. Elbiseleri beyazlatıyorlardı."*

"İsa (as)'a İsrail oğullarından bir zümre inanmış, bir zümre de onu inkâr etmişti." Onların inananlarını inkâr edenlerine karşı güçlendirdik. Böylece onlara galip geldiler. Allah (cc) inananların dostudur.

Allahu A'lem.

❁ ❁ ❁

Sûre - 62

CUM'A SÛRESİ

Bu sûre Medine'de nazil olmuştur;

11 âyettir.

Cüz - 28

1. — 11. ÂYETLER

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

يُسَبِّحُ لِلّٰهِ مَا فِي السَّمٰوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ الْمَلِكِ الْقُدُّوسِ
الْعَزِيزِ الْحَكِيمِ ﴿١﴾ الَّذِي بَعَثَ فِي الْأُمِّيِّينَ رَسُولًا مِنْهُمْ
يَتْلُوا عَلَيْهِمْ اٰيَاتِهِ وَيُزَكِّيهِمْ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَإِنْ
كَانُوا مِنْ قَبْلُ لَفِي ضَلَالٍ مُبِينٍ ﴿٢﴾ وَاٰخَرِينَ مِنْهُمْ لَمَّا
يَلْحَقُوا بِهِمْ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿٣﴾ ذٰلِكَ فَضْلُ اللّٰهِ يُؤْتِيهِ
مَنْ يَشَاءُ وَاللّٰهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ ﴿٤﴾ مَثَلُ الَّذِينَ حُمِّلُوا
التَّوْرٰيةَ ثُمَّ لَمْ يَحْمِلُوهَا كَمَثَلِ الْحِمَارِ يَحْمِلُ أَسْفَارًا بِئْسَ
مَثَلُ الْقَوْمِ الَّذِينَ كَذَّبُوا بِاٰيَاتِ اللّٰهِ وَاللّٰهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ
الظَّالِمِينَ ﴿٥﴾ قُلْ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ هَادُوا إِنْ زَعَمْتُمْ أَنَّكُمْ أَوْلِيَاءُ
لِلّٰهِ مِنْ دُونِ النَّاسِ فَتَمَنَّوُا الْمَوْتَ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿٦﴾ وَلَا
يَتَمَنَّوْنَهُ أَبَدًا بِمَا قَدَّمَتْ أَيْدِيهِمْ وَاللّٰهُ عَلِيمٌ بِالظَّالِمِينَ ﴿٧﴾
قُلْ إِنَّ الْمَوْتَ الَّذِي تَفِرُّونَ مِنْهُ فَإِنَّهُ مُلَاقِيكُمْ ثُمَّ تُرَدُّونَ إِلٰى
عَالِمِ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ فَيُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٨﴾ يَا أَيُّهَا
الَّذِينَ اٰمَنُوا إِذَا نُودِيَ لِلصَّلٰوةِ مِنْ يَوْمِ الْجُمُعَةِ فَاسْعَوْا إِلٰى

ذِكْرِ اللّٰهِ وَذَرُوا الْبَيْعَ ذٰلِكُمْ خَيْرٌ لَكُمْ اِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٩﴾
فَاِذَا قُضِيَتِ الصَّلٰوةُ فَانْتَشِرُوا فِي الْاَرْضِ وَابْتَغُوا مِنْ فَضْلِ
اللّٰهِ وَاذْكُرُوا اللّٰهَ كَثِيرًا لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿١٠﴾ وَاِذَا رَاَوْا تِجَارَةً اَوْ
لَهْوًا انْفَضُّوا اِلَيْهَا وَتَرَكُوكَ قَائِمًا قُلْ مَا عِنْدَ اللّٰهِ خَيْرٌ مِنَ
اللَّهْوِ وَمِنَ التِّجَارَةِ وَاللّٰهُ خَيْرُ الرَّازِقِينَ ﴿١١﴾

Meali

1. Göklerde ve yerde olanların hepsi mülkün sahibi, Mukaddes, Azîz, Hakîm olan Allah'ı tesbih eder.

2. Çünkü ümmiler arasından kendilerine ayetlerini okuyan, onları temizleyen, onlara kitabı ve hikmeti öğreten bir peygamber gönderen O'dur. Hâlbuki onlar önceden apaçık bir sapıklık içindeydiler.

3. *(Bu peygamber)* mü'minlerden henüz kendilerine katılmamış bulunan diğer insanlara da onu öğretir. O, Azîz'dir, Hakîm'dir.

4. O, Allah'ın lütfudur. Onu dilediğine verir. Allah, büyük lütuf sahibidir.

5. Kendilerine Tevrat yükletilen sonra onu, taşımayanların durumu, koca koca kitaplar taşıyan merkebin durumu gibidir. Allah'ın ayetlerini yalanlamış olan kavmin durumu ne kötüdür. Allah, zalimler topluluğunu doğru yola iletmez.

6. De ki: Ey Yahudiler! Bütün insanları bir yana bırakarak yalnız kendinizin Allah'ın dostları olduğunuzu sanıyorsunuz, bu iddianızda samimi iseniz haydi ölümü temenni edin.

7. Ama onlar yaptıklarından dolayı ölümü asla temenni etmezler. Allah, zalimleri çok iyi bilir.

8. De ki: Sizin kendisinden kaçtığınız ölüm, muhakkak ki sizi bulacaktır. Sonra da görüleni ve görülmeyeni bilen Allah'a döndürüleceksiniz. O, size bütün yaptıklarınızı haber verecektir.

9. Ey iman edenler! Cuma günü namaza çağrıldığı zaman hemen Allah'ı anmaya koşun ve alışverişi bırakın. Eğer siz gerçeği anlayan kimseler iseniz elbette bu sizin için daha hayırlıdır.

10. Namaz bitince yeryüzüne dağılın ve Allah'ın lütfundan isteyin. Allah'ı çok zikredin. Umulur ki kurtuluşa erersiniz.

11. Onlar, bir ticaret ve eğlence gördükleri zaman, hemen dağılıp oraya giderler ve seni ayakta bırakırlar. De ki: Allah'ın yanında bulunun, eğlenceden ve ticaretten daha yararlıdır. Zira Allah rızık verenlerin en hayırlısıdır.

Tefsiri

1 – Göklerde ve yerde olanların hepsi mülkün sahibi, Mukaddes, Azîz, Hakîm olan Allah'ı tesbih eder.

"Tesbih", ya tesbih-i hilkattir (fıtri tesbihtir) yani; her neye baksan onun yaratılışı seni Allah Teala'nın birliğine ve O'nu misl, benzerinden tenzihe götürür. Ya, tesbih-i marifettir. Allah Teala, her şeyde kendisinin tanındığı ve tenzih olunduğu şeyi lütfu ile yaratır. Allah Teala'nın:

﴿ وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ وَلَٰكِنْ لَا تَفْقَهُونَ تَسْبِيحَهُمْ ﴾

"Hiçbir şey yoktur ki O'nu hamdıyla tesbih etmesin, lakin siz onların tesbihini anlamazsınız." [79] sözü görülmüyor mu?

Ya da Tesbih-i zaruridir. Allah (cc), her cevhere tesbihini bilmeksizin icra ettirir.

2 – Çünkü ümmiler arasından kendilerine ayetlerini okuyan, onları temizleyen, onlara kitabı ve hikmeti öğreten bir peygamber gönderen O'dur. Hâlbuki onlar önceden apaçık bir sapıklık içindeydiler.

"O, ümmiler içinden kendilerinden (kendilerine) *bir peygamber gönderendir."*

Yani; ümmi bir kavim içinde ümmi bir adam gönderendir, demektir. Denildi ki:

[79] İsra, 44.

« مِنْهُمْ ».– *"kendilerinden"* sözü ﴿مِنْ اَنْفُسِكُمْ﴾ – ***"içinizden..."*** [80] sözü gibidir. Nesebini ve durumlarını bilmektedirler. Ümmi, Arap milletine mensuptur. Çünkü onlar, diğer milletlere göre ne yazıyorlar, ne de okuyorlardı. Denildi ki:

"Yazı Taif'te başladı. Onlar onu Hire halkından almışlardı. Hire halkı da Enbar halkından almıştı."

".. kendilerine ayetleri –Kur'an'ı– *okuyan, onları* –şirkten ve cahiliye pisliklerinden– *temizleyen, onlara kitabı ve hikmeti öğreten* –Kur'an'ı ve sünneti ya da dinde fıkhı öğreten.–"

"Halbuki onlar, –Muhammed (sav)'den– *önce apaçık bir sapıklık içindeydiler."* Yani; küfür ve cehalet içindeydiler.

« اِنْ », « اِنَّ »'den hafifletilmiştir. « لَ » bunun delilidir. Yani; onlar sapıklık içindeydiler. Ondan daha büyük bir sapıklık göremezsin.

3 – (Bu peygamber) **mü'minlerden henüz kendilerine katılmamış bulunan diğer insanlara da onu öğretir. O, Azîz'dir, Hakîm'dir.**

« وَاٰخَرِينَ مِنْهُمْ » mecrurdur. « الْاُمِّيِّنَ » üzerine atfedilmiştir. Yani; O'nu (sav) kendi devrindeki ümmilere ve ümmilerden henüz onlara katılmamış başka kimselere gönderdi. Yani; onlar henüz onlara katılmamışlardır, katılacaklardır. Onlar, Sahabeden (ra) sonra gelenlerdir. Ya da onlar, onlardan sonra kıyamete dek gelecek olanlardır. Denildi ki:

"Onlar Acemlerdir (İranlılardır)."

Ya da « وَاٰخَرِينَ » mansuptur. « وَيُعَلِّمُهُمْ »'deki mansup üzerine atfedilmiştir. Yani; onlara öğreten ve diğerlerine de öğreten, demektir. Çünkü öğretme işi kıyamete kadar devam etse onun tamamı ilk kişiye isnad olunur. Sanki onunla elde edilen istifadenin tamamını o kişi gerçekleştirmiştir. O, bu büyük işte ümmi bir adamı başarılı kılmada (bu hususta) ona yardım etmede ve insanların tamamı arasından onu seçmede Azîz'dir, yegane hüküm ve hikmet sahibidir.

---

[80] Tevbe, 128.

4 – O, Allah'ın lütfudur. Onu dilediğine verir. Allah, büyük lütuf sahibidir.

Muhammed (as)'e verdiği bu üstünlük Allah'ın (cc) lütfudur. O da kendi asrındaki nesillerin peygamberi olması ve diğer asırlardaki nesillerin peygamberi olmasıdır. O, Allah'ın lütfudur. Onu vermeyi istediği ve hikmetinin gerektirdiği kişiye (ya da kişilere) verir.

5 – Kendilerine Tevrat yükletilen sonra onu, taşımayanların durumu, koca koca kitaplar taşıyan merkebin durumu gibidir. Allah'ın ayetlerini yalanlamış olan kavmin durumu ne kötüdür. Allah, zalimler topluluğunu doğru yola iletmez.

"Kendilerine Tevrat yükletilen –yani; onu öğrenmek ve içindekileriyle amel etmekle mükellef kılınan– *sonra onu taşımayanlar."* Sonra onunla amel etmeyenler, demektir. Sanki onlar onu taşımamışlardır.

« أَسْفَاراً », « سِفْرٌ » kelimesinin çoğuludur. O da; *'büyük kitap'*, demektir.

« يَحْمِلُ » hal olmak üzere mahallen mansuptur. Ya da sıfat olmak üzere mahallen mecrurdur. Çünkü « الْحِمَارِ » – *'eşek'* kelimesi « وَلَقَدْ أَمُرُّ عَلَى اللَّئِيمِ يَسُبُّنِى » – *'Bana söven alçağa uğrarım'* sözündeki « اللَّئِيمِ » kelimesi gibidir.

Yahudiler, Tevrat taşıyıcıları, okuyucuları ve içindekileri muhafaza edenler oldukları halde onunla amel etmemeleri ve onun ayetlerinden istifade etmemeleri –ki onda Rasulullah (sav)'in sıfatları ve onun müjdesi olduğu halde ona iman etmediler– sebebiyle koca koca ilmi kitapları taşıyan eşeğe benzetilmişlerdir. O (eşek) onları taşır ama onlardan hiçbir şey anlamaz, sadece iki yanına ve sırtına yüklenen şeyin zahmetini ve sıkıntısını çeker. Bildiği halde bilgisiyle amel etmeyen her bir kişinin durumu da budur.

"Allah'ın ayetlerini yalanlamış olan kavmin durumu ne kötüdür." Yani; Allah'ın (cc) ayetlerini yalanlayan kavmin durumu, misal olarak ne kötüdür. Ya da yalanlayan kavmin misali ve onların misali ne kötüdür, demektir. Onlar, Muhammed (sav)'in peygamberliğinin doğruluğuna delalet eden, Allah'ın (cc) ayetlerini yalanlayan Yahudilerdir.

"Allah, zalimler topluluğunu doğru yola iletmez." Yani; zulmü tercih ettikleri vakitte ya da ilmi ezelisinde zalim olacağını bildiği kişiye hidayet etmez, demektir.

6 - De ki: Ey Yahudiler! Bütün insanları bir yana bırakarak yalnız kendinizin Allah'ın dostları olduğunuzu sanıyorsunuz, bu iddianızda samimi iseniz haydi ölümü temenni edin.

Yahudi olduğunda « يَهُودُ - هَادَ » fiili kullanılır. Onlar:

﴿ نَحْنُ اَبْنَٓاءُ اللّٰهِ وَاَحِبَّٓاؤُهُ ﴾

"Biz, Allah'ın oğulları ve dostlarıyız." [81] diyorlardı.

Yani; Eğer sizin sözünüz doğruysa ve sağlam bir deliliniz de varsa haydi Allah'tan (cc) sizi öldürmesini ve sizi tezce dostları için hazırladığı keramet (şeref, itibar, cömertlik ve ikram) yurduna intikal ettirmesini temenni edin. Daha sonra Allah Teala şöyle buyurdu:

7 - Ama onlar yaptıklarından dolayı ölümü asla temenni etmezler. Allah, zalimleri çok iyi bilir.

Yani; inkârları sebebiyle ölümü asla temenni etmezler.

« لَا » ile « لَنْ »'in her biri istikbalde olumsuzluk manası verir. Aralarında hiçbir fark yoktur. Ancak « لَنْ »'deki te'kid ve şiddetlilik « لَا » da yoktur. Dolayısıyla bir defa « لَنْ يَتَمَنَّوْهُ » şeklinde te'kid lafzıyla gelmiş, bir defa da « لَا يَتَمَنَّوْنَهُ » şeklinde te'kid lafzı olmaksızın gelmiştir.

Allah, zalimleri çok iyi bilir." Bu, onları tehdittir.

8 - De ki: Sizin kendisinden kaçtığınız ölüm, muhakkak ki sizi bulacaktır. Sonra da görüleni ve görülmeyeni bilen Allah'a döndürüleceksiniz. O, size bütün yaptıklarınızı haber verecektir.

"De ki: Sizin kendisinden kaçtığınız –ve inkârınızdan cezasına çarptırılacağınız korkusundan dolayı temenni etmeye cesaret edemediğiniz– *ölüm muhakkak ki sizi bulacaktır."*

[81] Maide, 18.

Cümle « فَإِنَّهُ مُلاَقِيكُمْ ». « اِنَّ »'nin haberidir. « اَلَّذِى » şart manası taşıdığı için « اِنَّ »'nin haberine « فَ » gelmiştir.

"O, size bütün yaptıklarınızı haber verecektir." Dolayısıyla da sizi layık olduğunuz ceza ile cezalandıracaktır.

9 – Ey iman edenler! Cuma günü namaza çağrıldığı zaman hemen Allah'ı anmaya koşun ve alışverişi bırakın. Eğer siz gerçeği anlayan kimseler iseniz elbette bu sizin için daha hayırlıdır.

Nida; ezandır. « مِنْ » beyaniyyedir. « اِذَا »'yı beyan ve tefsir için getirilmiştir.

Cuma günü günlerin efendisidir. Nitekim hadisi şerifte:

"Kim Cuma günü ölürse Allah ona bir şehid sevabı verir ve onu kabir azabından korur." buyurulmuştur.

« فَاسْعَوْا » – *'koşun'* « فَمْضُوا » – *'gidin'* demektir. Bu şekilde de okunmuştur. Ferra şöyle demiştir:

« اَلسَّعْىُ », « اَلْمَضِىُّ » ve « اَلذَّهَابُ » aynı manadadırlar. « اَلسَّعْىُ » ile kastolunan süratle yürümek, koşmak değildir.

"Allah'ı anmaya..." Cumhura göre, *"hutbeye"* Ebu Hanife (ra)'e göre hatibin sadece: « اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ » diyerek okuduğu hutbe caizdir. Bu hükmü, bu yorumdan çıkarmıştır.

".. alışverişi bırakın." Zikrullah'a mani olan dünya meşgalelerinin terkini emretmeyi murad etti. Ancak onlar arasından özellikle alışverişi seçip zikretti. Çünkü Cuma günü zeval vaktinde alışveriş çokça yapılmaktadır. Dolayısıyla da onlara: *"Ahiret ticaretine koşun, dünya ticaretini terkedin, kendisinden daha faydalı ve daha karlı hiçbir şey olmayan Allah'ın zikrine koşun Faydası az olan alışverişi terk edin."* denildi.

"Bu sizin için daha hayırlıdır." Yani; Allah'ın (cc) zikrine koşmak sizin için alışverişten daha hayırlıdır.

10 – Namaz bitince yeryüzüne dağılın ve Allah'ın lütfundan isteyin. Allah'ı çok zikredin. Umulur ki kurtuluşa erersiniz.

"Namaz bitince –yani; eda edilince,– *yeryüzüne dağılın..."* Bu emri, ibahadır. (Yani; dağılabilirsiniz, serbestsiniz manasınadır.)

"Allah'ın lütfundan (nasip) *isteyin."* Yani; bu, rızık, ilim talebi, hasta ziyareti ve Allah (cc) için kardeş ziyareti olabilir.

"Allahı çok zikredin." Farzın edasına sizi muvaffak kıldığı için O'na şükredin.

11 - Onlar, bir ticaret ve eğlence gördükleri zaman, hemen dağılıp oraya giderler ve seni ayakta bırakırlar. De ki: Allah'ın yanında bulunan, eğlenceden ve ticaretten daha yararlıdır. Zira Allah rızık verenlerin en hayırlısıdır.

"Onlar bir ticaret ve eğlence gördükleri zaman hemen dağılıp ona giderler..." senden ayrılırlar ona giderler. Takdiri şöyledir:

"Ticaret gördüklerinde ona (ticarete)*, eğlence gördüklerinde de ona* (eğlenceye) *giderler şeklindedir."*

Zikredilen, diğerine delalet ettiği için ikisinden biri hazfedildi, özellikle ticareti seçip zikretti. Çünkü o, onlar (Medine halkı) nezdinde çok önemliydi. Rivayete göre Medine'de açlık ve pahalılık vardı. Peygamber (sav) Cuma günü hutbe okurken, Dihye b. Halife Şam'dan ticaret kervanıyla geldi. Herkes kalktı. Peygamberle (sav) birlikte sadece sekiz ya da on iki kişi kaldı. Bunun üzerine Peygamber (sav) şöyle buyurdu:

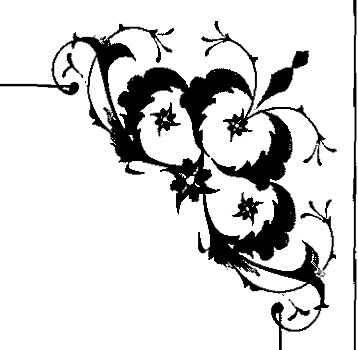
"Muhammed'in nefsini yedi kudretinde bulundurana andolsun ki, eğer hepsi çıksaydı Allah vadiyi ateş olarak üzerlerine tutuştururdu."

Kervan geldiğinde onu defle, dümbelekle ve alkışlarla karşılıyorlardı. *".. eğlence..."* sözü ile kastedilen budur.

"... Seni ayakta bırakırlar." seni ayakta hutbe okur (bir vaziyette) bırakırlar. Bunda hatibin hutbeyi ayakta okuması gerektiğine dair delil vardır.

"De ki: Allah'ın yanında bulunan –sevap– *eğlenceden ve ticaretten daha hayırlıdır. Zira Allah rızık verenlerin en hayırlısıdır."* Yani; alışverişi terk etmek suretiyle Allah'ın (cc) rızkından mahrum kalmazlar. Zira O, rızık verenlerin en hayırlısıdır.

Allahu A'lem.

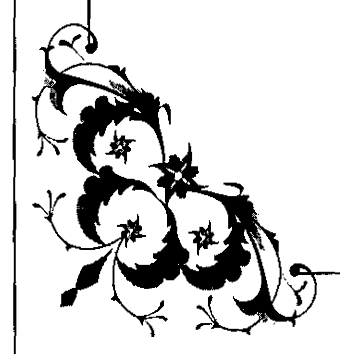

Sûre - 63

MÜNÂFİKÛN SÛRESİ

Bu sûre Medine'de nazil olmuştur; 11 âyettir.

Cüz - 28

1. — 11. ÂYETLER

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

إِذَا جَٓاءَكَ الْمُنَافِقُونَ قَالُوا نَشْهَدُ إِنَّكَ لَرَسُولُ اللّٰهِ وَاللّٰهُ يَعْلَمُ
إِنَّكَ لَرَسُولُهُ وَاللّٰهُ يَشْهَدُ إِنَّ الْمُنَافِقِينَ لَكَاذِبُونَ ﴿١﴾ اِتَّخَذُٓوا
أَيْمَانَهُمْ جُنَّةً فَصَدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللّٰهِ إِنَّهُمْ سَٓاءَ مَا كَانُوا
يَعْمَلُونَ ﴿٢﴾ ذٰلِكَ بِأَنَّهُمْ اٰمَنُوا ثُمَّ كَفَرُوا فَطُبِعَ عَلٰى قُلُوبِهِمْ
فَهُمْ لَايَفْقَهُونَ ﴿٣﴾ وَإِذَا رَأَيْتَهُمْ تُعْجِبُكَ أَجْسَامُهُمْ وَإِنْ يَقُولُوا
تَسْمَعْ لِقَوْلِهِمْ كَأَنَّهُمْ خُشُبٌ مُسَنَّدَةٌ يَحْسَبُونَ كُلَّ صَيْحَةٍ
عَلَيْهِمْ هُمُ الْعَدُوُّ فَاحْذَرْهُمْ قَاتَلَهُمُ اللّٰهُ أَنّٰى يُؤْفَكُونَ ﴿٤﴾
وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ تَعَالَوْا يَسْتَغْفِرْ لَكُمْ رَسُولُ اللّٰهِ لَوَّوْا رُؤُسَهُمْ
وَرَأَيْتَهُمْ يَصُدُّونَ وَهُمْ مُسْتَكْبِرُونَ ﴿٥﴾ سَوَٓاءٌ عَلَيْهِمْ أَسْتَغْفَرْتَ
لَهُمْ أَمْ لَمْ تَسْتَغْفِرْ لَهُمْ لَنْ يَغْفِرَ اللّٰهُ لَهُمْ إِنَّ اللّٰهَ لَا يَهْدِى

الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ ﴿٦﴾ هُمُ الَّذِينَ يَقُولُونَ لَا تُنْفِقُوا عَلٰى مَنْ عِنْدَ
رَسُولِ اللّٰهِ حَتّٰى يَنْفَضُّوا ۘ وَلِلّٰهِ خَزَآئِنُ السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ
وَلٰكِنَّ الْمُنَافِقِينَ لَا يَفْقَهُونَ ﴿٧﴾ يَقُولُونَ لَئِنْ رَجَعْنَآ إِلَى
الْمَدِينَةِ لَيُخْرِجَنَّ الْأَعَزُّ مِنْهَا الْأَذَلَّ ۘ وَلِلّٰهِ الْعِزَّةُ وَلِرَسُولِهِ
وَلِلْمُؤْمِنِينَ وَلٰكِنَّ الْمُنَافِقِينَ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٨﴾ يَآ أَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا
لَا تُلْهِكُمْ أَمْوَالُكُمْ وَلَآ أَوْلَادُكُمْ عَنْ ذِكْرِ اللّٰهِ ۚ وَمَنْ يَفْعَلْ ذٰلِكَ
فَأُولٰٓئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ ﴿٩﴾ وَأَنْفِقُوا مِنْ مَا رَزَقْنَاكُمْ مِنْ قَبْلِ
أَنْ يَأْتِيَ أَحَدَكُمُ الْمَوْتُ فَيَقُولَ رَبِّ لَوْلَآ أَخَّرْتَنِيٓ إِلٰٓى أَجَلٍ
قَرِيبٍ ۙ فَأَصَّدَّقَ وَأَكُنْ مِنَ الصَّالِحِينَ ﴿١٠﴾ وَلَنْ يُؤَخِّرَ اللّٰهُ نَفْسًا
إِذَا جَآءَ أَجَلُهَا ۘ وَاللّٰهُ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ ﴿١١﴾

Meali

1. Münafıklar sana geldiklerinde: "Şahitlik ederiz ki Sen Allah'ın peygamberisin." derler. Allah da bilir ki sen elbette kendisinin Peygamberisin. Allah hiç şüphesiz münafıkların yalancı olduklarına şehadet eder.

2. Çünkü onlar yeminlerini kalkan yapıp insanları Allah'ın yolundan saptırdılar. Gerçekten onların yaptıkları ne kötüdür!

3. Bunun sebebi, onların önce iman edip sonra inkâr etmeleridir. Bu yüzden kalpleri mühürlenmiştir. Artık onar hiç anlamazlar.

4. Onları gördüğün zaman kalıpları hoşuna gider, konuşurlarsa sözlerini dinlersin. Onlar sanki (duvara) yaslandırılmış kütüklerdir. Her gürültüyü kendi aleyhlerine sanırlar. Onlar düşmandır. Onlardan sakın. Allah onları kahretsin! Nasıl olup da döndürülüyorlar!

5. Onlara: "Gelin, Allah'ın peygamberi sizin için mağfiret dilesin." denildiği zaman başlarını çevirirler ve bundan sonra sen onların büyüklük taslayarak uzaklaştıklarını görürsün.

6. Onlara mağfiret dilesen de dilemesen de birdir. Allah onları katiyen bağışlamayacaktır. Çünkü Allah yoldan çıkmış topluluğu doğru yola iletmez.

7. Onlar: "Allah'ın elçisinin yanında bulunanlar için hiçbir şey harcamayın ki dağılıp gitsinler." diyenlerdir. Oysa göklerin ve yerin hazineleri Allah'ındır. Fakat münafıklar bunu anlamazlar.

8. Onlar: "Andolsun, eğer Medine'ye dönersek, üstün olan, en alçak olanı, oradan mutlaka çıkaracaktır." diyorlardı. Halbuki üstünlük ancak Allah'ın ve Peygamberinin ve mü'minlerindir. Fakat münafıklar bunu bilmezler.

9. Ey iman edenler! Mallarınız ve çocuklarınız sizi Allah'ı anmaktan alıkoymasın. Kim bunu yaparsa işte onlar ziyana uğrayanlardır.

10. Herhangi birinize ölüm gelip de: "Rabbim! Beni yakın bir süreye kadar geciktirsen de sadaka verip iyilerden olsam." demesinden önce size verdiğimiz rızıktan harcayın.

11. Allah, eceli gelince hiçbir nefsi geri bırakmaz. Allah, yaptıklarınızdan haberi olandır.

Tefsiri

1 – Münafıklar sana geldiklerinde: "Şahitlik ederiz ki Sen Allah'ın peygamberisin." derler. Allah da bilir ki sen elbette kendisinin Peygamberisin. Allah hiç şüphesiz münafıkların yalancı olduklarına şehadet eder.

"Münafıklar sana geldiklerinde: "Şahitlik ederiz ki Sen Allah'ın peygamberisin', derler." Onlar, kalpleriyle dillerinin bir olduğu, ittifak içerisinde olduğu bir şehadeti kastettiler. *"Allah da bilir ki sen elbette O'nun peygamberisin."* Yani; Allah (cc) da biliyor ki: İş, onların *"Hakikaten Sen Allah'ın Peygamberisin."* şeklindeki sözlerinin delalet ettiği gibidir. *"Allah, hiç şüphesiz münafıkların yalancı olduklarına şehadet*

eder." Kalpleriyle dillerinin bir olduğuna dair iddialarında münafıkların yalancı olduklarına şahitlik eder, ya da onlar o hususta yalancılardır. Çünkü kalpleriyle dilleri bir olmadığında bu gerçekte şehadet olmaz. Dolayısıyla onların, onu şehadet diye adlandırmalarında onlar yalancılardır.

Ya da onlar, kendilerine göre yalancılardır. Çünkü onlar, *"Hakikaten Sen Allah'ın peygamberisin."* şeklindeki sözlerinin yalan olduğuna ve kendisi hakkında bilgi verilen kişinin durumunun tersini bildiren bir haber olduğuna inanıyorlardı.

2 – Çünkü onlar yeminlerini kalkan yapıp insanları Allah'ın yolundan saptırdılar. Gerçekten onların yaptıkları ne kötüdür!

"Yeminlerini kalkan yaptılar." Esaret altına alınmaktan ve öldürülmekten korunmak için. Bunda « أَشْهَدُ » – *"şehadet ederim"*in yemin olduğuna dair delil vardır.

"İnsanları Allah yolundan saptırdılar." Nefret ettirmek ve şüpheler salmak suretiyle insanları İslam'dan saptırdılar.

"Gerçekten onların yaptıkları ne kötüdür." İki yüzlü davranmaları ve insanları Allah yolundan saptırmaları ne kötüdür. « سَاءَ »'de taaccüp manası vardır ki o, onların işlerinin dinleyenler nezdinde büyültülmesidir.

3 – Bunun sebebi, onların önce iman edip sonra inkâr etmeleridir. Bu yüzden kalpleri mühürlenmiştir. Artık onar hiç anlamazlar.

« ذَلِكَ » – *'bu'* sözü *"Gerçekten yaptıkları şey ne kötüdür."* sözüne işarettir.Yani; onların, amelce insanların en kötüsü olduğuna şehadet eden bu söz onların önce iman etmeleri sonra da inkâr etmeleri sebebiyledir.

Ya da; *"bu"* sözü, onların iki yüzlülük, yalan ve yeminlerle korunma hususundaki nitelendirilen hallerine işarettir. Yani; bütün bunlar, onların iman etmeleri sonra da inkâr etmeleri sebebiyledir. Yani; onlar kelime-i şehadeti getirdiler ve İslam'a giren kişilerin yaptığını yaptılar. Bundan sonra da:

"Eğer Muhammed'in (sav) dedikleri doğruysa biz de eşeğiz." sözüyle ve benzeri sözlerle inkârları ortaya çıkmıştır. Ya da önce mü'minlerin yanında iman getirdiler Daha sonra da şeytanlarının yanında İslam'ı alaya alarak inkâr ettiler.

﴿وَاِذَا لَقُوا الَّذِينَ اٰمَنُوا قَالُوٓا اٰمَنَّا﴾

"İman edenlerle karşılaştıklarında 'iman ettik' dediler."[82] ayetinde olduğu gibi.

"Bu yüzden kalpleri mühürlenmiştir." İman kalplerine girmesin diye kalpleri, ikiyüzlülüklerinin cezası olarak mühürlenmiştir.

"Artık onlar hiç anlamazlar." düşünmezler ya da imanın doğruluğunu bilmezler.

4 – Onları gördüğün zaman kalıpları hoşuna gider, konuşurlarsa sözlerini dinlersin. Onlar sanki elbise (duvara) **yaslandırılmış kütüklerdir. Her gürültüyü kendi aleyhlerine sanırlar. Onlar düşmandır. Onlardan sakın. Allah onları kahretsin! Nasıl olup da döndürülüyorlar!**

"Onları gördüğün zaman kalıpları hoşuna gider." sözündeki hitap Rasulullah (sav)'dir. Ya da hitap olunan herkesedir.

Abdullah b Ubey, iri yarı, yakışıklı ve düzgün konuşan bir adamdı. Münafık takımı da onun gibiydi. Onlar, Peygamber (sav)'in meclisine gelirler, orada duvara dayanıp otururlar ve tumturaklı sözler söylerlerdi. Güzel görünümlü idiler. Peygamber (sav) ve orada hazır bulunanlar onların kalıplarını beğeniyorlar ve onların sözlerine kulak veriyorlardı.

« كَاَنَّهُمْ خُشُبٌ » sözü « هُمْ كَاَنَّهُمْ خُشُبٌ » – *"onlar sanki kütüklerdir"* takdiri üzere mahallen merfudur. Ya da o başlangıç cümlesidir. İrapta mahalli yoktur.

« مُسَنَّدَةٌ » – *"elbise giydirilmiş"* duvara dayatılmış: Duvara yaslanmaları hususunda imandan ve hayırdan uzak varlıklar oldukları halde duvara dayatılmış kütüklere benzetildiler. Çünkü kendisinden istifade edilen bir kütük tavanda, duvarda ya da istifade olunan bir başka yerde olur. Terk edildiği istifade olunmadığı müddetçe de duvara dayatılır. Dola-

[82] Bakara, 14; 76.

yısıyla onlar, kendilerinden istifade olunması hususunda kütüğe benzetildiler.

Ya da onlar, ruhsuz kalıpları duygusuz bedenler oldukları için kütüklere benzetildiler.

Abbas b. Ferdl yoluyla gelen rivayeti dışında Ebu Amr'a ve Ali'ye göre « خُشْبٌ » şeklindedir. « بُدْنٌ — بَدَنَةٌ » de olduğu gibi.

« خَشَبَةٌ »'ün çoğuludur. « خُشُبٌ » ise « ثُمُرٌ — ثَمَرَةٌ » kelimelerinde olduğu gibidir.

« كُلَّ صَيْحَةٍ » birinci mef'uldur, ikinci meful ise « عَلَيْهِمْ » ve sözün tamamlandığı şeydir. Yani; *"Onlar korkularından dolayı her gürültüyü kendi aleyhlerine meydana gelmiş, onlara zarar verecek bir şey sanırlar."* Şunu kastediyor:

Asker içinde bir münadi nida etse, yahut bir hayvan boşanıp kaçsa, yahut kaybolan bir şeyi bulmak için nida edilse onun, başlarına kötü bir iş getireceğini sanırlar. Daha sonra şöyle buyurdu:

"Onlar düşmandır." Yani; onlar, düşmanlıkta dört dörtlüktürler. Çünkü en azılı düşman, kaburgasının altında şiddetli hastalığı olduğu halde kinini gizleyip sana karşı gülümseyendir.

"Onlardan sakın." onların dış görünüşlerine aldanma.

"Allah onları kahretsin." Bu, onlar aleyhine söylenmiş bir bedduadır. Ya da onlara bununla beddua etmelerinin mü'minlere öğretilmesidir.

"Nasıl olup da döndürülüyorlar?" Nasıl da haktan sapıyorlar. Bu (soru) onların cehaletlerine ve sapkınlıklarına karşı hayreti ifade içindir.

5 - Onlara: "Gelin, Allah'ın peygamberi sizin için mağfiret dilesin." denildiği zaman başlarını çevirirler ve bundan sonra sen onların büyüklük taslayarak uzaklaştıklarını görürsün.

"Onlara 'Gelin, Allah'ın peygamberi sizin için mağfiret dilesin' denildiği zaman başlarını çevirirler." Bundan yüz çevirerek ve büyüklük taslayarak başlarını eğerler.

Nafi'ye göre « لَوَّوْا » şeklindedir.

"Onların büyüklük taslayarak uzaklaştıklarını görürsün." Özür dileme ve bağışlanmayı talep etme hususunda büyüklük taslayarak yüz çevirdiklerini görürsün.

Rivayete göre Rasulullah (sav), Müreysi suyunun başında Beni Mustalik kabilesiyle karşılaştı. –Müreysi suyu onların suyuydu– onları hezimete uğrattı ve katletti.

Suyun başında, Ömer (ra)'ın hizmetçisi Cehcah b. Said ile Abdullah b. Ubey'in dostu Sinan el Cuhenî arasında izdiham yaşandı ve dövüştüler. Cehcah:

– *Yetişin ey muhacirler!* diye bağırdı. Sinan da:

– *Yetişin ey Ensar!"* diye bağırdı. Fakir muhacirlerden olan Cu'al Cehcaha yardıma geldi ve Sinan'ı tokatladı. Bunun üzerine Abdullah b. Ubey, Cual'e:

– *Demek öyle,* dedi ve:

– *Biz Muhammed'le ancak tokatlanmak için arkadaşlık kurduk. Vallahi bizimle onların durumu, "Besle köpeği yesin seni" sözünde olduğu gibidir. Ama vallahi Medine'ye dönersek herhalde en şerefli ve kuvvetli olanı, en hakir ve zayıf olanı elbette oradan çıkarır.*

Şerefli ve kuvvetli olanla, kendisini, hakir ve zayıf olanla da Rasulullah (sav)'i kastetmiştir. Daha sonra kavmine şöyle dedi:

– *Vallahi eğer Cu'al'e ve diğer fakir arkadaşlarına yemeğin fazlasını vermeseydiniz onlar da boynunuza binmezlerdi. Artık onlara bir şey vermeyin ki Muhammed'in etrafından dağılsınlar.*

Bu sözleri Zeyd b Erkam (ra) işitmişti. -Henüz pek gençti.- Şöyle dedi:

– *Vallahi kavmin içinde zelil ve menfur olan sensin. Muhammed (sav)'in başında Rahman'ın yücelttiği ve Müslümanların da kuvvet verdiği Mirac Tacı vardır.* Bu söz üzerine Abdullah:

– *Sus, şaka yapıyordum.* dedi. Daha sonra Zeyd (ra) olayı Rasulullah (sav)'e bildirdi. Ömer (ra):

– *Ya Rasulellah! Bırak da şu münafığın boynunu vurayım.* dedi. Peygamber (sav):

– *"O zaman Medine'de ileri gelen bir çok ailede ızdırap ve sıkıntı meydana gelir."* buyurdu. Ömer (ra):

– *Onu bir muhacirin öldürmesini çirkin görüyorsan o zaman ensardan birine emret.* dedi. Peygamber (sav):

– *"İnsanlara, 'Muhammed ashabını öldürüyor' dedirtmem."* buyurdu. Abdullah b. Ubey'e de:

– *"Bana ulaşan sözü söyledin mi?"* buyurdu. Abdullah:

– *Sana kitabı indiren Allah'a andolsun ki böyle bir şey söylemedim. Zeyd yalan söylüyor.* dedi. İşte bu:

"Onlar yeminlerini kalkan yaptılar." ayetindeki olaydır. Bunun üzerine orada hazır bulunanlar da:

– *Ya Rasulallah! O bizim efendimizdir, büyüğümüzdür. Onun aleyhine bir çocuğun sözüne inanma. Belki de o vehme kapılmıştır. Onun sözlerini belleyememiştir.* dediler.

Ayet inince Rasulullah (sav), Zeyd'e (ra):

– *Ey çocuk! Allah seni tasdik etti. Münafıkları da yalanladı.* buyurdu. Abdullah'ın yalanı ortaya çıkınca ona:

– *Hakkında pek şiddetli ayetler nazil oldu. Bari Rasulullah'a git de yarlığanmanı Allah'tan niyaz ediversin.* denildi de o, kafasını çevirdi ve:

– *İman etmemi istediniz iman ettim, malımdan zekat vermemi emrettiniz verdim, bir Muhammed'e secde etmem kaldı.* dedi. Bu söz üzerine de:

"Onlara, 'Gelin, Allah'ın peygamberi sizin için mağfiret dilesin.' Denildiği zaman başlarını çevirirler." ayeti nazil oldu. Aradan çok gün geçmedi çetin bir hastalığa yakalandı ve öldü.

6 – Onlara mağfiret dilesen de dilemesen de birdir. Allah onları katiyen bağışlamayacaktır. Çünkü Allah, yoldan çıkmış topluluğu doğru yola iletmez.

Yani; ikiyüzlülük üzere devam ettikleri müddetçe Allah (cc) onları katiyen bağışlamayacaktır. Mana şudur: *"Onlar için istiğfar edilip edilme-*

mesi birdir. Çünkü onlar inkârlarından dolayı ona iltifat etmezler ve onu bir şey saymazlar."

Ya da, Allah (cc) onları bağışlamaz, demektir.

İstifham edatının hazfi üzere « اَسْتَغْفَرْتَ » şeklinde de okunmuştur. Çünkü muadele (eşitlik, denklik) « أَمْ »; buna (istifham edatına) delalet etmektedir.

7 – Onlar: "Allah'ın elçisinin yanında bulunanlar için hiçbir şey harcamayın ki dağılıp gitsinler." diyenlerdir. Oysa göklerin ve yerin hazineleri Allah'ındır. Fakat münafıklar bunu anlamazlar.

"Dağılıp gitsinler" ayrılsınlar.

"Göklerin ve yerin hazineleri Allah'ındır" Yani, Rızıklar ve taksimat O'na aittir. Medine halkı onlara infak etmekten kaçınsa bile onları, onlar tarafından rızıklandıran O'dur.

"Fakat münafıklar bunu anlamazlar." Fakat Abdullah ve emsalleri cahil kişilerdir, bunu anlamazlar da şeytanın, kendilerine süslü gösterdiği şeylerle hezeyan savururlar, saçmalarlar.

8 – Onlar: "Andolsun, eğer Medine'ye dönersek, üstün olan, en alçak olanı, oradan mutlaka çıkaracaktır." diyorlardı. Halbuki üstünlük ancak Allah'ın ve Peygamberinin ve mü'minlerindir. Fakat münafıklar bunu bilmezler.

"Eğer ... dönersek" Ben-i Mustalik Gazası'ndan.

"İzzet (üstünlük)"; galebe ve kuvvet.

"İzzet, ancak Allah'ın, Rasulü'nün ve mü'minlerindir." İzzet, Allah'a (cc), Allah'ın (cc) yücelttiği ve teyid ettiği Rasulü'ne ve mü'minlere aittir. Onlar (Resuller ve mü'minler) bununla üstün kılınmışlardır. Alçaklık ve değersizlik de şeytana ve şeytanın kâfir ve münafıklardan oluşan arkadaşlarına aittir.

Eski elbiseler giyen saliha bir kadının şöyle dediği nakledilmiştir:

"İslam dini üzere değil miyim? Beraberinde zilletin olmadığı üstünlük odur. Beraberinde fakirliğin olmadığı zenginlik de odur."

Bir adam Hz. Hasan'a (ra):

– *İnsanlar sende kibir olduğunu düşünüyorlar.* dedi de O (ra):

– *"O kibir değildir. İzzettir."* dedi ve bu ayeti okudu.

9 – Ey iman edenler! Mallarınız ve çocuklarınız sizi Allah'ı anmaktan alıkoymasın. Kim bunu yaparsa işte onlar ziyana uğrayanlardır.

"Sizi ... alıkoymasın." Sizi meşgul etmesin.

"Mallarınız" mallarınız, mallarınızdaki tasarruf ve kar etmek, artırmak ve yavru almak için malınızı kullanmada gösterdiğiniz gayret.

"Çocuklarınız" çocuklarınız, onlarla gülüp oynaşmanız, onlara şefkat göstermeniz ve onların ihtiyaçlarını karşılamanız.

"Allah'ı anmaktan" Yani; beş vakit namazdan ya da Kur'an'dan.

"Kim bunu yaparsa" Dinden uzaklaşıp dünya ile meşgul olmayı kastediyor. Denildi ki:

"Bu, kim halini düzeltmek yerine malını çoğaltmakla ve ahretini ıslah yerine çocuklarını razı kılmaya çalışmakla iştigal ederse..." demektir.

"İşte onlar –ebedi olanı fani olana sattıkları için ticaretlerinde– *ziyana uğrayanlardır."*

10 – Herhangi birinize ölüm gelip de: "Rabbim! Beni yakın bir süreye kadar geciktirsen de sadaka verip iyilerden olsam." demesinden önce size verdiğimiz rızıktan harcayın.

« مِمَّا »'daki « مِنْ » teb'iz içindir. (Yani; ondan bir kısmını, demektir.) Kast olunan, farz-vacip olan infaktır.

"Her birinize ölüm gelmezden önce..." Yani; ölümün emarelerini görmezden, yaşama ümidini kesen şeyleri müşahede etmezden ve infak etme işinin kişiye güç gelmesinden önce.

"Beni yakın bir süreye kadar geciktirsen de sadaka verip iyilerden olsam." Ölümümü az bir zaman geciktirsen de ben sadaka verip iman edenlerden olsam.

« فَأَصَّدَّقَ », « لَوْلَاَ »'nın cevabıdır. Ayet mü'minler hakkındadır. Ayetin münafıklar hakkında olduğu da söylendi.

Ebu Amr'a göre « وَأَكُونَ » şeklindedir, lafız « أَصَّدَّقَ » üzerine atfen mansuptur. « أَكُنْ » şeklinde meczum olması « فَأَصَّدَّقَ »'nın mahalli üzerine atıf olduğu içindir. Buna da sanki şöyle denilmiştir:

"Eğer ölümümü geciktirirsen sadaka verip salihlerden olurum."

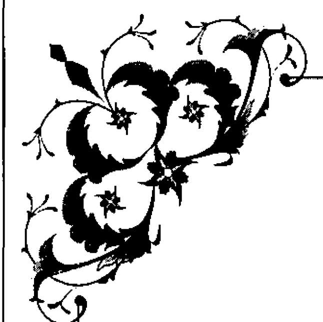
11 – Allah, eceli gelince hiçbir nefsi geri bırakmaz. Allah, yaptıklarınızdan haberi olandır.

Allah (cc), hiç kimsenin ölümünü, levhi mahfuzda yazılı olan eceli geldiğinde geciktirmez.

Hammad ve Yahya'ya göre « يَعْمَلُونَ » şeklindedir. Mana şudur:

"Siz ölümün, vaktinden sonraya geciktirilmesine hiçbir yol olmadığını, onun kesin olarak geleceğini ve Allah Teala'nın da sizin amellerinizi bildiğini, dolayısıyla da emredilen sadakayı ve diğerlerini vermeyen kişiler: Ona göre cezalandıracağını bildiğinizde artık vacibin sorumluluğundan kurtulmaya çalışmaktan ve Allah Teala'nın huzuruna varışa hazırlanmaktan başka hiçbir şey kılmamıştır. Doğruyu en iyi bilen Allah'tır (cc)."

❁ ❁ ❁

Sûre - 64

TEĞÂBÜN SÛRESİ

Bu sûre Medine'de nazil olmuştur;

18 âyettir.

Cüz - 28

TEĞABÜN SÛRESİ

Bu surenin Mekke'de ya da Medine'de nazil olduğu hususunda ihtilaf edilmiştir. On sekiz ayettir.

1. — 18. ÂYETLER

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

يُسَبِّحُ لِلّٰهِ مَا فِى السَّمٰوَاتِ وَمَا فِى الْأَرْضِ لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ
الْحَمْدُ وَهُوَ عَلٰى كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ ﴿١﴾ هُوَ الَّذِى خَلَقَكُمْ
فَمِنْكُمْ كَافِرٌ وَمِنْكُمْ مُؤْمِنٌ وَاللّٰهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ﴿٢﴾
خَلَقَ السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضَ بِالْحَقِّ وَصَوَّرَكُمْ فَأَحْسَنَ صُوَرَكُمْ
وَإِلَيْهِ الْمَصِيرُ ﴿٣﴾ يَعْلَمُ مَا فِى السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ وَيَعْلَمُ مَا
تُسِرُّونَ وَمَا تُعْلِنُونَ وَاللّٰهُ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ ﴿٤﴾ أَلَمْ يَأْتِكُمْ
نَبَؤُا الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ قَبْلُ فَذَاقُوا وَبَالَ أَمْرِهِمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ
أَلِيمٌ ﴿٥﴾ ذٰلِكَ بِأَنَّهُ كَانَتْ تَأْتِيهِمْ رُسُلُهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ فَقَالُوا
أَبَشَرٌ يَهْدُونَنَا فَكَفَرُوا وَتَوَلَّوْا وَاسْتَغْنَى اللّٰهُ وَاللّٰهُ غَنِىٌّ
حَمِيدٌ ﴿٦﴾ زَعَمَ الَّذِينَ كَفَرُوا أَنْ لَنْ يُبْعَثُوا قُلْ بَلٰى وَرَبِّى

لَتُبْعَثُنَّ ثُمَّ لَتُنَبَّؤُنَّ بِمَا عَمِلْتُمْ وَذٰلِكَ عَلَى اللّٰهِ يَسِيرٌ ﴿٧﴾
فَاٰمِنُوا بِاللّٰهِ وَرَسُولِهِ وَالنُّورِ الَّذِى أَنْزَلْنَا وَاللّٰهُ بِمَا تَعْمَلُونَ
خَبِيرٌ ﴿٨﴾ يَوْمَ يَجْمَعُكُمْ لِيَوْمِ الْجَمْعِ ذٰلِكَ يَوْمُ التَّغَابُنِ وَمَنْ
يُؤْمِنْ بِاللّٰهِ وَيَعْمَلْ صَالِحًا يُكَفِّرْ عَنْهُ سَيِّئَاتِهِ وَيُدْخِلْهُ جَنَّاتٍ
تَجْرِى مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا ذٰلِكَ الْفَوْزُ
الْعَظِيمُ ﴿٩﴾ وَالَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِاٰيَاتِنَا أُولٰئِكَ أَصْحَابُ
النَّارِ خَالِدِينَ فِيهَا وَبِئْسَ الْمَصِيرُ ﴿١٠﴾ مَا أَصَابَ مِنْ مُصِيبَةٍ
إِلَّا بِإِذْنِ اللّٰهِ وَمَنْ يُؤْمِنْ بِاللّٰهِ يَهْدِ قَلْبَهُ وَاللّٰهُ بِكُلِّ شَىْءٍ عَلِيمٌ
﴿١١﴾ وَأَطِيعُوا اللّٰهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ فَإِنْ تَوَلَّيْتُمْ فَإِنَّمَا عَلٰى
رَسُولِنَا الْبَلَاغُ الْمُبِينُ ﴿١٢﴾ اَللّٰهُ لَا إِلٰهَ إِلَّا هُوَ وَعَلَى اللّٰهِ
فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ ﴿١٣﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا إِنَّ مِنْ أَزْوَاجِكُمْ
وَأَوْلَادِكُمْ عَدُوًّا لَكُمْ فَاحْذَرُوهُمْ وَإِنْ تَعْفُوا وَتَصْفَحُوا
وَتَغْفِرُوا فَإِنَّ اللّٰهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿١٤﴾ إِنَّمَا أَمْوَالُكُمْ وَأَوْلَادُكُمْ
فِتْنَةٌ وَاللّٰهُ عِنْدَهُ أَجْرٌ عَظِيمٌ ﴿١٥﴾ فَاتَّقُوا اللّٰهَ مَا اسْتَطَعْتُمْ
وَاسْمَعُوا وَأَطِيعُوا وَأَنْفِقُوا خَيْرًا لِأَنْفُسِكُمْ وَمَنْ يُوقَ شُحَّ
نَفْسِهِ فَأُولٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴿١٦﴾ إِنْ تُقْرِضُوا اللّٰهَ قَرْضًا حَسَنًا
يُضَاعِفْهُ لَكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ وَاللّٰهُ شَكُورٌ حَلِيمٌ ﴿١٧﴾ عَالِمُ الْغَيْبِ
وَالشَّهَادَةِ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿١٨﴾

Meali

1. Göklerde ve yerde ne varsa hepsi Allah'ı tesbih eder. Mülk O'nundur. Hamd O'nadır. Her şeye gücü yeten O'dur.

2. Sizi yaratan O'dur. Böyle iken kiminiz kâfir, kiminiz mü'mindir. Allah yaptıklarınızı görendir.

3. Zira gökleri ve yeri hak ile yarattı. Sizi şekillendirdi ve şekillerinizi de güzel yaptı. Dönüş ancak O'nadır.

4. Göklerde ve yerde olanları bilir. Gizlediklerinizi ve açığa vurduklarınızı da bilir. Allah kalplerde olanı bilendir.

5. Öncekilerden kâfir olanların haberi size ulaşmadı mı? Çünkü onlar (dünyada) günahlarının cezasını çektiler. *(Ayrıca ahirette)* onlar için acı bir azap vardır.

6. O azabın sebebi şu ki: Onlara peygamberleri apaçık deliler getirmişlerdi. Fakat onlar: "Bir insan mı bizi doğru yola götürecekmiş?" dediler. İnkâr etiler ve yüz çevirdiler. Allah da hiçbir şeye muhtaç olmadığını gösterdi. Allah zengindir, hamda layıktır.

7. İnkâr edenler, kesinlikle diriltilmeyeceklerini ileri sürdüler. De ki: "Hayır! Rabbime andolsun ki mutlaka diriltileceksiniz. Sonra yaptıklarınız size haber verilecektir." Bu, Allah'a göre kolaydır.

8. Onun için Allah'a, peygamberine ve indirdiğimiz o nura *(Kur'an'a)* inanın. Allah yaptıklarınızdan haberdardır.

9. Toplanma günü için sizi topladığı zaman *(Allah her şeyi bilir)* işte o gün, *(kimin aldandığının açığa çıkacağı)* aldanma günüdür. Kim Allah'a inanır ve yararlı iş yaparsa Allah onun kötülüklerini örter ve onu içinde ebedi kalacakları altlarından ırmaklar akan cennetlere sokar. İşte büyük kurtuluş budur.

10. İnkâr eden ve ayetlerimizi yalanlayanlara gelince, işte onlar cehennem ehlidirler. Orada ebedi kalacaklardır. Ne kötü gidilecek yerdir orası!

11. Allah'ın izni olmaksızın hiçbir musibet isabet etmez. Kim Allah'a inanırsa Allah onun kalbini doğruya götürür. Allah her şeyi bilendir.

12. Allah'a itaat edin. Peygamberine de itaat edin. Yüz çevirirseniz bilin ki elçimize düşen apaçık bir duyurmadır.

13. Allah *(vardır, birdir.)* O'ndan başka ilah koktur. Mü'minler yalnız Allah'a dayanıp güvensinler.

14. Ey iman edenler! Eşlerinizden ve çocuklarınızdan size düşman olanlar da vardır. Onlardan sakının. Ama affeder, kusurlarını başlarına kakmaz, hoş görür ve bağışlarsanız bilin ki: Allah çok bağışlayan, çok esirgeyendir.

15. Doğrusu mallarınız ve çocuklarınız sizin için bir imtihandır. Büyük mükafat ise Allah'ın yanındadır.

16. O halde gücünüzün yettiği kadar Allah'tan korkun. Dinleyin, itaat edin, kendi iyiliğinize olarak harcayın, kim nefsinin cimriliğinden korunursa işte onlar kurtuluşa erenlerdir.

17. Eğer Allah'a içten gelen istekle ödünç verirseniz, Allah, onu sizin için kat kat artırır ve sizi bağışlar. Allah, çok mükâfat verendir, ama ceza vermekte acele etmeyendir.

18. Görülmeyeni ve görüleni bilendir. Üstündür, hikmet sahibidir.

Tefsiri

1 – Göklerde ve yerde ne varsa hepsi Allah'ı tesbih eder. Mülk O'nundur. Hamd O'nadır. Her şeye gücü yeten O'dur.

Mülkün ve hamdin hassaten Allah Teala'ya ait olduğuna delalet etsin diye zarfları (« لَهُ » – *'O'na aittir'*) öne aldı. Bu böyledir. Çünkü mülk gerçekte O'na aittir. Çünkü O her şeyi yoktan var eden ve ayakta tutandır. Hamd de böyledir. Çünkü asıl nimetler ve asıllar vasıtasıyla meydana gelen nimetler O'ndandır. Mülkün O'ndan başkasına aidiyeti ise O'nun hakim kılmasıyla ve koruma ve gözetime vermesiyledir. Başkasına hamd (teşekkür) edilmesi ise; Allah'ın nimetinin onun elinden geçtiğini kabuldür.

2 – Sizi yaratan Odur. Böyle iken kiminiz kâfir, kiminiz mü'mindir. Allah yaptıklarınızı görendir.

".. kiminiz kâfir kiminiz mü'mindir..." Yani; kiminiz inkâra razı olmuştur, onu işlemektedir, kiminiz de imana razı olmuştur, onu işlemektedir. *"Allah yaptıklarınızı görendir."* ayeti buna delalet etmektedir. Yani;

O, amellerinizin bir parçası olan inkârınızı ve imanınızı bilen ve görendir, demektir. Mana şudur:

O, size asıl nimetle ihsanda bulunmuştur. O da; yaratma ve yoktan var etmedir. Aslında tamamınızın şükretmesi gerekiyordu. Size ne oldu da parçalara bölündünüz. Kiminiz inkâr etti, kiminiz iman? Küfrü önce zikretti. Çünkü inkâr edenler diğerlerine göre daha fazladır. Bu, *"iki menzile arasında bir menzile daha var"* diyen Mutezilenin sözüne cevaptır. Denildi ki:

"O, sizi yaratandır. Böyle iken kiminiz hakkı inkâr ediyor, –onlar ateistlerdir.– *kiminiz de ona inanıyor."*

3 - Zira gökleri ve yeri hak ile yarattı. Sizi şekillendirdi ve şekillerinizi de güzel yaptı. Dönüş ancak O'nadır.

"Hak ile" en üstün hikmetle. O da; amel etmeleri ve Allah'ın (cc) buna göre onları cezalandırması için dünyayı mükelleflerin yaşama yeri kılmasıdır.

"Sizi şekillendirdi ve şekillerinizi de güzel yaptı." Yani sizi bütün canlıların en güzeli ve en zarifi kıldı. Bunun delili de; insanın, suretinin, göründüğü şeklin dışındaki herhangi bir surete dönüşmesini temenni etmemesidir. Onun yüz üstü değil de ayakta duran bir şekilde yaratılması onun suretinin güzelliğindendir. Şekli, sureti ve yaratılışı çirkin olanda çirkinlik yoktur. Ancak güzellik derece derecedir. Üst dereceye göre alttakini güzel bulmayız. Fakat bu onu güzellik sınırından çıkarmaz. Hükema şöyle demiştir:

"İki şeyin sınırı yoktur. Beden güzelliği ve ifade güzelliği."

"Dönüş ancak O'nadır." Dolayısıyla O sizin suretlerinizi güzelleştirdiği gibi siz de kalplerinizi güzelleştirin.

4 - Göklerde ve yerde olanları bilir. Gizlediklerinizi ve açığa vurduklarınızı da bilir. Allah kalplerde olanı bilendir.

Önce göklerde ve yerde olan şeyleri bildiğini, sonra kulların gizlediği ve açığa vurduğu şeyleri bildiğini, daha sonra da kalplerde olanı bildiğini hatırlattı. Küllî ya da cüzî hiçbir şeyin kendisine gizli kalmadığını, dolayısıyla da kendisinden korkulması, sakınılması ve rızasına uygun olmayan hiçbir şeyin işlenmesine cüret edilmemesi gerektiğini hatırlattı.

İlim kelimesinin tekrarı, tehdidin tekrarı mahiyetindedir.

"Kiminiz kâfir, kiminiz mü'min" sözünden sonra zikredilenlerin tamamı, inkâra karşı tehdit manasınadır. İnkâr; yaratıcıya karşı isyan ve nimetine karşı şükürsüzlüktür.

5 - Öncekilerden kâfir olanların haberi size ulaşmadı mı? Çünkü onlar (dünyada) **günahlarının cezasını çektiler.** (Ayrıca ahirette) **onlar için acı bir azap vardır.**

"Size ulaşmadı mı?" Hitap, Mekke kâfirlerinedir.

"Öncekilerden kâfir olanların haberi..." Yani; Nuh, Hud, Salih ve Lut (asm)'un kavimlerinin haberi.

"Onlar günahlarının cezasını çektiler." Yani; onlar küfürlerinin cezasını dünyada tattılar. Onlar için ahirette acı bir azap vardır.

6 – O azabın sebebi şu ki: Onlara peygamberleri apaçık deliler getirmişlerdi. Fakat onlar "Bir insan mı bizi doğru yola götürecekmiş?" dediler. İnkâr etiler ve yüz çevirdiler. Allah da hiçbir şeye muhtaç olmadığını gösterdi. Allah zengindir, hamda layıktır.

"O"; dünyada çektikleri cezaya ve ahirette kendileri için hazırlanan azaba dair zikredilenlere işarettir. Bu, şu durum ve söz sebebiyledir. Onlara peygamberleri apaçık deliller (mucizeler) getirmişlerdi.

"Fakat onlar 'Bir insan mı bizi doğru yola götürecekmiş?' dediler." Taşlara tapınmayı inkâr etmedikleri halde insan nevinden peygamber geleceğini inkâr ettiler. Peygamberleri inkâr ettiler ve imandan yüz çevirdiler.

"Allah da hiçbir şeye muhtaç olmadığını gösterdi." Her şeyi kapsasın diye mutlak olarak zikretti. İmanları ve itaatleri de bu cümledendir. Yani; onların imanına ve itaatine de ihtiyacı yoktur. Allah (cc) mahlukatından müstağnidir. Yaptıkları sebebiyle hamda layıktır.

7 – İnkâr edenler, kesinlikle diriltilmeyeceklerini ileri sürdüler. De ki: Hayır! Rabbime andolsun ki mutlaka diriltileceksiniz. Sonra yaptıklarınız size haber verilecektir. Bu, Allah'a göre kolaydır.

"İnkâr edenler..." Yani; Mekke halkı « الزَّعْمُ » Bir şey hakkında bilmeden bilgi iddiasında bulunmaktır. İki mef'ul alır. Devamıyla birlikte « أَنْ » iki mef'ul yerine geçmektedir. Takdiri: « أَنَّهُمْ لَنْ يُبْعَثُوا » – *"Kendilerinin diriltilmeyeceklerini ileri sürdüler."* şeklindedir.

« بَلَى » – *'Hayır...'* Bu, « لَنْ »'den sonraki şeyin varlığını ispattır ki o da; diriliştir.

"Rabbimize andolsun ki mutlaka diriltileceksiniz." Haber verişi yeminle tekid etti. Eğer:

– *"İnkâr ettikleri şey üzerine yemin etmenin manası nedir?"* dersen derim ki:

– *"Bu caizdir. Çünkü bununla yapılan tehdidin kalplerdeki tesiri daha büyüktür."* Sanki onlara: *"İnkâr ettiğiniz şey kesin mevcuttur."* denilmiştir.

"Bu –diriliş– *Allah'a* (cc) *göre kolaydır* –basittir.*"*

8 – Onun için Allah'a, peygamberine ve indirdiğimiz o nura (Kur'an'a) **inanın. Allah yaptıklarınızdan haberdardır.**

"Peygamberine..." Muhammed (sav)'e. *".. indirdiğimiz o nura..."* yani Kur'an'a. Çünkü O, her şeyin hakikatini açıklamaktadır. Dolayısıyla nurda olduğu gibi onunla hidayet bulunur.

"Allah yaptıklarınızdan haberdardır." Dolayısıyla işlerinizi kontrol altına alınız.

9 – Toplanma günü için sizi topladığı zaman (Allah her şeyi bilir) **işte o gün,** (kimin aldandığının açığa çıkacağı) **aldanma günüdür. Kim Allah'a inanır ve yararlı iş yaparsa Allah onun kötülüklerini örter ve onu içinde ebedi kalacakları altlarından ırmaklar akan cennetlere sokar. İşte büyük kurtuluş budur.**

Zarf, « يَوْمَ », « لَتُنَبَّؤُنَّ » sözü ile ya da gizli « اُذْكُرْ » – *'hatırla'* kelimesi ile mansuptur.

"Toplanma günü..." öncekilerin ve sonrakilerin toplandığı gün.

"İşte o gün (kimin aldandığının açığa çıkacağı) *aldanma günüdür."* Bu, insanların ticaretteki aldanmalarından istiare olunmuştur. O da; ha-

diste geçtiği üzere cehennemliklerin –eğer cennetlik olsalardı– konup yerleşecekleri yerlere cennetliklerin yerleşmesi ve cennetliklerin –eğer cehennemlik olsalardı– konup yerleşecekleri yerlere de cehennemliklerin yerleşmesi suretiyle bir kısmının diğer kısmını aldatmasıdır. İnsanlar, bu günün dışında aldandıkları halde bu güne aldanma günü denmesi ona gösterilen bir tazimdir. Zira o günün aldanışı gerçek bir aldanıştır. Dünya işlerindeki aldanış değildir.

« صَالِحًا » kelimesi mastar için sıfattır. Yani; « عَمَلاً صَالِحًا » – *'salih amel'* demektir. Medine ve Şam kıraat imamlarına göre her ikisinde de « نُكَفِّرْهُ ve نُدْخِلْهُ» şeklinde « ن » iledir.

10 – İnkâr eden ve ayetlerimizi yalanlayanlara gelince, işte onlar cehennem ehlidirler. Orada ebedi kalacaklardır. Ne kötü gidilecek yerdir orası!

11 – Allah'ın izni olmaksızın hiçbir musibet isabet etmez. Kim Allah'a inanırsa Allah onun kalbini doğruya götürür. Allah her şeyi bilendir.

Musibet; şiddet, hastalık, aileden birinin ölümü ya da keder veren herhangi bir şeydir.

"Allah'ın izni olmaksızın..." ilmi, takdiri ve dilemesi olmaksızın hiçbir musibet isabet etmez. Sanki o musibete ona (musibete maruz kalana) isabet etmeye izin vermiştir.

"Kim Allah'a inanırsa Allah onun kalbini doğruya götürür." Musibet anında Allah'a (cc) dönüşü hatırlaması ve:

﴿ اِنَّا لِلّٰهِ وَاِنَّا اِلَيْهِ رَاجِعُونَ ﴾

"Biz Allah içiniz ve biz ona döneceğiz." [83] demesi için kalbini doğruya götürür. Ya da taat ve hayrı artırması için onu uyarır, ferahlandırır. Ya da ona isabet eden şeyin isabet etmemesinin, isabet etmeyenin de isabet etmesinin mümkün olmadığını bilsin diye kalbine hidayet verir. Mücahid'den şöyle nakledilmiştir:

[83] Bakara, 156.

"Belaya maruz kaldığında sabreder, nimet verildiğinde şükreder, zulme uğradığında da bağışlar."

12 – Allah'a itaat edin. Peygamberine de itaat edin. Yüz çevirirseniz bilin ki elçimize düşen apaçık bir duyurmadır.

"Yüz çevirirseniz..." Allah'a (cc) ve Rasulü'ne (sav) itaatten yüz çevirirseniz bilin ki *"elçimize düşen apaçık bir duyurmadır."* Yani; O'na (sav) düşen tebliğdir. Ve o da bunu yapmıştır.

13 – Allah (vardır, birdir) **O'ndan başka ilah koktur. Mü'minler yalnız Allah'a dayanıp güvensinler.**

Rasulullah (sav)'i, onu yalanlayan ve ondan yüz çevirenlere karşı Allah'ın (cc) ona yardım edeceği hususunda Allah'a (cc) tevekkül etmeye teşviktir.

14 – Ey iman edenler! Eşlerinizden ve çocuklarınızdan size düşman olanlar da vardır. Onlardan sakının. Ama affeder, kusurlarını başlarına kakmaz, hoş görür ve bağışlarsanız bilin ki: Allah çok bağışlayan, çok esirgeyendir.

Yani; eşlerden bir kısmı kocalarına karşı düşmanlık ederler ve onlarla tartışırlar. Çocuklardan da bir kısmı babalarına karşı düşmanlık ederler ve onlara karşı gelirler.

"Onlardan sakının." « هُمْ » – *'onlar'* zamiri « عَدُوًّا » – *'düşman'* kelimesine ya da « أَزْوَاجٌ » ve « أَوْلَادٌ » kelimelerinin her ikisine birden aittir. Yani; bunların düşmanlıktan uzak olmayacaklarını öğrendiğiniz için artık onlara karşı dikkatli olun ve onların kinlerinden ve şerlerinden emin olmayın.

"Eğer affeder, kusurlarını, başlarına kakmaz, hoş görür ve bağışlarsanız." Onların düşmanlığına muttali olduğunuz halde misliyle mukabele etmeyip affederseniz, azarlamazsanız ve suçlarını örterek bağışlarsanız *"bilin ki: Allah çok bağışlayan, çok esirgeyendir."* Günahlarınızı bağışlar, kötülüklerinizi örter. Denildi ki:

"Bazı zevat Mekke'den hicret etmeyi arzuladıkları halde eşleri ve çocukları onları menettiler:

- Siz gidiyorsunuz ama bizi de perişan bırakıyorsunuz. dediler. Bu yüzden onlar onlara acıdılar da hicretten geri kaldılar. Daha sonra hicret ettiklerinde de kendilerinden önce hicret etmiş olanların dinde çok yüksek bilgilere mazhar olduklarını görünce eşlerini ve çocuklarını cezalandırmak istediler. İşte bunun için Allah Teala affı methetti."

15 - Doğrusu mallarınız ve çocuklarınız sizin için bir imtihandır. Büyük mükafat ise Allah'ın yanındadır.

"*Fitne* (imtihan)"; bela, sıkıntı, meşakkat demektir. Çünkü onlar, kişiyi günaha ve azaba düşürmektedirler. Bu ikisinden daha büyük bela da yoktur.

"*Büyük mükafat ise Allah'ın yanındadır.*" Yani; ödül ahirettedir. Bu da sizin mallarınızdan ve çocuklarınızdan elde ettiğiniz menfaatten daha büyüktür. Eşlerin ve çocukların düşmanlığıyla ilgili hususta olduğu gibi.

Burada « مِنْ » harfi cerini getirmedi. Çünkü bunların tamamı (mal ve çocukların tamamı) fitne olmaktan ve kalbi meşgul etmekten hali değildir. (Düşmanlık hususunda ise böyle değildir. O hususta bir kısmı düşmanlıktan uzaktır.)

16 - O halde gücünüzün yettiği kadar Allah'tan korkun. Dinleyin, itaat edin, kendi iyiliğinize olarak harcayın, kim nefsinin cimriliğinden korunursa işte onlar kurtuluşa erenlerdir.

"*Gücünüzün yettiği kadar Allah'tan korkun.*" Takatinizin ve gücünüzün yettiği kadar.

Denildi ki:

"*Bu: "**Ey inananlar! Allah'tan ona yaraşır biçimde korkun.**"* [84] *ayetinin tefsiridir.*" Size verilen öğütleri dinleyin, size emredilen ve yasaklanan hususlarda itaat edin ve infak edilmesi gerekli yerlere kendi nefsiniz için hayır yapın. Kisai şöyle demiştir:

"*Manası, infak edin ki infak nefsiniz için hayır*(lı) *olsun, şeklindedir.*" En doğru olanı ise, bunun takdiri:

---

[84] Al-i İmran, 102.

"Nefsiniz için hayır olanı verin ve onun için hayır olanı yapın", şeklindedir. Bu, bu emirlere uymaya teşvik için bir te'kit ve bir açıklamadır. Çünkü bu işler, nefsiniz için mallarınızdan ve çocuklarınızdan, kapıldığınız arzulardan ve şehvetlerden ve dünya süslerinden daha hayırlıdır. Kim nefsinin cimriliğinden zekatı ve fıtır sadakasını vermek suretiyle korunursa işte onlar kurtuluşa erenlerdir.

17 – Eğer Allah'a içten gelen istekle [illegible] verirseniz, Allah onu sizin için kat kat artırır ve sizi bağışlar. Allah çok mükâfat verendir, ama ceza vermekte acele etmeyendi

"İçten gelen istekle" niyet ve ihlâsla k[illegible] kelimesinin zikredilişi, emretmedeki nezakettir.

"Sizin için kat kat artırır." Sizin için bire karşı on ya da yedi yüz hatta dilediği kadar daha ziyadesi yazılır.

"Allah ... mükafat verendir." Azı kabul eder, çoğu verir. *".. ceza vermekte acele etmeyendir..."* Cimrinin büyük günahlarını affeder.

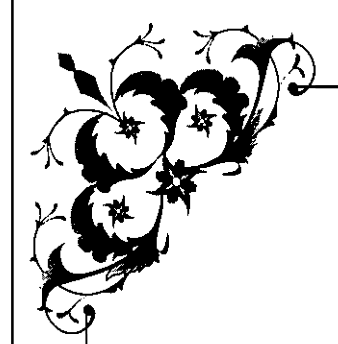
Ya da sadaka verenin sadakasını(n sevabını) kat kat artırır. Vermeyeni de acele ile cezalandırmaz.

18 – Görülmeyeni ve görüleni bilendir. Üstündür, hikmet sahibidir.

"Görülmeyeni ... bilendir." Yani; kalplerin gizli sırlarını bilir. *"görüleni bilendir."* Yani; insanların önem verdiği yaygın hususları bilendir. *"Üstündür ..."* ihsanını izhar etmek suretiyle yüceltendir. *"... hikmet sahibidir."* Gayb'ten haber verme hususunda hikmet sahibidir.

Allahu A'lem.

❁ ❁ ❁

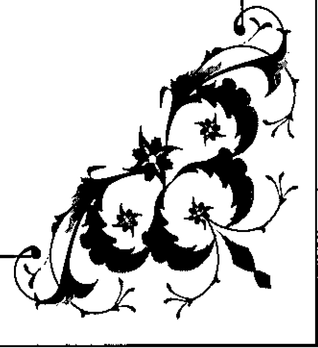

Sûre - 65

TALÂK SÛRESİ

Bu sûre Medine'de nazil olmuştur;

12 âyettir.

Cüz - 28

1. — 12. ÂYETLER

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِذَا طَلَّقْتُمُ النِّسَاءَ فَطَلِّقُوهُنَّ لِعِدَّتِهِنَّ وَأَحْصُوا
الْعِدَّةَ ۖ وَاتَّقُوا اللَّهَ رَبَّكُمْ ۖ لَا تُخْرِجُوهُنَّ مِنْ بُيُوتِهِنَّ وَلَا
يَخْرُجْنَ إِلَّا أَنْ يَأْتِينَ بِفَاحِشَةٍ مُبَيِّنَةٍ ۚ وَتِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ ۚ وَمَنْ
يَتَعَدَّ حُدُودَ اللَّهِ فَقَدْ ظَلَمَ نَفْسَهُ ۚ لَا تَدْرِي لَعَلَّ اللَّهَ يُحْدِثُ
بَعْدَ ذَٰلِكَ أَمْرًا ﴿١﴾ فَإِذَا بَلَغْنَ أَجَلَهُنَّ فَأَمْسِكُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ أَوْ
فَارِقُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ وَأَشْهِدُوا ذَوَيْ عَدْلٍ مِنْكُمْ وَأَقِيمُوا
الشَّهَادَةَ لِلَّهِ ۚ ذَٰلِكُمْ يُوعَظُ بِهِ مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ
الْآخِرِ ۚ وَمَنْ يَتَّقِ اللَّهَ يَجْعَلْ لَهُ مَخْرَجًا ﴿٢﴾ وَيَرْزُقْهُ مِنْ حَيْثُ
لَا يَحْتَسِبُ ۚ وَمَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ فَهُوَ حَسْبُهُ ۚ إِنَّ اللَّهَ بَالِغُ
أَمْرِهِ ۚ قَدْ جَعَلَ اللَّهُ لِكُلِّ شَيْءٍ قَدْرًا ﴿٣﴾ وَاللَّائِي يَئِسْنَ مِنَ
الْمَحِيضِ مِنْ نِسَائِكُمْ إِنِ ارْتَبْتُمْ فَعِدَّتُهُنَّ ثَلَاثَةُ أَشْهُرٍ وَاللَّائِي
لَمْ يَحِضْنَ ۚ وَأُولَاتُ الْأَحْمَالِ أَجَلُهُنَّ أَنْ يَضَعْنَ حَمْلَهُنَّ ۚ
وَمَنْ يَتَّقِ اللَّهَ يَجْعَلْ لَهُ مِنْ أَمْرِهِ يُسْرًا ﴿٤﴾ ذَٰلِكَ أَمْرُ اللَّهِ أَنْزَلَهُ

إِلَيْكُمْ ۚ وَمَنْ يَتَّقِ اللّٰهَ يُكَفِّرْ عَنْهُ سَيِّئَاتِهِ وَيُعْظِمْ لَهُ أَجْرًا ﴿٥﴾
أَسْكِنُوهُنَّ مِنْ حَيْثُ سَكَنْتُمْ مِنْ وُجْدِكُمْ وَلَا تُضَارُّوهُنَّ
لِتُضَيِّقُوا عَلَيْهِنَّ ۚ وَإِنْ كُنَّ أُولَاتِ حَمْلٍ فَأَنْفِقُوا عَلَيْهِنَّ حَتّٰى
يَضَعْنَ حَمْلَهُنَّ ۚ فَإِنْ أَرْضَعْنَ لَكُمْ فَاٰتُوهُنَّ أُجُورَهُنَّ ۚ وَأْتَمِرُوا
بَيْنَكُمْ بِمَعْرُوفٍ ۚ وَإِنْ تَعَاسَرْتُمْ فَسَتُرْضِعُ لَهُ أُخْرٰى ۚ ﴿٦﴾
لِيُنْفِقْ ذُو سَعَةٍ مِنْ سَعَتِهِ ۚ وَمَنْ قُدِرَ عَلَيْهِ رِزْقُهُ فَلْيُنْفِقْ مِمَّا
اٰتٰيهُ اللّٰهُ ۚ لَا يُكَلِّفُ اللّٰهُ نَفْسًا إِلَّا مَا اٰتٰيهَا ۚ سَيَجْعَلُ اللّٰهُ بَعْدَ
عُسْرٍ يُسْرًا ﴿٧﴾ وَكَأَيِّنْ مِنْ قَرْيَةٍ عَتَتْ عَنْ أَمْرِ رَبِّهَا وَرُسُلِهِ
فَحَاسَبْنَاهَا حِسَابًا شَدِيدًا وَعَذَّبْنَاهَا عَذَابًا نُكْرًا ﴿٨﴾ فَذَاقَتْ
وَبَالَ أَمْرِهَا وَكَانَ عَاقِبَةُ أَمْرِهَا خُسْرًا ﴿٩﴾ أَعَدَّ اللّٰهُ لَهُمْ عَذَابًا
شَدِيدًا فَاتَّقُوا اللّٰهَ يَا أُولِي الْأَلْبَابِ ۚ الَّذِينَ اٰمَنُوا ۚ قَدْ أَنْزَلَ
اللّٰهُ إِلَيْكُمْ ذِكْرًا ﴿١٠﴾ رَسُولًا يَتْلُوا عَلَيْكُمْ اٰيَاتِ اللّٰهِ مُبَيِّنَاتٍ
لِيُخْرِجَ الَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى
النُّورِ ۚ وَمَنْ يُؤْمِنْ بِاللّٰهِ وَيَعْمَلْ صَالِحًا يُدْخِلْهُ جَنَّاتٍ تَجْرِي
مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا ۚ قَدْ أَحْسَنَ اللّٰهُ لَهُ رِزْقًا
﴿١١﴾ اَللّٰهُ الَّذِي خَلَقَ سَبْعَ سَمٰوَاتٍ وَمِنَ الْأَرْضِ مِثْلَهُنَّ ۚ يَتَنَزَّلُ
الْأَمْرُ بَيْنَهُنَّ لِتَعْلَمُوا أَنَّ اللّٰهَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ۙ وَأَنَّ اللّٰهَ قَدْ
أَحَاطَ بِكُلِّ شَيْءٍ عِلْمًا ﴿١٢﴾

Meali

1. Ey Peygamber! Kadınları boşamak istediğiniz zaman onları iddetleri içinde boşayın ve iddeti de sayın. Rabbiniz Allah'tan korkun. Apaçık bir hayâsızlık yapmaları hali bir yana onları evlerinden çıkarmayın, kendileri de çıkmasınlar. Bunlar Allah'ın sınırlarıdır. Kim Allah'ın sınırlarını aşarsa şüphesiz kendine zulmetmiş olur. Bilmezsin, olur ki Allah, bundan sonra bir durum ortaya çıkarıverir.

2. İddet müddetlerini doldurduklarında onları ya güzelce tutun veya onlardan uygun bir şekilde ayrılın. İçinizden adalet sahibi iki kişiyi şahit tutun. Şahitliği Allah için yapın. İşte bu Allah'a ve ahiret gününe inananlara verilen öğüttür. Kim Allah'tan korkarsa Allah ona bir çıkış yolu ihsan eder.

3. Ve ona beklemediği yerden rızık verir. Kim Allah'a güvenirse O, kendisine yeter. Şüphesiz Allah emrini yerine getirendir. Allah her şey için bir ölçü koymuştur.

4. Kadınlarınız içinden adetten kesilmiş olanlarla, henüz adetini görmemiş bulunanlardan eğer şüphe ederseniz, onların bekleme süresi üç aydır. Gebe olanların bekleme süresi ise yüklerini bırakmaları, doğum yapmalarıdır. Kim Allah'tan korkarsa Allah ona işinde bir kolaylık verir.

5. İşte bu, Allah'ın size indirdiği buyruğudur. Kim Allah'tan korkarsa Allah onun kötülüklerini örter. Ve onun mükafatını büyütür.

6. Onları gücünüz ölçüsünde oturduğunuz yerin bir bölümünde oturtun. Onları sıkıştırıp gitmelerini sağlamak için zarar vermeye kalkışmayın. Eğer hamile iseler doğum yapıncaya kadar nafakalarını verin. Sizin için çocuğu emzirirlerse onlara ücretlerini verin. Aranızda uygun bir şekilde anlaşın. Eğer güçlüğe uğrarsanız çocuğu başka bir kadın emzirecektir.

7. İmkânı geniş olan, nafakayı imkânlarına göre versin. Rızkı daralmış bulunan da nafakayı, Allah'ın kendisine verdiğinden ayırsın. Allah hiç kimseye gücünün yettiğinden başkasını yüklemez. Allah, daima bir güçlükten sonra bir kolaylık yaratır.

8. Rabbinin ve onun elçilerinin emrinden uzaklaşıp azmış nice memleketler halkı vardır ki biz onları çetin bir hesaba çekmiş ve onları görülmemiş *(bilinmemiş)* bir verecek azaba çarptırmışızdır.

9. Onlar yaptıklarının karşılığını tatmışlardır. İşlerinin sonu tam bir hüsran olmuştur.

10. Allah onlara şiddetli bir azap hazırlamıştır. Ey inanan akıl sahipleri! Allah'tan korkun. Allah size gerçekten bir uyarıcı *(kitap)* indirmiştir.

11. İman edip salih amel işleyenleri, karanlıklardan aydınlığa çıkarmak için size Allah'ın apaçık ayetlerini okuyan bir peygamber göndermiştir. Kim Allah'a inanır ve salih bir amel işlerse Allah onu, altlarından ırmaklar akan, içinde ebedi kalacakları cennetlere sokar. Allah böylesine gerçekten güzel bir rızık vermiştir.

12. Allah, yedi kat göğü ve yerden bir o kadarını yaratan Allah'tır. Allah'ın fermanı bunlar arasından iner ki, böylece Allah'ın her şeye kadir olduğunu ve her şeyi ilmiyle kuşattığını bilesiniz.

Tefsiri

1 – Ey Peygamber! Kadınları boşamak istediğiniz zaman onları iddetleri içinde boşayın ve iddeti de sayın. Rabbiniz Allah'tan korkun. Apaçık bir hayâsızlık yapmaları hali bir yana onları evlerinden çıkarmayın, kendileri de çıkmasınlar. Bunlar Allah'ın sınırlarıdır. Kim Allah'ın sınırlarını aşarsa şüphesiz kendine zulmetmiş olur. Bilmezsin, olur ki Allah, bundan sonra bir durum ortaya çıkarıverir.

Nida Peygamber (sav)'e tahsis buyrulmuşsa da hitap umumidir. Çünkü Peygamber (sav) ümmetinin imamı ve önderidir. Kavmin reisine, önceliğini ortaya koymak, reisliğini ve kavminin önderi olduğunu itibara almak için. *"Ey Falan! şöyle yapın."* denildiği gibi. Bu şekilde o, tek başına onların tamamı hükmündedir. Onların tamamı yerine geçmektedir. Denildi ki:

"Bunun takdiri; 'Ey Peygamber ve ey mü'minler'", şeklindedir.

"Kadınları boşadığınızda" sözünün manası; onları boşamak istediğinizde ve buna karar verdiğinizde, demektir. Bu, bir işe yönelen ve ona başlamak üzere olan bir kişinin ona başlamış kişi mevkiine getirilmesidir. Nitekim Peygamber (sav)'in:

"Kim (bu savaşta) *birini öldürürse onun üzerinden çıkan ona aittir."* sözü de böyledir.

"Namaza giden ve onu bekleyen kişi namaz kılan hükmündedir." sözü de bundandır.

"Onları iddetleri içinde boşayın" Onları iddetlerini karşılarken boşayın. Rasulullah (sav) kıratında bu ayet « فِى قُبُلِ عِدَّتِهِنَّ » – *"iddetlerinin evvelinde"* şeklinde de varit olmuştur. Kadın, ilk hayızdan önceki temizlik döneminde boşandığında iddetine teveccüh etmiş bir halde boşanmış olur. Kast olunan; kendisiyle ilişki kurulmuş, hayız gören bir kadının (herhangi bir hayız döneminden önceki) temizlik döneminde, o dönemde kendisiyle ilişki kurulmaksızın boşanmasıdır. Daha sonra iddetleri tamamlanıncaya kadar kadınlardan uzaklaşılır. Talakın en güzel tarzı budur.

"İddeti sayın" onu hıfz ile zaptedin. (Vaktini tespit edin unutmayın.) Ve onu, talak noksanı olmayan ve iddetlerini bekleyen kadınlar tam üç hayza tamamlasınlar. Kadınlardan habersiz erkekler dönüş yapabilir.

"Onları evlerinden çıkarmayın" onları iddetleri tamamlanıncaya kadar iddetten önce oturdukları evlerinden çıkarmayın, o evler, kocalarının evleridir. Ücretsiz oturdukları için o evler onlara ait gösterilmiş ve onlara izafe edilmiştir. Bunda mesken temininin vacip olduğuna delil vardır.

Ayrıca kendisine ait olmayan bir evde oturan kişi hakkında *"onun evine girmeyeceğine dair"* yemin eden kişinin, o kişinin evine girmesiyle yemininin bozulacağına delil vardır. İhracın manası; kocaların, onları, onlara kızdıkları ve onlarla birlikte yaşamayı istemedikleri için ya da o evlere ihtiyaç duydukları için onları çıkarmamaları ve kadınlar talep etse bile onlara, çıkış yasağını kaldırmada kendilerinin vereceği iznin hiçbir etkisi olmayacağını onlara bildirerek çıkış izni vermemeleridir.

"Kendileri de çıkmasınlar." Eğer bun isterlerse onlar da kendi başlarına çıkmasınlar.

"Apaçık bir hayasızlık yapmaları hali bir yana" Denildi ki:

"O zinadır. Yani; zina etmeleri ve kendilerine had cezası uygulanmak için çıkarılmaları müstesna." demektir. Yine denildi ki:

"İddetin bitiminden evvel çıkışları haddi zatında hayasızlıktır."

"Bunlar Allah'ın sınırlarıdır." Yani; zikredilen bu hükümler. *"Bilmezsin..."* Ey muhatap! Olur ki Allah (cc) bundan sonra onun kalbini kinden sevgiye vazgeçişten rağbete, boşamaya kasıttan pişmanlığa çevirmek suretiyle bir durum ortaya çıkarıverir de o ona (eşine) döner. Manası şudur:

"Onları iddetleri içinde boşayın ve iddeti de sayın. Onları evlerinden çıkarmayın, olur ki siz pişman olursunuz da onlara geri dönersiniz."

2 - İddet müddetlerini doldurduklarında onları ya güzelce tutun veya onlardan uygun bir şekilde ayrılın. İçinizden adalet sahibi iki kişiyi şahit tutun. Şahitliği Allah için yapın. İşte bu Allah'a ve ahiret gününe inananlara verilen öğüttür. Kim Allah'tan korkarsa Allah ona bir çıkış yolu ihsan eder.

"İddet müddetlerini doldurduklarında..." iddetin sonuna yaklaştıklarında. *".. onları ya güzelce tutun veya onlardan uygun bir şekilde ayrılın."* Yani; siz muhayyersiniz. Dilerseniz dönün, güzelce tutun ve iyilik yapın. Dilerseniz, dönüşü terk edin, ayrılın ve zarar vermekten sakının. O da: iddeti uzatmak ve eza vermek için iddetinin son vaktinde ona müracaat etmesi ve daha sonra onu boşamasıdır.

"İçinizden adalet sahibi iki kişiyi şahit tutun." Yani dönüş ve ayrılık anında içinizden adalet sahibi iki Müslüman'ı şahit tutun, demektir. Bu şahit kılma işi menduptur. Eşler arasında karşılıklı inkâr meydana gelmesin diye teşvik edilmiştir.

"Şahitliği Allah için yapın." sırf onun rızası için yapın. Bu da; şehadeti dosdoğru yapmalarıdır. Lehine ya da aleyhine şahitlik yapılanlar için değil. Hakkın ikamesi ve zararın kaldırılması dışında herhangi bir maksat için değil.

"İşte bu –şehadetin Allah (cc) rızası için ve adaletin gerçekleştirilmesi için tam olarak yapılmasına teşvik– *Allah'a ve ahiret gününe inananlara verilen öğüttür."* Yani; ondan bu kişiler istifade ederler. *"Kim Allah'tan korkarsa Allah ona bir çıkış yolu ihsan eder."* Bu, muterize cümlesidir. Boşama işinin sünnet üzere gerçekleştirilmesiyle ilgili (yukarda) geçenleri tekid etmektedir. Mana:

"Kim Allah'tan korkar da sünnet üzere boşar, iddet bekleyen kadına zarar vermez, onu evinden çıkarmaz ve ihtiyatlı hareket ederse ben şehadet ederim ki Allah ona eşlerin kedere ve içine düştükleri sıkıntılara dair durumları hususunda bir çıkış yolu ihsan eder, onu sıkıntılardan kurtarır ve ona kurtuluşu lütfeder."

3 – Ve ona beklemediği yerden rızık verir. Kim Allah'a güvenirse O, kendisine yeter. Şüphesiz Allah emrini yerine getirendir. Allah her şey için bir ölçü koymuştur.

"Ve ona beklemediği yerden rızık verir." Aklına gelmeyen ve hesap etmediği bir cihetten. Bu cümlenin: *"İşte bu Allah'a ve ahiret gününe inananlara verilen öğüttür."* sözünün yanında zikredilmesi istidrad yoludur. Yani; üstü ile alakası yoktur. Yani; kim Allah'tan (cc) korkarsa (Allah (cc)) ona dünya ve ahiret kederlerinden bir çıkış, bir kurtuluş yeri ihsan eder, demektir. Peygamber (sav)'in bu ayeti okuduğu ve şöyle buyurduğu nakledilmiştir:

"Dünya şüphelerinden, ölüm sıkıntılarından ve kıyamet gününün şiddetlerinden (bir çıkış yolu ihsan eder)." Yine Rasulullah (sav):

"Ben öyle bir ayet biliyorum ki eğer insanlar ona tutunsalardı bu onlara yeterdi." dedi ve tekrar tekrar, « وَمَنْ يَتَّقِ اللّٰهَ يَجْعَلْ لَهُ مَخْرَجًا » ayetini okudu.

Rivayet edildiğine göre Avf b. Malik'in (ra) bir oğlunu müşrikler esir almıştı. Rasulullah (sav)'e geldi ve:

– *Oğlum esir alındı.* dedi ve fakir olduğunu bildirdi. Bunun üzerine Rasulullah (sav) şöyle buyurdu:

– *"Muhammedin âlinin yanında bir müdden fazlası akşama varmaz. Dolayısıyla sen Allah'tan kork ve sabret* « لاَ حَوْلَ وَلاَ قُوَّةَ إِلاَّ بِاللّٰهِ الْعَلِيِّ الْعَظِيمِ » [85] *sözünü de çok çok zikret."*

Avf (ra) evine döndü ve karısına şöyle dedi:

– *Rasulullah (sav) benim ve senin* « لاَ حَوْلَ وَلاَ قُوَّةَ إِلاَّ بِاللّٰهِ الْعَلِيِّ الْعَظِيمِ » *sözünü çok çok zikretmemizi emretti."* Hanımı:

[85] Kuvvet ve kudret en yüce ve en büyük olan Allah'a aittir.

– *Bize emrettiği şey ne güzel şeydir.* dedi ve bunu zikretmeye başladılar. Daha (Avf) evdeydi ki birden oğlu kapıyı çaldı. Beraberinde yüz deve vardı. Düşmanın gaflet anında oğlu onları sevk etmişti. Bunun üzerine bu ayet indi.

"Kim Allah'a tevekkül ederse" –kim bir başkasına ve kendi tedbirine güvenmeyi terk edip işini Allah'a ısmarlarsa– *o,* –dünya ve ahirette– *ona yeter."*

Hafs'a göre « بَالِغُ أَمْرِهِ » şeklindedir. Yani; emrini yerine getirendir, demektir. Diğerlerine göre ise « بَالِغٌ أَمْرَهُ » şeklindedir. Yani; dilediğini yerine ulaştırandır. Dilediği her bir şey yerine gelmiştir. Arzuladığı hiçbir şey hususunda aciz kalmamıştır.

"Allah her şey için bir ölçü koymuştur." Bir takdir ve bir vakit koymuştur. Bu, Allah'a (cc) tevekkülün ve işlerin ona havale edilmesinin vacip olduğunu beyandır. Çünkü rızık ve benzeri her bir şeyin ancak onun takdiriyle ve onun tevfikiyle olduğu bilindiğinde kadere teslim olmaktan ve tevekkülden başka hiçbir şey kalmaz.

4 – Kadınlarımız içinden adetten kesilmiş olanlarla, henüz adetini görmemiş bulunanlardan eğer şüphe ederseniz, onların bekleme süresi üç aydır. Gebe olanların bekleme süresi ise yüklerini bırakmaları, doğum yapmalarıdır. Kim Allah'tan korkarsa Allah ona işinde bir kolaylık verir.

"Kadınlarınız içinden adetten kesilmiş olanlar..." Rivayete göre bazıları:

– *Hayız gören kadınların iddetini öğrendik. Peki adet görmeyen kadınların iddeti nedir?* diye sordular da bu ayet nazil oldu.

"Eğer şüphe ederseniz" Yani; onların hükmü size karışık gelir ve nasıl iddet bekleyeceklerini bilmezseniz *".. onların bekleme süresi üç aydır."* Yani; onların hükmü budur. Denildi ki:

"Bunun manası; hayızdan kesilme yaşına ulaşmış kadınların kanı hususunda, şüpheye düşmüşseniz, demektir." Yani; (hayızdan kesilme yaşını) bazıları altmış yaş, bazıları da elli beş yaş olarak takdir ettiler. Dolayısıyla (bu ihtilafa binaen) o hayız kanı mı, istihaze kanı mı diye şüpheye düştüyseniz, o kadınların iddeti üç aydır. Şüphe eden kadınların iddeti bu olunca şüphe etmeyen kadınların iddeti haydi haydi bu olur.

"Henüz adetini görmemiş bulunanlar..." Onlar küçüklerdir. Bunun takdiri; *"Henüz adetini görmemiş olanların iddeti de üç aydır."* şeklindedir. Yukarıda zikri geçenin delaletinden dolayı cümle (onların iddeti üç aydır cümlesi) hazfedilmiştir.

"Gebe olanların vakti (besleme süresi) *ise yüklerini bırakmaları, doğum yapmalarıdır."* Nas, boşanmış kadınları ve eşleri ölmüş kadınları kapsamaktadır. Ali ve İbni Abbas (rhma)'dan şöyle nakledilmiştir:

"Kocası ölen hamile kadınların iddet müddeti iddet müddeti en uzun olanıdır."

"Kim Allah'tan korkarsa Allah ona işinden kolaylık verir." Takvası sebebiyle onun işini kolaylaştırır ve onun meselesini halleder.

5 – İşte bu, Allah'ın size indirdiği buyruğudur. Kim Allah'tan korkarsa Allah onun kötülüklerini örter. Ve onun mükafatını büyütür.

"İşte bu Allah'ın size indirdiği buyruğudur." Yani; iddet bekleyen bu kadınların hükmü hakkında bildirilenler Allah'ın (cc) size levhi mahfuzdan indirdiği buyruğudur.

"Kim Allah'tan korkarsa..." kim, indirdiği bu hükümlerle amel etme hususunda Allah'tan (cc) korkar ve sorumlu olduğu hakları muhafaza ederse Allah (cc) onun kötülüklerini örter ve onun mükafatını büyütür. Daha sonra *".. kim Allah'tan korkarsa..."* sözündeki korkuyu (takvayı) açıkladı. Sanki, *"İddetlerini bekleyen kadınların durumu hususunda takva ile nasıl amel edelim?"* denildi de şöyle cevap verildi. *"Onları ikamet ettiğiniz yerin bir kısmında oturtun."*

6 – Onları gücünüz ölçüsünde oturduğunuz yerin bir bölümünde oturtun. Onları sıkıştırıp gitmelerini sağlamak için zarar vermeye kalkışmayın. Eğer hamile iseler doğum yapıncaya kadar nafakalarını verin. Sizin için çocuğu emzirirlerse onlara ücretlerini verin. Aranızda uygun bir şekilde anlaşın. Eğer güçlüğe uğrarsanız çocuğu başka bir kadın emzirecektir.

« مِنْ » min-i teb'iziyyedir. Kendisinden parça kılınan hazfedilmiştir. Yani; onları oturduğunuz mekanın bir kısmında oturtun, demektir. Yani; evinizin bir kısmında, demektir.

« مِنْ وُجْدِكُمْ », « مِنْ حَيْثُ سَكَنْتُمْ » sözünün atfı beyanı ve onun tefsiridir. Sanki şöyle denilmiştir: *"Onları gücünüz ölçüsünde oturduğunuz yerin bir bölümünde oturtun."*

« الْوُجْدُ »; genişlik, kuvvet ve takat demektir. Üç harekeyle de okunmuştur. Meşhur olanı ise ötre ile olanıdır. Nafaka ve ev, her boşanan kadın için vaciptir.

Malik ve Şafii'ye göre Fatıma binti Kays ile ilgili hadisten dolayı üç talakla kesin boşanmış kadınlar için nafaka yoktur. Onun kocası onun talakını vermişti. Bunun üzerine Rasulullah (sav) şöyle buyurdu:

"Senin için ne ev ne de nafaka var." Ömer (ra)'ın şöyle dediği nakledilmiştir:

"Bir kadının sözüyle Rabbimizin kitabını ve Peygamberimizin sünnetini terk edemeyiz. Belki de o unuttu. Ya da Peygamber (sav)'den işittiği 'senin için ev ve nafaka vardır' sözünü karıştırdı."

"Onları sıkıştırıp gitmelerini sağlamak için kendilerine zarar vermeye kalkışmayın." Onlarla anlaşamayan kişileri misafir etmek, onların yerini işgal etmek veya daha başka sebeplerden biriyle onları çıkıp gitmeye mecbur kalmaları için evde sıkıştırıp kendilerine zarar vermeyin.

"Eğer hamile iseler" yani; eğer boşanan kadınlar hamile iseler *"...doğum yapıncaya kadar nafakalarını verin."* Hamileliğin şart koşulmasının faydası şudur: Hamilelik müddeti bazen uzar. Birileri hamile olmayan kadının iddet müddeti miktarı geçtiğinde nafakanın düşeceğini zannetmesinler diye bu vehmi yok etmiştir.

"Sizin için çocuğu emzirirlerse" Yani; bu boşanan kadınlar eğer sizin başka kadından ya da kendilerinden olan çocuğunuzu evlilik ilişkisi kesildikten sonra emzirirlerse *".. onlara ücretlerini verin..."*

Onların bu husustaki hükmü süt analarının hükmü gibidir. Çocuk onlardan olduğunda ayrılmadıkları sürece kiralanmaları caiz değildir. Şafii ise bunun hilafına hükmetmiştir.

"Aranızda uygun bir şekilde anlaşın." yani; ücret hususunda sünnete muvafık ve mürüvvete layık bir surette anlaşmak üzere istişare yapın ya da birbirinize emredin ki baba (ücreti) düşürmesin, ona da zorluk çıkarmasın, demektir. Kastolunan; onların birbirini zora sokmaktan men

edilmesidir. Hitap babalara ve analaradır. Çünkü o, o ikisinin çocuğudur. Ve o ikisi onda ve ona karşı şefkat göstermenin gerekliliğinde ortaktırlar.

"Eğer güçlüğe uğrarsanız –eğer (anlaşmakta) güçlük çekerseniz (yani); ana, yabancı bir kadının emzirdiği ücrete razı olmaz, baba da bundan fazlasını vermezse– *çocuğu bir başka kadın emzirecektir."* O'na başka bir kadın (sütanne) bulunacaktır. Anadan başka emzirecek bir kadın bulunamazsa onu ana emzirecektir. Bunda zorluk çıkaran anneye bir parça kınama vardır.

"Onun adına" sözü, babanın adına demektir. Yani; baba, kendi adına çocuğunu –eğer annesi zorluk çıkarırsa– emzirecek, zorluk çıkarmayan bir kadın bulacaktır, demektir.

7 – İmkânı geniş olan, nafakayı imkânlarına göre versin. Rızkı daralmış bulunan da nafakayı, Allah'ın kendisine verdiğinden ayırsın. Allah hiç kimseye gücünün yettiğinden başkasını yüklemez. Allah, daima bir güçlükten sonra bir kolaylık yaratır.

Her bir zengin ve her bir fakir gücünün yettiğini versin. Bununla, boşanmış kadınlara ve süt emziren kadınlara verilmesini emrettiği nafakayı kastetmektedir.

"Rızkı daralmış bulunan..." sözünün manası; Allah (cc) onu yaşayabileceği miktarda rızıklandırmıştır, şeklindedir.

"Allah, hiçbir nefse, ona verdiğinden başkasını yüklemez." Allah (cc) daima bir güçlükten sonra bir kolaylık yaratır. Geçim hususunda sıkıntıdan sonra genişlik yaratır. Bu, güçlük içinde bulunan kişiye kolaylık vaadidir.

8 – Rabbinin ve onun elçilerinin emrinden uzaklaşıp azmış nice memleketler halkı vardır ki biz onları çetin bir hesaba çekmiş ve onları görülmemiş (bilinmemiş) **bir şaşkınlık verecek azaba çarptırmışızdır.**

Rablerinin ve peygamberlerinin emrine isyan etmiş, kibir ve inat üzere ondan yüz çevirmiş olan memleket halkı var ki biz onları inceden inceye son derece çetin bir hesaba çekmiş ve onları şaşkınlık verecek azaba çarptırmışızdır.

Medine kıraat imamları ve Ebu Bekir'e göre « نُكُرًا », « نُكْرًا » şeklindedir. Tanınmayan, büyük bir azaba..., demektir.

9 – Onlar yaptıklarının karşılığını tatmışlardır. İşlerinin sonu tam bir hüsran olmuştur.

Yani; işlerinin sonu tam bir hasar ve helaktir. Kast olunan; ahiret hesabı, ahiret azabı, orada tartıları ceza ve karşılaştıkları ziyandır. Mazi (geçmiş zaman) kipiyle ifade edildi. Çünkü Allah'ın (cc) vaadi ve tehdidine dair beklenen şeyler gerçekte tahakkuk edecektir. Olacak olan şeyleri de Allah (cc) hazırlamış demektir.

10 – Allah onlara şiddetli bir azap hazırlamıştır. Ey inanan akıl sahipleri! Allah'tan korkun. Allah size gerçekten bir uyarıcı (kitap) **indirmiştir.**

"Allah onlara şiddetli bir azap hazırlamıştır." sözü, tehdidin tekrarı ve onun görüldüğünü beyandır. Sanki şöyle demiştir: *"Allah onlar için bu azabı hazırlamıştır."*

"Ey inanan akıl sahipleri! Allah'tan korkun." Ey iman eden akıl sahipleri! Allah'a (cc) karşı takva ve O'nun azabından sakınma bir lütuf (eseri) olarak sizde bulunsun, mümkündür ki *"hesaba çekmez"* sözü ile, kötülüklerin sayılıp dökülmesi, dünyada yaptıkları işlerin, aleyhlerine en ince ayrıntılarına varıncaya kadar ele alınması, hafaza meleklerinin sayfalarına kaydedilmesi ve dünyada iken maruz kaldıkları azap kastedilmiştir.

« عَتَتْ » kelimesinin ve ona atfedilenin « قَرْيَةٍ » kelimesine sıfat olması ve « أَعَدَّ اللّٰهُ لَهُمْ » cümlesinin de « وَكَاَيِّنْ »'in cevabı olması mümkündür. Allah (cc) size gerçekten bir uyarıcı kitap, yani; Kur'an indirmiştir.

11 – İman edip salih amel işleyenleri, karanlıklardan aydınlığa çıkarmak için size Allah'ın apaçık ayetlerini okuyan bir peygamber göndermiştir. Kim Allah'a inanır ve salih bir amel işlerse Allah onu, altlarından ırmaklar akan, içinde ebedi kalacakları cennetlere sokar. Allah böylesine gerçekten güzel bir rızık vermiştir.

« رَسُولاً » kelimesi gizli bir fiil ile mansuptur. Takdiri ise; *"Rasul gönderdi..."*, şeklindedir.

Ya da « رَسُولاً » kelimesi « ذِكْراً » – *'uyarıcı kitap'* kelimesinden bedeldir. Buna göre sanki o, haddi zatında bir uyarıcı olmaktadır. Ya da muzafın hazfi takdirine göredir. Yani; gerçekten Allah (cc) size bir uyarı sahibini elçi olarak indirmiştir (göndermiştir) demektir. Ya da:

﴿ وَاِنَّهُ لَذِكْرٌ لَكَ وَلِقَوْمِكَ ﴾

"O** (Kur'an) **sana ve kavmine bir şan, bir şereftir" [86]

ayetinde olduğu gibi *"zikir"* kelimesiyle şeref kastedilmiştir. Yani; Allah (cc) katında şeref ve izzet sahibi, demektir.

"Rasul (elçi)*"* kelimesiyle de Cebrail (as) ya da Muhammed (sav) kastedilmiştir.

"Okuyan" yani; Peygamber (sav) ya da Allah azze ve celle. (yani; Allah'ın (cc) ayetlerini Peygamber (sav) ya da Allah azze ve celle okuyor, demektir.)

"İman edip, salih amel işleyenleri karanlıklardan aydınlığa çıkarmak için..." iman edip salih amel işleyenleri Allah (cc) karanlıklardan aydınlığa çıkarsın diye.

"İman edip salih amel işleyenleri..." yani; şu anda üzerinde bulundukları iman ve salih ameller onlarda oluşsun diye, demektir. Çünkü o inmeden önce onlar inanmıyorlardı. O indikten ve tebliğ edildikten sonra inandılar. Ya da iman edeceklerini (ilmi ezelisinde) bildiği kişileri çıkarmak için, demektir.

".. karanlıklardan aydınlığı..." küfür ya da cehalet karanlıklarından iman ya da ilim aydınlığına demektir.

« يُدْخِلْهُ » Medine ve Şam kıraat ekolüne göre « نُدْخِلْهُ » – *'onu sokarız'* şeklindedir. « يُدْخِلْهُ »'de zamiri « مَنْ » kelimesinin lafzı üzere tekil getirdi. « خَالِدِينَ » de manası üzere çoğul getirdi.

"Allah, böylesine gerçekten güzel bir rızık vermiştir." Bunda, müminleri rızıklandırdığı şeye karşı bir taaccüb ve o şeyi yüceltme vardır.

[86] Zuhruf, 44.

12 - Allah, yedi kat göğü ve yerden bir o kadarını yaratan Allah'tır. Allah'ın fermanı bunlar arasından iner ki, böylece Allah'ın her şeye kadir olduğunu ve her şeyi ilmiyle kuşattığını bilesiniz.

« اَللّٰهُ الَّذ۪ى خَلَقَ » cümlesi, müpteda ve haberdir.

"Yedi kat göğü" müfessirler, göklerin yedi olduğu hususunda ittifak halindedirler.

« مِثْلَهُنَّ » kelimesi « سَبْعَ سَمٰوَاتٍ » sözü üzerine atfen mansuptur. Denildi ki:

"Kur'an'da yerlerin yedi kat olduğuna delalet eden bundan başka bir ayet yoktur. Her iki gök arası beş yüz yıllık mesafedir. Her gök böyledir. Yerler de gökler gibidir." Yine denildi ki:

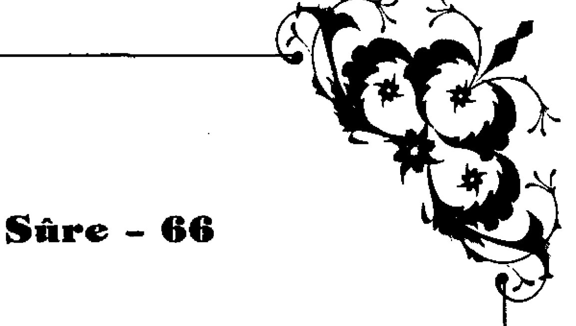
"Yeryüzü tektir. Ancak iklimler yedidir."

"Allah'ın fermanı bunlar arasından iner." Allah'ın (cc) emri ve kazası bunların arasında cereyan eder ve onlarda tasarrufu gerçekleşir.

« لِتَعْلَمُوا »'daki « لِ », « خَلَقَ » fiiline taalluk etmektedir.

« عِلْمًا » temyizdir. Ya da birinci lafızdan ayrı olarak mastardır. Yani O (cc), her şeyi bilmektedir. O (cc), gaybları inceden inceye bilendir.

❁ ❁ ❁

Sûre - 66

TAHRÎM SÛRESİ

Bu sûre Medine'de nazil olmuştur;

12 âyettir.

Cüz - 28

1. — 12. ÂYETLER

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

يَٓا اَيُّهَا النَّبِيُّ لِمَ تُحَرِّمُ مَٓا اَحَلَّ اللّٰهُ لَكَۚ تَبْتَغ۪ي مَرْضَاتَ
اَزْوَاجِكَۜ وَاللّٰهُ غَفُورٌ رَح۪يمٌ ﴿١﴾ قَدْ فَرَضَ اللّٰهُ لَكُمْ تَحِلَّةَ
اَيْمَانِكُمْۚ وَاللّٰهُ مَوْلٰيكُمْۚ وَهُوَ الْعَل۪يمُ الْحَك۪يمُ ﴿٢﴾ وَاِذْ اَسَرَّ
النَّبِيُّ اِلٰى بَعْضِ اَزْوَاجِه۪ حَد۪يثاًۚ فَلَمَّا نَبَّاَتْ بِه۪ وَاَظْهَرَهُ اللّٰهُ
عَلَيْهِ عَرَّفَ بَعْضَهُ وَاَعْرَضَ عَنْ بَعْضٍۚ فَلَمَّا نَبَّاَهَا بِه۪ قَالَتْ مَنْ
اَنْبَاَكَ هٰذَاۜ قَالَ نَبَّاَنِيَ الْعَل۪يمُ الْخَب۪يرُ ﴿٣﴾ اِنْ تَتُوبَٓا اِلَى اللّٰهِ
فَقَدْ صَغَتْ قُلُوبُكُمَاۚ وَاِنْ تَظَاهَرَا عَلَيْهِ فَاِنَّ اللّٰهَ هُوَ مَوْلٰيهُ
وَجِبْر۪يلُ وَصَالِحُ الْمُؤْمِن۪ينَۚ وَالْمَلٰٓئِكَةُ بَعْدَ ذٰلِكَ ظَه۪يرٌ ﴿٤﴾
عَسٰى رَبُّهُٓ اِنْ طَلَّقَكُنَّ اَنْ يُبْدِلَهُٓ اَزْوَاجاً خَيْراً مِنْكُنَّ مُسْلِمَاتٍ
مُؤْمِنَاتٍ قَانِتَاتٍ تَٓائِبَاتٍ عَابِدَاتٍ سَٓائِحَاتٍ ثَيِّبَاتٍ وَاَبْكَاراً
﴿٥﴾ يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا قُٓوا اَنْفُسَكُمْ وَاَهْل۪يكُمْ نَاراً وَقُودُهَا

النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ عَلَيْهَا مَلٰٓئِكَةٌ غِلَاظٌ شِدَادٌ لَا يَعْصُونَ اللّٰهَ مَٓا
أَمَرَهُمْ وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ ﴿٦﴾ يَٓا أَيُّهَا الَّذِينَ كَفَرُوا لَا
تَعْتَذِرُوا الْيَوْمَ إِنَّمَا تُجْزَوْنَ مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٧﴾ يَٓا أَيُّهَا
الَّذِينَ اٰمَنُوا تُوبُٓوا إِلَى اللّٰهِ تَوْبَةً نَصُوحًا عَسٰى رَبُّكُمْ أَنْ يُكَفِّرَ
عَنْكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ وَيُدْخِلَكُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِى مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ
يَوْمَ لَا يُخْزِى اللّٰهُ النَّبِىَّ وَالَّذِينَ اٰمَنُوا مَعَهُ نُورُهُمْ يَسْعٰى بَيْنَ
أَيْدِيهِمْ وَبِأَيْمَانِهِمْ يَقُولُونَ رَبَّنَٓا أَتْمِمْ لَنَا نُورَنَا وَاغْفِرْ لَنَا
إِنَّكَ عَلٰى كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ ﴿٨﴾ يَٓا أَيُّهَا النَّبِىُّ جَاهِدِ الْكُفَّارَ
وَالْمُنَافِقِينَ وَاغْلُظْ عَلَيْهِمْ وَمَأْوٰيهُمْ جَهَنَّمُ وَبِئْسَ الْمَصِيرُ
﴿٩﴾ ضَرَبَ اللّٰهُ مَثَلًا لِلَّذِينَ كَفَرُوا امْرَأَتَ نُوحٍ وَامْرَأَتَ لُوطٍ
كَانَتَا تَحْتَ عَبْدَيْنِ مِنْ عِبَادِنَا صَالِحَيْنِ فَخَانَتَاهُمَا فَلَمْ
يُغْنِيَا عَنْهُمَا مِنَ اللّٰهِ شَيْئًا وَقِيلَ ادْخُلَا النَّارَ مَعَ الدَّاخِلِينَ ﴿١٠﴾
وَضَرَبَ اللّٰهُ مَثَلًا لِلَّذِينَ اٰمَنُوا امْرَأَتَ فِرْعَوْنَ إِذْ قَالَتْ رَبِّ
ابْنِ لِى عِنْدَكَ بَيْتًا فِى الْجَنَّةِ وَنَجِّنِى مِنْ فِرْعَوْنَ وَعَمَلِهِ
وَنَجِّنِى مِنَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ ﴿١١﴾ وَمَرْيَمَ ابْنَتَ عِمْرٰنَ الَّتِٓى
أَحْصَنَتْ فَرْجَهَا فَنَفَخْنَا فِيهِ مِنْ رُوحِنَا وَصَدَّقَتْ بِكَلِمَاتِ
رَبِّهَا وَكُتُبِهِ وَكَانَتْ مِنَ الْقَانِتِينَ ﴿١٢﴾

Meali

1. Ey Peygamber! Eşlerinin rızasını gözeterek Allah'ın sana helal kıldığı şeyi niçin kendine haram ediyorsun? Allah çok bağışlayan, çok esirgeyendir.

2. Allah, yeminlerinizi çözmenizi size meşru kılmıştır. Allah sizin yardımcınızdır. O, bilen, her şeyi hikmetle idare edendir.

3. Peygamber, eşlerinden birine gizlice bir söz söylemişti. Fakat eşi o sözü başkalarına haber verip Allah da bunu Peygamberine açıklayınca, peygamber bir kısmını bildirmiş, bir kısmından da vazgeçmişti. Peygamber bunu ona haber verince, eşi: "Bunu sana kim söyledi?" dedi. Peygamber: "Bilen, her şeyden haberi olan Allah bana söyledi." dedi.

4. Eğer ikiniz de Allah'a tevbe ederseniz, kaymış olan kalpleriniz düzelmiş olur. Ve eğer peygambere karşı birbirinize arka verirseniz, şüphesiz ki onun dostu ve yardımcısı Allah, Cebrail ve mü'minlerin salihleridir. Bunların ardından melekler de ona yardımcıdır.

5. Eğer o sizi boşarsa Rabbi ona sizden daha iyi, kendini Allah'a veren, inanan, sebatla itaat eden, tevbe eden, ibadet eden, oruç tutan, dul ve bakire eşler verebilir.

6. Ey iman edenler! Kendinizi ve ailenizi yakıtı insanlar ve taşlar olan ateşten koruyun. Onun başında iri gövdeli, sert tabiatlı, Allah'ın kendilerine buyurduğuna karşı gelmeyen ve emredildiklerini yapan melekler vardır.

7. "Ey kâfirler! Bugün özür dilemeyin. Siz ancak işlediklerinizin cezasını çekeceksiniz" *(denilir).*

8. Ey iman edenler! Samimi bir tevbe ile Allah'a dönün. Umulur ki Rabbiniz sizin kötülüklerinizi örter. Peygamberi ve onunla birlikte iman edenleri utandırmayacağı günde Allah sizi, içlerinden ırmaklar akan cennetlere sokar. Çünkü onların nurları, önlerinden ve yanlarından koşar da: "Ey Rabbimiz! Nurumuzu tamamla, bizi bağışla, çünkü sen her şeye kadirsin" derler.

9. Ey Peygamber! Kâfirlerle ve münafıklarla cihad et, onlara karşı sert davran, onların varacağı yer cehennemdir. O gidilecek yer ne de kötüdür!

10. Allah, inkâr edenlere Nuh'un karısı ile Lut'un karısını misal verdi. Bu ikisi, kullarımızdan iki salih kişinin nikâhında iken onlara hainlik ettiler. Kocaları: Allah'tan gelen hiçbir şeyi onlardan savamadı. Onlara: "Haydi, ateşe girenlerle beraber siz de girin." denildi.

11. Allah, inananlara da Firavun'un karısını misal gösterdi. O: "Rabbim! Bana katında cennette bir ev yap, beni Firavun'dan ve onun işinde çalışmaktan koru ve beni zalimler topluluğundan kurtar." demişti.

12. Irzını korumuş olan, İmran kızı Meryem'i de Allah örnek gösterdi. Biz ona ruhumuzdan üfledik ve Rabbinin sözlerini ve kitaplarını tasdik etti. O, gönülden itaat edenlerdendi.

Tefsiri

1 – Ey Peygamber! Eşlerinin rızasını gözeterek Allah'ın sana helal kıldığı şeyi niçin kendine haram ediyorsun? Allah çok bağışlayan, çok esirgeyendir.

Rivayet edildiğine göre Rasulullah (sav) Aişe (rha)'nin nöbetinde Mariye ile baş başa kalmıştı. Hafsa (ra) bunu öğrenince Rasulullah (sav) ona:

– *"Bunu gizle ve bil ki ben artık Mariye'yi kendime haram kıldım. Ve seni müjdeliyorum ki Ebu Bekir ve Ömer benden sonra ümmetimin idaresini ellerine alacaklar."*

Hafsa bunu Aişe'ye (rhma) söyledi. Onlar birbirleriyle samimi arkadaştılar. Denildi ki:

"Onunla Hafsa'nın nöbet gününde baş başa kalmıştı. Bu sebeple onun gönlünü bununla almış ve ondan bunu gizlemesini istemişti. Ancak o bunu gizlememişti. Bunun üzerine Peygamber (sav) onu boşamış ve kadınlarından ayrılmıştı. Tam yirmi dokuz gün Mariye'nin evinde kalmıştı. Daha sonra Cebrail (as) inmiş ve ona:

– 'Ona dön. Zira o çok çok oruç tutan ve çok çok namaz kılan biridir. Ve o senin cennetteki eşlerindendir.' demişti."

Yine rivayet edildiğine göre Rasulullah (sav), Zeynep binti Cahş'ın (rha) hücresinde bal şerbeti içmişti. Aişe ve Hafsa (rhma) (birbirleriyle gizlice) anlaşmışlar ve Peygamber (as)'a:

– *Biz senden megafir kokusu alıyoruz,* demişlerdi. Rasulullah (sav) çirkin koku ile kokmayı çirkin görüyordu. Bu sebeple balı kendisine haram kıldı. Ayetin manası:

"Allah'ın, sana helal kıldığı cariyeyi ya da balı niçin kendine haram kılıyorsun?" şeklindedir.

"Eşlerinin rızasını gözeterek" sözü, *"haram kılıyorsun"* sözünün tefsiridir. Ya da haldir. Ya da başlangıç cümlesidir. Bu, onun (sav) bir zellesiydi. Çünkü hiç kimse için Allah'ın (cc) helal kıldığı bir şeyi haram kılma salahiyeti yoktur.

"Allah çok bağışlayandır." İşlediğin zelleyi bağışlamıştır. *"çok çok merhamet sahibidir."* Sana merhamet etmiştir. Onunla seni muaheze etmemiştir.

2 – Allah, yeminlerinizi çözmenizi size meşru kılmıştır. Allah sizin yardımcınızdır. O, bilen, her şeyi hikmetle idare edendir.

Allah (cc), size yeminlerinizi kendisiyle çözeceğiniz şeyi takdir etmiştir. O da kefarettir. Ya da onların kefaretle çözülmesini sizin için meşru kılmıştır. Ya da Allah (cc) yeminlerinizde istisna etmenizi size meşru kılmıştır, demektir. Bu senin *"Falan, yeminimi istisna* (veya şartta) *helal kıldı."* sözündendir. Bu yemin bozulmasın diye yeminin sonunda *"İnşallah / Eğer Allah dilerse"* demesidir. Bize göre helali haram kılma (helal bir şeyi nefsine haram kılmak) da yemindir.

Rasulullah (sav), Mariye'nin haram kılınması hususunda bir köle azad etmiştir. Hasan'dan şöyle nakledilmiştir:

"Rasulullah (sav) kefaret vermemiştir. Çünkü onun gelmiş geçmiş (bütün) *günahları bağışlanmıştır. Bu ise, ancak mü'minlere talimdir."*

"Allah sizin yardımcınızdır." sizin efendinizdir, işlerinizi üstlenendir. Denildi ki:

« مَوْلٰيكُمْ »'ün manası; O, size kendi nefsinizden daha yakındır. Dolayısıyla da onun nasihati sizin için sizin (birbirinize karşı yaptığınız) nasihatinizden daha faydalıdır.

"O, bilendir..." sizin faydanıza olan şeyleri bilendir. Dolayısıyla da size onları meşru kılmaktadır.

"Her şeyi hikmetle idare edendir" helal ve haram kıldığı hususlarda hikmet sahibidir.

3 – Peygamber, eşlerinden birine gizlice bir söz söylemişti. Fakat eşi o sözü başkalarına haber verip Allah da bunu Peygamberine açıklayınca, peygamber bir kısmını bildirmiş, bir kısmından da vazgeçmişti. Peygamber bunu ona haber verince, eşi: "Bunu sana kim söyledi?" dedi. Peygamber: "Bilen, her şeyden haberi olan Allah bana söyledi." dedi.

"Eşlerden birine" Hafsa'yı (rha) kastediyor. *".. gizlice bir söz söylemişti."* Mariye ile ilgili ve Ebu Bekir ve Ömer'in (rhma) imametiyle ilgili sözü.

"Fakat (eşi) *o sözü başkalarına haber verip Allah da bunu Peygambere açıklayınca... "* Hafsa bunu Aişe (rhma) ya ifşa edip (Allah (cc) da) Peygamber'ine (sav) Cebrail (as) diliyle onun, bu sözü ifşa ettiğini bildirince. *".. Peygamber bir kısmını bildirmiş, bir kısmından da vazgeçmişti."* son sözün bir kısmını bildirmiş bir kısmını da kerem ederek bildirmemişti. Sufyan şöyle demiştir:

"Bildiği halde bilmezlikten gelmek kerem sahiplerinin özelliklerinden olmaya devam etmektedir."

Ali'ye göre « عَرَّفَ », « عَرَفَ » şeklindedir, şeddesizdir. Yani; buna karşı cezalandırdı, demektir. Bu senin kötülük işleyen kişiye: *"Bunu sana bildireceğim"* dediğin sözdendir. Denildi ki:

"Bildirilen, imametle ilgili sözdür. Bildirilmeyen ise Mariye ile ilgili sözdür." Rivayete göre Peygamber (sav) ona:

"Seni hak ile gönderen Allah'a andolsun ki onun (Aişe'nin) *babasına Allah Teâlâ'nın bahsetmiş olduğu ihsana ferahımdan kendimi zapt edemedim."* demişti.

"Peygamber bunu ona haber verince eşi; Bunu sana kim söyledi? dedi." Peygamber (sav), Hafsa'ya, Aişe'ye (rhma) ifşa ettiği sırrı haber verince Hafsa (rha), Peygamber (sav)'e *"Bunu sana kim söyledi?"* dedi. Peygamber (sav)'da:

"Bütün sırları bilen ve gönüllerdeki her şeyden haberi olan Allah bana söyledi" buyurdu.

4 – Eğer ikiniz de Allah'a tevbe ederseniz, kaymış olan kalpleriniz düzelmiş olur. Ve eğer peygambere karşı birbirinize arka verirseniz, şüphesiz ki onun dostu ve yardımcısı Allah, Cebrail ve mü'minlerin salihleridir. Bunların ardından melekler de ona yardımcıdır.

"Eğer ikiniz de Allah'a tevbe ederseniz..." sözü, azarlanmaları daha şiddetli olsun diye Aişe ve Hafsa'ya (rhma) iltifat yoluyla hitaptır. Şartın cevabı hazfedilmiştir. Takdiri; *"Eğer Allah'a tevbe ederseniz ki o da vaciptir"* şeklindedir.

Hazfedilen cümleye *"hakikaten kalpleriniz kaymıştır."* Cümlesi delalet etmektedir. Yani; hakikaten kalpleriniz sevdiğini sevme, sevmediğini de sevmeme hususunda peygamber (sav)'e karşı olması gerekli iyi geçinmeden meyletmiştir.

"Ve eğer peygambere karşı birbirinize arka verirseniz." Eğer kıskançlık etmek, onun sırrını yaymak ve onun hoşlanmayacağı ifratlara düşmek gibi suretlerle birbirinize yardımcı olursanız şüphesiz ki onun dostu ve onun yardımcısı Allah'tır (cc).

Kûfe kıraat ekolüne göre « تَظَاهَرَا » kelimesi şeddesizdir. « هُوَ » – *'o'* kelimesinin ziyadesi onun bu işi bizzat üstlendiğini bildirmektedir.

"Cebrail" yine onun dostu Cebrail (as)'dir. *"ve salih Müslümanlardır."* mü'minlerden salih ameller işleyenlerdir. Yani; İman eden ve salih amel işleyen herkestir.

"(Salih Müslümanlardan maksat;) *nifaktan uzak olanlardır"*, denildi.

"Sahabedir" denildi. Denildi ki:

"Bu, kendisiyle çoğul kastedilen tekil bir kelimedir. Senin cinsi kastederek 'Bunu Salih bir insan yapmaz' sözünde olduğu gibi." Yine denildi ki:

Bunun aslı « صَالِحُو الْمُؤْمِنِينَ »'dir. Ancak « و » lafza uygun olarak yazıdan düşürülmüştür.

"Bunların ardından melekler de onun yardımcısıdır." Allah'ın (cc), Cebrail'in (as) ve salih mü'minlerin yardımından sonra çok sayıda olan melekler de ona yardımcıdırlar. Bunların yardımına mazhar olan kişiye karşı iki kadının birbirine yardım etmesinin ne hükmü olabilir ki? Meleklerin arka çıkması, Allah'ın (cc) yardımı cümlesinden olduğundan onların yardımını ve arka çıkmasını zikretmesi tazim içindir.

5 – Eğer o sizi boşarsa Rabbi ona sizden daha iyi, kendini Allah'a veren, inanan, sebatla itaat eden, tevbe eden, ibadet eden, oruç tutan, dul ve bakire eşler verebilir.

Medine kıraat imamları ve Ebu Amr'a göre « يُبْدِلَهُ », « يُبَدِّلَهُ » şeklindedir. Tef'il babından olması teksir içindir. Eğer:

– *"Yeryüzünde mü'minlerin analarından daha hayırlı kadınlar olmadığı halde onlara karşılık verilecek olanlar onlardan daha hayırlı nasıl olurlar?"* dersen derim ki:

– *"Rasulullah (sav)'e eziyet verdiklerinden dolayı Rasulullah (sav) onları boşarsa onlar vasıf üzere kalmazlar ve bu vasıflara sahip olan başkaları onlardan daha hayırlı olur."*

"Müslüman mü'min (kadınlar)*"* Tevhidi kabul eden, ihlâs sahibi kadınlar.

"Sebatla itaat eden (kadınlar)*"* itaatkâr.

Kunut; Allah'a (cc) itaat etmek, demektir. Allah'a (cc) itaat da Rasulü'ne (sav) itaatle olur.

"Tevbe eden (kadınlar)*"* Günahlardan tevbe eden ya da Allah'a (cc) ve Rasulü'nün (sav) emrine dönen kadınlar.

"İbadet eden (kadınlar)*"* Allah (cc) için ibadet eden kadınlar.

"« سَائِحَاتٍ » – *'Oruç tutan'"* hicret eden ya da oruç tutan kadınlar. Oruç tutan kişiye « سَائِحٌ » denildi. Çünkü *'sâih'*; yanında yiyeceği olmayan ve buluncaya kadar da yemeyen kişidir. Dolayısıyla iftar vakti gelinceye kadar yememesi nedeniyle oruç tutan kişi de buna benzetilmiştir.

"Dul ve bakire eşle" diğer vasıflar arasına atıf harfi getirmediği halde *"dul"* ve *"bakire"* kelimeleri arasına atıf harfi, getirdi. Çünkü diğer sıfatların tersine bu ikisi birbirine zıt iki vasıftır.

6 – Ey iman edenler! Kendinizi ve ailenizi yakıtı insanlar ve taşlar olan ateşten koruyun. Onun başında iri gövdeli, sert tabiatlı, Allah'ın kendilerine buyurduğuna karşı gelmeyen ve emredildiklerini yapan melekler vardır.

Ey iman edenler! Günahları terk etmek ve taat işlemek suretiyle kendinizi, nefsinize yardım ettiğiniz şeyle, kendilerine yardım etmek suretiyle de ailenizi, ateşin bir çeşidi olan, ancak insan ve taşla yanan ateşten koruyun. Diğer ateşler odunla yandığı gibi insan ve taşla yanan ateşten koruyun.

"Onun başında" O işe bakan ve oradakilere azap eden.

"Melekler vardır" on dokuz tane olan Zebani meleklerini ve onların yardımcılarını kastediyor. Onların yapılarında kabalık ve katılık vardır. Ya da onların sözleri kaba, işleri katı ve serttir.

"Allah'ın, kendilerine emrettiğine karşı gelmeyen" Yani; Allah'ın (cc) emrettiği şeylere, yani; *"O'nun emrine karşı gelmezler"*, demektir.

﴿ اَفَعَصَيْتَ اَمْرِى ﴾

"Emrime isyan mı ettin?" [87] ayetinde olduğu gibi.

Ya da onlara emrettiği hususta O'na karşı gelmezler, demektir.

« لَا يَعْصُونَ اللّٰهَ » sıfat olmak üzere mahallen merfudur. « مَا اَمَرَهُمْ », bedel olmak üzere mahallen mansuptur.

"...emredildiklerini yapan..." iki cümle aynı mana da değildir. Zira birincinin manası:

Onlar, O'nun emirlerini kabul ediyorlar ve o emirleri gerekli sayıyorlar, demektir. İkincinin manası ise; onlar, emredildiklerini yapıyorlar, tembellik etmiyorlar ve o hususta dikkatsizlik göstermiyorlar, demektir.

7 – "Ey kâfirler! Bugün özür dilemeyin. Siz ancak işlediklerinizin cezasını çekeceksiniz" (denilir).

Siz, dünyada iken işlediklerinizin cezasını çekeceksiniz. Yani; onlar ateşe girdiklerinde bu (söz) onlara denilir.

"Özür dilemeyin." Çünkü size özür dileme (hakkı) yoktur. Ya da çünkü özür dilemeniz size hiçbir fayda vermez.

---

[87] Ta – Ha, 93.

8 - Ey iman edenler! Samimi bir tevbe ile Allah'a dönün. Umulur ki Rabbiniz sizin kötülüklerinizi örter. Peygamberi ve onunla birlikte iman edenleri utandırmayacağı günde Allah sizi, içlerinden ırmaklar akan cennetlere sokar. Çünkü onların nurları, önlerinden ve yanlarından koşar da: "Ey Rabbimiz! Nurumuzu tamamla, bizi bağışla, çünkü sen her şeye kadirsin" derler.

Allah (cc) ona rahmet etsin Ahfeş'e göre Nasuh; doğru düzgün demektir. Denildi ki:

"Samimi, halis demektir." Bal balmumundan ayrıldığında « عَسَلٌ نَاصِحٌ » – *'safi bal'* denir.

Nasuh kelimesi; « نَصَاحَةُ الثَّوْبِ » – *'elbisenin sağlam dikilmesi'* ifadesinden gelmektedir. Yani; dinindeki açıkları ve gedikleri iyi kapattığın ve onardığın bir tevbe ile demektir. Bununla, insanlara öğüt verdiğin, yani; sahibi üzerinde eseri görüldüğü için bir benzerine insanları davet ettiğin bir tevbe ile manasının kastedilmesi de mümkündür. Nasuhun kullanılması; tevbenin gerekleriyle amel hususundaki ciddiyet ve kararlılığı ifade etmektedir.

Hammad ve Yahya'ya göre « نَصُوحًا », « نُصُوحًا » şeklindedir, mastardır. Yani; nasihat edici (nasûh) tevbe ya da nasihat eden tevbe demektir. Merfu olarak gelen bir hadisi şerifte şöyle buyrulmuştur:

"Nasuh tevbe; (kişinin) *tevbe etmesi, sonra da sütün memeye dönmediği gibi, günaha dönmemesidir."* Huzeyfe (ra)'den şöyle nakledilmiştir:

"Kişiye, günahına tevbe etmesi, sonra da ona dönmesi şer olarak yeter." İbni Abbas (ra)'dan şöyle nakledilmiştir:

"Nasuh tevbe: dilin istiğfarı, kalbin pişmanlığı ve azaların da el çekmesidir."

"Umulur ki Rabbiniz sizin kötülüklerinizi örter." Bu (umulur ki sözü), *"umulur ki"* ve *"olur ki"* sözleriyle icabeti kasteden sultanların âdeti üzere gelmiştir. Onlar bununla kesinliği kastetmektedirler.

« يَوْمَ » kelimesi « يُدْخِلَكُمْ » ile mansuptur.

"Peygamberi ve onunla birlikte iman edenleri rüsva etmeyeceği günde Allah sizi içlerinden ırmaklar akan cennetlere sokar." sözünde Allah'ın (cc) rüsvay edeceği kâfirler için kinaye vardır.

« نُورُهُمْ » müptedadır. « يَسْعَى بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَبِأَيْمَانِهِمْ » mahallen merfudur, haberdir.

'*"Ey Rabbimiz! Nurumuzu tamamla...*' derler." Münafıkların nuru söndüğünde bunu derler.

9 - Ey Peygamber! Kâfirlerle ve münafıklarla cihad et, onlara karşı sert davran, onların varacağı yer cehennemdir. O gidilecek yer ne de kötüdür!

Ey Peygamber! Kâfirlerle kılıçla, münafıklarla da sert sözle ve etkili bir öğütle cihad et. Denildi ki:

"Onlarla onlara hadleri uygulamak suretiyle savaş."

"Onlara karşı sert davran..." mücadele ettiğin savaşta ve dille tartışmada her iki guruba karşı sert davran.

10 - Allah, inkâr edenlere Nuh'un karısı ile Lut'un karısını misal verdi. Bu ikisi, kullarımızdan iki salih kişinin nikâhında iken onlara hainlik ettiler. Kocaları, Allah'tan gelen hiçbir şeyi onlardan savamadı. Onlara: "Haydi, ateşe girenlerle beraber siz de girin." denildi.

Allah Azze ve Celle, kâfirlerin, inkârları ve Müslümanlara karşı müsamahasızca düşmanlıkları sebebiyle cezalandırılması durumunu ve kâfirle arasında nesep ya da hısımlık bağı bulunan Müslüman kişi peygamber dahi olsa bu nesep ya da hısımlığın düşmanlıkları sebebiyle onlara hiçbir fayda sağlamayacağına dair durum Nuh'un ve Lut'un (asm) eşlerinin durumuyla örneklendirmiştir. O ikisi, sırlarını ifşa etmek suretiyle bu iki peygambere hıyanet ettiklerinden dolayı bu iki peygamber onlara hiçbir fayda sağlayamadı. Yani; aralarındaki evlilik hukuku o iki kadını Allah'ın (cc) azabından kurtaramadı. Ölüm anında ya da kıyamet gününde o ikisine:

"Peygamberlerle bir araya gelmemiş diğer cehenneme girenlerle birlikte Cehenneme girin" denir.

11 – Allah, inananlara da Firavun'un karısını misal gösterdi. O: "Rabbim! Bana katında cennette bir ev yap, beni Firavun'dan ve onun işinde çalışmaktan koru ve beni zalimler topluluğundan kurtar." demişti.

"Firavun'un karısı..." O, Asiye binti Müzahim'dir. Musa (as) a iman etmişti. Bunun üzerine Firavun ona elerinden ve ayaklarından dört kazığa bağlayarak işkence etmiştir. O kendisine işkence edilirken:

".. Rabbim! Bana katında cennette bir ev yap." demişti. Bununla O, yüksek dereceyi istemişti. Çünkü Allah Teâlâ mekândan münezzehtir. O yüksek dereceyi *"katında"* sözüyle ifade etmişti.

"Beni firavundan ve işinde çalışmaktan koru" demişti. Yani; Firavun'un yaptığından ya da habis Firavun'un kendisinden özellikle de amelinden koru demektir. Onun ameli de; zulüm ve suçsuz yere işkence etmektir.

"Beni zalimler topluluğundan kurtar." Bütün Kıptilerden... Bunda, sıkıntı ve musibetten kurtulmayı istemenin salihlerin ahlaki olduğuna delil vardır.

12 – Irzını korumuş olan, İmran kızı Meryem'i de Allah örnek gösterdi. Biz ona ruhumuzdan üfledik ve Rabbinin sözlerini ve kitaplarını tasdik etti. O, gönülden itaat edenlerdendi.

Irzını erkeklerden korumuş olan, İmran kızı Meryem'i de Allah (cc) örnek gösterdi.

"Biz ona ruhumuzdan üfledik..." Cebrail (as), bizim için yaratılmış ruhumuzdan, emrimizle ferce (cebe) üfledi.

"Rabbinin sözlerini..." Yani; İdris (as) ve diğer peygamberlerine inzal ettiği sahifeleri.

Basra kıraati ve Hafs'a göre « كُتُبِهِ » şeklindedir. Dört kitabı kastediyor.

"O, gönülden itaat edenlerdendi." Gönülden itaat etmek, erkek ve dişi olan iki guruba da şamîl bir sıfat olduğundan (kelimenin) müzekker olarak gelmesi galip gelmiştir.

« مِنْ » teb'iz içindir. İtaat edenlerden doğdu manasına sonun başlangıcı için olması da caizdir. Çünkü o, Musa (as)'ın kardeşi Harun (as)'ın torunlarındandı. Kâfirlerle bir arada olmanın onlara zarar vermeyeceği, onların sevabından bir şey eksiltmeyeceği ve onları "Allah'tan (cc) uzaklaştırmayacağı hususundaki mü'minlerin durumunu Firavun'un karısının durumuyla ve onun, Allah'ın (cc) en büyük düşmanı olan kişinin eşi olmasına rağmen Allah (cc) katındaki derecesinin durumuyla, İmran kızı Meryem'in durumuyla, ona verilen dünya ve ahiret üstünlükleriyle, kavmi kâfir olmasına rağmen tüm âlemlerdeki kadınlar üzerine üstün kılınmasıyla örneklendirmiştir.

Bu iki temsilin zımnında surenin evvelinde zikredilen mü'minlerin iki anasına ve Rasulullah (sav)'in istemediği bir şeyde, Rasulullah'a (sav) karşı yardımlaşmalarına kinaye yollu gönderme, sert yollu sakındırma ve bu iki mü'min kadın gibi ihlâslı olmaları gerektiğine, Rasulullah (sav)'in eşi olmalarına güvenmemeleri gerektiğine işaret vardır.

❁ ❁ ❁

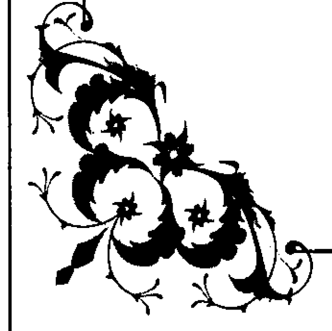

Sûre - 67

MÜLK SÛRESİ

Bu sûre Mekke'de nazil olmuştur;

30 âyettir.

Cüz - 29

MÜLK SÛRESİ

Mekke'de nazil olmuştur. Otuz ayettir. [illegible]kiye ve *Münciye* adları ile de anılır. Çünkü o, onu okuyanı kabir [illegible] korur. Merfu olarak rivayet edilen bir hadisi şerifte şöyle buyrulmuştur:

"Kim onu (her) *gece okursa çok sevap kaza[illegible] çok iyi yapmış olur."*

1. — 4. ÂYETLER

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

تَبَارَكَ الَّذ۪ي بِيَدِهِ الْمُلْكُۘ وَهُوَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَد۪يرٌۙ ﴿١﴾
اَلَّذ۪ي خَلَقَ الْمَوْتَ وَالْحَيٰوةَ لِيَبْلُوَكُمْ اَيُّكُمْ اَحْسَنُ عَمَلاًۜ
وَهُوَ الْعَز۪يزُ الْغَفُورُۙ ﴿٢﴾ اَلَّذ۪ي خَلَقَ سَبْعَ سَمٰوَاتٍ طِبَاقاًۜ مَا
تَرٰى ف۪ي خَلْقِ الرَّحْمٰنِ مِنْ تَفَاوُتٍۜ فَارْجِعِ الْبَصَرَۙ هَلْ تَرٰى
مِنْ فُطُورٍ ﴿٣﴾ ثُمَّ ارْجِعِ الْبَصَرَ كَرَّتَيْنِ يَنْقَلِبْ اِلَيْكَ الْبَصَرُ
خَاسِئاً وَهُوَ حَس۪يرٌ ﴿٤﴾

Meali

1. Mutlak hükümranlık elinde olan Allah, yüceler yücesidir ve O'nun her şeye gücü yeter.

2. O *(öyle Yüce Allah)* ki, hanginizin daha güzel amel edeceğinizi sınamak için ölümü ve hayatı yaratmıştır. O, mutlak galiptir, çok bağışlayandır.

3. O ki, birbiri ile ahenktar yedi göğü yaratmıştır. Çok merhametli olan Rahman'ın yaratışında hiçbir uygunsuzluk göremezsin. Gözünü çevir bir bak, bir bozukluk görebiliyor musun?

4. *(Aksaklık görmek için bir değil)* iki defa gözünü çevirip bak. Göz, *(aradığı bozukluğu bulmaktan)* aciz ve bitkin halde sana dönecektir.

Tefsiri

1 – Mutlak hükümranlık elinde olan Allah, yüceler yücesidir ve O'nun her şeye gücü yeter.

Saltanatı ve bütün mevcudat üzerindeki hâkimiyeti kendi tasarrufunda olan (Allah (cc)) mahlûkatın sıfatlarından âli ve yücedir. O, mülkün sahibidir. Onu dilediğine verir, dilediğinden de çekip alır.

"Onun her şeye gücü yeter." Güç getirilen her şeye ya da nimetlendirme ya da intikam alma hususunda her şeye kemaliyle kadirdir.

2 – O (öyle yüce Allah) **ki, hanginizin daha amel edeceğinizi sınamak için ölümü ve hayatı yaratmıştır. O, mutlak galiptir, çok bağışlayandır.**

« اَلَّذِى خَلَقَ الْمَوْتَ » hazfedilmiş bir müptedanın haberidir. Ya da ondan önceki « اَلَّذِى »'den bedeldir.

"Hayatı" yani; varlığıyla hissin olduğu şeydir. Ölüm ise onun zıddıdır.

"Ölümü ve hayatı yarattı." Sözünün manası; bu hissin var edilmesi ve yok edilmesidir. Mana; *"Ey mükellefler! Sizin ölümünüzü ve hayatınızı yarattı."* demektir.

"Sınamak için" sultanı da köleyi de kapsayan ölüm ile hastaya da doktora da vefa göstermeyen hayat arasında sizi emir ve yasaklarıyla imtihan etmek için, demektir. Sizden, olacağını bildiği şey meydana gelir de sizi amelinize göre cezalandırır, ilmine göre değil.

« اَيُّكُمْ » Müptedadır. Haberi « اَحْسَنُ عَمَلاً »'dir. Yani;

En halisini ve en doğrusunu hanginiz yapacak, demektir.

Halis; onun Allah (cc) rızası için olmasıdır. Doğrusu da; onun sünnet üzere olmasıdır. Kast olunan; O, size kendisiyle amel etmeye güç getirdiğiniz hayatı verdi ve size, sizi iyi ameli kötü amele tercih etmeye sevk eden ölümü musallat kıldı. Ondan sonrası ise ancak diriliş ve olması gerekli ceza ve mükâfattır.

"Ölüm" kelimesini *"hayat"* kelimesinden önce zikretti. Çünkü amel işlemeyi çağıran insanların en güçlüsü ölümü iki gözü arasında bilendir. Onu önce zikretti çünkü o, ayetin, kendisi için zikredildiği şey (imtihan) hususunda daha önemlidir. Kahr sıfatının eseri olan ölümü lütuf sıfatının eseri olan hayattan önce zikredince *"O, mutlak galiptir, bağışlayıcıdır."* Sözüyle Kahr sıfatının lütuf sıfatı önüne geçirmiştir.

"Mutlak galiptir" kötü amel işleyen kişilerin aciz bırakamadığı mutlak galiptir.

"Bağışlayıcıdır." Hata ve günah işleyenlerin kendisinden ümidi kesmediği (hataları) çok çok örtendir.

3 – O ki, birbiri ile ahenktar yedi göğü yaratmıştır. Çok merhametli olan Rahman'ın yaratışında hiçbir uygunsuzluk göremezsin. Gözünü çevir bir bak, bir bozukluk görebiliyor musun?

"O, yedi göğü birbiri üzerine tabaka tabaka yarattı." üst üste birbiriyle ahenktar yedi göğü yarattı. Ayakkabıyı diktiğinde kullanılan « طَابَقَ النَّعْلَ » cümlesinden gelmektedir. Yani; bir birine uygun, mutabık, demektir. Bu, mastarla yapılan sıfatlandırmadır. Ya da tabaka tabaka olan, demektir. Ya da tabaka tabaka kılınmış demektir. Denildi ki:

« طِبَاقًا », « طَبَقٌ » – *'örtü, kapak' kelimesinin çoğuludur."* (Yani; Bir şeyin, kendisine uygun olan kapağı gibi göklerin birbirine uygun olması kastediliyor.)

« جَمَلٌ » ve « جِمَالٌ »'da olduğu gibi.

"Rahman'ın yaratışında hiçbir uygunsuzluk göremezsin." cümlesindeki hitap peygambere ya da bütün muhataplaradır.

Hamza ve Ali'ye göre « تَفَاوُتٌ », « تَفَوُّتٌ » şeklindedir. İki babın manası birdir. « تَعَاهُدٌ » ve « تَعَهُّدٌ » kelimelerinde olduğu gibi. Yani; uygunsuzluk ve bozukluk, demektir. Suddi'den şöyle nakledilmiştir:

"Hiçbir ayıp göremezsin, demektir."

Tefavüt'ün hakikati; uygunsuzluk, demektir. Sanki bir şeyin bir kısmı diğer kısmına uymuyor ve uygun gelmiyor, demektir. Bu cümle « طِبَاقًا » kelimesinin sıfatıdır. Aslı; onlarda hiçbir uygunsuzluk göremezsin, şeklindedir.

"Rahman'ın yaratışında..." sözünü, göklerin yaratılışının büyüklüğünü göstermek ve uygunsuz olmayış sebebine dikkat çekmek için zamir yerine getirmiştir. Çünkü O, Rahman'm (cc) yaratışıdır. Çünkü O, onun kudretinin güzelliği iledir. O (Allah (cc)) bu mütenasip, ahenktar yaratışın bir benzerini yaratandır.

"Gözünü çevir bir bak" onu gökyüzüne çevir. Çevir ki sana bildirilen şeyin doğruluğunu görmek suretiyle sabit olsun, bu hususta hiçbir şüphen kalmasın.

"Bir bozukluk görebiliyor musun?" « فُطُورٌ » çatlak, yarık, manasına gelen « فَطْرٌ » kelimesinin çoğuludur. Çatlak, yarık, delik, (kusur) manasınadır.

4 – (Aksaklık görmek için bir değil) **iki defa gözünü çevirip bak. Göz,** (aradığı bozukluğu bulmaktan) **aciz ve bitkin halde sana dönecektir.**

".. İki defa gözünü çevirip bak." Bakışı iki kere tekrarla. Yani; birinciyle birlikte iki kere demektir. Denildi ki:

"Birinciden ayrı iki kere daha tekrarla, demektir. O zaman üç kere olmaktadır." Yine şöyle denildi:

"Bu sözle sadece iki kez bakılması kastedilmemiştir. Bilakis bununla tekrar tekrar bakılmasını kastetmiştir. Yani; tekrar tekrar bak ve incele. Hiçbir yarık ya da kusur görebiliyor musun?" Emrin cevabı:

"Göz aciz ve bitkin bir halde sana dönecektir." cümlesidir. Yani; göz, zelil, düşkün olarak ya da arzuladığın şeyden uzak olarak sana geri dönecektir, demektir.

« خَاسِئًا », « الْبَصَرُ »'dan haldir. Göz orada hiçbir gedik görmediği halde aciz, bitkin ve yorgun olarak sana dönecektir.

5. — 14. ÂYETLER

وَلَقَدْ زَيَّنَّا السَّمَآءَ الدُّنْيَا بِمَصَابِيحَ وَجَعَلْنَاهَا رُجُومًا
لِلشَّيَاطِينِ وَاَعْتَدْنَا لَهُمْ عَذَابَ السَّعِيرِ ﴿٥﴾ وَلِلَّذِينَ كَفَرُوا
بِرَبِّهِمْ عَذَابُ جَهَنَّمَ ؕ وَبِئْسَ الْمَصِيرُ ﴿٦﴾ إِذَآ اُلْقُوا فِيهَا سَمِعُوا
لَهَا شَهِيقًا وَهِيَ تَفُورُ ۙ ﴿٧﴾ تَكَادُ تَمَيَّزُ مِنَ الْغَيْظِ ؕ كُلَّمَآ اُلْقِيَ
فِيهَا فَوْجٌ سَاَلَهُمْ خَزَنَتُهَآ اَلَمْ يَاْتِكُمْ نَذِيرٌ ﴿٨﴾ قَالُوا بَلٰى قَدْ
جَآءَنَا نَذِيرٌ فَكَذَّبْنَا وَقُلْنَا مَا نَزَّلَ اللّٰهُ مِنْ شَيْءٍ ۚ إِنْ اَنْتُمْ إِلَّا
فِي ضَلَالٍ كَبِيرٍ ﴿٩﴾ وَقَالُوا لَوْ كُنَّا نَسْمَعُ اَوْ نَعْقِلُ مَا كُنَّا فِي
اَصْحَابِ السَّعِيرِ ﴿١٠﴾ فَاعْتَرَفُوا بِذَنْبِهِمْ ۚ فَسُحْقًا لِاَصْحَابِ
السَّعِيرِ ﴿١١﴾ إِنَّ الَّذِينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُمْ بِالْغَيْبِ لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَاَجْرٌ
كَبِيرٌ ﴿١٢﴾ وَاَسِرُّوا قَوْلَكُمْ اَوِ اجْهَرُوا بِهٖ ؕ إِنَّهُ عَلِيمٌ بِذَاتِ
الصُّدُورِ ﴿١٣﴾ اَلَا يَعْلَمُ مَنْ خَلَقَ ؕ وَهُوَ اللَّطِيفُ الْخَبِيرُ ﴿١٤﴾

Meali

5. Andolsun ki biz, *(dünyaya)* en yakın olan göğü kandillerle donattık. Bunları şeytanlara atış taneleri yaptık ve onlara alevli ateş azabını hazırladık.

6. Rablerini inkâr edenler için cehennem azabı vardı. O, ne kötü dönüştür!

7. Oraya atıldıklarında, onun kaynarken çıkardığı uğultuyu işitirler.

8. Neredeyse cehennem öfkesinden çatlayacak! Her ne zaman oraya bir topluluk atılsa onun bekçileri onlara: "Size *(bu azap ile)* korkutucu bir peygamber gelmemiş miydi?" diye sorarlar.

9. Onlar şöyle cevap verirler: "Evet. Doğrusu bize, *(bu azap ile)* korkutan bir peygamber gelmişti. Fakat biz *(onu)* yalan saymış ve 'Allah'ın bir şey gönderdiği yok, siz olsa olsa büyük bir sapıklık içindesiniz.' demiştik."

10. Ve: "Şayet kulak vermiş veya aklımızı kullanmış olsaydık *(şimdi)* şu alevli cehennemin mahkûmları arasında olmazdık" diye ilave ederler.

11. Böylece günahlarını itiraf ederler. Artık *(Allah'ın rahmetinden)* uzak olsun o alevli cehennemin mahkûmları!

12. Fakat daha görmeden Rablerinden *(azabından)* korkanlara gelince, onlar için gerçekten hem bağışlanma, hem büyük mükâfat vardır.

13. Sözünüzü ister gizleyin ister açığa vurun. Bilin ki: O, sinelerin özünü bilmektedir.

14. Hiç yaratan bilmez mi? O, en ince işleri görüp bilmektedir ve her şeyden haberdardır.

Tefsiri

5 - Andolsun ki biz, (dünyaya) **en yakın olan göğü kandillerle donattık. Bunları şeytanlara atış taneleri yaptık ve onlara alevli ateş azabını hazırladık.**

En düşük olan göğü, Yani; size en yakın olan göğü, demektir. *"kandillerle"* sabahın ışık vermesi gibi ışık veren yıldızlarla, « مَصَابِيحَ » lambalar, demektir. Yıldızlar bununla adlandırılmıştır. İnsanlar mescidlerini ve evlerini lambalar yakarak süslemektedirler. Bu sebeple *"Muhakkak ki biz toplandığınız evin tavanını lambalarla süsledik."* denir. Yani;

öyle lambalarla süsledik ki sizin lambalarınız ışık vermede onlara eş olamaz, demektir.

"Bunları şeytanlara atış taneleri yaptık." Yani; sizi ışıktan alıp karanlıklara götürmek isteyen düşmanlarınız için atış taneleri yaptık, demektir. Katade şöyle demiştir:

"Allah yıldızları üç şey için yarattı. Göğün süsü olsun diye, şeytanlara atış tanesi olsun diye ve kendileriyle yol bulunan işaretler olsunlar diye." Kim bu hususta başka bir tevil yaparsa bilinmeyen bir şeyi zorlamış demektir.

« اَلرُّجُومُ », « رَجْمٌ » kelimesinin çoğuludur, mastarıdır. Taşlanma işi kendisiyle yapılanlar bununla adlandırılmıştır. Onların *"şeytanlar için atış taneleri"* olmalarının manası; onların ateşinden alınmış bir ateş parçasının onlardan ayrılması ve cinleri öldürmesi ya da yaralamasıdır. Çünkü yıldızlar yerlerinden ayrılmazlar. Zira onlar durumuna göre yörüngelerinde sabittirler.

"Onlara alevli ateş azabını hazırladık." şeytanları dünyada alevli ateşlerle yaktıktan sonra ahirette de onlara alevli ateş azabını hazırladık.

6 – Rablerini inkâr edenler için cehennem azabı vardı. O, ne kötü dönüştür!

Şeytanlardan ve diğerlerinden Allah'ı (cc) inkâr eden her bir kimse için cehennem azabı vardır. Bu, sadece kendilerine ateş parçaları atılan şeytanlara mahsus değildir.

"O, ne kötü dönüştür." Cehennem ne kötü bir dönüş yeridir.

7 – Oraya atıldıklarında, onun kaynarken çıkardığı uğultuyu işitirler.

Büyük bir ateşe odunların atılışı gibi cehenneme atıldıklarında cehennemin eşek sesi gibi hoşa gitmeyen sesini (uğultusunu) işitirler. Cehennemin hoşa gitmeyen çirkin (korkunç) sesi, derin derin nefes almaya benzetilmiştir.

"Kaynarken" yani; içindekilerle birlikte kaynayan tencere gibi onlarla birlikte kaynarken, demektir.

8 – Neredeyse cehennem öfkesinden çatlayacak! Her ne zaman oraya bir topluluk atılsa onun bekçileri onlara: "Size (bu azap ile) **korkutucu bir peygamber gelmemiş miydi?" diye sorarlar.**

"Neredeyse cehennem öfkesinden çatlayacak" yani; neredeyse cehennem kâfirlere karşı öfkesinden parçalanıp ayrılacak. Onlara karşı kaynamasının şiddetini göstermek için istiare yoluyla cehennemi onlara karşı öfkeli gibi kıldı. Her ne zaman oraya kâfirlerden bir gurup atılsa onun bekçileri, Malik ve Zebanilerden oluşan yardımcıları onlara azar olsun diye *"Size, bu azaptan korkutan bir Peygamber gelmemiş miydi?"* diye sorarlar.

9 – Onlar şöyle cevap verirler: "Evet. Doğrusu bize, (bu azap ile) **korkutan bir peygamber gelmişti. Fakat biz** (onu) **yalan saymış ve 'Allah'ın bir şey gönderdiği yok, siz olsa olsa büyük bir sapıklık içindesiniz.' demiştik."**

"Evet. Doğrusu bize korkutucu bir peygamber gelmişti." derler. Bu, onların, Allah'ın adaletinin itirafıdır ve bu, Allah'ın peygamberler göndermek ve peygamberlerin de (şu an) içine düştükleri şeyden onları korkutmasıyla bahanelerinin kaldırıldığını ikrardır. Biz onları yalanladık ve dedik ki:

"Allah, vaad, tehdit ve sair söylediklerinize dair hiçbir şey indirmedi, siz ancak büyük bir sapıklık içindesiniz." Yani; kâfirler uyarıcılara:

"Siz ancak büyük bir yanlışlık içindesiniz" dediler.

« نَذِيرٌ », « اِنْذَارٌ » – *'uyarı, uyarma'* manasınadır. Daha sonra onların uyarıcıları aşırı uyarı yaptıklarından dolayı sanki bizzat kendileri uyarı oldular. Bunun (*"siz ancak büyük bir sapıklık içindesiniz"* sözünün) cehennem bekçilerinin kâfirlere söylediği bir söz olması ve *"sapıklık"* kelimesiyle de helaki kastetmeleri mümkündür.

Ya da sapıklığın cezasını, ismiyle (sapıklıkla) adlandırdılar. Kötülüğün ve zulmün cezasının seyyie / kötülük ve i'tida / zulüm olarak adlandırılması gibi. Buna beyan ilminde müşakele denir. Ya da bu, onların, cehennem bekçilerine naklettiği, peygamberlerin onlara söylediği bir sözdür. Yani; onlar bize bunu dediler de biz onu kabul etmedik, demektir.

10 – Ve "Şayet kulak vermiş veya aklımızı kullanmış olsaydık (şimdi) **şu alevli cehennemin mahkûmları arasında olmazdık." diye ilave ederler.**

Şayet hakkı isteyenin kulak verişi gibi uyarıcıya kulak verseydik veya düşünen bir akılla onu düşünseydik şu cehennemlikler gurubu içinde olmazdık. Bunda teklifin konusunun nakli ve akli delillere dayandığına ve bunların gerektirici iki delil olduğuna delalet vardır.

11 – Böylece günahlarını itiraf ederler. Artık (Allah'ın rahmetinden) **uzak olsun o alevli cehennemin mahkûmları!**

Peygamberleri yalanlamaları hususuna dair inkârlarını itiraf edenler.

Yezid ve Ali'ye göre « فَسُحْقًا », « فَسُحُقًا » şeklindedir. İtiraf etseler de etmeseler de Allah'ın (cc) rahmetinden ve lütfundan uzak olsunlar. Çünkü bu (itiraf) onlara fayda vermeyecektir. Mastar olarak mansuptur. Dua (Beddua) makamına geçmiştir.

12 – Fakat daha görmeden Rablerinden (azabından) **korkanlara gelince, onlar için gerçekten hem bağışlanma, hem büyük mükâfat vardır.**

Henüz o azabı görmeden Rablerinden korkanlara gelince onlar için hem günahların bağışlanması ve hem de büyük mükâfat, yani; cennet vardır.

13 – Sözünüzü ister gizleyin ister açığa vurun. Bilin ki: O, sinelerin özünü bilmektedir.

"Sözünüzü ister gizleyin ister açığa vurun..." cümlesinin zahiri; iş iki şeyden birisiyle olacaktır. Ya gizlenecek ya da açığa vurulacaktır. Manası; Allah (cc) gizlediğinizi de açığa vurduğunuzu da bildiği için nezdinizde gizlemeniz ve açığa vurmanız bir olsun, şeklindedir.

Rivayete göre, Mekke müşrikleri Rasulullah (sav)'e sövüyorlardı da Cebrail (as) onların onun hakkında dediklerini ona haber veriyordu. Ona sövüyorlar ve:

"Aman Muhammed'in Tanrısı işitmesin." diyorlardı. Bunun üzerine bu ayet indi. Sonra da *"O, sinelerin özünü de bilmektedir."* sözüyle bunun sebebini açıkladı. Yani; O, daha diller konuşmadan evvel sinelerin gizlediği sırları bilir, konuştuğu şeyi nasıl bilmez.

14 – Hiç yaratan bilmez mi? O, en ince işleri görüp bilmektedir ve her şeyden haberdardır.

« مَنْ » mahallen merfudur. « يَعْلَمُ »'nun failidir.

"O, Latif'tir, her şeyden haberdardır" sıfatı Latif ve haber olduğu halde, yani; eşyanın ve havadisin bütün inceliklerini ve hakikatini bilen biri olduğu halde gönüllerde saklı olanları, sırları ve açığa vurulanları, onları yaratanın –bilgi yönüyle– ihata edememesini inkâr etti. Bunda, sözlerin yaratıldığına dair ispat vardır. Dolayısıyla bu, kulların fiillerinin yaratılışına delil olur.

Ebu Bekir b. Esam ve Cafer b. Harb şöyle demiştir:

« مَنْ » mef'uldur. Fail gizlidir. O da Allah Teâlâ'dır.

Fiillerin yaratılışını inkâr için bununla hile yaptılar.

❁ ❁ ❁

15. — 22. ÂYETLER

هُوَ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ ذَلُولاً فَامْشُوا فِي مَنَاكِبِهَا وَكُلُوا
مِنْ رِزْقِهِ وَإِلَيْهِ النُّشُورُ ﴿١٥﴾ ءَأَمِنْتُمْ مَنْ فِي السَّمَاءِ أَنْ
يَخْسِفَ بِكُمُ الْأَرْضَ فَإِذَا هِيَ تَمُورُ ﴿١٦﴾ أَمْ أَمِنْتُمْ مَنْ فِي
السَّمَاءِ أَنْ يُرْسِلَ عَلَيْكُمْ حَاصِبًا فَسَتَعْلَمُونَ كَيْفَ نَذِيرِ
﴿١٧﴾ وَلَقَدْ كَذَّبَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ فَكَيْفَ كَانَ نَكِيرِ ﴿١٨﴾ أَوَلَمْ
يَرَوْا إِلَى الطَّيْرِ فَوْقَهُمْ صَافَّاتٍ وَيَقْبِضْنَ مَا يُمْسِكُهُنَّ إِلَّا
الرَّحْمٰنُ إِنَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ بَصِيرٌ ﴿١٩﴾ أَمَّنْ هٰذَا الَّذِي هُوَ جُنْدٌ
لَكُمْ يَنْصُرُكُمْ مِنْ دُونِ الرَّحْمٰنِ إِنِ الْكَافِرُونَ إِلَّا فِي
غُرُورٍ ﴿٢٠﴾ أَمَّنْ هٰذَا الَّذِي يَرْزُقُكُمْ إِنْ أَمْسَكَ رِزْقَهُ بَلْ لَجُّوا
فِي عُتُوٍّ وَنُفُورٍ ﴿٢١﴾ أَفَمَنْ يَمْشِي مُكِبًّا عَلٰى وَجْهِهِ أَهْدٰى أَمَّنْ
يَمْشِي سَوِيًّا عَلٰى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ﴿٢٢﴾

Meali

15. Yeryüzünü size boyun eğdiren O'dur. Şu halde yerin sırtlarında dolaşın ve Allah'ın rızkından yiyin. Dönüş ancak O'nadır.

16. Gökte olanın, sizi yere batırıvermeyeceğinden emin misiniz? O zaman yer sarsıldıkça sarsılır.

17. Yahut gökte olanın üzerinize taş yağdıran *(bir fırtına)* göndermeyeceğinden emin misiniz? Fakat *(bu)* tehdidimin ne demek olduğunu yakında bileceksiniz!

18. Andolsun ki onlardan öncekiler de *(peygamberlerini)* yalanlamışlardı. Ama benim intikamım nasıl olmuştu?!

19. Üstlerinde kanatlarını açarak - kapata uçan kuşları *(hiç)* görmediler mi? Onları *(havada)* Rahman olan Allah'tan başkası tutmuyor. Şüphesiz O her şeyi görmektedir.

20. Rahman olan Allah'a karşı şu size yardım edecek askerleriniz hani kimlerdir? İnkârcılar ancak derin bir gaflet içinde bulunmaktadırlar.

21. Allah size verdiği rızkı kesiverse, size rızık verebilecek olan kimdir? Hayır, onlar azgınlık ve nefrette direnip durmaktadırlar.

22. Şimdi *(düşünün bakalım)* yüzükoyun kapanarak yürüyen mi varılacak yere daha iyi erişir, yoksa doğru yolda düzgün yürüyen mi?

Tefsiri

15 – Yeryüzünü size boyun eğdiren O'dur. Şu halde yerin sırtlarında dolaşın ve Allah'ın rızkından yiyin. Dönüş ancak O'nadır.

"Yeryüzünü size boyun eğdiren O'dur."

Zelül; yumuşak, kolay ve uysal, demektir. O (yeryüzü) üzerinde yürümeyi ve gezip tozmayı menetmez.

"Şu halde yerin sırtlarında dolaşın." Araştırma yapmak ve rızık aramak için onun köşe bucağında dolaşın, ya da dağlarında ve yollarında dolaşın, demektir.

"O'nun rızkından yiyin." yani; Allah'ın (cc) orada yarattığı rızkından yiyin, demektir.

"Dönüş ancak O'nadır." Yani; sizin dönüşünüz ancak O'nadır (cc). Ve O size ihsan ettiği şeylerin şükrünü soracaktır.

16 – Gökte olanın, sizi yere batırıvermeyeceğinden emin misiniz? O zaman yer sarsıldıkça sarsılır.

Yani; *"O'nun gökteki meleklerinden emin misiniz?"* demektir. Çünkü gökler O'nun meleklerinin meskenidir. O'nun hükümleri, kitapları, emirleri ve nehiyleri oradan inmektedir. Sanki: *"O göğün yaratıcısından ve O'nun meleklerinden emin mi oldunuz?"* demiştir.

Ya da onlar teşbihe inanıyorlardı. Allah'ın (cc) gökte olduğunu, rahmet ve azabın gökten indiğine inanıyorlardı. Dolayısıyla onlara inançlarına göre *"Mekândan münezzeh olduğu halde gökte olduğuna inandığınız zattan emin mi oldunuz?"* denilmiştir. Sizi, Karun'u batırdığı gibi yere batırmayacağından emin misiniz?

"O zaman yer sarsıldıkça sarsılır." çalkalanır ve hareketlenir.

17 – Yahut gökte olanın üzerinize taş yağdıran (bir fırtına) **göndermeyeceğinden emin misiniz? Fakat** (bu) **tehdidimin ne demek olduğunu yakında bileceksiniz!**

Yahut gökte olanın üzerinize taş yağdırmasından emin mi oldunuz?

« اَنْ يُرْسِلَ », « مَنْ »'den bedeli iştimaldir. « اَنْ يَخْسِفَ » de bu şekilde « مَنْ »'den bedel-i iştimaldir.

"Bu tehdidimin nasıl olduğunu yakında bileceksiniz" yani; Bilmenin size fayda vermeyeceği bir zamanda tehdit edildiğiniz şeyi gördüğünüzde tehdidim nasılmış bileceksiniz, demektir.

18 – Andolsun ki onlardan öncekiler de (peygamberlerini) **yalanlamışlardı. Ama benim intikamım nasıl olmuştu?!**

"Onlardan öncekiler" kavminden öncekiler.

"Ama benim intikamım nasıl olmuştu." yani; onları helak ettiğimde onlara karşı inkârım nasıl olmuştu, demektir. Daha sonra *"üstlerinde kanatlarını aça - kapata uçan kuşları hiç görmediler mi?"* sözüyle yere geçirmeye ve taş yağdırmaya kadir olduğuna dikkat çekti.

19 – Üstlerinde kanatlarını aça - kapata uçan kuşları (hiç) **görmediler mi? Onları** (havada) **Rahman olan Allah'tan başkası tutmuyor. Şüphesiz O her şeyi görmektedir.**

« طَيْر », « طَائِر » – *'kuş'* kelimesinin çoğuludur.

"Üstlerinde" havada. *".. aça – kapata..."* havada uçarken kanatlarını açıyorlar ve kaçtıklarında da onları yanlarına kapatıyorlar.

« يَقْبِضْنَ » manaya göre ismi fail üzerine atfedilmiştir. Yani; « يَقْبِضْنَ » ve « يَصْفُفْنَ » (kantlarını) açar kaparlar, şeklindedir.

Ya da « صَافَّاتٍ » ve « قَابِضَاتٍ » (kanatlarını) açar kaparlar, şeklindedir. Bu terkibin seçilmesi, uçuşan, kanatların açılmasıyla gerçekleşmesi itibarıyladır. Çünkü havada uçuş suda yüzme gibidir. Yüzen için su ne ise kuş içinde hava odur. Yüzmede asıl olan elleri uzatmak ve yaymaktır. Kanatların kapatılması ise harekete (uçuşa) yardımcı olması için yapılmaktadır. Bu sebeple de: *"Onlar* (kanatlarını) *açarlar, arada sırada da yüzen kişinin yaptığı gibi* (kanatlarını) *kaparlar."* manasına yabancı şeyle, fiil lafzıyla gelmiştir. Kanatlarım kaparken de yayarken de onları düşmekten ancak Rahman kudretiyle tutup koruyor. Değilse ağır olan elbette düşer, yükselemez. Aynı şekilde şayet muhafazasını ve sevk-i idaresini, âlemden kaldırsa felekler parça parça olur, düşerdi.

« مَا يُمْسِكُهُنَّ » cümle başlangıcıdır. « يَقْبِضْنَ »'deki zamirden hal kılınırsa (bu da) caizdir.

"Şüphesiz O her şeyi görmektedir." Nasıl yaratacağını ve hayrette bırakan şeyleri nasıl idare edeceği bilir.

20 – Rahman olan Allah'a karşı şu size yardım edecek askerleriniz hani kimlerdir? İnkârcılar ancak derin bir gaflet içinde bulunmaktadırlar.

« أَمَّنْ » müptedadır. Haberi « هٰذَا »'dır. « الَّذِى هُوَ جُنْدٌ لَكُمْ », « هٰذَا »'dan bedeldir. « يَنْصُرُكُمْ مِنْ دُونِ الرَّحْمٰنِ » mahallen merfudur. « جُنْدٌ »'un sıfatıdır, lafzı üzerine hamledilmiştir.

(Yani; « جُنْدٌ » – *'askerler'* lafız olarak tekildir, mana olarak çoğuldur.) Mana; *"yardım eden"* kelimesiyle kendisine işaret edilen kişi(ler), Allah Teâlâ'dan başkasıdır.

"İnkârcılar ancak derin bir gaflet içinde bulunmaktadırlar." Yani; onlar ancak derin bir gaflet içindedirler.

21 – Allah size verdiği rızkı kesiverse, size rızık verebilecek olan kimdir? Hayır, onlar azgınlık ve nefrette direnip durmaktadırlar.

Kendisine işaret olunan ve: *"Allah size verdiği rızkı kesiverse size rızık verebilecek şudur..."* denilen kişi kimdir? Bu, *"Allah size verdiği rızkı kesiverse..."* takdiri (şartı) üzeredir. Tanrılarının bereketiyle musibetlerden korunduklarına ve rızıklandıklarına inandıkları için, sanki onlara yardım eden ve rızık veren askerler oldukları için bunun, bütün putları işaret etmesi mümkündür. Öğüt almamaya başladıklarında onlardan yüz çevirdi ve şöyle buyurdu:

"Hayır, onlar azgınlık ve nefrette direnip durmaktadırlar." Bilakis onlar kendilerine ağır geldiği için hakka karşı büyüklenme ve ürküp kaçma hususunda direttiler, ona tabi olmadılar. Daha sonra Allah (cc), kâfirler ve mü'minler hakkında misal verdi, şöyle buyurdu:

22 – Şimdi (düşünün bakalım) **yüzükoyun kapanarak yürüyen mi varılacak yere daha iyi erişir, yoksa doğru yolda düzgün yürüyen mi?**

"Yüzükoyun kapanarak yürüyen mi varılacak yere daha iyi erişir." yani; yüz üstü düşen, her an tökezleyen ve yoldan saparak yürüyen mi daha doğru yola girmiştir.

« اَكَبَّ » – *'yüzüstü yıkılıp düştü'* fiili « كَبَّهُ » – *'onu yüzüstü yere yıktı'* fiilinin mutavaatıdır. « كَبَبْتُهُ فاَكَبَّ » – *'Onu yüzüstü yere yıktım, o da yüzüstü yıkılıp düştü.'* denir.

"Yoksa doğru yolda düzgün yürüyen mi?" düzgün bir yolda tökezlemekten ve yüzüstü kapaklanmaktan selim bir şekilde dik olarak düzgün yürüyen mi?

« مَنْ »'in haberi « اَهْدَى »'nın delaletinden dolayı hazfedilmiştir. Kelbî'nin şöyle dediği nakledilmiştir:

"Yüzüstü yıkılandan maksat, Ebu Cehil'dir, düpedüz dimdik yürüyenden maksat da Peygamber (as)'dır."

❁ ❁ ❁

23. — 30. ÂYETLER

قُلْ هُوَ الَّذِى أَنْشَأَكُمْ وَجَعَلَ لَكُمُ السَّمْعَ وَالْأَبْصَارَ وَالْأَفْئِدَةَ ط
قَلِيلًا مَا تَشْكُرُونَ ﴿٢٣﴾ قُلْ هُوَ الَّذِى ذَرَأَكُمْ فِى الْأَرْضِ وَإِلَيْهِ
تُحْشَرُونَ ﴿٢٤﴾ وَيَقُولُونَ مَتَى هٰذَا الْوَعْدُ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿٢٥﴾
قُلْ إِنَّمَا الْعِلْمُ عِنْدَ اللّٰهِ وَإِنَّمَا أَنَا نَذِيرٌ مُبِينٌ ﴿٢٦﴾ فَلَمَّا رَأَوْهُ
زُلْفَةً سِيئَتْ وُجُوهُ الَّذِينَ كَفَرُوا وَقِيلَ هٰذَا الَّذِى كُنْتُمْ بِهِ
تَدَّعُونَ ﴿٢٧﴾ قُلْ أَرَأَيْتُمْ إِنْ أَهْلَكَنِىَ اللّٰهُ وَمَنْ مَعِىَ أَوْ رَحِمَنَا لا
فَمَنْ يُجِيرُ الْكَافِرِينَ مِنْ عَذَابٍ أَلِيمٍ ﴿٢٨﴾ قُلْ هُوَ الرَّحْمٰنُ اٰمَنَّا
بِهِ وَعَلَيْهِ تَوَكَّلْنَا ج فَسَتَعْلَمُونَ مَنْ هُوَ فِى ضَلَالٍ مُبِينٍ ﴿٢٩﴾ قُلْ
أَرَأَيْتُمْ إِنْ أَصْبَحَ مَاؤُكُمْ غَوْرًا فَمَنْ يَأْتِيكُمْ بِمَاءٍ مَعِينٍ ﴿٣٠﴾

Meali

23. *(Rasulüm)* De ki: "Sizi yaratan, size kulaklar, gözler ve kalpler veren O'dur. Ne az şükrediyorsunuz!"

24. De ki: "Sizi yeryüzünde çoğaltıp yayan O'dur. Ancak O'nun huzuruna gelip toplanacaksınız."

25. "Doğru sözlü iseniz *(söyleyin)*, bu tehdit hani ne zaman *(gerçekleşecek)*?" derler.

26. De ki: "O bilgi, Ancak Allah'a mahsustur. Ben ise sadece apaçık bir uyarıcıyım."

27. Ama onu *(azabı)* yakında gördükleri zaman, inkâr edenlerin yüzleri kararacak ve *(kendilerine)*: "İşte sizin arayıp durduğunuz budur!" denecektir.

28. De ki: "Allah beni ve beraberimdekileri *(sizin istediğiniz üzere)* yok etse veya *(öyle olmayıp da)* bizi esirgese, söyleyin bakalım, inkâr-*cıları yakıcı azaptan kurtaracak kimdir?"

29. De ki: "*(Sizi imana davet ettiğimiz)* O Allah, çok esirgeyicidir. Biz O'na iman etmiş ve sırf O'na güvenip dayanmışızdır. Siz kimin apaçık bir sapıklık içinde olduğunu yakında öğreneceksiniz."

30. De ki: "Suyunuz çekilecek olsa, söyleyin bakalım. Size kim bir akarsu getirebilir?"

Tefsiri

23 – (Rasulüm) **De ki: "Sizi yaratan, size kulaklar, gözler ve kalpler veren O'dur. Ne az şükrediyorsunuz!"**

Sizi başlangıçta yaratan, size kulaklar, gözler ve kalpler veren O'dur (cc). Bu organları özellikle zikretti. Çünkü bunlar, bilgi edinme organlarıdır. Bu nimetlere ne az şükrediyorsunuz. Çünkü siz Allah'a (cc) şirk koşuyor ve ibadeti yalnız O'na hasretmiyorsunuz. Mana; çok az şükrediyorsunuz, şeklindedir.

« مَا » zaittir. *"Azlık yokluktan kinayedir."* de denildi.

24 – De ki: "Sizi yeryüzünde çoğaltıp yayan O'dur. Ancak O'nun huzuruna gelip toplanacaksınız."

"De ki: 'Sizi yeryüzünde yaratan O'dur. Hesap, ceza ve mükâfat için toplanıp O'na götürüleceksiniz.'"

25 – "Doğru sözlü iseniz (söyleyin), **bu tehdit hani ne zaman** (gerçekleşecek)?" **derler.**

Yani; kâfirler mü'minlerle alay ederek "*.. eğer* siz tahakkuku hususunda doğru söyleyenlerseniz, *tehdit ettiğiniz azap ne zaman* gelecek? – Bize zamanını bildirin.– *derler"*

26 – De ki: "O bilgi, Ancak Allah'a mahsustur. Ben ise sadece apaçık bir uyarıcıyım."

"O bilgi..." Azabın vaktine dair bilgi.

"Ben apaçık uyarıcıyım." Ben ancak korkutucuyum, size şer'i kuralları açıklıyorum.

27 – Ama onu (azabı) **yakında gördükleri zaman, inkâr edenlerin yüzleri kararacak ve** (kendilerine)**: "İşte sizin arayıp durduğunuz budur!" denecektir.**

"Onu" yani; tehdidi. Vaad edilen azabı kastediyor. *"yakında"* kendilerine yakın.

« زُلْفَةً » kelimesi hal üzere mansuptur.

"İnkâr edenlerin yüzleri kararacak" yani; tehdidi görmeleri onların yüzlerini keder, üzüntü ve çirkinliğin zahir olmasıyla çirkinleştirecek, yüzleri kararacak ve gözleri dumanlanacak. Onlara *"İşte sizin arayıp durduğunuz budur."* Yani; çarçabuk istediğiniz ve *"Bizi tehdit ettiğiniz şeyi getirin haydi, dediğiniz şey budur."* denecek. Bunu diyenler zebanilerdir.

Ya da « تَدَّعُونَ » kelimesi « الدَّعْوَى »'dandır. Yani; kendisi sebebiyle diriltilmeyeceğini iddia ettiğiniz şey budur, demektir. Yakup « تَدَّعُونَ »'yi « تَدْعُونَ » – *'istediğiniz'* şeklinde okumuştur.

28 – De ki: "Allah beni ve beraberimdekileri (sizin istediğiniz üzere) **yok etse veya** (öyle olmayıp da) **bizi esirgese, söyleyin bakalım, inkârcıları yakıcı azaptan kurtaracak kimdir?"**

"Allah beni ve beraberimdekileri yok etse..." yani; beni ve beraberimdeki ashabımı öldürse. Helak sözü:

﴿ اِنِ امْرُؤٌ هَلَكَ ﴾

"Eğer biri ölür" [88] sözünde olduğu gibidir.

"Veya bizi esirgese" veya ecelimizi geciktirse, söyleyin baka-lım, kâfirleri elem verici azaptan kim kurtaracak?

Mekke kâfirleri Rasulullah (sav) ve mü'minler aleyhine ölmeleri için beddua ediyorlardı. Bunun üzerine Allah (cc), onlara şöyle demelerini mü'minlere emretti:

---

[88] Nisa, 176.

"Biz mü'minleriz. İki güzellikten birini bekliyoruz. Ya sizin temenni ettiğiniz gibi öleceğiz, cennete gireceğiz, ya da ümid ettiğimiz gibi size karşı zaferle esirgeneceğiz. Size gelince, siz ne yapacaksınız? İnkâr ettiğiniz halde sizi, sizin için gerekli cehennem azabından kim kurtaracak?"

29 – De ki: "(sizi imana davet ettiğimiz) O Allah, çok esirgeyicidir. Biz O'na iman etmiş ve sırf O'na güvenip dayanmışızdır. Siz kimin apaçık bir sapıklık içinde olduğunu yakında öğreneceksiniz."

"De ki: O, Rahman'dır." Yani; sizi davet ettiğimiz zat, Rahman'dır. (Rahmeti bütün yaratıklarına şamil olandır.)

"Biz O'na iman ettik ve sırf O'na güvenip dayandık." O'nu tasdik ettik. Sizin inkâr ettiğiniz gibi O'nu inkâr etmedik ve işlerimizi de O'na havale ettik. Üzerinize azap indiğinde kimin apaçık bir sapıklık içinde olduğunu *"Öğreneceksiniz,"* Biz mi siz mi?

Ali'ye göre « فَسَتَعْلَمُونَ », « فَسَيَعْلَمُونَ » – *'bilecekler'* şeklindedir.

30 – De ki: "Suyunuz çekilecek olsa, söyleyin bakalım. Size kim bir akarsu getirebilir?"

Eğer suyunuz yerin dibine çekilip gitse size kim isteyenin ulaşabildiği bir akarsu getirebilir?

« غَوْرًا » – (suyun) kovaların ulaşamayacağı şekilde yerin dibine çekilmesidir, mastar şeklinde sıfattır. « عَادِل » – *'adaletli'* manasına gelen « عَدْل » kelimesinde olduğu gibi. Bu ayet inkârcı birinin yanında okundu da o:

"Kazma, kürek ve sair şeylerle getirir." dedi. Bunun üzerine o gece gözünün suyu çekildi, kör oldu. Denildi ki:

"O, Muhammed b. Zekeriyya el Mutetabbib idi."

Allah (cc) basiretimizi artırsın.

❁ ❁ ❁

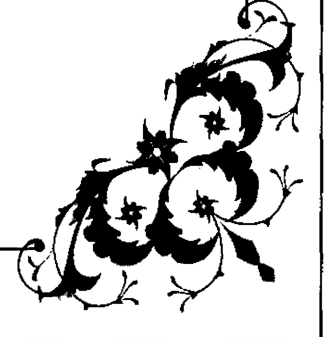

Sûre - 68

KALEM SÛRESİ

Bu sûre Mekke'de nazil olmuştur; 52 âyettir.

Cüz - 29

1. — 16. ÂYETLER

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

نٓ وَالْقَلَمِ وَمَا يَسْطُرُونَۙ ﴿١﴾ مَٓا اَنْتَ بِنِعْمَةِ رَبِّكَ بِمَجْنُونٍۚ
﴿٢﴾ وَاِنَّ لَكَ لَاَجْرًا غَيْرَ مَمْنُونٍۚ ﴿٣﴾ وَاِنَّكَ لَعَلٰى خُلُقٍ عَظ۪يمٍ
﴿٤﴾ فَسَتُبْصِرُ وَيُبْصِرُونَۙ ﴿٥﴾ بِاَيِّيكُمُ الْمَفْتُونُ ﴿٦﴾ اِنَّ رَبَّكَ هُوَ
اَعْلَمُ بِمَنْ ضَلَّ عَنْ سَب۪يلِه۪ۖ وَهُوَ اَعْلَمُ بِالْمُهْتَد۪ينَ ﴿٧﴾ فَلَا
تُطِعِ الْمُكَذِّب۪ينَ ﴿٨﴾ وَدُّوا لَوْ تُدْهِنُ فَيُدْهِنُونَ ﴿٩﴾ وَلَا تُطِعْ كُلَّ
حَلَّافٍ مَه۪ينٍۙ ﴿١٠﴾ هَمَّازٍ مَشَّٓاءٍ بِنَم۪يمٍۙ ﴿١١﴾ مَنَّاعٍ لِلْخَيْرِ مُعْتَدٍ
اَث۪يمٍۙ ﴿١٢﴾ عُتُلٍّ بَعْدَ ذٰلِكَ زَن۪يمٍۙ ﴿١٣﴾ اَنْ كَانَ ذَا مَالٍ وَبَن۪ينَۜ
﴿١٤﴾ اِذَا تُتْلٰى عَلَيْهِ اٰيَاتُنَا قَالَ اَسَاط۪يرُ الْاَوَّل۪ينَ ﴿١٥﴾ سَنَسِمُهُ
عَلَى الْخُرْطُومِ ﴿١٦﴾

Meali

1. Nûn, kaleme ve *(kalem tutanların)* yazdıklarına andolsun ki;

2. *(Rasulüm)* Sen –Rabbinin nimeti sayesinde– mecnun değilsin.

3. Hiç şüphesiz Senin için bitip tükenmeyen bir mükâfat vardır.

4. Ve Sen elbette yüce bir ahlaka sahipsin.

5. Yakında Sen de göreceksin, onlar da;

6. Hanginizin aklından zoru olduğunu

7. Doğrusu Rabbim, kendi yolundan sapan kişiyi en iyi bilendir, hidayete erenleri de en iyi bilendir.

8. O halde, *(hakikati)* yalan sayanlara boyun eğme.

9. Onlar isterler ki, Sen yumuşak davranasın da onlar da Sana yumuşak davransınlar.

10. – 14. *(Rasulüm)* Alabildiğine yemin eden, aşağılık, daima kusur arayıp kınayan, durmadan laf getirip götüren, iyiliği hep engelleyen, mütecaviz, günaha dadanmış, kaba ve haşin, bütün bunlardan sonra bir de soysuzlukla damgalanmış kimselerden hiç birine mal ve oğulları vardır diye sakın ilgi duyma *(itaat etme)*!

15. Ona ayetlerimiz okunduğu zaman, o: "Öncekilerin masalları!" demişti.

16. Biz yakında onun burnuna damga vuracağız.

Tefsiri

1– / 2– Nûn, kaleme ve (kalem tutanların) **yazdıklarına andolsun ki** (Rasulüm) **Sen –Rabbinin nimeti sayesinde– mecnun değilsin.**

« ن »: zahir olan, bunun, hece harflerinden biri olmasıdır. Hasan'ın:

"O, Hakka'dır." sözü ve İbni Abbas'ın (ra):

"O, yeryüzünün, üzerinde bulunduğu, ismi Behmût olan bir balıktır." sözü müşkildir. Çünkü ister cins ismi, isterse alem ismi olsun mutlaka irabı olmalıdır. Sonunun sükûn olması ise onun hece harflerinden biri olduğuna delildir.

"kalem" yani; levhi mahfuzun, kendisiyle yazıldığı şey, ya da meleklerin kalemi ya da insanların, kendisiyle yazdığı şey. Onda (kalemde) anlatılamayacak kadar çok faydalar bulunduğu için onunla yemin etti.

"Yazdıklarına" yani; Hafaza meleklerinin yazdıklarına ya da o kalemle yazılan faydalı kitaplara, demektir.

« مَا » ismi mevsuldur. Ya da mastar manası veren « مَا »'dır. Yeminin cevabı; Rabbinin nimeti sayesinde sen mecnun değilsin, sözüdür. Yani; Rabbinin, Peygamberlik ve sair hususlarla sana ihsan etmesi sayesinde sen mecnun değilsin.

« اَنْتَ », « مَا »'nın ismidir. Haberi « بِمَجْنُونٍ »'dir. « بِنِعْمَةِ رَبِّكَ » ise, isim ve haber arasına girmiş mutarıza cümlesidir. « بِنِعْمَةِ رَبِّكَ »'deki « ب », « بِمَجْنُونٍ »'in onda amil olduğu, hal olmak üzere mahallen mansup, hazfedilmiş bir kelimeye taalluk etmektedir. Takdiri; *"Bu sana ihsan ulunduğu halde sen mecnun değilsin."* şeklindedir.

« ب », « مَجْنُونٌ » kelimesini öncesinde amel etmekten men etmemiştir. Çünkü o, olumsuzluğun tekidi için getirilmiş zait bir harftir. Bu onların:

﴿ وَقَالُوا يَٓا اَيُّهَا الَّذٖى نُزِّلَ عَلَيْهِ الذِّكْرُ اِنَّكَ لَمَجْنُونٌ ﴾

"Dediler ki: 'Ey kendilerine zikir** (kitap) **indirilmiş olan, sen mutlaka cinlenmişsin.'" [89] şeklindeki sözlerine cevaptır.

3 - Hiç şüphesiz Senin için bitip tükenmeyen bir mükâfat vardır.

Bunca zahmete katlandığından ve sabrettiğinden dolayı senin için bitip tükenmeyen, yani; kesintisiz ya da başına kakılmayacak bir mükâfat vardır.

4 - Ve Sen elbette yüce bir ahlaka sahipsin.

Denildi ki: O, Allah'ın (cc), ona:

﴿ خُذِ الْعَفْوَ وَاْمُرْ بِالْعُرْفِ وَاَعْرِضْ عَنِ الْجَاهِلٖينَ ﴾

"Affı al, iyiliği emret ve cahillerden yüz çevir." [90] ayetinde emrettiği şeydir. Aişe (ra):

[89] Hicr, 6.

"O'nun ahlakı Kur'an'dı." demiştir. Yani; onun ahlaki, ondaki güzel ahlaka dair şeylerdir, demektir. Allah (cc), onun ahlakını yüceltti. Çünkü O (sav) her iki cihanda vakar sahibidir. Ve o, her iki cihanının yaratıcısına karşı tam tevekkül etmiştir.

5– / 6– Hanginizin aklından zoru olduğunu yakında Sen de göreceksin, onlar da.

"Çok yakında sen de göreceksin, onlar da görecekler." Bu, peygamber için bir vaad, onlar için de bir tehdittir. Meftun; mecnun demektir. Çünkü o, delilikle zorluğa ve meşakkate düşmüştür.

« ب » zaittir. Ya da « اَلْمَفْتُونُ », « اَلْمَعْقُولُ » gibi mastardır. Yani; *'delirme hanginizdedir'*, demektir. Zeccac şöyle demiştir:

« ب », « فِي » *manasınadır. Sen* « كُنْتُ بِبَلَدِ كَذَا » – *'falan beldede idim' dersin."* Takdiri şöyledir:

"Delilik hanginizdedir?" Yani; Delilik bu iki guruptan hangisinde, İslam gurubunda mı yoksa küfür gurubunda mı? demektir.

7 – Doğrusu Rabbim, kendi yolundan sapan kişiyi en iyi bilendir, hidayete erenleri de en iyi bilendir.

Yani; O, gerçek delileri en iyi bilendir. Onlar (o deliler) da O'nun yolundan sapanlardır. O akıllıları da en iyi bilendir. Onlar da hidayete erenlerdir.

8 – O halde, (hakikati) **yalan sayanlara boyun eğme.**

Bu, onlara karşı muhalif davranmadaki kararlılığı teşviktir. Onlar, ondan bir müddet Allah'a ibadet etmesini, bir müddet de kendi ilahlarına ibadet etmesini istemişler, buna karşılık olarak da ona zarar vermekten el çekeceklerini vaad etmişlerdi.

9 – Onlar isterler ki, Sen yumuşak davranasın da onlar da Sana yumuşak davransınlar.

[90] A'raf, 199.

Onlar isterler ki sen onlara yumuşak davranasın da onlar da sana yumuşak davransınlar.

« فَيُدْهِنُونَ », « لَوْ »'in cevabı olduğu halde gizli « أَنْ » ile mansup kılınmadı. Çünkü orada başka bir yola girildi. O da; onun hazfedilmiş bir müptedanın haberi kılınmasıdır. Yani; « فَهُمْ يُدْهِنُونَ » – *"onlar da yumuşak davransınlar"* demektir. Yani; onlar, senin yumuşak davranmanı arzuladıkları için şu an yumuşak davranıyorlar, demektir.

10– / 14– (Rasulüm) **Alabildiğine yemin eden, aşağılık, daima kusur arayıp kınayan, durmadan laf getirip götüren, iyiliği hep engelleyen, mütecaviz, günaha dadanmış, kaba ve haşin, bütün bunlardan sonra bir de soysuzlukla damgalanmış kimselerden hiç birine mal ve oğulları vardır diye sakın ilgi duyma** (itaat etme)!

Doğruya da eğriye de alabildiğine yemin eden kişiye itaat etme. Yemini alışkanlık haline getiren kişiyi men hususunda bu yeter.

"Aşağılık" görüş ve iyiyi kötüden ayırma kabiliyeti düşük « مَهَانَة » dendir. O da; azlık ve düşüklük demektir. Ya da yalancı demektir. O da insanlar nezdinde hakirdir, değersizdir.

"Daima kusur arayıp kınayan" Daima ayıplayan, kınayan ve gıybet eden, *".. durmadan laf getirip götüren..."* zarar vermek, ara bozmak için insanlar arasında devamlı söz taşıyan. « اَلنَّمِيم » ve « اَلنَّمِيمَة » jurnallemek demektir.

"İyiliği hep engelleyen" cimri olandır.

"Hayır, (iyilik): mal demektir. Ya da ailesini hayırdan –ki o İslam'dır– meneden, demektir.

Cumhura göre kast olunan; Velid b. Muğire'dir. On oğlu vardı. Onlara:

– *Sizden kim Müslüman olursa onu aç bırakırım*, diyordu.

"Mütecaviz" zulümde haddini aşan, *".. günaha dadanmış..."* günahı çok. *".. kaba ve haşin..."* kaba saba, merhametsiz, *".. bunlardan sonra..."* onun bütün bu ayıpları sayıldıktan sonra...

O mensup olmadığı bir kavme sonradan katılan (soysuz) bir kimsedir. Velid, Kureyş'e sonradan katılmış biriydi. Onlardan değildi. Babası onu doğumundan on sekiz sene sonra evlat tanımıştı. Denildi ki:

"(Velid'in) *anası ona gayri meşru bir surette gebe kalmıştı. Bu ayet ininceye kadar bu bilinmiyordu."*

"Nutfe pis olunca ondan neş'et eden de pis olur."

Rivayet olunduğuna göre Velid anasına gitmiş ve:

– *Muhammed beni on sıfatla nitelendirdi. Bunlardan dokuzunu kendimde buldum. Fakat soysuzluk meselesinde hiçbir bilgim yok. Bana hakikati olduğu gibi söylersen ne ala, değilse boynunu vururum*, demişti. Anası ona:

– *Baban cinsi münasebet kudretine malik biri değildi. Öldüğünde de malının, başkalarına gitmesinden korktuğum için bir çobanı nefsime davet ettim. İşte sen o çobandansın*, dedi.

« أَنْ كَانَ ذَا مَالٍ » cümlesi « وَلَا تُطِعْ » sözüne taalluk etmektedir. Yani; mal mülk sahibi olduğu için, yani; zengin olduğu ve dünyadan nasibi olduğu için bu kadar ayıbı olan birine itaat etme, demektir. Kendisinden sonrasına taalluk etmesi de mümkündür. Yani; mal ve evlat sahibi olduğu için ayetlerimizi yalanladı, demektir.

"Ona ayetlerimiz okunduğu zaman" sözü buna delalet etmektedir.

15 – Ona ayetlerimiz okunduğu zaman, o: "Öncekilerin masalları!" demişti.

"Ayetlerimiz" yani; Kur'an.

« أَنْ كَانَ ذَا مَالٍ » de « قَالَ » amel etmez. Çünkü şart edatından sonraki ondan öncesinde amel etmez.

Hamza ve Ebu Bekir'e göre iki « ا » ile « ءَأَنْ » şeklindedir. Yani; *"Mal mülk sahibi olduğu için mi yalanladı?"* şeklindedir.

Şam kıraat imamları, Yezid, Yakup ve Sehl'e göre bir « ا » ve bir « ا » ile « آأَنْ » şeklindedir. Dediler ki:

"Velid, Peygamber (sav)'i yalan yere 'deli' diye tek bir isimle ayıplayınca Allah (cc) da onu doğru olarak on isimle adlandırmıştır. Rasulullah (sav)'e kötülük yapanı on katıyla cezalandırması onun adaletindendir. Ona tek bir salâvatı şerife getirene on hasene vermesi de onun fazlındandır."

16 – Biz yakında onun burnuna damga vuracağız.

Onu zelil kılmak için ve (ahirette) onunla tanındığı bir nişan olması için onun burnunu demirle dağlayacağız (damgalayacağız). Özellikle burun zikredildi. Çünkü onun üzerindeki bir damga daha çirkindir. Denildi ki:

"Bedir günü kılıçla vuruldu da burnu üzerinde izi kaldı."

❁ ❁ ❁

17. — 33. ÂYETLER

إِنَّا بَلَوْنَاهُمْ كَمَا بَلَوْنَآ أَصْحَابَ الْجَنَّةِ إِذْ أَقْسَمُوا لَيَصْرِمُنَّهَا
مُصْبِحِينَ ﴿١٧﴾ وَلَا يَسْتَثْنُونَ ﴿١٨﴾ فَطَافَ عَلَيْهَا طَآئِفٌ مِنْ رَبِّكَ
وَهُمْ نَآئِمُونَ ﴿١٩﴾ فَأَصْبَحَتْ كَالصَّرِيمِ ﴿٢٠﴾ فَتَنَادَوْا مُصْبِحِينَ
﴿٢١﴾ أَنِ اغْدُوا عَلَى حَرْثِكُمْ إِنْ كُنْتُمْ صَارِمِينَ ﴿٢٢﴾ فَانْطَلَقُوا
وَهُمْ يَتَخَافَتُونَ ﴿٢٣﴾ أَنْ لَا يَدْخُلَنَّهَا الْيَوْمَ عَلَيْكُمْ مِسْكِينٌ ﴿٢٤﴾
وَغَدَوْا عَلَى حَرْدٍ قَادِرِينَ ﴿٢٥﴾ فَلَمَّا رَأَوْهَا قَالُوا إِنَّا لَضَآلُّونَ
﴿٢٦﴾ بَلْ نَحْنُ مَحْرُومُونَ ﴿٢٧﴾ قَالَ أَوْسَطُهُمْ أَلَمْ أَقُلْ لَكُمْ لَوْلَا
تُسَبِّحُونَ ﴿٢٨﴾ قَالُوا سُبْحَانَ رَبِّنَآ إِنَّا كُنَّا ظَالِمِينَ ﴿٢٩﴾ فَأَقْبَلَ
بَعْضُهُمْ عَلَى بَعْضٍ يَتَلَاوَمُونَ ﴿٣٠﴾ قَالُوا يَا وَيْلَنَآ إِنَّا كُنَّا طَاغِينَ
﴿٣١﴾ عَسَى رَبُّنَآ أَنْ يُبْدِلَنَا خَيْرًا مِنْهَآ إِنَّآ إِلَى رَبِّنَا رَاغِبُونَ ﴿٣٢﴾
كَذَلِكَ الْعَذَابُ وَلَعَذَابُ الْآخِرَةِ أَكْبَرُ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ ﴿٣٣﴾

Meali

17. Biz, vaktiyle "bahçe sahiplerine" bela verdiğimiz gibi bunlara da bela verdik. Hani onlar *(bahçe sahipleri)*, sabah olurken *(kimse görmeden)* onu*(n mahsullerini)* devşireceklerine yemin etmişlerdi.

18. Onlar istisna da etmiyorlardı.

19. – 20. Fakat onlar daha uykudayken Rabbinin katından *(gönderilen)* kuşatıcı bir afet *(ateş)* bahçeyi sarıverdi de bahçe kapkara kesildi.

21. – 22. *(Beri tarafta ise)* onlar, sabah olurken: "Madem devşireceksiniz, hadi erkenden mahsulünüzün başına gidin!" diye birbirlerine seslendiler.

23. – 24. Derken: "Aman, bugün orada hiçbir yoksul yanımıza sokulmasın" diye fısıldaşa fısıldaşa yola koyuldular.

25. *(Evet, yoksullara yardıma)* güçleri yettiği halde *(böyle sözlerle)* erkenden yola düştüler.

26. Fakat bahçeyi gördüklerinde: "Mutlaka yolumuzu şaşırmış olmalıyız!" dediler.

27. *(Yanlış yere gelmediklerini anlayınca da şöyle dediler:)* "Yok, yok, doğrusu biz mahrum bırakılmışız!"

28. Ortancaları: "Ben size demedim mi. Rabbinizi tesbih etmeniz gerekmez mi, diye söylemedim mi?" dedi.

29. "Rabbimizi tesbih ederiz. Doğrusu biz *(kendi kendimize)* yazık etmişiz" dediler.

30. Ardından kabahati birbirlerine yüklemeye başladılar.

31. *(Nihayet)* şöyle dediler: "Yazıklar olsun bize! Gerçekten biz azgın kimselermişiz."

32. "Belki Rabbimiz bize bunun yerine daha iyisini verir. Çünkü biz *(artık)* Rabbimizi*(n hoşnutluğunu)* arzuluyoruz."

33. İşte azap böyledir. Ahiret azabı ise elbette daha büyüktür. Keşke bilselerdi!

Tefsiri

17 – Biz, vaktiyle "bahçe sahiplerine" bela verdiğimiz gibi bunlara da bela verdik. Hani onlar (bahçe sahipleri)**, sabah olurken** (kimse görmeden) **onu**(n mahsullerini) **devşireceklerine yemin etmişlerdi.**

Mekke halkını, Peygamber (sav)'in duasıyla kuraklık ve açlıkla imtihan ettik. Sonunda leş ve çürümüş kemikleri yediler. Peygamber (sav) şöyle dua etmişti:

"Allah'ım! Mudar (kabilesine) *darbeni şiddetlendir. Ve onlara Yusuf'un seneleri gibi kıtlık ver."*

"Bahçe sahiplerine bela verdiğimiz gibi..." onlar namaz ehli kişilerdi. Bu bahçe Dervan adlı bir köyde olup babalarına aitti. Sana'dan iki fersah uzaklıktaydı. (1 fersah üç mildir.) Yıllık yiyecek ihtiyacını oradan alıyor geri kalanını da fakirlere tasadduk ediyordu. Öldüğünde oğulları:

– *Babamızın yaptığı gibi yaparsak sıkıntıya düşeriz. Çoluk çocuk sahibiyiz,* dediler ve fakirlerden çekindikleri için sabah vakti alaca karanlıkta devşireceklerine dair yemin ettiler. Ancak yeminlerinde istisna etmediler (Allah (cc) dilerse demediler.) Bunun üzerine Allah (cc) onların bahçelerini yaktı. Hasan:

"Onlar kâfir idiler." demiştir. Çoğunluk ilk görüş (onların Müslüman olduğu görüşü) üzeredir. Hani onlar sabaha girerken henüz fakirler gelmeden onun meyvelerini devşireceklerine yemin etmişlerdi.

« مُصْبِحِينَ », « لَيَصْرِمُنَّهَا »'nın failinden haldir.

18 – Onlar istisna da etmiyorlardı.

"İnşallah" demiyorlardı. Şekil olarak şart olsa da istisna diye adlandırılmıştır. Çünkü istisnanın yaptığını yapmıştır. Şöyle ki, mana yönüyle *"İnşaallah çıkacağım."* demenle *"Ancak Allah dilerse çıkacağım"* demen arasında hiçbir fark yoktur. Mana birdir.

19– / 20– Fakat onlar daha uykudayken Rabbinin katından (gönderilen) **kuşatıcı bir afet** (ateş) **bahçeyi sarıverdi de bahçe kapkara kesildi.**

O bahçe üzerine bela yağdı. Denildi ki: Allah Teâlâ onun üzerine bir ateş indirdi de o onu yaktı.

"Onlar daha uykudayken" yani; onlar uyurken.

"Bahçe kapkara kesildi." Bahçe koyu karanlık bir gece gibi oldu. Yani; yandı, kapkara kesildi. Ya da sabah gibi oldu, yani; ağaçsız, bembeyaz bir yer halini aldı. Denildi ki:

"Ekini, meyvesi biçilmiş tarla gibi oldu, demektir." Yani; ekini meyvesi helak olduğu için sanki o (ekini meyvesi) biçilmiş tarla gibi oldu.

21– / 22– (Beri tarafta ise) **onlar, sabah olurken: "Madem devşireceksiniz, hadi erkenden mahsulünüzün başına gidin!" diye birbirlerine seslendiler.**

Sabah vakti birbirlerine: *"Tez olun, mahsulün başına gidin"* diye seslendiler.

« عَلَى حَرْثِكُمْ » – *'mahsulünüze'* demedi. Çünkü devşirmek için ona gitmek, onun başına gitmek demektir.

Ya da « الْغُدُوُّ » kelimesi yönelme manasını içermektedir. Yani; mahsulünüze tezce yönelin, demektir. *".. madem devşireceksiniz..."* onu devşirmeyi istiyorsanız.

23– / 24– Derken: "Aman, bugün orada hiçbir yoksul yanımıza sokulmasın" diye fısıldaşa fısıldaşa yola koyuldular.

Derken gittiler, fakirler duymasın diye aralarında fısıldaşıyorlardı. *"Sakın bugün hiçbir yoksul bahçeye girip yanımıza sokulmasın..."* diye.

« أَنْ » açıklayıcı « أَنْ »'dir. Gizli bir *"derler"* sözüyle « أَنْ »'siz de okundu. Yani; aralarında fısıldaşıyorlar ve *"Sakın bugün hiçbir yoksul oraya girip yanımıza sokulmasın."* diyorlardı. Yoksulların girişinin men edilişi, onlara giriş imkânının verilmemesidir. Yani; onlara giriş imkânı vermeyiniz, demektir.

25 – (Evet, yoksullara yardıma) **güçleri yettiği halde** (böyle sözlerle) **erkenden yola düştüler.**

Kendilerine göre; fakirleri menetmeye kadir oldukları halde onları menetme azmiyle erkenden yola düştüler. Nifteveyh'ten de böyle nakledilmiştir.

Ya da « الْحَرْدُ » yönelmek ve sürat göstermek demektir. Yani; kendilerine göre; bahçeyi devşirmeye ve yoksulları onların menfaatinden menetmeye kadir oldukları halde bahçelerine yönelerek erkenden süratle gittiler.

Ya da « الْحَرْدُ » kelimesi onların bahçelerinin ismidir. Yani; kendilerine göre; onu devşirmeye kadir oldukları halde bu bahçeye erkenden gittiler, demektir.

26 – Fakat bahçeyi gördüklerinde: "Mutlaka yolumuzu şaşırmış olmalıyız!" dediler.

Bahçelerini yanmış bir vaziyette gördüklerinde varışlarının ilk anında: *"Biz yolumuzu şaşırdık."* dediler. Yani; helak olduğunu gördüklerinde *"Bahçemizi kaybettik. Bu o değil."* dediler. Ancak düşünüce onun, bahçeleri olduğunu anladılar da, *"Hayır. Doğrusu biz mahrum bırakılmışız."* dediler.

27 – (Yanlış yere gelmediklerini anlayınca da şöyle dediler:) **"Yok, yok, doğrusu biz mahrum bırakılmışız!"**

Nefsimize karşı işlediğimiz suçtan dolayı onun menfaatinden mahrum bırakıldık, dediler.

28 – Ortancaları: "Ben size demedim mi. Rabbinizi tesbih etmeniz gerekmez mi, diye söylemedim mi?" dedi.

"Ortancaları" onların en adaletlisi ve en hayırlısı, *"Ben size demedim mi, Rabbinizi tesbih etmeniz gerekmez miydi?"* dedi. Yani; İnşaallah demeniz gerekmiyor muydu, demektir. Zira onun, Allah'ın (cc) yüceltilmesi manasında âlimler birleştikleri için, inşaallah demek tesbihtir. Çünkü inşallah denilmesi işin O'na havale edilmesidir. Tesbih de O'nun noksan sıfatlardan tenzihidir. İşin O'na havale edilmesi de O'nun noksan sıfatlardan tenzihi de O'nun yüceltilmesidir.

Ya da Allah'ı (cc) zikretmeniz ve niyetinizin çirkinliğinden dolayı O'na tevbe etmeniz gerekmez mi? demektir. Bu işe niyet ettiklerinde onların en hayırlısı onlara: *"Allah'ı ve O'nun günahkârlardan aldığı intikamı hatırlayın. Bu çirkin niyetten vazgeçin, tevbe edin."* demiş. Ama onlar ona karşı gelmişti. İşte bu sebeple o onları (bu sözüyle) kınadı. Bunun için onlar *"Rabbimizi tesbih ederiz. Doğrusu biz yazık etmişiz."* dediler.

29 – "Rabbimizi tesbih ederiz. Doğrusu biz (kendi kendimize) yazık etmişiz" dediler.

Onun ilk başta söylemeye çağırdığı şeyi iş işten geçtikten sonra söylediler. İyilik yapmama ve ilahi meziyeti hesaba katmama hususunda zalim olduklarını itiraf ettiler ve Allah Teâlâ'yı zalim olmaktan tenzih ettiler.

30 – Ardından kabahati birbirlerine yüklemeye başladılar.

Yoksullardan kaçış ile ilgili yaptıkla[illegible]da birbirlerini kınıyorlar ve her biri suçu diğerinin üzerine atıyor[illegible]ha sonra *"Yazıklar olsun bize. Gerçekten biz azgın kimselermişiz"* [illegible] haddi aştıklarını hep birlikte itiraf ettiler.

31 – (Nihayet) **şöyle dediler: "Yazık**[illegible]**ze! Gerçekten biz azgın kimselermişiz."**

Fakirlerin hakkını menetmek ve ilahi meziyeti hesaba katmamak suretiyle biz Allah'ın (cc) koyduğu sınırları çiğneyip geçenlermişiz.

32 – "Belki Rabbimiz bize bunun yerine daha iyisini verir. Çünkü biz (artık) **Rabbimizi**(n hoşnutluğunu) **arzuluyoruz."**

Medine kıraat imamları ve Ebu Amr'a göre « يُبْدِلَنَا », « يُبَدِّلَنَا » şeklindedir. Belki Rabbimiz bize bu bahçenin yerine daha iyisini verir. Çünkü biz O'ndan hayrı istiyoruz ve bizi bağışlamasını umuyoruz. Mücahit şöyle demiştir:

"Tevbe ettiler de kendilerine ondan daha iyisi verildi."

Abdullah İbni Mes'ud (ra)'dan şöyle nakledilmiştir:

"Onların ihlâs ile Allah'a (cc) yöneldikleri buna karşılık Allah'ın (cc) da onlara içinde bir salkımını ancak bir katırın taşıyabileceği büyülükte üzümlerin bulunduğu Heyevan adlı bir bahçeyi ihsan ettiği bana ulaştı."

33 – İşte azap böyledir. Ahiret azabı ise elbette daha büyüktür. Keşke bilselerdi!

Yani; onların yoluna girenler için dünyevi azap zikrettiğimiz bu azap gibi olur. Ahiret azabı ise elbette ondan daha büyüktür. Bilselerdi, bu azaba götüren şeyleri yapmazlardı. Bundan sonra katındaki, müminlere ait şeyleri zikretti, şöyle buyurdu:

34. — 41. ÂYETLER

إِنَّ لِلْمُتَّقِينَ عِنْدَ رَبِّهِمْ جَنَّاتِ النَّعِيمِ ﴿٣٤﴾ أَفَنَجْعَلُ الْمُسْلِمِينَ
كَالْمُجْرِمِينَ ﴿٣٥﴾ مَا لَكُمْ كَيْفَ تَحْكُمُونَ ﴿٣٦﴾ أَمْ لَكُمْ
كِتَابٌ فِيهِ تَدْرُسُونَ ﴿٣٧﴾ إِنَّ لَكُمْ فِيهِ لَمَا يَتَخَيَّرُونَ ﴿٣٨﴾ أَمْ
لَكُمْ أَيْمَانٌ عَلَيْنَا بَالِغَةٌ إِلَى يَوْمِ الْقِيمَةِ إِنَّ لَكُمْ لَمَا
تَحْكُمُونَ ﴿٣٩﴾ سَلْهُمْ أَيُّهُمْ بِذَلِكَ زَعِيمٌ ﴿٤٠﴾ أَمْ لَهُمْ شُرَكَاءُ
فَلْيَأْتُوا بِشُرَكَائِهِمْ إِنْ كَانُوا صَادِقِينَ ﴿٤١﴾

Meali

34. Şu da muhakkak ki takva sahipleri için Rableri katında nimetleri bol cennetler vardır.

35. Öyle ya, Müslümanları, o günahkârlar gibi tutar mıyız hiç?

36. Size ne oluyor? Ne biçim hüküm veriyorsunuz?

37. Yoksa size ait bir kitap var da *(bu batıl inanışları)* onda mı okuyorsunuz?

38. Onda, beğendiğiniz her şey sizin için mutlaka vardır *(diye mi yazılı)*?!

39. Yoksa: "Ne hükmederseniz mutlaka sizindir." diye sizin lehinize olarak tarafımızdan verilmiş kıyamet gününe kadar geçerli kesin sözler mi var.

40. Sor onlara: Bu iddiayı onların hangisi savunacak?

41. Yoksa ortakları mı var onların? Sözlerinde doğu iseler, hadi, getirsinler ortaklarını!

Tefsiri

34 – Şu da muhakkak ki takva sahipleri için Rableri katında nimetleri bol cennetler vardır.

Şirkten korunanlar için ahirette dünya bahçelerinin tersine içinde sadece ve sadece nimetlenilen cennetler vardır.

35 – Öyle ya, Müslümanları, o günahkârlar gibi tutar mıyız hiç?

Bu, onların:

"Muhammed'in dedikleri doğru değildir. Şayet doğru olsa o takdirde bile ahirette bize dünyada olduğu gibi ona ve beraberindekilere verilenden daha hayırlısı verilecektir." sözüne karşı söylenmiş inkâr sorusudur. Dolayısıyla onlara şöyle denilmişti:

"Onları hükümde bir tutup, Müslümanları kâfirler gibi kılar mıyız?" Daha sonra muhatap alma yoluyla onlara şöyle dendi:

36 – Size ne oluyor? Ne biçim hüküm veriyorsunuz?

Bu yanlış hükmü nasıl veriyorsunuz? Bu, itaat edenle isyan edeni eşitlemektir. Cezalandırma işi size havale edilmiş gibi o hususta dilediğiniz gibi hüküm veriyorsunuz.

37 – Yoksa size ait bir kitap var da (bu batıl inanışları) **onda mı okuyorsunuz?**

Yoksa yanınızda gökten indirilmiş bir kitap var da o kitaptan mı okuyorsunuz?

38 – Onda, beğendiğiniz her şey sizin için mutlaka vardır (diye mi yazılı)?!

Yani; seçtiğiniz ve istediğiniz şeyler sizindir. (diye mi yazılı?)

Bunun aslı; – « أَنْ »'deki « أ »'nin üstünüyle– « تَدْرُسُونَ اَنَّ لَكُمْ مَا تَخَيَّرُونَ » – *'seçtiğiniz ve istediğiniz şeylerin sizin olduğunu o kitapta okuyorsunuz.'* şeklindedir. Çünkü o, okuma işi onun üzerinde meydana geldiği için mef'uldur.

« لِ » Geldiği için de (« إِنَّ »'deki) « إ » esre kılınmıştır.

﴿ وَتَرَكْنَا عَلَيْهِ فِى الْاٰخِرِينَ ۞ سَلَامٌ عَلٰى نُوحٍ فِى الْعَالَمِينَ ﴾

"Sonra gelenler arasında ona** (iyi bir ün) **bıraktık. Âlemler için-de Nuh'a selam olsun." [91]

Okunanın hikâye olması da mümkündür. Hikâye edildiği için « سَلَامٌ », « تَرَكْنَا »'nın mef'ulu olmasına rağmen mansup olmadı. « تَخَيَّرَ الشَّيْءَ » ve « اخْتَارَهُ » *'hayırlısını aldı'* demektir.

39 – Yoksa: "Ne hükmederseniz mutlaka sizindir." diye sizin lehinize olarak tarafımızdan verilmiş kıyamet gününe kadar geçerli kesin sözler mi var.

"Kesin sözler" yeminle tekid edilmiş taahhütler.

« بَالِغَةٌ », « أَيْمَانٌ » kelimelerinin sıfatlarıdır. « إِلٰى يَوْمِ الْقِيٰمَةِ » « بَالِغَةٌ »'e taalluk etmektedir. Yani; o (yeminler) bu güne (kıyamete) kadar bol bol geçerlidir. Ona kadar ulaşmaktadır. Tahkime dair verilen yeminler hâsıl oluncaya değin onlardan hiçbiri boşa çıkmamıştır.

Ya da zarfta (« لَكُمْ »'de) takdir edilmiş olan kelimeye taalluk etmektedir. Yani; o, kıyamete kadar üzerimizde lehinize sabittir. Onun sorumluluğundan ancak o gün sizin lehinize hükmettiğimizde ve size sizin hükmettiklerinizi verdiğimizde kurtulacağız.

"kendi lehinize ne hükmederseniz mutlaka sizindir." Sözü yeminin cevabıdır. Çünkü « أَمْ لَكُمْ أَيْمَانٌ عَلَيْنَا » cümlesinin manası; *"Yoksa te'kid hususunda son noktaya varmış büyük büyük yeminlerle size yemin mi ettik?"* demektir.

40 – Sor onlara: Bu iddiayı onların hangisi savunacak?

"Onlara" yani; müşriklere: Hangisi bu hükmün olacağına kefildir.

---

[91] Saffat, 78, 79.

41 - Yoksa ortakları mı var onların? Sözlerinde doğu iseler, hadi, getirsinler ortaklarını!

"Yoksa ortakları mı var onların?" yani; Bu sözde onlara iştirak eden ve onların yolunda giden (başka) insanlar da mı var? Davalarında doğru iseler hadi getirsinler ortaklarını. Şunu kastediyor:

Bunu söyleyen hiçbir kitapları, Allah katında buna dair hiçbir taahhütleri ve Allah'a karşı bu iddialarını savunacak hiçbir avukatları olmadığı gibi bu hususta hiç kimse onlara uymaz ve onlara yardımcı olmaz.

❁ ❁ ❁

42. — 52. ÂYETLER

يَوْمَ يُكْشَفُ عَنْ سَاقٍ وَيُدْعَوْنَ إِلَى السُّجُودِ فَلَا يَسْتَطِيعُونَ ﴿٤٢﴾
خَاشِعَةً أَبْصَارُهُمْ تَرْهَقُهُمْ ذِلَّةٌ وَقَدْ كَانُوا يُدْعَوْنَ إِلَى
السُّجُودِ وَهُمْ سَالِمُونَ ﴿٤٣﴾ فَذَرْنِي وَمَنْ يُكَذِّبُ بِهٰذَا
الْحَدِيثِ سَنَسْتَدْرِجُهُمْ مِنْ حَيْثُ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٤٤﴾ وَأُمْلِي
لَهُمْ إِنَّ كَيْدِي مَتِينٌ ﴿٤٥﴾ أَمْ تَسْئَلُهُمْ أَجْرًا فَهُمْ مِنْ مَغْرَمٍ
مُثْقَلُونَ ﴿٤٦﴾ أَمْ عِنْدَهُمُ الْغَيْبُ فَهُمْ يَكْتُبُونَ ﴿٤٧﴾ فَاصْبِرْ لِحُكْمِ
رَبِّكَ وَلَا تَكُنْ كَصَاحِبِ الْحُوتِ إِذْ نَادٰى وَهُوَ مَكْظُومٌ ﴿٤٨﴾
لَوْلَا أَنْ تَدَارَكَهُ نِعْمَةٌ مِنْ رَبِّهِ لَنُبِذَ بِالْعَرَاءِ وَهُوَ مَذْمُومٌ ﴿٤٩﴾
فَاجْتَبٰيهُ رَبُّهُ فَجَعَلَهُ مِنَ الصَّالِحِينَ ﴿٥٠﴾ وَإِنْ يَكَادُ الَّذِينَ كَفَرُوا
لَيُزْلِقُونَكَ بِأَبْصَارِهِمْ لَمَّا سَمِعُوا الذِّكْرَ وَيَقُولُونَ إِنَّهُ لَمَجْنُونٌ
﴿٥١﴾ وَمَا هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ لِلْعَالَمِينَ ﴿٥٢﴾

Meali

42. O gün incikler *(baldırlar)* açılır ve secdeye davet edilirler. Fakat güç getiremezler.

43. Gözleri düşük bir halde yüzlerini zillet bürür. Hâlbuki onlar sapasağlam iken de secdeye davet ediliyorlar *(fakat yine secde etmiyorlar)*dı.

44. *(Rasulüm!)* Sen bu sözü *(Kur'an'ı)* yalan sayanı bana bırak *(kendini üzme)*. Yakında biz onları bilmedikleri bir yönden yavaş yavaş azaba yaklaştırırız.

45. Onlara mühlet veriyorum. Doğrusu benim fendim çok sağlamdır.

46. Yoksa sen onlardan bir ücret istiyorsun da bu yüzden onlar ağır bir borç altında mı kalıyorlar?

47. Yahut gaybın bilgisi onların nezdinde de onlar mı *(istedikleri gibi)* yazıyorlar?

48. Sen Rabbinin hükmünü sabırla bekle. Balık sahibi *(Yunus)* gibi olma. Hani o, dertli dertli Rabbine niyaz etmişti.

49. Şayet Rabbinden ona bir nimet yetişmemiş olsaydı, o mutlaka ıssız, kınanacak bir halde oraya atılacaktı.

50. Fakat ardından Rabbi onu seçti *(vahiy verdi)* ve onu salihlerden kıldı.

51. O inkâr edenler Zikri *(Kur'an'ı)* işittikleri zaman neredeyse Seni gözleriyle devireceklerdi. Hâlâ da *(kin ve hasetlerinden)*: "Hiç şüphe yok ki o bir delidir." derler.

52. Oysa O *(Kur'an)* âlemler için ancak bir öğüttür.

Tefsiri

42 – O gün incikler *(baldırlar)* açılır ve secdeye davet edilirler. Fakat güç getiremezler.

Zarfı (« يَوْمَ »'yi) naspeden amil « فَلْيَأْتُوا » ya da gizli « اُذْكُرْ » – '*hatırla*' kelimesidir. Cumhura göre « اَلْكَشْفُ عَنِ السَّاقِ » işin şiddetinden ve musibetin dehşetinden kinayedir.

"O gün incikler açılır" cümlesinin manası; o gün iş çetin ve zor olur, demektir. Yoksa orada ne açma ne de incik (ayak) vardır. Ancak onunla şiddetten kinaye olundu. Çünkü onlar (Araplar) bir şiddete maruz kaldıklarında paçalarını sıvıyorlardı. Bu, senin, cimri için *"Eli bağlı"* dediğin gibidir. Hâlbuki orada ne el ne de bağlama işi vardır. Ancak o sa-

dece cimrilikten kinayedir. Kim de teşbihe kaçıyorsa o da onun görüş darlığından ve ilm-i beyana az vakit ayırmasından kaynaklanmaktadır. Şayet iş Müşebbihe'nin zannettiği gibi olsaydı o zaman inciğin (bacağın) tanıtılması gerekirdi. Çünkü o, onun katında bilinen bir inciktir (bacaktır).

Kâfirler orada secdeye davet edilirler. Ancak bu davet teklif için değil. Dünyada secdeyi terk etmiş olduklarından dolayı azar içindir. Fakat buna güç getiremezler. Çünkü onların sırtı sığır boynuzu gibi olur Eğilme ve kalkma esnasında katlanmaz.

43 – Gözleri düşük bir halde yüzlerini zillet bürür. Hâlbuki onlar sapasağlam iken de secdeye davet ediliyorlar (fakat yine secde etmiyorlar)**dı.**

"Gözleri düşük bir halde" düşkün, zelil bir halde...

« خَاشِعَةً », « يُدْعَوْنَ »'deki zamirden haldir. Yani; gözleri düşük olduğu halde çağırılırlar, demektir.

"Yüzlerini zillet bürür." kendilerini zillet kaplar. Onlar sapasağlam iken de yani sıhhatli iken de dünyada peygamberler diliyle secdeye davet ediliyorlardı. Ancak onlar secde etmiyorlardı. Bu sebepten dolayı da onlar orada secde etmekten menedildiler.

44 – (Rasulüm!) **Sen bu sözü** (Kur'an'ı) **yalan sayanı bana bırak** (kendini üzme). **Yakında biz onları bilmedikleri bir yönden yavaş yavaş azaba yaklaştırırız.**

"Bana bırak", 'onu bana bırak' denir. Onu bana terk et ona senin adına yeterim.

« وَمَنْ يُكَذِّبُ » mef'ul üzerine atfedilmiştir. Ya da mef'ulu meahtır.

"Bu sözü" Kur'an'ı. Kast olunan şudur: Onun işini bana bırak ve benimle onun arasından çekil. Zira ben ona ne yapacağımı bilirim. Ona yeterim. Onun durumuna kafayı takma, üzülme. Ondan intikam alma hususunda bana güven. Bu (söz) Rasulullah (sav) için teselli, yalanlayanlar için de tehdittir. Biz onları merhale merhale azaba yaklaştırıyoruz.

"Onu şuna yavaş yavaş yaklaştırdı." denir. Yani; onu helake düşürünceye kadar merhale merhale düşürdü, demektir. Allah Teâlâ'nın, isyankâr kulları derece derece düşürmesine istidrac denir.

İstidrac: Allah'ın (cc), onlara sıhhat ve nimet vermesi, onların da Allah'ın (cc) ihsanını günahların artmasına sebep kılmalarıdır.

"Bilmedikleri bir yönden" istidrac olduğunu anlamadıkları bir yönden. Denildi ki:

İstidrac: Onlar günahı tazeledikçe Allah'ın (cc) da onlara nimeti tazelemesi ve onlara onun şükrünü unutturmasıdır. Peygamber (sav):

"Allah'ın, günahta ısrar ve devam ettiği halde bir kula ihsan ettiğini gördüğünde bil ki o (kul) *yavaş yavaş helake sevk edilmektedir."* buyurdu ve bu ayeti okudu.

45 – Onlara mühlet veriyorum. Doğrusu benim fendim çok sağlamdır.

"Benim fendim (tuzağım) *çok sağlamdır"* gülcü kuvvetlidir. İhsanını ve imkân vermesini helake sebep olması yönüyle tuzak şeklinde olduğu için istidrac olarak adlandırdığı gibi tuzak olarak da adlandırmıştır. Tuzak, hile ve istidracın asıl manası: Güvenli yerden yakalamaktır (yakalanmaktır) Allah'ın (cc) *"tuzakçı"*, *"hilebaz"* ve *"istidrac yapan"* diye adlandırılması caiz değildir.

46 – Yoksa sen onlardan bir ücret istiyorsun da bu yüzden onlar ağır bir borç altında mı kalıyorlar?

Yoksa sen risaleti tebliğ ettiğin için onlardan bir ücret istiyorsun da onlar ağır bir borç altında mı kalıyorlar, bu yüzden iman etmiyorlar? Soru olumsuzluk manasınadır. Yani; sen vahyin tebliği için ücret istemiyorsun ki bu onlara ağır gelsin de bu sebeple kaçınsınlar, demektir.

47 – Yahut gaybın bilgisi onların nezdinde de onlar mı (istedikleri gibi) **yazıyorlar?**

"Gaybın bilgisi" Cumhura göre levhi mahfuz. Levhi mahfuz onların nezdinde de onlar o hükmettiklerini ondan mı yazıyorlar.

48 – Sen Rabbinin hükmünü sabırla bekle. Balık sahibi (Yunus) **gibi olma. Hani o, dertli dertli Rabbine niyaz etmişti.**

"Rabbinin hükmünü" o (hüküm): onlara mühlet vermesi ve onlara karşı sana yardımı geciktirmesidir. Çünkü kendilerine mühlet verilse de

onlar ihmal edilmişledir. Kavmine karşı acele ve kızgınlık hususunda Yunus (as) gibi olma ki onun maruz kaldığı belaya sen de maruz kalmayasın.

« الْحُوتِ »'da durulur. Çünkü « إِذْ » kendisinden öncekiler için zarf değildir. Zira niyaz ibadettir. Dolayısıyla ondan menedilmez. Bilakis « إِذْ » hazfedilmiş bir fiilin (« اُذْكُرْ » – *'hatırla'*) mef'uludur. Hani o balığın karnında (nefsine karşı) öfke ile dolu olduğu halde:

﴿ لَا إِلٰهَ إِلَّا أَنْتَ سُبْحَانَكَ إِنِّي كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ ﴾

"Senden başka ilah yoktur. Seni noksan sıfatlardan tenzih ederim. Hakikaten ben zalimlerden oldum." [92] diyerek Rabbine dua etmişti.

« مَكْظُومٌ » kelimesi su kabını doldurduğunda denilen « كَظَمَ السِّقَاءَ » cümlesindendir.

49 – Şayet Rabbinden ona bir nimet yetişmemiş olsaydı, o mutlaka ıssız, kınanacak bir halde oraya atılacaktı.

"Nimet" rahmet. Yani; şayet Allah (cc), onun duasına icabet etmek ve özrünü de kabul etmek suretiyle ona ihsanda bulunmuş olmasaydı, zellesi sebebiyle balığın karnından çıplak bir alana kınanmış bir halde atılacaktı. Ancak ona merhamet edildi de o yerilmemiş olarak atıldı.

50 – Fakat ardından Rabbi onu seçti (vahiy verdi) **ve onu salihlerden kıldı.**

Rabbi onu duası ve özründen dolayı seçti de onu Salihlerden, yani; doğruluk hasletlerini tamamlamaya çalışanlardan kıldı ve artık ona ait hiçbir zelle kalmadı. Denildi ki:

"'Onu Salihlerden kıldı' sözü, onu nebilerden kıldı, demektir." Yine Denildi ki:

"O'nu Rasullerden kıldı, demektir. Doğru olan ilk şıktır. Çünkü O bundan önce hem Rasul, hem de Nebiydi." Nitekim ayeti kerimede:

[92] Enbiya, 87.

﴿ وَإِنَّ يُونُسَ لَمِنَ الْمُرْسَلِينَ ۞ إِذْ أَبَقَ إِلَى الْفُلْكِ الْمَشْحُونِ ﴾

"Yunus da gönderilen Rasullerdendi. Dolu gemiye kaçmıştı." [93] buyrulmuştur.

51 - O inkâr edenler Zikri (Kur'an'ı) **işittikleri zaman neredeyse Seni gözleriyle devireceklerdi. Hâlâ da** (kin ve hasetlerinden): **"Hiç şüphe yok ki o bir delidir." derler.**

Medine kıraat ekolüne göre « لَيَزْلِقُونَكَ », « لَيُزْلِقُونَكَ » şeklindedir. « إِنْ », « إِنَّ »'den hafifletilmiştir. Bunun alameti de « لَيُزْلِقُونَكَ »'deki « لَ »'dır. « زَلَقَهُ » ve « أَزْلَقَهُ »; onun ayağını yerinden kaydırdı, demektir. Yani; kâfirler neredeyse sana düşmanca nazarlarının şiddetinden seni gözleriyle yerinden kaydıracaklardı. Ya da sana karşı aşırı kinlerinden ötürü seni helak edeceklerdi, demektir.

Esad oğulları içinde nazar değdiren adamlar vardı. Onlardan biri üç gün aç kalır da ona gelen (deve, koyun gibi) bir şeye:

"Bu güne kadar bunun bir benzerini görmedim." derse o helak olurdu. Aşırı nazar değdiren birinden Rasulullah (sav)'e karşı bunun bir benzerini söylemesi istendi. O da:

"Bu güne kadar böyle bir adam görmedim." dedi. Ancak Allah (cc) onu bundan korudu. Hadisi şerifte şöyle buyrulmuştur:

"Nazar değmesi gerçektir. Zira nazar deveyi tencereye adamı da kabre sokar." Hasan'dan şöyle nakledilmiştir:

"Nazara karşı bu ayet okunmalıdır."

"Zikri" Kur'an'ı.

Hâlâ da sana verilen Peygamberliğe karşı hasetlerinden: *"Hiç şüphe yok ki Muhammed delidir."* derler. **Bunu,** cahil oldukları için değil, ümmî olmasına rağmen bütün şairleri susturan, çeşitli hükümler ve ilimler ihtiva eden bir kitabı getirdiği için, onun durumuna hayret ettikleri için ve insanları ondan nefret ettirmek için derler.

---

[93] Saffat, 139-140

52 – Oysa O (Kur'an) **âlemler için ancak bir öğüttür.**

Kur'an, cinler ve insanlar için ancak bir öğüttür. Şunu kastediyor:

Onlar ona Kur'an'dan dolayı delilik isnadında bulundular. Hâlbuki Kur'an âlemler için bir öğütten ibarettir. Dolayısıyla onun gibi bir şey getiren nasıl deli olabilir? Denildi ki:

"Zikri işittiklerinde..." Yani: Peygamber (sav)'in zikrini işittiklerinde, demektir.

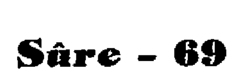
"O" yani; Muhammed (sav) âlemler için şereften başka bir şey değildir. Dolayısıyla delilik ona nasıl nispet edilir.

Allahu A'lem!

❁ ❁ ❁

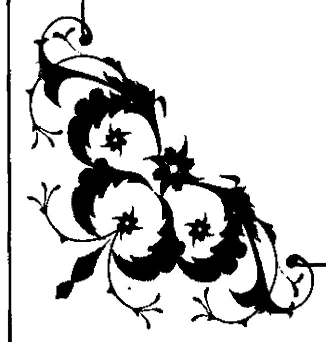

Sûre - 69

HÂKKA SÛRESİ

Bu sûre Mekke'de nazil olmuştur;

52 âyettir.

Cüz - 29

1. — 12. ÂYETLER

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

اَلْحَاقَّةُ ﴿١﴾ مَا الْحَاقَّةُ ﴿٢﴾ وَمَا أَدْرٰيكَ مَا الْحَاقَّةُ ﴿٣﴾ كَذَّبَتْ
ثَمُودُ وَعَادٌ بِالْقَارِعَةِ ﴿٤﴾ فَأَمَّا ثَمُودُ فَأُهْلِكُوا بِالطَّاغِيَةِ ﴿٥﴾ وَأَمَّا
عَادٌ فَأُهْلِكُوا بِرِيحٍ صَرْصَرٍ عَاتِيَةٍ ﴿٦﴾ سَخَّرَهَا عَلَيْهِمْ سَبْعَ
لَيَالٍ وَثَمَانِيَةَ أَيَّامٍ حُسُومًا فَتَرَى الْقَوْمَ فِيهَا صَرْعٰى كَأَنَّهُمْ
أَعْجَازُ نَخْلٍ خَاوِيَةٍ ﴿٧﴾ فَهَلْ تَرٰى لَهُمْ مِنْ بَاقِيَةٍ ﴿٨﴾ وَجَاءَ
فِرْعَوْنُ وَمَنْ قَبْلَهُ وَالْمُؤْتَفِكَاتُ بِالْخَاطِئَةِ ﴿٩﴾ فَعَصَوْا رَسُولَ
رَبِّهِمْ فَأَخَذَهُمْ أَخْذَةً رَابِيَةً ﴿١٠﴾ إِنَّا لَمَّا طَغَى الْمَاءُ حَمَلْنَاكُمْ فِي
الْجَارِيَةِ ﴿١١﴾ لِنَجْعَلَهَا لَكُمْ تَذْكِرَةً وَتَعِيَهَا أُذُنٌ وَاعِيَةٌ ﴿١٢﴾

Meali

1. Gerçekleşecek olan,

2. *(Evet)* Nedir o gerçekleşecek olan?

3. Gerçekleşecek olan *(kıyametin)* ne olduğunu sen nereden bileceksin?

4. Semud ve Ad *(kavimleri)*, başlarına çarpacak felaketi *(kıyameti)* yalan saymışlardı.

5. Semud'a gelince: Onlar pek zorlu *(bir sarsıntı)* ile helak edildiler.

6. Ad *(kavmi)* ise, uğultulu, önünde durulmaz bir fırtına ile mahvedildiler.

7. Allah onu ardı ardına yedi gece sekiz gün onların üzerine musallat etti. Öyle ki *(eğer orada olsaydın)* o kavmi içi boş hurma kütükleri gibi oracıkta yere serilmiş halde görürdün.

8. Şimdi onlardan hiç geri kalan *(birini)* görüyor musun?

9. Firavun, ondan öncekiler ve altı üstüne getirilen beldeler halkı *(Lut kavmi)* hep o günahı *(şirki)* işlediler.

10. Böylece Rablerinin peygamberlerine karşı geldiler. O da onları pek şiddetli bir şekilde yakalayıverdi.

11. Şurası unutulmamalı ki, *(her tarafı)* su bastığı vakit sizi gemide biz taşıdık.

12. Onu sizin için bir ibret ve öğüt yapalım ve belleyici kulaklar onu bellesin diye.

Tefsiri

1 – Gerçekleşecek olan,

Vukuu vacip, geleceği hiç şüphesiz sabit olan kıyamet saati, « اَلْحَاقَّةُ », « حَقَّ – يَحِقُّ »'dandır. Yani vacip oldu demektir.

2 – (Evet) Nedir o gerçekleşecek olan?

« مَا الْحَاقَّةُ » müpteda ve haberdir. İkisi birlikte « اَلْحَاقَّةُ »'nun haberidir. Aslı; *"Hakka nedir o?"* dur. Yani; Şanını tazim ve dehşetini beyan için o hangi şeydir, demektir. Yani; büyüklüğünden dolayı onun hakkı ona dair sorular sorulmasıdır. Dehşet ve korkuyu artırmak için « اَلْحَاقَّةُ » kelimesini zamir yerine getirdi.

3 – Gerçekleşecek olan (kıyametin) ne olduğunu sen nereden bileceksin?

*"Hakka"*nın ne olduğunu sana hangi şey bildirdi? Şunu kastediyor:

"Onun hakikatine ve büyüklüğünün boyutuna dair senin hiçbir bilgin yok. Çünkü onun büyüklüğüne ve şiddetine hiçbir mahlûkatın anlayışı ulaşamaz."

« مَا » müptedadır, merfudur. « أَدْرَاكَ » haberdir. Ondan sonraki cümle mahallen mansuptur. Çünkü o (cümle) « أَدْرَى »'nın ikinci mef'uludur.

4 – Semud ve Ad (kavimleri), **başlarına çarpacak felaketi** (kıyameti) **yalan saymışlardı.**

"Karia'yı (başlarına çarpacak felaketi)"; Yani; Hakka'yı (kıyameti) Karia onun yerine getirilmiştir. Çünkü o da kıyametin isimlerindendir. Kıyamet onunla adlandırılmıştır. Çünkü o, insanlara ürküntü ve korkuların ansızın gelenidir. O'nu zikredip yücelttikten sonra, Mekke halkına hatırlatmak ve onları yalanlamanın neticesinden korkutmak için onu yalanlayanları ve yalanlamaları sebebiyle başlarına gelenleri zikretti.

5 – Semud'a gelince: onlar pek zorlu (bir sarsıntı) **ile helak edildiler.**

Şiddette sınırlarını aşan vakıa ile helak edildiler.

"O, zelzeledir." denildi.

"O, şiddetle gürleyen sestir." denildi.

"« طَاغِيَة » kelimesi « عَافِيَة » gibi mastardır." denildi. Yani; *"Haddi aşmalarıyla helak edildiler"*, demektir.

Ancak bu *"Ad'a gelince; onlar da uğultulu, azgın bir fırtına ile helak edildiler"* ayetine uygun düşmemektedir.

6 – Ad (kavmi) **ise, uğultulu, önünde durulmaz bir fırtına ile mahvedildiler.**

"Fırtına ile" Batı rüzgârı ile. Nitekim Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur:

"Ben saba rüzgârıyla yardım olundum. Ad da batı rüzgârıyla helak edildi."

"Uğultulu" sesi şiddetli « الصَّرَّة » kelimesindendir. O da; sayha, aşırı gürültülü ses, demektir.

Ya da « الصِّرّ » kelimesindendir, soğuk demektir. Sanki o orada soğuğu defalarca tekrar etti ve onun şiddetini artırdı. Yani o şiddetli soğuğuyla yakıyor, demektir.

"Önünde durulmaz" esmesi şiddetli ya da Allah'ın (cc) düşmanlarına karşı gazabından dolayı onların bekçilerine karşı ayaklandı ve galebe çaldı. Allah'ın (cc) izniyle onu zapt edemediler.

7 – Allah onu ardı ardına yedi gece sekiz gün onların üzerine musallat etti. Öyle ki (eğer orada olsaydın) **o kavmi içi boş hurma kütükleri gibi oracıkta yere serilmiş halde görürdün.**

Azabın başlangıç günü ayın son çarşambasıydı. Diğer çarşambaya kadar sürdü.

"Ardı ardına" devamlı, kesilmeksizin. « حُسُومًا », « شُهُودٌ » kelimesinde olduğu gibi. « حَاسِمٌ » kelimesinin çoğuludur. Hastalığa karşı dağlama yapan kimsenin o dağlamayı tamamlanıncaya kadar birbiri ardınca tekrar etmesine benzetilmiştir. « حُسُومًا » kelimesinin mastar olması da mümkündür. Yani; bir şeyi kökünden kopardı, manasına

« تَحْسِمُ حُسُومًا » demektir.

Ey muhatap! *o kavmi, yıkılmış ya da çürümüş hurma kütükleri gibi oracıkta ölmüş bir vaziyette görürsün.*

« فِيهَا » – *'oracıkta'* korkulu durumları içinde ya da o günler ve gecelerde nasıl ölüp yıkıldıklarını görürdün, demektir.

« صَرْعَى » haldir. « صَرِيعٌ » – *'ölmüş, yıkılmış'* kelimesinin çoğuludur.

« كَأَنَّهُمْ » ikinci haldir. « نَخْلٍ », « نَخْلَةٌ » – *'hurma ağacı'* kelimesinin çoğuludur.

8 – Şimdi onlardan hiç geri kalan (birini) **görüyor musun?**

Onlardan hiç geri kalan birini görüyor musun ya da « طَاغِيَةٌ » kelimesi, « طُغْيَانٌ » – *'azgınlık'* manasına geldiği gibi, « بَاقِيَةٌ » kelimesi de « بَقَاءٌ » – *'devamlılık'* kelimesindendir. Onlar lehine hiçbir devamlılık görüyor musun, demektir.

9 - Firavun, ondan öncekiler ve altı üstüne getirilen beldeler halkı (Lut kavmi) **hep o günahı** (şirki) **işlediler.**

"Ondan öncekiler" ondan önceki milletler.

Basra kıraat ekolü ve Ali'ye göre « وَمَنْ قِبَلَهُ » şeklindedir. Yani; ona tabi olan yanındaki kişiler, demektir.

"Altı üstüne getirilen beldeler halkı..." Lut kavminin kasabalarının halkı, onlar, altüst olundular. Yani; tepeleri üzerine ters çevrildiler.

"O günahı" o hatayı ya da o fiili ya da o büyük hatayı içeren fiilleri, demektir.

10 - Böylece Rablerinin peygamberlerine karşı geldiler. O da onları pek şiddetli bir şekilde yakalayıverdi.

Lut kavmi, Rablerinin elçisi Lut'a isyan ettiler Allah (cc) da onları işledikleri çirkinliklerin fazlalığı nispetinde şiddeti gittikçe artan bir yakalayışla yakaladı.

11 - Şurası unutulmamalı ki, (her tarafı) **su bastığı vakit sizi gemide biz taşıdık.**

Tufan zamanı su dünyadaki en yüksek dağı on beş zira aştığında babalarınızı Nuh (as)'ın gemisinde taşıdık.

12 - Onu sizin için bir ibret ve öğüt yapalım ve belleyici kulaklar onu bellesin diye.

"Onu" bu işi -ki o; mü'minlerin kurtarılması ve kâfirlerin boğularak helak edimlisidir-.

Tezkire; ibret ve öğüt demektir.

"Kulaklar onu bellesin" kulaklar onu muhafaza etsin.

« أُذُنٌ » kelimesi Nafî hariç diğerlerine göre « ذ »'in ötresiyledir.

"Belleyici kulaklar" işittiğini muhafaza eden kulaklar. Katade şöyle demiştir:

"Onlar, Allah'ı (cc) bilmiş ve işittikleriyle istifade etmiş kulaklardır."

13. — 18. ÂYETLER

فَإِذَا نُفِخَ فِي الصُّورِ نَفْخَةٌ وَاحِدَةٌ ﴿١٣﴾ وَحُمِلَتِ الْأَرْضُ
وَالْجِبَالُ فَدُكَّتَا دَكَّةً وَاحِدَةً ﴿١٤﴾ فَيَوْمَئِذٍ وَقَعَتِ الْوَاقِعَةُ ﴿١٥﴾
وَانْشَقَّتِ السَّمَاءُ فَهِيَ يَوْمَئِذٍ وَاهِيَةٌ ﴿١٦﴾ وَالْمَلَكُ عَلَى
أَرْجَائِهَا وَيَحْمِلُ عَرْشَ رَبِّكَ فَوْقَهُمْ يَوْمَئِذٍ ثَمَانِيَةٌ ﴿١٧﴾
يَوْمَئِذٍ تُعْرَضُونَ لَا تَخْفَى مِنْكُمْ خَافِيَةٌ ﴿١٨﴾

Meali

13. – 15. Artık sura ilk nefha üflendiği, yerle dağlar kaldırılıp birbirine tek çarpışla vurularak darmadağın edildiği zaman, işte o gün olacak olur *(kıyamet kopar).*

16. Gök de yarılır ve artık o gün o, çökmeye yüz tutar.

17. Melekler onun *(göğün)* etrafındadır. O gün Rabbinin arşını, bunlarında üstünde bulunan sekiz *(melek)* yüklenir.

18. *(Ey insanlar!)* o gün *(hesap için)* huzura alınırsınız. Size ait hiçbir sır gizli kalmaz.

Tefsiri

13– / 15– Artık sura ilk nefha üflendiği, yerle dağlar kaldırılıp birbirine tek çarpışla vurularak darmadağın edildiği zaman, işte o gün olacak olur (kıyamet kopar).

"İlk nefha" Birinci üfleyiştir. O zaman bütün insanlar ölürler. İkinci üflenişte de diriltilirler. Yer ve dağlar yerlerinden kaldırılıp da yekdiğerine çarpışla ufalanır kırılırlar. Yani; ufalanıncaya, potada eriyen

kum yığını gibi oluncaya ve havada uçuşan toz zerreleri gibi oluncaya kadar birbirlerine çarparlar. İşte o zaman kıyamet kopmuştur.

« اذا »'nın cevabı « وَقَعَتْ »'dir. « يَوْمَئِذٍ », « اذا »'dan bedeldir.

16 – Gök de yarılır ve artık o gün o, çökmeye yüz tutar.

"Gök de yarılır..." kapı kapı açılır. Ve artık o gün onca sağlamlığından sonra gevşemiş, kuvveti düşmüştür.

17 – Melekler onun (göğün) **etrafındadır. O gün Rabbinin arşını, bunlarında üstünde bulunan sekiz** (melek) **yüklenir.**

« وَالْمَلَكُ» – *'melek'* sözü cins içindir. Çoğul manasınadır. « الْمَلَائِكَةُ » kelimesinden daha umumidir. Melekler de onun kenarlarındadır.

« أَرْجَاءِ » kelimesinin tekili, elifi maksure ile olan « رَجَى »'dır. Çünkü gök yarıldığında –ki o, meleklerin meskenidir– onlar onun etrafına iltica eder, çekilirler. Göğün etrafında bulunan meleklerin üstün-de o gün onlardan sekiz melek Rabbinin arşını yüklenir. Bu gün arşı yüklenenlerin sayısı dörttür. Kıyamet gününde buna dört tane daha ilave edilir.

Dehhak'tan: *"sekiz saftır"* diye nakledilmiştir. Bazıları da *"sekiz sınıftır"* demişlerdir.

18 – (Ey insanlar!) **o gün** (hesap için) **huzura alınırsınız. Size ait hiçbir sır gizli kalmaz.**

O gün hesap ve sual için huzura arz olunacaksınız. Bunu askerin durumunu bilmesi için askerin, sultana arz edilmesine benzetti. O gün dünyada iken gizli kalan size ait hiçbir sır ve hiçbir durum gizli kalmaz.

Asım dışındaki Kûfe kıraat imamlarına göre « يَخْفَى » şeklindedir. Hadisi şerifte şöyle buyrulmuştur:

"Kıyamet gününde insanlar üç kere arz olunurlar. İkisi itirazlar ve bahanelerdir. Üçüncüsünde ise sahifeler uçuşur. Kazanan kişi kitabını sağ eliyle alır. Helak olan da kitabını sol eliyle alır."

❁ ❁ ❁

19. — 24. ÂYETLER

فَاَمَّا مَنْ اُوتِىَ كِتَابَهُ بِيَمِينِهِ فَيَقُولُ هَآؤُمُ اقْرَؤُا كِتَابِيَهْ ﴿١٩﴾
اِنِّى ظَنَنْتُ اَنِّى مُلَاقٍ حِسَابِيَهْ ﴿٢٠﴾ فَهُوَ فِى عِيشَةٍ رَاضِيَةٍ ﴿٢١﴾
فِى جَنَّةٍ عَالِيَةٍ ﴿٢٢﴾ قُطُوفُهَا دَانِيَةٌ ﴿٢٣﴾ كُلُوا وَاشْرَبُوا هَنِيئًا بِمَآ
اَسْلَفْتُمْ فِى الْاَيَّامِ الْخَالِيَةِ ﴿٢٤﴾

Meali

19. – 20. Kitabı sağ tarafından verilen: "Alın kitabımı okuyun. Doğrusu ben hesabımla karşılaşacağımı zaten biliyordum." der.

21. – 23. Artık o, meyveleri sarkmış yüce bir cennette hoşnut bir hayat içindedir.

24. "Geçmiş günlerde işlediklerinize karşılık afiyetle yeyin, için."

Tefsiri

19– / 20– Kitabı sağ tarafından verilen: "Alın kitabımı okuyun. Doğrusu ben hesabımla karşılaşacağımı zaten biliyordum." der.

Bu, arzın detayıdır. Kitabı sağ elinden verilen kişi, onda işlediği hayır işleri gördüğünden dolayı gurubuna kitaben sevinçle şöyle der:

"Alın. Okuyun kitabımı..."

« هَاؤُمُ » isim fiildir. *'Alın'* demektir. Takdiri şöyledir:

"Kitabımı alın, kitabımı okuyun."

İkincisinin delaletinden dolayı birincisi (« كِتَابِى » kelimesi) hazfedildi.

« كِتَابِيَهْ »'deki amil, Basra kıraat imamlarına göre « اقْرَؤُا »'dur. Çünkü onlar en yakın olanı amel ettiriyorlar.

« كِتَابِيَهْ », « حِسَابِيَهْ », « مَالِيَهْ » ve « سُلْطَانِيَهْ »'deki « ـه »'lar sekt içindir. Hakkı, vakf halinde sabit kalması vasl halinde düşmesidir. Osman (ra)'ın mushafında yazılı olduğu için vakfı müstehaptır.

"Ben hesabımın görüleceğini zannediyordum." Yani; biliyordum. Zannı ilim yerine getirdi. Çünkü zannı galip adetlerde ve hükümlerde ilim yerine geçmektedir. Çünkü içtihad ile bilinenler vesveseden çok az uzaktır. O (vesvese) de zannı götürmektedir. Dolayısıyla zandan uzak olmadığı içi ona *"zan"* denilmesi caizdir.

21- / 23- Artık o, meyveleri sarkmış yüce bir cennette hoşnut bir hayat içindedir.

"Yüce bir cennette..." yani; mekânı yüksek ya da katmanları yüksek ya da binaları ve köşkleri yüksek, demektir.

« فِي جَنَّةٍ عَالِيَةٍ » haberden sonra haberdir.

".. meyveleri sarkmış..." meyveleri, onları arzu edenlere yakındır. Ayakta duran da, oturan da, yaslanan da onlara erişebilir. Onlara şöyle denir:

24 – "Geçmiş günlerde işlediklerinize karşılık afiyetle yiyin, için."

Afiyetle yiyin. Onlar da ne çirkin görülen bir şey ne de eziyet veren bir şey var.

Ya da « هَنِيئًا » mastar olmak üzere afiyet olsun, demektir.

"Geçmiş günlerde işlediklerinize karşılık..." dünyada geçmiş günlerde işlediğiniz salih amellere karşılık. İbni Abbas'tan (ra) şöyle nakledilmiştir:

"Bu, oruç tutanlar hakkındadır." Yani; Allah rızası için yemeyi ve içmeyi terk etmenizin bedeli olarak yiyiniz, içiniz, demektir.

❁ ❁ ❁

25. — 37. ÂYETLER

وَأَمَّا مَنْ أُوتِيَ كِتَابَهُ بِشِمَالِهِ فَيَقُولُ يَا لَيْتَنِي لَمْ أُوتَ كِتَابِيَهْ
﴿٢٥﴾ وَلَمْ أَدْرِ مَا حِسَابِيَهْ ﴿٢٦﴾ يَا لَيْتَهَا كَانَتِ الْقَاضِيَةَ ﴿٢٧﴾ مَا
أَغْنَى عَنِّي مَالِيَهْ ﴿٢٨﴾ هَلَكَ عَنِّي سُلْطَانِيَهْ ﴿٢٩﴾ خُذُوهُ فَغُلُّوهُ
﴿٣٠﴾ ثُمَّ الْجَحِيمَ صَلُّوهُ ﴿٣١﴾ ثُمَّ فِي سِلْسِلَةٍ ذَرْعُهَا سَبْعُونَ
ذِرَاعًا فَاسْلُكُوهُ ﴿٣٢﴾ إِنَّهُ كَانَ لَا يُؤْمِنُ بِاللَّهِ الْعَظِيمِ ﴿٣٣﴾ وَلَا
يَحُضُّ عَلَى طَعَامِ الْمِسْكِينِ ﴿٣٤﴾ فَلَيْسَ لَهُ الْيَوْمَ هٰهُنَا حَمِيمٌ
﴿٣٥﴾ وَلَا طَعَامٌ إِلَّا مِنْ غِسْلِينٍ ﴿٣٦﴾ لَا يَأْكُلُهُ إِلَّا الْخَاطِؤُنَ ﴿٣٧﴾

Meali

25. – 26. Kitabı sol tarafından verilene gelince: O, “Keşke, bana kitabım verilmeseydi de hesabımın ne olduğunu bilmeseydim!” der.

27. “Keşke onunla *(ölümümle)* her iş olup bitseydi!”

28. “Malım bana hiç fayda sağlamadı.”

29. “Saltanatım da benden *(koptu)* yok olup gitti.”

30. “Onu yakalayın da, *(ellerini boynunu)* bağlayın.”

31. “Sonra alevli ateşe atın onu!”

32. “Sonra da onu yetmiş arşın uzunluğunda bir zincire vurun *(sarın)*!”

33. Çünkü o, ulu Allah'a iman etmezdi.

34. Yoksulu doyurmaya teşvik etmezdi.

35. Bu sebeple bugün burada onun herhangi bir candan dostu yoktur.

36. / 37. Ancak günahkârların yediği kanlı irinden başka yiyeceği de yoktur.

Tefsiri

25– / 26– Kitabı sol tarafından verilene gelince: O, "Keşke, bana kitabım verilmeseydi de hesabımın ne olduğunu bilmeseydim!" der.

Orada kötülüklerin açığa çıktığını gördüğünden *"keşke kitabım bana verilmeseydi ve keşke hesabımın ne olduğunu bilmeseydim"* der.

27 – "Keşke onunla (ölümümle) **her iş olup bitseydi!"**

Keşke öldüğüm ölüm işimi bitirseydi de ondan sonra tekrar dirilmeseydim ve karşılaştığım (bu) şeyle karşılaşmasaydım.

28 – "Malım bana hiç fayda sağlamadı."

Dünyada topladığım şeyler bana fayda vermedi. « مَا » olumsuzluk içindir. Mef'ul hazfedilmiştir. O da; « شَيْئًا » – *'hiçbir şey'*dir. (Yani; Dünyada topladığım hiçbir şey bana fayda vermedi, demektir).

29 – "Saltanatım da benden (koptu) **yok olup gitti."**

Mülküm ve insanlar üzerindeki hâkimiyetim gitti. Fakir ve zelil bir halde kalakaldım. İbni Abbas (ra)'dan şöyle nakledilmiştir:

"Bu, delilim benden gitti, demektir." Yani; dünyada iken kullandığım delilim batıl oldu, boşa çıktı, demektir. Daha sonra Allahu Teâlâ cehennem bekçilerine şöyle buyurur:

30 – "Onu yakalayın da, (ellerini boynunu) **bağlayın."**

Yani; ellerini boynunu bağlayın.

31 – "Sonra alevli ateşe atın onu!"

"Atın onu" yani; onu girdirin. Şunu kastediyor:

"Sonra onu ancak alevli ateşe atın ki o da; en büyük ateştir."

Ya da « اَلْجَحِيمَ » kelimesi « صَلُّوهُ » – *'onu atın'* sözünün açıkladığı bir fiille mansup kılınmıştır.

32 – "Sonra da onu yetmiş arşın uzunluğunda bir zincire vurun (sarın)**!"**

Allah'ın (cc) arşınıyla, uzunluğu yetmiş arşın olan bir zincire vurun onu. İbni Cüreyc'den şöyle nakledilmiştir:

"Denildi ki: Onun miktarını (arşının uzunluğunu) *ancak Allah bilir."*

"Zincir" kelimesinin *"katın"* kelimesinden önce getirilmesindeki mana, *"alevli ateş"* kelimesinin *"atın"* kelimesinden önce getirilmesindeki mana gibidir.

33 – Çünkü o, ulu Allah'a iman etmezdi.

Bu, onun, bu şiddetli azaba müstahak oluş sebebini beyandır. Sanki *"Ne yaptı ki bu şedit azaba maruz kalmaktadır?"* diye soruldu da ona *"o, Ulu Allah'a inanmazdı, yoksulu doyurmaya teşvik etmezdi."* diye cevap verildi.

34 – Yoksulu doyurmaya teşvik etmezdi.

Yoksula yemek vermeye teşvik etmezdi. Bunda, onun dirilişe inanmadığına dair işaret vardır. Çünkü insanlar, yedirdikleri için yoksullardan hiçbir karşılık beklemezler. Onları ancak ahirette sevap kazanma ümidiyle Allah (cc) rızası için yedirirler. Yeniden dirilişe inanmayınca da onları yedirmeye sevk eden şey var olmamış oluyor. Yani; o inkâr ettiği halde başkasını muhtaçlara yedirmeye teşvik etmez, demektir. Bunda, yoksulların mahrum edilmesi suçunun büyüklüğüne dair kuvvetli bir delil vardır. Çünkü onu inkâr üzerine atfetti ve onu, ona işaret eden bir delil ve bir karine kıldı. Yine teşvik etmeyi terk eden kişinin durumu böyle olunca fiili işlemeyi (fakirlere yedirmeyi) terk edeninin durumunun daha kötü olacağı bilinsin diye fiili zikretmeksizin teşviki zikretti. Ebu Derda hakkında şöyle nakledilmiştir:

O, eşine, fakirler için çorbayı çok pişirmesini tenbih eder ve:

"Zincirin yarısını iman ile çıkardık, diğer yarısını da bununla çıkaralım." derdi.

Bu ayetler, mü'minlerin tamamının merhametli olduğunu, kâfirlerin de merhametsiz olduğunu ifade etmektedir. Çünkü Allah (cc), mahlûkatı iki kısma ayırdı. Onlardan bir gurubu, *"Ashabı yemin"* kıldı ve onları:

– *"Doğrusu ben hesabımla karşılaşacağımı zaten biliyordum."* sözüyle sadece imanla vasfetti, diğer gurubu da *"Ashabı şimal"* kıldı ve onları:

–*"Çünkü o, Ulu Allah'a iman etmezdi."* sözüyle vasfetti. Cezalandırılacak olan mü'minin, kitabı sağ eline verilmezden önce cezalandırılması mümkündür.

35 – Bu sebeple bugün burada onun herhangi bir candan dostu yoktur.

Bugün burada onun azabını ondan kaldıracak ve ona acıyacak bir yakını yoktur.

36– / 37– Ancak günahkârların yediği kanlı irinden başka yiyeceği de yoktur.

Cehennem halkının yaralarından akan kanla karışık irinden başka yiyecek de yoktur.

« غِسْلِينٍ », « اَلْغَسْلُ » kelimesindendir. « فِعْلِينٌ » veznindedir. « ى » ve « ن » zaittir. Bununla kast olunan: Onların bedenlerinden akan irin ve kandır. Onu günah sahibi kâfirlerden başkası yemez.

« الْخَاطِؤُنَ » kelimesi, kişi günahı kasten işlediğinde kullanılan « خَطِيئٌ » kelimesindendir.

❁ ❁ ❁

38. — 43. ÂYETLER

فَلَآ أُقْسِمُ بِمَا تُبْصِرُونَ ﴿٣٨﴾ وَمَا لَا تُبْصِرُونَ ﴿٣٩﴾ إِنَّهُ لَقَوْلُ
رَسُولٍ كَرِيمٍ ﴿٤٠﴾ وَمَا هُوَ بِقَوْلِ شَاعِرٍ قَلِيلًا مَا تُؤْمِنُونَ ﴿٤١﴾ وَلَا
بِقَوْلِ كَاهِنٍ قَلِيلًا مَا تَذَكَّرُونَ ﴿٤٢﴾ تَنْزِيلٌ مِنْ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿٤٣﴾

Meali

38. – 39. *(Demek ki işin gerçeği müşriklerin zannettiği gibi değil!)* Görebildikleriniz ve göremedikleriniz üzerine yemin ederim ki,

40. Hiç şüphesiz o *(Kur'an)*, çok şerefli bir elçinin sözüdür.

41. Ve O, bir şair sözü değildir. Ne de az iman ediyorsunuz.

42. Bir kâhin sözü de değildir *(O)*. Ne de az düşünüyorsunuz.

43. *(O,)* Âlemlerin Rabbi tarafından indirilmiştir.

Tefsiri

38– / 39– (Demek ki işin gerçeği müşriklerin zannettiği gibi değil!) **Görebildikleriniz ve göremedikleriniz üzerine yemin ederim ki,**

Cisimler, yeryüzü ve gökyüzü gibi görebildiğiniz şeylere ve melekler ve ruhlar gibi göremediğiniz şeylere yemin ederim ki,

40 – Hiç şüphesiz o (Kur'an)**, çok şerefli bir elçinin sözüdür.**

"O –yani; Kur'an,– *şerefli bir elçinin sözüdür"* yani; Muhammed (sav)'in ya da Cebrail (as)'ın sözüdür. Yani; Allah (cc) katından gönderilmiş risalet olması yönüyle onu söyler ve onu konuşur.

41 – Ve O, bir şair sözü değildir. Ne de az iman ediyorsunuz.

Sizin iddia ettiğiniz gibi o bir şair sözü değildir.

42– Bir kâhin sözü de değildir (O). Ne de az düşünüyorsunuz.

Dediğiniz gibi bir kâhin sözü de değildir. Mekke kıraati, Şam kıraati, Yakub ve Sehl'e göre « تُؤْمِنُونَ » ve « تَذَكَّرُونَ », « يُؤْمِنُونَ » ve « يَذَّكَّرُونَ » şeklindedir.

Ebu Bekir dışındaki Kûfe kıraat imamlarına göre « تَذَكَّرُونَ » şeklindedir. Azlık, yokluk manasınadır. *"Burası çok az ot bitiren bir yerdir"*, denir. Yani asla ot bitirmez, demektir. Mana; siz elbette iman etmezsiniz ve elbette düşünmezsiniz, demektir.

43 – (O,) Âlemlerin Rabbi tarafından indirilmiştir.

O, beyan olarak indirilmiştir. Çünkü o, Rasulün sözüdür. (Bu söz) ona âlemlerin Rabbi tarafından indirilmiştir.

❁ ❁ ❁

44. — 52. ÂYETLER

وَلَوْ تَقَوَّلَ عَلَيْنَا بَعْضَ الْأَقَاوِيلِ ﴿٤٤﴾ لَاَخَذْنَا مِنْهُ بِالْيَمِينِ ﴿٤٥﴾
ثُمَّ لَقَطَعْنَا مِنْهُ الْوَتِينَ ﴿٤٦﴾ فَمَا مِنْكُمْ مِنْ اَحَدٍ عَنْهُ حَاجِزِينَ
﴿٤٧﴾ وَاِنَّهُ لَتَذْكِرَةٌ لِلْمُتَّقِينَ ﴿٤٨﴾ وَاِنَّا لَنَعْلَمُ اَنَّ مِنْكُمْ مُكَذِّبِينَ
﴿٤٩﴾ وَاِنَّهُ لَحَسْرَةٌ عَلَى الْكَافِرِينَ ﴿٥٠﴾ وَاِنَّهُ لَحَقُّ الْيَقِينِ ﴿٥١﴾
فَسَبِّحْ بِاسْمِ رَبِّكَ الْعَظِيمِ ﴿٥٢﴾

Meali

44. – 45. Eğer *(peygamber)* bize atfen bazı sözler uydurmuş olsaydı, Elbette onu kuvvetle yakalardık.

46. Sonra onun can damarını koparırdık *(onu yaşatmazdık.)*

47. Hiç biriniz buna mani de olamazdınız.

48. Doğrusu o *(Kur'an, Allah'a karşı gelmekten)* sakınanlar için bir öğüttür.

49. – 50. İçinizde *(onu)* yalan sayanlar bulunduğunu şüphesiz bilmekteyiz. Muhakkak o, kâfirler için bir iç yarasıdır *(pişmanlıktır)*.

51. Ve o, kati bilginin tam tamına gerçeğidir.

52. O halde ulu Rabbinin adını yüceltip noksanlıklardan tenzih et.

Tefsiri

44– / 45– Eğer (peygamber) **bize atfen bazı sözler uydurmuş olsaydı, Elbette onu kuvvetle yakalardık.**

Eğer bizim demediğimiz bir şeyi bize nispet etseydi sultanların, yalancı saydıklarına gazap ve intikamla galebe çaldıkları gibi onu sağ elinden tutar öldürürdük. Daha korkulu olsun diye Allah (cc), suçlunun sağ elinden tutulup baka baka boynunu kılıçla vurulması suretiyle öldürülüşünü tasvir etti. O, onun elinden tutulup boynunun vurulmasıdır. Sağ eli özellikle zikretti. Çünkü cellât öldürülecek olan kişinin ense köküne vurmak istediğinde onu sol elinden tutar, boynuna vurmak istediğinde de kılıçla onun karşısına geçer –ki bu, kılıcı gördüğü için öldürülen kişiye daha zor gelir– ve onun sağ elinden tutar.

"Elbette onu kuvvetle yakalardık." sözünün manası; onu elbette sağ elinden yakalardık, demektir.

46 – Sonra onun can damarını koparırdık (onu yaşatmazdık).

Aynı şekilde onun can damarını da koparırdık. Can damarı; kesildiğinde sahibinin öldüğü kalbe giden damardır.

47 – Hiç biriniz buna mani de olamazdınız.

"Hiç biriniz..." hitap bütün insanlara ya da Müslümanlaradır.

« مِنْ اَحَدٍ »'deki « مِنْ » zaittir. ".. *buna...*" Muhammed'in (sav) öldürülmesine. « اَحَدٍ » kelimesinin sıfatı olsa da « حَاجِزِينَ » kelimesini çoğul getirdi. Çünkü o, topluluk manasınadır. Allah Teâlâ'nın:

﴾ لاَ نُفَرِّقُ بَيْنَ اَحَدٍ مِنْ رُسُلِهِ ﴿

"O'nun elçilerinden hiçbirini diğerinden ayırt etmeyiz." [94] ayeti de bunun gibidir.

[94] Bakara, 285.

48 – Doğrusu o (Kur'an, Allâh'a karşı gelmekten) **sakınanlar için bir öğüttür.**

Şüphesiz ki O Kur'an muttakiler için kat'i bir öğüttür.

49– / 50– İçinizde (onu) **yalan sayanlar bulunduğunu şüphesiz bilmekteyiz. Muhakkak o, kâfirler için bir iç yarasıdır** (pişmanlıktır).

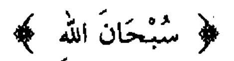
Muhakkak ki o Kur'an –ona inananların nail oldukları sevapları gördüklerinde– onu inkâr eden ve onu yalanlayanlar için bir hasrettir.

51 – Ve o, kati bilginin tam tamına gerçeğidir.

Ve o Kur'an (müşahedeye dayalı) bilgidir. (Aynel yakin) ve iman kuvvetiyle bilinen gerçek bilgidir. (Hakkal yakin)

52 – O halde ulu Rabbinin adını yüceltip noksanlıklardan tenzih et.

Allah'ı (cc), büyük adını zikretmek suretiyle tesbih et. O da:

"Allah'ı noksan sıfatlardan tenzih ederim." [95] sözüdür.

❁ ❁ ❁

[95] Müminun, 91; Kasas, 68; Saffat, 159; Tur, 43; Haşr, 23.

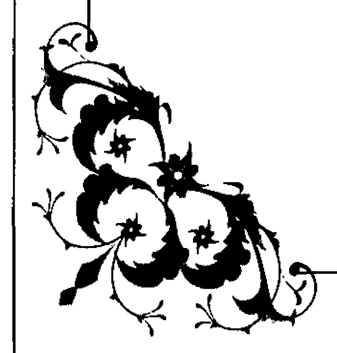
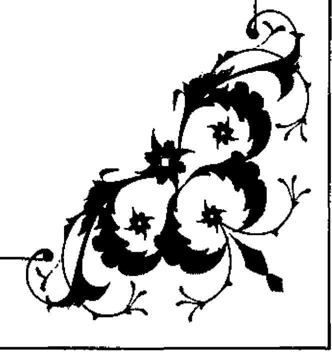
Sûre - 70

MEÂRİC SÛRESİ

Bu sûre Mekke'de nazil olmuştur;

44 âyettir.

Cüz - 29

1. — 18. ÂYETLER

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

سَأَلَ سَآئِلٌ بِعَذَابٍ وَاقِعٍ ﴿١﴾ لِلْكَافِرِينَ لَيْسَ لَهُ دَافِعٌ ﴿٢﴾ مِنَ
اللّٰهِ ذِى الْمَعَارِجِ ﴿٣﴾ تَعْرُجُ الْمَلٰٓئِكَةُ وَالرُّوحُ إِلَيْهِ فِى يَوْمٍ كَانَ
مِقْدَارُهُ خَمْسِينَ أَلْفَ سَنَةٍ ﴿٤﴾ فَاصْبِرْ صَبْرًا جَمِيلاً ﴿٥﴾ إِنَّهُمْ
يَرَوْنَهُ بَعِيدًا ﴿٦﴾ وَنَرٰيهُ قَرِيبًا ﴿٧﴾ يَوْمَ تَكُونُ السَّمَآءُ كَالْمُهْلِ
﴿٨﴾ وَتَكُونُ الْجِبَالُ كَالْعِهْنِ ﴿٩﴾ وَلَا يَسْئَلُ حَمِيمٌ حَمِيمًا ﴿١٠﴾
يُبَصَّرُونَهُمْ يَوَدُّ الْمُجْرِمُ لَوْ يَفْتَدِى مِنْ عَذَابِ يَوْمِئِذٍ بِبَنِيهِ ﴿١١﴾
وَصَاحِبَتِهِ وَأَخِيهِ ﴿١٢﴾ وَفَصِيلَتِهِ الَّتِى تُؤْوِيهِ ﴿١٣﴾ وَمَنْ فِى
الْأَرْضِ جَمِيعًا ثُمَّ يُنْجِيهِ ﴿١٤﴾ كَلَّا إِنَّهَا لَظٰى ﴿١٥﴾ نَزَّاعَةً
لِلشَّوٰى ﴿١٦﴾ تَدْعُوا مَنْ أَدْبَرَ وَتَوَلّٰى ﴿١٧﴾ وَجَمَعَ فَأَوْعٰى ﴿١٨﴾

Meali

1. – 3. Bir istekli, yükselme derecelerinin sahibi olan Allah katından inkârcılara gelecek ve hiç kimsenin savamayacağı azabı istedi!

4. Melekler ve Ruh *(Cebrail)*, oraya miktarı *(dünya senesi ile)* elli bin yıl olan bir günde yükselip çıkar.

5. *(Rasulüm!)* Şimdi sen güzelce sabret.

6. Doğrusu onlar, onu *(azabı)* ihtimalden uzak görüyorlar.

7. Biz ise onu yakın görmekteyiz.

8. O gün gökyüzü erimiş maden gibi olur.

9. Dağlar da atılmış yüne döner.

10. Dost dostun halini sormaz.

11. – 14. Birbirlerine gösterilirler. *(Fakat herkes kendi derdindedir.)* Günahkâr kimse ister ki o günün azabından *(kurtuluş için)* oğullarını, karısını, kardeşini, kendisini koruyup barındıran sülalesini ve yeryüzünde kim varsa hepsini fidye olarak versin de, tek kendini kurtarsın.

15. Fakat ne mümkün! Bilinmeli ki, o *(cehennem)* alevlenen *(ve yakalayıveren)* bir ateştir.

16. Derileri kavurup soyar.

17. – 18. Yüz çevirip geri dönen, *(servet)* toplayıp yığan kimseyi *(kendine)* çağırır.

Tefsiri

1– / 3– Bir istekli, yükselme derecelerinin sahibi olan Allah katından inkârcılara gelecek ve hiç kimsenin savamayacağı azabı istedi!

"*Bir istekli*" O, Nadr b. Haristir.

﴿ إِنْ كَانَ هٰذَا هُوَ الْحَقَّ مِنْ عِنْدِكَ فَأَمْطِرْ عَلَيْنَا حِجَارَةً مِنَ السَّمَآءِ أَوِ ائْتِنَا بِعَذَابٍ أَلِيمٍ ﴾

"Allah'ım! Eğer bu, senin yanından gelmiş gerçekse başımıza gökten taş yağdır. Yahut bize acı bir azap getir." [96] demişti.

Ya da o istekli onların üzerine azabın inmesi için dua eden Peygamber (sav) dir.

---

[96] Enfal, 32.

« سَأَلَ » – *'istedi, sordu'* kelimesi « دَعَا » – *'dua etti'* manasını içerdiğinden onun gibi müteaddi oldu. Sanki: *"Bir dua eden dua etti."* denilmiş oldu.

« بِعَذَابٍ وَاقِعٍ » – *"gelecek azap ile"* sözü bir şey istenildiğinde ve talep edildiğinde söylenen « دَعَا بِكَذَا » sözündeki gibidir. Nitekim Allahu Teâlâ'nın:

﴿ يَدْعُونَ فِيهَا بِكُلِّ فَاكِهَةٍ اٰمِنِينَ ﴾

"Orada güven içinde her meyveyi isterler." [97] ayeti de bunun gibidir.

Medine ve Şam kıraat ekolüne göre « سَالَ » şeklindedir, « ا »'sizdir. Bu da « السُّؤَالِ » kelimesindendir. Ancak kolaylaştırmak suretiyle hafifletilmiştir. « سَائِلٌ » kelimesi âlimlerin tamamına göre « ء »'lidir.

« لِلْكَافِرِينَ », « عَذَابٍ » kelimesinin sıfatıdır. Yani *"Kafirler için olan gelecek azap."* demektir. Bu azabı geri çevirecek kimse yoktur.

« مِنَ اللّٰهِ »'deki « مِنْ » « وَاقِعٍ » kelimesine taalluk etmektedir. Yani; *"Allah'tan (cc) gelecek azabı geri çevirecek kimse yoktur."* demektir.

Ya da « دَافِعٌ » kelimesine taalluk etmektedir. Yani; *"Vakti saati geldiğinde onu Allah Teâlâ tarafından çevirecek kimse yoktur."* demektir.

"Yükselme derecelerinin sahibi" yani; gökte melekler için olan yükseliş menzilleri sahibi, demektir.

« مَعَارِجِ », « مَعْرَجٌ » kelimesinin çoğuludur. O da; *yükselme yeri*, demektir. Daha sonra bu menzilleri ve onların büyüklükteki ve yüksekliklikteki boyutunu açıkladı. Şöyle buyurdu:

4 – Melekler ve Ruh (Cebrail), **oraya miktarı** (dünya senesi ile) **elli bin yıl olan bir günde yükselip çıkar.**

---

[97] Duhan, 55.

Ali'ye göre « تعرج », « يعرج » şeklindedir.

"Rûh" yani; Cebrail (as) melekleri genel olarak zikrettikten sonra üstünlüğü ve şerefinden olduğu gibi, melekleri koruyan koruyucu mahlûkattır. Ya da kabzeldiği vakit mü'minlerin ruhlarıdır.

"Oraya" O'nun arşına ve emrinin indiği yere. « في يوم »'deki « في », « « تعرج » »'ya taalluk etmektedir.

"Miktarı elli bin yıl olan" melik olan Allah'tan (cc) başka biri oraya yükselip çıksa dünya seneleri ile elli bin yıl olan bir günde ancak yükselip çıkar.

Ya da « في », « واقع »'e taalluk etmektedir. Yani; *"Sizin senelerinize göre miktarı elli bin yıl müddetinde olan bir günde meydana gelir"*, demektir. O da kıyamet günüdür. Onun uzun oluşu ya kâfirlere karşı şiddetli oluşundandır, ya da gerçekte böyle oluşundandır. Denildi ki:

"Onda elli durak vardır. Her durak arası bin yıldır. Bu, mü'mine öğle ile ikindi arası gibi takdir olunur."

5 – (Rasulüm!) **Şimdi sen güzelce sabret.**

« فاصبر », « سائل سأل »'a taalluk etmektedir. Çünkü Nadr b. Haris'in tezce azabı istemesi, Peygamber (sav)'ı alaya almak ve vahyi yalanlamak içindi. Bunlar Rasulullah (sav)'ı sıkan ve üzen şeylerdi. İşte bu sebeple Allah (cc), O'na (sav) sızlanmaksızın ve şikâyet etmeksizin güzelce sabretmesini emretti.

6 – Doğrusu onlar, onu (azabı) **ihtimalden uzak görüyorlar.**

"Onlar" kâfirler. O azabı ya da kıyamet gününü imkânsız görüyorlar.

7 – Biz ise onu yakın görmekteyiz.

Biz ise onu kesin olacak bir şey olarak görüyoruz. Uzaklıkla kast olunan; onun imkânsız oluşu, yakınlıkla kastedilen de onun yakın oluşudur.

8 – O gün gökyüzü erimiş maden gibi olur.

« يَوْمَ », « قَرِيبًا » ile mansup kılınmıştır. Yani; *"Bu günde meydana gelir"*, demektir.

Veya « يَوْمَ », onu « وَاقِعٍ »'a taalluk ettiren kişiye göre « فِى يَوْمٍ »'den bedeldir.

"Erimiş maden gibi" zeytinyağı tortusu gibi. Ya da erimiş gümüş renginde, demektir.

9 – Dağlar da atılmış yüne döner.

Dağlar da atılmış boyalı yün gibi olur. Çünkü dağlarda beyaz, kırmızı, siyah ve sair muhtelif renklerde yollar vardır. Dağların ufalanıp havaya dağılması, rüzgâr estiğinde uçuşan atılmış yüne benzetilmiştir.

10 – Dost dostun halini sormaz.

Herkes kendi nefsiyle meşgul olduğu için, yakın yakınını sormaz. Bezzî ve Bermecî'ye göre « وَلَا يَسْئَلُ »'nun, « وَلَا يُسْئَلُ » şeklinde olduğu nakledilmiştir. Yani; Dosta dostu sorulmaz, yani; onun için sorgulanmaz ve onun günahıyla cezalandırılmaz, demektir.

11– / 14– Birbirlerine gösterilirler. (Fakat herkes kendi derdindedir.) **Günahkâr kimse ister ki o günün azabından** (kurtuluş için) **oğullarını, karısını, kardeşini, kendisini koruyup barındıran sülalesini ve yeryüzünde kim varsa hepsini fidye olarak versin de, tek kendini kurtarsın.**

« يُبَصَّرُونَهُمْ » sıfattır. Yani; Birbirini gören ve tanıyan dostlar hal hatır soramazlar, demektir. Ya da bu, söz başıdır.

"Dost dostun halini sormaz." deyince, sanki *"Herhalde onu görmemiştir."* denildi de cevaben: *"Birbirlerine gösterilirler, ancak meşguliyetlerinden dolayı soru sormaya imkân bulamazlar."* denildi.

« يُبَصَّرُونَهُمْ »'daki « و » ilk « حَمِيمٌ » – *"dost"*'un zamiridir. « هُمْ »'de ikinci « حَمِيمٌ » – *"dost"*'un zamiridir.. Yani; Dostlara dostlar gösterilir de onlar onlara gizli kalmaz. İki dost oldukları halde her iki zamir de çoğul kılındı. Çünkü « فَعِيلًا » vezni çoğul olarak da kullanılır.

"Günahkâr kimse ister ki..." müşrik temenni eder ki. Bu, söz başıdır. Ya da merfu zamirden haldir.

Ya da « يُبَصَّرُونَهُمْ »'deki mansup zamirden haldir.

Medine kıraat imamları ve Ali'ye göre « يَوْمَئِذٍ », « يَوْمَئِذَ » şeklindedir. Tek başına mevcudiyeti olmayan harflere muzaf olduğu için mebnidir.

"Karısını" eşini, *".. sülalesini..."* en yakın aşiretini. Onu aralarına katıp barındırmakta olan sülalesini.

Yezid'e göre « تُؤْوِيهِ », « تُووِيهِ » şeklindedir, « ء »'sizdir. Ve yeryüzünde insanlardan kim varsa hepsini fidye olarak versin de bu fidye onu kurtarsın ister. « ثُمَّ يُنْجِيهِ », « يَفْتَدِي » üzerine atıftır.

15 – Fakat ne mümkün! Bilinmeli ki, o (cehennem) **alevlenen** (ve yakalayıveren) **bir ateştir.**

"Fakat ne mümkün (Hayır)!*"* sözü günahkârı böyle bir temenniden men ve fidye vermenin ona fayda vermeyeceğine ve onu azaptan kurtaramayacağına tenbihtir.

"O" yani; cehennem. Azabın zikredilmesi buna delalet etmektedir. Ya da o, haberin, kendisini açıkladığı belirsiz bir zamirdir. Ya da o, kıssa zamiridir. (Yani; kendisinden sonra gelen cümle onu tefsir eder. Buna zamiri şa'n da denir.)

leza (alevlenen bir ateş): cehennemin isimlerindendir.

16 – Derileri kavurup soyar.

« نَزَّاعَةً », Hafsa ve Mufaddal'a göre te'kit için gelmiştir. « لَظَى »'dan haldir, mansuptur.

Ya da korkutmak için gelmiştir. İhtisas üzere mansuptur. Diğerlerine göre merfudur.

« اِنَّ » için haberden sonra haberdir. Veya « هِىَ نَزَّاعَةٌ » – *'o, kavurup soyar'* şeklinde « هِىَ » takdiri iledir.

« شَوَى »; el ayak gibi insanın uç kısımlarıdır.

Ya da « شَوَاة » kelimesinin çoğuludur. O da; *'başın derisi'* demektir. Onları kavurup soyar, ayırır. Daha sonra o (deri) önceki haline gelir.

17- / 18- Yüz çevirip geri dönen, (servet) **toplayıp yığan kimseyi** (kendine) **çağırır.**

Onları isimleriyle: *"Ey kâfir, ey münafık! Bana gel, bana gel."* diye çağırır.

Ya da « تَدْعُوا »; helak eder, demektir. Bu, « دَعَاكَ اللّٰهُ » – *'Allah seni helak etsin'* sözündendir. Ya da gidişi ona doğru olduğu için sanki o onu çağırmış gibi kılındı. Haktan yüz çeviren, taçta arka dönen, mal toplayan ve onu bir kap içine koyup ondaki, Allah'ın (cc) hakkını eda etmeyen kişiyi kendine çağırır.

❁ ❁ ❁

19. — 35. ÂYETLER

إِنَّ الْاِنْسَانَ خُلِقَ هَلُوعًا ﴿١٩﴾ إِذَا مَسَّهُ الشَّرُّ جَزُوعًا ﴿٢٠﴾ وَإِذَا
مَسَّهُ الْخَيْرُ مَنُوعًا ﴿٢١﴾ إِلَّا الْمُصَلِّينَ ﴿٢٢﴾ اَلَّذِينَ هُمْ عَلٰى
صَلَاتِهِمْ دَآئِمُونَ ﴿٢٣﴾ وَالَّذِينَ فِي أَمْوَالِهِمْ حَقٌّ مَعْلُومٌ ﴿٢٤﴾
لِلسَّآئِلِ وَالْمَحْرُومِ ﴿٢٥﴾ وَالَّذِينَ يُصَدِّقُونَ بِيَوْمِ الدِّينِ ﴿٢٦﴾
وَالَّذِينَ هُمْ مِنْ عَذَابِ رَبِّهِمْ مُشْفِقُونَ ﴿٢٧﴾ إِنَّ عَذَابَ رَبِّهِمْ غَيْرُ
مَأْمُونٍ ﴿٢٨﴾ وَالَّذِينَ هُمْ لِفُرُوجِهِمْ حَافِظُونَ ﴿٢٩﴾ إِلَّا عَلٰى أَزْوَاجِهِمْ
أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُمْ فَإِنَّهُمْ غَيْرُ مَلُومِينَ ﴿٣٠﴾ فَمَنِ ابْتَغٰى وَرَآءَ
ذٰلِكَ فَأُولٰٓئِكَ هُمُ الْعَادُونَ ﴿٣١﴾ وَالَّذِينَ هُمْ لِأَمَانَاتِهِمْ وَعَهْدِهِمْ
رَاعُونَ ﴿٣٢﴾ وَالَّذِينَ هُمْ بِشَهَادَاتِهِمْ قَآئِمُونَ ﴿٣٣﴾ وَالَّذِينَ هُمْ عَلٰى
صَلَاتِهِمْ يُحَافِظُونَ ﴿٣٤﴾ أُولٰٓئِكَ فِي جَنَّاتٍ مُكْرَمُونَ ﴿٣٥﴾

Meali

19. Gerçekten insan, pek hırslı yaratılmıştır.

20. – 21. Kendisine fenalık dokunduğunda sızlanır, feryat eder, iyilik dokunduğunda ise pinti *(cimri)* kesilir.

22. – 23. Ancak şunlar öyle değildir. Namaz kılanlar ki onlar namazlarında devamlıdırlar.

24. – 25. Mallarında, isteyene ve *(isteyemediği için)* mahrum kalmışa belli bir hak tanıyanlar,

26. Ceza *(ve hesap)* gününün doğruluğuna inananlar.

27. – 28. Rablerinin azabından korkanlar ki Rablerinin azabı*(na karşı)* emin olunamaz.

29. – 31. Mahrem yerlerini koruyanlar. –Ancak eşlerine ve cariyelerine karşı müstesna: Çünkü onlara bir şey denemez. Bundan öteye *(geçmek)* isteyenler ise, onlar taşkınların *(azgınların)* ta kendileridir–.

32. Emanetlerine ve ahitlerine riayet edenler,

33. Şahitliklerini dosdoğru yapanlar,

34. Namazlarını koruyanlar,

35. İşte bunlar; Cennetlerde ikramlara mazhar kılınırlar.

Tefsiri

19 – Gerçekten insan, pek hırslı yaratılmıştır.

"İnsan" Bununla –Namaz kılanların istisnasının sahih olabilmesi için– insan cinsi kastedilmiştir. İbni Abbas (ra)'dan şöyle nakledilmiştir:

"« هَلُوعًا » *kelimesinin tefsiri ondan sonrasıdır."*

20– / 21– Kendisine fenalık dokunduğunda sızlanır, feryat eder, iyilik dokunduğunda ise pinti (cimri) **kesilir.**

Helu': kendisine şer (kötülük) dokunduğunda alelacele sızlanır, hayır (iyilik) dokunduğunda da alelacele meneder. Muhammed b. Abdullah b. Tahir, Sa'lebe, *helu'*dan sordu da o şöyle dedi:

"Hakikaten Allah Teâlâ onu tefsir etmiştir ve onun tefsirinden daha açık bir tefsir de olmaz. O, kendisine bir şer isabet ettiğinde feryadı basan, hayır isabet ettiğinde de cimrilik eden ve onu insanlara vermeyen kişidir. Bu, onun karakteridir. Ancak o, karakterine muhalefet etmekle ve şer'i kurallara uymakla memurdur. Şer; zarar ve fakirliktir. Hayır, ise; bolluk ve zenginliktir."

Ya da şer; hastalık, hayır ise; sıhhattir.

22– / 23– Ancak şunlar öyle değildir. Namaz kılanlar ki onlar namazlarında devamlıdırlar.

"Namazlarında" beş vakit namazlarında, *".. devamlıdırlar..."* yani; onları vakitlerinde muhafaza ederler (eda ederler), demektir. Bu, İbni Mes'ud (ra) dan da rivayet edilmiştir.

24– / 25– Mallarında, isteyene ve (isteyemediği için) **mahrum kalmışa belli bir hak tanıyanlar,**

"Mallarında, belli bir hak tanıyanlar," sözü ile zekâtı kastetmektedir. Çünkü onun miktarı takdir edilmiştir, bilinmektedir. Ya da bu, kişinin kendi nefsine yüklediği ve belirli vakitlerde tasadduk ettiği sadakalardır.

"İsteyene" dileyene. *"mahrum kalmışa"* istemekten utandığı için zengin zannedilen dolayısıyla da yardım almaktan mahrum kalan kişiye.

26 – Ceza (ve hesap) **gününün doğruluğuna inananlar.**

Ceza ve hesap gününü –ki o, Kıyamet Günüdür– tasdik edenler.

27– / 28– Rablerinin azabından korkanlar ki Rablerinin azabı(na karşı) **emin olunamaz.**

"Rablerinin azabına karşı emin olunamaz." cümlesi, mutarıza cümlesidir.

Ebu Amr hariç diğerlerine göre « مَأْمُونٍ » şeklinde « ا »'lidir. Yani; Gayret ve taate çok çok ileri gitse de hiçbir mü'mine Allah Teâlâ'nın azabından emin olmak yaraşmaz, mü'mine layık olan korku ile ümit arasında bulunmaktır.

29– / 30– / 31– Mahrem yerlerini koruyanlar –Ancak eşlerine ve cariyelerine karşı müstesna: Çünkü onlara bir şey denemez. Bundan öteye (geçmek) **isteyenler ise, onlar taşkınların** (azgınların) **ta kendileridir–.**

".. eşlerine..." hanımlarına *".. sağ ellerinin malik olduklarına..."* cariyelerine. *"Çünkü onlara bir şey denemez."* mahrem yerlerini (bunlara karşı) korumayı terk etmelerinden dolayı onlar kınanmazlar.

"Bundan öteye geçmek isteyenler ise, onlar taşkınların (azgınların) *ta kendileridir."* Eşleri ve cariyeleri dışındakiler ile ilişki kurmak iste-

yenler ise, onlar, helalden harama geçenlerin ta kendileridir. Bu ayet, muta nikâhının, homoseksüelliğin, hayvanlarla ilişki kurmanın ve istimnanın haram olduğuna delalet etmektedir.

32 – Emanetlerine ve ahitlerine riayet edenler,

Mekke kıraat ekolüne göre « لِأَمَانَاتِهِمْ », « لِأَمَانَتِهِمْ » şeklindedir. Emanetler, şer'i emanetleri ve kullara ait emanetleri içermektedir.

"Ahitlerine" Bunun kapsamına halka verilen vaatler, adaklar ve yeminler de dâhildir. *".. riayet edenler..."* muhafaza edenler, hıyanet etmeyenler ve bozmayanlar. Denildi ki:

"Emanetler, akılla bilinen şeylerdir. Ahd ise peygamberin getirdiği şeydir."

33 – Şahitliklerini dosdoğru yapanlar,

Sehl'e göre « بِشَهَادَاتِهِمْ », « بِشَهَادَتِهِمْ » şeklindedir.

Hafs ve Yakub'a göre « بِشَهَادَاتِهِمْ » şeklinde « ا »'ledir. Dindeki hassasiyetini ortaya koymak ve Müslümanların haklarını korumak için yakın kişiye ve itibar sahibine meyletmeksizin, güçlüyü zayıfa tercih etmeksizin hâkim katında şahitliklerini dosdoğru yapanlar.

34 – Namazlarını koruyanlar,

Çok çok önemli olduğunu beyan için namazı ikinci kez zikretti. Ya da o ikisinden biri farzlar, diğeri nafileler için olduğundan ikinci kez zikretti. Denildi ki:

"Ona devam; onu artırmaktır, onu muhafaza etmek isi; onu vaktinden geçirmemektir." Ya da ona devam; onu vaktinde eda etmektir. Onu muhafaza ise; rükünlerini, vaciplerini, sünnetlerini ve adabını muhafaza etmektir.

35 – İşte bunlar; Cennetlerde ikramlara mazhar kılınırlar.

İşte bu vasıflara sahip olanlar, cennetlerde ikram olunanlardır.

« فِي جَنَّاتٍ مُكْرَمُونَ » ikisi de (yani; « فِي جَنَّاتٍ » ve « مُكْرَمُونَ ») haberdir.

36. — 44. ÂYETLER

فَمَالِ الَّذِينَ كَفَرُوا قِبَلَكَ مُهْطِعِينَ ﴿٣٦﴾ عَنِ الْيَمِينِ وَعَنِ
الشِّمَالِ عِزِينَ ﴿٣٧﴾ أَيَطْمَعُ كُلُّ امْرِئٍ مِنْهُمْ أَنْ يُدْخَلَ جَنَّةَ
نَعِيمٍ ﴿٣٨﴾ كَلَّا إِنَّا خَلَقْنَاهُمْ مِمَّا يَعْلَمُونَ ﴿٣٩﴾ فَلَا أُقْسِمُ بِرَبِّ
الْمَشَارِقِ وَالْمَغَارِبِ إِنَّا لَقَادِرُونَ ﴿٤٠﴾ عَلَى أَنْ نُبَدِّلَ خَيْرًا
مِنْهُمْ وَمَا نَحْنُ بِمَسْبُوقِينَ ﴿٤١﴾ فَذَرْهُمْ يَخُوضُوا وَيَلْعَبُوا حَتَّى
يُلَاقُوا يَوْمَهُمُ الَّذِي يُوعَدُونَ ﴿٤٢﴾ يَوْمَ يَخْرُجُونَ مِنَ الْأَجْدَاثِ
سِرَاعًا كَأَنَّهُمْ إِلَى نُصُبٍ يُوفِضُونَ ﴿٤٣﴾ خَاشِعَةً أَبْصَارُهُمْ
تَرْهَقُهُمْ ذِلَّةٌ ذَلِكَ الْيَوْمُ الَّذِي كَانُوا يُوعَدُونَ ﴿٤٤﴾

Meali

36. – 37. *(Rasulüm)* o kâfirlere ne oluyor ki bölük bölük sağından ve solundan sana doğru koşuyorlar.

38. Onlardan her biri nimet cennetine sokulacağını mı umuyor?

39. Hayır *(hiç ummasınlar)*! Şüphesiz biz onları, kendilerinin de bildikleri şeyden yarattık *(fakat ibret almadılar, imana gelmediler).*

40. – 41. Şu halde *(işin gerçeği)* öyle *(umdukları gibi)* değil. Doğuların ve batıların Rabbine yemin ederim ki, onların yerine daha iyilerini getirmeye bizim gücümüz şüphesiz yeter ve kimse bizim önümüze geçemez.

42. Ama sen onları *(şimdilik)* bırak da tehdit edildikleri günlerine kavuşuncaya dek dalsınlar, oynayadursunlar.

43. – 44. O gün onlar, sanki dikili bir şeye koşuyorlar gibi, gözleri korkudan aşağı düşmüş ve kendileri zillete bürünmüş bir halde kabirlerinden fırlayarak çıkarlar. İşte bu, onların tehdit edile geldikleri gündür!

Tefsiri

36– / 37– (Rasulüm) **o kâfirlere ne oluyor ki bölük bölük sağından ve solundan sana doğru koşuyorlar.**

« فَمَالِ » Osman (ra)'ın mushafına ittibaen ayrı yazılmıştır. « قِبَلَكَ » – *"sana doğru"* « مُهْطِعِينَ » – *"süratle"* kelimesinin mamulüdür. « مُهْطِعِينَ », « الَّذِينَ كَفَرُوا »'dan haldir.

"Sağından ve solundan" Peygamber (sav)'in sağından ve solundan...

« عِزِينَ » haldir. Yani; ayrı ayrı guruplar halinde demektir. « عِزَةٌ » kelimesinin çoğuludur. Aslı « عِزْوَةٌ »'dur. Sanki her bir fırka diğerinin dayandığı şeyin dışındaki bir şeye dayanmaktadır.

Dolayısıyla da onlar ayrı ayrıdır. Müşrikler, Peygamber (sav)'in etrafında halka halka gurup gurup toplanıyorlar, onu dinliyorlar ve onun sözüyle alay ediyorlardı:

"Eğer bunlar Muhammed'in dediği gibi cennete girerse, andolsun ki biz onlardan önce gireriz." diyorlardı da bu ayet indi.

38 – Onlardan her biri nimet cennetine sokulacağını mı umuyor?

Mufaddal hariç diğerlerine göre « يُدْخَلَ » şeklinde « ى »'nın ötresi ve « خ »'nın üstünüyledir. Onlardan her biri mü'minler gibi Naim cennetine sokulacağını mı umuyor?

39 – Hayır (hiç ummasınlar)! **Şüphesiz biz onları, kendilerinin de bildikleri şeyden yarattık** (fakat ibret almadılar, imana gelmediler).

"Hayır" sözü, onların cennete girme umudunu kesmek için gelmiştir. *".. onları, kendilerinin de bildikleri şeyden yarattık."* yani; murdar nutfeden (spermden) yarattık. Bu sebepten onlara, onun, zikredilmekten hayâ edilen bir asıl olduğunu bildirmeyi amaçladı. Öyleyse onlar, nereden şerefe nail oluyorlar ve öne geçeceklerini iddia ediyorlar.

"Biz onlardan önce cennete gireceğiz." diyorlar. Ya da onun manası; şüphesiz ki biz sizi, Âdemoğullarının tamamını yarattığımız gibi nutfeden yarattık. Cennete ancak imanla girilebileceği bizim hükmümüzdendir. Dolayısıyla imanı olmayanlar oraya girmeyi niçin arzulamaktadırlar.

40– / 41– Şu halde (işin gerçeği) **öyle** (umdukları gibi) **değil. Doğuların ve batıların Rabbine yemin ederim ki, onların yerine daha iyilerini getirmeye bizim gücümüz şüphesiz yeter ve kimse bizim önümüze geçemez.**

"Doğuların ve batıların..." güneşin doğuş ve batış yerleri, onları helak etmeye, onlardan daha iyi ve Allah'a (cc) karşı daha itaatkâr halkları getirmeye gücümüz şüphesiz yeter, biz aciz değiliz.

42 – Ama sen onları (şimdilik) **bırak da tehdit edildikleri günlerine kavuşuncaya dek dalsınlar, oynayadursunlar.**

O yalanlayıcıları bırak. Azap ile tehdit edildikleri günlerine kavuşuncaya dek batıllarına dalsınlar ve dünyalarında oynayadursunlar.

43– / 44– O gün onlar, sanki dikili bir şeye koşuyorlar gibi, gözleri horluktan aşağı düşmüş ve kendileri zillete bürünmüş bir halde kabirlerinden fırlayarak çıkarlar. İşte bu, onların tehdit edile geldikleri gündür!

« يَوْمَ », « يَوْمَهُمْ »'den bedeldir.

Â'şa hariç diğerlerine göre « يَخْرُجُونَ » şeklinde « ى »'nın üstünü ve « ر »'nın ötresiyledir.

« سِرَاعًا », « سَرِيعٌ » – *'hızlı'* kelimesinin çoğuludur. Haldir. Yani; o gün kabirlerinden davetçiye doğru hızla çıkarlar, demektir.

« كَأَنَّهُمْ » haldir. Şam kıraat imamları, Hafs ve Sehl'e göre « نُصُبٍ » şeklindedir. Mufaddal'a göre « نُصْبٍ » şeklindedir. Diğerlerine göre ise « نَصْبٍ » şeklindedir. Bu da; *'dikilen ve Allah'tan (cc) başka tapınılan her şey'*dir.

« خَاشِعَةً », « يُخْرَجُونَ »'deki zamirden haldir. Yani; Gözleri zelil ve hor bir şekilde çıkarlar demektir. Şunu kastediyor; Zilletlerinden dolayı onları kaldıramazlar.

"Kendileri zillete bürünmüş bir halde" alçaklık onları kaplamış bir halde. İşte bu, onların dünyada iken tehdit edilegeldikleri ve onların da yalanladıkları gündür.

❁ ❁ ❁

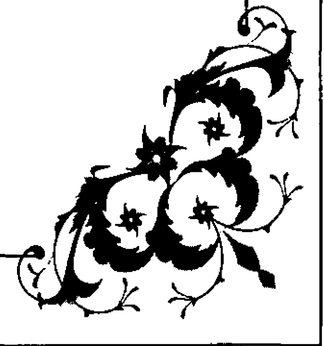

Sûre - 71

NÛH SÛRESİ

Bu sûre Mekke'de nazil olmuştur; 28 âyettir.

Cüz - 29

1. — 12. ÂYETLER

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

إِنَّا أَرْسَلْنَا نُوحًا إِلٰى قَوْمِهِ أَنْ أَنْذِرْ قَوْمَكَ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَأْتِيَهُمْ
عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿١﴾ قَالَ يَا قَوْمِ إِنِّي لَكُمْ نَذِيرٌ مُبِينٌ ﴿٢﴾ أَنِ اعْبُدُوا
اللّٰهَ وَاتَّقُوهُ وَأَطِيعُونِ ﴿٣﴾ يَغْفِرْ لَكُمْ مِنْ ذُنُوبِكُمْ وَيُؤَخِّرْكُمْ إِلٰى
أَجَلٍ مُسَمًّى إِنَّ أَجَلَ اللّٰهِ إِذَا جَاءَ لَا يُؤَخَّرُ لَوْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٤﴾
قَالَ رَبِّ إِنِّي دَعَوْتُ قَوْمِي لَيْلًا وَنَهَارًا ﴿٥﴾ فَلَمْ يَزِدْهُمْ دُعَائِي
إِلَّا فِرَارًا ﴿٦﴾ وَإِنِّي كُلَّمَا دَعَوْتُهُمْ لِتَغْفِرَ لَهُمْ جَعَلُوا أَصَابِعَهُمْ
فِي آذَانِهِمْ وَاسْتَغْشَوْا ثِيَابَهُمْ وَأَصَرُّوا وَاسْتَكْبَرُوا اسْتِكْبَارًا
﴿٧﴾ ثُمَّ إِنِّي دَعَوْتُهُمْ جِهَارًا ﴿٨﴾ ثُمَّ إِنِّي أَعْلَنْتُ لَهُمْ وَأَسْرَرْتُ
لَهُمْ إِسْرَارًا ﴿٩﴾ فَقُلْتُ اسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ إِنَّهُ كَانَ غَفَّارًا ﴿١٠﴾
يُرْسِلِ السَّمَاءَ عَلَيْكُمْ مِدْرَارًا ﴿١١﴾ وَيُمْدِدْكُمْ بِأَمْوَالٍ وَبَنِينَ
وَيَجْعَلْ لَكُمْ جَنَّاتٍ وَيَجْعَلْ لَكُمْ أَنْهَارًا ﴿١٢﴾

Meali

1. "Kendilerine yakıcı bir azap gelmeden önce kavmini uyar" diye Nuh'u kendi kavmine gönderdik.

2. – 4. Nuh dedi ki: "Ey kavmim! Şüpheniz olmasın ki, ben sizi, 'Allah'a kulluk edin, O'ndan korkun ve bana itaat edin ki, Allah bir kısım günahlarınızı bağışlasın ve sizi belli bir vadeye kadar tehir etsin *(muaheze etmeden yaşatsın)*" diyerek açıktan açığa uyaran bir kimseyim. Bilinmeli ki, Allah'ın tayin ettiği, vade gelince artık o ertelenmez. Keşke bilseydiniz!"

5. *(Sonra Nuh:)* "Rabbim! Doğrusu ben, kavmimi gece gündüz *(imana)* davet ettim." dedi.

6. Fakat benim davetim, ancak kaçmalarını artırdı.

7. Gerçekten de *(imana gelmeleri ve böylece)* günahlarını bağışlaman için onları ne zaman davet ettiysem, parmaklarını kulaklarına tıkadılar, *(beni görmemek için)* elbiselerine büründüler, ayak direDiler, kibirlendikçe kibirlendiler.

8. Sonra ben onları yüksek sesle davet ettim.

9. Üstelik onlarla hem açıktan açığa, hem de gizli gizli konuştum.

10. Dedim ki: Rabbinizden mağfiret dileyin. Çünkü O, çok bağışlayıcıdır.

11. *(Mağfiret dileyin ki;)* üzerinize gökten bol bol yağmur indirsin.

12. Mallarınızı ve oğullarınızı çoğaltsın. Size bahçeler ihsan etsin. Sizin için ırmaklar akıtsın.

Tefsiri

1 – "Kendilerine yakıcı bir azap gelmeden önce kavmini uyar" diye Nuh'u kendi kavmine gönderdik.

Denildi ki: *"Nuh'un manası; Süryanice'de 'sakin' demektir."*

"Uyar" korkut. Bunun aslı « بِأَنْ أَنْذِرْ »'dir. Harfi cer hazfedilmiştir. Ve o şekilde fiile bitiştirilmiştir. (Yani; « إِرْسَال » fiili ikinci mef'-ul almaz. Bunu alabilmesi için bir harfi cerin takdiri gerekmektedir).

Halil'e göre bu, mahallen mecrurdur. Diğerlerine göre mansuptur.

Ya da « أَنْ », yani manasına gelen açıklayıcı « أَنْ »'dir. Çünkü göndermede söz söyleme manası vardır.

"Elem verici bir azap" Ahiret azabı ya da tufan.

2– / 3– / 4– Nuh dedi ki: "Ey kavmim! Şüpheniz olmasın ki, ben sizi, 'Allah'a kulluk edin, O'ndan korkun ve bana itaat edin ki, Allah bir kısım günahlarınızı bağışlasın ve sizi belli bir vadeye kadar tehir etsin (muaheze etmeden yaşatsın)**' diyerek açıktan açığa uyaran bir kimseyim. Bilinmeli ki, Allah'ın tayin ettiği vade gelince artık o ertelenmez. Keşke bilseydiniz!"**

"Ey kavmim!" şefkatini göstermek için onları kendi nefsine nispet etti.

"Uyaran" korkutan. *".. açıktan açığa..."* Allah'ın (cc) risaletini size bildiğiniz bir dille açıklıyorum.

"Allah'a kulluk edin." O'nu birleyin.

« أَنِ اعْبُدُوا اللّٰهَ »'deki « أَنْ » iki yönden de (yani; mastariye olması ya da tefsiriye olması yönünden) « أَنْ أَنْذِرْ »'deki « أَنْ » gibidir.

"O'ndan korkun" O'na isyan etmekten sakının.

"Bana itaat edin" Size emrettiğim ve sizi menettiğim hususlarda bana itaat edin. İtaati kendi nefsine nispet etti. Çünkü Allah'tan başkasına da itaat edilir. Ama ibadet böyle değildir. (o, Allah'tan başkasına yapılmaz.)

"Sizi bağışlasın" sözü emrin, cevabıdır. « مِنْ ذُنُوبِكُمْ » –*'günahlarınızı'*daki « مِنْ »:

﴿ فَاجْتَنِبُوا الرِّجْسَ مِنَ الْأَوْثَانِ ﴾

"Artık o pis putlardan kaçının"[98] ayetindeki « مِنْ » gibi beyan içindir.

Ya da teb'iz içindir. Çünkü İslam'ın gelişinden sonra, kişi, insanlarla arasında meydana gelen kısas ve sair hususlarda cezalandırılır. Şerhu't-Te'vilatta da böyledir.

[98] Hacc, 30.

"Sizi belli bir vadeye kadar tehir etsin..." o da ölüm vaktinizdir.

"Allah'ın tayin ettiği vade" Yani; ölüm.

"Keşke bilseydiniz" yani; Eceliniz gelip çattığında içine düşeceğiniz pişmanlığı eğer bilseydiniz iman ederdiniz. Denildi ki:

"Şüphesiz ki Allah Teâlâ, misal olarak, eğer Nuh'un kavmi iman ederlerse onların ömrünü bin yıla uzatacağına ve eğer iman etmezlerse dokuz yüzün başında onları helak edeceğine hükmetmiştir." Dolayısıyla onlara:

"İman edin ki Allah sizi belli bir vakte kadar geciktirsin. Yani; bin yıla ulaşasınız" denilmiştir. Daha sonra vakti saati geldiğinde ecelin, bu vaktin geciktirilmesi gibi geciktirilmeyeceğini bildirdi. Denildi ki:

"O'nlar, Nuh (as)'a iman ve icabet ettiklerinde kavimlerinin onları helak edeceğinden korkuyorlardı. Bu sebeple sanki Nuh (as) onları bundan emin kılıyor ve onlara iman etmeseler ne kadar yaşayacaklarsa iman ettiklerinde de o kadar yaşayacaklarının onlara vaad ediyordu. Yani; Eğer siz Müslüman olursanız –düşmanlarınızdan emin bir şekilde– tayin edilmiş vakte kadar kalırsınız, demektir.

5 – (Sonra Nuh:) **"Rabbim! Doğrusu ben, kavmimi gece gündüz** (imana) **davet ettim." dedi.**

Kavmimi gece gündüz, fasılasız ve fütursuz davet ettim.

6 – Fakat benim davetim, ancak kaçmalarını artırdı.

Fakat benim davetim ancak sana boyun eğmekten kaçmalarını artırdı. Gerçekte davet, onların kaçışına sebep olmadıysa da davet ile birlikte meydana geldiği için o, onu duasına nispet etti. Bu:

﴿ وَأَمَّا الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ فَزَادَتْهُمْ رِجْسًا إِلَى رِجْسِهِمْ ﴾

"Kalplerinde hastalık olanlara gelince (bu), onların pisliklerine pislik katar." [99] ayetinde olduğu gibidir. Zira Kur'an pisliğin artmasına sebep olmaz. Onlar, çocuklarını Nuh (as)'a götürürler ve onlara:

---

[99] Tevbe, 125.

– *"Bu adama dikkat et. Sakın seni aldatmasın. Zira bunu bana babam tavsiye etmişti."* derlerdi.

7 – Gerçekten de (imana gelmeleri ve böylece) **günahlarını bağışlaman için onları ne zaman davet ettiysem, parmaklarını kulaklarına tıkadılar,** (beni görmemek için) **elbiselerine büründüler, ayak direrdiler, kibirlendikçe kibirlendiler.**

"Onları ne zaman davet ettiysem" sana imana.

"Onları bağışlaman için" yani; sana iman etmeleri, dolayısıyla da senin onları bağışlaman için, demektir. Neticeyi zikretmekte iktifa ettiler.

"Parmaklarını kulaklarına tıkadılar." Sözümü işitmemek için kulaklarını tıkadılar.

"Elbiselerine büründüler." Allah'ın (cc) dini hususunda kendilerine nasihat edeni görmekten hoşlanmadıkları için, beni görmemek için elbiselerine büründüler.

"Ayak direrdiler" küfürlerinde sabit kaldılar.

"Kibirlendikçe kibirlendiler" Bana icabet etmek hususunda kibir gösterdiler. Mastarın zikredilmesi, onların kibirlerinin aşırılığına delildir.

8 – Sonra ben onları yüksek sesle davet ettim.

« جِهَارًا » hal makamında mastardır. Yani; nida ederek demektir.

Ya da « دَعَوْتُهُمْ »'a ait mastardır. « قَعَدَ الْقُرْفُصَاءَ » – *'kurfusa şeklinde oturdu'* [100] sözünde olduğu gibidir. Çünkü yüksek sesle yapılan bu davet, davetin iki şeklinden biridir. Şunu kastediyor:

"Meclislerde onları açık açık davet ettim."

9 – Üstelik onlarla hem açıktan açığa, hem de gizli gizli konuştum.

Yani; bir zaman sonra bu açık davete gizli daveti de kattım. Hâsılı; Onları gece gündüz gizli gizli davet ettim. Sonra anları açıktan açığa davet ettim. Daha sonra hem gizli gizli hem de açıkça davet etti. Emri bil

[100] *Kurfusa*; kaynaklarını yere koyup, ayaklarını karnına kasıp, dizlerini dikerek ellerini kemer gibi inciklerinden geçirerek oturma şeklidir.

maruf yapan kişi de böyle yapar. Önce en kolaydan başlar sonra kademe kademe zora ve en zora geçer. Nasihate önce gizli başladı, kabul etmediklerinde ikinci kademe olarak açıkça davet etti. Bu da tesir etmeyince üçüncü kademe olarak hem gizli gizli hem de açıktan açığa davet etti.

« ثُمَّ » – *"sonra"* kelimesi, bu davet şekilleri arasındaki zaman uzaklığına delalet etmektedir. Çünkü açıkça yapılan davet gizlice yapılan davetten daha zordur. İkisini bir arada yapmak da onlardan sadece birini yapmaya nazaran daha zordur.

10 – Dedim ki: Rabbinizden mağfiret dileyin. Çünkü O, çok bağışlayıcıdır.

Şirkten dönün. Rabbinize istiğfar edin. Çünkü istiğfar, mağfiret istemek demektir. Eğer istiğfar eden kâfirse o zaman o küfürden istiğfar etmelidir. Eğer iman etmiş isyankâr biri ise o zaman da o günahlardan istiğfar etmelidir.

"Çünkü O, çok çok bağışlayandır." Kendisine yönelenlerin günahını bağışlamaktan geri durmaz.

11 – (Mağfiret dileyin ki.) **Üzerinize gökten bol bol yağmur indirsin.**

« مِدْرَارًا » akışı (yağışı) bol, demektir.

« مِفْعَالٌ » veznindedir. Bu vezinde müzekker ve müennes müsavidir.

12 – Mallarınızı ve oğullarınızı çoğaltsın. Size bahçeler ihsan etsin. Sizin için ırmaklar akıtsın.

Mallarınızı ve çocuklarınızı artırsın, size bahçeler bostanlar ihsan etsin, sizin tarlalarınıza ve bostanlarınıza ırmaklar akıtsın. Onlar mal ve çocukları çok seviyorlardı. Bu sebeple o, onları imana bunlarla teşvik etti. Denildi ki:

"Nuh (as) ın tekrar tekrar davetine rağmen uzun zamandan beri onu yalanlamaları sebebiyle, Allah (cc) onlardan kırk ya da yetmiş yıl yağmuru kesmiş ve karılarını kısır bırakmıştı. İşte Nuh (as) onlara eğer iman ederlerse Allah'ın (cc) onlara bolluk ve bereket vereceğini ve içinde bulundukları durumu onlardan kaldıracağını vaat etmiştir."

Nakledildiğine göre, Hz. Ömer (ra), yağmur duasına çıkmış, mütemadiyen istiğfar etmiştir. Kendisine:

– *Yağmur yağmasını istediğini görmedik.* denilmiş de o

– *Yağmurun, kendisiyle yağdığı, göğün doğan ve batan yıldızlarıyla istedim*, demiş ve bu ayeti okumuştur.

Ömer (ra), istiğfarı, doğan ve batan yıldızlara benzetmiştir. (Cahiliye Arapları, yağmuru, doğan ve batan yıldızlarla irtibatlandırıyorlar ve onlarla yağmur istiyorlardı. Hz. Ömer onların bu inanışını bozarak onun yerine istiğfarı koymuştur.)

Nakledildiğine göre Hasanu'l-Basri'ye (ks) biri gelip kıtlıktan şikâyet etmiş. O (ks) da ona, istiğfar etmesini tavsiye etmiş, bir başkası fakirlikten, bir diğeri kısırlıktan, bir diğeri de arazisinin verimsizliğinden şikâyet etmiş, o onların tamamına istiğfar getirmelerin emretmiştir. Bunun üzerine Rubeyya b. Sabih ona:

– *"Sana muhtelif şikâyetlerle muhtelif adamlar geldi de sen onların hepsine istiğfar etmelerini emrettin."* diye sormuş, bunun üzerine Hasan'ul Basri bu ayeti okumuştur.

❁ ❁ ❁

13. — 28. ÂYETLER

مَا لَكُمْ لاَ تَرْجُونَ لِلّٰهِ وَقَارًاۚ ﴿١٣﴾ وَقَدْ خَلَقَكُمْ أَطْوَارًا ﴿١٤﴾ أَلَمْ
تَرَوْا كَيْفَ خَلَقَ اللّٰهُ سَبْعَ سَمٰوَاتٍ طِبَاقًاۙ ﴿١٥﴾ وَجَعَلَ الْقَمَرَ
فِيهِنَّ نُورًا وَجَعَلَ الشَّمْسَ سِرَاجًا ﴿١٦﴾ وَاللّٰهُ أَنْبَتَكُمْ مِنَ
الْأَرْضِ نَبَاتًاۙ ﴿١٧﴾ ثُمَّ يُعِيدُكُمْ فِيهَا وَيُخْرِجُكُمْ إِخْرَاجًا ﴿١٨﴾
وَاللّٰهُ جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ بِسَاطًاۙ ﴿١٩﴾ لِتَسْلُكُوا مِنْهَا سُبُلاً
فِجَاجًاۚ ﴿٢٠﴾ قَالَ نُوحٌ رَبِّ إِنَّهُمْ عَصَوْنِى وَاتَّبَعُوا مَنْ لَمْ يَزِدْهُ
مَالُهُ وَوَلَدُهُ إِلاَّ خَسَارًاۚ ﴿٢١﴾ وَمَكَرُوا مَكْرًا كُبَّارًاۚ ﴿٢٢﴾ وَقَالُوا لاَ
تَذَرُنَّ اٰلِهَتَكُمْ وَلاَ تَذَرُنَّ وَدًّا وَلاَ سُوَاعًاۙ وَلاَ يَغُوثَ وَيَعُوقَ
وَنَسْرًاۚ ﴿٢٣﴾ وَقَدْ أَضَلُّوا كَثِيرًاۚ وَلاَ تَزِدِ الظَّالِمِينَ إِلاَّ ضَلاَلاً ﴿٢٤﴾
مِمَّا خَطِيٓئَاتِهِمْ أُغْرِقُوا فَأُدْخِلُوا نَارًا فَلَمْ يَجِدُوا لَهُمْ مِنْ دُونِ
اللّٰهِ أَنْصَارًا ﴿٢٥﴾ وَقَالَ نُوحٌ رَبِّ لاَ تَذَرْ عَلَى الْأَرْضِ مِنَ
الْكَافِرِينَ دَيَّارًا ﴿٢٦﴾ إِنَّكَ إِنْ تَذَرْهُمْ يُضِلُّوا عِبَادَكَ وَلاَ يَلِدُوٓا
إِلاَّ فَاجِرًا كَفَّارًا ﴿٢٧﴾ رَبِّ اغْفِرْ لِى وَلِوَالِدَىَّ وَلِمَنْ دَخَلَ بَيْتِىَ
مُؤْمِنًا وَلِلْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِۜ وَلاَ تَزِدِ الظَّالِمِينَ إِلاَّ تَبَارًا ﴿٢٨﴾

Meali

13. Size ne oluyor ki, Allah'a büyüklüğü yakıştıramıyorsunuz?

14. Oysa sizi türlü türlü merhalelerden geçirerek O yaratmıştır.

15. Görmediniz mi Allah yedi göğü birbiriyle ahenktar olarak nasıl yaratmış?

16. Onların içinde ayı bir nur kılmış, güneşi de bir çerağ yapmıştır.

17. Allah, sizi de yerden ot *(bitirir)* gibi bitirmiştir.

18. Sonra sizi yine oraya döndürecek ve sizi yeniden çıkaracaktır.

19. – 20. Allah, geniş yollar edinip dolaşabilesiniz diye, yeryüzünü sizin için bir sergi yapmıştır.

21. *(Öğütlerinin fayda vermemesi üzerine)* Nuh: "Rabbim! Doğrusu bunlar bana karşı geldiler de malı ve çocuğu kendi ziyanını artırmaktan başka bir işe yaramayan kimseye uydular." dedi.

22. Bunlar da büyük hileler, büyük desiseler kurdular.

23. Ve dediler ki: "Sakın ilahlarınızı bırakmayın. Hele Ved'den, Suva'dan, Yeğus'dan, Yeuk'tan ve Nesr'den asla vazgeçmeyin!"

24. "*(Böylece)* onlar gerçekten birçoklarını saptırdılar. *(Rabbim!)* sen de bu zalimlerin ancak şaşkınlıklarını artır."

25. Bunlar, günahları yüzünden suda boğuldular, ardından da ateşe sokuldular ve o zaman Allah'a karşı yardımcılar da bulamadılar.

26. Nuh: "Rabbim! Yeryüzünde kâfirlerden hiç kimseyi bırakma!" dedi.

27. Çünkü sen onları bırakırsan kullarını saptırırlar. Yalnız ahlaksız, nankör *(insanlar)* doğururlar. *(ve yetiştirirler).*

28. "Rabbim! Beni, ana - babamı, iman etmiş olarak evime girenleri, iman sahibi erkekleri ve kadınları bağışla, zalimlerin de ancak helakini artır."

Tefsiri

13 – Size ne oluyor ki, Allah'a büyüklüğü yakıştıramıyorsunuz?

Allah'ın (cc) azametinden korkmuyor musunuz? Ahfeş'ten şöyle nakledilmiştir:

Buradaki reca (ümit) korkudur. Çünkü ümit ile birlikte bir parça korku ve bir parça ümitsizlik vardır. Vakar; azamet demektir.

Ya da size ne oluyor da Allah (cc) için saygı, yani; tazim ummuyorsunuz, demektir. Mana şudur:

"Size ne oluyor ki, Allah'ın (cc), sizi, mükâfat yurdunda yüceltmesini ümid eder bir halde bulunmuyorsunuz."

14 – Oysa sizi türlü türlü merhalelerden geçirerek O yaratmıştır.

« وَقَدْ خَلَقَكُمْ » cümlesi mahallen mansuptur, haldir. Yani; durum bu olduğu halde size ne oluyor ki Allah'a (cc) iman etmiyorsunuz, demektir. Bu, O'na imanı gerektiren bir durumdur. Çünkü O, sizi türlü türlü merhalelerden geçirerek yaratmıştır. Yani; aşama aşama yarattı. Önce sizi nutfe olarak yarattı, sonra alak [101] olarak, sonra o bir çiğnem et parçası olarak, sonra da kemik ve et olarak yarattı.

Önce onların dikkatini kendi nefislerine bakmaya çekti. Çünkü o (nefisler) kendilerine en yakın olanlardır. Daha sonra:

"Görmediniz mi Allah yedi göğü birbiriyle ahenktar olarak nasıl yaratmış?" sözüyle kâinata, ondaki, yaratıcıya delalet eden acayip mahlûkata bakmaya dikkat çekti.

15 – Görmediniz mi Allah yedi göğü birbiriyle ahenktar olarak nasıl yaratmış?

"Ahenktar" üst üste.

16 – Onların içinde ayı bir nur kılmış, güneşi de bir çerağ yapmıştır.

"Onların içinde" yani; göklerde. O (ay) en düşük semadadır. Çünkü gökler arasında kat kat olması yönüyle bir ilişki vardır. Dolayısıyla bir

[101] **Alak:** Rahim duvarına yapışan ve oradan beslenen cenindir.

şey onların tamamının içinde olmasa dahi *"şu onların içindedir"* denilmesi caizdir. *"falan adam şehirdedir"* denildiği gibi. Hâlbuki o, şehrin bir nahiyesindedir. İbni Abbas ve İbni Ömer (ra)'dan şöyle nakledilmiştir:

"Güneş ve ayın ön yüzleri göklere bakan taraftadır. Arka yüzleri ise yere bakan taraftadır." Buna göre ayın ışığı göklerin tamamını ihata edici olmaktadır. Çünkü o (gökler) şeffaftır. Onun nurunu örtmezler.

"Çerağ" lamba. Ev halkının, görmek istediklerini lamba ışığında görmeleri gibi dünya halkı da onun (güneşin) ışığında görürler. Güneş ışığı ay ışığından daha kuvvetlidir. Âlimler, güneşin dördüncü semada olduğu hususunda ittifak etmişlerdir.

17 – Allah, sizi de yerden ot (bitirir) **gibi bitirmiştir.**

Allah, sizi bitirdi de siz bir bitiş bittiniz. Sizi inşa etti (yarattı) inbat (bitirmek), inşa için istiare olundu.

18 – Sonra sizi yine oraya döndürecek ve sizi yeniden çıkaracaktır.

Ölümden sonra sizi yine oraya döndürecek ve kıyamet gününde sizi yeniden çıkaracaktır. Onu (yeniden dirilişi) mastarla te'kid etti. Yani; sizi kâmil bir çıkışla çıkaracak, demektir.

19– / 20– Allah, geniş yollar edinip dolaşabilesiniz diye, yeryüzünü sizin için bir sergi yapmıştır.

"Allah, geniş yollar ya da muhtelif yollar edinip –kişinin, sergisi üzerinde gezdiği gibi– *üzerinde gezesiniz diye, yeryüzünü sizin için düzgün kılmıştır."*

21 – (Öğütlerinin fayda vermemesi üzerine) **Nuh: "Rabbim! Doğrusu bunlar bana karşı geldiler de malı ve çocuğu kendi ziyanını artırmaktan başka bir işe yaramayan kimseye uydular." dedi.**

Rabbim! Doğrusu onlar, onlara emrettiğin iman ve istiğfar hususunda bana karşı geldiler de, içlerindeki ayak takımı ve fakir kişiler, malları ve çocukları ahirette kendilerinin hüsranından başkasını artırmayacak olan kişilere, yani; reislerine, mal ve evlat sahiplerine uydular.

Mekke kıraat imamları ve Asım dışındaki Iraklılara göre « وُلْدِهِ » şeklindedir. « وَلَدٌ » kelimesinin çoğuludur. « اُسْدٌ » ve « اَسَدٌ » kelimesinde olduğu gibi.

22 – Bunlar da büyük hileler, büyük desiseler kurdular.

« وَمَكَرُوا », « لَمْ يَزِدْهُ » üzerine atfedilmiştir. Zamiri « مَنْ »'e raci olduğu halde çoğul kıldı. Zira o çoğul manasındadır. Hile yapan kişiler reislerdir. Onların hilesi ise; din hususunda hile yapmaları, Nuh (as)'a tuzak kurmaları, ona eziyet etmek için insanları kışkırtmaları ve onları ona meyletmekten alıkoymalarıdır.

« كُبَّارًا » büyük demektir. Bu, « اَكْبَرُ » – *'büyük'*den daha büyüktür. Bununla da okunmuştur. Bu da « كَبِيرٌ » – *'büyük"*den daha büyüktür.

23 – Ve dediler ki: "Sakın ilahlarınızı bırakmayın. Hele, Ved'den, Suva'dan, Yeğus'dan, Yeuk'tan ve Nesr'den asla vazgeçmeyin!"

Reisler ayak takımına dediler ki:

Sakın ilahlarınızı –genel olarak– bırakmayın. Yani; onlara ibadeti bırakmayın.

« وَدًّا », « وُ »'ın üstünü ve ötresiyledir. Nâfi ötreli okumuştur. İki ayrı kelimedirler.

Vedd: Adam suretinde bir put idi.

Suva: Kadın suretinde idi.

Yegus: Aslan suretinde idi.

Ye'uk: At suretinde idi.

Son ikisi, eğer Arapça iseler, belirli oldukları ve fiil vezninde oldukları için gayrı munsarıftırlar. Ve eğer yabancı kelime iseler, belirli oldukları ve yabancı dilden oldukları için gayrı munsarıftırlar.

Nesr: Kartal suretinde idi. Yani; hususen bu beş puttan vazgeçmeyin demektir. Sanki onlar, onların en büyük ve en yüce putları idi. Genelin zikrinden sonra onları özellikle zikrettiler. Bu putlar Nuh'un (as) kavminden Araplara intikal etmiştir.

Vedd, Kelb'e ait idi. Suva Hemedan'a aitti. Yeğus, Mezhic'e ait idi. Ye'uk Murad'a ait idi ve Nesr de Himyer'e ait idi. Denildi ki:

Bunlar salih kişilerin isimleridir. İnsanlar Âdem (as) ile Nuh (as) arasında onlara uyuyorlardı. Öldüklerinde kendilerini daha çok ibadete sevk etsin diye onların suretlerini yaptılar. Zaman geçince de iblis onlara:

"Onlar (babalarınız) *onlara ibadet ediyordu."* dedi. Onlar da onlara ibadet etmeye başladılar.

24 – "(Böylece) **onlar gerçekten birçoklarını saptırdılar.** (Rabbim!) **sen de bu zalimlerin ancak şaşkınlıklarını artır."**

"Onlar" yani; putlar. İnsanlardan ya da reislerden birçoklarını saptırdılar. Bu:

﴿ اِنَّهُنَّ اَضْلَلْنَ كَثِيرًا مِنَ النَّاسِ ﴾

"Onlar, insanlardan birçoğunu saptırdılar." [102] ayetindeki gibidir.

« وَلَا تَزِدِ الظَّالِمِينَ » cümlesi, *"dedi"* sözünden sonraki ve onun yerine geçen « وَ »'dan sonraki Nuh (as)'un sözünün hikayesi üzere « رَبِّ اِنَّهُمْ عَصَوْنِي » cümlesine atıftır. Manası:

Dedi ki: *"Rabbim! Onlar bana karşı geldiler."* Ve dedi ki: *"sen de bu zalimlerin ancak şaşkınlıklarını artır."* Yani; o, bu iki sözü söyledi.

Her ikisi de mahallen mansuptur. Çünkü ikisi de « قَالَ »'nin mef'uludur.

"Şaşkınlıklarını" helakini,

"Zalimlerin helakinden başka bir şeyini artırma" ayetinde olduğu gibi.

25 – Bunlar, günahları yüzünden suda boğuldular, ardından da ateşe sokuldular ve o zaman Allah'a karşı yardımcılar da bulamadılar.

[102] İbrahim, 36.

Ebu Amr'a göre « خَطِيئَاتِهِمْ », « خَطَايَاهُمْ » şeklindedir. Yani; günahları yüzünden demektir.

Tufan ile boğuldular. Ardından da büyük bir ateşe sokuldular.

« مِمَّا خَطِيئَاتِهِمْ » – *"günahları yüzünden"* sözünün öne alınması, onların, ancak günahları yüzünden tufanla boğulduklarını ve ateşlere sokulduklarını beyan içindir. Bu manayı « مَا »'yı ziyade kılmak suretiyle te'kid etti. Günah işleyen kişiye menedici olarak bu yeter. Zira Nuh Kavmi'nin küfrü –en büyükleri de olsa– onların günahlarından sadece biriydi.

« فَأُدْخِلُوا »'daki « فَ », onların, boğulmanın hemen akabinde yakılmak suretiyle azap edildiklerini bildirmek içindir. Dolayısıyla bu kabir azabının varlığına delil olur. Ve o zaman Allah'a (cc) karşı kendilerine yardım edecek, onları Allah'ın (cc) azabından koruyacak yardımcılar da bulamadılar.

26 – Nuh: "Rabbim! Yeryüzünde kâfirlerden hiç kimseyi bırakma!" dedi.

Yani; Yeryüzünde kâfirlerden, gezip dolaşan hiç kimseyi bırakma, demektir. « دَيَّارًا », « فَيْعَالْ » veznindedir. « الدَّوْرْ » kelimesindendir. Genel olumsuzluklarda kullanılan isimlerdendir.

27 – Çünkü sen onları bırakırsan kullarını saptırırlar. Yalnız ahlaksız, nankör (insanlar) **doğururlar** (ve yetiştirirler).

Eğer sen onları bırakır, helak etmezsen onlar kullarını saptırırlar, onları yoldan sapmaya çağırırlar. Ve onlar ancak –buluğa erdiğinde– ahlaksızlık yapan ve inkâr eden çocuklar doğururlar. Allah Teâlâ onu:

﴿ لَنْ يُؤْمِنَ مِنْ قَوْمِكَ اِلَّا مَنْ قَدْ اٰمَنَ ﴾

"Kavminden inanmış olanlardan başka kimse inanmayacak."[103] sözüyle bundan sonra kimsenin inanmayacağını bildirdiği için o bu sözü söylemişti.

---

[103] Hud, 36.

28 – "Rabbim! Beni, ana - babamı, iman etmiş olarak evime girenleri, iman sahibi erkekleri ve kadınları bağışla, zalimlerin de ancak helakini artır."

"Ana - babamı" onlar Müslümandılar. Babasının ismi Lemek, anasının ismi Semha idi. Denildi ki:

"O ikisi (ana-babası) *Âdem ile Havva*..

« وَلِوَالِدِي », « وَلِوَلَدَيَّ » şeklinde de okun...tur.

Bununla, iki oğlunu, Sam ve Ham'ı kas...

"Evime girenleri" evime ya da mescidi... ...ime girenleri.

"İman etmiş olarak" Çünkü o biliyordu ... Onun evine mü'min olarak giren bir kimse bir daha küfre dönmüyordu.

"İman sahibi erkek ve kadınları bağışla." Kıyamet gününe dek gelecek olan iman sahibi erkek ve kadınları bağışla. Önce özellikle kendisiyle birlikte olan kişileri zikretti. Çünkü onlar, onun duasına daha layık ve daha fazla hak sahibidir. Daha sonra iman eden bütün erkekleri ve kadınları genelledi.

"Zalimlerin" yani; kâfirlerin ancak helakini artır. Bundan sonra onlar helak edildiler. İbni Abbas (ra) şöyle demiştir:

Nuh (as) iki dua yapmıştır. Biri mü'minlerin bağışlanması, diğeri kâfirlerin helak edilmesidir. Kâfirlerin helak edilmesiyle ilgili duası kabul oldu. Mü'minler hakkında yapmış olduğu duanın kabul edilmemesi de mümkün değildi. Boğulan kâfirlerin küçük çocukları hakkında ihtilaf olundu. Denildi ki:

"Allah, tufandan kırk yıl önce onların karılarını kısırlaştırdı da boğulduklarında onlarla birlikte küçük çocuk yoktu." Yine denildi ki:

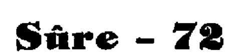
"Allah onların temiz olduğunu bildiği için onlar eziyet çekmeksizin helak edildiler."

Allahu A'lem.

❁ ❁ ❁

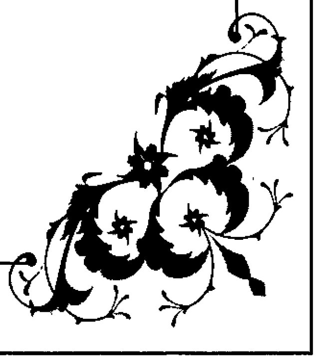
CİN SÛRESİ

Bu sûre Mekke'de nazil olmuştur;

28 âyettir.

1. — 11. ÂYETLER

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

قُلْ أُوحِيَ إِلَيَّ أَنَّهُ اسْتَمَعَ نَفَرٌ مِنَ الْجِنِّ فَقَالُوا إِنَّا سَمِعْنَا
قُرْاٰنًا عَجَبًا ﴿١﴾ يَهْدِى إِلَى الرُّشْدِ فَاٰمَنَّا بِهِ ۗ وَلَنْ نُشْرِكَ بِرَبِّنَا
أَحَدًا ﴿٢﴾ وَأَنَّهُ تَعَالٰى جَدُّ رَبِّنَا مَا اتَّخَذَ صَاحِبَةً وَلَا وَلَدًا ﴿٣﴾
وَأَنَّهُ كَانَ يَقُولُ سَفِيهُنَا عَلَى اللّٰهِ شَطَطًا ﴿٤﴾ وَأَنَّا ظَنَنَّا أَنْ لَنْ
تَقُولَ الْاِنْسُ وَالْجِنُّ عَلَى اللّٰهِ كَذِبًا ﴿٥﴾ وَأَنَّهُ كَانَ رِجَالٌ مِنَ
الْاِنْسِ يَعُوذُونَ بِرِجَالٍ مِنَ الْجِنِّ فَزَادُوهُمْ رَهَقًا ﴿٦﴾ وَأَنَّهُمْ
ظَنُّوا كَمَا ظَنَنْتُمْ أَنْ لَنْ يَبْعَثَ اللّٰهُ أَحَدًا ﴿٧﴾ وَأَنَّا لَمَسْنَا
السَّمَاءَ فَوَجَدْنَاهَا مُلِئَتْ حَرَسًا شَدِيدًا وَشُهُبًا ﴿٨﴾ وَأَنَّا كُنَّا
نَقْعُدُ مِنْهَا مَقَاعِدَ لِلسَّمْعِ ۗ فَمَنْ يَسْتَمِعِ الْاٰنَ يَجِدْ لَهُ شِهَابًا
رَصَدًا ﴿٩﴾ وَأَنَّا لَا نَدْرِى أَشَرٌّ أُرِيدَ بِمَنْ فِى الْأَرْضِ أَمْ أَرَادَ
بِهِمْ رَبُّهُمْ رَشَدًا ﴿١٠﴾ وَأَنَّا مِنَّا الصَّالِحُونَ وَمِنَّا دُونَ ذٰلِكَ ۗ كُنَّا
طَرَائِقَ قِدَدًا ﴿١١﴾

Meali

1. – 2. *(Rasulüm!)* De ki: "Cinlerden bir topluluğun *(benim okuduğum Kur'an'ı)* dinleyip de şöyle söyledikleri bana vahyolunmuştur: 'Gerçekten biz, doğru yola ileten harikulade güzel bir Kur'an dinledik. Biz de ona iman ettik. *(Artık)* kimseyi Rabbimize asla ortak koşmayacağız.'"

3. Hakikat şu ki: Rabbimizin şanı çok yücedir. O, ne eş, ne de çocuk edinmiştir.

4. Doğrusu bizim beyinsiz olanımız *(İblis veya azgın cinler)* Allah hakkında pek aşırı yalanlar uyduruyormuş.

5. Hâlbuki biz, gerek insanlar gerekse cinler, Allah hakkında asla yalan söylemezler sanmıştık.

6. Şu da gerçek ki, insanlardan bazı kimseler cinlerden bazı kimselere sığınırlardı da onların *(şımarıklıklarını ve)* azgınlıklarını artırırlardı.

7. Onlar da sizin sandığınız gibi, Allah'ın hiç kimseyi tekrar diriltmeyeceğini sanmışlardı.

8. Doğrusu biz cinler, göğe erişmeye çalıştık. Fakat onu sert bekçilerle, ateş toplarıyla doldurulmuş bulduk.

9. Hâlbuki *(daha önce)* biz onun bazı kısımlarında *(haber)* dinlemek için oturacak yerler *(bulup)* oturuyorduk. Fakat şimdi kim dinlemek isterse, kendisini gözetleyen bir ateş topu buluyor.

10. Bilmiyoruz, yeryüzündekilere kötülük mü murat edildi, yoksa Rableri onlara bir hayır mı diledi.

11. Gerçekten biz, –kimimiz Salih kişiler, kimimiz ise bunlardan aşağıda–, türlü türlü yollar tutmuştuk.

Tefsiri

1– / 2– (Rasulüm!) **De ki: "Cinlerden bir topluluğun** (benim okuduğum Kur'an'ı) **dinleyip de şöyle söyledikleri bana vahyolunmuştur: 'Gerçekten biz, doğru yola ileten harikulade güzel bir Kur'an dinledik. Biz de ona iman ettik.** (Artık) **kimseyi Rabbimize asla ortak koşmayacağız.'"**

"Ey Muhammed (sav)! Ümmetine de ki: 'Bu emir ve kıssa bana vahyolundu.'"

Alimler « أَنَّهُ »'nun « أ »'sinin üstün olduğunda icma halindedirler. Çünkü o « أُوحِيَ »'nin failidir. « أَنْ لَوِ اسْتَقَامُوا » ve « أَنَّ الْمَسَاجِدَ », « أَنَّهُ اسْتَمَعَ » üzerine atıftır « أَنْ », « أَنَّ »'den hafifletilmiştir. « أَنْ قَدْ أَبْلَغُوا »'daki « أَنْ » de « يَعْلَمَ »'ye mef'ul olması için hafifletilmiştir. « فَإِنَّ لَهُ نَارَ جَهَنَّمَ » ve « فَقَالُوا إِنَّا سَمِعْنَا » cümlelerinde olduğu gibi ceza cümlesinin başına gelen « فَ »'den sonra ve « قَالَ » sözünden sonra « إِنَّ » şeklinde esrelidir. Çünkü « قَالَ »'den sonra hikâye olunan müptedadır. Ancak alimler « أَنَّهُ تَعَالَى جَدُّ رَبِّنَا »'daki ve « وَأَنَّا مِنَّا الْمُسْلِمُونَ »'deki hemzelerin üstün ya da esre olduğunda ihtilafa düşmüşlerdir.

Şam kıraat imamları ve Ebu Bekir dışındaki Kûfeliler onu « أَنَّهُ اسْتَمَعَ » cümlesi üzerine atfen « آمَنَّا بِهِ »'deki cer ve mecrurun mahalline aftan üstün okumuşlardır. Takdiri; *"Ona inandık ve Rabbimizin şanının yüce olduğuna ve bizim beyinsiz olanımızın Allah hakkında pek aşırı yalanlar uydurduğuna da inandık."* şeklindedir.

Diğerleri ise onu « إِنَّا سَمِعْنَا » üzerine atfen esre okudular ve onlar bu ayetlerin sonunda durmaktadırlar.

Nefer: Üç kişiden ona kadar olan bir guruptur.

"Cinlerden" Nusaybin cinlerinden, kavimlerine döndüklerinde, onlara Peygamber (sav)'in sabah namazındaki okuyuşunu dinlediklerini söylediler.

"Harikulade güzel bir Kur'an..." güzel nazmı, önce ve derin manası itibariyle diğer kitapları açıklayan, insanları hayrette bırakan, çok çok edebi bir Kur'an.

« عَجَبًا »; harikulade olan şeydir. Hayrette bırakan şey manasına gelmiştir, mastardır.

"Ona iman ettik" Kur'an'a. Ona (Kur'an'a) iman; Allah'a (cc) ve birliğine iman, şirkten de beraat olunca *".. artık mahlûkatından hiç kimseyi Rabbimize ortak koşmayacağız."* dediler.

« بِهِ »'deki zamirin Allah Teâlâ'ya ait olması da mümkündür. Çünkü *"Rabbimiz"* kelimesi onu açıklamaktadır.

3 – Hakikat şu ki: Rabbimizin şanı çok yücedir. O, ne eş, ne de çocuk edinmiştir.

"Şanı" azameti, büyüklüğü, « جَدَّ فُلَانٌ فِي عَيْنِي » – *'Filan, gözümde büyüdü.'* denir. Ömer ve Enes (ra)'ın:

"Kişi, Bakara ve Ali İmran Sureleri'ni (ezbere) *okuduğunda gözümüzde büyürdü."* sözleri de bundandır. O, kâfir cinlerin ve insanların dediği gibi eş ve çocuk edinmemiştir.

4 – Doğrusu bizim beyinsiz olanımız (İblis veya azgın cinler) **Allah hakkında pek aşırı yalanlar uyduruyormuş.**

"Beyinsiz olanımız" cahilimiz ya da İblis. Zira onun fevkinde hiçbir beyinsiz yoktur.

"Yalanlar" yani, küfür. Doğrudan uzak olduğu için küfrü yalan diye nitelendirdi.

« شَطَّتِ الدَّارُ » – *'ev uzak oldu'* sözündendir. Ya da haktan uzak saçma bir söz demektir ki, o da: Allah Teâlâ'ya eş ve çocuk nispet etmektir.

« الشَّطَطُ »; zulüm ve diğer şeylerde haddi aşmak, demektir.

5 – Hâlbuki biz, gerek insanlar gerekse cinler, Allah hakkında asla yalan söylemezler sanmıştık.

"Yalan" yalan söz. Ya da O'nun hakkında yalanlanmış söz. Ya da mastar olmak üzere mansuptur. Zira yalan, sözün bir çeşididir. Yani; hiç kimsenin, eş ve çocuk isnad etmek suretiyle Allah'a (cc) karşı yalan söyleyeceğini sanmamıştık. Dolayısıyla onların yalanı, Kur'an sayesinde ortaya çıkıncaya kadar ona isnad ettikleri şeyde onlara inandık. Araplardan herhangi biri sefer esnasında korkulu ve ıssız bir yere vardığında:

"Bu vadinin azan cinlerinden bu vadinin ulusu olan cine sığınıyorum." derdi. Bununla da en büyük cini kastederdi. Bu sebeple şöyle buyurdu:

6 – Şu da gerçek ki, insanlardan bazı kimseler cinlerden bazı kimselere sığınırlardı da onların (şımarıklıklarını ve) **azgınlıklarını artırırlardı.**

"Onların azgınlıklarını artırırlardı." Yani; insanlar, sığınmalarıyla cinlerin azgınlıklarını, aşağılıklarını ve kibirlerini artırırlardı da onlar (cinler): *"Cinlerin ve insanların efendisi olduk."* derlerdi.

Ya da cinler, insanlar kendilerine sığındı diye onların azgınlıklarını ve günah işlemelerini artırırlardı.

« رَهَقًا »'un aslı; mahzurlu olan bir şeyi sarıp bürümek, demektir.

7 – Onlar da sizin sandığınız gibi, Allah'ın hiç kimseyi tekrar diriltmeyeceğini sanmışlardı.

Ey Mekke halkı! *"Onlar da* –yani; cinler de– *sizin sandığınız gibi, Allah'ın ölümden sonra hiç kimseyi tekrar diriltmeyeceğini sanmışlardı."*

Yani; cinler, sizin inkâr ettiğiniz gibi yeniden dirilişi inkâr ediyorlardı. Ancak, daha sonra Kur'an'ı işitmek suretiyle hidayete erdiler ve yeniden dirilişi ikrar ettiler. Artık siz de onlar gibi ikrar etmeyecek misiniz?

8 – Doğrusu biz cinler, göğe erişmeye çalıştık. Fakat onu sert bekçilerle, ateş toplarıyla doldurulmuş bulduk.

"Göğe erişmeye çalıştık" göğe ulaşmayı ve ora halkını (melekleri) gizlice dinlemeyi istedik.

Lems; dokunmak, elle yoklamak, demektir. Talep etmek manasına istiare olunmuştur. Çünkü « اَلْمَلِسُ », talep eden, araştıran, demektir.

« حَرَسًا », « حَارِسٌ » kelimesinin çoğuludur. Temyiz üzere mansup kılınmıştır. Fakat onu, onu bekleyen kuvvetli melekler topluluğuyla dolu bulduk. Denildi ki:

Haras: hizmetçiler manasına gelen « خَدَمٌ » kelimesinde olduğu gibi bekçiler manasına gelen tekil bir isimdir. Bu sebepten dolayı « شَدِيدٌ » – *"kuvvetli, sert"* kelimesiyle (tekil bir kelimeyle) sıfatlandı. Eğer manasına bakılsaydı « شِدَادًا » denilirdi.

« شُهُبٌ », « شِهَابٌ » kelimesinin çoğuludur. Yani; *"ışık veren gezegenler"*, demektir.

9 – Hâlbuki (daha önce) **biz onun bazı kısımlarında** (haber) **dinlemek için oturacak yerler** (bulup) **oturuyorduk. Fakat şimdi kim dinlemek isterse, kendisini gözetleyen bir ateş topu buluyor.**

Bundan önce göğün bazı kısımlarında gök haberlerini dinlemek için oturacak yerler bulur, otururduk. Şunu kastediyor: Peygamber (sav)'in gönderilişinden önce gökyüzünde bekçilerin ve yakıcı alevlerin olmadığı bazı yerler bulurduk. Fakat şimdi, yani; peygamberin gönderilişinden sonra, kim kulak hırsızlığı yapmak isterse kendisini gözetleyen bir ateş şulesi buluyor.

« رَصَدًا », « شِهَابًا »'in sıfatıdır. « رَاصِدًا » – *'gözetleyen'* manasınadır. Yani; kendisini gözetleyen, onun için hazırlanmış bir ateş topu buluyor.

Ya da o, ateş şuleleriyle taşlamak için gözetleyenler manasına « رَاصِدٌ » kelimesinin çoğul ismidir ki onlar da ateş şuleleriyle onları taşlayan ve onları kulak hırsızlığı yapmaktan meneden meleklerdir. Cumhura göre bu durum Muhammed (sav) efendimiz gönderilmeden evvel yoktu. Denildi ki:

"Bu taşlanma olayı Cahiliye döneminde de vardı. Fakat şeytanlar bazı vakitlerde hırsızlama işini beceriyorlardı. Ancak Peygamber (sav)'in gönderilişinden sonra kesin olarak bundan menedildiler."

10 – Bilmiyoruz, yeryüzündekilere kötülük mü murat edildi, yoksa Rableri onlara bir hayır mı diledi.

Bilmiyoruz, kulak hırsızlığının yok edilmesi sebebiyle yeryüzündekilere azap mı murat edildi, yoksa Rabbleri onlara hayır ve rahmet mi diledi?

11 – Gerçekten biz, –kimimiz salih kişiler, kimimiz ise bunlardan aşağıda–, türlü türlü yollar tutmuştuk.

Bize gelince, bizden, iyi, muttaki kişiler de var. Ve bizden bundan başka kişiler de var.

Mevsuf hazfedildi.

Bundan başka kişiler; iyilik hususunda orta şeker olanlar, kâmil olmayanlardır. Ya da onlar, –bununla– iyi ve muttaki olanların dışındakileri kastettiler.

"Türlü türlü yollar tutmuştuk" zikredilen taksimin açıklamasıdır. Yani; biz farklı mezheplere ya da farklı dinlere ayrılmıştık, demektir.

« اَلْقِدَدُ », « قِدَّةٌ » kelimesinin çoğuludur. O da; parça, dilim, demektir. « قَدَدْتُ السَّيْرَ » – *"sırım* (denen kayış)*ı kopardım"* sözünden gelmektedir.

❁ ❁ ❁

12. — 19. ÂYETLER

وَأَنَّا ظَنَنَّا أَنْ لَنْ نُعْجِزَ اللّٰهَ فِي الْأَرْضِ وَلَنْ نُعْجِزَهُ هَرَبًا ﴿١٢﴾
وَأَنَّا لَمَّا سَمِعْنَا الْهُدٰى اٰمَنَّا بِهِ فَمَنْ يُؤْمِنْ بِرَبِّهِ فَلَا يَخَافُ
بَخْسًا وَلَا رَهَقًا ﴿١٣﴾ وَأَنَّا مِنَّا الْمُسْلِمُونَ وَمِنَّا الْقَاسِطُونَ
فَمَنْ أَسْلَمَ فَأُولٰئِكَ تَحَرَّوْا رَشَدًا ﴿١٤﴾ وَأَمَّا الْقَاسِطُونَ فَكَانُوا
لِجَهَنَّمَ حَطَبًا ﴿١٥﴾ وَأَنْ لَوِ اسْتَقَامُوا عَلَى الطَّرِيقَةِ لَأَسْقَيْنَاهُمْ
مَاءً غَدَقًا ﴿١٦﴾ لِنَفْتِنَهُمْ فِيهِ وَمَنْ يُعْرِضْ عَنْ ذِكْرِ رَبِّهِ يَسْلُكْهُ
عَذَابًا صَعَدًا ﴿١٧﴾ وَأَنَّ الْمَسَاجِدَ لِلّٰهِ فَلَا تَدْعُوا مَعَ اللّٰهِ أَحَدًا ﴿١٨﴾
وَأَنَّهُ لَمَّا قَامَ عَبْدُ اللّٰهِ يَدْعُوهُ كَادُوا يَكُونُونَ عَلَيْهِ لِبَدًا ﴿١٩﴾

Meali

12. *(Artık)* şu gerçeği şüphesiz anladık ki yeryüzünde bulunsak da Allah'ı aciz bırakamayacağız, *(başka yere)* kaçsak da O'nu aciz kılamayız.

13. Doğrusu biz, o hidayet rehberini *(Kur'an'ı)* işitince ona iman ettik. Kim Rabbine iman ederse, ne bir *(ecrinin)* eksikliğe uğratılmasından, ne de haksızlık edilmesinden korkar.

14. İçimizde *(Allah'a)* teslimiyet gösterenler de var, hak yoldan sapanlar da var. *(Allah'a)* teslimiyet gösteren kimseler, doğru yolu arayanlar *(ve ona layık olanlar)*'dır.

15. Hak yoldan sapanlara gelince, onlar cehenneme odun olmuşlardır.

16. – 17. Şayet doğru yolda gitselerdi, bu hususta kendilerini demememiz için onlara bol su içirirdik. Kim Rabbinin zikrinden yüz çevirirse *(Rabbin)* onu gittikçe artan çetin bir azaba uğratır.

18. Mescidler şüphesiz Allah'ındır. O halde *(oralarda),* Allah ile birlikte kimseye yalvarmayın *(ve kulluk etmeyin).*

19. Allah'ın kulu, O'na yalvarmaya *(namaza)* kalkınca neredeyse onun etrafında keçe gibi birbirine geçeceklerdi.

Tefsiri

12 – (Artık) **şu gerçeği şüphesiz anladık ki yeryüzünde bulunsak da Allah'ı aciz bırakamayacağız,** (başka yere) **kaçsak da O'nu aciz kılamayız.**

Yakinen inandık ki, yeryüzünde bile Allah'ın (cc) önüne geçemeyeceğiz.

«فِى الْأَرْضِ.» haldir. Yani; "Yeryüzünün her neresinde olursak olalım, O'nu aciz bırakmayız." demektir.

« هَرَبًا » hal makamında mastardır. Yani; o yeryüzünden göğe kaçsak bile O'nu aciz bırakamayız, demektir. Bunlar, cinlerin sıfatları ve üzerinde bulundukları halleri ve inançlarıdır.

13 – Doğrusu biz, o hidayet rehberini (Kur'an'ı) **işitince ona iman ettik. Kim Rabbine iman ederse, ne bir** (ecrinin) **eksikliğe uğratılmasından, ne de haksızlık edilmesinden korkar.**

"Hidayet rehberini" Kur'an'ı.

"Ona iman ettik" Kur'an'a ya da Allah'a (cc) iman ettik. Kim Rabbine iman ederse artık o, ne sevabının azalmasından ne de ona zilletin ulaşmasından korkar. Bu:

﴿ وَتَرْهَقُهُمْ ذِلَّةٌ ﴾

"Ve onların yüzlerini bir horluk kaplar." [104] ve:

﴿ وَلَا يَرْهَقُ وُجُوهَهُمْ قَتَرٌ وَلَا ذِلَّةٌ ﴾

"Onların yüzlerine ne bir kara bulaşır ne de horluk." [105] ayetlerinde olduğu gibidir. Bunda amelin imandan olmadığına dair delil vardır.

« فَلَا يَخَافُ », « فَهُوَ لَا يَخَافُ » demektir ki o da müpteda ve haberdir.

14 – İçimizde (Allah'a) **teslimiyet gösterenler de var, hak yoldan sapanlar da var.** (Allah'a) **teslimiyet gösteren kimseler, doğru yolu arayanlar** (ve ona layık olanlar)'**dır.**

İçimizde Allah'a (cc) teslimiyet gösteren mü'minler de var, hak yoldan sapan kâfirler de var. « قَسَطَ » zulmetti, « أَقْسَطَ »; adil davrandı, demektir.

"Teslimiyet gösteren kimseler, doğru yolu arayanlardır." Hidayeti isteyenlerdir.

« التَّحَرِّى »; en layık olanı ve en uygun olanı talep etmek, demektir.

15 – Hak yoldan sapanlara gelince, onlar cehenneme odun olmuşlardır.

Zulmedenlere gelince, onlar da, Allah'ın (cc) ilminde cehenneme yakıt oldular. Bunda, kâfir cinlerin cehennemde azap edileceğine ve sevap kazanmalarının keyfiyeti hususunda da durulup bir şey söylenilmemesi gerektiğine dair, delil vardır.

16– / 17– Şayet doğru yolda gitselerdi, bu hususta kendilerini dememememiz için onlara bol su içirirdik. Kim Rabbinin zikrinden yüz çevirirse (Rabbin) **onu gittikçe artan çetin bir azaba uğratır.**

---

[104] Yunus, 27; Kalem, 43; Mearic, 44.
[105] Yunus, 26.

« أَنْ », « أَنَّ »'den hafifletilmiştir. Onun, vahyedilenler cümlesinden olduğunu kastediyor. Yani; *"Bana şu vahyedildi. Eğer o zulmedenler İslam yolu üzerinde dosdoğru gitselerdi elbette onlara bol bol su içirirdik."* demektir. Mana; *"Onlara rızkı bol bol verirdik."* demektir.

"Bol su" zikredildi. Çünkü o, rızkın artmasına sebeptir. Şayet doğru yolda gitselerdi kendilerine verilen nimetlere karşı nasıl şükredecekleri hususunda onları imtihana çekelim diye onlara bol su verirdik.

".. Rabbinin zikrinden..." Kur'an'dan ya da tevhidden ya da ibadetten.

Ebu Bekir dışındaki Iraklılara göre « يَسْلُكْهُ » şeklinde « ى » iledir. Yani; *"onu sokar"*, demektir.

« صَعَدًا » meşakkat manasınadır. « صَعِدَ »'nin mastarıdır. « صَعِدَ صَعَدًا وَصُعُودًا » denir. Azap bununla nitelendirildi. Çünkü bu, azap olunana zahmet verir. Yani; onu kaplar ve ona galebe çalar da, o (gazap olunan) ona karşı koyamaz. Ömer (ra)'ın şu sözü de bundandır.:

"Hiç bir şey, nikâh konuşması kadar bana zor gelmedi."

18 – Mescidler şüphesiz Allah'ındır. O halde (oralarda) **Allah ile birlikte kimseye yalvarmayın** (ve kulluk etmeyin).

"Mescidler şüphesiz Allah'ındır." cümlesi de vahyedilenler cümlesindendir. Yani; Bana vahyolundu ki; mescidler, yani; Namaz kılmak için bina edilmiş binalar Allah (cc)'ındır, demektir. Denildi ki:

"Bunun Manası; mescidler, Allah'a (cc) ait olduğu için başka kimseye yalvarmayın", şeklindedir.

« لِلّٰهِ »'deki « ل », « لَا تَدْعُوا »'ya taalluk etmektedir. Yani; *"Mescidlerde Allah (cc) ile birlikte kimseye yalvarmayın. Çünkü o mescidler Allah'a (cc) ve O'na ibadete mahsustur"*, demektir. Denildi ki:

"Mesacid, secde azalarıdır. Onlar da; yüz, eller, dizler ve ayaklardır."

19 – Allah'ın kulu, O'na yalvarmaya (namaza) **kalkınca neredeyse onun etrafında keçe gibi birbirine geçeceklerdi.**

"Allah'ın kulu O'na yalvarmaya kalkınca..." Muhammed (as) namaza kalkınca. Bunun takdiri: *"Bana vahyolundu ki: Allah'ın kulu, O'na ibadet etmeye ve Kur'an okumaya kalkınca şeklindedir."*

"Allah'ın Nebisi" ya da *"Allah'ın Rasulü"* demedi. Çünkü bu, Peygamber (sav) efendimizin en çok sevdiği isimlerdendir. Çünkü bu, Rasulullah (sav)'in sözünde kendi nefsi hakkında geçtiği için tevazuun gerektirdiği durum üzere getirilmiştir. Ya da, Allah'ın (cc) kulunun ibadeti Allah (cc) için olduğundan dolayı böyle denilmiştir. Bu, uzak bir mana değildir. Zira onlar neredeyse onun üzerine üşüşüp keçe gibi birbirlerine gireceklerdi. Onlar, Rasulullah (sav)'in ibadetini ve ashabının ona tabi oluşunu gördüklerinde ve okuduğu Kur'an hoşlarına gittiğinde – hoşlarına gittiği için– dinleme iştiyakıyla kalabalık guruplar halinde onun etrafında toplanıyorlardı. Çünkü onlar daha önce bir benzerini görmedikleri şeyi görmüşlerdi.

« لِبَدًا »; kalabalık guruplar manasınadır. « لِبْدَةٌ » kelimesinin çoğuludur.

❁ ❁ ❁

20. — 28. ÂYETLER

قُلْ إِنَّمَآ أَدْعُوا رَبِّى وَلَآ أُشْرِكُ بِهِٓ أَحَدًا ﴿٢٠﴾ قُلْ إِنِّى لَآ أَمْلِكُ
لَكُمْ ضَرًّا وَلَا رَشَدًا ﴿٢١﴾ قُلْ إِنِّى لَنْ يُجِيرَنِى مِنَ اللّٰهِ أَحَدٌ وَلَنْ
أَجِدَ مِنْ دُونِهِ مُلْتَحَدًا ﴿٢٢﴾ إِلَّا بَلَاغًا مِنَ اللّٰهِ وَرِسَالَاتِهِ وَمَنْ
يَعْصِ اللّٰهَ وَرَسُولَهُ فَإِنَّ لَهُ نَارَ جَهَنَّمَ خَالِدِينَ فِيهَآ أَبَدًا ﴿٢٣﴾
حَتّٰٓى إِذَا رَأَوْا مَا يُوعَدُونَ فَسَيَعْلَمُونَ مَنْ أَضْعَفُ نَاصِرًا وَأَقَلُّ
عَدَدًا ﴿٢٤﴾ قُلْ إِنْ أَدْرِى أَقَرِيبٌ مَا تُوعَدُونَ أَمْ يَجْعَلُ لَهُ رَبِّىٓ
أَمَدًا ﴿٢٥﴾ عَالِمُ الْغَيْبِ فَلَا يُظْهِرُ عَلٰى غَيْبِهِٓ أَحَدًا ﴿٢٦﴾ إِلَّا مَنِ
ارْتَضٰى مِنْ رَسُولٍ فَإِنَّهُ يَسْلُكُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَمِنْ خَلْفِهِ
رَصَدًا ﴿٢٧﴾ لِيَعْلَمَ أَنْ قَدْ أَبْلَغُوا رِسَالَاتِ رَبِّهِمْ وَأَحَاطَ بِمَا
لَدَيْهِمْ وَأَحْصٰى كُلَّ شَيْءٍ عَدَدًا ﴿٢٨﴾

Meali

20. *(Rasulüm)* De ki: "Ben ancak Rabbime yalvarırım ve O'na kimseyi ortak koşmam."

21. De ki: "Doğrusu ben *(kendi başıma)* size ne zarar verme ne de fayda sağlama gücüne sahibim."

22. De ki: "Gerçekten *(bana bir kötülük dilerse)* Allah'a karşı beni kimse himaye edemez. O'ndan başka sığınacak kimse de bulamam."

23. *(Benim yaptığım)* ancak Allah katından olan, O'nun gönderdiklerini tebliğdir. Artık kim Allah ve Rasulü'ne karşı gelirse, bilsin ki ona, *(kendi gibilerle birlikte)* içinde ebedi kalacakları cehennem ateşi vardır.

24. Sonunda, tehdit edilip durduklarını *(azabı, kıyameti)* gördükleri zaman, kim yardımcı olma bakımından daha güçsüz ve sayıca daha az imiş, bileceklerdir.

25. De ki: "Tehdit edile geldiğiniz *(azap)* yakın mıdır, yoksa Rabbim onun için uzun bir süre mi koyar, ben bilmem."

26. O bütün görülmeyenleri bilir. Sırlarına kimseyi muttali kılmaz.

27. Ancak *(bildirmeyi)* dilediği Peygamber bunun dışındadır. Çünkü O, bunun önünden ve ardından gözcüler salar.

28. Ki, böylece onların *(peygamberlerin)*, Rabblerinin gönderdiklerini hakkıyla tebliğ ettiklerini bilsin. *(Allah)* onların nezdinde olup bitenleri çepeçevre kuşatmış ve her şeyi bir bir saymış *(kaydetmiş)*'tir.

Tefsiri

20 – (Rasulüm) **De ki: "Ben ancak Rabbime yalvarırım ve O'na kimseyi ortak koşmam."**

"De ki: Ben yalnız Rabbime yalvarırım. ..."

Asım ve Hamza dışındakilere göre « قُلْ », « قَالَ » – *'dedi'* şeklindedir.

"Ve O'na ibadette hiç kimseyi ortak koşmam." Dolayısıyla siz niçin buna hayret ediyor ve niçin başıma toplanıyorsunuz?

21 – **De ki: "Doğrusu ben** (kendi başıma) **size ne zarar verme ne de fayda sağlama gücüne sahibim."**

Size ne bir zarar ne de fayda sağlama gücüne sahip değilim, demektir.

Ya da « ضَرًّا » kelimesiyle saptırma kastedilmiştir. Ubey'in:

« غيًّا وَلاَ رَشَداً » – *"Sizi ne saptırmaya ne de irşat etmeye malik değilim."* şeklindeki kıraati de bunun bir delilidir. Şunu kastediyor:

Size ne zarar ne de fayda vermeye gücüm yetmez. Zira zarar ve fayda veren ancak Allah'tır (cc).

22 – De ki: "Gerçekten (bana bir kötülük dilerse) **Allah'a karşı beni kimse himaye edemez. O'ndan başka sığınacak kimse de bulamam."**

De ki: Gerçekten ben Allah'a (cc) isyan edersem beni O'nun azabından hiç kimse kurtaramaz. Bu, Salih (as)'ın:

﴿ فَمَنْ يَنْصُرُنِى مِنَ اللّٰهِ إِنْ عَصَيْتُهُ ﴾

"O'na karşı gelirsem beni Allah'tan kim kurtarır." [106] sözündeki gibidir.

"Sığınacak..." sığınılacak.

23 – (Benim yaptığım) **ancak Allah katından olan, O'nun gönderdiklerini tebliğdir. Artık kim Allah ve Rasulü'ne karşı gelirse, bilsin ki ona,** (kendi gibilerle birlikte) **içinde ebedi kalacakları cehennem ateşi vardır.**

« إِلاَّ بَلاَغاً مِنَ اللّٰهِ » sözü « لاَ أَمْلِكُ » – *'sahip değilim'* sözünden istisnadır. Yani; size ne zarar ne de fayda vermeye malik değilim. Ancak Allah (cc) katından olanı tebliğe malikim, demektir.

« قُلْ إِنِّى لَنْ يُجِيرَنِى » – *'De ki: Beni kimse himaye edemez.'* sözü, gücünün yetmeyişindeki olumsuzluğu te'kid ve aczini beyan için gelmiş mutarıza cümlesidir. Denildi ki:

« بَلاَغاً », « مُلْتَحَداً » kelimesinden bedeldir. Yani; Allah (cc) tarafından olanı ve benimle gönderdiği şeyleri tebliği etmemden başka bir kurtarıcı da bulamam, demektir. Şunu kastediyor:

---

[106] Hud, 63.

"Beni ancak Allah tarafından gönderilen şeyleri tebliği etmem kurtarır. Gerçekten beni bu kurtarır." Ferra şöyle demiştir:

"Bu, şart ve cevaptır. İstisna değildir. « إنْ », « لا »'dan ayrıdır." Takdiri: *"Allah (cc) tarafından olanı ve onun gönderdiklerini tebliğ etmezsem..."* şeklindedir. Yani; eğer tebliğ etmezsem O'ndan başka sığınılacak ve O'ndan başka beni koruyacak kimseyi bulamam, demektir. Senin, *"Kalkamıyorsanız oturun."* sözünde olduğu gibi.

Bütün bu şıklara göre « بَلَاغٌ » kelimesi tebliğ manasınadır. « وَرِسَالَاتِهِ », « بَلَاغًا » üzerine atıftır. Sanki: *"Ben ancak size duyurmaya ve elçilik görevlerini yerine getirmeye malikim."* denilmiştir. Yani; Ben ancak Allah katından olanı tebliğe, sözü O'na nispet ederek *"Allah şöyle şöyle buyurdu"* demeye ve O'nun, benimle gönderdiği risaletini ziyadesiz ve noksansız tebliğe malikim, demektir.

« مِنْ » harf-i ceri « بَلَاغًا » kelimesine taalluk etmektedir. Çünkü « بَلِّغْ عَنْهُ » – *'onu tebliğ et'* denir. (Yani; « بَلِّغْ » fiili « عَنْ » harf-i ceriyle kullanılır.) Bu:

﴿ بَرَٓاءَةٌ مِنَ اللّٰهِ وَرَسُولِهِ ﴾

"Allah ve Rasulü'nden ihtardır." [107] ayetindeki « مِنْ » gibidir.

Yani; Allah'tan (cc) olan bir tebliği demektir. Artık kim Allah'a (cc) ve peygambere indirileni kabul etmemek suretiyle peygamberine karşı gelirse, demektir. Çünkü o risaletin tebliğinin hemen ardından zikredilmiştir.

« مَنْ » kelimesinin lafzından dolayı « لَهُ »'de zamiri tekil getirdi. Manasından dolayı da « خَالِدِينَ »'de çoğul getirdi.

« حَتّٰى » halin, kendisine delalet ettiği hazfedilmiş bir cümleye taalluk etmektedir. Sanki: *"Tehdit edildikleri azabı gördükleri zamana kadar bu hal üzere devam ederler."* denilmiştir.

[107] Tevbe, 1.

24 – Sonunda, tehdit edilip durduklarını (azabı, kıyameti) **gördükleri zaman, kim yardımcı olma bakımından daha güçsüz ve sayıca daha az imiş, bileceklerdir.**

Tehdit edilip durdukları azabı gördükleri zaman, azaba maruz kaldıklarında kimin yardımcısı daha zayıf, sayısı daha azmış bilecekler. Onların mı, yoksa mü'minlerin mi? Yani; o gün kâfirin hiçbir yardımcısı yoktur. Mü'mine ise Allah (cc), melekler ve peygamberi yardım eder.

25 – De ki: "Tehdit edile geldiğiniz (azap) **yakın mıdır, yoksa Rabbim onun için uzun bir süre mi koyar, ben bilmem."**

De ki: Bilmiyorum, tehdit edile geldiğiniz azap yakın mıdır, yoksa Rabbim onun için uzun bir süre mi koyacaktır. Şunu kastediyor: *"Sizler kesin olarak azap olunacaksınız. Ancak o, derhal mı, yoksa bir süre sonra mı olacak onu bilmiyorum."*

Hicaz kıraat imamları ve Ebu Amr'a göre « يَجْعَلُ » şeklinde « ى »'nın üstünüyledir.

26 – O bütün görülmeyenleri bilir. Sırlarına kimseyi muttali kılmaz.

« عَالِمُ الْغَيْبِ » müptedanın haberidir. Yani; O (cc), gaybı bilendir, demektir. Gizli bilgisine mahlûkatından hiç kimseyi muttali kılmaz.

27 – Ancak (bildirmeyi) **dilediği Peygamber bunun dışındadır. Çünkü O, bunun önünden ve ardından gözcüler salar.**

Gaybın bir kısmını bilsin ve gaybden haber vermesi mucize olsun diye ancak razı olduğu elçiye bildirir. Ve onu gaybına dilediği kadar muttali kılar. « مِنْ رَسُولٍ », « مَنِ ارْتَضٰى »'nın açıklamasıdır. Velinin bildirdiği bir şeyin vuku bulması kesin değildir. Çünkü o, rüyaya ya da keşfe göre haber verir. Veliye ait her keramet de Peygamber (sav)'in mucizesidir. Te'vilat adlı kitapta şöyle zikredilmiştir:

Bazıları dediler ki: *"Bu ayette, kâhinlerin yalanlanmasına delalet vardır. Ancak böyle değildir. Zira onlar içinde verdiği haberi doğrulananlar da vardır. Eczacılar da böyledir. Onlarda otların tabiatını bilirler. Bu da*

düşünerek bilinmez. Dolayısıyla bilindi ki: Onlar bunun ilmine elçi yoluyla vakıf oldular. Kendisi gitse de ilmi halk içinde baki kalmıştır."

"Bunun" peygamberin. *".. gözcüler..."* muhafız melekler. Onlar onu, şeytanlardan muhafaza ederler. Vahiy, peygambere ulaştırılıncaya kadar onların vesveselerinden ve bir şeyler karıştırmalarından onu korurlar.

28 – Ki böylece onların (peygamberlerin), **Rablerinin gönderdiklerini hakkıyla tebliğ ettiklerini bilsin.** (Allah) **onların nezdinde olup bitenleri çepeçevre kuşatmış ve her şeyi bir bir saymış** (kaydetmiş)**'tir.**

Ki böylece Allah (cc), peygamberlerin, Rabblerinin gönderdiklerini ziyadesiz ve noksansız olarak kâmil bir şekilde, gönderilen kişilere, hakkıyla tebliğ ettiklerini bilsin. Yani; Allah (cc), bunun, var olmadan önce var olacağını bildiği gibi var olduğu halde de var olduğunu bilsin diye, demektir.

« مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ »'deki zamiri « مَنْ »'in lafzından dolayı tekil kıldı, manasından dolayı da « أَبْلَغُوا »'da çoğul kıldı.

Allah (cc), peygamberin nezdindeki ilmi çepeçevre kuşatmış ve su damlalarını, kum tanelerini, ağaç yapraklarını, denizköpüklerini ve sair her şeyi bir bir saymış, kaydetmiştir. Peygamberlerin nezdindeki vahyine ve kelamına dair şeyleri nasıl ihata etmez?

« عَدَدًا » kelimesi haldir. Yani; Her şeyi sayılı olduğu halde bildi, demektir. Ya da saymak manasına mastardır.

Allahu A'lem.

❁ ❁ ❁

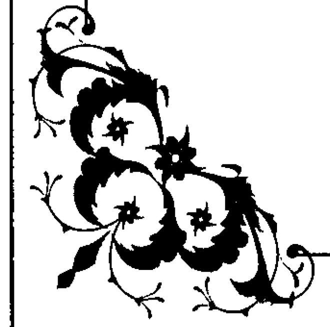
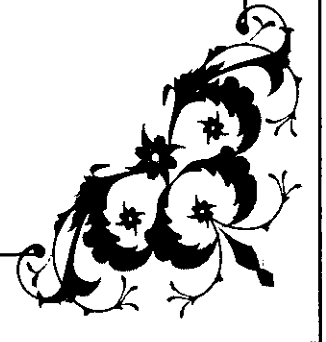

Sûre - 73

MÜZZEMMİL SÛRESİ

Bu sûre Mekke'de nazil olmuştur;

20 âyettir.

Cüz - 29

MÜZZEMMİL SÛRESİ

Bu sure Mekke'de nazil olmuştur. Basra'lılara göre on dokuz ayettir. Şam'lılara göre on sekiz ayettir.

1. — 14. ÂYETLER

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

يَٓا اَيُّهَا الْمُزَّمِّلُۙ ﴿١﴾ قُمِ الَّيْلَ اِلَّا قَل۪يلًاۙ ﴿٢﴾ نِصْفَهُٓ اَوِ انْقُصْ
مِنْهُ قَل۪يلًاۙ ﴿٣﴾ اَوْ زِدْ عَلَيْهِ وَرَتِّلِ الْقُرْاٰنَ تَرْت۪يلًاؕ ﴿٤﴾ اِنَّا
سَنُلْق۪ي عَلَيْكَ قَوْلًا ثَق۪يلًاؕ ﴿٥﴾ اِنَّ نَاشِئَةَ الَّيْلِ هِيَ اَشَدُّ
وَطْـًٔا وَاَقْوَمُ ق۪يلًاؕ ﴿٦﴾ اِنَّ لَكَ فِي النَّهَارِ سَبْحًا طَو۪يلًاؕ ﴿٧﴾
وَاذْكُرِ اسْمَ رَبِّكَ وَتَبَتَّلْ اِلَيْهِ تَبْت۪يلًاؕ ﴿٨﴾ رَبُّ الْمَشْرِقِ
وَالْمَغْرِبِ لَٓا اِلٰهَ اِلَّا هُوَ فَاتَّخِذْهُ وَك۪يلًا ﴿٩﴾ وَاصْبِرْ عَلٰى مَا
يَقُولُونَ وَاهْجُرْهُمْ هَجْرًا جَم۪يلًا ﴿١٠﴾ وَذَرْن۪ي وَالْمُكَذِّب۪ينَ اُو۬لِي
النَّعْمَةِ وَمَهِّلْهُمْ قَل۪يلًا ﴿١١﴾ اِنَّ لَدَيْنَٓا اَنْكَالًا وَجَح۪يمًاۙ ﴿١٢﴾
وَطَعَامًا ذَا غُصَّةٍ وَعَذَابًا اَل۪يمًا ﴿١٣﴾ يَوْمَ تَرْجُفُ الْاَرْضُ وَالْجِبَالُ
وَكَانَتِ الْجِبَالُ كَث۪يبًا مَه۪يلًا ﴿١٤﴾

Meali

1. Ey örtünüp bürünen *(Rasulüm)*!

2. – 4. Geceyi, tamamen değil de, yarısını yahut yarıdan az eksiğini veya fazlasını yatmadan *(ibadetle)* geçir ve Kur'an'ı tane tane oku.

5. Doğrusu biz sana *(taşıması)* ağır bir söz vahyedeceğiz.

6. Şüphesiz gece kalkışı *(kalp ve uzuvlar arasında)* tam bir uyuma ve sağlam bir kıraate daha elverişlidir.

7. Zira gündüz vakti, sana uzun bir meşguliyet var.

8. Rabbinin adını an, mutlak ihlâs ile O'na yönel.

9. O, doğunun da batının da Rabbidir. O'ndan başka ilah yoktur. Öyleyse yalnız O'nun himayesine sığın.

10. Onların *(müşriklerin)* söylediklerine katlan ve onları güzel bir şekilde terk et.

11. Nimet içinde yüzen o yalan isnatçılarını bana bırak ve onlara biraz mühlet ver.

12. – 13. Hiç şüphesiz bizim nezdimizde *(onlar için hazırlanmış)* boyunduruklar, yakıcı bir ateş, boğazdan geçmez bir yiyecek ve elem verici bir azap var.

14. O gün *(kıyamet günü)* yeryüzü ve dağlar sarsılır. Dağlar çöküntü ile akıp giden kum yığınına döner.

Tefsiri

1 – Ey örtünüp bürünen (Rasulüm)!

« اَلْمُزَّمِّلُ », « اَلْمُتَزَمِّلُ » demektir. O da; *'elbisesine bürünen'*, yani; onunla örtünen demektir.

« ت », « ز »'ye idğam olunmuştur.

Peygamber (sav) elbisesine bürünmüş bir halde gece vakti uyuyordu. *"Geceleyin kalk"* sözüyle namaz için kalkması emrolundu.

2– / 3– / 4– Geceyi, tamamen değil de, yarısını yahut yarıdan az eksiğini veya fazlasını yatmadan (ibadetle) **geçir ve Kur'an'ı tane tane oku.**

« نِصْفَهُ » – *'yarısını'* sözü, « اللَّيْلَ » – *'geceyi'*'den bedeldir. «إِلَّا قَلِيلًا », « نِصْفَهُ » sözünden istisnadır. Takdiri; *"Gecenin yarısını, yarının azı hariç kalk, ya da yarımdan üçte birine kadar biraz eksilt."* şeklindedir.

« أَوِ انْقُصْ »'daki « وِ » Asım ve Hamza'nın dışındakilere göre ötre iledir.

Ya da, *"O yarının üzerine üçte ikiye kadar ilave edip artır."* Şeklindedir. Kast olunan; iki husus arasında muhayyer kılınmasıdır. Ve kesin bir şekilde gecenin yarısından az bir vakitte kalkacak ya da iki husustan birini ki: onlar; yarıdan daha az ve yarıdan daha çok olan iki vakitten herhangi birini tercih edecek.

« نِصْفَهُ » kelimesini « قَلِيلًا »'den bedel kılarsan o vakit üç şık arasında muhayyer olur. Ya gecenin tam yarısını kalkacak, ya ondan daha az bir zaman diliminde kalkacak ya da ondan daha çok bir zaman diliminde kalkacak.

"Yarım" kelimesi, tamamına nispetle azlıkla nitelendirildi. Eğer böyle nitelendirilmeseydi, böyle anlaşılmayacaktı. Zira *"az"* lafzı mutlak olarak karşılandığında yarıdan aşağısına delalet eder. Bu sebeple biz, *"Falan adama az bir miktar hariç bin dirhem borcu olduğunu"* ikrar eden kişiye bin dirhemin yarısından daha fazlasını vermesini gerektiğini söyleriz.

"Kur'an'ı açık açık ve fasılalı bir şekilde oku." « الثَّغْرُ الْمُرَتَّلُ »'den gelmektedir. Yani; aralarında çok değil, biraz açıklık bulunmakla beraber gayet güzel bir nizamda görülen ön parlak dişlere denir. Sözü de yavaş yavaş tane tane söylemeye tertili kelam derler. Binalar eşit seviyede olduğunda da aynı şekilde « ثَغْرٌ رَتَلٌ » denir.

Ya da harfleri belli ede ede, vakfeleri koruya koruya ve harekeleri de doyura doyura okumak suretiyle ağır ağır oku, demektir.

« تَرْتِيلًا », bu husustaki emrin gereklilik içerdiğini ve Kur'an okuyanın buna riayet etmesi gerektiğini te'kid etmektedir.

5 – Doğrusu biz sana (taşıması) **ağır bir söz vahyedeceğiz.**

"Vahyedeceğiz" indireceğiz. *"ağır bir söz"* yani; Kur'an'ı. Vahyedeceğiz. İçinde mükellefler için zor ve ağır mükellefiyetler içeren emirler ve nehiyler bulunduğundan dolayı ağır bir söz demiştir.

Ya da münafıklara ağır gelen söz demektir. Ya da hafif, boş değil de ağırlığı olan, olgun söz demektir.

6 – Şüphesiz gece kalkışı (kalp ve uzuvlar arasında) **tam bir uyuma ve sağlam bir kıraate daha elverişlidir.**

Verş dışındakilere göre « نَاشِئَةَ » şeklinde « ء » iledir. « نَاشِئَةَ اللَّيْلِ », *'gece kalkışı'*, demektir. İbni Mes'ud (ra)'dan:

Onun « نَشَأَ » – *'kalktı, uyandı'* fiilinden « عَافِيَةٌ » gibi « فَاعِلَةٌ » vezninde mastar olduğu nakledilmiştir.

Ya da gece meydana gelen ibadet demektir. Ya da gece saatleridir. Çünkü onlar an be an ortaya çıkarlar. Zeynel Abidin (ra), akşam ile yatsı arası namaz kılar ve:

"İşte bu gece kalkışıdır." derdi.

Şam kıraat ekolü ve Ebu Amr'a göre uygunluk ve muvafakat manasına gelen « وِطَاءً » şeklindedir. Yani; *"O vakitte kalkan kişinin kalbi, diline uygunluk gösterir, muvafakat eder"*, demektir. Hasan'dan şöyle nakledilmiştir:

"Gece kalkışı, insanlara karşı gösterişten uzak olduğu için gizli ve açık (ibadetler) *arasında* (ihlâs yönüyle) *tam bir uygunluktur."*

Şam kıraati ve Abu Amr'ın dışındakilere göre « وَطْأً » şeklindedir. Yani; *"Vakti saatinde uykuyu terk ettiği için namaz, kılan kişiye gündüz namazından daha ağırdır."* demektir. Nitekim Rasulullah (sav) da şöyle buyurmuştur: « اَللّٰهُمَّ اشْدُدْ وَطْأَتَكَ عَلٰى مُضَرَ » – *"Allah'ım! mudara karşı musibetin artır."*

Gece kalkışı, sesler ve hareketler kesildiği için söyleyiş ve okuyuş cihetiyle de daha kuvvetli ve daha sağlamdır.

7 - Zira gündüz vakti, sana uzun bir meşguliyet var.

Gündüz vakti mühim işlerini ve ihtiyaçlarını karşılayacağın meşguliyetler, tasarruflar ve koşuşturmalar var. Dolayısıyla sen gece vakti nefsini Rabbinin ibadetine ver, demektir. Ya da gündüz vakti uyku uyuman ve istirahat etmen için uzun bir vakit var, demektir.

8 - Rabbinin adını an, mutlak ihlâs ile O'na yönel.

O'nun zikrine gece gündüz devam et.

Zikrullah; tesbih, tehlil, tekbir, namaz, Kur'an okumak ve ilim tahsili gibi hususlara şamildir.

"Mutlak ihlâs ile O'na yönel." Her şeyden uzaklaşmak suretiyle kendini O'nun ibadetine ver.

Tebettül: Başkasından değil, O'ndan hayır umarak Allah'a yönelmektir. Denildi ki:

"Tebettül; Dünya içindekileri terk etmek ve Allah katındaki şeyleri istemektir."

« تَبْتِيلاً » şeklinde mastarın (mef'ulu mutlakın) farklı getirilişinde fazladan te'kid vardır. Yani; Allah (cc) seni kendisine yönlendirsin de sen de çalışıp gayret edip O'na yönelesin, demektir.

Ya da durak sonlarındaki uygunluğun gözetilmesi için « تَبْتِيلاً » şeklinde getirilmiştir.

9 - O, doğunun da batının da Rabbidir. O'ndan başka ilah yoktur. Öyleyse yalnız O'nun himayesine sığın.

« رَبُّ » ötre iledir. Yani; « هُوَ رَبُّ » – *'o, Rab'dir'* demektir.

Ya da « رَبُّ » müptedadır. Haberi de « لَا إِلٰهَ إِلَّا هُوَ »'dur.

Şam kıraat imamları ve Hafs'ın dışındaki Kûfe'lilere göre esre iledir. « رَبِّكَ » kelimesinden bedeldir. İbni Abbas (ra)'dan nakledildiğine göre de:

"O, yemin olmak üzere esrelidir, yemin edatı gizlidir." « اللهِ لَأَفْعَلَنَّ » – *'Vallahi yapacağım'* sözünde olduğu gibi. Yeminin cevabı da « لَا إِلٰهَ إِلَّا هُوَ » cümlesidir."

Bu, senin: *"Vallahi, evde Zeyd'den başka kimse yok."* sözünde olduğu gibidir.

"Yalnız onu vekil tut" sana vaat ettiği yardım ve zafer hususunda yalnız O'nu veli ve kefil tut, demektir. Ya da O'nun, doğunun ve batının sahibi, hükümdarı olduğunu ve O'ndan başka tanrı olmadığını bildiğinde işlerin için O'nu yeterli kabul et.

« فَاتَّخِذْهُ »'deki « فَ »'nin faydası, bilip öğrendikten sonra işleri tek ve kahhar olan (Allah'a (cc)) havale etme hususunda beklememendir. Zira ikrardan sonra beklemekte senin için hiçbir özür yoktur.

10 – Onların (müşriklerin) **söylediklerine katlan ve onları güzel bir şekilde terk et.**

Onların, gerek benim hakkımda söyledikleri *"eş ve çocuk edindi"* gibi sözlere ve gerek senin hakkında söyledikleri *"sihirbazdır, şairdir"* gibi sözlere sabret.

"O'nları güzel bir şekilde terk et" Kalben onlardan uzak dur. Onlara karşılık verme ve onlara güzel ahlak ile hüsnü muhalefet et. Denildi ki:

"Bu (hüküm) *savaş ayetiyle neshedilmiştir."*

11 – Nimet içinde yüzen o yalan isnatçılarını bana bırak ve onlara biraz mühlet ver.

Yani; Onları bana sipariş et, ben onlara kâfi gelirim, demektir.

"Yalan isnatçılarını" Kureyş reislerini

« وَالْمُكَذِّبِينَ » mef'ulu meahtır. Ya da « ذَرْنِي » üzerine atıftır. Yani; *'Onları bana bırak.'* demektir.

« أُولِي النَّعْمَةِ »; *'nimet içinde yüzen, refah sahibi'* demektir. « نَ »'un esresiyle olduğunda *'nimet, rahat'* demektir, ötresiyle olduğunda ise *'me-*

serret, sevinç' demektir. Bedir gününe kadar ya da kıyamet gününe kadar onlara mühlet ver.

12– / 13– Hiç şüphesiz bizim nezdimizde (onlar için hazırlanmış) **boyunduruklar, yakıcı bir ateş, boğazdan geçmez bir yiyecek ve elem verici bir azap var.**

Ahirette kâfirler için hazırlanmış ağır boyunduruklar ve yakıcı bir ateş var.

« أَنْكَالاً », « نِكْل » – *'boyunduruk'* kelimesinin çoğuludur.

"Boğazdan geçmez bir yiyecek" yani; boğazlara takılan ve geçmeyen dari' (Cehennemde bir bitki) ve zakkumu kastediyor.

"Elem verici bir azap var." sancısı kalbe vuran bir azap var. Rasulullah (sav)"in bu ayeti okuduğu ve bayıldığı rivayet edildi.

Hasan Basrî de bir gün oruçlu olarak akşamladı. İftar edeceği sırada kendisine yemek getirildi. Tam o sırada aklına bu ayet geldi:

– *"Yemeği kaldırın."* dedi. İkinci akşam konuldu, yine aklına geldi yine:

– *"Kaldırın."* dedi. Üçüncü akşam da böyle oldu. Sabit el Bennanî ve başka kişilere haber verildi onlar geldiler. Nihayet biraz sevik şerbeti içinceye kadar onu bırakmadılar.

14 – O gün (kıyamet günü) **yeryüzü ve dağlar sarsılır. Dağlar çöküntü ile akıp giden kum yığınına döner.**

« يَوْمَ » kelimesi « لَدَيْنَا »'daki fiil manasına gelen şeyle mansuptur. Yani; *"Yeryüzü ve dağların sarsıldığı gün nezdimizde kâfirlere şunlar şunlar sabit olmuştur."* demektir.

"Yeryüzü ve dağlar sarsılır." yani; şiddetle sallanır, hareket eder. Dağlar toplanmış kum yığınlarına döner. Bir şeyi topladığında kullanılan « كَثَبَ الشَّيْءَ » – *'bir şeyi yığdı, biriktirdi'* sözünden gelmektedir. Sanki o, mef'ul manasına faildir.

"Akıp giden" toplandıktan sonra akan.

15. — 19. ÂYETLER

إِنَّا أَرْسَلْنَا إِلَيْكُمْ رَسُولًا شَاهِدًا عَلَيْكُمْ كَمَا أَرْسَلْنَا إِلَى
فِرْعَوْنَ رَسُولًا ﴿١٥﴾ فَعَصَى فِرْعَوْنُ الرَّسُولَ فَأَخَذْنَاهُ أَخْذًا
وَبِيلًا ﴿١٦﴾ فَكَيْفَ تَتَّقُونَ إِنْ كَفَرْتُمْ يَوْمًا يَجْعَلُ الْوِلْدَانَ شِيبًا
﴿١٧﴾ السَّمَاءُ مُنْفَطِرٌ بِهِ كَانَ وَعْدُهُ مَفْعُولًا ﴿١٨﴾ إِنَّ هَذِهِ تَذْكِرَةٌ
فَمَنْ شَاءَ اتَّخَذَ إِلَى رَبِّهِ سَبِيلًا ﴿١٩﴾

Meali

15. Doğrusu biz size de, hakkınızda şahitlik edecek bir peygamber gönderdik. Nasıl ki Firavuna da bir peygamber göndermiştik.

16. Ama Firavun, o peygambere karşı gelmiş. Biz de onu ağır ve çetin bir şekilde muaheze etmiştik.

17. Peki inkâr ederseniz, çocukları ak saçlı ihtiyarlara çevirerek o günden kendinizi nasıl koruyabileceksiniz?

18. Gökyüzü bile onunla *(o günün dehşetiyle)* yarılacaktır. Allah'ın vaadi mutlaka yerine gelir.

19. İşte bu *(anlatılanlar)* şüphesiz bir öğüttür. Artık kim dilerse Rabbine *(varan)* bir yol tutar.

Tefsiri

15 – Doğrusu biz size de, hakkınızda şahitlik edecek bir peygamber gönderdik. Nasıl ki Firavuna da bir peygamber göndermiştik.

Ey Mekke halkı! Biz, size kıyamet günü inkârınız ve yalanlamanız hususunda aleyhinize şahitlik edecek bir peygamber gönderdik.

Birinci *"Rasul"* (Peygamber) sözü ile Muhammed (sav)'i kastediyor. İkincisi ile de Musa (as)'ı kastediyor.

16 – Ama Firavun, o peygambere karşı gelmiş. Biz de onu ağır ve çetin bir şekilde muaheze etmiştik.

"Peygambere" O peygambere, demektir. Zira nekra bir kelime ikinci defa marife olarak tekrarlanırsa ikincisi birincinin aynısı olur.

"Biz de onu ağır ve çetin bir tutuşla tuttuk" şiddetli kaba bir tutuşla yakaladık. Musa (as)'ı ve firavunu misal verdi. Çünkü onlarla ilgili haberler Mekke halkı arasında yaygındı. Çünkü onlar Yahudilerin komşularıydı.

17 – Peki inkâr ederseniz, çocukları ak saçlı ihtiyarlara çevirerek o günden kendinizi nasıl koruyabileceksiniz?

« يَوْمًا », « تَتَّقُونَ »'nin mef'uludur. Yani; *"Eğer inkâr ederseniz şu günün azabından nasıl korunacaksınız?"*

Ya da « يَوْمًا » zarftır. Yani; Eğer dünyada inkâr ederseniz kıyamet gününde kendinizi nasıl koruyacaksınız, demektir.

Ya da « يَوْمًا », *"inkar ettiniz"* tevili üzere « كَفَرْتُمْ » ile mansuptur. Yani; *"Eğer kıyamet ve ceza gününü inkâr ederseniz Allah'tan (cc) nasıl korunur ve nasıl korkarsınız."* demektir. Çünkü Allah'tan (cc) korunma onun azabından korkmaktır.

« يَجْعَلُ الْوِلْدَانَ », « يَوْمًا »'in sıfatıdır. Ona dönen zamir hazfedilmiştir. Yani; « فِيهِ » – *'onda'*, demektir.

Dehşet ve şiddetinden dolayı yeni doğmuş çocukları (bile) ak saçlı yaşlılara çevirir. Bu, Âdem (as)'a:

"Kalk, zürriyetinden ateşin ordularını uyandır." dendiği vakittir.

« شِيبًا », « اَشْيَبُ » kelimesinin çoğuludur. Denildi ki:

"Korku ve dehşetinden dolayı o şiddetli gün için temsil üzere 'çocukların alınlarını ağartan gün.'" denilmiştir.

18 – Gökyüzü bile onunla (o günün dehşetiyle) **yarılacaktır. Allah'ın vaadi mutlaka yerine gelir.**

Bu da, o günün şiddetle nitelendirilmesidir. Yani; büyüklüğüne ve sağlamlığına rağmen gökler bile onunla yarılacaktır. Yani; Gök(ler) bile onun dehşetinden yarılıyorsa ondan başka mahlûkat ne olur dersin?

« مُنْفَطِرٌ » kelimesinin müzekker olarak zikredilişi « اَلسَّمَاءُ » – *'gök'* kelimesinin « اَلسَّقْفُ » tevili üzere olmasındandır.

Ya da « اَلسَّمَاءُ شَيْءٌ مُنْفَطِرٌ » – *"Gök yarılacak bir şeydir."* takdiri üzeredir.

« بِهِ » – *"onunla"* sözü, kıyamet günüye, demektir. Şunu kastediyor:

"Bir şey, kendisini yaran bir şeyle yarıldığı gibi gökler de bu günün şiddetinden ve dehşetinden dolayı yarılacaktır."

« وَعْدُهُ », mastardır. Mef'ule muzaftır. O da gündür. Ya da faile muzaftır. O da Allah azze ve celledir. Allah'ın (cc) vadi mutlaka yerine gelir Vuku bulur.

19 – İşte bu (anlatılanlar) **şüphesiz bir öğüttür. Artık kim dilerse Rabbine** (varan) **bir yol tutar.**

İşte tehdidi ifade eden bu ayetler öğüttür. Artık dileyen bunlarla öğüt alır ve takva ve haşyet ile Allah (cc) bir yol tutar.

❁ ❁ ❁

20. ÂYET

إِنَّ رَبَّكَ يَعْلَمُ أَنَّكَ تَقُومُ أَدْنٰى مِنْ ثُلُثَيِ الَّيْلِ وَنِصْفَهُ
وَثُلُثَهُ وَطَٓائِفَةٌ مِنَ الَّذِينَ مَعَكَ ۜ وَاللّٰهُ يُقَدِّرُ الَّيْلَ
وَالنَّهَارَ ۜ عَلِمَ أَنْ لَنْ تُحْصُوهُ فَتَابَ عَلَيْكُمْ فَاقْرَؤُا مَا تَيَسَّرَ
مِنَ الْقُرْاٰنِ ۜ عَلِمَ أَنْ سَيَكُونُ مِنْكُمْ مَرْضٰى ۙ وَاٰخَرُونَ يَضْرِبُونَ
فِي الْأَرْضِ يَبْتَغُونَ مِنْ فَضْلِ اللّٰهِ ۙ وَاٰخَرُونَ يُقَاتِلُونَ فِي
سَبِيلِ اللّٰهِ ۘ فَاقْرَؤُا مَا تَيَسَّرَ مِنْهُ ۙ وَأَقِيمُوا الصَّلٰوةَ وَاٰتُوا
الزَّكٰوةَ وَأَقْرِضُوا اللّٰهَ قَرْضًا حَسَنًا ۜ وَمَا تُقَدِّمُوا لِأَنْفُسِكُمْ
مِنْ خَيْرٍ تَجِدُوهُ عِنْدَ اللّٰهِ هُوَ خَيْرًا وَأَعْظَمَ أَجْرًا ۜ وَاسْتَغْفِرُوا
اللّٰهَ ۜ إِنَّ اللّٰهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿٢٠﴾

Tefsiri

20 – (Rasulüm!) **senin, gecenin üçte ikisine yakın kısmını,** (bazen) **yarısını,** (bazen de) **üçte birini yatmadan** (ibadetle) **geçirdiğini ve beraberinde bulunanlardan bir topluluğun da** (böyle yaptığını) **Rabbin elbette biliyor. Gece ve gündüz** (içinde olup bitenleri iyiden iyiye) **ölçüp biçen ancak Allah'tır. O sizin, bunu sayamayacağınızı bildiği için, sizi bağışladı. Artık Kur'an'dan kolayınıza geleni okuyun. Allah bilmektedir ki içinizden hasta**(lanan)**lar olacak, diğer bir kısmınız Allah'ın lütfundan** (rızık) **aramak üzere yeryüzünde yol tepecekler, başka bir kısmınız da Allah yolunda çarpışacaklardır. O**

halde Kur'an'dan kolayınıza geleni okuyun. Namazı kılın, zekâtı verin. Allah'a gönül hoşluğuyla ödünç verin. Kendiniz için önden (dünyada iken) **ne iyilik hazırlarsanız Allah katında onu bulursunuz. Hem de daha üstün ve mükâfatça daha büyük olmak üzere Allah'tan mağfiret dileyin. Şüphesiz ki Allah çok bağışlayıcı, çok esirgeyicidir.**

« أَدْنَى »; *'daha az'*, demektir. « الأَدْنَى », *"daha yakın olduğu"* halde *"daha az"* için istiare olunmuştur. Çünkü iki şey birbirine yaklaştıklarında aralarındaki mesafe azalır. Uzaklaştıklarında da artar.

Hişam'ın dışındakilere göre « ل »'ın ötresiyle « ثُلُثَي » şeklindedir.

« وَنِصْفَهُ وَثُلُثَهُ » kelimeleri, Mekke ve Kûfe kıraatine göre « أَدْنَى » üzerine atfen mansupturlar. Onları mecrur okuyan ise « ثُلُثَي » üzerine atfetmiştir.

« وَطَائِفَةٌ », « تَقُومُ »'deki zamir üzerine atfedilmiştir. Arada fasıla olduğu için te'kitsiz de atfı caizdir.

"Beraberinde bulunanlardan bir topluluğun da (böyle yaptığım) *Rabbin elbette biliyor."* Yani; Ashabından bir gurup da bu miktarda kılmaktadır.

"Geceyi de gündüzü de Allah takdir eder." yani; geceyi ve gündüzü takdir eden ve onların saatlerinin miktarlarını da bilen yalnızca Allah'tır (cc). Allah azze ve cellenin, kendi ismini müpteda olarak öne alması ve « يُقَدِّرُ » – *'takdir eder'* sözünü ona dayandırması (ona haber kılması) takdirin O'na has olduğuna delalet etmektedir.

Onlar (Ashabı kiram), ayakları şişinceye kadar namaz kıldılar da: *"O sizin bunu sayamayacağınızı bildiği için sizi bağışladı."* ayeti indi. Yani; siz bu miktar üzere kılmaya ancak güçlük ve meşakkat çekmek suretiyle güç getirebilirsiniz ki bunda da zorluk var. Dolayısıyla Allah (cc) sizi bağışladı, yükünüzü hafifletti ve sizden gece kalkışının farziyetini düşürdü.

"Artık Kur'an'dan kolayınıza geleni okuyun." Emir, namazda vücup içindir. Ya da emir, namaz dışında nedb içindir. (menduptur.) Ebu Hanife: Ebu Hureyre (ra)'dan şöyle rivayet etmiştir:

"Kim bir gecede yüz ayet okursa o gafillerden yazılmaz. Kim de iki yüz ayet okursa o ihlâsla kulluk edenlerden yazılır." Denildi ki:

"Kur'an ile namazı kastetti. Çünkü o, onun rükünlerinden biridir." Yani; kolayınıza geldiği kadar namaz kılın demektir. Yani; gece namazından azade kılmadı. Bu, öncekini neshetmiştir. Daha sonra da bu beş vakit namazla neshedilmiştir. Daha sonra neshedilmesindeki hikmeti beyan etmiştir: O da; kalkışın, hastalara, yolculara ve mücahidlere güç gelmesidir. Şöyle buyurdu:

"Allah bilmektedir ki: İçinizden hastalar olacak, onlara gece kalkışı zor gelecek, diğer bir kısmınız Allah'ın fazlından –ticaretle– *rızkını aramak üzere ya da ilim talebi ile yeryüzünde sefere çıkacak, başka bir kısmınız da Allah yolunda çarpışacaklar."* Mücahid ile çalışıp kazananı bir kıldı. Çünkü helal kazanmak cihaddır.

« يَبْتَغُونَ », « يَضْرِبُونَ »'deki zamirden haldir. İbni Mes'ud (ra) da şöyle demiştir:

"Bana ölümün geleceği haller içerisinde Allah (cc) yolunda cihaddan sonra en sevgili hal, ben bir dağın iki bölümü arasında Allah'ın (cc) fazlından talepte bulunduğum bir sırada ölümün bana gelmesidir."

"O halde Kur'an'dan kolayınıza geleni okuyun." Kolaylaştırmakla ilgili emri onların şiddetle korunması için tekrar etti. Farzı kılın, gerekli zekâtı verin ve nafile olarak ihlâs ile helalden Allah'a (cc) ödünç verin.

Farz, lügatte; ayırmak demektir. Borç veren bu miktarı malından ayırır ve onu başkasına verir. Tasadduk eden de bu şekilde, bu miktarı malından ayırır ve onu Allah Teâlâ için verir.

Allah Teâlâ, fakire verdiğini başına kakmasın diye onu (sadakayı) kendi zatına nispet etti. Ayrıca fakir bu ibadette ona (vermeye) yardımcı olmaktadır. Dolayısıyla başa kakılma duru söz konusu olamaz. Bilakis fakir için böyle bir şey söz konusu olur.

"Kendiniz için önden (dünyada iken) *ne iyilik hazırlarsanız Allah katında onun sevabını bulursunuz."*

« تَجِدُوهُ » şartın cevabıdır. Hem de bıraktıklarınızdan ve terk ettiklerinizden daha üstün olmak üzere onu bulursunuz.

« تَجِدُوهُ »'nun ikinci mef'ulu « خَيْرًا »'dır. « هُوَ » ise zamiri fasıldır. İki marife kelime arasına girmemiş olsa da bu caizdir. Zira « أَفْعَلَ » (ism-i tafdil) harfi tarif (ال) almamasından dolayı marifeye en çok benzeyenlerdendir.

"Ve mükâfatça daha büyük olmak üzere" ve sevap yönüyle daha çok olmak üzere. Günahlardan ve iyiliklerdeki kusurlardan dolayı Allah'tan (cc) mağfiret dileyin.

"Şüphesiz ki Allah çok bağışlayandır..." Günah ve kusur ehlinin günahını, kusurunu örter.

"Çok esirgeyendir." Gayret ve çaba gösterenlerden hafifletir. O'nun, dilediği her şeye gücü yeter.

Allahu A'lem.

❁ ❁ ❁

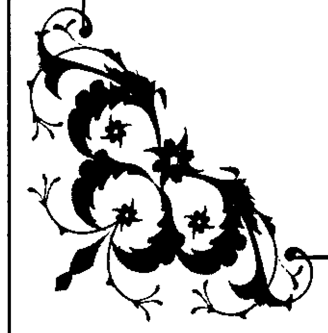
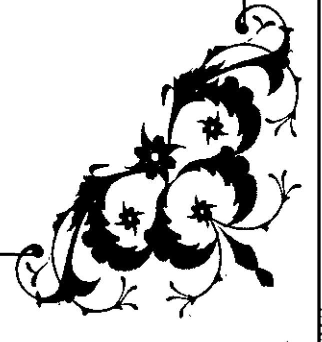

Sûre - 74

MÜDDESSİR SÛRESİ

Bu sûre Mekke'de nazil olmuştur;

56 âyettir.

Cüz - 29

1. — 10. ÂYETLER

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

يَٓا اَيُّهَا الْمُدَّثِّرُۙ ﴿١﴾ قُمْ فَاَنْذِرْۙ ﴿٢﴾ وَرَبَّكَ فَكَبِّرْۙ ﴿٣﴾ وَثِيَابَكَ
فَطَهِّرْۙ ﴿٤﴾ وَالرُّجْزَ فَاهْجُرْۙ ﴿٥﴾ وَلَا تَمْنُنْ تَسْتَكْثِرُۙ ﴿٦﴾ وَلِرَبِّكَ
فَاصْبِرْؕ ﴿٧﴾ فَاِذَا نُقِرَ فِي النَّاقُورِۙ ﴿٨﴾ فَذٰلِكَ يَوْمَئِذٍ يَوْمٌ عَسِيرٌۙ
﴿٩﴾ عَلَى الْكَافِرِينَ غَيْرُ يَسِيرٍ ﴿١٠﴾

Meali

1. Ey bürünüp sarınan *(Rasulüm)*!

2. Kalk, artık *(insanları)* uyar.

3. Sadece Rabbini büyük tanı.

4. Elbiseni tertemiz tut.

5. Kötü şeyleri terk et.

6. Yaptığın iyiliği çok görerek başa kakma.

7. Rabbin için sabret.

8. O sura üfürüldüğü zaman var ya.

9. İşte o gün zorlu bir gündür.

10. Kâfirler için *(hiç de)* kolay değildir.

Tefsiri

1 – Ey bürünüp sarınan (Rasulüm)!

Cabir (ra)'ın rivayet ettiğine göre Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur:

"Hira dağındaydım. Bana 'Ey Muhammed! Şüphesiz ki sen Allah'ın Rasulü'sün' diye nida edildi. Sağıma ve soluma baktım. Bir şey göremedim. Üst tarafıma batım. Bir de ne göreyim. O –ona nida eden meleği kastediyor– gökle yer arasında bir taht üzerinde oturuyor. Korktum ve Hatice'ye döndüm. Ona:

– Beni örtün, Beni örtün. dedim."

Hatice (rha) onu örttükten sonra Cebrail (as) geldi ve: *"Ey bürünüp sarınan..."* ayetini okudu. Yani; elbiselerine sarınan, demektir.

« الْمُدَّثِّرُ », « الدِّثَارُ » kelimesindendir. O da; şiarın üstüne giyilen (entari, cübbe, kaftan, ihram gibi) elbiselerdir. Şiar da; (don, atlet gibi) bedene temas eden iç çamaşırıdır.

« الْمُدَّثِّرُ » kelimesinin aslı « الْمُتَدَثِّرُ »'dur. « ت », « د »'a idğam olunmuştur.

2 – Kalk, artık (insanları) **uyar.**

Yatağından kalk. Ya da kesin bir azimle kalk. Eğer iman etmezlerse Allah'ın (cc) azabına maruz kalacaklarına dair kavmini uyar. Ya da uyarıyı kimseye tahsis etmeksizin yap. Denildi ki:

Kureyş'ten hoşuna gitmeyen şeyler işitince kederlenmiş, kederli kişinin yaptığı gibi düşüncelere dalarak elbisesine bürünmüştü. Ona:

"Ey elbiselerine bürünmek suretiyle kâfirlerin eziyetini kendinden uzaklaştıran kişi! Kalk. Azgın günahkârlar sana eziyet verse de uyarıyla meşgul ol." denilmiştir.

3 – Sadece Rabbini büyük tanı.

Büyüklüğü, tazimi yalnız Allah'a (cc) tahsis et. Yani; gözünde ondan başkasını büyütme. Allah'tan (cc) başkası tarafından başına bir iş geldiğinde: *"Allah en büyüktür"* de.

Rivayet olunduğuna göre bu nazil olduğunda Rasulullah (sav) « اَللّٰهُ اَكْبَرُ » demiş, Hatice (rha) da tekbir getirip sevinmiş ve onun vahiy olduğuna yakinen inanmıştı.

Bu, namaz tekbirine de hamlolunmuştur. Şart manası olduğundan dolayı « فَ » gelmiştir. Sanki şöyle denilmiştir:

"Her ne hadise olursa olsun hiçbir sebeple onu büyüklemeyi terk etme."

4 – Elbiseni tertemiz tut.

Elbiseni suyla necasetten temizle. Çünkü namaz ancak onunla sahih olur. Namazın dışında da evla olan budur. Ya da elbiselerini uzatan ve eteklerini çekerek yürüyen Araplara muhalefet için elbiseni kısalt. Zira o şekildeki bir elbiseye necasetin bulaşmamasından emin olunmaz.

Ya da nefsini çirkin işlerden pak kıl, demektir. Birinin kusurlardan ari olduğunu söylemek istediklerinde: *"Falanın elbisesi temizdir."* derler. Hain kişi için de: *"Falanın elbiseleri kirlidir."* derler. Bu yorum da uygundur. Çünkü kalbini temizleyen kişi dış görünüşünü de temizler.

5 – Kötü şeyleri terk et.

Yakup, Sehl ve Hafs'a göre « وَالرُّجْزَ » şeklinde « رُ »'nın ötresiyledir. Diğerlerine göre « رِ »'nın esresiyledir. *'Azap'* demektir. Kastolunan; azaba götüren şeylerdir.

"Terk et." yani; onları terk etmeye devam et, demektir. Çünkü O onlardan beri idi.

6 – Yaptığın iyiliği çok görerek başa kakma.

« تَسْتَكْثِرُ » lafzan merfudur, (ötrelidir). Hal üzere mahallen mansuptur. Yani; verdiğini çok görerek verme, demektir.

Ya da verdiğinden daha fazlasını isteyerek verme, demektir. Zira sen en üstün ahlak ve en güzel adap ile emrolundun.

« تَمْنُنْ »; birine ihsan ettiğinde kullanılan « مَنَّ عَلَيْهِ » sözünden gelmektedir.

Hasan, nehyin cevabı olarak sükun ile « تَسْتَكْثِرْ » şeklinde okumuştur. Yani; yaptığın iyiliği başa kakma ki çoğaltasın, çok hayır ve ecre eresin, demektir.

7 – Rabbin için sabret.

Allah (cc) rızası için O'nun emir ve nehiylerine karşı, başa gelen, ilahi tekliflerin meşakkati, müşriklerin ataları ve sair musibetlere ve menedilen her şeye karşı sabrı kullan.

8 – O sura üfürüldüğü zaman var ya.

Sura üfürüldüğünde. O, birinci üfürüştür. İkinci üfürüş olduğu da söylendi.

9 – İşte o gün zorlu bir gündür.

« ذَلِكَ »: sura üfürüş vaktine işarettir. Müptedadır.

« يَوْمَئِذٍ » mahallen merfudur. « ذَلِكَ »'den bedeldir.

« يَوْمٌ عَسِيرٌ » haberdir. Sanki: *"Sura üfürülüş günü çetin bir gündür."* denilmiştir.

« فَإِذَا »'daki « فَ » sebep manası içindir.

« فَذَلِكَ »'deki « فَ » de ceza (cevap) içindir. Sanki şöyle denilmiştir: *"Onların eziyetlerine katlan. Zira onların önünde çetin bir gün vardı. O günde eziyetlerinin cezasını görecekler, sen de sabrının karşılığını bulacaksın."*

« فَإِذَا »'daki amil, cezanın delalet ettiği şeydir. Yani; *"Sûr'a üfürüldüğünde iş zorlaşır."* demektir.

10 – Kâfirler için (hiç de) **kolay değildir.**

O günün, mü'minlere kolay olacağını bildirmek için *"kolay değildir"* sözüyle te'kid etti. Ya da o, dünya işlerinin zorluğunun zamanla kalkması ümid edildiği gibi kolaylaşması umulmayan zorlu bir gündür, demektir.

11. — 31. ÂYETLER

ذَرْنِى وَمَنْ خَلَقْتُ وَحِيدًاۙ ﴿١١﴾ وَجَعَلْتُ لَهُ مَالاً مَمْدُودًاۙ ﴿١٢﴾
وَبَنِينَ شُهُودًاۙ ﴿١٣﴾ وَمَهَّدْتُ لَهُ تَمْهِيدًاۙ ﴿١٤﴾ ثُمَّ يَطْمَعُ أَنْ أَزِيدَۙ
﴿١٥﴾ كَلاَّۜ إِنَّهُ كَانَ لِآيَاتِنَا عَنِيدًاۜ ﴿١٦﴾ سَأُرْهِقُهُ صَعُودًاۜ ﴿١٧﴾
إِنَّهُ فَكَّرَ وَقَدَّرَۙ ﴿١٨﴾ فَقُتِلَ كَيْفَ قَدَّرَۙ ﴿١٩﴾ ثُمَّ قُتِلَ كَيْفَ قَدَّرَۙ
﴿٢٠﴾ ثُمَّ نَظَرَۙ ﴿٢١﴾ ثُمَّ عَبَسَ وَبَسَرَۙ ﴿٢٢﴾ ثُمَّ أَدْبَرَ وَاسْتَكْبَرَۙ ﴿٢٣﴾
فَقَالَ إِنْ هٰذَآ إِلاَّ سِحْرٌ يُؤْثَرُۙ ﴿٢٤﴾ إِنْ هٰذَآ إِلاَّ قَوْلُ الْبَشَرِۜ ﴿٢٥﴾
سَأُصْلِيهِ سَقَرَ ﴿٢٦﴾ وَمَآ أَدْرٰيكَ مَا سَقَرُۜ ﴿٢٧﴾ لاَ تُبْقِى وَلاَ تَذَرُۚ
﴿٢٨﴾ لَوَّاحَةٌ لِلْبَشَرِۚ ﴿٢٩﴾ عَلَيْهَا تِسْعَةَ عَشَرَۜ ﴿٣٠﴾ وَمَا جَعَلْنَآ
أَصْحَابَ النَّارِ إِلاَّ مَلٰٓئِكَةًۖ وَمَا جَعَلْنَا عِدَّتَهُمْ إِلاَّ فِتْنَةً لِلَّذِينَ
كَفَرُواۙ لِيَسْتَيْقِنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ وَيَزْدَادَ الَّذِينَ آمَنُوٓا
إِيمَانًا وَلاَ يَرْتَابَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ وَالْمُؤْمِنُونَۙ وَلِيَقُولَ
الَّذِينَ فِى قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ وَالْكَافِرُونَ مَاذَآ أَرَادَ اللّٰهُ بِهٰذَا مَثَلاًۜ
كَذٰلِكَ يُضِلُّ اللّٰهُ مَنْ يَشَآءُ وَيَهْدِى مَنْ يَشَآءُۜ وَمَا يَعْلَمُ
جُنُودَ رَبِّكَ إِلاَّ هُوَۜ وَمَا هِىَ إِلاَّ ذِكْرٰى لِلْبَشَرِ ﴿٣١﴾

Meali

11. – 14. Tek olarak yaratıp, kendisine geniş servet ve gözü önünde duran oğullar verdiğim, kendisi için *(nimetleri)* ayaklar altına serdiğim o kimseyi bana bırak.

15. Üstelik o, *(nimetlerimi)* daha da artırmamı umuyor.

16. Asla *(ummasın)*! Çünkü o, bizim ayetlerimize karşı alabildiğine inatçıdır.

17. Ben onu sarp bir yokuşa sardıracağım.

18. Zira o, düşündü taşındı, ölçtü biçti.

19. Canı çıkası, ne biçim ölçtü biçti.

20. Sonra canı çıkası, tekrar *(ölçtü biçti)* nasıl ölçtü biçtiyse!

21. – 25. Sonra baktı, sonra kaşlarını çattı, suratını astı. En sonunda kibrini yenemeyip sırt çevirdi de: "Bu *(Kur'an)* olsa olsa nakledilen bir sihirdir. Bu insan sözünden başka bir şey değil" dedi.

26. Ben onu Sekar'a sokacağım.

27. Sen biliyor musun Sekar nedir?

28. Hem *(bütün bedeni helak eder, hiçbir şey)* bırakmaz, hem *(eski hale getirip tekrar azap etmekten)* vazgeçmez o.

29. İnsanın derisini kavurur.

30. Üzerinde on dokuz *(muhafız melek)* vardır.

31. Biz cehennemin işlerine bakmakla ancak melekleri görevlendirmişizdir. Onların sayısını da inkârcılar için sadece bir imtihan *(vesilesi)* yaptık ki böylelikle kendilerine kitap verilenler iyiden iyiye inansın, iman edenlerin imanını artırsın. Hem kendilerine kitap verilenler hem mü'minler şüpheye düşmesinler. Kalplerinde hastalık bulunanlar ve kâfirler de: "Allah bu misalle ne demek istemiştir ki?" derler. İşte Allah böylece, dilediğini sapıklıkta bırakır, dilediğini doğu yola eriştirir. Rabbinin ordularını kendisinden başkası bilmez. Bu ise, insanlık için bir öğütten ibarettir.

Tefsiri

11– / 12– / 13– / 14– Tek olarak yaratıp, kendisine geniş servet ve gözü önünde duran oğullar verdiğim, kendisi için (nimetleri) **ayaklar altına serdiğim o kimseyi bana bırak.**

Yani; onu bana bırak, bana sipariş et. Velid b Muğire'yi kastediyor. O, kavmi arasında Vahid (tek adam) lakabıyla anılırdı.

« مَنْ خَلَقْتُ » matuf ya da mef'ulu meahtır.

« وَحِيدًا », « ذَرْنِى »'deki « ى »'dan haldir. Yani; beni onunla tek başıma bırak. Zira ben seni onun işinden korurum, demektir.

Ya da « خَلَقْتُ »'daki « ت »'den haldir. Yani; onu tek başıma olduğum halde yarattım. Onun yaratılışında bana hiç kimse ortak olmadı demektir.

Ya da hazfedilmiş « ه »'den ya da « مَنْ »'den haldir. Yani; onu tek başına, kimsesiz ve malsız olarak yapayalnız yarattım, demektir. Sonra ona ihsanda bulundum.

"Kendisine geniş servet ... verdim." (Arazi, çiftlik gibi) uzun uzadıya uzatılmış çok mal, servet, ya da nema ile artırılmış mal, servet demektir. O, ziraat, hayvancılık ve ticaretle uğraşıyordu.

Mücahid'den nakledildiğine göre onun yüz bin dinarı ve Taif'te yaz kış meyveleri eksik olmayan arazisi vardı.

"Önünde duran oğullar" sefere çıkmaya muhtaç olmadıklarından dolayı Mekke'de kendisiyle birlikte olan oğullar. On taneydiler. Onlardan Halid, Hişam ve Ammare Müslüman oldular.

"Kendisi için (nimetleri) *ayaklar altına serdiğim"* ona makam, mevki ve başkanlık verdim. Makam ve servet nimetlerini ona verdim. Bu iki nimetin bir araya gelmesi dünya ehli nezdinde kemaldir.

15 – Üstelik o, (nimetlerimi) **daha da artırmamı umuyor.**

Bu, onun tamahım ve hırsını ref ve inkârdır. Zira o, şükretmeden malını ve çocuklarını artırmamı ister. Hasan Şöyle demiştir:

"Artırmamı umuyor." cümlesinin manası; onu cennete sokmamı ve kendisine:

﴿ لَأُوتَيَنَّ مَالاً وَوَلَداً ﴾

"Elbette bana mal ve çocuk verilecek" [108] dediği gibi mal ve çocuk verileceğini umuyor, şeklindedir."

16 – Asla (ummasın)**! Çünkü o, bizim ayetlerimize karşı alabildiğine inatçıdır."**

"Asla" sözü, onu ret için ve ümidini kesmek içindir. Yani; Bu günden sonra onun için küfürle nimetlerin artışı bir araya gelmeyecek, demektir. Öyle de oldu. Bu ayetin nüzulünden sonra ölünceye kadar malı ve itibarı azaldıkça azaldı.

"Ayetlerimize" Kur'an'a. *".. alabildiğine inatçı..."* Kur'an'a karşı alabildiğine inatçı ve inkârcı kesildi. Bu söz, yani bir cümle olarak reddin sebebini beyan etmektedir. Sanki biri *"niçin artırılmıyor?"* dedi de kendisine:

"Çünkü o, nimet verenin ayetlerini inkâr etti ve bununla O'nun nimetini de inkâr etmiş oldu. Dolayısıyla kâfir, mal ve makam yönüyle artırılmaya müstahak değildir." denildi.

17 – Ben onu sarp bir yokuşa sardıracağım.

Onu tırmanışı zor bir tepeye sardıracağım. Hadisi Şerifte:

"Saud; ateşten bir dağdır. Ona kâfir yetmiş yılda çıkar. Sonra yine bu kadar zamanda iner. Bu (azap) *ebedi olarak bu şekilde devam eder, gider."* buyrulmuştur.

18 – Zira o, düşündü taşındı, ölçtü biçti.

Bu, tehdidin sebebidir. Sanki Allah Teâlâ ona inadından dolayı zenginlik ve şereften sonra bekletmeksizin fakirliği ve zilleti vermiştir. Ve onu ahirette de inadında son noktaya ulaştığı ve Kur'an'ı sihir diye adlandırdığı için en şiddetli azapla cezalandıracaktır. Şunu kastediyor; o, Kur'an hakkında ne diyeceğini düşündü ve kendi kendine ne diyeceğini planladı ve hazırladı.

19 – Canı çıkası, ne biçim ölçtü biçti.

Hay lanet olası nasıl da ölçtü biçti. Bu, onun takdirine hayreti ifade etmektedir.

---

[108] Meryem, 77.

20 – Sonra canı çıkası, tekrar (ölçtü biçti) **nasıl ölçtü biçtiyse!**

Te'kid için tekrar etti. « ثُمَّ » kelimesi ikinci bedduanın birinciden daha mübalağalı olduğunu hissettirmektedir.

21– / 22– / 23– / 24– / 25– Sonra baktı, sonra kaşlarını çattı, suratını astı. En sonunda kibrini yenemeyip sırt çevirdi de: "Bu (Kur'an) **olsa olsa nakledilen bir sihirdir. Bu insan sözünden başka bir şey değil" dedi.**

Sonra insanların yüzlerine baktı ya da düşünüp takdir edeceği şeye baktı. Sonra kaşlarını çatıp yüzünü buruşturdu, suratını asmayı artırdı. Sonra hakka arkasını döndü ve ona karşı büyüklük tasladı. Ya da durduğu yerde arkasını döndü ve söylediği sözde böbürlendi.

« ثُمَّ نَظَرَ », « فَكَّرَ وَقَدَّرَ » üzerine aftır. Beddua ikisi arasına girmiş mu'tarıza cümlesidir. Atfedilenler arasına « ثُمَّ »'nin getirilişi birbirine atfedilen fiillerin arasının bir zaman sonra olduğunu beyan içindir.

"Bu ancak –sihirbazlardan öğrenilip– *rivayet edilen bir sihirdir"* dedi.

Rivayete göre Velid bir gün Rasul-i Ekrem (sav)'i *"Ha-mim, secde"* suresini okurken işitti. Kavmi Mahzum oğullarının meclisine döndüğü zaman dedi ki:

– *Andolsun ki ben, az önce Muhammed'den öyle bir kelime işittim ki bu ne insanların ne de cinlerin sözüne benziyor. Çok tatlı. Çok güzel bir kelam. Tepesi bol yemişli, dibi çok sulak* (yemyeşil bir ağaç) *O, muhakkak ki o, her şeye galebe edecek, kendisi asla mağlup olmayacaktır.* Kureyş:

– *Vallahi, Velid dininden dönmüş, muhakkak ki bütün Kureyş kavmi de ona bakarak dönecektir*, dediler. Kardeşinin oğlu Ebu Cehil:

– *Ben onun hakkından gelirim*, dedi ve Velid'in evine gidip mahzun bir şekilde yanına oturdu. Ve kibrine yediremeyeceği sözlerle Velid'i ikna etti. Bundan sonra Velid kalktı, Ebu Cehil ile birlikte müşriklerin yanına gitti, şöyle dedi:

– *Siz Muhammed'in mecnun olduğunu iddia ediyorsunuz, o boğulmuş bir adam mıdır?* (Zanlarınca mecnunları cin taifesi boğardı, yaşatmazdı) *Kâhin diyorsunuz, kâhinlik yaptığını hiç gördünüz mü? Şair olduğunu öne sürüyorsunuz, onun bir tek şiir söylediği vaki midir? Yalancı diyorsunuz, onun hiç yalanını tecrübe ettiniz mi?* Kureyş bu suallere hep:

– *Allah için Hayır.* diye cevap veriyordu. Sordular:

– *O halde o nedir?* Velid:

– *Durun, düşüneyim.* dedi. Düşündü, düşündü ve:

– *O, olsa olsa sihirbazdır. Görmüyor musunuz kişiyi ailesinden, evladından ve kölelerinden ayırıyor. Söylediği şeyler de Müseyleme'den ve Babil halkından öğrenilip nakledilen şeylerdir,* dedi. Bu sözler üzerine meclis sevinçten çalkalandı. Ve bu sevinçle dağıldılar.

« فَ »'nin zikrediliş, bu sözü (*"Bu olsa olsa nakledilen bir sihirdir."* sözünü) hatırına gelir gelmez beklemeksizin söylediğine delildir.

"Bu, insan sözünden başka bir şey değil." Bu iki cümle arasında atıf edatı zikretmedi. Çünkü ikinci cümle birinciyi te'kid için gelmiştir.

26 – Ben onu Sekara sokacağım.

« سَأُرْهِقُهُ صَعُودًا » – *"Onu sarp bir yokuşa saracağım."* ayetinden bedeldir. *Sekar,* cehennemin isimlerindendir. Marife ve müennes olduğu için gayri munsarıftır.

27 – Sen biliyor musun Sekar nedir?

Onun durumunun korkunçluğunu ifade etmek için böyle demiştir.

28 – Hem (bütün bedeni helak eder, hiçbir şey) **bırakmaz, hem** (eski hale getirip tekrar azap etmekten) **vazgeçmez o.**

Yani; o, geride hiçbir et bırakmaz, hiçbir kemik bırakmaz. Ya da o, orada kalan hiçbir şey bırakmaz, helak eder. Ve onu helak olmuş bir halde de terk etmez. Bilakis o (helak olan şey) önceki haline döner.

29 – İnsanın derisini kavurur.

« لَوَّاحَةٌ » hazfedilmiş bir mübtedanın haberidir. Yani; *'o, kavurucudur'*, demektir. « بَشَرٌ », « بَشَرَةٌ » kelimesinin çoğuludur. *'Derinin dış yüzü'*, demektir. Yani; Derileri kapkara hale getiren ve kavuran, demektir.

30 – Üzerinde on dokuz (muhafız melek) **vardır.**

Sekar üzerinde on dokuz melek vardı. Yani; Cumhura göre onun işini on dokuz melek idare etmektedir. Bunların, meleklerden on dokuz sınıf olduğu, on dokuz şef olduğu ve on dokuz başkan olduğu da söylenmiştir.

31 – Biz cehennemin işlerine bakmakla ancak melekleri görevlendirmişizdir. Onların sayısını da inkârcılar için sadece bir imtihan (vesilesi) yaptık ki böylelikle kendilerine kitap verilenler iyiden iyiye inansın, iman edenlerin imanını artırsın. Hem kendilerine kitap verilenler hem mü'minler şüpheye düşmesinler. Kalplerinde hastalık bulunanlar ve kâfirler de: "Allah bu misalle ne demek istemiştir ki?" derler. İşte Allah böylece, dilediğini sapıklıkta bırakır, dilediğini doğru yola eriştirir. Rabbinin ordularını kendisinden başkası bilmez. Bu ise, insanlık için bir öğütten ibarettir.

Meleklerden başkasını cehennemin bekçileri kılmadık. Çünkü onlar azap olunanlarla aynı cinsten değildir. Dolayısıyla onları merhamet ve acıma hissi tutmaz. Çünkü onlar mahlûkatın en kuvvetlisidirler sadece birinde insanlar ve cinlerin tamamının kuvveti vardır. Onların on dokuz olan sayısını inkârcılar için ancak bir imtihan mevzuu kıldık. Hatta Ebu Cehil, "*Üzerinde on dokuz* (muhafız melek) *vardır*" ayeti indiğinde Kureyş'e:

"*Sizler kalabalık bir cemaatsiniz. Sizden her on kişi onlardan birini yakalamaktan aciz mi?*" demiş. Ebu'l-Eşed pençesi kuvvetli biriydi, o da şöyle demişti:

"*Ben onların on yedisine yeterim. Siz de ikisini deruhte edin.*" Bunun üzerine:

"*Biz cehennemin işlerine bakmakla ancak melekleri görevlendirdik*" ayeti nazil oldu. Yani; Biz onları kendilerine karşı güç getirilebilen cinsinizden kılmadık, demektir. Sayının on dokuz olma sebepleri sorulmasa da cehennemin bekçilerinin bu sayıda olması hususunda şöyle dediler:

Onlardan altısı kâfirleri ateşe (önden tutar) götürür, diğer altısı onları ardından sevk eder, sürer, diğer altısı da onlara demirden kamçılarla vurur. Sonuncusu da cehennem bekçisi maliktir. O, en büyükleridir. Denildi ki:

Sekar'da on dokuz tabaka vardır. Her tabakaya bir melek musallat edilmiştir. Yine denildi ki:

Orada on dokuz çeşit azapla azap edilir. Ve her bir çeşit azap için görevli bir melek vardır. Yine şöyle denildi:

Yeryüzü dağlarla korunduğu gibi cehennem de dağlarla korunur. Aslı yüz doksan tane olsa da onlar on dokuz tanedir. Zira diğerleri onlardan ayrılanlardır.

"Kendilerine kitap verilenler iyiden iyiye iyice inansın." Çünkü onların on dokuz adet olduğu onların kitaplarında da bulunmaktadır. Onun bir benzerini Kur'an'dan işittiklerinde onun Allah (cc) tarafından indirildiğine yakinen inanırlar.

"İman edenlerin imanını artırsın." Bu (وَيَزْدَادَ الَّذِينَ اٰمَنُوا), « لِيَسْتَيْقِنَ » üzerine atıftır. Bunu, indirilen diğer şeyleri tasdik ettikleri gibi, tasdik ettikleri için bu, *"Muhammed (sav)'e iman edenlerin imanını artırsın"*, demektir. Ya da kitapları onların (Ehli kitabın) kitabına uygun olduğu için yakinleri artsın, demektir.

« وَلَا يَرْتَابَ الَّذِينَ »'de aynı şekilde atıftır. Bunda yakin için ve imanın artması için te'kid vardır. Zira yakin ve imanın artışı, şüphenin yokluğuna delalet etmektedir. Bundan sonra yine « لِيَسْتَيْقِنَ »'ye « وَلِيَقُولَ الَّذِينَ ... » cümlesi atfedilmiştir.

"Kalplerinde hastalık bulunanlar" münafıklık bulunanlar.

"Kâfirler" müşrikler.

Eğer: *"Münafıklık Medine'de meydana çıktı sure ise Mekkî'dir."* Dersen derim ki:

"Bunun manası; gelecekte hicretten sonra Medine'de ortaya çıkacak olan münafıklarla Mekke'deki kafirler, 'Allah bu misalle ne demek istemiştir ki?!' desinler, şeklindedir. Bu, gayble ilgili diğer haberler gibi olacak şeyleri önceden bildirmedir. Bu da, surenin Mekkî oluşuna ters düşmemektedir."

Denildi ki:

"Maraz" ile kastedilen şek ve şüphedir. Zira Mekke halkının çoğu şüphe içindeydiler."

« مَثَلًا » kelimesi « هٰذَا »'nın temyizidir. Ya da ondan haldir.

﴿ هَـٰذِهِۦ نَاقَةُ ٱللَّهِ لَكُمْ ءَايَةً ﴾

"İşte size mucize olarak Allah'ın devesi." [109] ayetinde olduğu gibi, Adet zikri son derece garip olduğundan ve darbı meseller anlata anlata yollarına devam eden kervanlara konu olmaya layık olduğundan mesel olarak adlandırılmıştır. Mana şudur:

Allah (cc), bu acayip sayıyla neyi murat etti. Ve melekleri yirmi değil de on dokuz kılmakla hangi manayı murat etti.

Aslında onların (münafık ve kâfirlerin) maksadı onu inkar etmektir. Onun Allah (cc) katından olmadığını ve eğer o Allah (cc) katından gelseydi bu noksan sayı ile gelmeyeceğini söylemektir.

« كَ » mansubtur. « ذَلِكَ » kendisinden önceki saptırma ve hidayet etme manalarına işarettir. Yani; *'zikrolunan bu saptırma ve hidayet etmenin bir benzeri'*, demektir. Münafıkların ve müşriklerin, dediklerini diyecek şekilde saptırılmasını ve tasdikinden dolayı da mü'minlerin hidayete erdirilmesini kastediyor. Bundaki incelik şudur:

Allah (cc), kullarından dilediğini –ki o, sapıklığı seçeceğini bildiği kişidir– saptırır. Dilediğini de –ki o, hidayeti seçeceğini bildiği kişidir.– hidayete erdirir. Bunda fiillerin Allah tarafından yaratılışına ve Allah'ın (cc) hidayet etme ve saptırma ile nitelendirilebileceğine dair delil vardır.

Lanet olası Ebu Cehil: *"Muhammed'in Rabbinin sadece on dokuz yardımcısı varmış!"* dediğinde: *"Rabbinin ordularını kendisinden başkası bilmez."* ayeti nazil olmuştur. Yani; aşırı çokluğundan dolayı Rabbinin ordularını ondan başkası bilmez. Dolayısıyla cehennem bekçilerini yirmiye tamamlamak ona zor gelmez. Ancak bu özel sayıda sizin bilmediğiniz bir hikmet vardır.

"Bu ise insanlık için bir öğütten ibarettir." Bu, Sekar'ın sıfatına bitişiktir. Çünkü « هِيَ » onun zamiridir. Yani; Sekar ve onun nitelikleri insanlık için öğütten ibarettir, demektir.

Ya da o (هِيَ zamiri) Sekar hakkında zikredilen ayetlerin zamiridir.

---

[109] A'raf, 73; Hud, 64.

32. — 56. ÂYETLER

كَلَّا وَالْقَمَرِ ﴿٣٢﴾ وَاللَّيْلِ إِذْ أَدْبَرَ ﴿٣٣﴾ وَالصُّبْحِ إِذَا أَسْفَرَ ﴿٣٤﴾
إِنَّهَا لَاِحْدَى الْكُبَرِ ﴿٣٥﴾ نَذِيرًا لِلْبَشَرِ ﴿٣٦﴾ لِمَنْ شَاءَ مِنْكُمْ أَنْ
يَتَقَدَّمَ أَوْ يَتَأَخَّرَ ﴿٣٧﴾ كُلُّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ رَهِينَةٌ ﴿٣٨﴾ إِلَّا
أَصْحَابَ الْيَمِينِ ﴿٣٩﴾ فِي جَنَّاتٍ يَتَسَاءَلُونَ ﴿٤٠﴾ عَنِ
الْمُجْرِمِينَ ﴿٤١﴾ مَا سَلَكَكُمْ فِي سَقَرَ ﴿٤٢﴾ قَالُوا لَمْ نَكُ مِنَ
الْمُصَلِّينَ ﴿٤٣﴾ وَلَمْ نَكُ نُطْعِمُ الْمِسْكِينَ ﴿٤٤﴾ وَكُنَّا نَخُوضُ مَعَ
الْخَائِضِينَ ﴿٤٥﴾ وَكُنَّا نُكَذِّبُ بِيَوْمِ الدِّينِ ﴿٤٦﴾ حَتَّى أَتٰينَا
الْيَقِينُ ﴿٤٧﴾ فَمَا تَنْفَعُهُمْ شَفَاعَةُ الشَّافِعِينَ ﴿٤٨﴾ فَمَا لَهُمْ عَنِ
التَّذْكِرَةِ مُعْرِضِينَ ﴿٤٩﴾ كَأَنَّهُمْ حُمُرٌ مُسْتَنْفِرَةٌ ﴿٥٠﴾ فَرَّتْ مِنْ
قَسْوَرَةٍ ﴿٥١﴾ بَلْ يُرِيدُ كُلُّ امْرِئٍ مِنْهُمْ أَنْ يُؤْتٰى صُحُفًا مُنَشَّرَةً
﴿٥٢﴾ كَلَّا بَلْ لَا يَخَافُونَ الْاٰخِرَةَ ﴿٥٣﴾ كَلَّا إِنَّهُ تَذْكِرَةٌ ﴿٥٤﴾
فَمَنْ شَاءَ ذَكَرَهُ ﴿٥٥﴾ وَمَا يَذْكُرُونَ إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللّٰهُ هُوَ أَهْلُ
التَّقْوٰى وَأَهْلُ الْمَغْفِرَةِ ﴿٥٦﴾

Meali

32. Hayır, hayır *(öğüt almazlar)* Aya andolsun ki.

33. Dönüp gitmekte olan geceye andolsun ki.

34. Ağarmakta olan sabaha andolsun ki.

35. – 37. O *(cehennem)* insanlık için, sizden ileri gitmek ya da geri kalmak isteyen kimseler için gerçekten pek büyük bir uyarıcıdır.

38. Her nefis, kazandığına karşılık bir rehindir.

39. Ancak *(hesap defteri)* sağ yanından verilenler başka.

40. – 42. Onlar cennetler içindedir. Günahkârlara: "Sizi şu yakıcı ateşe sokan nedir?" diye uzaktan uzağa sorarlar.

43. Onlar şöyle cevap verirler. "Biz namazımızı kılmıyorduk.

44. Yoksulu doyurmuyorduk.

45. *(Batıla)* dalanlarla birlikte dalıyorduk.

46. Ceza gününü de yalan sayıyorduk.

47. Nihayet *(bu haldeyken)* bize ölüm gelip çattı."

48. Artık şefaatçilerin şefaati onlara fayda vermez.

49. – 51. Böyle iken bunlara ne oluyor ki, adeta aslandan ürküp kaçan yaban eşekleri gibi *(hâlâ)* öğütten yüz çeviriyorlar?

52. Güya onlardan her biri kendisine *(önünde)* açılmış sahifeler *(ilahi vahiy)* verilmesini istiyor.

53. Elbette olacak şey değil! Aslında onlar ahiretten korkmuyorlar.

54. Ama bu, gerçekten bir ikazdır!

55. Dileyen onu *(düşünür)* öğüt alır.

56. Bununla beraber Allah dilemeksizin onlar öğüt alamazlar. Kendisinden sakınılmak yaraşan da O'dur. Kendisine bağışlamak yaraşan da.

Tefsiri

32 – Hayır, hayır (öğüt almazlar) **Aya andolsun ki.**

"Hayır, hayır" onlar için öğüt olsun diye onu (sekarı) öğüt kıldıktan sonra inkârdır. Çünkü onlar düşünmüyorlar

"Aya andolsun ki" faydalarının büyüklüğünden dolayı onunla yemin etti.

33 – Dönüp gitmekte olan geceye andolsun ki.

Nafî, Hafs, Hamza, Yakup ve Halef'e göre « إِذْ أَدْبَرَ » şeklindedir. Diğerlerine göre ise « إِذَا دَبَرَ » şeklindedir.

« دَبَرَ », « أَدْبَرَ » manasınadır. Her ikisinin de manası geri döndü ve gitti, şeklindedir. Denildi ki:

« أَدْبَرَ », geri döndü ve çekip gitti, demektir. « دَبَرَ » ise gündüzden sonra geldi, demektir.

34 – Ağarmakta olan sabaha andolsun ki.

"Ağarmakta olan" aydınlatan. Yeminin cevabı « إِنَّهَا لَاِحْدَى الْكُبَرِ »'dir.

35– / 36– / 37– O (cehennem) **insanlık için, sizden ileri gitmek ya da geri kalmak isteyen kimseler için gerçekten pek büyük bir uyarıcıdır.**

Hakikaten o sekar musibetlerden ya da büyük afetlerden biridir.

« كُبَرُ », « كُبْرَى »'nın çoğuludur. Onun, onlardan biri olmasının manası, onun onlar arasında büyüklükte tek ve benzersiz olmasıdır.

"O, erkeler arasında tektir." "O, kadınlar arasında yegânedir" dediğin gibi.

« نَذِيرًا », « اِحْدَى » kelimenin temyizidir. Yani; şüphesiz ki o, uyarı yönüyle afetli içinde yegânedir, demektir. Senin: *"O iffet yönüyle kadınlar arasında tekdir"* sözünde olduğu gibi.

« لِمَنْ شَاءَ مِنْكُمْ » harfi cerin tekrarıyla « لِلْبَشَرِ »'den baki kılınmıştır. Hayra gitmek ya da hayırdan geri kalmak isteyen kimseler için gerçekten pek büyük bir uyarıcıdır. Zeccac'a göre:

"Emrolunduğu şeye gitmek ya da nehyolunduğu şeyden geri kalmak isteyen kimseler için" manasınadır.

38 – Her nefis, kazandığına karşılık bir rehindir.

« رَهِينَةٌ » kelimesi, « نَفْسٍ » kelimesinin müennes olması sebebiyle:

﴿ كُلُّ امْرِئٍ بِمَا كَسَبَ رَهِينٌ ﴾

"Herkes kazandıklarına karşı bir rehindir." [110] ayetindeki « رَهِينٌ » kelimesinin müennesi değildir.

Çünkü eğer sıfat kastedilmiş olsaydı « رَهِينٌ » denirdi. Çünkü mef'ul manasındaki « فعيلا » vezninde müzekker ile müennes eşittir. O, « الشَّتْمُ » – (sövme, küfretme) manasına olan « الشَّتِيمَةُ » gibi, « رَهْنٌ » –*'rehin tutma'* manasında isimdir. Sanki « كُلُّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ رَهْنٌ » denilmiştir. Mana:

"Allah (cc) katında her nefis kazandığı şey mukabilinde rehin tutulur, salınmaz." şeklindedir.

39 – Ancak (hesap defteri) **sağ yanından verilenler başka.**

Yani; Müslümanların çocukları hariç. Çünkü onların, kendileri sebebiyle rehin olacakları amelleri yoktur. Ya da Müslümanlar hariç, demektir. Çünkü onlar, rehin veren kişinin, rehnini hakkını ödemek suretiyle kurtardığı gibi ibadet etmek suretiyle kendilerini kurtarmışlardır.

40– / 42– Onlar cennetler içindedir. Günahkârlara: "Sizi şu yakıcı ateşe sokan nedir?" diye uzaktan uzağa sorarlar.

---

[110] Tur, 21.

Yani; onlar mahiyeti bilinmeyecek cennetler içindedirler. Onlar birbirlerine günahkârlar hakkında sorarlar. Ya da günahkârlar hakkında başkalarını sorarlar:

"Sizi cehenneme sokan nedir?" Günahkârlara sorulan:

"Sizi cehenneme sokan nedir?" sözü ile *"onlar birbirlerine günahkârlar hakkında sorarlar"* sözü birbirine uymuyor. Eğer, *"Günahkârlara sizi cehenneme sokan nedir?"* denseydi uygun olurdu" denmez. Çünkü: *"Sizi cehenneme sokan nedir?"* sözü onlar hakkında sorulan sorunun açıklaması değildir. O, onlar hakkında kendilerine sorulanların sözünün hikâyesidir. Çünkü soranlar sorulanlara kendileri ile günahkârlar arasında geçenleri nakletmektedirler. Şöyle demektedirler:

"Biz onlara: sizi cehenneme sokan şey nedir? diye sorduk. Onlar da: 'Biz namaz kılanlardan değildik.' diye cevap verdiler." Ne var ki bu, Kur'an'ın tarzı üzere kısaltılmıştır.

« عَنْ »'ın zaide olduğu da söylenmiştir.

43 – Onlar şöyle cevap verirler. "Biz namazımızı kılmıyorduk.

Yani; onun farziyetine inanmıyorduk.

44 – Yoksulu doyurmuyorduk.

Müslümanlar gibi yoksulu doyurmuyorduk.

45 – (Batıla) **dalanlarla birlikte dalıyorduk.**

« اَلْخَوْضُ »; *'batıla dalmak'* demektir. Yani; Allah'ın (cc) ayetleri hususunda yersiz laflar ve yalan (sözler) söylerdik, demektir.

46 – Ceza gününü de yalan sayıyorduk.

Hesap ve ceza gününü de yalan sayardık.

47 – Nihayet (bu haldeyken) **bize ölüm gelip çattı."**

« اَلْيَقِينُ »; ölüm, demektir.

48 – Artık şefaatçilerin şefaati onlara fayda vermez.

Artık meleklerin, peygamberlerin ve Salihlerin şefaati onlara fayda vermez. Çünkü şefaat mü'minler içindir. Kâfirler için değil. Bunda müminler için şefaatin varlığına delil vardır. Nitekim hadisi şerifte de şöyle buyrulmuştur:

"Ümmetim içinde Rabia ve Mudar kabilelerinin adam sayısından daha çok kişinin, şefaatiyle cennete girdiği kişiler var."

49– / 50– / 51– Böyle iken bunlara ne oluyor ki, adeta arslandan ürküp kaçan yaban eşekleri gibi (hâlâ) **öğütten yüz çeviriyorlar?**

"O" yani; Kur'an, öğüt olduğu halde onlara ne oluyor ki öğüt almaktan yüz çeviriyorlar, arkalarını dönüyorlar?

« مُعْرِضِينَ » zamirden haldir. « مَالَكَ قَائِمًا » – *'Niçin ayaktasın?'* sözünde olduğu gibi.

"Yaban eşekleri" vahşi eşekler.

« كَأَنَّهُمْ حُمُرٌ », « مُعْرِضِينَ »'deki zamirden haldir.

"Ürküp kaçan" şiddetle kaçan. Sanki onlar, kaçmayı kendileri istemektedirler.

Şam ve Medine kıraatine göre « مُسْتَنْفَرَةٌ », مُسْتَنْفَرَةٌ şeklinde « ف »'nin üstünüyledir. Yani; başkalarının kaçırttığı yaban eşekleri gibi, demektir.

« فَرَّتْ مِنْ قَسْوَرَةٍ » haldir. Onunla birlikte mukadder bir « قَدْ » vardır.

"Kasvere", Avcı alayı ya da Aslan demektir. « فَعْوَلَةٌ » veznindedir. « قَسْرٌ » kelimesinden türetilmiştir. O da; *'zorlamak, üstün gelmek, galebe çalmak'* demektir. Onlar, Kur'an'dan ve nasihat duymaktan yüz çevirmeleri hususunda tüm gayretleriyle kaçan yaban eşeklerine benzetildiler.

52 – Güya onlardan her biri kendisine (önünde) **açılmış sahifeler** (ilahi vahiy) **verilmesini istiyor.**

Açılan ve okunan sahifeler. Bu da onların, Rasulullah (sav)'e:

"Her birimize gökten, 'Âlemlerin Rabbinden falan oğlu falana' diye başlayan ve içinde sana tabi olmamız emrolunan sahifeler getirmedikçe sana tabi olmayız." demeleridir.

﴿ وَلَنْ نُؤْمِنَ لِرُقِيِّكَ حَتّٰى تُنَزِّلَ عَلَيْنَا كِتَابًا نَقْرَؤُهُ ﴾

"Ya da göğe çıkmalısın. Ama üzerimize, okuyacağımız bir kitap indirmedikçe senin sadece göğe çıkmana da inanmayacağız." [111] ayeti de bunun bir benzeridir. Onların:

"Eğer Muhammed (sav) doğru söylüyorsa sabah kalktığımızda her birimizin başının yanında içinde cehennemden kurtulduğumuza dair müjdeler bulunan bir sahife bulunsun." dedikleri de söylenmiştir.

53 – Elbette olacak şey değil! Aslında onlar ahiretten korkmuyorlar.

"Hayır" sözü, onları bu istekten ve bu tip tekliften men içindir. Daha sonra *"Aslında onlar ahiretten korkmuyorlar"* dedi. Dolayısıyla onlar bunun için öğütten yüz çevirdiler, sahifelerin verilmemesinden dolayı değil.

54 – Ama bu, gerçekten bir ikazdır!

Onları öğütten yüz çevirmekten menetti. Şöyle buyurdu: Hakikaten Kur'an anlaşılır. Yeterli bir öğüttür, ikazdır.

55 – Dileyen onu (düşünür) **öğüt alır.**

Yani; onu düşünüp öğüt almayı, unutmamayı dileyen icabını yapsın. Zira bunun faydaları ona dönecektir.

56 – Bununla beraber Allah dilemeksizin onlar öğüt alamazlar. Kendisinden sakınılmak yaraşan da O'dur. Kendisine bağışlamak yaraşan da.

---

[111] İsra, 93.

Nafî ve Yakub'a göre « تَذْكُرُونَ » şeklinde « ت » iledir.

Onlar ancak Allah'ın (cc) dilemesi anında ve Allah'ın (cc) dilemesiyle öğüt alırlar.

"Kendisinden sakınılmak yaraşan da O'dur. Kendisine bağışlamak yaraşan da"

Hadisi Şerifte şöyle buyrulmuştur:

"O (Allah (cc)) *kendisinden sakınılmaya layık olandır. Ve o kendisinden sakınanları bağışlamaya layık olandır."*

Allahu A'lem.

❁ ❁ ❁

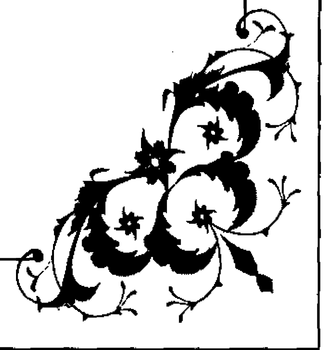

Sûre - 75

KIYÂMET SÛRESİ

Bu sûre Mekke'de nazil olmuştur;

40 âyettir.

Cüz - 29

1. — 15. ÂYETLER

بِسْــــــمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يــــمِ

لَٓا اُقْسِمُ بِيَوْمِ الْقِيٰمَةِۙ ﴿١﴾ وَلَٓا اُقْسِمُ بِالنَّفْسِ اللَّوَّامَةِ ﴿٢﴾
اَيَحْسَبُ الْاِنْسَانُ اَلَّنْ نَجْمَعَ عِظَامَهُۜ ﴿٣﴾ بَلٰى قَادِر۪ينَ عَلٰٓى اَنْ
نُسَوِّيَ بَنَانَهُ ﴿٤﴾ بَلْ يُر۪يدُ الْاِنْسَانُ لِيَفْجُرَ اَمَامَهُۚ ﴿٥﴾ يَسْـَٔلُ
اَيَّانَ يَوْمُ الْقِيٰمَةِۜ ﴿٦﴾ فَاِذَا بَرِقَ الْبَصَرُۙ ﴿٧﴾ وَخَسَفَ الْقَمَرُۙ ﴿٨﴾
وَجُمِعَ الشَّمْسُ وَالْقَمَرُۙ ﴿٩﴾ يَقُولُ الْاِنْسَانُ يَوْمَئِذٍ اَيْنَ الْمَفَرُّۚ
﴿١٠﴾ كَلَّا لَا وَزَرَۜ ﴿١١﴾ اِلٰى رَبِّكَ يَوْمَئِذٍ الْمُسْتَقَرُّۜ ﴿١٢﴾ يُنَبَّؤُا
الْاِنْسَانُ يَوْمَئِذٍ بِمَا قَدَّمَ وَاَخَّرَۜ ﴿١٣﴾ بَلِ الْاِنْسَانُ عَلٰى نَفْسِه۪
بَص۪يرَةٌۙ ﴿١٤﴾ وَلَوْ اَلْقٰى مَعَاذ۪يرَهُۜ ﴿١٥﴾

Meali

1. Kıyamet gününe yemin ederim ki.

2. Kendini kınayan *(haddini bilen, nedamet çeken)* nefse yemin ederim ki.

3. İnsan, kendisinin kemiklerini bir araya toplayamayacağımızı sanır, öyle mi?

4. Evet. Bizim, onun parmak uçlarını bile aynen eski haline getirmeye gücümüz yeter.

5. Fakat insan, ileriye doğru boyuna kötülük yapmak ister de,

6. "Kıyamet günü ne zamanmış?" diye sorar.

7. – 9. Gelgelelim, göz kamaştığı, ay tutulduğu, güneşle ay bir araya getirildiği zaman!

10. *(İşte)* o gün insan: "Kaçacak yer neresi?" diyecektir.

11. Hayır, Hayır! *(Kaçıp)* sığınacak yer yoktur!

12. O gün varıp durulacak yer sadece Rabbinin huzurudur.

13. O gün insana ileri götürdüğü ve geri bıraktığı ne varsa bildirilir.

14. Artık insan, kendi kendinin şahididir.

15. Bir takım mazeretler ileri sürse de.

Tefsiri

1 – Kıyamet gününe yemin ederim ki.

Yani; Yemin ederim ki, demektir. İbni Abbas'tan (ra):

« لاَ »'nın:

﴿ لِئَلاَّ يَعْلَمَ اَهْلُ الْكِتَابِ اَلاَّ يَقْدِرُونَ عَلٰى شَيْءٍ مِنْ فَضْلِ اللّٰهِ ﴾

"Kitap ehli, Allah'ın lütfundan hiçbir şey elde edemeyeceklerini bilsinler." [112] ayetinde olduğu gibi sıla olduğu nakledilmiştir.

(Yani; sadece te'kid için ilave edilmiştir, zaittir).

Yine bu: « لاَ »:

* فِى بِئْرِ لاَ حُورٍ سِرِّى وَمَا شُعِرَ *

Sırrım helak ve hayret kuyusundadır (henüz) ***bilinmedi.***

---

[112] Hadîd, 29.

* تَذَكَّرْتُ لَيْلَى فَاعْتَرَتْنِى صَبَابَةٌ وَكَادَ ضَمِيرُ الْقَلْبِ لاَ يَتَقَطَّعُ *

Leylayı düşündüm. Aşk ateşi sardı beni.

Neredeyse kalbimin sırrı parçalanacaktı.

şiirlerinde geçen « لَا » gibidir. Cumhurun görüşü bu yöndedir.

Ferra'dan nakledildiğine göre bu müşriklerin dirilişi inkârına cevaptır. Sanki: *"İş sizin zannettiğiniz gibi değildir."* denilmiştir. Daha sonra *"kıyamet gününe yemin ederim ki"* denildi.

Denildi ki:

"Bunun aslı; İbni Kesir'in kıratında olduğu gibi « ل » başlangıç « ل »'ı ve « أُقْسِمُ »'da hazfedilmiş bir müptedanın haberi olmak üzere « لَأُقْسِمُ »'dur. Yani; « لَأَنَا أُقْسِمُ » – 'Ben yemin ederim ki' demektir. Bunu, Hz. Osman'ın (ra) nüshasında « ا »'siz yazılmış olması da desteklemektedir. Daha sonra işba' yapılmış ve işba' neticesi « ا » ortaya çıkmıştır. Çoğunlukla bu « ل »'a te'kid « ن »'u eşlik eder, bazen de etmez."

2 – Kendini kınayan (haddini bilen, nedamet çeken) **nefse yemin ederim ki.**

Cumhura göre bu başka bir yemindir. Hasanü'l-Basri'den (rh) şöyle nakledilmiştir:

"Kıyamet gününe yemin etti. Fakat kendini kınayan nefse yemin etmedi." Zira o kötüleme sıfatıdır. Yemin için olan ise övgü sıfatıdır. Yani; takva hususunda taksirde bulunduğu için kendini kınayan (nefis) muttaki nefistir. Denildi ki:

"O, Âdem (as)'ın nefsidir. Kendisini cennetten çıkaran fiili için hala kendisini kınamaktadır."

Yeminin cevabı hazfedilmiştir. Yani: Siz elbette diriltileceksiniz, demektir. Delili de: *"İnsan, kendisinin kemiklerini bir araya toplayamayacağımızı sanır, öyle mi?"* ayetidir.

3 – İnsan, kendisinin kemiklerini bir araya toplayamayacağımızı sanır, öyle mi?

Yani; *"Dirilişi inkâr eden kâfir, onun kemiklerini, parçalandıktan, çürüyüp un ufak haline geldikten ve toprağa karıştıktan sonra bir araya toplayamayacağımızı sanır, öyle mi?"*

4 - Evet. Bizim, onun parmak uçlarını bile aynen eski haline getirmeye gücümüz yeter.

« بَلٰى » kelimesi, nefiyden sonra, ondaki menfiliği müspete çevirmektedir. Yani; *"Elbette onları toplarız"*, demektir.

« قَادِرِينَ », « نَجْمَعَ »'deki zamirden haldir. Yani; *"Onları önceki hali üzere toplamaya ve diriltmeye kadir olduğumuz halde onları toplarız"*, demektir. Onun parmaklarını bile küçük olmalarına rağmen dünyadaki gibi noksansız ve uygun bir biçimde düzenlemeye gücümüz yeter. Koca koca kemiklere nasıl yetmez?

5 - Fakat insan, ileriye doğru boyuna kötülük yapmak ister de,

« بَلْ يُرِيدُ الْاِنْسَانُ », « اَيَحْسَبُ » üzerine atıftır. Dolayısıyla onun gibi soru olması da mümkündür. Fakat insan gelecek zamanlarında da fıska fücura devam etmek ister, demektir.

6 - "Kıyamet günü ne zamanmış?" diye sorar.

Kıyametin kopacağına inanmayan ve hasmını sorularla sıkıştırmaya çalışan kişinin sorusudur.

7- / 8- / 9- Gelgelelim, göz kamaştığı, ay tutulduğu, güneşle ay bir araya getirildiği zaman!

"Göz kamaştığı" Hayret ve dehşetle kamaştığı.

Medeniye göre « بَرِقَ », « بَرَقَ » şeklindedir. Göz bir yere dikilip baktığı, donuklaştığı, demektir.

"Ay tutulduğu" ışığı gittiği ya da kaybolduğu. Bu:

﴿ فَخَسَفْنَا بِهِ وَبِدَارِهِ الْأَرْضَ ﴾

"Onu da evini barkını da yere batırdık." [113] ayeti gibidir.

Ebu Hayat « خَسَفَ »'yi « خُسِفَ » şeklinde meçhul okumuştur.

"Güneşle ay bir araya getirildiği zam [illegible] : batıdan birlikte doğdukları ya da ışıkları birlikte söndüğü zam [illegible] atılırlar da (deniz), Allah'ın (cc) en büyük ateşi halini alır.

10 – (İşte) **o gün insan: "Kaçacak ye** [illegible] **iyecektir.**

"İnsan" kâfir.

« الْمَفَرُّ » mastardır. Yani; *'ateşten kaçış'* demektir. Ya da aynı şekilde mü'min de korkudan dolayı *"kaçış yeri neresi?"* der. Hasanu'l Basrî bunu « مَفِرّ » şeklinde okumuştur. Bu, *"kaçış yeri"* ve *"kaçış"* manalarının her ikisine birden muhtemeldir.

11 – Hayır, Hayır! (Kaçıp) **sığınacak yer yoktur!**

"Hayır, Hayır!" kaçış talebinden mendir. Sığınacak yer yoktur, demektir.

12 – O gün varıp durulacak yer sadece Rabbinin huzurudur.

O gün kulların karar kılacakları yer ya da cennet ya da cehennem olarak ebedi kalacakları yer hassaten Allah'ın (cc) dilemesine bırakılmıştır. Dilediğini cennete, dilediğini de cehenneme sokar.

13 – O gün insana ileri götürdüğü ve geri bıraktığı ne varsa bildirilir.

O gün insana işlediği ve işlemediği amelleri haber verilir.

14 – Artık insan, kendi kendinin şahididir.

---

[113] Kasas, 81.

« بَصِيرَةٌ »; şahit, demektir. Sonundaki « ة », « عَلاَّمَةٌ » kelimesinde olduğu gibi mübalağa içindir. Ya da onu onunla (insanın) azalarını kastettiği için müennes kılmıştır. Zira onun azaları onun aleyhine şahitlik edecektir. Ya da o, onun aleyhine bir delildir. Yani; basiret, hüccet, delil demektir. Nitekim Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır:

﴿ قَدْ جَٓاءَكُمْ بَصَٓائِرُ مِنْ رَبِّكُمْ ﴾

"Doğrusu size Rabbinizden basiretler** (gönül gözleri, gerçeğin kanıtları) **geldi." [114]

Ve nitekim sen başkasına *"sen nefsinin şahidisin"* dersin.

« بَصِيرَةٌ » kelimesi müpteda olarak merfudur. « عَلَى نَفْسِه » onun öne geçmiş haberidir. Cümle « الْاِنْسَانُ »'nun haberidir. « زَيْدٌ عَلَى رَأْسِه عِمَامَةٌ » – *'Zeyd'in başında sarık var.'* sözünde olduğu gibi.

Buna göre « بَصِيرَةٌ » kelimesinin, onun başındaki görevli melek olması da mümkündür.

15 – Bir takım mazeretler ileri sürse de.

İsterse örtülerini sarkıtsın.

« مِعْذَارٌ » örtü, perde, demektir. Denildi ki:

Ne mazeret getirirse getirsin hiçbiri ondan kabul olunmaz ve onun mazeretini yalanlayan bir (melek) onun karşısına dikilir.

« مَعَاذِيرُ », « مَعْذِرَةٌ » kelimesinin çoğulu değildir. Çünkü onun çoğulu « مَعَاذِرُ »'dur. Bilakis o, onun çoğul ismidir. « الْمُنْكَرُ » ve « الْمَنَاكِيرُ » onun bir benzeridir.

❁ ❁ ❁

[114] En'am, 104.

16. — 19. ÂYETLER

لَا تُحَرِّكْ بِهِ لِسَانَكَ لِتَعْجَلَ بِهِ ﴿١٦﴾ إِنَّ عَلَيْنَا جَمْعَهُ وَقُرْاٰنَهُ
﴿١٧﴾ فَإِذَا قَرَأْنَاهُ فَاتَّبِعْ قُرْاٰنَهُ ﴿١٨﴾ ثُمَّ إِنَّ عَلَيْنَا بَيَانَهُ ﴿١٩﴾

Meali

16. *(Rasulüm!)* Onu *(vahyi)* çarçabuk almak için dilini kımıldatma.

17. Şüphe etme ki; onu toplamak *(senin kalbine yerleştirmek)* ve onu okutmak bize aittir.

18. O halde biz onu okuduğumuz zaman, sen onun okunuşunu takip et.

19. Sonra şüphen olmasın ki onu açıklamak da bize aittir.

Tefsiri

16 – (Rasulüm!) **Onu** (vahyi) **çarçabuk almak için dilini kımıldatma.**

"Onu" Kur'anı. Rasulullah (sav) kendisine vahiy nazil olduğu zaman ondan bir şey unutmamak için Cebrail henüz bitirmeden Kur'anı acele ile tekrarlıyordu. Bu sebeple ona acele kavrayıp ezber etmek ve unutmamak için:

"Cebrail okurken vahyi okumak suretiyle dilini kımıldatma" denildi. Daha sonra da:

"Şüphe etme ki onu toplamak ve okutmak bize aittir." sözüyle aceleden menedişinin sebebini bildirdi.

17 – Şüphe etme ki; onu toplamak (senin kalbine yerleştirmek) **ve onu okutmak bize aittir.**

Onu senin göğsünde toplamak ve onun okunuşunu senin dilinde var etmek, bize aittir. Burada Kur'an: kıraat (okuyuş) demektir.

﴿ وَلَا تَعْجَلْ بِالْقُرْاٰنِ مِنْ قَبْلِ اَنْ يُقْضٰٓى اِلَيْكَ وَحْيُهُ ﴾

"Sana vahyedilmesi tamamlanmayan Kur'an'ı acele ile okumaya kalkma." [115] ayeti de bunun bir benzeridir.

18 – O halde biz onu okuduğumuz zaman, sen onun okunuşunu takip et.

Yani; Cebrail (as) onu sana okuduğu zaman. Cebrail'in (as) okuyuşunu kendi okuyuşu kıldı.

"Onun okunuşunu" yani; Onun (Kur'an'ın) sana okunuşunu (ya da onun (Cebrail'in (as)) sana okuyuşunu.) demektir.

19 – Sonra şüphen olmasın ki onu açıklamak da bize aittir.

Onun manalarından herhangi bir şey sana kapalı kaldığında onu açıklamak da bize aittir.

❁ ❁ ❁

[115] Ta-Ha, 114.

20. — 30. ÂYETLER

كَلَّا بَلْ تُحِبُّونَ الْعَاجِلَةَ ﴿٢٠﴾ وَتَذَرُونَ الْاٰخِرَةَ ﴿٢١﴾ وُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ
نَاضِرَةٌ ﴿٢٢﴾ إِلٰى رَبِّهَا نَاظِرَةٌ ﴿٢٣﴾ وَوُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ بَاسِرَةٌ ﴿٢٤﴾
تَظُنُّ أَنْ يُفْعَلَ بِهَا فَاقِرَةٌ ﴿٢٥﴾ كَلَّا إِذَا بَلَغَتِ التَّرَاقِيَ ﴿٢٦﴾
وَقِيلَ مَنْ رَاقٍ ﴿٢٧﴾ وَظَنَّ أَنَّهُ الْفِرَاقُ ﴿٢٨﴾ وَالْتَفَّتِ السَّاقُ
بِالسَّاقِ ﴿٢٩﴾ إِلٰى رَبِّكَ يَوْمَئِذٍ الْمَسَاقُ ﴿٣٠﴾

Meali

20. – 21. Hayır! Gerçek şu ki siz çarçabuk geçen *(dünya hayatını ve nimetlerini)* seviyor, ahireti bırakıyorsunuz.

22. Yüzler vardır ki, o gün ışıl ışıl parıldayacaktır.

23. *(Onlar)* Rablerine bakacaklar. *(O'nu göreceklerdir).*

24. Yüzler de var ki, o gün asıktır.

25. Kendilerinin, bel kemiklerini kıran bir felakete uğratılacağını sezeceklerdir.

26. Hayır! Ne zaman ki can köprücük kemiğine dayanır.

27. "Tedavi edebilecek kimdir?" denir.

28. *(Can çekişen)* bunun gerçek bir ayrılış olduğunu onlar.

29. Ve bacak bacağa dolaşır.

30. İşte o gün sevk edilecek yer, sadece Rabbinin huzurudur.

Tefsiri

20– / 21– Hayır! Gerçek şu ki siz çarçabuk geçen (dünya hayatını ve nimetlerini) **seviyor, ahireti bırakıyorsunuz.**

"Hayır" sözü dirilişin inkârından mendir. Ya da Rasulullah (sav)'i acele etmekten men ve onun acele edişinin inkârıdır. Bunu: *"Siz çarçabuk geçen* (bu dünyayı) *seviyorsunuz."* Sözüyle teyit etmiştir. Sanki şöyle denilmiştir:

"Ey Âdemoğulları! Sizler aceleden yaratıldığınız için ve tabiatlarınız da buna göre olduğu için her şeyde acele ediyorsunuz. Bu sebeple de peşin olan dünyayı ve şehvetlerini seviyorsunuz. Ahiret yurdunu ve nimetlerini bırakıyorsunuz. Dolayısıyla da ahiret için çalışmıyorsunuz."

Medine ve Kûfe kıraat ekolüne göre her iki fiil de « تُحِبُّونَ » ve « تَذَرُونَ » şeklinde « ت » iledir.

22 – Yüzler vardır ki, o gün ışıl ışıl parıldayacaktır.

"Yüzler" onlar; mü'minlerin yüzleridir.

"Işıl ışıl parıldayacaktır" güzeldir, tazedir, demektir.

23 – (Onlar) **Rablerine bakacaklar.** (O'nu göreceklerdir.)

Keyfiyetsiz, yönsüz ve mesafe durumu olmaksızın Rablerine bakacaklar.

"Bakacaklar" sözünü Rablerinin emrini ya da sevabını beklerler şeklinde yorumlamak doğru değildir. Çünkü « نَظَرْتُ فيه » – *'Onun hakkında düşündüm.'*, « نَظَرْتُهُ » – *'ona baktım'*, « اِنْتَظَرْتُهُ » – *'onu bekledim'* denir.

« نَظَرَ » fiili « اِلَى » harfi ceriyle ancak görmek manasına müteaddî kullanılır. Ayrıca karar yurdunda beklemek de uygun değildir.

24 – Yüzler de var ki, o gün asıktır.

"asıktır" Dişler ortaya çıkacak, surat aşırı şekilde asılacak, çirkinleşecektir. Bunlar, kâfirlerin yüzleridir.

25 – Kendilerinin, bel kemiklerini kıran bir felakete uğratılacağını sezeceklerdir.

Kendilerine, omurga kemiklerini kıracak şiddette çok belalı bir işin yapılacağını beklerler.

26 – Hayır! Ne zaman ki can köprücük kemiğine dayanır.

"Hayır" Ahirete karşı dünyayı tercihi mendir. Sanki şöyle denilmiştir. "Bundan geri durun ve sizi peşin olan dünya hayatından koparıp sonsuza dek baki kalacağınız ahiret hayatına intikal ettirecek olan önünüzdeki ölüme karşı uyanık olun."

"Can" yani; ruh, zikri geçmese de bu (yorum) caizdir. Çünkü ayet buna delalet etmektedir. « التَّرَاقِيَ » kelimesi « تَرْقُوَة » kelimesinin çoğuludur. Boyun dibinden kollara doğru uzanan köprücük kemikleridir.

27 – "Tedavi edebilecek kimdir?" denir.

Hafs « مَنْ » üzerinde hafif bir duruş (sekte) yapmaktadır. Yani; ölmek üzere olan kişi ile etrafındakiler birbirlerine *"Hanginiz onu ona isabet eden bu durumdan kurtarır?"* derler.

« رَاقٍ » ikinci babtan gelen « رُقْيَةٌ » kelimesindendir.

(« رُقْيَةٌ »; Hasta yanında şifa için okunan ayet, dua ve sairedir). Ya da o, meleklerin sözündendir. Yani:

"Hanginiz onun ruhunu alıp götürecektir. Rahmet melekleri mi, yoksa azap melekleri mi?" demektir. Bu da dördüncü babtan gelen « الرُّقِيّ » kelimesindendir.

28 – (Can çekişen) **bunun gerçek bir ayrılış olduğunu onlar.**

Can çekişen kişi, başına gelen bu şeyin sevilen dünyadan ayrılış olduğuna yakinen inanır.

29 – Ve bacak bacağa dolaşır.

Ölümü anında ayakları eğilip büzülür. Said b. Müseyyeb'in şöyle dediği nakledilmiştir:

"Onlar, kefenine sarıldığı zaman ki ayaklarıdır." Denildi ki:

"Bacak kelimesi şiddetten kinaye olmak üzere kullanılmıştır. Dünyadan ayrılış derdiyle ahirete yöneliş elemi birbiriyle çarpıştığı zaman demektir." İbni Abbas (ra)'dan şöyle nakledilmiştir:

"O ikisi iki düşüncedir. Aile ve çocuk düşüncesi, tek ve Samed (olan Allah'a) *gidiş düşüncesi."*

30 – İşte o gün sevk edilecek yer, sadece Rabbinin huzurudur.

« اَلْمَسَاقُ », « سَاقَ » fiilinin mastarıdır. Yani; kulların sevki Allah'ın (cc) emrettiği yeredir. Ya cennete ya da cehenneme.

❁ ❁ ❁

31. — 40. ÂYETLER

فَلَا صَدَّقَ وَلَا صَلّٰىۙ ﴿٣١﴾ وَلٰكِنْ كَذَّبَ وَتَوَلّٰىۙ ﴿٣٢﴾ ثُمَّ ذَهَبَ
اِلٰٓى اَهْلِه۪ يَتَمَطّٰىۜ ﴿٣٣﴾ اَوْلٰى لَكَ فَاَوْلٰىۙ ﴿٣٤﴾ ثُمَّ اَوْلٰى لَكَ
فَاَوْلٰىۜ ﴿٣٥﴾ اَيَحْسَبُ الْاِنْسَانُ اَنْ يُتْرَكَ سُدًىۜ ﴿٣٦﴾ اَلَمْ يَكُ
نُطْفَةً مِنْ مَنِيٍّ يُمْنٰىۙ ﴿٣٧﴾ ثُمَّ كَانَ عَلَقَةً فَخَلَقَ فَسَوّٰىۙ ﴿٣٨﴾
فَجَعَلَ مِنْهُ الزَّوْجَيْنِ الذَّكَرَ وَالْاُنْثٰىۜ ﴿٣٩﴾ اَلَيْسَ ذٰلِكَ بِقَادِرٍ
عَلٰٓى اَنْ يُحْـيِيَ الْمَوْتٰى ﴿٤٠﴾

Meali

31. İşte o, *(peygamberin getirdiğini)* tasdik etmemiş, namaz da kılmamıştı.

32. Aksine, yalan saymış ve yüz çevirmişti.

33. Sonra da çalım sata sata yürüyerek kendi ehline *(taraftarlarına)* gitmişti.

34. Layıktır *(o azap)* sana, layık!

35. Evet. Layıktır sana *(o azap)* layık!

36. İnsan, kendisinin başıboş bırakılacağını mı sanır?

37. O, *(döl yatağına)* akıtılan meninin içinden bir nutfe *(sperm)* değil miydi?

38. Sonra *(nutfe)* kan pıhtısı olmuş, derken Allah onu *(insan biçiminde)* yaratıp şekillendirmişti.

39. Ondan da iki eşi, yani erkek ve dişiyi var etmişti.

40. Peki *(bunları yapan)* Allah'ın ölüleri tekrar diriltmeye gücü yetmez mi? *(Elbette yeter.)*

Tefsiri

31 – İşte o, (peygamberin getirdiğini) **tasdik etmemiş, namaz da kılmamıştı.**

﴿ أَيَحْسَبُ الْاِنْسَانُ اَلَّنْ نَجْمَعَ عِظَامَهُ ﴾

"İnsan kendisinin kemiklerini bir araya toplayamayacağımızı mı sanıyor?" [116] ayetindeki insan; Peygamberi ve Kur'an'ı tasdik etmemiş, (yahut malını tasadduk etmemiş, zekat vermemiş) namaz da kılmamıştı.

32 – Aksine, yalan saymış ve yüz çevirmişti.

Üstelik Kur'an'ı yalanlamış, imana arkasını dönmüştür.

33 – Sonra da çalım sata sata yürüyerek kendi ehline (taraftarlarına) **gitmişti.**

« يَتَمَطّٰى »'nın aslı « يَتَمَطَّطُ »'dur. (Birbirine benzer üç harf bir araya geldiği için « ط », « ى »'ya dönüştürülmüştür) sünüyor, yayılıyor, demektir. Çünkü kibirle salına salına yürüyen kişi ayağını gererek atar.

34 – Layıktır (o azap) **sana, layık!**

Kahrol, helak ol manasına, hoşlanmadığı bir şeyle karşılaşması için bedduadır.

35 – Evet. Layıktır sana (o azap) **layık!**

Te'kid için tekrar etti. Sanki şöyle dedi:

"Kahrol. Kahrol. Sonra yine kahrol, kahrol." Denildi ki:

"Bu, ölüm günü kahrol, kabirde kahrol, diriliş zamanı kahrol ve cehennemde kahrol demektir."

36 – İnsan, kendisinin başıboş bırakılacağını mı sanır?

Kâfir, başıboş bırakılacağını, şer'i emir ve nehiylerle mükellef kılınmayacağını ve öldükten sonra diriltilip cezalandırılmayacağını mı sanıyor.

---

[116] Kıyame, 3.

37 – O, (döl yatağına) **akıtılan meninin içinden bir nutfe** (sperm) **değil miydi?**

İbni Amir ve Hafs'a göre « يُمْنَى », « ى » iledir. Yani; rahime meni akıtılmaktadır. « ت » ile olduğunda (zamir) « نُطْفَة »'e dönmektedir.

38 – Sonra (nutfe) **kan pıhtısı olmuş, derken Allah onu** (insan biçiminde) **yaratıp şekillendirmişti.**

Sonra meni kırk gün sonra donmuş bir kan parçası (kan pıhtısı) olmuş. Daha sonra Allah (cc) ondan düzenli biçimli bir insan yaratmıştır.

39 – Ondan da iki eşi, yani erkek ve dişiyi var etmişti.

Yani; meniden erkek ve dişi iki sınıf inan çıkarmıştır, demektir.

40 – Peki (bunları yapan) **Allah'ın ölüleri tekrar diriltmeye gücü yetmez mi?** (Elbette yeter.)

Bütün bu şeyleri yapan (Allah (cc)) tekrar diriltmeye kadir değil mi? Rasulullah (sav) bu ayeti okuduğunda:

"Seni noksan sıfatlardan tenzih ederim. Elbette (kadirsin.)" buyurdu.

Allahu A'lem.

❁ ❁ ❁

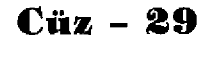

Sûre - 76

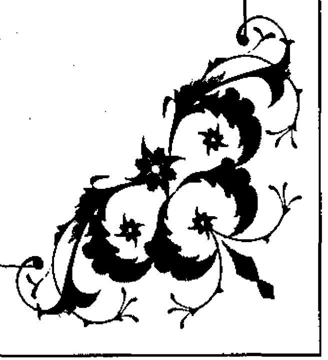
İNSAN SÛRESİ

Bu sûre Medine'de nazil olmuştur; 31 âyettir.

Cüz - 29

1. — 22. ÂYETLER

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

هَلْ اَتٰى عَلَى الْاِنْسَانِ حِينٌ مِنَ الدَّهْرِ لَمْ يَكُنْ شَيْـًٔا مَذْكُورًا .
﴿١﴾ اِنَّا خَلَقْنَا الْاِنْسَانَ مِنْ نُطْفَةٍ اَمْشَاجٍ نَبْتَلِيهِ فَجَعَلْنَاهُ
سَمِيعًا بَصِيرًا ﴿٢﴾ اِنَّا هَدَيْنَاهُ السَّبِيلَ اِمَّا شَاكِرًا وَاِمَّا كَفُورًا
﴿٣﴾ اِنَّا اَعْتَدْنَا لِلْكَافِرِينَ سَلَاسِلَا۟ وَاَغْلَالًا وَسَعِيرًا ﴿٤﴾ اِنَّ
الْاَبْرَارَ يَشْرَبُونَ مِنْ كَاْسٍ كَانَ مِزَاجُهَا كَافُورًا ﴿٥﴾ عَيْنًا
يَشْرَبُ بِهَا عِبَادُ اللّٰهِ يُفَجِّرُونَهَا تَفْجِيرًا ﴿٦﴾ يُوفُونَ بِالنَّذْرِ
وَيَخَافُونَ يَوْمًا كَانَ شَرُّهُ مُسْتَطِيرًا ﴿٧﴾ وَيُطْعِمُونَ الطَّعَامَ عَلٰى
حُبِّهِ مِسْكِينًا وَيَتِيمًا وَاَسِيرًا ﴿٨﴾ اِنَّمَا نُطْعِمُكُمْ لِوَجْهِ اللّٰهِ لَا
نُرِيدُ مِنْكُمْ جَزَٓاءً وَلَا شُكُورًا ﴿٩﴾ اِنَّا نَخَافُ مِنْ رَبِّنَا يَوْمًا
عَبُوسًا قَمْطَرِيرًا ﴿١٠﴾ فَوَقٰيهُمُ اللّٰهُ شَرَّ ذٰلِكَ الْيَوْمِ وَلَقّٰيهُمْ نَضْرَةً
وَسُرُورًا ﴿١١﴾ وَجَزٰيهُمْ بِمَا صَبَرُوا جَنَّةً وَحَرِيرًا ﴿١٢﴾ مُتَّكِـِٔينَ
فِيهَا عَلَى الْاَرَٓائِكِ لَا يَرَوْنَ فِيهَا شَمْسًا وَلَا زَمْهَرِيرًا ﴿١٣﴾
وَدَانِيَةً عَلَيْهِمْ ظِلَالُهَا وَذُلِّلَتْ قُطُوفُهَا تَذْلِيلًا ﴿١٤﴾ وَيُطَافُ

عَلَيْهِمْ بِاٰنِيَةٍ مِنْ فِضَّةٍ وَاَكْوَابٍ كَانَتْ قَوَارِيرَا ﴿١٥﴾ قَوَارِيرَ مِنْ
فِضَّةٍ قَدَّرُوهَا تَقْدِيرًا ﴿١٦﴾ وَيُسْقَوْنَ فِيهَا كَاْسًا كَانَ مِزَاجُهَا
زَنْجَبِيلًا ﴿١٧﴾ عَيْنًا فِيهَا تُسَمّٰى سَلْسَبِيلًا ﴿١٨﴾ وَيَطُوفُ عَلَيْهِمْ
وِلْدَانٌ مُخَلَّدُونَ اِذَا رَاَيْتَهُمْ حَسِبْتَهُمْ لُؤْلُؤًا مَنْثُورًا ﴿١٩﴾ وَاِذَا
رَاَيْتَ ثَمَّ رَاَيْتَ نَعِيمًا وَمُلْكًا كَبِيرًا ﴿٢٠﴾ عَالِيَهُمْ ثِيَابُ سُنْدُسٍ
خُضْرٌ وَاِسْتَبْرَقٌ وَحُلُّوا اَسَاوِرَ مِنْ فِضَّةٍ وَسَقٰيهُمْ رَبُّهُمْ شَرَابًا
طَهُورًا ﴿٢١﴾ اِنَّ هٰذَا كَانَ لَكُمْ جَزَاءً وَكَانَ سَعْيُكُمْ مَشْكُورًا ﴿٢٢﴾

Meali

1. İnsanın üzerinden henüz kendisinin anılan bir şey olmadığı uzun bir süre geçmedi mi?

2. Gerçekten biz insanı katışık bir nutfeden *(erkek ve kadının dölünden)* yarattık. Onu imtihan edelim diye kendisini işitir ve görür kıldık.

3. Şüphesiz ki biz ona *(doğru)* yolu gösterdik. İster şükredici olsun ister nankör.

4. Doğrusu biz kâfirler için zincirler, demir halkalar ve alevli bir ateş hazırladık.

5. İyiler ise, kâfur katılmış bir kadehten *(cennet şarabını)* içerler.

6. *(Bu)* Allah'ın has kullarının içtikleri ve istedikleri yere akıttıkları bir pınardır.

7. Onlar, verdikleri sözü yerine getirirler. Fenalığı oldukça yaygın olan bir günden korkarlar.

8. Onlar, kendi canları çekmesine rağmen yemeği, yoksula, yetime ve esire yedirirler.

9. "Biz size Allah rızası için yemek yediriyoruz. Binaenaleyh sizden ne bir karşılık ne de bir teşekkür bekliyoruz."

10. "Biz, sert ve belalı bir günde Rabbimizden *(O'nun azabına uğramaktan)* korkarız" *(derler.)*

11. İşte bu yüzden Allah onları o günün fenalığından esirger. *(yüzlerine)* parlaklık, *(gönüllerine)* sevinç verir.

12. Sabretmelerine karşılık onlara cenneti ve *(cennetteki)* ipekleri lütfeder.

13. Orada koltuklara kurulmuş olarak bulunurlar. Ne yakıcı sıcak görürler orada, ne de dondurucu soğuk.

14. *(Cennet ağaçlarının)* gölgeleri, üzerlerine sarkar. Kolayca koparılabilen meyveleri istifadelerine sunulur.

15. – 16. Yanlarında gümüş kaplar ve billur kâselerle, gümüşi beyazlıkta *(billur gibi)* şeffaf kupalarda dolaştırılır ki *(cennet sakinleri, bunlara dolduracakları cennet şarabını, cennetteki insanların iştihaları)* ölçüsünce tayin ve takdir ederler.

17. Onlara *(cennettekilere)* orada bir kâseden içirilir ki *(bu şarabın)* karışımında zencefil vardır.

18. *(Bu şarap)* orada bir pınardandır ki adına selsebil denir.

19. O insanların etrafında öyle ölümsüz geç nedimler dolaşır ki, onları gördüğünde kendilerini, etrafa saçılıp dağılmış inciler sanırsın.

20. Ne yana bakarsan bak *(yığınla)* nimet ve ulu bir saltanat görürsün.

21. Üzerlerinde yeşil renkli ince ipek ve kalın parlak atlastan elbiseler vardır. Gümüş bilezikler takınmışlardır. Rableri onlara tertemiz bir içki içirir.

22. "Bu sizin için bir mükâfattır. Sizin gayretiniz karşılığını bulmuştur."

Tefsiri

1 – İnsanın üzerinden henüz kendisinin anılan bir şey olmadığı uzun bir süre geçmedi mi?

"İnsan" Âdem (as).

"Uzun bir süre" O'na ruhun üfürülmesinden önce kırk yıl çamurdan sade bir suretti.

"Anılan bir şey olmadığı" ismi anılmadığı, onunla ne murat edildiği bilinmediği, demektir. Çünkü üzerinden zaman geçmiş bir çamurdu. Şayet mevcut olmasaydı. Üzerinden uzun zaman geçmiş diye vasıflandırılmazdı.

« لَمْ يَكُنْ شَيْئًا مَذْكُورًا » cümlesi « الْاِنْسَانَ »'dan hal olmak üzere mahallen mansuptur. Yani onun üzerinden anılan bir şey olmadığı halde uzun bir zaman geçmiştir, demektir.

2 – Gerçekten biz insanı katışık bir nutfeden (erkek ve kadının dölünden) **yarattık. Onu imtihan edelim diye kendisini işitir ve görür kıldık.**

"İnsanı" yani; Âdemoğlunu. *"Birinci ayetteki 'insan' kelimesiyle de Âdemoğlu kastedilmiştir."* denildi. Buna göre *"uzun bir süre"*den maksat da onun, insanlar arasında anılan bir şey oluncaya kadar ana karnında durma müddetidir.

« اَمْشَاجٍ » – *'karışık'* kelimesi sıfat ya da « نُطْفَةٍ »'den bedeldir. Yani; *"Erkek ve dişinin sularının karıştığı nutfe."* demektir.

« مَشَجَهُ » – *'bir şeyi diğerine katmak'* ve « مَزَجَهُ » aynı manayadır.

« نُطْفَةٌ اَمْشَاجٌ », « بُرْمَةٌ اَعْشَارٌ » – *'kırık çömlek'* sözü gibidir. O, tekil bir lafızdır, çoğul değildir. Bu sebeple de tekil olan bir kelimeye sıfat olmuştur.

« نَبْتَلِيهِ » haldir. Yani; Onu, emretmek ve nehyetmek suretiyle denemeyi murat ederek yarattık, demektir. Bu sebeple de onu kulak ve göz sahibi kıldık.

3 – Şüphesiz ki biz ona (doğru) **yolu gösterdik. İster şükredici olsun ister nankör.**

Akli ve nakli delillerle ona hidayet yolunu açıkladık. İster mü'min olsun ister kâfir.

« إِمَّا شَاكِرًا وَإِمَّا كَفُورًا » ikisi de « هَدَيْنَاهُ »'deki « هـ »'den haldir. Yani; şükür de etse nankörlük de etse biz onu her iki halde de doğru yola hidayet ettik, demektir.

Ya da « السَّبِيلَ »'den haldirler. Yani; Biz ona yolu, şükür yolu ya da inkâr yolu olarak tarif ettik, bildirdik, demektir. Yolun şükür ve inkâr ile vasıflandırılması mecazdır. Her iki gurubu da zikredince bundan sonra onlar için hazırladıklarını zikretti, şöyle buyurdu.

4 – Doğrusu biz kâfirler için zincirler, demir halkalar ve alevli bir ateş hazırladık.

« سَلَاسِلَا », « سِلْسِلَةٌ » – *"zincir"* kelimesinin çoğuludur.

Hafs, Mekke kıraat imamları, Ebu Amr ve Hamza'ya göre tenvinsizdir. Diğerlerine göre « أَغْلَالًا وَسَعِيرًا » kelimelerine uygun düşmesi için tenvinlidir. Zira uygunluk için gayri munsarıfın sarfı (cer ve tenvin olması) caizdir. « وَأَغْلَالًا », « غُلٌّ » – *'demir halka'* kelimesinin çoğuludur. « سَعِيرٌ »; *'tutuşturulmuş ateş'* demektir.

5 – İyiler ise, kâfur katılmış bir kadehten (cennet şarabını) **içerler.**

« أَبْرَارٌ », « بِرٌّ » ya da « بَارٌّ » kelimesinin çoğuludur. « رَبٌّ », « أَرْبَابٌ », « شَاهِدٌ », « أَشْهَادٌ » kelimelerinde olduğu gibi, onlar; imanlarında samimi olanlardır.

Ya da onlar, karıncayı (bile) incitmeyenler ve gönüllerinde kötülük taşımayanlardır.

"Kadehten içerler" şarap kadehinden içerler. Şarabın kendisi *"Ke's* (kadeh)*"* diye adlandırılmıştır. İçinde şarap olan bardağa *"ke's"* denir.

"Kâfur –suyu– *karıştırılmış şaraptan içerler."*

Kâfur: Cennette bir kaynağın adıdır. Suyu (dünyadaki) kâfur gibi beyaz, güzel, kokulu ve serindir.

6 – (Bu) Allah'ın has kullarının içtikleri ve istedikleri yere akıttıkları bir pınardır.

« عَيْنًا », « كَافُورًا »'dan bedeldir. « بِهَا », « مِنْهَا » – *'ondan'* demektir.

Ya da « ب » zaittir. Ya da o mana üzerine hamledilmiştir. Yani; *'Onlarla lezzet alınır ve onlarla kanılır'*, demektir.

İlk olarak « مِنْ » harfi ceriyle zikretti, ikinci olarak da « ب » harfi ceriyle zikretti. Çünkü *"ke's"* içmelerinin başlangıcı ve sonunun evvelidir.

"Pınar" a gelince, onlar içeceklerini orada karıştırırlar. Sanki şöyle denilmiştir: *"Allah'ın has kulları onlarla (kadehlerle) şarap içerler. Onu konaklarından, nereye isterlerse oraya kolayca akıtırlar, bu onlara imkânsız gelmez."*

7 – Onlar, verdikleri sözü yerine getirirler. Fenalığı oldukça yaygın olan bir günden korkarlar.

"Verdikleri sözü" kendilerine vacip kıldıkları şeyi. Bu, *"Onlar niçin bununla rızıklandırıldılar?"* diye soran kişiye cevaptır. Adaklarına karşı vefa gösterirler sözü, onların vaciplerin edasına riayet ettiklerine dair nitelendirilmelerinde mübalağadır. Çünkü Allah rızası için kendi nefsine gerekli kıldığı bir şeyi yerine getiren kişi, Allah'ın (cc), kendisine yüklediği şeyi daha çok önem vererek yerine getirir.

"Fenalığı..." musibetleri.

« مُسْتَطِيرًا », *'yaygın'* demektir. « اِسْتَطَارَ الْفَجْرُ » – *'fecir yayıldı'* sözündendir.

8 – Onlar, kendi canları çekmesine rağmen yemeği, yoksula, yetime ve esire yedirirler.

Yemeği, sevmelerine, iştihalarına ve ona olan ihtiyaçlarına rağmen, (başkalarına) yedirirler. Ya da yemeği, Allah'ı (cc) sevdikleri için (ya da Allah (cc) yedirmeyi sevdiği için) yedirirler.

"Yoksula" fakire, kazanmaktan aciz olana...

"Yetime" babası olmayan küçüğe.

"Esire" mahpusa, köleye ya da başkasına. Daha sonra yedirme sebebini açıkladılar ve şöyle dediler.

9 – "Biz size Allah rızası için yemek yediriyoruz. Binaenaleyh sizden ne bir karşılık ne de bir teşekkür bekliyoruz."

Yani; Allah'ın (cc) sevabını talep için size yediriyoruz, demektir.

Ya da bu, onların kalplerindeki (niyetlerinin) Allah Azze ve Celle tarafından açıklanmasıdır. Çünkü Allah Teâlâ, onlar bir şey söylemeseler de onu bilir ve onları över. Binaenaleyh buna karşı sizden hiçbir hediye istemiyoruz. Övgü de beklemiyoruz.

« شُكُورًا », « شُكْرٌ » gibi mastardır.

10 – "Biz, sert ve belalı bir günde Rabbimizden (O'nun azabına uğramaktan) **korkarız"** (derler.)

Yani; sadakaya karşı karşılık isteme sebebiyle Allah'ın (cc) azabına maruz kalmaktan korktuğumuz için sizden karşılık beklemiyoruz, demektir.

Ya da biz Rabbimizden korkuyoruz. Dolayısıyla da bu korkudan emin olalım diye O'nun rızası için tasadduk ediyoruz, demektir.

"Sert ve belalı bir günde" « نَهَارُكَ صَائِمٌ » – *'günün oruçludur'* sözü de bunun bir benzeridir.

« قَمْطَرِيرًا »; *'kaşlarını çatmış, aşırı derecede çirkin, asık suratlı'* demektir.

11 – İşte bu yüzden Allah onları o günün fenalığından esirger. (yüzlerine) **parlaklık,** (gönüllerine) **sevinç verir.**

O günün şiddetlerinden, musibetlerinden Allah onları korur. Günahkârların abus suratına bedel onların yüzlerine sevinç verir.

12 – Sabretmelerine karşılık onlara cenneti ve (cennetteki) **ipekleri lütfeder.**

Başkalarını nefislerine tercih etmeleri ve mahrumiyetlere katlanmaları sebebiyle Allah onları, cennetle, ipekle mükâfatlandırmıştır.

Bu ayet, Ali, Fatıma ve onların cariyesi Fıdda (ra) hakkında nazil olmuştu. Hasan ve Hüseyin (rhma) hastalanınca üç gün oruç tutmayı nezrettiler. Ali (ra) bir Yahudi'den üç sa' arpa borç aldı. Fatıma (rha) da her gün o arpadan bir sa' öğüttü ve ekmek yaptı. Üç akşam miskini, yetimi ve esiri kendilerine tercih ettiler. Bunu onlara bağışladılar. Ve iftar vaktinde sudan başka bir şey yemediler.

"Cennet"; içinde afiyetle yiyip içecekleri bostan.

"İpek"; güzel, zarif, parlak giyecekler.

13 – Orada koltuklara kurulmuş olarak bulunurlar. Ne yakıcı sıcak görürler orada, ne de dondurucu soğuk.

« مُتَّكِئِينَ », « جَزٰيهُمْ »'deki « هُمْ »'den haldir.

"Orada..." cennette.

« الْأَرَآئِكِ », « الْأَرِيكَةُ »'nun çoğuludur. *'Gelin odasına kurulan divan, donatılmış koltuk'*, demektir.

« لَا يَرَوْنَ », « مُتَّكِئِينَ »'deki merfu zamirden haldir. Yani; *'cennette ne güneş* (sıcak) *ne de soğuk görmedikleri halde'*, demektir. Çünkü orada güneş yoktur, soğuk da yoktur. Onun gölgesi devamlıdır. Havası mutedildir. Ne güneşin yakıcı harareti, ne de soğuğun eziyet veren şiddeti vardı. Nitekim hadisi şerifte şöyle buyrulmuştur.

"Cennetin havası mutedildir. Ne sıcaktır, ne de soğuk."

« زَمْهَرِير »; şiddetli soğuk demektir.

« زَمْهَرِيرًا » kelimesinin ay olduğu da söylendi. Yani; cennet aydınlıktır. Orada ne güneşe ne de aya ihtiyaç duyulmaz, demektir.

14 – (Cennet ağaçlarının) **gölgeleri, üzerlerine sarkar. Kolayca koparılabilen meyveleri istifadelerine sunulur.**

Ağaçlarının gölgesi onlara yakındır.

« وَدَانِيَةً », « جَنَّةً » üzerine atfedilmiştir. Yani; ağaçlarının gölgeleri kendilerine yakın bir başka cennet daha vardır, demektir. Sanki onlara iki cennet vaad edildi. Çünkü onlar:

"Biz Rabbimizden korkarız" ayetinde korkuyla nitelendirildiler. Onlar için de Allahu Teâlâ:

﴿ وَلِمَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهِ جَنَّتَانِ ﴾

"Rabbinin makamından korkanlar için iki cennet vardır."[117] buyurdu.

Ayakta olanın da, oturanın da, yatanın da istifadesine sunulmuştur.

« وَذُلِّلَتْ », « دَانِيَةً » kelimesinden haldir. Yani, O'nun ağaçlarını gölgeleri, meyveleri onların istifadesine sunulmuş olduğu halde onlara yakındır, demektir.

Ya da « ذُلِّلَتْ », « دَانِيَةً » üzerine atfedilmişitr. Yani; gölgeleri onlara yakındır ve meyveleri istifadelerine sunulmuştur.

« قُطُوفٌ », « قِطْفٌ » kelimesinin çoğuludur.

15– / 16– Yanlarında gümüş kaplar ve billur kâselerle, gümüşi beyazlıkta (billur gibi) **şeffaf kupalarda dolaştırılır ki** (cennet sakinleri, bunlara dolduracakları cennet şarabını, cennetteki insanların iştihaları) **ölçüsünce tayin ve takdir ederler.**

Yani; Onların hizmetçileri onların etrafında şarap kadehlerini dolaştırırlar.

« الْاٰنِيَةُ », « اِنَاءٌ » kelimesinin çoğuludur. O da su kabı, demektir.

"Kâseler" yani; gümüş kâseler.

« اَكْوَابٌ », « كُوبٌ » kelimesinin çoğuludur. O da; tutamağı olmayan ibriktir.

« كَانَتْ », tam fiildir. Yani; yaratıldı. Allah'ın (cc) yaratmasıyla kadehler olarak meydana geldi, demektir.

« قَوَارِيرَا » hal olmak üzere mansuptur.

[117] Rahmân, 46.

"Gümüş kaplar" yani; gümüşten yaratılmıştır. O, gümüşün beyazlığını ve güzelliğini; camında, berraklığını ve şeffaflığını kendisinde toplamıştır. Dolayısıyla içindeki şarap dışından görünmektedir. İbni Abbas (ra) şöyle demiştir:

"Her yerin kadehi kendi toprağındandır. Cennetin zemini (toprağı) *de gümüştür."*

Nafi, Kısaî ve Ebu Bekir rivayetine göre de Asım her iki « قَوَارِيرًا »'yı tenvinli okumuşlardır. Hamza, İbni Amir, Ebu Amr ve Hafs her ikisinde de tenvinsiz okumuşlardır.

İbni Kesir ise birinciyi tenvinli okumuştur. Birinci de tenvinli okunması önceki ve sonraki ayet sonlarına uygunluk içindir. İkincide tenvinli okunması ise birinciye tabi olduğu içindir. Birincide duruş « ا »'dir. (İkinci de değil). Bunun sağlam güvenilir bir görüş olmadığı, çünkü ikincisinin birinciden bedel olduğu da söylenmiştir.

« قَدَّرُوهَا تَقْدِيرًا », « قَوَارِيرَ مِنْ فِضَّةٍ »'in sıfatıdır. Yani; onu, cennet ehli istedikleri özel şekillerde tayin ve takdir etmiştir, demektir. Dolayısıyla ayette de kendilerine ikram olarak takdir ettikleri gibi gelmiştir. Ya da sakiler, onları içenlerin kanabilecekleri miktarda takdir ederler. Bu da onlar için daha leziz ve daha hafiftir. Mücahit'ten:

"Ne fazla ne de eksik takdir ederler" diye nakledilmiştir.

17 – Onlara (cennettekilere) **orada bir kâseden içirilir ki** (bu şarabın) **karışımında zencefil vardır.**

O ebrara (iyi kişilere) cennette şarap içirilir.

« عَيْنًا », « زَنْجَبِيلًا »'den bedeldir.

18 – (Bu şarap) **orada bir pınardandır ki adına selsebil denir.**

"Orada" cennette. Bu pınara selsebil denir. Oradaki zencefilin tadından dolayı pınar zencebil diye adlandırılmıştır. Araplar onu lezzetli ve

tatlı bulurlardı. Son derece akıcı ve içimi kolay olduğu için « سَلْسَبِيلًا » denilmiştir. Ebu Ubeyde:

"Bu (selsebil)*; tatlı, hoş su, demektir."* demiştir.

19 – O insanların etrafında öyle ölümsüz genç nedimler dolaşır ki, onları gördüğünde kendilerini, etrafa saçılıp dağılmış inciler sanırsın.

"Genç nedimler" Allah'ın (cc), mü'minlerin hizmeti için yarattığı gılmanlar. Ya da onlar; kâfirlerin çocuklarıdır ki Allah (cc) onları cennet halkı için hizmetçi kılmıştır.

"Ölümsüz" onlar ölmezler. Onları gördüğünde güzellikleri, renklerinin parlaklığı ve o ebrarın meclislerinde (hizmet ettikleri için şuraya buraya) dağılmaları sebebiyle onları etrafa saçılmış inciler sanırsın. Özellikle saçılmış dedi. Çünkü dağınık olan inciler göze, bir araya düzgünce getirilmiş incilerden daha hoş görünür.

20 – Ne yana bakarsan bak (yığınla) **nimet ve ulu bir saltanat görürsün.**

« ثَمَّ » zarftır. Yani cennette demektir. Görülen her şeyi kapsasın diye « رَأَيْتَ »'nin ne zahiri ne de takdir edilmiş bir mef'ulu yoktur. Takdir şöyledir:

"Cennette, gördüğünde yığınla nimet ve geniş bir mülk görürsün."

Rivayet edildiğine göre cennet halkının en düşük mertebede bulunanı bin yıllık mesafesi bulunan mülkünü görür. En uzağını da en yakını gördüğü gibi görür. Denildi ki:

"Ulu bir saltanat"tan maksat zamanla helake uğramayan bir mülktür."

Ya da onlar için orada diledikleri vardır, demektir. Yahut da:

"Melekler anlara selam verirler. Ve onların yanına girmek için onlardan izin isterler." demektir.

21 – Üzerlerinde yeşil renkli ince ipek ve kalın parlak atlastan elbiseler vardır. Gümüş bilezikler takınmışlardır. Rableri onlara tertemiz bir içki içirir.

« عَلَيْهِمْ », « يَطُوفُ عَلَيْهِمْ »'deki zamirden hal olmak üzere mansuptur. Yani; üzerlerinde (ebrarın üzerinde) yeşil renkli ince ve kalın elbiseler olduğu halde genç nedimler onların etrafında dolanırlar demektir.

Medine kıraatı ve Hamza'ya göre müpteda olmak üzere « عَلَيْهِمْ » şeklinde sükûn iledir. Haberi « ثِيَابُ سُنْدُسٍ »'dir. Yani, üzerlerindeki elbiseler ince zarif ipekten yeşil kisvelerdir.

« خُضْرٌ », « أَخْضَرُ » kelimesinin çoğuludur.

« إِسْتَبْرَقٌ »; kalın ipektir.

Nafî ve Hafs « خُضْرٌ » ve « إِسْتَبْرَقٌ » kelimelerini « ثِيَابُ » üzerine hamlen merfu okumuşlardır. Hamza ve Ali « سُنْدُسٍ » üzerine hamlen mecrur okumuşlardır. Diğerleri ise ilkini merfu, ikincisini mecrur ya da ilkini mecrur ikincisini merfu okumuşlardır. « وَحُلُّوا », « وَيَطُوفُ » üzerine atıftır. Hac suresinde şöyle buyrulmuştur:

﴿ يُحَلَّوْنَ فِيهَا مِنْ أَسَاوِرَ مِنْ ذَهَبٍ وَلُؤْلُؤًا ﴾

"Orada altın bilezikler ve inciler takınırlar." [118]

İbni Müseyyeb şöyle demiştir:

"Cennet ehlinden hiç kimse yoktur ki kolunda üç bilezik olmasın. Biri gümüşten, diğeri altından, bir diğeri de incidendir."

"Rableri onlara tertemiz bir içki içirir." İçirme işi, onların şerefini yükseltmek ve tahsis için Allah'a (cc) nispet edildi. Denildi ki:

Melekler onlara içeceklerini arz ederler de onlar onlardan kabulden imtina ederler ve *"Hakikaten almamız uzun bir müddet tuttu"* derler. Bunun üzerine bir de bakarlar ki kâseler onları tutan bir el olmaksızın gaybten kendilerine sunulmuş, dudaklarıyla buluşmuştur.

[118] Hacc, 23; Fatır, 33.

"Tertemiz bir içki" Dünya şarabı gibi necis değil. Çünkü onun necis olması şeraitledir, akılla değil. Orada teklif yoktur. Ya da çünkü sıkılmadı ki kirli eller ona dokunmuş ve kirli ayaklar onu çiğnemiş olsun, Cennet halkına şöyle denir:

22 - "Bu sizin için bir mükâfattır. Sizin gayretiniz karşılığını bulmuştur."

Bu nimetler, amellerinizin karşılığı olarak sizindir. Sizin gayretiniz katımızda övgüye, kabule ve rızaya mazhar olmuştur. Yoksula, yetime ve esire *"Sizden hiçbir karşılık ve hiçbir teşekkür beklemiyoruz."* diyordunuz. (işte onun karşılığını bizzat ben veriyorum.)

❁ ❁ ❁

23. — 31. ÂYETLER

إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا عَلَيْكَ الْقُرْاٰنَ تَنْزِيلاًۚ ﴿٢٣﴾ فَاصْبِرْ لِحُكْمِ رَبِّكَ
وَلَا تُطِعْ مِنْهُمْ اٰثِمًا اَوْ كَفُورًاۚ ﴿٢٤﴾ وَاذْكُرِ اسْمَ رَبِّكَ بُكْرَةً
وَاَصِيلاًۚ ﴿٢٥﴾ وَمِنَ الَّيْلِ فَاسْجُدْ لَهُ وَسَبِّحْهُ لَيْلاً طَوِيلاً ﴿٢٦﴾
إِنَّ هٰٓؤُلَٓاءِ يُحِبُّونَ الْعَاجِلَةَ وَيَذَرُونَ وَرَٓاءَهُمْ يَوْمًا ثَقِيلاً ﴿٢٧﴾
نَحْنُ خَلَقْنَاهُمْ وَشَدَدْنَٓا اَسْرَهُمْۚ وَإِذَا شِئْنَا بَدَّلْنَٓا اَمْثَالَهُمْ
تَبْدِيلاً ﴿٢٨﴾ إِنَّ هٰذِهِ تَذْكِرَةٌۚ فَمَنْ شَٓاءَ اتَّخَذَ إِلٰى رَبِّهِ سَبِيلاً ﴿٢٩﴾
وَمَا تَشَٓاؤُنَ إِلَّٓا اَنْ يَشَٓاءَ اللّٰهُۜ إِنَّ اللّٰهَ كَانَ عَلِيمًا حَكِيمًاۗ ﴿٣٠﴾
يُدْخِلُ مَنْ يَشَٓاءُ فِي رَحْمَتِهِۜ وَالظَّالِمِينَ اَعَدَّ لَهُمْ عَذَابًا اَلِيمًا ﴿٣١﴾

Meali

23. – 24. *(Rasulüm!)* Biz *(evet)* Kur'an'ı sana peyderpey biz indirdik. Artık Rabbinin hükmüne *(boyun eğip)* sabret. Onlardan hiçbir günahkâra yahut hiçbir nanköre boyun eğme.

25. Sabah akşam Rabbinin ismini yâd et.

26. Gecenin bir kısmında O'na secde et. Gecenin uzun bölümünde ise O'nu tesbih et.

27. Şu insanlar, çarçabuk geçen dünyayı seviyorlar da önlerindeki çetin bir günü *(ahreti)* ihmal ediyorlar.

28. Onları biz yarattık. Bağlarını sımsıkı bağladık. *(Eklemlerini, damarlarını, sinirlerini sapasağlam yaptık.)* Dilediğimizde *(kendilerini yok eder)* yerlerine benzerlerini getiririz.

29. Şüphesiz ki bu bir öğüttür. Artık dileyen Rabbine bir yol tutar.

30. Sizler ancak Rabbinizin dilemesi *(bir şeyi dilemenize izin vermesi)* sayesinde *(o şeyi)* dileyebilirsiniz. Şüphesiz ki Allah Âlim'dir, Hakim'dir.

31. O, dilediğini rahmetine dâhil eder. Zalimlere gelince, Allah onlar için elemli bir azap hazırlamıştır.

Tefsiri

23– / 24– (Rasulüm!) **Biz** (evet) **Kur'an'ı sana peyderpey biz indirdik. Artık Rabbinin hükmüne** (boyun eğip) **sabret. Onlardan hiçbir günahkâra yahut hiçbir nanköre boyun eğme.**

İndiren O (Allah (cc)) ise, onun (Kur'an'ın) peyderpey indirilişinin hikmet icabı doğru (bir iş) olduğu peygamberin gönlüne yerleşsin diye.

« إنَّ »'ye isim olarak getirdikten sonra zamiri tekrar etmesi, Allah'ın (cc), Kur'an'ı başka şeylere karşı üstün kılması manasını te'kid üzer te'kiddir. Sabırda üstün gelmekle emretmesi de hikmettendir. Rabbinin, risaletin tebliği, eziyetlere katlanma ve Mekke halkından olan düşmanlarına karşı sana yardımı geciktirmesi ile ilgili hükmüne sabret. Zaferin gecikmesinden dolayı meydana gelen bıkkınlık sebebiyle kâfir-lerden hiç birine, ister günah olan şeyi işleyen ve seni ona davet eden olsun, ister küfür olan şeyi işleyen ve seni ona davet eden olsun, boyun eğme. Çünkü onlar, onu ya günah olan bir şeyi işleme ya küfür olan bir fiili işleme ya da ne günah ne de küfür olan bir fiili işleme hususunda kendilerine yardıma çağırırlar.

O (peygamber) son şık için değil de ilk iki şık için onlara yardım etmekten menedildi. Denildi ki:

Günahkâr; Utbe b Rebia'dır. Çünkü o, günah ve isyanı bol bol işliyordu.

Nankör (inkârcı); Velid b Muğire'dir. Çünkü o, nankörlük ve inkârda ileri gitmişti. Zahire göre kast olunan her bir günahkâr ve her bir kâfirdir. Yani; onlardan hiç birine boyun eğme, demektir. İki şahıstan birine –şahsı zikredilmeksizin– itaat etmek menedildiğinde, ikisine birden, birlikte ya da ayrı ayrı itaat etmek menedilmiş, demektir.

Eğer « أَوْ » ile değil de « وَ » ile olsaydı, ikisinden birine itaat etmek caiz olurdu. Çünkü « وَ » çoğul içindir. Dolayısıyla birlikte olduklarında onlara itaat etmek menedilmiş olur. Sadece birine itaat etmek değil. O ikisinden birine –şahıs zikredilmeksizin– itaat etmek menedildiğinde ikisine birden itaat etmek menedilmiş, demektir. Denildi ki:

« أَوْ », « وَلَا » manasınadır. Yani; *"Günahkâra itaat etme, inkârcıya da itaat etme."* demektir.

25 – Sabah akşam Rabbinin ismini yâd et.

Onun için namaz kıl. *"sabah"* sabah namazı *"akşam"* öğle ve ikindi namazı.

26 – Gecenin bir kısmında O'na secde et. Gecenin uzun bölümünde ise O'nu tesbih et.

Gecenin bir kısmında akşam ve yatsı namazlarını kıl. *"Gecenin uzun bölümünde onu tesbih et."* yani; gecenin üçte ikisi veya yarısı ya da üçte biri gibi uzun bir müddet onun için nafile namazı kıl.

27 – Şu insanlar, çarçabuk geçen dünyayı seviyorlar da önlerindeki çetin bir günü (ahreti) **ihmal ediyorlar.**

Şu kâfirler çarçabuk geçen dünyayı seviyorlar da onu ahirete tercih ediyorlar ve önlerindeki ya da arkalarındaki çetin günü bırakıyorlar, ona hazırlanmıyorlar. O (çetin gün) de; kıyamet günüdür. Çünkü onun bela ve musibetleri kâfirlere çetin gelir.

28 – Onları biz yarattık. Bağlarını sımsıkı bağladık. (Eklemlerini, damarlarını, sinirlerini sapasağlam yaptık.) **Dilediğimizde** (kendilerini yok eder) **yerlerine benzerlerini getiririz.**

Onların yaratılışını sağlam yaptık. İbni Abbas (ra) ve Ferra'dan da böyle nakledilmiştir.

"Dilediğimizde yerlerine benzerlerini getiririz." Yani; onları helak etmeyi dilediğimizde helak ederiz ve yerlerine itaat eden kişilerden olmak üzere yaratılış hususunda benzerlerini getiririz, demektir.

29 – Şüphesiz ki bu bir öğüttür. Artık dileyen Rabbine bir yol tutar.

Şüphesiz ki bu sure bir öğüttür. Artık kim dilerse Rabbine bir yol tutar. Rabbine taatla ve Peygamberine tabi olmakla Allah'a yaklaşır.

30 – Sizler ancak Rabbinizin dilemesi (bir şeyi dilemenize izin vermesi) **sayesinde** (o şeyi) **dileyebilirsiniz. Şüphesiz ki Allah Alîm'dir, Hakîm'dir.**

Allah'a doğru yol tutmayı ancak Allah'ın (cc) dilediği vakitte dileyebilirsiniz Allah bunu, bunu seçeceğini bildiği kişi için diler. Denildi ki:

"O, taat, isyan, küfür ve imana dair meşiyyetin geneli içindir." Dolayısıyla da o mutezileye karşı bizim için delil olmaktadır. Şüphesiz ki Allah (cc) onlardan meydana gelecek halleri bilendir. Sözler ve fiiller hususunda (olacağı) tutturandır.

Mekke, Şam kıraat ekolü ve Ebu Amr'a göre « يَشَاؤُنَ » şeklinde « ى » iledir. « إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللّٰهُ » zarf üzerine mahallen mansuptur. Yani; *"Ancak Allah'ın (cc) dilediği vakitte dileyebilirsiniz."* demektir.

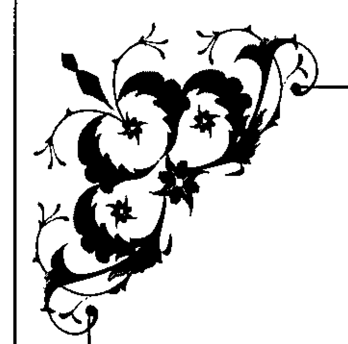
31 – O, dilediğini rahmetine dâhil eder. Zalimlere gelince, Allah onlar için elemli bir azap hazırlamıştır.

"Dilediğini" Onlar, mü'minlerdir. *"rahmetine"* cennetine. Çünkü ona O'nun rahmetiyle nail olunur. Bu, mutezileye karşı bir delildir. Çünkü onlar:

"Allah herkesi rahmetine dâhil etmeyi diledi çünkü O, herkesin imanını diledi." demektedirler. Ancak Allah Teâlâ, dilediğini rahmetine dâhil ettiğini haber vermiştir. O (dilediği) de: hidayeti seçeceğini bildiği kişidir.

"Zalimler" kâfirler çünkü onlar ibadeti sahibinden gayrına yapmaktadırlar.

« وَالظَّالِمِينَ » kelimesi, *"Allah onlar için elemli bir azap hazırlamıştır."* cümlesinin açıkladığı « أَوْعَدَهُ » vaad etti, tehdit etti ve « كَافَأَهُ » mükâfatlandırdı, gibi gizli bir fiile mansup kılınmıştır.

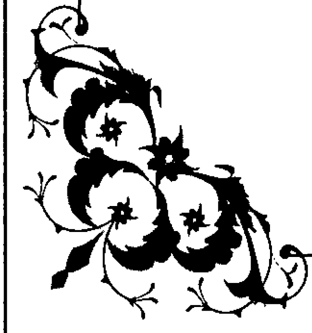

Sûre - 77

MÜRSELÂT SÛRESİ

Bu sûre Mekke'de nazil olmuştur;

50 âyettir.

Cüz - 29

1. — 19. ÂYETLER

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

وَالْمُرْسَلَاتِ عُرْفًا ﴿١﴾ فَالْعَاصِفَاتِ عَصْفًا ﴿٢﴾ وَالنَّاشِرَاتِ
نَشْرًا ﴿٣﴾ فَالْفَارِقَاتِ فَرْقًا ﴿٤﴾ فَالْمُلْقِيَاتِ ذِكْرًا ﴿٥﴾ عُذْرًا أَوْ
نُذْرًا ﴿٦﴾ إِنَّمَا تُوعَدُونَ لَوَاقِعٌ ﴿٧﴾ فَإِذَا النُّجُومُ طُمِسَتْ ﴿٨﴾
وَإِذَا السَّمَاءُ فُرِجَتْ ﴿٩﴾ وَإِذَا الْجِبَالُ نُسِفَتْ ﴿١٠﴾ وَإِذَا الرُّسُلُ
أُقِّتَتْ ﴿١١﴾ لِأَيِّ يَوْمٍ أُجِّلَتْ ﴿١٢﴾ لِيَوْمِ الْفَصْلِ ﴿١٣﴾ وَمَا أَدْرٰيكَ
مَا يَوْمُ الْفَصْلِ ﴿١٤﴾ وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبِينَ ﴿١٥﴾ أَلَمْ نُهْلِكِ
الْأَوَّلِينَ ﴿١٦﴾ ثُمَّ نُتْبِعُهُمُ الْاٰخِرِينَ ﴿١٧﴾ كَذٰلِكَ نَفْعَلُ بِالْمُجْرِمِينَ ﴿١٨﴾
وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبِينَ ﴿١٩﴾

Meali

1. Yemin olsun, *(iyilik için)* birbiri peşinden gönderilenlere,

2. Şiddetle eserek *(zararlıları)* savurup atanlara,

3. *(Hakikat)* tohumlarını yaydıkça yayanlara,

4. *(Hak ile Batılı)* birbirinden iyice ayıranlara,

5. – 7. *(Allah'a yönelenleri)* arıtmak *(günahkârları)* sakındırmak için öğüt telkin edenlere ki size vaad olunan şey muhakkak gerçekleşecek.

8. – 11. Yıldızların ışığı söndürüldüğü gök kubbe yarıldığı, dağlar ufalanıp savrulduğu ve peygamberlere *(ümmetleri hakkında şahitlik)* vakti tayin edildiği zaman *(artık kıyamet kopmuştur.)*

12. *(Bu alametler)* ne vakte ertelenmiştir?

13. Hükün gününe,

14. *(Rasulüm!)* Hüküm gününün ne olduğunu sen nereden bileceksin?!

15. O gün *(peygamberi ve ahreti)* yalanlayanların vay haline!

16. Biz, *(bunlar gibi inkârcı olan)* öncekileri helak etmedik mi?

17. Sonra geridekileri de onların arkasına takacağız.

18. İşte biz suçlulara böyle yaparız.

19. O gün yalanlayanlara çok yazık!

Tefsiri

1 – Yemin olsun, (iyilik için) **birbiri peşinden gönderilenlere,**

2 – Şiddetle eserek (zararlıları) **savurup atanlara,**

3 – (Hakikat) **tohumlarını yaydıkça yayanlara,**

4 – (Hak ile Batılı) **birbirinden iyice ayıranlara,**

5– / 6– / 7– (Allah'a yönelenleri) **arıtmak** (günahkârları) **sakındırmak için öğüt telkin edenlere ki size vaad olunan şey muhakkak gerçekleşecek.**

Allah sübhaneke ve Teâlâ, emirleriyle gönderdiği, estiklerinde savuran bir gurup melekle yemin etti. Ve yine Vahyi indirdiklerinde havada kantlarını açan ya da yeryüzünde şer'î hükümleri yayan ya da küfür ve cehaletle ölmüş olan nefisleri vahyettikleriyle dirilten, hak ve batılın arasını ayıran, hak edenler için özür olsun ya da yalanlayanlar için uyarı olsun diye Peygamberlere (as) zikri (kitabı) ilka eden bir gurup melekle yemin etti.

Ya da gönderdiği esip savuran azap rüzgârlarıyla, havada bulutu yayan ve onu:

﴿اَللّٰهُ الَّذ۪ي يُرْسِلُ الرِّيَاحَ فَتُث۪يرُ سَحَابًا فَيَبْسُطُهُ فِي السَّمَٓاءِ كَيْفَ يَشَٓاءُ وَيَجْعَلُهُ كِسَفًا﴾

"Allah rüzgârı gönderir, bulutu kaldırır, sonra onu gökte dilediği gibi yayar ve parça parça eder." [119] ayetinde olduğu gibi.

Dağıtan rahmet rüzgârlarında, ya Allah'[illegible] (cc) buluttaki nimetini gördüklerinde, tevbeleriyle ve istiğfarlarıyla [illegible] özür dileyen, O'na şükreden kişiler için özür olsun diye, ya da şü[illegible]yen ve bunu (yağmurun yağdırılmasını) yıldızlara nispet eden ki[illegible] uyarı olsun diye zikri ilka edenlere, sebebiyet yönüyle zikri il[illegible]olarak kılınanlara yemin etti.

« عُرْفًا », haldir. Yani; *'Birbirinin izin[illegible] ederek, peyderpey'* demektir. *'At yelesi gibi birbirini takip edenler...'* Ya da mef'ulun lehtir. Yani; ihsan ve iyilik için gönderilen demektir.

« عَصْفًا » ve « نَشْرًا » mastardırlar.

Ebu Bekir ve Hammad dışındaki Kûfe kıraat imamları ve Ebu Amr'a göre « اَوْ نُذُرًا » şeklindedir. « اَلْعُذُرُ » kelimesi, günahı sildiğinde kullanılan « عَذَرَ » fiilindendir. « اَلنُّذُرُ » kelimesi de « اَلْكُفُرُ » ve « اَلشُّكُرُ » kelimleri gibi « فُعُلٌ » veznindendir. Korkuttuğunda kullanılan « اَنْذَرَ » fiilindendir. Mansub olmaları « ذِكْرًا » kelimesinden bedel oldukları içindir. Ya da mef'ulun leh oldukları içindir.

"Size vaad olunan şey muhakkak gerçekleşecek." kıyamet gününün gelişine dair vaad olunduğunuz şey elbette olacaktır, inecektir. Bunda hiçbir şüphe yoktur. Bu cümle yeminin cevabıdır. Cevabı yemine bağlamak için buraya kadar duruş yoktur.

8– / 9– / 10– / 11– Yıldızların ışığı söndürüldüğü gök kubbe yarıldığı, dağlar ufalanıp savrulduğu ve peygamberlere (ümmetleri hakkında şahitlik) **vakti tayin edildiği zaman** (artık kıyamet kopmuştur),

"Yıldızların ışığı söndürüldüğü" yıldızlar yok edildiği ya da ışığı gittiği..

---

[119] Rûm, 48.

« فَإِذَا »'nın cevabı hazfedilmiştir. Ondaki amilde cevabıdır. O da; hüküm ve ahiret işlerinin meydana gelmesidir. « النُّجُومُ », « طُمِسَتْ » fiilinin açıkladığı bir fiilin failidir.

"Gök kubbe yarıldığı –açılıp kapı kapı olduğu– *"dağlar ufalanıp savrulduğu* –yerlerinden söküldüğü– *peygamberlere* (şahitlik) *vakti tayin edildiği zaman."*

« أُقِّتَتْ » ; Ebu Amr'ın kıraatinde olduğu gibi « وُقِّتَتْ » demektir. « ا », « و »'dan bedel getirilmiştir. Peygamberlere vakit tayin edilmesinin manası; ümmetlerine şefaat için hazır olacakları vaktin açıklanmasıdır.

12 – (Bu alametler) **ne vakte ertelenmiştir?**

"Ne vakte ertelenmiştir." Ne vakte geciktirilmiştir, mühlet verilmiştir. Bunda o günü yüceltme ve o günün dehşetine karşı takdir vardır. « التَّوْقِيتُ », « الْوَقْتُ » kelimesinden olduğu gibi « التَّأْجِيلُ », « الْأَجَلُ » – *'ecel, müddet, vade'* kelimesindendir.

13 – Hüküm gününe,

Te'cil gününü beyandır. O da; mahlûkat arasında hüküm verilen gündür.

14 – (Rasulüm!) **Hüküm gününün ne olduğunu sen nereden bileceksin?!**

Bu, bir başka takdir ve onun durumunun yüceltilmesidir.

15 – O gün (peygamberi ve ahireti) **yalanlayanların vay haline!**

« وَيْلٌ », nekra da olsa müptedadır. Çünkü o, aslında fiili yerine geçmiş mansup bir mastardır. Ancak o kendisine beddua elden kişinin helak olması ve bu helakin daim olması manasına delalet ettiği için merfu kılınmıştır. ﴿ سَلَامٌ عَلَيْكُمْ ﴾ – **"Size selam olsun"** [120] onun bir benzeridir.

[120] En'am, 54; A'raf, 46; Ra'd, 24; Kasas, 55; Zümer, 73.

« يَوْمَئِذٍ » onun zarfıdır. « لِلْمُكَذِّبِينَ » onun haberidir.

"Yalanlayanların" bu günü yalanlayanların.

16 – Biz, (bunlar gibi inkârcı olan) **öncekileri helak etmedik mi?**

"Öncekileri" yalanlayan geçmiş ümmetleri

17 – Sonra geridekileri de onların arkasına takacağız.

Duruştan sonra başlangıç cümlesidir. Bu, Mekke halkı için tehdittir. Yani; sonra sonraki benzerlerine öncekilere yaptığımızın bir benzerini yapacağız. Çünkü onlar da öncekilerin yalanladığı gibi yalanladılar, demektir.

18 – İşte biz suçlulara böyle yaparız.

Bu kötü fiilin benzerini cürüm işleyen herkese yaparız.

19 – O gün yalanlayanlara çok yazık!

"Yalanlayanlara" tehdit ettiğimiz şeyleri yalanlayanlara.

❁ ❁ ❁

20. — 40. ÂYETLER

أَلَمْ نَخْلُقْكُمْ مِنْ مَاءٍ مَهِينٍ ﴿٢٠﴾ فَجَعَلْنَاهُ فِي قَرَارٍ مَكِينٍ ﴿٢١﴾
إِلَى قَدَرٍ مَعْلُومٍ ﴿٢٢﴾ فَقَدَرْنَا فَنِعْمَ الْقَادِرُونَ ﴿٢٣﴾ وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ
لِلْمُكَذِّبِينَ ﴿٢٤﴾ أَلَمْ نَجْعَلِ الْأَرْضَ كِفَاتًا ﴿٢٥﴾ أَحْيَاءً وَأَمْوَاتًا ﴿٢٦﴾
وَجَعَلْنَا فِيهَا رَوَاسِيَ شَامِخَاتٍ وَأَسْقَيْنَاكُمْ مَاءً فُرَاتًا ﴿٢٧﴾
وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبِينَ ﴿٢٨﴾ انْطَلِقُوا إِلَى مَا كُنْتُمْ بِهِ تُكَذِّبُونَ
﴿٢٩﴾ انْطَلِقُوا إِلَى ظِلٍّ ذِي ثَلَاثِ شُعَبٍ ﴿٣٠﴾ لَا ظَلِيلٍ وَلَا يُغْنِي
مِنَ اللَّهَبِ ﴿٣١﴾ إِنَّهَا تَرْمِي بِشَرَرٍ كَالْقَصْرِ ﴿٣٢﴾ كَأَنَّهُ جِمَالَتٌ
صُفْرٌ ﴿٣٣﴾ وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبِينَ ﴿٣٤﴾ هَذَا يَوْمُ لَا يَنْطِقُونَ ﴿٣٥﴾
وَلَا يُؤْذَنُ لَهُمْ فَيَعْتَذِرُونَ ﴿٣٦﴾ وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبِينَ ﴿٣٧﴾ هَذَا
يَوْمُ الْفَصْلِ جَمَعْنَاكُمْ وَالْأَوَّلِينَ ﴿٣٨﴾ فَإِنْ كَانَ لَكُمْ كَيْدٌ
فَكِيدُونِ ﴿٣٩﴾ وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبِينَ ﴿٤٠﴾

Meali

20. *(Ey insanlar)* Biz sizi hakir bir sudan yaratmadık mı?

21. – 22. Nitekim o suyu belli bir süreye kadar sağlam bir yere yerleştirdik.

23. Biz buna güç yetirmişizdir. Biz ne mükemmel bir kudret sahibiyiz!

24. O gün, yalanlayanların vay haline!

25. – 26. Biz, yeryüzünü dirilere ve ölülere toplanma yeri yapmadık mı?

27. Yeryüzünde haşmetli dağlar yarattık. Sizlere tatlı sular içirdik.

28. O gün, yalanlayanların vay haline!

29. *(İnkârcılara o gün şöyle denilir)*: Haydi, yalanlamış olduğunuz azaba doğru gidin.

30. – 31. Üç kola ayrılmış *(ama)* ne gölgelendiren ne de alevden koruyan bir gölgeye gidin.

32. O, kızıl saray gibi kıvılcım saçar.

33. Onun kıvılcımı sanki kızıl deve gibidir.

34. O gün, yalanlayanların vay haline!

35. O, *(kâfirlerin)* konuşamayacağı bir gündür.

36. Onlara izin bile verilmez ki *(sözde)* mazeretlerini beyan etsinler.

37. O gün, yalanlayanlara çok yazık!

38. *(O zaman şöyle denir)* Bu, hüküm günüdür. Sizi ve sizden öncekileri bir araya getirdik.

39. *(Azaptan kurtulmanız için)* bir hileniz varsa, gösterin bana hilenizi!

40. O gün, yalanlayanların vay haline!

Tefsiri

20 – (Ey insanlar) **Biz sizi hakir bir sudan yaratmadık mı?**

“.. hakir bir sudan” değersiz, adi bir sudan. O da; menidir.

21– / 22– Nitekim o suyu belli bir süreye kadar sağlam bir yere yerleştirdik.

O suyu, içinde mekân tutabileceği bir karar yerine yerleştirdik. O da; ana rahmidir.

« إِلَى قَدَرٍ مَعْلُومٍ » mahallen mansuptur, haldir. Yani; Allah'ın (cc) bildiği ve takdir ettiği malum vakte kadar geciktirildiği halde, demektir. O da; dokuz ay ya da daha fazlası ya da daha azıdır.

23 – Biz buna güç yetirmişizdir. Biz ne mükemmel bir kudret sahibiyiz!

Bunu takdir ettik. Demek biz onu ne güzel takdir edicileriz. Ya da buna güç yetirdik. Demek biz ne güzel güç getirenleriz.

Birinci tefsir, Nafi ve Ali'nin « فَقَدَّرْنَا » şeklinde şeddeli okuyuşlarından dolayı ve:

﴿ مِنْ نُطْفَةٍ خَلَقَهُ فَقَدَّرَهُ ﴾

"Nutfeden. Onu yarattı ve ona biçim verdi." [121] ayetinden dolayı daha doğrudur.

24 – O gün, yalanlayanların vay haline!

O gün, fıtratın bu gibi nimetlerini yalanlayanların vay haline.

25– / 26– Biz, yeryüzünü dirilere ve ölülere toplanma yeri yapmadık mı?

Bir şeyi bir araya toplayıp yığdığında « كَفَتَ الشَّيْءَ »'denir. « كِفَاتًا » iki şeyi ya da daha fazlasını bir arada tutan şeye « ضِمَامٌ » (mandal, ataş v.s.) denildiği gibi toplayan yığan şeyin ismidir (Cins isim ya da isim alettir). « أَحْيَاءً وَأَمْوَاتًا » kelimeleri de bununla mansup oldular. Sanki *"Dirileri ve ölüleri bir araya toplayan, yığan..."* denilmiştir.

Ya da « كِفَاتًا »'in delalet ettiği gizli bir fiille mansup oldular. O da « تَكْفِتُ » fiilidir. Yani dirileri üstünde, ölüleri de karnında topluyor, yığıyor, demektir.

---

[121] Abese, 19.

« أَحْيَاءً » ve « أَمْوَاتًا » kelimelerinin nekra olarak getirilmesi yüceltme içindir. Yani; sayılmayacak kadar çok diriyi ve sayıya hasredilemeyecek kadar çok ölüyü topluyor, yığıyor, demektir.

27 – Yeryüzünde haşmetli dağlar yarattık. Sizlere tatlı sular içirdik.

"Dağlar" sabit dağlar. *".. haşmetli..."* yüksek.

« فُرَاتًا »; tatlı demektir.

28 – O gün, yalanlayanların vay haline!

O gün, bu nimetleri yalanlayanların vay haline.

29 – (İnkârcılara o gün şöyle denilir:) **Haydi, yalanlamış olduğunuz azaba doğru gidin.**

Yani; kıyamet gününde kâfirlere: *"Haydi, yalanlamış olduğunuz ateşe doğru yürüyün"*, denir.

30– / 31– Üç kola ayrılmış (ama) **ne gölgelendiren ne de alevden koruyan bir gölgeye gidin.**

« اِنْطَلِقُوا » – *'gidin'* te'kid için tekrarlanmıştır.

« ظِلٍّ » – *'gölge'*; cehennemin dumanı.

"Üç kola ayrılmış..." büyüklüğünden dolayı üç kola ayrılmıştır. Aynı şekilde büyük duman da üç kola ayrılmıştır.

« لَا ظَلِيلٍ », « ظِلٍّ »'in sıfatıdır. Yani; bugünün hararetine ve ateşin hararetine karşı onları gölgelendirecek yoktur, demektir.

« وَلَا يُغْنِي » mahallen mecrurdur. Yani; alevin ateşinden hiçbir şeyi onlardan uzaklaştıramazlar, demektir.

32 – O, kızıl saray gibi kıvılcım saçar.

O ateş, büyüklükte saray gibi kıvılcımlar atar. Kıvılcım; ateşten çıkıp uçuşan şeydir. Denildi ki:

Kasr; kalın ağaç kütüğü, demektir. Bir tanesi « قَصْرَةٌ »'dur.

33 – Onun kıvılcımı sanki kızıl deve gibidir.

Ebu Bekir dışındaki Kûfe kıraat imamlarına göre « جِمَالَتٌ », şeklindedir. « جَمَلٌ » kelimesinin çoğuludur. Diğerlerine göre « جِمَالاَتٌ » şeklindedir. Çoğulun çoğuludur.

« صُفْرٌ », « أَصْفَرُ » kelimesinin çoğuludur. Yani; *'sarıya çalan siyah renkli'* demektir. Kıvılcımlar büyüklüğü ve yüksekliği itibarıyla saraya benzetilmiştir. İriliği, uzunluğu ve rengi itibarıyla da develere benzetilmiştir.

34 – O gün, yalanlayanların vay haline!

O gün, bu niteliklere sahip olanı yalanlayanların vah haline!

35 – O, (kâfirlerin) **konuşamayacağı bir gündür.**

« يَوْمَ » şeklinde mansup da okunmuştur. Yani; size hikâye edilen bu (şey) o gün meydana gelecektir, demektir. İbni Abbas'a (ra) bu ayet ve:

﴿ ثُمَّ إِنَّكُمْ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ عِنْدَ رَبِّكُمْ تَخْتَصِمُونَ ﴾

"Sonra siz, kıyamet günü Rabbinizin divanında davalaşacaksınız." [122] ayeti soruldu da o şöyle dedi:

"O günde çeşitli duraklar vardır. Birinde davalaşırlar, diğerinde konuşamazlar."

Ya da kendilerine fayda verecek şeyleri konuşamazlar, demektir ki onların konuşması konuşulmamış gibi kılınmıştır.

---

[122] Zümer, 31.

36 – Onlara izin bile verilmez ki (sözde) **mazeretlerini beyan etsinler.**

Mazeret dileme hususunda onlara izin verilmez ki özür dilesinler. « فَيَعْتَذِرُونَ », « يُؤْذَنُ » üzerine atıftır. Olumsuz manada gelmiştir. Yani; Onlar için izin de özür dileme de yoktur, demektir.

37 – O gün, yalanlayanlara çok yazık!

O gün, bugünü yalanlayanların vay haline.

38 – (O zaman şöyle denir) **Bu, hüküm günüdür. Sizi ve sizden öncekileri bir araya getirdik.**

Haklı ile haksızı, iyi ile kötüyü cezalandırmak (ya da mükâfatlandırmak) suretiyle ayırt etme günüdür. Ey Muhammed'i (sav) yalanlayanlar! Sizi de sizden önce yalanlayanları da bir araya getirdik.

39 – (Azaptan kurtulmanız için) **bir hileniz varsa, gösterin bana hilenizi!**

Azabı defetme hususunda herhangi bir hileniz varsa, hilenizi nefsinizi azaptan kurtarmak suretiyle bana yapın.

« كَيْدٌ » müteaddîdir. Birine karşı hile yaptığında « كِدْتُ فُلاَنًا » – *'Falana hile yaptım.'* denir.

40 – O gün, yalanlayanların vay haline!

O gün, dirilişi yalanlayanların vay haline!

❁ ❁ ❁

41. — 50. ÂYETLER

إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي ظِلَالٍ وَعُيُونٍ ﴿٤١﴾ وَفَوَاكِهَ مِمَّا يَشْتَهُونَ ﴿٤٢﴾
كُلُوا وَاشْرَبُوا هَنِيئًا بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٤٣﴾ إِنَّا كَذَلِكَ نَجْزِي
الْمُحْسِنِينَ ﴿٤٤﴾ وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبِينَ ﴿٤٥﴾ كُلُوا وَتَمَتَّعُوا قَلِيلًا
إِنَّكُمْ مُجْرِمُونَ ﴿٤٦﴾ وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبِينَ ﴿٤٧﴾ وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ
ارْكَعُوا لَا يَرْكَعُونَ ﴿٤٨﴾ وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبِينَ ﴿٤٩﴾ فَبِأَيِّ حَدِيثٍ
بَعْدَهُ يُؤْمِنُونَ ﴿٥٠﴾

Meali

41. *(O gün)* takva sahipleri, gerçekten gölgeliklerde ve pınar başlarında bulunurlar.

42. Canlarının çektiğinden çeşit çeşit meyveler arasındadırlar.

43. *(Kendilerine)* "Dünyada yapmış olduğunuz iyilikler sayesinde şimdi afiyetle yiyin için" *(denir).*

44. İşte biz iyilik yapanları böyle mükâfatlandırırız.

45. *(Ama peygamberi ve ahireti)* yalanlayanların durumu o gün çok kötü!

46. *(Ey inkârcılar!)* yiyiniz, *(dünyadan)* faydalanınız biraz! Gerçek şu ki, sizler suçlusunuz.

47. O gün, yalanlayanların vay haline!

48. Kendilerine, "Rükû edin" *(namaz kılın)* denildiği zaman onlar rükû etmezler.

49. O gün, yalanlayanlara çok yazık!

50. Onlar artık ondan *(Kur'an'dan)* sonra hangi söze inanacaklar?

Tefsiri

41 – (O gün) **takva sahipleri, gerçekten gölgeliklerde ve pınar başlarında bulunurlar.**

Allah'ın (cc) azabından korkanlar gölgelerde ve cennette akan pınar başlarında bulunurlar.

« ظِلَالٍ », « ظِلٌّ » kelimesinin çoğuludur.

42 – Canlarının çektiğinden çeşit çeşit meyveler arasındadırlar.

"Canlarının çektiği ..." Yani; lezzetli ve iştah kabartan.

43 – (Kendilerine) **"Dünyada yapmış olduğunuz iyilikler sayesinde şimdi afiyetle yiyin için"** (denir).

« كُلُوا وَاشْرَبُوا » mahallen mansuptur. « فِى ظِلَالٍ » zarfındaki « الْمُتَّقِينَ »'nin zamirinden haldir. Yani; Onlara kendilerine bu (söz) denildiği halde gölgelerde karar kılmışlardır. Dünyada işlediğiniz amellere mukabil afiyetle yiyin için.

44 – İşte biz iyilik yapanları böyle mükâfatlandırırız.

Binaenaleyh iyilik yapın ki, bununla mükâfatlandırılasınız.

45 – (Ama peygamberi ve ahireti) **yalanlayanların durumu o gün çok kötü!**

Cenneti yalanlayanların o gün vah haline!

46 – (Ey inkârcılar!) **yiyiniz,** (dünyadan) **faydalanınız biraz! Gerçek şu ki, sizler suçlusunuz.**

Cümle başlangıcıdır.

﴿ اِعْمَلُوا مَا شِئْتُمْ ﴾

"Dilediğinizi yapın." [123] Ayetinde olduğu gibi tehdit lafzı üzere dünyadaki inkârcılara hitaptır.

[123] Fussilet, 40.

"Faydalanınız biraz!" çünkü dünya metaı azdır.

"Sizler suçlusunuz" sizler kâfirlersiniz. Yani; her suçlu (günahkâr) az günlerde yer (içer), faydalanır. Sonra da daimi bir azaba maruz kalır.

47 – O gün, yalanlayanların vay haline!

O gün, nimetleri yalanlayanların vah haline!

48 – Kendilerine, "Rükû edin" (namaz kılın) **denildiği zaman onlar rükû etmezler.**

Onlara: *"Vahyini kabul etmek ve dinine tabi olmak suretiyle "Allah'a boyun eğin, ona tevazu gösterin ve bu kibirlenmeyi bırakın."* dendiğinde boyun eğmezler, bunu kabul etmezler ve kibirlerinde diretirler.

Ya da onlara *"Namaz kılın"* dendiğinde namaz kılmazlar.

49 – O gün, yalanlayanlara çok yazık!

O gün, emri ve nehyi yalan sayanların vay haline!

50 – Onlar artık ondan (Kur'an'dan) **sonra hangi söze inanacaklar?**

Yani; Onlar semavi kitaplar arasında apaçık bir delil ve üstün bir mucize olmasına rağmen Kur'an'a inanmazlarsa, ondan başka hangi kitaba inanacaklar, demektir.

Allahu A'lem.

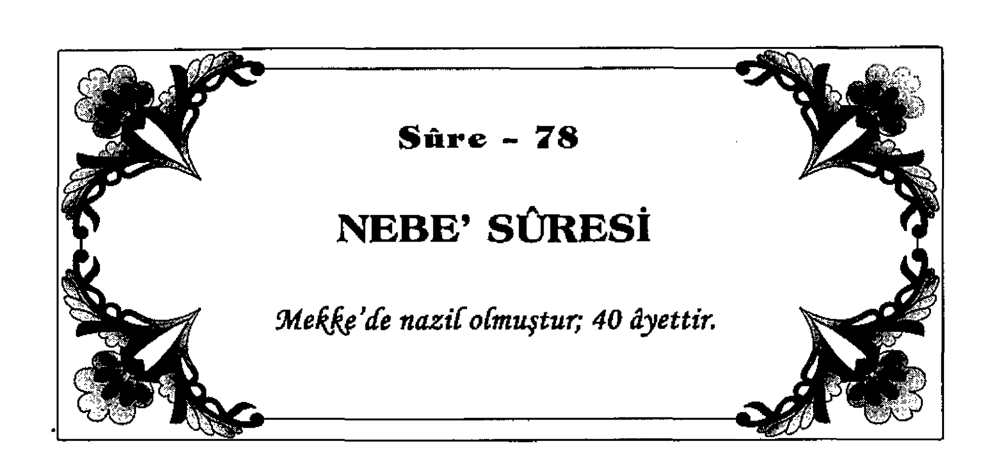
❁ ❁ ❁

AMME CÜZÜ

Cüz - 30

Sûre - 78

NEBE' SÛRESİ

Mekke'de nazil olmuştur; 40 âyettir.

1. — 16. ÂYETLER

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

عَمَّ يَتَسَاءَلُونَ ۚ ﴿١﴾ عَنِ النَّبَإِ الْعَظِيمِ ۙ ﴿٢﴾ اَلَّذٖى هُمْ فٖيهِ
مُخْتَلِفُونَ ۗ ﴿٣﴾ كَلَّا سَيَعْلَمُونَ ۙ ﴿٤﴾ ثُمَّ كَلَّا سَيَعْلَمُونَ
﴿٥﴾ أَلَمْ نَجْعَلِ الْأَرْضَ مِهَادًا ۙ ﴿٦﴾ وَالْجِبَالَ أَوْتَادًا ۖ ﴿٧﴾
وَخَلَقْنَاكُمْ أَزْوَاجًا ۙ ﴿٨﴾ وَجَعَلْنَا نَوْمَكُمْ سُبَاتًا ۙ ﴿٩﴾ وَجَعَلْنَا
اللَّيْلَ لِبَاسًا ۙ ﴿١٠﴾ وَجَعَلْنَا النَّهَارَ مَعَاشًا ۖ ﴿١١﴾ وَبَنَيْنَا فَوْقَكُمْ
سَبْعًا شِدَادًا ۙ ﴿١٢﴾ وَجَعَلْنَا سِرَاجًا وَهَّاجًا ۖ ﴿١٣﴾ وَأَنْزَلْنَا مِنَ
الْمُعْصِرَاتِ مَاءً ثَجَّاجًا ۙ ﴿١٤﴾ لِنُخْرِجَ بِهٖ حَبًّا وَنَبَاتًا ۙ ﴿١٥﴾
وَجَنَّاتٍ أَلْفَافًا ۗ ﴿١٦﴾

Meali

1. Birbirlerine hangi şeyden soruyorlar?

2. Büyük haberden mi?

3. Ki onlar onda ayrılığa düşmüşlerdir. *(Kimi ona inanmış kimi de inanmamıştır)*

4. Hayır! Çok yakında anlayacaklar!

5. Yine hayır! Onlar *(hakikati)* bilecekler!

6. – 7. Biz, yeryüzünü *(onlar için)* bir beşik, dağları da birer kazık yapmadık mı?

8. Evet, sizi çift çift yarattık.

9. Uykunuzu bir dinlenme kıldık.

10. Geceyi bir örtü eyledik.

11. Gündüzü de *(yaşamanızı için)* kazanma zamanı yaptık.

12. Üstünüzde yedi kat sağlam gökyüzü bina ettik.

13. *(Oraya)* parlak kandiller astık.

14. – 16. Size tohumlar, bitkiler, ağaçları sarmaş dolaş olmuş bağlar ve bahçeler yetiştirmek için üst üste yığılıp sıkışan bulutlardan şarıl şarıl akan sular indirdik.

Tefsiri

1 – Birbirlerine hangi şeyden soruyorlar?

« عَمَّ »'nin aslı; « عَنْ مَا »'dır. Bu şekilde de okunmuştur. Sonra « ن », « م »'e idğam olunmuş ve « عَمَّ » halini almıştır. Bu şekilde de okunmuştur. Daha sonra soruda çok çok kullanıldığından dolayı hafifletmek için elif hazfedilmiştir. Çoğunlukla bu şekil kullanılmaktadır. Bu, sorulan şeyi yüceltme sorusudur. Çünkü Allah Teâlâ'ya hiçbir şey gizli değildir. Birbirlerine neyi soruyorlar, demektir. Ya da kendileri dışındaki mü'minlere neyi soruyorlar, demektir. Zamir Mekke halkı içindir. Onlar, diriliş hakkında birbirlerine soruyorlar ve mü'minlere de alay yollu soruyorlardı.

2 – Büyük haberden mi?

"Büyük haber.." yani; diriliş. Bu, onun şanının büyülüğünü beyandır. Takdiri; "(Onlar) *neyi soruyorlar?* (Onlar) *büyük haberi soruyorlar"*, şeklindedir.

3 – Ki onlar onda ayrılığa düşmüşlerdir. (Kimi ona inanmış kimi de inanmamıştır)

Onlardan kimi ona kesin inanmaktadır, kimi de şüphe etmektedir. Denildi ki:

"Zamir Müslümanlara ve kâfirlere aittir. Hepsi onun hakkında soruyorlardı. Müslüman huşuu artsın diye soruyordu, kâfir de alay etmek için soruyordu."

4 – Hayır! Çok yakında anlayacaklar!

"Hayır!" ihtilaftan ya da alaya alarak soru sormaktan mendir. *"Anlayacaklar!"* sordukları şeyin hak olduğunu bizzat müşahede ederek bileceklerini bildirmek suretiyle onları tehdittir.

5 – Yine hayır! Onlar (hakikati) **bilecekler!**

Manayı kuvvetlendirmek için menetmeyi tekrarladı. « ثُمَّ » kelimesi ikincinin birinciden daha fazla ve daha şiddetli olduğunu hissettirmektedir.

6– / 7– Biz, yeryüzünü (onlar için) **bir beşik, dağları da birer kazık yapmadık mı?**

Dirilişi inkâr ettiklerinden dolayı onlara şöyle denilmiştir:

"Dirilişin, kendisine isnad edildiği zat hayret veren bu mahlûkatı yaratmadı mı? Yarattıysa O'nun o diriltmeye kadir olduğunu niçin inkâr ediyorsunuz? Diğerlerinde olduğu gibi bu da bir yaratmadır." Ya da onlara şöyle denilmiştir:

"Hikmet sahibi Allah (cc) abesle iştigal etmediği ve dirilişin inkârı da, O'nu, yaptığı her şeyde abesle iştigale götürdüğü halde O bütün bu şeyleri niçin yaptı?"

"Beşik" döşek. Ona yerleşesiniz diye sizin için serdik. Dağları da yer sizi sarmasın diye yere kazık yapmadık mı?

8 – Evet, sizi çift çift yarattık.

Erkek ve dişi olarak.

9 – Uykunuzu bir dinlenme kıldık.

Uykunuzu işleriniz için kesinti ve bedenleriniz için istirahat kıldık. « اَلسَّبْتُ » kesmek demektir.

10 – Geceyi bir örtü eyledik.

Geceyi, muttali olunmasını istemediğiniz şeyleri gizlemeyi istediğinizde sizi gözlerden örten bir örtü kıldık.

11 – Gündüzü de (yaşamanızı için) **kazanma zamanı yaptık.**

Gündüze de ihtiyaçlarını ve işleriniz için koşup koşturduğunuz geçim vakti kıldık.

12 – Üstünüzde yedi kat sağlam gökyüzü bina ettik.

Üstünüzde sağlam yedi gök bina ettik. « شِدَاداً », « شَدِيدَةٌ » kelimesinin çoğuludur. Yani; sağlam, gülü, zamanın geçmesiyle yıpranmayan ya da kalın, iri demektir. Onların her biri beş yüz yıllık mesafe kalınlığındadır.

13 – (Oraya) **parlak kandiller astık.**

"Parlak" ışık veren, ateşin. Yani; ışığı ve harareti haiz, demektir. Kastolunan güneştir.

14– / 16– Size tohumlar, bitkiler, ağaçları sarmaş dolaş olmuş bağlar ve bahçeler yetiştirmek için üst üste yığılıp sıkışan bulutlardan şarıl şarıl akan sular indirdik.

« مُعْصِرَاتٌ », yağmur yağdırma zamanı gelmiş bulutlar, demektir. Yani; yağdırması için rüzgârların bulutları sıkıştırması vakti geldi de-

mektir. Kız kısmının hayız görme vakti yaklaştığında kullanılan « أَعْصَرَتِ الْجَارِيَةُ » – *"cariyenin hayız görme vakti yaklaştı"* sözü bundandır.

Ya da « مُعْصِرَاتٌ » rüzgârlar, demektir. Çünkü onlar bulutları inşa ederler. Develerin sağıldığı gibi onları sağarlar. Dolayısıyla onları yağmur yağdırmanın başlangıcı kılması sahih olur. Nitekim Allahu Teâlâ'nın, suyu, gökten bulutlara taşımak için rüzgârları gönderdiği nakledilmiştir.

".. şarıl şarıl akan su..." bol bol dökülen. O suyla buğday ve arpa gibi taneler, bitkiler, taze çayırlar, ağaçları birbirine sarmaş dolaş olmuş bostanlar çıkaralım diye.

« أَلْفَافًا »'in tekidi « لِفٌّ »'dur. « أَجْذَاعٌ – جِذْعٌ » (hurma gövdesi) kelimelerinde olduğu gibi.

Ya da tekili « لَفِيفٌ »'dur. « أَشْرَافٌ – شَرِيفٌ » (şerefli) kelimelerinde olduğu gibi.

Ya da « أَوْزَاعٌ » (topluluklar) kelimesinde olduğu gibi onun tekili yoktur. Ya da çoğulun çoğuludur. Bu, « لُفٌّ » kelimesinin çoğuludur. « لُفٌّ » de « لَفَّاءُ » kelimesinin çoğuludur. O da; dalları birbirine sarmaş dolaş olmuş ağaç demektir.

« أَلَمْ نَجْعَلِ »'den « أَلْفَافًا »'e kadar vakf yoktur. « أَوْتَادًا » ve « مَعَاشًا » kelimeleri üzerinde zaruret olduğunda durulabilir.

❁ ❁ ❁

17. — 40. ÂYETLER

إِنَّ يَوْمَ الْفَصْلِ كَانَ مِيقَاتًا ﴿١٧﴾ يَوْمَ يُنْفَخُ فِى الصُّورِ فَتَأْتُونَ
أَفْوَاجًا ﴿١٨﴾ وَفُتِحَتِ السَّمَآءُ فَكَانَتْ أَبْوَابًا ﴿١٩﴾ وَسُيِّرَتِ
الْجِبَالُ فَكَانَتْ سَرَابًا ﴿٢٠﴾ إِنَّ جَهَنَّمَ كَانَتْ مِرْصَادًا ﴿٢١﴾
لِلطَّاغِينَ مَآبًا ﴿٢٢﴾ لَابِثِينَ فِيهَآ أَحْقَابًا ﴿٢٣﴾ لَا يَذُوقُونَ فِيهَا
بَرْدًا وَلَا شَرَابًا ﴿٢٤﴾ إِلَّا حَمِيمًا وَغَسَّاقًا ﴿٢٥﴾ جَزَآءً وِفَاقًا ﴿٢٦﴾
إِنَّهُمْ كَانُوا لَا يَرْجُونَ حِسَابًا ﴿٢٧﴾ وَكَذَّبُوا بِاٰيَاتِنَا كِذَّابًا ﴿٢٨﴾
وَكُلَّ شَىْءٍ أَحْصَيْنَاهُ كِتَابًا ﴿٢٩﴾ فَذُوقُوا فَلَنْ نَزِيدَكُمْ إِلَّا عَذَابًا
﴿٣٠﴾ إِنَّ لِلْمُتَّقِينَ مَفَازًا ﴿٣١﴾ حَدَآئِقَ وَأَعْنَابًا ﴿٣٢﴾ وَكَوَاعِبَ أَتْرَابًا
﴿٣٣﴾ وَكَأْسًا دِهَاقًا ﴿٣٤﴾ لَا يَسْمَعُونَ فِيهَا لَغْوًا وَلَا كِذَّابًا ﴿٣٥﴾
جَزَآءً مِنْ رَبِّكَ عَطَآءً حِسَابًا ﴿٣٦﴾ رَبِّ السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا
بَيْنَهُمَا الرَّحْمٰنِ لَا يَمْلِكُونَ مِنْهُ خِطَابًا ﴿٣٧﴾ يَوْمَ يَقُومُ الرُّوحُ
وَالْمَلٰٓئِكَةُ صَفًّا لَا يَتَكَلَّمُونَ إِلَّا مَنْ أَذِنَ لَهُ الرَّحْمٰنُ وَقَالَ
صَوَابًا ﴿٣٨﴾ ذٰلِكَ الْيَوْمُ الْحَقُّ فَمَنْ شَآءَ اتَّخَذَ إِلٰى رَبِّهِ مَآبًا ﴿٣٩﴾
إِنَّآ أَنْذَرْنَاكُمْ عَذَابًا قَرِيبًا يَوْمَ يَنْظُرُ الْمَرْءُ مَا قَدَّمَتْ يَدَاهُ
وَيَقُولُ الْكَافِرُ يَا لَيْتَنِى كُنْتُ تُرَابًا ﴿٤٠﴾

Meali

17. Şüphesiz *(herkes hakkında)* adaletle hüküm verme günü, belirlenmiş bir zamandır.

18. Sura üflendiği gün, bölük bölük Allah'a gelirsiniz.

19. O gün gökyüzü açılır ve orada pek çok kapılar oluşur.

20. Dağlar yürütülür, serap haline gelir.

21. – 22. Azgınların barınağı olacak cehennem de *(avını yakalamak için)* pusuda bekler.

23. – 26. Azgınlar orada çağlar boyu kalırlar. Orada bir serinlik ya da bir içimlik meşrubat tatmazlar. Ancak dünyada yaptıklarına uygun karşılık olarak kaynar bir su ve irin tadarlar.

27. Çünkü onlar bir hesap günü olduğunu ummazlardı *(Buna inanmazlardı).*

28. Bizim ayetlerimizi pervasızca yalanlamışlardı.

29. Biz her şeyi *(kulun işlediği bütün amelleri)* bir kitapta yazıp saydık.

30. *(Bundan sonra onlara)* "Azabı tadın! Size azaptan başka bir şeyi çoğaltmayacağız!" denilir.

31. – 34. Şüphesiz müttakiler için kurtuluşa erme zamanı, *(yeri)* ve orada bahçeler, üzüm bağları, göğüsleri tomurcuk gibi kabarmış yaşıt kızlar, içki dolu kâseler vardır.

35. – 37. Rabbinden bir mükâfat, bir hediye, bir hesap görme olarak orada *(cennette)* onları ne boş bir lakırdı ne de birbirlerine karşı yalan işitirler. O, göklerin, yerin ve ikisi arasında bulunanların Rabbidir. O, Rahman'dır. O gün insanlar O'na karşı konuşmaya yetkili değillerdir. *(Buna güçleri de yetmez.)*

38. Ruh *(Cebrail)* ve melekler saf saf olup durduğu gün, Rahman'ın izin verdiklerinden başka orada bulunanlar hiç konuşmazlar. Konuşan da doğruyu söyler.

39. İşte o, hak gündür. Bundan sonra dileyen Rabbine varan bir yola gider.

40. Biz pek yakında gelecek bir azap ile sizi uyardık. Kişi, iki eliyle yaptıklarını göreceği bir gün için hazırlansın. O gün kâfir: *(keşke insan olacağıma)* toprak olsaydım." der.

Tefsiri

17 – Şüphesiz (herkes hakkında) **adaletle hüküm verme günü, belirlenmiş bir zamandır.**

İyi ile kötüyü, haklı ile haksızı ayırt etme günü, ceza ve mükâfatın meydana gelmesi için belirlenmiş bir vakit ve bilinen bir sınırdır. Ya da sevap ve azap zamanıdır.

18 – Sura üflendiği gün, bölük bölük Allah'a gelirsiniz.

« يَوْمَ يُنْفَخُ », « يَوْمُ الْفَصْلِ » den bedeldir. Ya da atfı beyandır.

"Sura" boynuza.

« أَفْوَاجًا » haldir. Yani; muhtelif guruplar halinde demektir. Ya da ümmetler halinde demektir. Her ümmet peygamberleriyle birlikte gelir.

19 – O gün gökyüzü açılır ve orada pek çok kapılar oluşur.

Kufe kıraat ekolüne göre « فُتِحَتْ » şeklinde şeddesizdir. Yani; meleklerin inişi için yarılır da orada kapılar, yollar ve gedikler oluşur. Bu gün ise onlarda hiçbir gedik yoktur.

20 – Dağlar yürütülür, serap haline gelir.

Dağlar yeryüzünden sökülüp yürütülür, serap haline gelir. Yani; toz toprak haline gelir. Güneş onu su zannettirir.

21– / 22– Azgınların barınağı olacak cehennem de (avını yakalamak için) **pusuda bekler.**

« مِرْصَادًا », Halkın üzerinden geçtiği yol, demektir. Mü'min, onun (cehennemin) üzerinden geçer, kâfir ise içine düşer. Denildi ki:

"Mirsad: 'Gözlemin yapıldığı sınırdır.'" Yani; Azgın kişilerin azap için gözlendiği sınırdır. O da onların dönüş yeridir. Ya da onları karşıla-

yan melekler orada onları gözlerler. Çünkü onların geçişi onun üzerindendir.

"Azgınların barınağı..." kâfirlerin dönüş yeri.

23– / 26– Azgınlar orada çağlar boyu kalırlar. Orada bir serinlik ya da bir içimlik meşrubat tatmazlar. Ancak dünyada yaptıklarına uygun karşılık olarak kaynar bir su ve irin tadarlar.

« لَابِثِينَ » (kalıcıdırlar), « لِلطَّاغِينَ »'deki gizli zamirden haldir. Hamza'ya göre « لَبِثِينَ » şeklindedir. « اَللَّبْثُ » kelimesi daha güçlüdür. Zira « اَلْاَبِثُ »; azda olsa bekleyen kişidir. « اَللَّبْثُ » ise işi gücü bir mekânda beklemek ve karar kılmaktır.

"Orada" cehennemde.

« اَحْقَابًا » zarftır. « حُقْبٌ » (devir) kelimesinin çoğuludur. O da; dehir (zaman) demektir. Bununla belirli bir zaman kastedilmemiştir. Ebedilik kastedilmiştir. Her bir *'hugb'* (devir) geçtikçe sonsuza kadar diğeri onu takip eder. « حُقْبٌ » ve « حُقْبَةٌ » kelimeleri ancak birbirini takip ve devamlılık kastedildiğinde kullanılırlar. Denildi ki:

"Bir hugb (devir)*; seksen senedir."*

Âlimlerden birine bu ayet hakkında soruldu da o yirmi yıl sonra cevap verdi.

"Orada bir serinlik ya da bir içimlik meşrubat tatmazlar." yani; ne bir serinlik ne de içilecek bir şey tatmadıkları halde, demektir.

« لَابِثِينَ »'deki zamirden haldir. Serinliğin ve içilecek meşrubatın men edilmesi suretiyle azap edildikleri bu devirler bitince onlara bedel içinde başka azabın olduğu başka devirler gelir. Bu da, peş peşe kesintisiz olarak gelen devirlerdir. Denildi ki:

Bu, yağmuru ve hayrı az olduğunda söylenen « حَقِبَ عَامُنَا » (senemiz yağmursuz oldu) sözünden ve kişinin rızkı azaldığında söylenen « حَقِبَ فُلَانٌ » (falanın rızkı kesildi) sözündendir. O, « حَقِبٌ » (ikramdan mahrum olan)dur. Çoğulu « حِقَابٌ »'dur. Onlardan hal olarak mansuptur. Yani; Orada zorluklar içinde ikramdan mahrum olarak kalırlar, demektir.

"Orada bir serinlik ya da bir içimlik meşrubat tatmazlar." sözü de onun bir tefsiridir. *"Ancak kaynar su ve irin tadarlar."* sözü istisna-i munkatıdır. Yani; Cehennemde ya da o devirlerde onları ateşin hararetine karşı rahatlatacak bir serinlik, yani; rahatlık ya da uyku veya onların susuzluğunu giderecek bir içecek tatmazlar. Ancak orada temas ettiği şeyi yakan sıcak suyu, hamimi ve onların (cehennem ahalisinin) yaralarından akan suyu, *'Gassakı'* tadarlar, demektir.

(« بَرْدًا » – 'serinlik' için *"uyku"* denildi. Çünkü « مَنَعَ الْبَرْدُ الْبَرْدَ » – *'soğuk, soğuğu* (uykuyu) *giderdi'* denir.)

Ebu Bekir dışındaki Kufe'lilere göre « غَسَّاقًا » şeklinde şeddelidir.

"Yaptıklarına uygun karşılık olarak" amellerine uygun bir ceza olarak cezalandırılırlar.

« وِفَاقًا » ismi fail ya da « ذَا وِفَاقٍ » şeklinde muzaf takdiri teviliyle « جَزَاءً » kelimesinin sıfatıdır. Daha sonra (bu azabın) sebebini beyan ederek cümle başı yaptı, şöyle buyurdu:

27 – Çünkü onlar bir hesap günü olduğunu ummazlardı (Buna inanmazlardı).

Allah'ın (cc), kendilerini muhasebe edeceğinden korkmazlardı. Ya da yeniden dirilişe inanmadılar ki hesaba çekilmeyi umsunlar.

28 – Bizim ayetlerimizi pervasızca yalanlamışlardı.

« كِذَّابًا », « تَكْذِيبًا » demektir. « فِعَّالٌ » Tef'il babındandır. Bu, yaygın bir kullanılış şeklidir.

29 – Biz her şeyi (kulun işlediği bütün amelleri) **bir kitapta yazıp saydık.**

« وَكُلَّ شَيْءٍ », « أَحْصَيْنَاهُ كِتَابًا » cümlesinin açıkladığı gizil bir fiile mansuptur. Her şeyi levhi mahfuzda yazılı olarak tespit ettik.

« كِتَابًا » haldir. Ya da « إِحْصَاءً » yerine gelmiş mastardır. Ya da « أَحْصَيْنَاهُ », « كَتَبْنَا » manasınadır. Çünkü saymak çok defa yazıyla olur.

Bu söz, muterize cümlesidir. Çünkü *"azabı tadın"* sözü, onların hesabı inkâr etmelerinin ve ayetleri yalanlamalarını neticesidir.

30 – (Bundan sonra onlara) "Azabı tadın! Size azaptan başka bir şeyi çoğaltmayacağız!" denilir.

Yani; tadın cezanızı, demektir. Onlara muhatap alınarak hitap edilmesi gazabın şiddetini göstermektedir. Hadisi şerifte şöyle buyrulmuştur:

"Bu ayet, cehennem halkı için Kur'an'dakilerin en şiddetlisidir."

31– / 34– Şüphesiz müttakiler için kurtuluşa erme zamanı, (yeri) **ve orada bahçeler, üzüm bağları, göğüsleri tomurcuk gibi kabarmış yaşıt kızlar, içki dolu kâseler vardır.**

« مَفَازًا », « الْفَوْزُ »'dendir. « مَفْعَل » veznindedir. Mastar olması uygundur. Yani; müttakiler için her korkudan selamet ve her arzuya vuslat vardır, demektir. Mekân için olması da uygundur. O da; cennettir. Daha sonra tamamından bir kısmını bedel kıldı. Şöyle buyurdu:

"Ve orada bahçeler, üzüm bağları, göğüsleri tomurcuk gibi kabarmış yaşıt kızlar, içki dolu kâseler vardır."

"Bahçeler" içinde envai çeşit meyveli ağaçlar bulunan bostanlar, demektir. « حَدَائِقَ », « حَدِيقَة » (bahçe) kelimesinin çoğuludur.

"Üzüm bağları" yaş üzümler.

« أَعْنَابًا », « حَدَائِقَ » üzerine atıftır.

« كَوَاعِبَ » memesi tomurcuklanmış, dikilip kalkmış kızlar, demektir.

"Yaşıt" aynı yaşta. « دِهَاقًا » dopdolu demektir.

35– / 37– Rabbinden bir mükâfat, bir hediye, bir hesap görme olarak orada (cennette) **onları ne boş bir lakırdı ne de birbirlerine karşı yalan işitirler. O, göklerin, yerin ve ikisi arasında bulunanların Rabbidir. O, Rahman'dır. O gün insanlar O'na karşı konuşmaya yetkili değillerdir.** (Buna güçleri de yetmez.)

"Orada" cennette.

« لَا يَسْمَعُونَ فِيهَا », « اِنَّ »'nin haberinin zamirinden haldir.

"Boş lakırdı" batıl söz.

Kisai'ye göre « كِذَابًا » şeklinde şeddesizdir. « مُكَاذَبَةً » manasınadır. Yani; *"Birbirlerine yalan söz söylemezler"*, demektir.

« جَزَاءً » mastardır. Yani; *'Onları öyle bir cezalandırdı ki'*, demektir.

« عَطَاءً » mastardır. Ya da « جَزَاءً »'den bedeldir.

« حِسَابًا » sıfattır. Kâfi ya da amelleri muktezasınca manasınadır. İbni Amir ve Asım'a göre her ikisi de (« رَبِّ السَّمٰوَاتِ » ve « اَلرَّحْمٰنِ ») «مِنْ رَبِّكَ »'den bedel olarak mecrurdurlar. Onları merfu okuyanlara göre « رَبُّ » hazfedilmiş bir müptedanın haberidir. Ya da müptedadır. Haberi de « اَلرَّحْمٰنُ »'dur.

Ya da « اَلرَّحْمٰنُ » onun sıfatıdır. « لَا يَمْلِكُونَ » de haberidir. Ya da ikisi de haberdir.

« لَا يَمْلِكُونَ »'deki zamir gökler ve yer halkına aittir.

« مِنْهُ »'deki zamir de Allahu Teâlâ'ya aittir. Yani; Allahu Teâlâ'nın azabına karşı şefaat etmeye muktedir olamazlar. Ancak izniyle olurlar, demektir. Ya da hiç biri korkudan dolayı Allahu Teâlâ'nın huzurunda konuşamaz demektir.

38 – Ruh (Cebrail) **ve melekler saf saf olup durduğu gün, Rahman'ın izin verdiklerinden başka orada bulunanlar hiç konuşmazlar. Konuşan da doğruyu söyler.**

« يَوْمَ يَقُومُ »'yu « لَا يَمْلِكُونَ »'ye zarf kılarsan « خِطَابًا »'de durmazsın. « يَتَكَلَّمُونَ »'ye zarf kılarsan durursun.

"Ruh" Cumhura göre Cebrail (as)'dır. Denildi ki:

"O, büyük bir melektir ki Allahu Teâlâ arş müstesna olmak üzere ondan daha büyük bir mahlûk yaratmamıştır."

« صَفًّا » haldir. Yani; saf tutar oldukları halde demektir. Orada Rahman'ın (cc) konuşmaya ya da şefaate izin verdiklerinden başka hiç kimse korkudan konuşamaz. Dünyada iken « لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ » demek suretiyle hakkı söyleyen (ikrar eden) kişilere şefaat edilme izni verilir, demektir. Ya da şefaat hususunda ancak doğruyu söyleyen kişilere izin verilir, demektir.

39 – İşte o, hak gündür. Bundan sonra dileyen Rabbine varan bir yola gider.

"Hak" vukuu sabit ve gerçek. Bundan sonra dileyen salih amel ile Rabbine varan bir yol tutsun.

40 – Biz pek yakında gelecek bir azap ile sizi uyardık. Kişi, iki eliyle yaptıklarını göreceği bir gün için hazırlansın. O gün kâfir: (keşke insan olacağıma) **toprak olsaydım." der.**

Ey kâfirler! Biz sizi ahiretteki azapla uyardık. Çünkü her gelen yakındır.

"Kişi iki eliyle yaptıklarını göreceği bir gün için hazırlansın." Sözündeki *"kişi"*den maksat

"Biz sizi pek yakında gelecek bir azap ile uyardık." sözünden dolayı kâfirdir. *".. iki eliyle yaptıklarınız..."* sözünden maksat;

﴿ وَذُوقُوا عَذَابَ الْحَرِيقِ ۞ ذٰلِكَ بِمَا قَدَّمَتْ اَيْدِيكُمْ ﴾

"Bu yangın azabını tadın. Sizin ellerinizin yapıp öne sürdüğünün karşılığıdır." [124] Sözünden dolayı yaptığı kötülüklerdir.

Elleri özellikle zikretti, çünkü işlenilen günahlarda elin kullanılmama ihtimali olsa da işlerin çoğu onlarla yapılır.

"Kâfir" daha fazla kötülemek için zamir yerine kelimenin kendisini getirmiştir. Ya da *"kişi"* sözü geneldir. Kâfiri ve onun işlediği hayrı ve şerri ondan ayırdı. Ya da ondan sonra *"kâfir"* kelimesi zikredildiği için o (kişi) mü'min ve işlediği de hayır işlerdir.

[124] Enfal, 50-51.

« مَا » istifham « مَا »'sıdır. « قَدَّمَتْ » ile mansuptur. Yani; elleriyle yaptıkları hangi şeydir diye bakar.

Ya da ismi mevsuldur. « يَنْظُرُ » ile mansuptur. « نَظَرْتُ اِلَيْهِ » kastedilerek « نَظَرْتُهُ » (ona baktım) denir. Sıladan dönen zamir hazfedilmiştir. Yani; « مَا قَدَّمَتْهُ » şeklindedir.

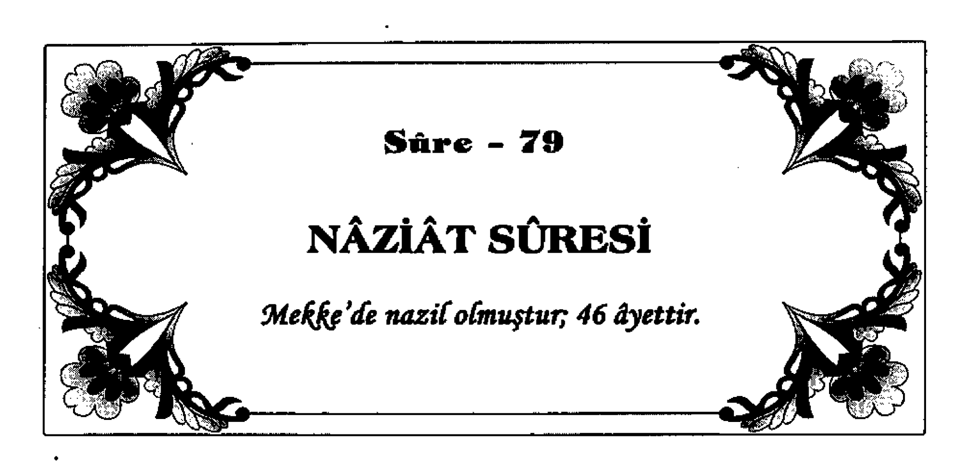
".. keşke toprak olsaydım." keşke dünyada toprak olsaydım da yaratılmasaydım ve mükellef kılınmasaydım. Ya da bugün toprak olsaydım da diriltilmeseydim, demektir. Denildi ki:

"Boynuzlu (hayvan)*dan boynuzsuzun hakkını almak için mükellef olmayan hayvanları da haşreder. Sonra onları toprağa dönüştürür. İşte kâfir* (burada) *onun halini arzular."* Yine denildi ki:

"Kâfir: İblistir. Âdem'in, mü'min çocuklarının sevap kazandığı gibi sevap kazanmak için Âdem gibi topraktan yaratılmış olmayı temenni eder."

Allahu A'lem.

❁ ❁ ❁

Süre - 79

NÂZİÂT SÛRESİ

Mekke'de nazil olmuştur; 46 âyettir.

1. — 14. ÂYETLER

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَالنَّازِعَاتِ غَرْقًا ﴿١﴾ وَالنَّاشِطَاتِ نَشْطًا ﴿٢﴾ وَالسَّابِحَاتِ
سَبْحًا ﴿٣﴾ فَالسَّابِقَاتِ سَبْقًا ﴿٤﴾ فَالْمُدَبِّرَاتِ أَمْرًا ﴿٥﴾ يَوْمَ
تَرْجُفُ الرَّاجِفَةُ ﴿٦﴾ تَتْبَعُهَا الرَّادِفَةُ ﴿٧﴾ قُلُوبٌ يَوْمَئِذٍ
وَاجِفَةٌ ﴿٨﴾ أَبْصَارُهَا خَاشِعَةٌ ﴿٩﴾ يَقُولُونَ أَئِنَّا لَمَرْدُودُونَ فِى
الْحَافِرَةِ ﴿١٠﴾ أَئِذَا كُنَّا عِظَامًا نَخِرَةً ﴿١١﴾ قَالُوا تِلْكَ إِذًا كَرَّةٌ
خَاسِرَةٌ ﴿١٢﴾ فَإِنَّمَا هِىَ زَجْرَةٌ وَاحِدَةٌ ﴿١٣﴾ فَإِذَا هُمْ بِالسَّاهِرَةِ ﴿١٤﴾

Meali

1. – 5. Andolsun *(kâfirlerin cesetlerine)* boğulmuş olan ruhlarını da derinliklerinden söküp koparan, *(mü'minlerin canını ise)* rıfk ile çıkaran *(ölüm melek)*lerine, Andolsun *(dalgıç yüzer gibi)* yüzüp *(ve gökten inip)* de *(kâfirlerin ruhlarını cehenneme, mü'minlerinkini cennete götürmek de)* öncül olarak koşan, bir de *(dünyanın)* işi*(ni)* tedbir eden *(diğer melek)*lere.

6. O gün sarsan sarsacak.

7. Onun ensesine binecek olan da ardından gelecek.

8. O gün kalpler *(korku ile)* titreyecek.

9. *(Sahiplerinin)* gözleri zilletle eğilecektir.

10. Onlar derler ki: Biz mi sahiden eski hale döndürülmüş olacağız?

11. Biz çürüyüp dağılmış kemikler olduğumuz vakit mi?

12. Dediler ki: Öyle ise bu *(yeni hayata dönüş)* ziyanlı bir dönüştür.

13. Fakat o, ancak tek bir haykırıştır.

14. Ki o zaman onları *(görürsün ki)* hemen *(diri olarak)* toprağın yüzündedirler.

Tefsiri

1– / 5– Andolsun (kâfirlerin cesetlerine) **boğulmuş olan ruhlarını da derinliklerinden söküp koparan,** (mü'minlerin canını ise) **rıfk ile çıkaran** (ölüm melek)**lerine, Andolsun** (dalgıç yüzer gibi) **yüzüp** (ve gökten inip) **de** (kâfirlerin ruhlarını cehenneme, mü'minlerinkini cennete götürmek de) **öncül olarak koşan, bir de** (dünyanın) **işi**(ni) **tedbir eden** (diğer melek)**lere.**

« فَالْمُدَبِّرَاتِ أَمْرًا »'in sonuna kadar vakf yoktur. Burada ise vakf gereklidir. Çünkü şayet durmadan geçerse « يَوْمَ », « الْمُدَبِّرَاتِ »'nin zarfı olur. Hâlbuki bu günde meleklerin tedbiri (kâinattaki görevleri) sona ermiştir. Allahu Teâlâ ruhları cesetlerin ta derinliklerinden daldıra daldıra çeken melekler gurubuna yemin etmiştir. Yani; onlar, ruhları bedenlerin en dip noktalarından, parmaklarından ve tırnak yerlerinden çeke çeke alırlar, demektir. Yine Allah (cc) ruhları suhuletle ve mülayimetle çekip çıkaran melekler gurubuna da yemin etmiştir.

« نَشْطًا », Kovayı kuyudan çıkardığında söylenen « نَشَطَ الدَّلْوَ مِنَ الْبِئْرِ » – *"Kovayı kuyudan makarasız çıkardı."* sözünden gelmektedir. Yine Allah (cc) gidişlerinde yüzen, yani; acele eden ve kendilerine emredildiği gibi dini ya da dünyevi yönden kula fayda verecek işlerden birini idare eden melekler gurubuyla yemin etmiştir. Ya da gazilerin, dizginleri

çekilen atlarına yemin etmiştir. Arap atı olduklarından boyunları uzun olduğu için orada dizginler aşırı çekilmiştir. Daru'l-İslam topraklarından Daru'l-harb topraklarına giden gazilerin atlarına yemin etmiştir. Nitekim bir yerden bir yere çekip gittiğinde öküze « ثَوْرٌ نَاشِطٌ » denir. Hızlı koşan, hedefe doğru yarışan, galebe ve zafer işini gerçekleştiren gazilerin atlarına yemin etmiştir. İşlerin gerçekleştirilmesinin onlara isnadı, sebeplerinden biri oldukları içindir.

Ya da doğudan batıya doğru çekilen yıldızlara yemin etmiştir. Onların çekilmesindeki (seyretmesindeki) ifratı, yörüngenin tamamını en uzak batıda batıncaya kadar katetmesidir. Bir burçtan diğer burca çıkan yıldızlara yemin etmiştir. Gökyüzünde yörüngesinde yüzen, yarış eden ve hesap ilmine ait bir işi düzenleyen (düzenlenmesinde vasıta olan) yıldızlara yemin etmiştir. Yeminin cevabı hazfedilmiştir. O da; kendisinden sonra kıyametin zikredilmesi delaletiyle *"Elbette yeniden diriltileceksiniz."* dir.

6 – O gün sarsan sarsacak.

"Sarsacak" şiddetli bir sarsıntıyla sarsılacak.

« اَلرَّجْفُ » – *"Recf"*; şiddetli sarsıntı demektir. « اَلرَّاجِفَةُ » – *"Racife"* (sarsan); ilk üfürüştür. Onun meydana gelişiyle birlikte meydana gelen şeylerle vasıflandırıldı. Çünkü onunla yeryüzü sarsılır. Sonunda onun üzerindeki herkes ölür.

7 – Onun ensesine binecek olan da ardından gelecek.

« تَتْبَعُهَا », « اَلرَّاجِفَةُ »'den haldir.

« اَلرَّادِفَةُ » – *"Radife"*: (ensesine binecek olan); ikinci üfürüştür. Çünkü o, birincinin hemen ardındadır. Aralarında kırk yıl vardır. Birincisi mahlûkatı öldürür, ikincisi diriltir.

8 – O gün kalpler (korku ile) **titreyecek.**

O gün, dirilişi inkâr edenlerin kalpleri titreyerek çarpacak.

« وَاجِفَةٌ », « وَجِيفٌ » kelimesindendir. O da; çarpmak demektir. « يَوْمَ تَرْجُفُ »'nun mansup oluşu « قُلُوبٌ يَوْمَئِذٍ وَاجِفَةٌ » cümlesinin delalet ettiği şeylerdir. Yani; sarsanın sarstığı günde kalpler çarpar, demektir.

« قُلُوبٌ »'un merfu oluşu müpteda olduğu içindir. « وَاجِفَةٌ » onun sıfatıdır.

9 – (Sahiplerinin) **gözleri zilletle eğilecektir.**

O kalplerin sahiplerinin gözleri gördükleri şeyin korkusundan dolayı zelildir.

« خَاشِعَةٌ », « أَبْصَارُهَا »'nın haberidir. (ikisi cümle olarak « قُلُوبٌ »'-un haberidir.)

10 – Onlar derler ki: Biz mi sahiden eski hale döndürülmüş olacağız?

Dirilişi inkâr eden kâfirler, dünyada iken dirilişi inkâr için alay yollu sorarlar.

"Biz yine eski halimize mi döndürüleceğiz?" soru inkâr manasınadır. Yani; ölümümüzden sonra ilk duruma döndürülüp önceki halimiz üzere yeniden dirilecek miyiz, demektir.

« الْحَافِرَةُ » – *"Hafire"*; ilk durumdur. Biri, yaptığı bir işi bırakıp tekrar döndüğünde « رَجَعَ إِلَى حَافِرَتِهِ » denir. Yani; ilk durumuna döndü demektir. Yine « النَّقْدُ عِنْدَ الْحَافِرَةِ » denir. Yani; Nakit para ilk halin yanındadır. O da; satışın kesinleştiğini bildiren tokalaşmadır. (Yani; alış verişte müşterinin ilk sözde parayı sayması, peşin vermesi manasınadır). Önce dirilişi inkâr etiler, sonra bunun imkânsız bir şey olduğunu ilave ettiler, şöyle dediler:

11 – Biz çürüyüp dağılmış kemikler olduğumuz vakit mi?

« نَخِرَةً », çürümüş, ufalanmış demektir.

Hafs dışındaki Kufe'lilere göre « نَاخِرَةً » şeklindedir. « فَعِلٌ » vezni « فَاعِلٌ » vezninden daha edebidir. « نَخِرَ الْعَظْمُ » – *"kemik çürüyüp ufalandı"* denir. İsmi faili « نَخِرٌ » ve « نَاخِرٌ » şeklindedir. Mana:

"Çürüyüp dağılmış kemikler haline geldikten sonra hayata tekrar döndürülecek miyiz?" şeklindedir.

« اذَا » hazfedilmiş bir fiille mansuptu[illegible] « نُبْعَثُ » (diriltileceğiz) dur.

12 – Dediler ki: Öyle ise bu (yeni [illegible] -müş) **ziyanlı bir dönüştür.**

Yeniden dirilişi inkâr eden kâfirler şöyle dediler: Öyleyse bu yeni hayata dönüşümüz hüsranlı bir dönüştür. Ya da sahibini hüsrana uğratan bir dönüştür. Mana; *"Eğer o doğruysa ve biz tekrar diriltilirsek işte o zaman onu inkâr ettiğimiz için hüsrana uğrarız."* Bunu alay olsun diye söylediler.

13 – Fakat o, ancak tek bir haykırıştır.

« فَإِنَّمَا هِيَ زَجْرَةٌ وَاحِدَةٌ » cümlesi hazfedilmiş bir cümleye taalluk etmektedir. Yani; bu yeniden dirilişin Allahu Teâlâ için zor olacağını zannetmeyin. Gerçekten o, O'nun (cc) kudretine göre kolaydır, basittir.

O ancak bir tek sayhadır. Bununla, sura ikinci üfürüşü kastediyor. Bu « زَجَرَ الْبَعِيرَ » – *"deveyi bağırarak sürdü"* sözündendir.

14 – Ki o zaman onları (görürsün ki) **hemen** (diri olarak) **toprağın yüzündedirler.**

Bir de bakarsın ki onlar, yerin altında ölü iken dirilip yeryüzüne çıkmışlar. Denildi ki:

Es-sahire: Şam'da, Beytü'l-Makdis civarında bir yer adıdır. Ya da Mekke toprağıdır. Ya da cehennemdir.

❁ ❁ ❁

15. — 26. ÂYETLER

هَلْ اَتٰيكَ حَدِيثُ مُوسٰى ﴿١٥﴾ اِذْ نَادٰيهُ رَبُّهُ بِالْوَادِ الْمُقَدَّسِ
طُوًى ﴿١٦﴾ اِذْهَبْ اِلٰى فِرْعَوْنَ اِنَّهُ طَغٰى ﴿١٧﴾ فَقُلْ هَلْ لَكَ اِلٰٓى
اَنْ تَزَكّٰى ﴿١٨﴾ وَاَهْدِيَكَ اِلٰى رَبِّكَ فَتَخْشٰى ﴿١٩﴾ فَاَرٰيهُ الْاٰيَةَ
الْكُبْرٰى ﴿٢٠﴾ فَكَذَّبَ وَعَصٰى ﴿٢١﴾ ثُمَّ اَدْبَرَ يَسْعٰى ﴿٢٢﴾ فَحَشَرَ
فَنَادٰى ﴿٢٣﴾ فَقَالَ اَنَا رَبُّكُمُ الْاَعْلٰى ﴿٢٤﴾ فَاَخَذَهُ اللّٰهُ نَكَالَ
الْاٰخِرَةِ وَالْاُولٰى ﴿٢٥﴾ اِنَّ فِي ذٰلِكَ لَعِبْرَةً لِمَنْ يَخْشٰى ﴿٢٦﴾

Meali

15. Sana *(Habibim)* Musa'nın haberi geldi *(değil)* mi?

16. Hani Rabbi ona mukaddes "Tuva" vadisinde *(şöyle)* nida etmişti.

17. Firavuna git. Çünkü o pek azmıştır.

18. – 19. Ona de ki: "*(küfürden, azgınlıktan)* temizlenmeye meylin var mı senin? Ve seni Rabbin*(i tanımaya)* irşad edeyim ki *(O'ndan)* korkasın."

20. *(Musa gitti, tebliğ etti)* ona en büyük mucizeyi gösterdi.

21. Fakat *(Firavun Musa'yı)* yalanladı. *(Allah'a)* isyan etti.

22. Sonra da koşarak arkasını döndü.

23. Nihayet *(sihirbazlarını yahut ordusunu)* topladı da bağırdı.

24. "İşte ben sizin en yüce Rabbinizim" dedi.

25. Bunun üzerine Allah onu hem ahiret, hem de dünya azabıyla yakaladı.

26. Şüphe yok ki, *(Allah'tan)* korkacak kimseler için bunda kat'i bir ibret vardır.

Tefsiri

15 – Sana (Habibim) **Musa'nın haberi geldi** (değil) **mi?**

Bunun, anlatılması ve önem verilmesi gerekli hususlardan biri olduğuna dair muhataba uyarıyı içeren bir sorudur.

16 – Hani Rabbi ona mukaddes "Tuva" vadisinde (şöyle) **nida etmişti.**

"Hani ... Ona seslenmişti." ona seslendiğinde. *"Kutsal"* mübarek, temiz *"Tuva"* Mukaddes vadinin ismidir.

17 – Firavuna git. Çünkü o pek azmıştır.

"Firavuna git." Şöyle dedi: Kastı üzeredir. O, küfür ve fesatta haddi aştı.

18– / 19– Ona de ki: "(küfürden, azgınlıktan) **temizlenmeye meylin var mı senin? Ve seni Rabbin**(i tanımaya) **irşad edeyim ki** (O'ndan) **korkasın."**

Şirkten ve azgınlıktan taat ve imana, temizlenmeye meylin var mı?

Hicaz kıraat ekolüne göre « تَزَّكّٰى » şeklindedir. « ز » şeddelidir. Sıfatlarını zikretmek suretiyle sana Allah'ı (cc) tanıtayım da O'nu tanıyasın, O'ndan korkasın. Çünkü haşyet ancak tanımakla olur. Nitekim Allahu Teâlâ şöyle buyurmuştur.

﴿ اِنَّمَا يَخْشَى اللّٰهَ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمٰٓؤُاۜ ﴾

"Kulları içinden ancak âlimler Allah'tan** (gereğince) **korkar" [125] Yani; O'nu bilenler korkar, demektir.

Hukemanın birinden şöyle nakledilmiştir:

"Allah'ı tanı. Kim Allah'ı tanırsa O'na göz kırpması müddetince bile, isyan edemez. Haşyet, işlerin özüdür. Kim Allah'tan korkarsa o bütün hayırları işler. Kim de emin olursa her şerri işlemeye cüret gösterir."

---

[125] Fatır, 28.

Şu hadisi şerif de bundandır.

"Kim korkarsa gecenin başında yola çıkmıştır. Kim de gecenin başında yola çıkarsa menzile ulaşır."

Kişinin, misafirine: *"Bizde konaklar mısın?"* dediği gibi arz manasındaki bir soruyla hitabına başladı.

﴿ فَقُولَا لَهُ قَوْلاً لَيِّنًا ﴾

"Ona yumuşak söz söyleyin." [126] Ayetinde emrolunduğu gibi onu lütufkâr bir sözle çağırmak ve alttan almak suretiyle onu kibrinden vazgeçirmek için nazik sözlerle devam etti.

20 – (Musa gitti, tebliğ etti) **ona en büyük mucizeyi gösterdi.**

Yani; Musa (as) gitti ve firavuna asa mucizesini gösterdi. Ya da asa ve beyaz el mucizesini gösterdi. Çünkü ikisi tek bir mucize hükmündedir.

21 – Fakat (Firavun Musa'yı) **yalanladı.** (Allah'a) **isyan etti.**

Firavun, Musa'yı (as) ve en büyük mucizeyi yalanladı. Onları sihirbaz ve sihir diye adlandırdı ve Allahu Teâlâ'ya isyan etti.

22 – Sonra da koşarak arkasını döndü.

Musa (as)'ya tuzak kurmaya çalışarak ondan yüz çevirdi. Ya da ejderhayı görünce korkarak arkasını döndü, kaçmaya başladı. Kıt akıllı, hafif biriydi.

23 – Nihayet (sihirbazlarını yahut ordusunu) **topladı da bağırdı.**

Derhal sihirbazları ve ordusunu topladı. Ve toplandıkları yerde haykırdı.

24 – İşte ben sizin en yüce Rabbinizim" dedi.

"Ben sizin en yüce rabbinizim. Benim üstümde hiçbir rab yoktur." dedi. Onların, kendilerine ibadet ettikleri putları vardı.

---

[126] Ta-Ha, 44.

25 – Bunun üzerine Allah onu hem ahiret, hem de dünya azabıyla yakaladı.

Allah onu ahiret azabına çarptırdı.

« اَلنَّكَالَ », « اَلتَّنْكِيلُ » – *"Birine başkalarına ibret olacak bir iş yapmak"* manasınadır. « اَلتَّسْلِيمُ », *"kurtarmak, beri kılmak"* manasına olan « اَلسَّلاَمُ » gibi. Mastar üzere onu naspetti. Çünkü « اَخَذَ », azap etti, manasınadır. Sanki şöyle denilmiştir:

"Allah (cc) ona ahiret azabıyla azap etti." Yani; Yakmak suretiyle azap etti, demektir.

"Dünya azabı" suda boğma ya da iki sözünün azabını demektir ki söz sözü: *"Ben sizin en yüce Rabbinizim."* dir. İlk sözü de:

﴿ مَا عَلِمْتُ لَكُمْ مِنْ اِلٰهٍ غَيْرِى ﴾

"Sizin için benden başka ilah tanımıyorum."dur.[127] İki söz arasında kırk ya da otuz ya da yirmi yıl geçmişti.

26 – Şüphe yok ki, (Allah'tan) **korkacak kimseler için bunda kat'i bir ibret vardır.**

Elbette bu zikredilenlerde Allah'tan korkanlar için bir ibret vardır.

❁ ❁ ❁

[127] Kasas, 38.

27. — 46. ÂYETLER

ءَاَنْتُمْ اَشَدُّ خَلْقًا اَمِ السَّمَٓاءُ بَنٰيهَا ﴿٢٧﴾ رَفَعَ سَمْكَهَا فَسَوّٰيهَا
﴿٢٨﴾ وَاَغْطَشَ لَيْلَهَا وَاَخْرَجَ ضُحٰيهَا ﴿٢٩﴾ وَالْاَرْضَ بَعْدَ ذٰلِكَ
دَحٰيهَا ﴿٣٠﴾ اَخْرَجَ مِنْهَا مَٓاءَهَا وَمَرْعٰيهَا ﴿٣١﴾ وَالْجِبَالَ اَرْسٰيهَا
﴿٣٢﴾ مَتَاعًا لَكُمْ وَلِاَنْعَامِكُمْ ﴿٣٣﴾ فَاِذَا جَٓاءَتِ الطَّٓامَّةُ الْكُبْرٰى
﴿٣٤﴾ يَوْمَ يَتَذَكَّرُ الْاِنْسَانُ مَا سَعٰى ﴿٣٥﴾ وَبُرِّزَتِ الْجَحٖيمُ لِمَنْ
يَرٰى ﴿٣٦﴾ فَاَمَّا مَنْ طَغٰى ﴿٣٧﴾ وَاٰثَرَ الْحَيٰوةَ الدُّنْيَا ﴿٣٨﴾ فَاِنَّ
الْجَحٖيمَ هِيَ الْمَأْوٰى ﴿٣٩﴾ وَاَمَّا مَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهٖ وَنَهَى
النَّفْسَ عَنِ الْهَوٰى ﴿٤٠﴾ فَاِنَّ الْجَنَّةَ هِيَ الْمَأْوٰى ﴿٤١﴾ يَسْـَٔلُونَكَ
عَنِ السَّاعَةِ اَيَّانَ مُرْسٰيهَا ﴿٤٢﴾ فٖيمَ اَنْتَ مِنْ ذِكْرٰيهَا ﴿٤٣﴾ اِلٰى
رَبِّكَ مُنْتَهٰيهَا ﴿٤٤﴾ اِنَّمَٓا اَنْتَ مُنْذِرُ مَنْ يَخْشٰيهَا ﴿٤٥﴾ كَاَنَّهُمْ
يَوْمَ يَرَوْنَهَا لَمْ يَلْبَثُٓوا اِلَّا عَشِيَّةً اَوْ ضُحٰيهَا ﴿٤٦﴾

Meali

27. Sizi *(tekrar)* yaratmak mı *(sizce)* daha güç, yoksa göğü *(yaratmak)* mı? Ki onu *(Allah)* bina etmiştir.

28. Onun boyunu o yükseltti. Derken ona bir nizam verdi.

29. Onun gecesini kararttı, gündüzünü *(aydınlığa)* çıkardı.

30. Bundan sonra da yeri *(ikamete elverişli bir halde)* yayıp döşedi.

31. Ondan suyunu, otlağını çıkardı.

32. Dağları*(nı sapasağlam)* dikti.

33. *(Allah bunları)* size ve davarlarınıza birer faide olmak üzere *(yapmıştır.)*

34. Fakat o en büyük bela geldiği zaman,

35. İnsanın, neye koştuğunu iyice anlayacağı gün,

36. O alevli ateş *(cehennem)* görecek *(her)* kimseye apaçık götserildiği *(zaman)*,

37. – 39. Artık kim haddi aşarak küfretmiş, dünya hayatını tercih eylemişse, işte muhakkak ki o alevli ateş *(cehennem)* onun varacağı yerin ta kendisidir.

40. – 41. Amma kim Rabbinin makamından korktu, nefsini heva *(ve hevesin)*den alıkoyduysa, işte muhakkak ki cennet onun varacağı yerin ta kendisidir.

42. Sana o saati *(kıyameti)*, onun ne zaman kopacağını sorarlar.

43. Sende ona ait şey *(bilgi)* yoktur ki anlatasın.

44. En son vaktine kadar onun ilmi Rabbine aittir.

45. Sen ondan korkacak kimselere ancak tehlikeyi haber verensin.

46. Kıyameti gördüklerinde dünyada sanki bir akşam vakti ya da bir kuşluk vakti kadar kalmış gibi olurlar.

Tefsiri

27 – Sizi (tekrar) **yaratmak mı** (sizce) **daha güç, yoksa göğü** (yaratmak) **mı? Ki onu** (Allah) **bina etmiştir.**

Ey dirilişi inkâr eden kâfirler! Yaratılış ve inşa ediliş cihetiyle siz mi daha çetinsiniz yoksa gökler mi?

« أَلسَّمَاءُ » müptedadır. Haber hazfedilmiştir. Yani; Yoksa göklerin yaratılışı mı daha çetindir, demektir. Daha sonra onları nasıl yarattığını beyan etti. Şöyle buyurdu. Onu (gökleri) Allah (cc) bina etti. Daha sonra bina edişi açıkladı. Şöyle buyurdu:

28 – Onun boyunu o yükseltti. Derken ona bir nizam verdi.

Onun tavanını yükseltti. Denildi ki:

"Yüksekliğini beş yüz yıllık mesafe olarak kıldı."

Onu yarıksız ve gediksiz olarak mükemmel bir şekilde düzenledi.

29 – Onun gecesini kararttı, gündüzünü (aydınlığa) **çıkardı.**

Gecesini kararttı, gündüzünü, Yani; Güneşinin ışığını açığa çıkarttı. Gece ve Güneş göğe isnad edildi. Çünkü gece onun karanlığı güneş de onun lambasıdır.

30 – Bundan sonra da yeri (ikamete elverişli bir halde) **yayıp döşedi.**

Bundan sonra yeryüzünü yayıp döşedi. Yeryüzü yayılıp döşenmemiş bir halde yaratılmıştı. Göklerin yaratılmasından iki bin yıl sonra Mekke'den başlayarak yayılıp döşendi. Daha sonra yeryüzünün döşenmesini açıkladı, şöyle buyurdu:

31 – Ondan suyunu, otlağını çıkardı.

Pınarlar fışkırtmak suretiyle ondan (yeryüzünden) suyunu, otlağını, taze otunu çıkardı.

Açıklama olması sebebiyle « اَخْرَجَ »'nin başına atıf harfi getirilmedi. Ya da « اَخْرَجَ », başında gizli bir « قَدْ » kelimesinin varlığıyla haldir.

32 – Dağları(nı sapasağlam) **dikti.**

Dağları sabit kıldı.

« اَلْاَرْضَ » ve « اَلْجِبَالَ » kelimelerinin mansup olması açıklama şartına göre gizli « دَحَا » ve « اَرْسٰى » kelimelerinin varlığıyladır.

33 – (Allah bunları) **size ve davarlarınıza birer faide olmak üzere** (yapmıştır.)

Bunları, sizi ve hayvanlarınızı faydalandırmak için yapmıştır.

34 – Fakat o en büyük bela geldiği zaman,

Bütün musibetlerden büyük, yani; Onlardan üstün, onlara galip gelen en büyük musibet. O da; sura ikinci üfürüştür. Ya da cennetliklerin cennete, cehennemliklerin de cehenneme sevk edildikleri andır.

35 – İnsanın, neye koştuğunu iyice anlayacağı gün,

« يَوْمَ يَتَذَكَّرُ الْإِنْسَانُ », « إِذَا جَاءَتِ »'den bedeldir. Yani; amellerini amel defterlerinde toplanmış olarak gördüğünde onları hatırlar. Çünkü o onları unutmuştu.

« مَا سَعَى »'daki « مَا » mastariyyedir. Yani; çalışmasını demektir. Ya da mevsuledir.

36 – O alevli ateş (cehennem) **görecek** (her) **kimseye apaçık gösterildiği** (zaman),

Apaçık ortaya çıktığı için cehennem gören herkese apaçık gösterilir.

37– / 39– Artık kim haddi aşarak küfretmiş, dünya hayatını tercih eylemişse, işte muhakkak ki o alevli ateş (cehennem) **onun varacağı yerin ta kendisidir.**

« فَأَمَّا », « فَاذَا »'nın cevabıdır. *"O en büyük cehalet geldiğinde iş bu şekildedir"*, demektir. Haddi aşıp inkâr eden ve şehvetlere tabi olmak suretiyle dünya hayatını ahiret hayatına tercih edene gelince şüphesiz ki cehennem onun döneceği yerdir. Yani; barınağıdır. « الْمَأْوَى », « مَأْوَاهُ » (onun barınağı.) demektir.

« ال » izafetten bedeldir. Bu, Kufe'lilere göredir. Sibeveyh'e ve Basra'lılara göre ise « هِيَ الْمَأْوَى لَهُ » – *"o onun için barınaktır."* demektir.

40– / 41– Amma kim Rabbinin makamından korktu, nefsini heva (ve hevesin)**den alıkoyduysa, işte muhakkak ki cennet onun varacağı yerin ta kendisidir.**

Yani; kıyamet günü Rabbi'nin hesaba çekmesinden dolayı (onun huzurunda duracağı) bir makamı olduğunu bilen ve kötülüğü emreden nefsini eza veren şeylerden uzaklaştırana gelince, demektir. Yani; onu şehvetlere tabi olmaktan alıkoyana gelince, demektir. Denildi ki:

O, günah işlemeyi arzulayan ancak hesap için Rabbi huzurunda durdurulacağı makamı hatırlayarak onu terk eden kişidir.

Heva; nefsin, arzuladığına meyletmesidir.

"Onun barınağı" yani; dönüş yeri ancak cennettir.

42 – Sana o saati (kıyameti)**, onun ne zaman kopacağını sorarlar.**

« أَيَّانَ مُرْسَاهَا », « مَتَى إِرْسَاؤُهَا » – *"Dikilmesi, yani; ikame edilmesi ne zaman?"*, demektir. Şunu kastediyor: Allah (cc) o saati ne vakit getirip dikecek, onu ne zaman var edecek?

43 – Sende ona ait şey (bilgi) **yoktur ki anlatasın.**

44 – En son vaktine kadar onun ilmi Rabbine aittir.

Onun vaktini onlara bildirmek ve onu onlara öğretmek nerede sen nerede. Yani; onu onlara bildirme ve vaktini açıklama hususunda hiçbir şeye (göreve, yetkiye, bilgiye) sahip değilsin, demektir.

« لَيْسَ فُلاَنٌ مِنَ الْعِلْمِ فِى شَىْءٍ » – *"Falanın ilimden hiçbir nasibi yoktur."* sözünde olduğu gibi.

Ya da Rasulullah (sav) kıyameti her daim andığı ve her daim ona dair sualler sorduğu için bu ayet indi. Buna göre bu, Peygamber (sav)'in onu çok çok zikredişine taaccüptür. Yani; *"Onlar, onun hakkında senden soruyorlar, sen de onlara cevap verme hırsından dolayı her daim onu zikrediyor ve her daim ona dair* (sualler) *soruyorsun"*, demektir.

"En son vaktine kadar onun ilmi Rabbine aittir." Vukuu vaktine kadar bütün tafsilatıyla onu bilmek Rabbine aittir. Ne zaman olacağını ondan başkaları bilmez.

Ya da « فِيمَ أَنْتَ مِنْ ذِكْرَاهَا »'daki « فِيمَ » onların onun hakkında soru sormalarını inkârdır. Yani; *'Nerede bu sual?'* demektir.

Ondan sonra « أَنْتَ مِنْ ذِكْرَاهَا » buyurdu. Yani; Peygamberlerin sonuncusu olarak senin gönderilişin onun alametlerinden biridir. Dolayısıyla onların onun hakkında soru sormalarının hiçbir manası yoktur. Bu manaya göre « فِيمَ » üzerinde durulması uzak değildir. Denildi ki:

"« فِيمَ أَنْتَ مِنْ ذِكْرَاهَا » soruya bitişiktir. Yani; sana kıyametin ne zaman kopacağından soruyorlar ve 'sen nerede onu bilmek nerede?' diyorlar, şeklindedir."

Daha sonra cümle başlangıcı yaptı, şöyle buyurdu:

"Vukuu vaktine kadar tafsilatıyla onu bilmek ancak Rabbine aittir."

45 – Sen ondan korkacak kimselere ancak tehlikeyi haber verensin.

Yani; *"Sen onlara kıyametin kopma vaktini öğretmek için gönderilmedin. Sen ancak onun dehşetinden korkan kişileri uyarmak için gönderildin."*

Yezid ve Abbas'a göre « مُنْذِرٌ » şeklinde tenvinlidir.

46 – Kıyameti gördüklerinde dünyada sanki bir akşam vakti ya da bir kuşluk vakti kadar kalmış gibi olurlar.

« ضُحَيهَا », « ضُحَى الْعَشِيَّة » demektir. Yani; akşamın (ait olduğu günün) kuşluğunda, demektir. Onlar, o dehşeti gördüklerinde dünyada kalış müddetlerini azımsarlar.

﴿ لَمْ يَلْبَثُوا إِلاَّ سَاعَةً مِنْ نَهَارٍ ﴾

"Sanki onlar sadece gündüzün** (görüşüp tanıştıkları) **bir saati kadar dünyada kaldılar." [128] Ve:

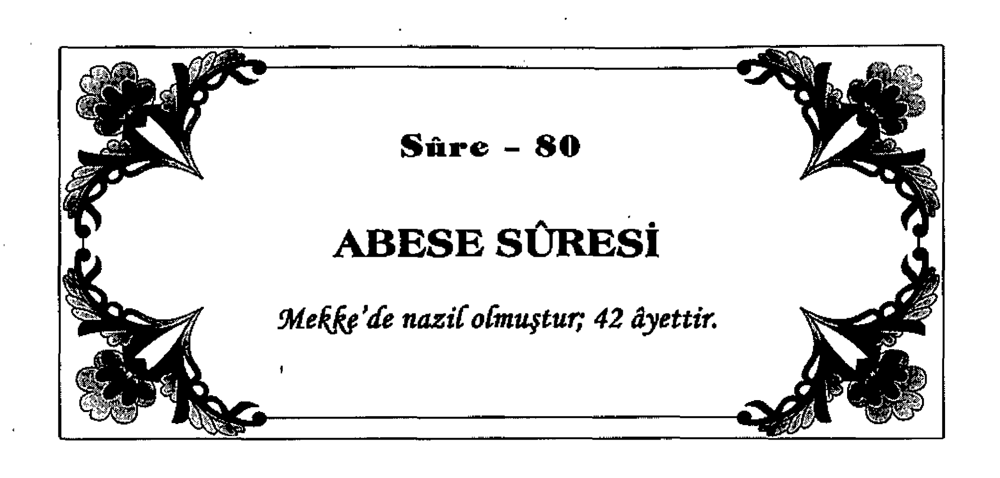
﴿ قَالُوا لَبِثْنَا يَوْمًا اَوْ بَعْضَ يَوْمٍ فَاسْئَلِ الْعَآدِّينَ ﴾

"'(Herhalde) bir gün yahut bir günün bir kısmı kadar kaldık, sayanlara sor.' dediler." [129] Ayetlerinde olduğu gibi.

Aynı günde vuku buldukları için aralarında ilişki olduğundan « ضُحَى » – *"kuşluk"* kelimesinin « عَشِيَّة » kelimesine muzaf kılınması doğrudur. Kast olunan onların (dünyada) kalış müddetinden bir tam güne dahi ulaşmadığı, sadece gündüzün iki tarafından birine, akşam vaktine ya da kuşluk vaktine ulaştığıdır. Allahu a'lem.

---

[128] Ahkaf, 35.
[129] Mü'minun, 113.

Sûre - 80

ABESE SÛRESİ

Mekke'de nazil olmuştur; 42 âyettir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحٖيمِ

عَبَسَ وَتَوَلّٰىۙ ﴿١﴾ اَنْ جَٓاءَهُ الْاَعْمٰىۜ ﴿٢﴾ وَمَا يُدْرٖيكَ لَعَلَّهُ
يَزَّكّٰىۙ ﴿٣﴾ اَوْ يَذَّكَّرُ فَتَنْفَعَهُ الذِّكْرٰىۜ ﴿٤﴾ اَمَّا مَنِ اسْتَغْنٰىۙ
﴿٥﴾ فَاَنْتَ لَهُ تَصَدّٰىۜ ﴿٦﴾ وَمَا عَلَيْكَ اَلَّا يَزَّكّٰىۜ ﴿٧﴾ وَاَمَّا مَنْ
جَٓاءَكَ يَسْعٰىۙ ﴿٨﴾ وَهُوَ يَخْشٰىۙ ﴿٩﴾ فَاَنْتَ عَنْهُ تَلَهّٰىۚ ﴿١٠﴾ كَلَّٓا
اِنَّهَا تَذْكِرَةٌۚ ﴿١١﴾ فَمَنْ شَٓاءَ ذَكَرَهُۢ ﴿١٢﴾ فٖي صُحُفٍ مُكَرَّمَةٍۙ ﴿١٣﴾
مَرْفُوعَةٍ مُطَهَّرَةٍۙ ﴿١٤﴾ بِاَيْدٖي سَفَرَةٍۙ ﴿١٥﴾ كِرَامٍ بَرَرَةٍۜ ﴿١٦﴾

Meali

1. Yüzünü ekşitip çevirdi.

2. Kendisine o ama geldi diye.

3. *(Onun halini)* sana hangi şey bildirdi? Belki o *(Senden öğrenecekleriyle)* temizlenecekti.

4. Yahut öğüt alacaktı da *(senin)* bu öğüt*(ün)* kendisine fayda verecekti.

5. Ama *(zengin olduğu için)* kendisini müstağni gören adam *(yok mu)*?

6. İşte sen onu karşına alıyor *(ona yöneliyor)* sun.

7. Hâlbuki onun temizlenmemesinden sana ne?

8. Amma sana koşarak gelen kimse,

9. O, *(Allah'tan)* korkar bir *(adam)* olduğu halde,

10. Sen onunla ilgilenmiyorsun.

11. Hayır, sakın *(bir daha böyle yapma)* çünkü o *(Kur'an)* bir öğüttür.

12. *(Binaenaleyh)* dileyen ondan öğüt alır.

13. – 14. O, *(Allah indinde)* çok şerefli, kadri yüce, tertemiz sahifelerdedir.

15. Kıymetli, sevgili, takva sahibi kâtiplerin elleriyle *(yazılmıştır)*.

16. *(O kâtipler)* Değerli itaatkâr *(meleklerdir)*.

Tefsiri

1 – Yüzünü ekşitip çevirdi.

Yani; Peygamber (sav) yüzünü buruşturdu ve çevirdi.

2 – Kendisine o ama geldi diye.

« أَنْ جَاءَهُ », « لِأَنْ جَاءَهُ » demektir. Mahallen mansuptur. Çünkü o, mefulun lehtir. Ondaki amil « عَبَسَ » fiilidir. Ya da iki mezhebin ihtilafı üzere (Basralılara göre) « تَوَلَّى » fiilidir.

"A'mâ"; Abdullah b. Ümmü Mektum'dur.

Ümmü Mektum: Babasının anasıdır: Babası; Şureyh b. Malik'tir. Rasulullah (sav) Kureyş reislerinden bazılarını İslam'a davet ederken onun bu meşguliyetinden haberdar olmayarak içeri girmiş ve:

– *"Ya Rasulellah! Allah'ın sana öğrettiklerinden bana da öğret."* demiş ve bu sözü birkaç defa tekrarlamıştı. Onun, kendi sözünü kesmesine

Rasulullah (sav) in canı sıkıldı ve yüzünü ekşitip yüz çevirdi. Bunun üzerine bu sure nazil oldu. Bundan sonra Rasulullah (sav) her gelişinde ona ikram eder ve:

– *"Kendisi hakkında Rabbi'min beni itap ettiği zat. Merhaba, hoş geldin."* derdi. Onu iki defa kendi yerinde Medine'de emir bırakmıştır.

3 – (Onun halini) **sana hangi şey bildirdi? Belki o** (senden öğrenecekleriyle) **temizlenecekti.**

Bu a'manın hali hususunda seni bilgili kılan hangi şeydir? Belki o a'ma, senden işittikleri şeyle cehalet kirlerinden arınacaktı.

« يَزَّكَّى »'nın aslı « يَتَزَكَّى »'dır. « ت », « ز »'ye idğam edilmiştir. « يَذَّكَّرُ » da aynı şekildedir.

4 – Yahut öğüt alacaktı da (senin) **bu öğüt(ün) kendisine fayda verecekti.**

« فَتَنْفَعَهُ »'yu Asım, A'sa dışındaki bütün rivayetlere göre « لَعَلَّ »'nin cevabı olarak mansup olunmuştur. Diğerleri « يَذَّكَّرُ »'ya atfen merfu okumuşlardır. « الذِّكْرَى », « ذِكْرَاكَ » demektir. Yani; *"senin öğüdün"*, demektir. Yani; *"Sen onun öğüt alıp almayacağını bilmiyorsun, eğer bilseydin bunu kaçırmazdın"*, demektir.

5 – Ama (zengin olduğu için) **kendisini mustağni gören adam** (yok mu)?

"Kendisini müstağni gören" yani; malca zengin olan, temizlenmeye ihtiyaç duymayan.

6 – İşte sen onu karşına alıyor (ona yöneliyor)**sun.**

İman etmesini isteyerek hırsla ona yöneliyorsun.

« تَصَدَّى » Hicaz kıraatine göre « ت »'nin, « ص »'a idğamıyladır. « تَصَّدَّى » şeklindedir.

7 – Hâlbuki onun temizlenmemesinden sana ne?

Onun İslam ile temizlenmemesinden dolayı sana bir vebal yoktur. Sana düşen ancak tebliğdir.

8 – Amma sana koşarak gelen kimse,

Hayrı talep hususunda koşarak gelen kimse.

9 – O, (Allah'tan) **korkar bir** (adam) **olduğu halde,**

Allah'tan ya da kâfirlerden ya da sana geldiği için kâfirlerin eziyetlerine maruz kalmaktan ya da a'mâların âdeti olduğu üzere düşüp yıkılmaktan korkan bir adam olduğu halde.

10 – Sen onunla ilgilenmiyorsun.

Ondan uzaklaşıyor ve (beyhude demek olan bir işle) meşgul oluyorsun.

« تَلَهّٰى »'nın aslı « تَتَلَهّٰى »'dır. Rivayete göre Rasulullah (sav) bundan sonra asla hiçbir fakirin yüzüne karşı yüz ekşitmemiştir ve hiçbir zengine de (itibarından dolayı) yönelmemiştir. Rivayete göre fakirler şura meclisinde emirdiler.

11 – Hayır, sakın (bir daha böyle yapma) **çünkü o** (Kur'an) **bir öğüttür.**

"Hayır..." sözü mendir. Yani; Bir daha böyle yapma, demektir. Çünkü sure ya da bu ayetler, öğüt alınması ve mucibince amel edilmesi gereken öğütlerdir.

12 – (Binaenaleyh) **dileyen ondan öğüt alır.**

Onu düşünüp öğüt almak isteyen, ondan öğüt alır.

« ذَكَرَهُ »'daki zamiri müzekker kıldı. Çünkü « التَّذْكِرَةُ », « الذِّكْرُ » ve « الْوَعْظُ » – "öğüt ve nasihat" manasınadır. Mana; *"Kim düşünüp öğüt almayı dilerse Allah* (cc) *ona onu ilham eder."*, demektir.

13– / 15– O, (Allah indinde) **çok şerefli, kadri yüce, tertemiz sahifelerdedir.**

« فِي صُحُفٍ », « تَذْكِرَةٌ »'ün sıfatıdır. Yani; o, levhi mahfuzdan kopyalanmış sahifelerde kayıtlıdır, demektir. Ya da hazfedilmiş bir müptedanın haberidir. Yani; « هِيَ فِي صُحُفٍ » – *"o, sahifelerdedir"* demektir.

"Şerefli" Allah (cc) katında şerefli. *".. kadri yüce..."* gökte yükseltilmiş ya da kadri kıymeti yüce, *".. tertemiz..."* meleklerden başkasının temasından ya da Allahu Teâlâ'nın sözünden olmayan şeylerden.

15 – Kıymetli, sevgili, takva sahibi kâtiplerin elleriyle (yazılmıştır).

« سَفَرَةٌ » – *Sefere;* kâtipler, demektir. « سَافِرٌ » kelimesinin çoğuludur. Yani; kitapları levhi mahfuzdan kopyalayan melekler, demektir.

"Kıymetli..." Allah (cc) indinde kıymetli ya da günah işlemekten arî, demektir.

« بَرَرَةٌ », « بَارٌّ » – *"fiillerinde ve sözlerinde doğru"* kelimesinin çoğuludur, muttakiler, demektir.

16 – (O kâtipler) **değerli itaatkâr** (meleklerdir).

❁ ❁ ❁

17. — 23. ÂYETLER

قُتِلَ الْاِنْسَانُ مَٓا اَكْفَرَهُۜ ﴿١٧﴾ مِنْ اَيِّ شَيْءٍ خَلَقَهُۜ ﴿١٨﴾ مِنْ نُطْفَةٍۜ
خَلَقَهُ فَقَدَّرَهُۙ ﴿١٩﴾ ثُمَّ السَّبِيلَ يَسَّرَهُۙ ﴿٢٠﴾ ثُمَّ اَمَاتَهُ فَاَقْبَرَهُۙ ﴿٢١﴾ ثُمَّ
اِذَا شَٓاءَ اَنْشَرَهُۜ ﴿٢٢﴾ كَلَّا لَمَّا يَقْضِ مَٓا اَمَرَهُۜ ﴿٢٣﴾

Meali

17. O kahredilesi insan, ne nankördür o!

18. Onu *(yaratan)* hangi şeyden yarattı?

19. Bir damla sudan yarattı da onu biçimine koydu.

20. Sonra onun yolu*(nu)* kolaylaştırdı.

21. Sonra onu öldürüp kabre soktu.

22. Daha sonra, dilediği zaman da onu tekrar diriltecek.

23. Gerçek *(o ki insan, Allah'ın)* emrettiği şeyleri yerine getirmemiştir.

Tefsiri

17 – O kahredilesi insan, ne nankördür o!

Kâfire lanet olunmuştur. Ya da o, Umeyye'dir. Yahud da Utbe'dir.

« مَٓا اَكْفَرَهُ » azar sorusudur. Yani; Hangi şey onu küfre sevketti, demektir. Ya da o, taaccüptür. Yani: *"Ne kadar da nankör."*, demektir.

18 – Onu (yaratan) **hangi şeyden yarattı?**

Onu hangi aşağılık şeyden yarattı? Bu, manası sevap olan sorudur. Daha sonra o şeyi açıkladı, şöyle buyurdu:

19 – Bir damla sudan yarattı da onu biçimine koydu.

Nutfeden (spermden) yarattı. Ve onu mahlûkatından dilediği şekil üzere takdir etti.

20 – Sonra onun yolu(nu) **kolaylaştırdı.**

« السَّبِيلَ » kelimesini gizli « يَسَّرَ » fiiliyle mansup kıldı. Yani; sonra ona anasının karnından çıkış yolunu kolaylaştırdı. Ya da ona hayır ve şer yollarını öğretti, demektir.

21 – Sonra onu öldürüp kabre soktu.

Onu, onlara ikram olsun diye içinde gömülü olduğu kabir sahibi kıldı. Hayvanlar gibi açıkta bırakmadı.

« قَبَرَ الْمَيِّتَ », *"Ölüyü* (eliyle) *defnetti"* demektir.

« أَقْبَرَ الْمَيِّتَ » ise *"Ölüyü defnetmesi için başkasına emir ve imkân verdi."* demektir.

22 – Daha sonra, dilediği zaman da onu tekrar diriltecek.

Ölümünden sonra onu diriltecek.

23 – Gerçek (o ki insan, Allah'ın) **emrettiği şeyleri yerine getirmemiştir.**

« كَلَّا » (gerçek) sözü insanı inkârdan mendir. Bu kâfir, Allah'ın (cc), imana dair kendisine emrettiği şeyleri yapmadı. Oluşumunun ilk aşamasından son anına kadar kendi bünyesindeki nimetleri saydı.

Bundan sonra ihtiyaç duyduğu nimetleri zikretti. Şöyle buyurdu:

❁ ❁ ❁

24. — 32. ÂYETLER

فَلْيَنْظُرِ الْاِنْسَانُ اِلٰى طَعَامِهٖۙ ﴿٢٤﴾ اَنَّا صَبَبْنَا الْمَٓاءَ صَبًّاۙ ﴿٢٥﴾ ثُمَّ
شَقَقْنَا الْاَرْضَ شَقًّاۙ ﴿٢٦﴾ فَاَنْبَتْنَا فِيهَا حَبًّاۙ ﴿٢٧﴾ وَعِنَبًا وَقَضْبًاۙ
﴿٢٨﴾ وَزَيْتُونًا وَنَخْلًاۙ ﴿٢٩﴾ وَحَدَٓائِقَ غُلْبًاۙ ﴿٣٠﴾ وَفَاكِهَةً وَاَبًّاۙ ﴿٣١﴾
مَتَاعًا لَكُمْ وَلِاَنْعَامِكُمْۜ ﴿٣٢﴾

Meali

24. (Öyle ya,) o insan *(bir kere)* yediğine baksın.

25. Hakikat biz, o suyu *(yağmuru)* bol bol döktük.

26. Sonra toprağı iyiden iyi yardık.

27. Bu suretle onda tane*(ler)* bitirdik.

28. Üzüm*(ler)*, yonca*(lar)*.

29. – 30. Zeytinlik*(ler)*, hurmalık*(lar)*, sık ve bol ağaçlı *(diğer)* bahçeler.

31. Meyve*(ler)*, mer'a*(lar bitirdik)*.

32. *(Bütün bunları biz)* hem size hem davarlarınıza faide olarak *(yaptık)*.

Tefsiri

24 – (Öyle ya,) **o insan** (bir kere) **yediğine baksın.**

İnsan, yediği ve onunla yaşadığı yiyeceğine bir baksın, onun işini nasıl planlamışız.

25 – Hakikat biz, o suyu (yağmuru) **bol bol döktük.**

Kûfe kıraat imamlarına göre « أنَّا », « طَعَامِ » kelimesinden bedeli iştimal olmak üzere « أ »'nin üstünüyledir. Diğerlerine göre cümle başlangıcı olma üzere esre iledir.

"Suyu" sözüyle bulutlardan yağan yağmuru kastediyor.

26 – Sonra toprağı iyiden iyi yardık.

Sonra toprağı bitkiyle güzelce yardık.

27 – Bu suretle onda tane(ler) **bitirdik.**

Onda buğday, arpa ve sair kendisiyle gıdalanılan taneler bitirdik.

28 – Üzüm(ler)**, yonca**(lar).

"Üzüm..." üzümün semeresi. Yani; yiyecek ve meyve. *"..yonca..."* taze yonca.

« قَضْبًا », « قَضَبَهُ » – *"onu kesti"* kelimesinin mastarıyla adlandırılmıştır. Çünkü o, ardı ardına defalarca kesilir.

29– / 30– Zeytinlik(ler)**, hurmalık**(lar)**, sık ve bol ağaçlı** (diğer) **bahçeler.**

İri ağaçlı bostanlar. « غُلْبًا », « غَلْبَاءُ » kelimesinin çoğuludur.

31 – Meyve(ler)**, mer'a**(lar bitirdik)**.**

Sizin için meyveler ve hayvanlarınız için de meralar bitirdik.

32 – (Bütün bunları biz) **hem size hem davarlarınıza faide olarak** (yaptık).

« مَتَاعًا » mastardır. Yani; menfaat demektir.

❁ ❁ ❁

33. — 42. ÂYETLER

فَإِذَا جَاءَتِ الصَّاخَّةُ ﴿٣٣﴾ يَوْمَ يَفِرُّ الْمَرْءُ مِنْ أَخِيهِ ﴿٣٤﴾ وَأُمِّهِ
وَأَبِيهِ ﴿٣٥﴾ وَصَاحِبَتِهِ وَبَنِيهِ ﴿٣٦﴾ لِكُلِّ امْرِئٍ مِنْهُمْ يَوْمَئِذٍ شَأْنٌ
يُغْنِيهِ ﴿٣٧﴾ وُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ مُسْفِرَةٌ ﴿٣٨﴾ ضَاحِكَةٌ مُسْتَبْشِرَةٌ ﴿٣٩﴾
وَوُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ عَلَيْهَا غَبَرَةٌ ﴿٤٠﴾ تَرْهَقُهَا قَتَرَةٌ ﴿٤١﴾ أُولَٰئِكَ هُمُ
الْكَفَرَةُ الْفَجَرَةُ ﴿٤٢﴾

Meali

33. Fakat o kulakları sağır edercesine haykıracak olan ses geldiği zaman,

34. *(Evet)* kişinin kaçacağı gün: Biraderinden,

35. Anasından, babasından,

36. Karısından ve oğullarından,

37. O gün bunlardan herkesin kendine yeter bir işi *(derdi)* vardır.

38. O gün yüzler vardır, parıl parıl parlayıcıdır.

39. Güleç ve sevinçlidir.

40. O gün yüzler de vardı. Üzerlerini toz toprak *(bürümüştür)*.

41. Onu *(da)* bir karanlık ve bir siyahlık bürümüştür.

42. İşte bunlar; kâfirler, facirlerdir.

Tefsiri

33 – Fakat o kulakları sağır edercesine haykıracak olan ses geldiği zaman,

« صَاخَّةٌ » kıyamet sayhası, gürültüsü. Çünkü o, kulakları patlatır, yani; sağır eder. Bunun cevabı belli oluşundan dolayı hazfedilmiştir.

34 – (Evet) **kişinin kaçacağı gün: Biraderinden,**

Onun ile diğerleri arasında alınacak haklar olduğundan dolayı ya da nefsiyle meşgul olduğundan dolayı,

35 – Anasından, babasından,

36 – Karısından ve oğullarından,

"Karısından..." eşinden. Önce kardeşi, sonra ebeveyni zikretti. Çünkü bu ikisi ona en yakın olanlardır. Daha sonra da eş ve çocukları zikretti. Çünkü onlar ona en sevgili olanlardır. Denildi ki:

"Kardeşinden ilk kaçan Kabil, ebeveyninden ilk kaçan İbrahim, eşinden ilk kaçan Nuh ve Lut ve oğlundan ilk kaçan Nuh (as) olacaktır."

37 – O gün bunlardan herkesin kendine yeter bir işi (derdi) **vardır.**

O gün onlardan her birinin kendisiyle ilgili, onu başka işlerden alıkoyacak yeter derecede işi vardır.

38 – O gün yüzler vardır, parıl parıl parlayıcıdır.

Gece ibadetine kalkmaktan dolayı ya da abdest almaktan dolayı parıldar, ışık saçar.

39 – Güleç ve sevinçlidir.

Yani; Bu yüzlerin sahipleri –ki onlar, mü'minlerdir– gülerler, sevinirler.

40 – O gün yüzler de vardı. Üzerlerini toz toprak (bürümüştür).

« غَبَرَةٌ » toz, demektir.

41 – Onu (da) **bir karanlık ve bir siyahlık bürümüştür.**

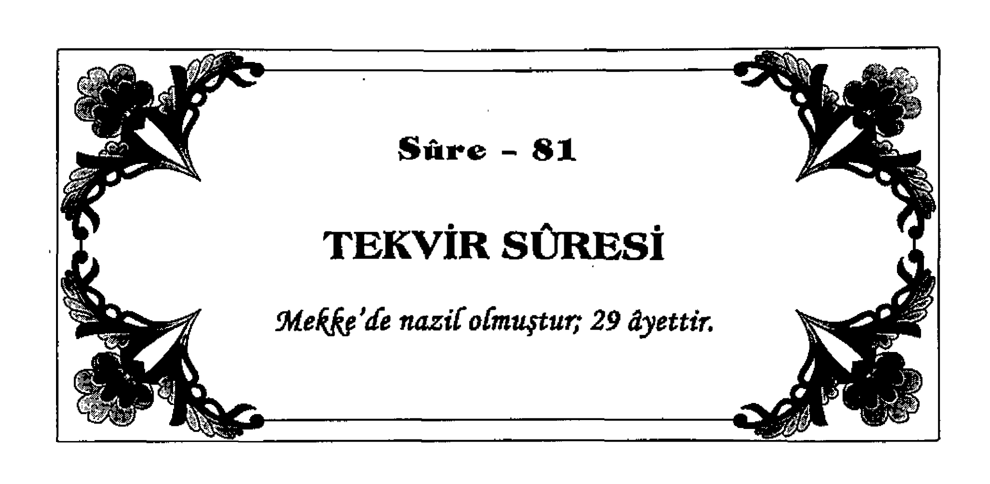
Tozun üzerini de duman gibi (is gibi) karanlık bürüyecektir. Yüzde toz ve karalığın birlikte oluşundan daha çirkin bir şey göremezsin.

42 – İşte bunlar; kâfirler, facirlerdir.

İşte bu hallerde olacak olanlar; Allah'ın (cc) haklarını inkâr edenler ve kulların haklarına da tecavüz edenlerdir. İnkâr ile birlikte kul haklarına da tecavüz ettiklerinden dolayı yüzlerinin karalığı toza bulanmıştır.

Allahu A'lem.

❁ ❁ ❁

Sûre - 81

TEKVİR SÛRESİ

Mekke'de nazil olmuştur; 29 âyettir.

1. — 29. ÂYETLER

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

إِذَا الشَّمْسُ كُوِّرَتْ ﴿١﴾ وَإِذَا النُّجُومُ انْكَدَرَتْ ﴿٢﴾ وَإِذَا
الْجِبَالُ سُيِّرَتْ ﴿٣﴾ وَإِذَا الْعِشَارُ عُطِّلَتْ ﴿٤﴾ وَإِذَا الْوُحُوشُ
حُشِرَتْ ﴿٥﴾ وَإِذَا الْبِحَارُ سُجِّرَتْ ﴿٦﴾ وَإِذَا النُّفُوسُ زُوِّجَتْ
﴿٧﴾ وَإِذَا الْمَوْؤُدَةُ سُئِلَتْ ﴿٨﴾ بِأَىِّ ذَنْبٍ قُتِلَتْ ﴿٩﴾ وَإِذَا الصُّحُفُ
نُشِرَتْ ﴿١١﴾ وَإِذَا السَّمَاءُ كُشِطَتْ ﴿١١﴾ وَإِذَا الْجَحِيمُ سُعِّرَتْ
﴿١٢﴾ وَإِذَا الْجَنَّةُ أُزْلِفَتْ ﴿١٣﴾ عَلِمَتْ نَفْسٌ مَا أَحْضَرَتْ ﴿١٤﴾
فَلَا أُقْسِمُ بِالْخُنَّسِ ﴿١٥﴾ الْجَوَارِ الْكُنَّسِ ﴿١٦﴾ وَاللَّيْلِ إِذَا عَسْعَسَ
﴿١٧﴾ وَالصُّبْحِ إِذَا تَنَفَّسَ ﴿١٨﴾ إِنَّهُ لَقَوْلُ رَسُولٍ كَرِيمٍ ﴿١٩﴾ ذِى قُوَّةٍ
عِنْدَ ذِى الْعَرْشِ مَكِينٍ ﴿٢٠﴾ مُطَاعٍ ثَمَّ أَمِينٍ ﴿٢١﴾ وَمَا صَاحِبُكُمْ

بِمَجْنُونٍ ﴿٢٢﴾ وَلَقَدْ رَاٰهُ بِالْاُفُقِ الْمُبِينِ ﴿٢٣﴾ وَمَا هُوَ عَلَى الْغَيْبِ
بِضَنِينٍ ﴿٢٤﴾ وَمَا هُوَ بِقَوْلِ شَيْطَانٍ رَجِيمٍ ﴿٢٥﴾ فَاَيْنَ تَذْهَبُونَ ﴿٢٦﴾
اِنْ هُوَ اِلَّا ذِكْرٌ لِلْعَالَمِينَ ﴿٢٧﴾ لِمَنْ شَٓاءَ مِنْكُمْ اَنْ يَسْتَقِيمَ ﴿٢٨﴾
وَمَا تَشَٓاؤُنَ اِلَّٓا اَنْ يَشَٓاءَ اللّٰهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ ﴿٢٩﴾

Meali

1. Güneş dürül*(üp söndürül)*düğü zaman,

2. Yıldızlar *(kararıp)* düştüğü zaman,

3. Dağlar *(yeryüzünden koparılıp)* yürütüldüğü zaman,

4. Gebe develer *(başıboş)* salıverildiği zaman,

5. Vahşi hayvanlar bir araya toplandığı zaman,

6. Denizler kaynatıldığı zaman.

7. Ruhlar *(bedenlerle)* birleştirildiği zaman.

8. – **9.** Diri diri gömülen kızın hangi suç*(ların)*dan dolayı öldürüldüğü sorulduğu zaman.

10. *(Amel)* defterleri açılıp *(yayıldığı)* zaman,

11. Gökyüzü sıyrılıp *(açıldığı)* zaman,

12. O alevli ateş *(cehennem)* daha ziyade kızıştırıldığı zaman,

13. Cennet *(mü'minlere)* yaklaştırıldığı zaman,

14. *(Her)* nefis ne hazırlamışsa *(artık hepsini görüp)* bilmiştir.

15. *(Demek ki hakikat sizin dediğiniz gibi değildir ey kâfirler. Andederim)* gündüz gözden kaybolup giden,

16. Gece dönüp gelerek ışık veren ve akıp giden yıldızlara,

17. Karanlığa yöneldiği zaman geceye,

18. Ağırmaya başladığında sabaha ki;

19. Şüphesiz, Muhakkak o *(Kur'an)* çok şerefli bir elçinin *(getirdiği)* kelamdır.

20. *(Bir elçi ki)* çetin bir kudrete maliktir. Arşın sahibi *(olan Allah)* nezdinde çok itibarlıdır.

21. Orada kendisine itaat olunan, bir emindir.

22. Sizin arkadaşınız bir mecnun değildir.

23. Andolsun ki o *(arkadaşınız)* onu apaçık ufukta görmüştür.

24. O gaybden dolayı asla zan altında değildir.

25. O *(Kur'an)* da taşlanmış *(kovulmuş)* bir şeytanın sözü değil.

26. O halde nereye gidiyorsunuz.

27. – 28. O, âlemler için *(hele)* sizden doğruluk isteyenler için bir öğütten başkası değildir.

29. *(Bununla beraber o doğruluğu)* âlemlerin Rabbi olan Allah dilemeyince siz dileyemezsiniz.

Tefsiri

1 – Güneş dürül(üp söndürül)**düğü zaman,**

Işığı söndürüldüğünde « كُوِّرَتْ », sarık sarıldığında kullanılan « كُوِّرَتِ الْعَمَامَةُ » – *"sarık sarıldı"* sözündendir. Yani; onun ışığı dürülür de onun ufuklardaki yaygınlığı ve intişarı kaybolur, gider. « اَلشَّمْسُ » fail olarak merfudur. Refeden amili « كُوِّرَتْ » kelimesinin açıkladığı gizli bir fiildir. Çünkü « اِذَا » kendisinde şart manası olduğundan dolayı fiil ister.

2 – Yıldızlar (kararıp) **düştüğü zaman,**

Yıldızlar düştüğü, döküldüğü zaman.

3 – Dağlar (yeryüzünden koparılıp) **yürütüldüğü zaman,**

Dağlar yeryüzünden koparılıp yürütüldüğü ve uzaklaştırıldığı zaman. Ya da havada bulutların yürütüldüğü gibi yürütüldüğü zaman, demektir.

4 – Gebe develer (başıboş) **salıverildiği zaman,**

« الْعِشَارُ », « عُشَرَاءُ » kelimesinin çoğuludur. O da; On aylık gebe devedir. Senenin tamamında doğuruncaya kadar bu isimle adlandırılırlar. Develer ihmal edildiği zaman sahipleri kendi dertlerine düştükleri için onları başıboş bırakırlar. Hâlbuki Araplar, en kıymetli malları olduğu için onları bu hale (on aylık hamilelik dönemine) ulaştıklarında hapsederler, diğerlerini salarlardı.

Yezidî'ye göre « عُطِلَتْ » şeklinde şeddesizdir.

5 – Vahşi hayvanlar bir araya toplandığı zaman,

Her taraftan toplandıklarında.

Katade şöyle demiştir:

"Sineğe varıncaya kadar her şey kısas için diriltilir. Aralarında hükmedildikten sonra onlar toprağa dönüştürülürler. Onlardan ancak Tavus ve benzerleri gibi Âdemoğluna mutluluk verenler kalır."

İbni Abbas'tan şöyle nakledilmiştir:

"Onların haşredilmesi ölümleridir. (Yani; ölümde toplanmalarıdır.)"

Kıtlık yüzünden insanlar öldüğünde ve malları helak olduğunda « حَشَرَتْهُمُ السَّنَةُ » – *"kıtlık onları helak etti"* denir.

6 – Denizler kaynatıldığı zaman.

Mekke ve Basra kıraat ekolüne göre « سُجِرَتْ » şeklinde şeddesizdir. Fırını odun doldurduğunda, yani; fırın dolduğunda kullanılan « سَجَرَ التَّنُّورَ » sözündendir. Denizler bir tek deniz oluncaya kadar birbirine akıtıldığı zaman.

"Cehennemliklerin azap olunması için ateşlerle doldurulduğu zaman..." da denilmiştir.

7 – Ruhlar (bedenlerle) **birleştirildiği zaman.**

Her nefis kendi benzeriyle bir araya getirildiğinde. Salih kişi Salihlerle cennette, hayırsız da hayırsızlarla cehennemde bir araya getirildi-

ğinde, demektir. Ya da ruhlar bedenleriyle birleştirildiğinde. Ya da amel defterleriyle ve amelleriyle bir araya getirildiğinde ya da mü'minlerin nefisleri hurilerle, kâfirlerin nefisleri de şeytanlarla bir araya getirildiğinde, demektir.

8– / 9– Diri diri gömülen kızın hangi suç(ların)**dan dolayı öldürüldüğü sorulduğu zaman.**

« اَلْمَوْؤُدَةُ »; Toprağa, diri diri gömülen kız çocuğudur. Araplar kız çocuklarını fakirlik korkusuyla ve köle haline getirilmeleri endişesiyle gömüyorlardı. Günahsız yere öldürüldüğünü söylemesi için ona yumuşak, lütufkâr bir soru sorulur. Ya da kendisini öldüreni göstermesi için sorulur. Ya da bu, muhatap olmamak suretiyle onu öldüreni azardır.

﴿ وَإِذْ قَالَ اللّٰهُ يَا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ ءَاَنْتَ قُلْتَ لِلنَّاسِ اتَّخِذُونِي وَأُمِّيَ إِلٰهَيْنِ مِنْ دُونِ اللّٰهِ ﴾

"Ey Meryem oğlu İsa! Sen mi insanlara 'Beni ve annemi Allah'tan başka iki ilah edinin' dedin."[130] ayetinde olduğu gibi.

Yezid'e göre « قُتِلَتْ », « قُتِّلَتْ » şeklinde şeddelidir. Bunda, müşrik çocuklarının azap edilmeyeceklerine ve günahsız yere azap edilmeyeceğine delil vardır.

10 – (Amel) **defterleri açılıp** (yayıldığı) **zaman,**

Amel defterleri açıldığı zaman Medine kıraat ekolüne, Şam kıraat ekolü, Asım, Sehl ve Yakub'a göre « نُشِرَتْ » şeklinde şeddesizdir. Kastolunan; amel defterleridir. İnsan ölünce amel defterleri dürülür. Daha sonra hesaba çekildiğinde (bu defterler) açılır. *"Amel defterleri sahiplerine dağıtıldığı zaman."* manasının kastedilmesi de mümkündür.

11 – Gökyüzü sıyrılıp (açıldığı) **zaman,**

Zeccac şöyle demiştir. *"Tavan söküldüğü gibi sökülür."*

[130] Maide, 116.

12 – O alevli ateş (cehennem) **daha ziyade kızıştırıldığı zaman,**

Cehennem şiddetli bir şekilde tutuşturulduğu zaman, Şam, Medine kıraat ekolü ve –Hammad ve Yahya rivayeti hariç– Asım mübalağa için « سُعِّرَتْ » şeklinde şeddeli okumuşlardır.

13 – Cennet (mü'minlere) **yaklaştırıldığı zaman,**

Cennet takva sahiplerine yaklaştırıldığı zaman. Nitekim bu:

﴿ وَأُزْلِفَتِ الْجَنَّةُ لِلْمُتَّقِينَ غَيْرَ بَعِيدٍ ﴾

"Cennet de müttakilere yaklaştırılmıştır, uzak değildir." [131] ayetindeki gibidir. Bütün bunlar on iki tespittir. Altısı dünyada, diğerleri ahirette meydana gelecektir.

Surenin başından « مَا أَحْضَرَتْ »'ın sonuna kadar vakfe yoktur. Çünkü « اذا الشَّمْسُ »'de ve ona atfolunanlar da mansup kılan amil onun cevabıdır. O da « عَلِمَتْ نَفْسٌ »'dür. Ancak nefesin kesilmesi zaruretinden dolayı her ayet sonunda durmaya cevaz verilmiştir.

14 – (Her) **nefis ne hazırlamışsa** (artık hepsini görüp) **bilmiştir.**

Yani; Her nefis hayır ve şerden ne yapıp getirdiğini bilir, demektir.

15 – (Demek ki hakikat sizin dediğiniz gibi değildir ey kâfirler. Andederim) **gündüz gözden kaybolup giden,**

« لَا » zaidedir. Geri dönüp gizlenenlere yemin ederim. Yıldızı burcun sonunda görürsün bir de bakarsın ki o tekrar başa dönmüş.

16 – Gece dönüp gelerek ışık veren ve akıp giden yıldızlara,

Akıp akıp yuvalarına giden gezegenlere, « الْكُنَّسِ »; vahşi bir hayvan ağaçlar arasındaki yatağına girdiğinde kullanılan « كَنَسَ الْوَحْشُ » – *"Vahşi hayvan* (ceylan v.s.) *yatağına girdi."* sözündendir. Denildi ki:

[131] Kâf, 31.

"Onlar; parlayan beş yıldızdır. Merih, Zühal, Utarit, Zühre ve Müşterî. Onlar güneş ve ayla birlikte seyrederler ve dönerler. Ta ki güneşin ışığı altında gizlenirler. Onların hunûsu dönüşleridir. Kunûsu ise güneşin ışığında gizlenmeleridir." Denildi ki:

"Onlar bütün yıldızlardır."

17 – Karanlığa yöneldiği zaman geceye,

Karanlığı ile geldiğinde ya da yöneldiğinde (sabaha yöneldiğinde) geceye andolsun, demektir. « عَسْعَسَ » kelimesi ezdaddandır. (iki zıt manaya gelen kelimelerdendir.)

18 – Ağırmaya başladığında sabaha ki;

Tanyeri ağardığında, sabah vakti tatlı tatlı rüzgârlar estiğinden bu mecazen onun nefesi olarak adlandırılmıştır.

19 – Şüphesiz, Muhakkak o (Kur'an) **çok şerefli bir elçinin** (getirdiği) **kelamdır.**

Şüphesiz o Kur'an, Rabbi katında çok şerefli bir elçinin Cebrail (as)'ın getirdiği kelamdır. Kur'an ona isnad edildi. Çünkü onu indiren o'dur.

20 – (Bir elçi ki) **çetin bir kudrete maliktir. Arşın sahibi** (olan Allah) **nezdinde çok itibarlıdır.**

Mükellef kılındığı işlere karşı kuvvet sahibidir. Onları ita hususunda ne aciz kalır ne de zaafa düşer. Arşın sahibi Allah (cc) katında makam ve mevki sahibidir. Makam ve mevkiin durumu o makam ve mevkideki kişinin durumuna göre olunca onun makam ve mevkisinin büyüklüğüne delalet etsin diye *"Arşın sahibi nezdinde..."* buyurmuştur.

21 – Orada kendisine itaat olunan, bir emindir.

Yani, göklerde olanlar ona itaat ederler, demektir. Ya da arşın sahibi huzurunda olanlar ona itaat ederle, demektir. Yani; Allah'ın (cc) huzurunda melaike-i Mukarrebin ona itaat ederler. Ondan emir alırlar ve onun görüşüne müracaat ederler.

"Bir emindir" vahiy hususunda emindir.

22 – Sizin arkadaşınız bir mecnun değildir.

"Arkadaşınız" sözüyle Muhammed (sav)'i kastediyor. Arkadaşınız kâfirlerin zannettiği gibi mecnun değildir. Bu da yeminin cevabına atıftır.

23 – Andolsun ki o (arkadaşınız) **onu apaçık ufukta görmüştür.**

Muhammed (sav), Cebrail (as)'ı asli suretinde güneşin doğduğu ufukta apaçık görmüştür.

24 – O gaybden dolayı asla zan altında değildir.

Muhammed (sav) cimri değildir.

« ضَنِينٍ », « الضَّنُّ » kelimesindendir. O da; cimrilik demektir. Yani; o, kâhinlerin bahşiş koparmak için yaptıkları gibi vahiy hususunda cimrilik etmez, demektir. Bilakis o, onu kendisine bildirdiği gibi bildirir. Ve bildiğinden de hiçbir şeyi gizlemez.

Mekke ekolü, Ebu Amr ve Ali'ye göre « بِظَنِينٍ » şeklindedir. Töhmet manasına gelen « الظِّنَّةُ » kelimesindendir. Yani; O, gayb hususunda töhmetli değildir ki kendisine vahyedilen şeyden bir kısmını azaltsın ya da ona bazı şeyler ilave etsin.

25 – O (Kur'an) **da taşlanmış** (kovulmuş) **bir şeytanın sözü değil.**

O, Kur'an, tardedilmiş, kovulmuş şeytanın sözü değildir. Bu:

﴿ وَمَا تَنَزَّلَتْ بِهِ الشَّيَاطِينُ ﴾

"O Kur'an'ı şeytanlar indirmedi." [132] Ayeti gibidir. Yani; o, bazı kulak hırsızlarının sözü ve onların kâhin dostlarına ilham ettikleri ilhamı değildir.

26 – O halde nereye gidiyorsunuz.

Yoldan ayrılmak ya da ara yollara girmek suretiyle ana caddeyi terk edenlere, *"Hangi yola gidiyorsunuz?"* denildiği gibi. Bu, onların delalet-

[132] Şuara, 210.

te olduğunu beyandır. Onların hali, hakkı terk etmeleri ve ondan batıla intikalleri hususunda o yoldan çıkanın haline benzetilmiştir. Zeccac şöyle demiştir:

"Bunun manası; 'size açıklanan bu yoldan daha açık hangi yola giriyorsunuz?' şeklindedir." Cüneyd de şöyle demiştir:

"Bizden uzaklaşıp nereye gidiyorsunuz. Hiçbir şey yoktur ki bizim yanımızda olmasın, demektir."

27– / 28– O, âlemler için (hele) sizden doğruluk isteyenler için bir öğütten başkası değildir.

Kur'an, âlemler için, yani; mahlûkat için ancak bir öğüttür.

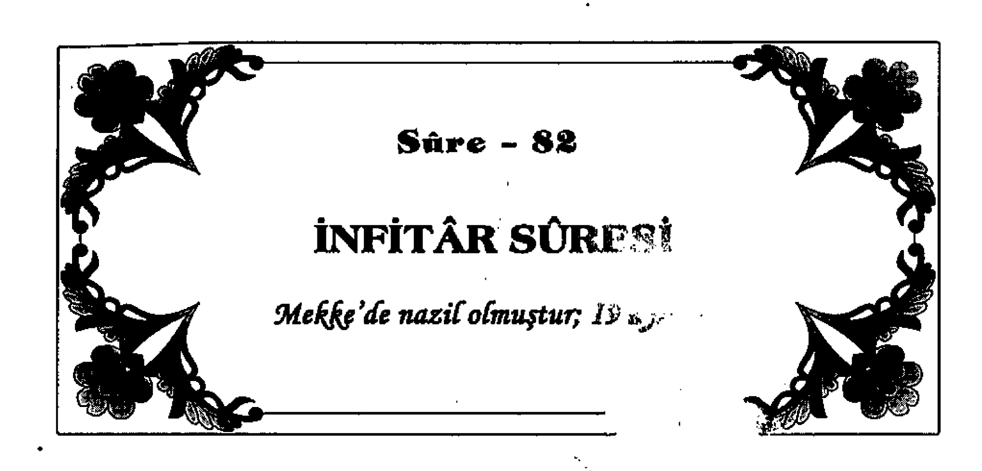
« لِمَنْ شَاءَ مِنْكُمْ », « الْعَالَمِينَ »'den bedeldir. Yani; Kur'an, doğru hareket etmeyi dileyenler için bir öğüttür. Şunu kastediyor:

"İslam'a girmek suretiyle doğru hareket etmeyi dileyenler öğütten istifade ederler, faydalanırlar. Tamamına birden öğüt verilse de sanki onlardan başkalarına onunla öğüt verilmemiştir."

29 – (Bununla beraber o doğruluğu) **âlemlerin Rabbi olan Allah dilemeyince siz dileyemezsiniz.**

Âlemlerin Rabbi, mahlûkatın sahibi Allah dilemedikçe siz doğru hareket etmeyi dileyemezsiniz. Allahu a'lem.

❁ ❁ ❁

Sûre - 82

İNFİTÂR SÛRESİ

Mekke'de nazil olmuştur; 19 âyet

1. — 19. ÂYETLER

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

إِذَا السَّمَٓاءُ انْفَطَرَتْ ﴿١﴾ وَإِذَا الْكَوَاكِبُ انْتَثَرَتْ ﴿٢﴾ وَإِذَا
الْبِحَارُ فُجِّرَتْ ﴿٣﴾ وَإِذَا الْقُبُورُ بُعْثِرَتْ ﴿٤﴾ عَلِمَتْ نَفْسٌ مَا
قَدَّمَتْ وَأَخَّرَتْ ﴿٥﴾ يَٓا أَيُّهَا الْاِنْسَانُ مَا غَرَّكَ بِرَبِّكَ الْكَر۪يمِ
﴿٦﴾ اَلَّذ۪ي خَلَقَكَ فَسَوّٰيكَ فَعَدَلَكَ ﴿٧﴾ ف۪ٓي اَيِّ صُورَةٍ مَا شَٓاءَ
رَكَّبَكَ ﴿٨﴾ كَلَّا بَلْ تُكَذِّبُونَ بِالدّ۪ينِ ﴿٩﴾ وَاِنَّ عَلَيْكُمْ لَحَافِظ۪ينَ
﴿١١﴾ كِرَامًا كَاتِب۪ينَ ﴿١١﴾ يَعْلَمُونَ مَا تَفْعَلُونَ ﴿١٢﴾ اِنَّ الْاَبْرَارَ لَف۪ي
نَع۪يمٍ ﴿١٣﴾ وَاِنَّ الْفُجَّارَ لَف۪ي جَح۪يمٍ ﴿١٤﴾ يَصْلَوْنَهَا يَوْمَ الدّ۪ينِ
﴿١٥﴾ وَمَا هُمْ عَنْهَا بِغَٓائِب۪ينَ ﴿١٦﴾ وَمَٓا اَدْرٰيكَ مَا يَوْمُ الدّ۪ينِ ﴿١٧﴾

ثُمَّ مَٓا اَدْرٰيكَ مَا يَوْمُ الدّ۪ينِۜ ﴿١٨﴾ يَوْمَ لَا تَمْلِكُ نَفْسٌ لِنَفْسٍ
شَيْـًٔاۜ وَالْاَمْرُ يَوْمَئِذٍ لِلّٰهِ ﴿١٩﴾

Meali

1. Gök yarıldığı zaman,

2. Yıldızlar dağılıp döküldüğü zaman,

3. Denizler kaynayıp birbirine karıştığı zaman,

4. Kabirler*(in toprağı)* alt üst edildiği zaman,

5. *(Her)* nefis önden ne yolladı, geriye ne bıraktıysa *(artık hepsini görüp)* bilmiştir.

6. – 7. Ey İnsan! O *(lutfu)* keremi bol Rabbine karşı seni aldatan ne? Seni yaratan, sana salim uzuvlar veren. Sana şu nizam ve itidali bahşedendir O.

8. Seni dilediği herhangi bir surette terkip edendir o.

9. Hayır hayır! Doğrusu siz, dini yalanlıyor, cezaya inanmıyorsunuz.

10. Hâlbuki sizin üstünüzde hakiki gözcüler vardır.

11. *(Allah indinde)* çok şerefli yazıcılar vardır.

12. Ki onlar ne yapıyorsanız bilirler.

13. İyiler, hiç şüphesiz Naim *(cennetin)* de,

14. Kötüler ise muhakkak alevli ateştedirler.

15. Din *(ceza)* günü oraya gireceklerdir.

16. Ve onlar bundan ayrılanlar da değildir.

17. O din günü nedir? *(Bunu)* sana hangi şey öğretti?

18. O din günü nedir? Tekrar *(bunu)* sana hangi şey öğretti?

19. O, öyle bir gündür ki hiçbir kimse kimseye, hiçbir şeyle fayda vermeye muktedir olamayacaktır. O gün emir *(yalnız)* Allah'ındır.

Tefsiri

1 – Gök yarıldığı zaman,

« انْفَطَرَتْ » yarıldı, demektir.

2 – Yıldızlar dağılıp döküldüğü zaman,

Dökülüp düştüğü zaman.

3 – Denizler kaynayıp birbirine karıştığı zaman,

Bir kısmına doğru bir kısmının genişletilmesi, önünün açılması ve böylece tamamının bir tek deniz haline geldiği zaman.

4 – Kabirler(in toprağı) **alt üst edildiği zaman,**

Kabirler deşildiği ve ölüleri çıkarıldığı zaman,

5 – (Her) **nefis önden ne yolladı, geriye ne bıraktıysa** (artık hepsini görüp) **bilmiştir.**

Bu ayet « اذا »'nın cevabıdır. Yani; iyi kötü her nefis ibadetle ilgili ne işlediyse ve neyi terk edip işlemediyse onu bilir. Ya da verdiği sadakaları ve (sadaka vermeyip de) geride bıraktığı mirası bilir, demektir.

6– / 7– Ey İnsan! O (lutfu) **keremi bol Rabbine karşı seni aldatan ne? Seni yaratan, sana salim uzuvlar veren. Sana şu nizam ve itidali bahşedendir O.**

Hitap dirilişi inkâr edenleredir. Rabbinin, yaratmak, düzenlemek ve ölçülü bir biçim vermek suretiyle sana olan ihsanına rağmen üzerine düşen görevi zayi edecek şekilde seni aldatan şey nedir?

Peygamber (sav)'in bu ayeti okuduğunda:

"Onu cehaleti aldatmıştır." dediği nakledilmiştir. Ömer (ra)'ın:

"Onu ahmaklığı aldatmıştır." dediği nakledilmiştir. Hasan'ın:

"Onun şeytanı aldatmıştır." dediği nakledilmiştir. Fudayl'ın:

"Bana sorulsaydı, 'beni seni görememek aldattı', derdim." dediği nakledilmiştir. Yahya b. Muaz'ın:

"Bana sorulsa, 'önceden ve şu anda bana karşı gösterdiğin ihsanın beni aldattı' derim." dediği nakledilmiştir.

"Seni düzenledi" Senin yaratılışını düzenli, azalarını tam kıldı. *"Sana ölçülü bir biçim verdi"* Sana, içinde hiçbir dengesizliğin olmadığı mutedil, uygun bir yaratılış verdi. İki koldan birini daha uzun, iki gözden birini daha büyük, bazı azaları beyaz bazılarını siyah kılmadı. Ya da senin yaratılışını düzgün kıldı. Hayvanlardan farklı olarak ayakta yürüyorsun.

Kufe kıraatine göre « فَعَدَلَكَ » şeklinde şeddesizdir. Sağlamlaştırmak manasınadır. Yani; *"Bir kısım azalarını bir kısmıyla sağlamlaştırdı da yaratılışı düzgün,* (azaları) *bir birine uygun* (bir varlık) *oldun."*

8 – Seni dilediği herhangi bir surette terkip edendir O.

« مَا », tekid için ziyade kılınmıştır. Yani; *"O* (cc)*, seni, güzellik, çirkinlik, uzunluk, kısalık gibi muhtelif suretlerden, arzusunun gerektirdiği herhangi bir surette terkip ve tasvir etti."* demektir.

Bu cümle kendisinden öncesinin atfedildiği gibi atfedilmedi. Çünkü o, « عَدَلَكَ »'nin açıklamasıdır. Harfi cer –seni suretlerin birine koydu ve seni oraya yerleştirdi manası üzere– « رَكَّبَكَ »'ye taalluk etmektedir. Ya da hazfedilmiş bir kelimeye taalluk etmektedir. Yani; seni suretlerden birinde hâsıl olarak terkip ve tasvir etti, demektir.

9 – Hayır hayır! Doğrusu siz, dini yalanlıyor, cezaya inanmıyorsunuz.

"Hayır..." sözü, Allahu Teâlâ'dan gafletten mendir. Aslında siz dini –ki o; mükâfat ve cezadır ya da İslam dinidir– yalanlıyorsunuz. Sevap ve azap verileceğini tasdik etmiyorsunuz.

10 – Hâlbuki sizin üstünüzde hakiki gözcüler vardır.

Sizin üzerinizde amellerinizi ve sözlerinizi (kaydetmek suretiyle) muhafaza eden melekler var.

11 – (Allah indinde) **çok şerefli yazıcılar vardır.**

Şunu kastediyor: *"Yazıcılar, karşılığını görmeniz için aleyhinize amellerinizi yazdıkları halde sizler hala mükâfat ve cezayı inkâr ediyorsunuz."*

12 – Ki onlar ne yapıyorsanız bilirler.

Amellerinizden hiçbir şey onlara gizli kalmaz. Yazıcıların, övgü ile yüceltilmesinde mükâfat ve ceza işinin yüceltilmesi, onun Allah (cc) indinde büyük işlerden biri olduğu manası vardır. Bunda günahkârlar için uyarı ve korkutma, müttakiler için de lütuf vardır. Fudayl b. İyaz, bu ayeti okuduğunda:

"Gafillere karşı ne şiddetli bir ayettir bu." dedi.

13 – İyiler, hiç şüphesiz Naim (cennetin) **de,**

Şüphesiz ki mü'minler Naim cennetindedirler.

14 – Kötüler ise muhakkak alevli ateştedirler.

Şüphesiz ki kâfirler ateştedirler.

15 – Din (ceza) **günü oraya gireceklerdir.**

Mükâfat ceza günü oraya girerler.

16 – Ve onlar bundan ayrılanlar da değildir.

Yani; onlar, oradan çıkmayacaklardır.

﴿ وَمَا هُمْ بِخَارِجِينَ مِنْهَا ﴾

"Onlar oradan çıkacak değillerdir." [133] ayetinde olduğu gibi. Daha sonra kıyamet gününün şanını yüceltti, şöyle buyurdu:

17 – O din günü nedir? (Bunu) **sana hangi şey öğretti?**

18 – O din günü nedir? Tekrar (bunu) **sana hangi şey öğretti?**

Soruyu tekid için ve günün dehşetini işaret için tekrar etti. Daha sonra onu *"O, kimsenin kimseye yardım edemeyeceği bir gündür."* sözüyle açıkladı.

[133] Maide, 37.

19 – O, öyle bir gündür ki hiçbir kimse kimseye, hiçbir şeyle fayda vermeye muktedir olamayacaktır. O gün emir (yalnız) **Allah'ındır.**

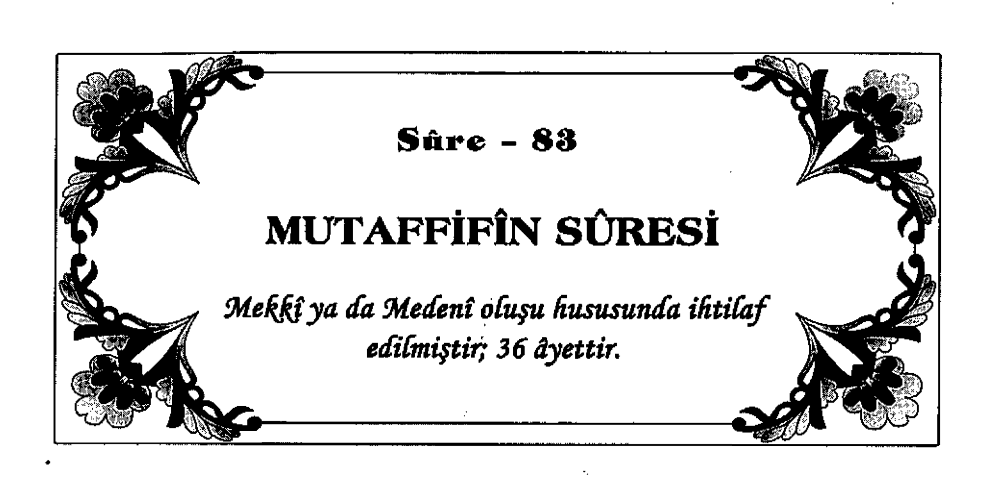
Yani; *"Hiçbir kimse hiçbir şekilde hiç kimseden azabı uzaklaştıramaz ve hiçbir kimseye fayda veremez."* Şefaate de izinle sahip olur.

Mekke ve Basra kıraat ekolüne göre « يَوْمُ » şeklinde merfudur. Yani; « هُوَ يَوْمُ » (o, bir gündür.) demektir.

Ya da « يَوْمُ الدِّين »'den bedeldir. Mansup okuyan ise onu gizli bir « أُذْكُرْ » (hatırla) ya da « يُدَانُونَ » (Hesaba çekilirler, mükâfatlandırılır ve cezalandırılırlar) fiiliyle naspetmiştir.

"O gün emir (yalnız) *Allah'ındır."* Yani; o gün buyruk sadece Allahu Teâlâ'ya aittir. O günde hükmeden O'dur, (cc) başkası değil.

❁ ❁ ❁

Sûre - 83

MUTAFFİFÎN SÛRESİ

Mekkî ya da Medenî oluşu hususunda ihtilaf edilmiştir; 36 âyettir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَيْلٌ لِلْمُطَفِّفِينَ ﴿١﴾ اَلَّذِينَ إِذَا اكْتَالُوا عَلَى النَّاسِ يَسْتَوْفُونَ
﴿٢﴾ وَإِذَا كَالُوهُمْ أَوْ وَزَنُوهُمْ يُخْسِرُونَ ﴿٣﴾ أَلَا يَظُنُّ أُولٰئِكَ
أَنَّهُمْ مَبْعُوثُونَ ﴿٤﴾ لِيَوْمٍ عَظِيمٍ ﴿٥﴾ يَوْمَ يَقُومُ النَّاسُ لِرَبِّ
الْعَالَمِينَ ﴿٦﴾ كَلَّا إِنَّ كِتَابَ الْفُجَّارِ لَفِي سِجِّينٍ ﴿٧﴾ وَمَا
أَدْرٰيكَ مَا سِجِّينٌ ﴿٨﴾ كِتَابٌ مَرْقُومٌ ﴿٩﴾ وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ
لِلْمُكَذِّبِينَ ﴿١٠﴾ اَلَّذِينَ يُكَذِّبُونَ بِيَوْمِ الدِّينِ ﴿١١﴾ وَمَا يُكَذِّبُ
بِهِ إِلَّا كُلُّ مُعْتَدٍ أَثِيمٍ ﴿١٢﴾ إِذَا تُتْلٰى عَلَيْهِ اٰيَاتُنَا قَالَ أَسَاطِيرُ
الْأَوَّلِينَ ﴿١٣﴾ كَلَّا بَلْ رَانَ عَلٰى قُلُوبِهِمْ مَا كَانُوا يَكْسِبُونَ ﴿١٤﴾
كَلَّا إِنَّهُمْ عَنْ رَبِّهِمْ يَوْمَئِذٍ لَمَحْجُوبُونَ ﴿١٥﴾ ثُمَّ إِنَّهُمْ لَصَالُو
الْجَحِيمِ ﴿١٦﴾ ثُمَّ يُقَالُ هٰذَا الَّذٖى كُنْتُمْ بِهٖ تُكَذِّبُونَ ﴿١٧﴾ كَلَّا

إِنَّ كِتَابَ الْأَبْرَارِ لَفِي عِلِّيِّينَ ﴿١٨﴾ وَمَا أَدْرٰيكَ مَا عِلِّيُّونَ ﴿١٩﴾
كِتَابٌ مَرْقُومٌ ﴿٢٠﴾ يَشْهَدُهُ الْمُقَرَّبُونَ ﴿٢١﴾ إِنَّ الْأَبْرَارَ لَفِي نَعِيمٍ
﴿٢٢﴾ عَلَى الْأَرَائِكِ يَنْظُرُونَ ﴿٢٣﴾ تَعْرِفُ فِي وُجُوهِهِمْ نَضْرَةَ
النَّعِيمِ ﴿٢٤﴾ يُسْقَوْنَ مِنْ رَحِيقٍ مَخْتُومٍ ﴿٢٥﴾ خِتَامُهُ مِسْكٌ وَفِي
ذٰلِكَ فَلْيَتَنَافَسِ الْمُتَنَافِسُونَ ﴿٢٦﴾ وَمِزَاجُهُ مِنْ تَسْنِيمٍ ﴿٢٧﴾
عَيْنًا يَشْرَبُ بِهَا الْمُقَرَّبُونَ ﴿٢٨﴾ إِنَّ الَّذِينَ أَجْرَمُوا كَانُوا مِنَ
الَّذِينَ اٰمَنُوا يَضْحَكُونَ ﴿٢٩﴾ وَإِذَا مَرُّوا بِهِمْ يَتَغَامَزُونَ ﴿٣٠﴾ وَإِذَا
انْقَلَبُوا إِلٰى أَهْلِهِمُ انْقَلَبُوا فَكِهِينَ ﴿٣١﴾ وَإِذَا رَأَوْهُمْ قَالُوا إِنَّ
هٰؤُلَاءِ لَضَالُّونَ ﴿٣٢﴾ وَمَا أُرْسِلُوا عَلَيْهِمْ حَافِظِينَ ﴿٣٣﴾ فَالْيَوْمَ
الَّذِينَ اٰمَنُوا مِنَ الْكُفَّارِ يَضْحَكُونَ ﴿٣٤﴾ عَلَى الْأَرَائِكِ
يَنْظُرُونَ ﴿٣٥﴾ هَلْ ثُوِّبَ الْكُفَّارُ مَا كَانُوا يَفْعَلُونَ ﴿٣٦﴾

Meali

1. Ölçekte ve tartıda hile yapanların vay haline!

2. Ki onlar insanlardan ölçekle aldıkları zaman *(haklarını)* tastamam alanlar,

3. Onlara *(insanlara)* ölçekle yahut tartı ile verdikleri zaman ise eksiltenlerdir.

4. – 5. Sahiden onlar *(öldükten sonra)* diriltileceklerini sanmıyorlar mı? Büyük bir günde.

6. Âlemlerin Rabbi *(olan Allah'ın hükmü)* için insanların *(kabirlerinden)* kalkacağı günde?

7. Hayır! Sakın *(hileye sapmayın. Ahiret hesabını unutmayın)* Çünkü kötülerin kitabı muhakkak ki siccindedir.

8. – 9. Siccinin ne olduğunu sana hangi şey bildirdi? *(o)* yazılmış bir kitaptır.

10. Yalan sayanların o gün vay haline!

11. Ki onlar, o din gününü yalan saymakta olanlardır.

12. Hâlbuki onu haddi aşan, günaha düşkün olan her bir kişiden başkası yalan saymaz.

13. Onun karşısında ayetlerimiz okununca "evvelkilerin masallarıdır" demiştir.

14. Hayır *(hakikat öyle değil)* Bilakis onların kazanmakta oldukları *(irtikâp ede geldikleri masiyetler)* kalplerini yenmiş *(paslandırmış)* tır.

15. Hayır *(inanmayanlar).* Şüphesizi ki onlar o gün Rablerin*(i görmek)*den katiyen mahrumdurlar.

16. Sonra onlar muhakkak ve muhakkak o alevli cehenneme gireceklerdir.

17. Sonra da *(onlara)* "işte *(bu azap)* sizin yalan saymakta devam ettiğiniz şeydir." denilecek.

18. Hayır! İyilerin *(amel)* kitap *(lar)* ı hiç şüphesiz "illiyyin" dedir.

19. İlliyyinin ne olduğunu sana hangi şey bildirdi?

20. – 21. *(O)*, yazılmış bir kitaptır. Ki huzurunda mukarreb *(olan melek)*ler bulunur.

22. Şüphesiz o iyiler *(cennet)* nimet*(leri)* içindedirler.

23. *(Süslü)* tahtlar üzerinde *(kendilerine verilen nimetleri)* temaşa edeceklerdir.

24. Öyle ki sen o nimetin *(her dem taze)* güzelliğini yüzlerinde *(görünce)* tanırsın.

25. Onlara mühürlü halis bir şaraptan içirilecek.

26. Ki onun *(içiminin)* sonu misktir. O halde yarışanlar bunda yarışsınlar.

27. *(O şarabın)* katkısı "Tesnim" dendir.

28. *(O)*, bir pınardır ki mukarrebler *(yalnız)* onu içerler.

29. Hakikat, günah işleyen *(o kâfir)*ler iman edenlerden kimini alaya alıp gülerlerdi.

30. *(Mü'minler)* yanlarından geçerlerken birbirlerine kaş göz işaretleri yaparlardı.

31. Ailelerine döndükleri vakit *(bu yaptıklarından)* zevk duyarak dönerlerdi.

32. Onları gördükleri zaman "Bunlar muhakkak sapıklardır." derlerdi.

33. Hâlbuki onlar *(mü'minlerin)* üzerlerine gözcüler olarak gönderilmemişlerdi.

34. İşte bu günde iman edenler o kâfirlere gülüyorlar.

35. *(Süslü)* tahtlar üzerinde *(onlara)* bakarak.

36. *(Nasıl)* o kâfirler işleye geldiklerinin cezasına çarpıldılar mı?

Tefsiri

1 – Ölçekte ve tartıda hile yapanların vay haline!

« وَيْلٌ »müptedadır. Haberi « لِلْمُطَفِّفِينَ »'dir.

Ölçekte ve tartıda insanların haklarını eksiltenlerin vay haline.

2 – Ki onlar insanlardan ölçekle aldıkları zaman (haklarını) **tastamam alanlar,**

Yani; onlar, insanlardan ölçekle aldıklarında haklarını tastamam alırlar (Dolgun ölçerler) insanlardan ölçekle aldıklarında onlara zarar verecek ve zulmedecek şekilde ölçtüklerinden –buna delalet etsin diye– « مِنْ » harfi ceri yerine « عَلَى » harfi cerini kullanmıştır. « عَلَى » harfi cerinin « يَسْتَوْفُونَ »'ye taalluk etmesi de mümkündür. İhtisas ifade etsin diye fail fiilden önce getirilir. Yani; *"Hassaten insanlardan haklarını alırlar"*, demektir. Ferra şöyle demiştir:

"Bu yerde « مِنْ » ve « عَلَى » harfi cerleri bir biri yerine gelirler. Çünkü o onun (kendisinden ölçekle aldığı kişinin) *üzerine bir haktır.*

« اِكْتَلْتُ عَلَيْكَ » *dediğinde sanki 'Hakkımı aldım' demiştir.*

« اِكْتَلْتُ مِنْكَ » *dediğinde ise sanki 'senden aldım' demiştir."*

3 – Onlara (insanlara) **ölçekle yahut tartı ile verdikleri zaman ise eksiltenlerdir.**

« وَإِذَا كَالُوهُمْ أَوْ وَزَنُوهُمْ »'deki mansup zamirler « اَلنَّاسِ »'ye dönmektedir. Yani; « كَالُوهُمْ أَوْ وَزَنُوهُمْ » – *"Onlar için ölçüp tarttıklarında"* demektir. Harfi cer hazfedilmiş ve zamirler, fiile bitiştirilmiştir.

Burada « أَوْ وَزَنُوهُمْ » denildiği gibi (yukarıdaki ayette « إِذَا اكْتَالُوا »'dan sonra) « أَوِاتَّزَنُوا » – *"tartarak aldılar"* denilmedi, « إِذَا اكْتَالُوا » sözüyle yetinildi. Bu da (tahsis için değil) iktifa kabilindendir.

(Burada), ölçüde hile yapanların ölçekle zarar verebildikleri ve hırsızlık yapabildikleri için ölçülen ve tartılan her şeyi ancak ölçekle aldıkları manası da muhtemeldir. Çünkü onlar kabı doldururlar ve doldurmada hile yaparlar. Verdiklerinde de her iki çeşitte eksiltebileceklerinden dolayı ölçerler ve tartarlar.

« يُخْسِرُونَ » – *"eksiltirler."* « خَسَرَ الْمِيزَانَ », « اَخْسَرَهُ » – *"tartıyı eksik yaptı"* denir.

4– / 5– Sahiden onlar (öldükten sonra) **diriltileceklerini sanmıyorlar mı? Büyük bir günde.**

"Büyük bir günde..." kıyamet gününü kastediyor. Azar olsun diye nefyeden « لا »'dan önce soru « ا »'si getirdi. Bu « ألا » tenbih için değildir. Bunda onların, ölçü ve tartıda hile yapmaya karşı gösterdikleri cüretle ilgili hallerini inkâr, bu hallerine karşı büyük bir hayret ifadesi vardır. Çünkü onlar, tekrar diriltileceklerini ve zerre miktarı zerreden hesaba çekileceklerini akıllarına getirmiyorlar ve tahmin etmiyorlar. Eğer onlar tekrar diriltileceklerine inansalardı ölçü ve tartıyı eksik tutmazlardı. Abdülmelik b. Mervan'dan şöyle nakledilmiştir:

"Bedevinin biri ona şöyle demiştir: 'Allah'ın ölçü ve tartıda hileye sapanlara dair ne buyurduğunu elbette işitmişsindir.'" Bununla şunu kastetmişti: Ölçüde ve tartıda hile yapan kişiye işittiğin bu büyük tehdit yöneltildi. Sen ise Müslümanların malını ölçüsüz, tartısız ve zahmetsiz olarak alıyorsun. Hal böyleyken sana ne yapılacağını düşünmüyorsun.

6 – Âlemlerin Rabbi (olan Allah'ın hükmü) **için insanların** (kabirlerinden) **kalkacağı günde?**

« يَوْمَ », « مَبْعُوثُونَ » ile mansuptur. *"Âlemlerin Rabbi için..."* yani; O'nun emri ve karşılık vermesi için İbni Ömer'in (rhma) bu sureyi okuduğu ve bu ayete gelince de hüngür hüngür ağlamaya başladığı ve devamını okuyamadığı nakledilmiştir.

7 – Hayır! Sakın (hileye sapmayın. Ahiret hesabını unutmayın) **Çünkü kötülerin kitabı muhakkak ki siccindedir.**

"Hayır!" men ve tenbihtir. Yani; onları ölçü ve tartıda yapa geldikleri hileden, diriliş ve ahiret hesabı hususunda da gaflet göstermekten mendir. Onun, tevbe edilmesi ve pişman olunması gereken şeylerden biri olduğunu da tenbihtir. Bundan sonra genel olarak kötülerin tehdidini zikretmiştir. Şöyle buyurmuştur:

"Kötülerin kitabı, Muhakkak ki siccindedir." Yani; onların amel defterleri, siccindedir, demektir.

8– / 9– Siccinin ne olduğunu sana hangi şey bildirdi? (o) **yazılmış bir kitaptır.**

Eğer: *"Allahu Teâlâ kötülerin kitabının siccinde olduğunu bildirmiştir. Siccini de 'yazılmış* (mühürlenmiş) *bir kitaptır' sözüyle tefsir etmiştir. Sanki şöyle denilmiştir: 'Onların kitabı, yazılmış* (mühürlenmiş) *bir kitaptadır.' Bunun manası nedir?"* Dersen, derim ki:

"Siccin toplayıcı bir kitaptır. O, kötülüklerin divanıdır. Allah (cc), onda şeytanların, insan ve cinlerin kâfirlerin amellerini tedvin etmiş, toplamıştır. O, yazısı açık, tam ve sağlam (yanlış ihtimali olmayan) *bir kitaptır. Ya da onu görenin onda hayır olmadığını bildiği işaretli bir kitaptır."*

« رَقْمُ الثِّيَابِ » – *"kumaşın deseni, nakışı"* kelimesindendir. Buna göre mana; kötülerin amellerine dair yazılan şeyler bu divana kaydedilmiştir, şeklinde olur.

Hapse sokmak ve baskı altına almak manasına gelen « السِّجْن » kelimesindendir. « فِعِّيلاً » vezninde « سِجِّينًا » denilmiştir. Çünkü o, cehennemde hapsedilmeye ve baskı altında tutulmaya sebeptir.

Ya da o, yedi kat yerin altına, korkunç ve karanlık bir yere atılmıştır. Orası da iblisin ve zürriyetinin meskenidir. Bu « حَاتِمٌ » gibi sıfattan nakledilmiş özel bir isimdir. Tek bir sebebin –ki o da; sadece özel isim almasıdır– varlığından dolayı munsarıftır, cer ve tenvin kabul eder.

10 – Yalan sayanların o gün vay haline!

"O gün" o yazılanların çıkarıldığı gün.

11 – Ki onlar, o din gününü yalan saymakta olanlardır.

"Din gününü" ceza ve hesap gününü

12 – Hâlbuki onu haddi aşan, günaha düşkün olan her bir kişiden başkası yalan saymaz.

"Onu" bu günü, haddi aşan ve günah işleyen kişilerden başkası yalanlamaz.

13 – Onun karşısında ayetlerimiz okununca "evvelkilerin masallarıdır" demiştir.

Yani; ona Kur'an okununca "öncekilerin masallarıdır" der. Zeccac şöyle demiştir:

« اَسَاطِيرُ » *Hurafeler, efsaneler, demektir."*

Tekili « اُسْطُورَةٌ »'dür. « اُحْدُوثَةٌ » (masal, yalan) ve « اَحَادِيثُ » kelimelerinde olduğu gibi.

14 – Hayır (hakikat öyle değil)**! Bilakis onların kazanmakta oldukları** (irtikâp ede geldikleri masiyetler) **kalplerini yenmiş** (paslandırmış)**tır.**

"Hayır!" sözü, haddi aşan günahkâr kişiyi bu sözü söylemekten mendir. « بَلْ » (Bilakis) sözü ise, onların dediklerinin tersini ifade etmektedir.

Hafs, « بَلْ »'den sonra küçük bir duruşla (sekte ile) durmaktadır. Onların işleyip kazanmakta oldukları kalplerini örtmüştür. Yani; işledikleri günahlar, kalplerini, tamamını örtünceye kadar kaplamıştır. Hasan'ın şöyle dediği nakledilmiştir:

"Bu, kalp kararıncaya kadar peş peşe işlenen günahlardır." Dehhak'ın şöyle dediği nakledilmiştir:

"Reyn (pas), *kalbin ölümüdür."* Ebu Süleyman'dan şöyle nakledilmiştir:

"Reyn ve kasvet (kalp katılığı), *gafletin iki yularıdır. Tedavileri oruca devam etmektir. Eğer bundan sonra da kasvet kalırsa yemekte katığı terk etmelidir."*

15 – Hayır (inanmayanlar). **Şüphesizi ki onlar o gün Rablerin**(i görmek)**den katiyen mahrumdurlar.**

"Hayır" sözü, kalbi paslandıran, karartan (işleri) işlemekten mendir. O gün onlar Rablerini görmekten mahrumdurlar, menedilmişlerdir.

« الْحَجْبُ »; menetmek demektir. Zeccac şöyle demiştir:

"Bu ayet, mü'minlerin Rablerini göreceklerine delildir. Öyle olmasaydı tahsis bir mana ifade etmezdi." Hasan b. Fadl şöyle demiştir:

"Dünyada O'nu birlemekten mahrum oldukları gibi ahirette de O'nu görmekten mahrum olurlar." Malik b. Enes (ra) şöyle demiştir:

"Allah, düşmanlarını, O'nu görmesinler diye perdeler, mahrum bırakır. Sonra da O'nu görsünler diye dostlarına tecelli eder." Denildi ki:

"Onlar, Rablerinin iyiliklerinden mahrumdurlar", demektir. Çünkü onlar dünyada iken O'nun nimetlerine şükretmediler. Dolayısıyla da buna karşılık olarak onlar ahirette O'nun iyiliklerinden ümitlerini keserler. Birinci tefsir daha doğrudur. Çünkü Allah'ın (cc) görülmesi iyiliklerin en üstünüdür. O'ndan mahrum kalmak da diğerlerinde mahrum kalmanın delilidir.

16 – Sonra onlar muhakkak ve muhakkak o alevli cehenneme gireceklerdir.

Rablerini görmekten mahrum olmalarından sonra elbette ateşe gireceklerdir.

17 – Sonra da (onlara) **"işte** (bu azap) **sizin yalan saymakta devam ettiğiniz şeydir." denilecek.**

Yani; İşte bu azap, dünyada iken yalanladığınız ve vukuunu inkâr ettiğiniz şeydir.

18 – Hayır! İyilerin (amel) **kitap**(lar)ı **hiç şüphesiz "illiyyin" dedir.**

"Hayır" sözü, yalanlamaktan mendi. *"İyilerin kitabı"* onların yazılı amelleri. Ebrar (iyiler); ölçüde ve tartıda hile yapmayan ve dirilişe inanan itaatkâr kişilerdir. Çünkü bu (Ebrar), Füccara (günahkârlara) karşı zikredilmiştir. Füccar da; *"Onlar, din gününü yalanlayanlardır, şeklinde açıklanmıştır."* Hasan'dan şöyle nakledilmiştir:

"İyi kişi; karıncayı incitmeyen kişidir."

İlliyyin; Meleklerin, ins ve cinden olan mü'minlerin işlediklerinin tamamını ihtiva eden divanı hayır için özel isimdir.

« عُلُوٌّ » kelimesinden « فِعِّيلٌ » vezninde (mübalağa için) gelmiştir. « عِلِّيٌّ » kelimesinin çoğulundan nakledilmiştir. Bu şekilde adlandırılmıştır. Çünkü o, cennete en üstün derecelere yükselme sebebidir. Ya da o, ikram olsun diye kerubiyyunun (kerubiyyun: meleklerin büyükleridir. Cebrail, Mikail, İsrafil onlardandır) mekânı yedinci kat göğe yükseltilmiştir.

19 – İlliyyinin ne olduğunu sana hangi şey bildirdi?

Ey Muhammed (sav)! Onun hangi şey olduğunu sana bildiren nedir?

20– / 21– (O), **yazılmış bir kitaptır. Ki huzurunda mukarreb** (olan melek)**ler bulunur.**

Yanında melekler bulunur. Denildi ki:

"İyilerin ameli semaya yükseltildikçe bütün semanın mukarreb (melekleri) *buna şahit olurlar"*, demektir.

22 – Şüphesiz o iyiler (cennet) **nimet** (leri) **içindedirler.**

Şüphesiz ki iyiler cennetlerde ihsan olunan nimetler içindedirler.

23 - (Süslü) **tahtlar üzerinde** (kendilerine verilen nimetleri) **temaşa edeceklerdir.**

« أَرَائِكَ »; Gelin evlerindeki süslü yataklar, demektir. Onlar, orada Allah'ın (cc) ikramını, kendilerine verdiği nimetlere ve düşmanlarının nasıl azap edildiklerine bakarlar.

24 - Öyle ki sen o nimetin (her dem taze) **güzelliğini yüzlerinde** (görünce) **tanırsın.**

Nimetlenmenin mutluluğunu ve (bu mutluluğun) her dem tazeliğini yüzlerinde görürsün.

25 - Onlara mühürlü halis bir şaraptan içirilecek.

« رَحِيقٍ » - *"mühürlü halis içki"*; karışığı olmayan halis içkidir.

26 - Ki onun (içiminin) **sonu misktir. O halde yarışmak isteyenler bunda yarışsınlar.**

Dünyada şarapların çamurla mühürlenmesine karşılık onun kapları miskle mühürlenir. Allahu Teâlâ dostlarına ikram olsun diye onların mühürlenmelerini emretmiştir. Ya da *"sonu misktir"* sözü içimin bittiği an misk kokusudur, demektir. Yani içilişinin bitiminde misk kokusu alınır.

Ali'ye göre « خَاتَمُهُ » (mühürü) şeklindedir. Rağbet edenler işte bu halis içki ya da bu nimetlenme için rağbet etsinler, isteklensinler. Bu da ancak hayırlara koşturmak ve kötülüklere son vermekle olur.

27 - (O şarabın) **katkısı "Tesnim" dendir.**

O halis şarabın katkısı tesnimdendir. *Tesnim*; Tesnim diye adlandırılmış bir kaynak için özel isimdir.

« تَسْنِيمٍ »; yükseltmek manasına gelen « سَنَّمَهُ » fiilinin mastarıdır. Çünkü o, cennetteki en üstün içecektir. Ya da o, onlara yukarıdan gelir ve kaplarına dökülür.

28 – (O), bir pınardır ki mukarrebler (yalnız) **onu içerler.**

« عَيْنًا » haldir. Ya da medih üzere mansup kılınmıştır.

« بِهَا », « مِنْهَا » (ondan) manasınadır. İbni Abbas ve İbni Mes'ud (ra)'dan şöyle naklédilmiştir:

"Mukerrebun (Allah'a yakın olanlar) *onu sade olarak katışıksız içerler. Ashabı yemin için ise o*(na katkı) *karıştırılır."*

29 – Hakikat, günah işleyen (o kâfir)**ler iman edenlerden kimini alaya alıp gülerlerdi.**

"Mücrimler" inkâr edenler. İnkâr eden mücrimler dünyada iken iman edenleri alaya alarak gülerlerdi.

30 – (Mü'minler) **yanlarından geçerlerken birbirlerine kaş göz işaretleri yaparlardı.**

Onlar, kusur isnadı ve ayıplama kastıyla göz ucuyla birbirlerine mü'minleri işaret ederlerdi. Denildi ki:

"Hz. Ali'nin (ra) de içinde bulunduğu Müslümanlardan bir gurup (ra) münafıkların yanına gelmişti. Münafıklar onlarla alay etmişler, gülmüşler ve birbirlerine kaş göz hareketi yapmışlardır. Hz. Ali'yi (ra) kastederek:

– Şu dazlak kafalıyı görüyor musunuz? demişlerdi. Bunun üzerine Ali (ra), Rasulullah (sav)'in yanına varmadan bu ayetler indi."

31 – Ailelerine döndükleri vakit (bu yaptıklarından) **zevk duyarak dönerlerdi.**

Kâfirler evlerine döndükleri vakit onları dillerine doladıkları ve onlarla alay ettikleri için eğlenerek zevk duyarak dönerlerdi. Hafs'ın dışındakiler « فَاكِهِينَ » – *"mutlu bir şekilde"* şeklinde okumuşlardır.

32 – Onları gördükleri zaman "Bunlar muhakkak sapıklardır." derlerdi.

Kâfirler mü'minleri gördüklerinde: *"Bunlar yanlış yola girmiş sapıklardır."* dediler. Yani; *"Muhammed (sav) bunları aldattı, bu sebeple saptılar ve ahirette umdukları iyilikler için lezzetleri terk ettiler. Gerçeği hayale terk ettiler. İşte bu sapıklığın ta kendisidir."* dediler.

33 – Hâlbuki onlar (mü'minlerin) **üzerlerine gözcüler olarak gönderilmemişlerdi.**

Hâlbuki o kâfirler, mü'minler üzerine onların hallerini tespit etmek ve amellerine şahit olmak üzere gönderilmediler. Bilakis onlar nefislerini ıslah etmekle emrolundular. Dolayısıyla onlara gereken başkalarının durumlarını araştırmak ve onları akılsızlıkla suçlamak yerine bununla meşgul olmaktır.

34 – İşte bu günde iman edenler o kâfirlere gülüyorlar.

"Bu günde" yani; kıyamet günü. Orada, dünyada onlar, (mü'minlere) güldükleri gibi burada karşılık olarak mü'minler kâfirlere gülerler.

35 – (Süslü) **tahtlar üzerinde** (onlara) **bakarak.**

« يَنْظُرُونَ » haldir. Yani; Onlar, divanlar üzerinde emin oldukları halde onlara ve onların, izzet ve kibirden sonra içine düştükleri zillet ve horluğu bakarak gülerler. Denildi ki:

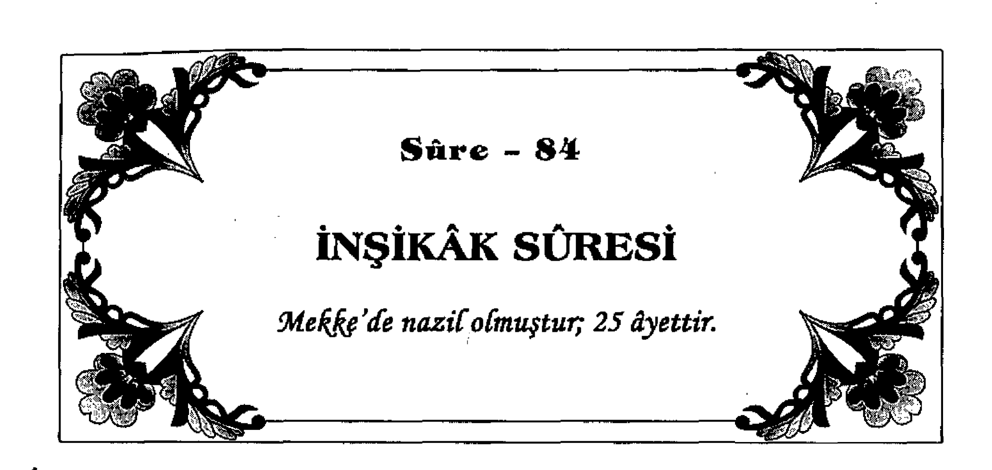
"Kâfirler için cennete bir kapı açılır ve onlara 'Haydi cennete' denir. Onlar oraya vardıklarında kapılar kapatılır da (bunu seyreden) *mü'minler onlara gülerler."*

36 – (Nasıl) **o kâfirler işleye geldiklerinin cezasına çarpıldılar mı?**

"Bu zikredilenler onlara yapıldığında onlar, dünyada iken mü'minlerle alay etmelerinin cezasını buldular mı?" demektir.

Allahu a'lem.

❁ ❁ ❁

Sûre - 84

İNŞİKÂK SÛRESİ

Mekke'de nazil olmuştur; 25 âyettir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

إِذَا السَّمَٓاءُ انْشَقَّتْۙ ﴿١﴾ وَأَذِنَتْ لِرَبِّهَا وَحُقَّتْۙ ﴿٢﴾ وَإِذَا الْأَرْضُ
مُدَّتْۙ ﴿٣﴾ وَأَلْقَتْ مَا فِيهَا وَتَخَلَّتْۙ ﴿٤﴾ وَأَذِنَتْ لِرَبِّهَا
وَحُقَّتْۜ ﴿٥﴾ يَٓا أَيُّهَا الْاِنْسَانُ إِنَّكَ كَادِحٌ إِلٰى رَبِّكَ كَدْحًا
فَمُلَاقِيهِۚ ﴿٦﴾ فَأَمَّا مَنْ أُوتِيَ كِتَابَهُ بِيَمِينِهِۙ ﴿٧﴾ فَسَوْفَ
يُحَاسَبُ حِسَابًا يَسِيرًاۙ ﴿٨﴾ وَيَنْقَلِبُ إِلٰٓى أَهْلِهِ مَسْرُورًاۜ ﴿٩﴾
وَأَمَّا مَنْ أُوتِيَ كِتَابَهُ وَرَٓاءَ ظَهْرِهِۙ ﴿١٠﴾ فَسَوْفَ يَدْعُو ثُبُورًاۙ ﴿١١﴾
وَيَصْلٰى سَعِيرًاۜ ﴿١٢﴾ إِنَّهُ كَانَ فِٓي أَهْلِهِ مَسْرُورًا ﴿١٣﴾ إِنَّهُ ظَنَّ أَنْ
لَنْ يَحُورَۚ ﴿١٤﴾ بَلٰىۚ إِنَّ رَبَّهُ كَانَ بِهِ بَصِيرًاۜ ﴿١٥﴾ فَلَٓا أُقْسِمُ
بِالشَّفَقِۙ ﴿١٦﴾ وَاللَّيْلِ وَمَا وَسَقَۙ ﴿١٧﴾ وَالْقَمَرِ إِذَا اتَّسَقَۙ ﴿١٨﴾

لَتَرْكَبُنَّ طَبَقًا عَنْ طَبَقٍ ﴿١٩﴾ فَمَا لَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿٢٠﴾ وَإِذَا
قُرِئَ عَلَيْهِمُ الْقُرْآنُ لَا يَسْجُدُونَ ﴿٢١﴾ ﴿سجده﴾ بَلِ الَّذِينَ
كَفَرُوا يُكَذِّبُونَ ﴿٢٢﴾ وَاللّٰهُ أَعْلَمُ بِمَا يُوعُونَ ﴿٢٣﴾ فَبَشِّرْهُمْ
بِعَذَابٍ أَلِيمٍ ﴿٢٤﴾ إِلَّا الَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُمْ أَجْرٌ
غَيْرُ مَمْنُونٍ ﴿٢٥﴾

Meali

1. – 2. Gök yarıldığı, *(yarılmakta da)* Rabbini dinleyip boyun eğdiği zaman ki gök zaten buna layık olarak yaratılmıştır.

3. – 4. – 5. Yer uzatıldığı, içinde ne varsa atıp bomboş kaldığı, *(bu hususta da)* Rabbini dinleyip boyun eğdiği zaman ki yer zaten buna layık olarak yaratılmıştır.

6. Ey insan! Hakikat sen Rabbine *(kavuşuncaya)* kadar durmayıp didineceksin, nihayet O'na ulaşacaksın.

7. O vakit *(amel)* kitabı sağ eline verilen kimseye gelince.

8. Kolayca bir hesap ile muhasebe edilecektir o.

9. Ehline de sevinçli dönecektir.

10. Amma kitabı arkasından verilen kimse,

11. Derhal helakini temenni edecek.

12. O şiddetli ateşe *(cehenneme)* girecek.

13. Çünkü o, ehli içinde bir şımarıktı.

14. Çünkü o, hakikaten ve katiyen *(Rabbine)* dönmeyeceğini sanmıştı.

15. Hayır *(o, Rabbine dönecektir)* Çünkü Rabbi onu çok iyi görendir.

16. Demek *(hakikat onun zannettiği gibi değildir)* Andederim o şafağa.

17. O geceye ve onun *(sinesinde)* derleyip topladığı şeylere.

18. Dolunay haline geldiği *(nuru tamamladığı)* zaman aya ki,

19. Siz *(ey insanlar!)* Hiç şüphesiz o halden bu hale geçeceksiniz.

20. Öyleyse onlara ne *(oluyor)* ki iman etmiyorlar?

21. Ve karşılarında Kur'an okunduğu zaman *(derin saygı ile)* eğilmiyorlar? (*)

22. Bilakis o küfredenler tekzip ederler.

23. Hâlbuki Allah onların yüreklerinde neler saklıyorlar pekiyi bilendir.

24. Bunun için sen *(Habibim)* onları elem verici bir azap ile müjdele!

25. İman edip de güzel güzel amel *(ve hareket)* edenler müstesnadır. Onlar için bitip tükenmeyen bir mükâfat vardır.

Tefsiri

1– / 2– Gök yarıldığı, (yarılmakta da) **Rabbini dinleyip boyun eğdiği zaman ki gök zaten buna layık olarak yaratılmıştır.**

Gök yarılıp parçalandığı, yarılma hususunda Rabbini dinleyip itaat ve icabet ettiğinde, kaçınıp imtina etmediğinde. Ona yaraşan da işitmesi ve Allah'ın (cc) emrine itaat etmesidir. Zira o, Allahu Teâlâ'ya boyun eğen olarak yaratılmıştır.

3– / 5– Yer uzatıldığı, içinde ne varsa atıp bomboş kaldığı, (bu hususta da) **Rabbini dinleyip boyun eğdiği zaman ki yer zaten buna layık olarak yaratılmıştır.**

Yer yayıldığında ve oradaki dağların ve tepelerin düzlenmesiyle dümdüz kılındığında. İçinde bulunan defineleri ve ölüleri dışarı attığında ve tamamen boşaldığında. Sanki o, içindekileri boşaltma hususunda tüm gayretini göstermekle mükellef kılındı.

Kerem sahibi biri kerem hususunda tüm gayretini gösterdiğinde ve gücünün yettiğinin üzerinde mükellefiyet altına girdiğinde « تَكَرَّمَ الْكَرِيمُ »'- denir. İçindekileri atma ve boş kalma hususunda Rabbini dinleyip boyun

(*) Dikkat: Secde ayetidir.

eğdiği zaman. Ona yaraşan da boyun eğmesi ve imtina etmekten kaçınmasıdır. Takdir eden takdir edilebilen her bir şeyi takdir edebilsin diye « اذا »'nın cevabı hazfedilmiştir.

Ya da Tekvir ve İnfitar surelerindeki bilinen benzerleriyle yetinilerek hazfedilmiştir. Ya da onun cevabı, ona delalet eden « فَمُلاَقِيهِ » – *"ona varacaksın"* sözüdür. Yani; Gök yarıldığında insan çalışıp çabaladığına kavuşur, demektir.

6 – Ey insan! Hakikat sen Rabbine (kavuşuncaya) **kadar durmayıp didineceksin, nihayet O'na ulaşacaksın.**

"Ey insan!" sözü, insan cinsine hitaptır. Sen Rabbine kavuşuncaya kadar çalışıp çabalarsın. O (kavuşma) da; kavuşmaya benzetilen ölüm ve ondan sonraki durumudur. « فَمُلاَقِيهِ »'deki zamir, « كَدْحٌ » içindir. O da; nefsin, çalışmada meşakkate ve yorgunluğa düşmesi ve başarılı olacak şekilde gayret göstermesidir. Kastolunan; Çalışıp çabalamanın karşılığıdır. O da; eğer hayırsa hayır, şerse şerdir. Denildi ki:

"Çalışıp çabalamaya kavuşmak, içinde bu çalışıp çabalamanın olduğu kitaba kavuşmaktır."

"Kimin kitabı sağ eline verilirse..." ayeti de buna delalet etmektedir.

7 – O vakit (amel) **kitabı sağ eline verilen kimseye gelince.**

Yani; amel defteri sağ eline verilen kimseye gelince, demektir.

8 – Kolayca bir hesap ile muhasebe edilecektir o.

Kolay, basit bir hesapla. O da; yaptığı iyiliklerin karşılığını görmesi ve yaptığı kötülüklerin de affedilmesidir. Rasulullah (sav):

– *"Hesaba çekilen azap olunur."* buyurdu. Bunun üzerine:

– *"Öyleyse, 'Kolay bir hesapla hesaba çekilecek.' ayetinin manası nedir?"* diye soruldu da:

– *"O, arzdır. Kim hesapta münakaşada bulunursa ona azap edilir."* buyurdu.

9 – Ehline de sevinçli dönecektir.

Eğer iman etmişlerse aşiretine yahut inananlar gurubuna yahut cennette ehli olacak hurilere, sevinçle dönecektir.

10 – Amma kitabı arkasından verilen kimse,

Denildi ki: *"Onun sağ eli boynuna bağlanır, sol eli de sırtının gerisine getirilir ve kitabı onun sol eline sırtının gerinden verilir."*

11 – Derhal helakini temenni edecek.

"Yetiş ölümüm." diyecek.

« الثُّبُورُ »; helak, demektir.

12 – O şiddetli ateşe (cehenneme) **girecek.**

Ali'nin dışındaki Irak'lılara göre « يَصْلَى » şeklindedir. Yani; *"Cehenneme girecek"*, demektir.

13 – Çünkü o, ehli içinde bir şımarıktı.

Çünkü o, dünyada ailesiyle birlikte inkâr sebebiyle şımarıktı. Dirilişe inananlara gülüyordu. Denildi ki:

"O, nefsine tabi olur ve hevesinin istediğini yapardı."

14 – Çünkü o, hakikaten ve katiyen (Rabbine) **dönmeyeceğini sanmıştı.**

Dirilişi inkâr ettiği için Rabbine dönmeyeceğini sanmıştı. İbni Abbas (ra) şöyle demiştir:

"Bedevi bir kadının kızına « حُورِى » yani; 'dön' dediğini işitinceye kadar bunun manasını bilmiyordum."

15 – Hayır (o, Rabbine dönecektir) **Çünkü Rabbi onu çok iyi görendir.**

« بَلَى » sözü, *"dönmeyeceği"* sözündeki olumsuzluğu olumlu hale getirmek için gelmiştir. Yani; elbette dönecekler demektir. Çünkü Rabbi

onun amellerini görüyordu. (Amelleri) ona gizli değildir. Dolayısıyla onu döndürmesi ve onu amellerine göre cezalandırması kaçınılmazdır.

16 – Demek (hakikat onun zannettiği gibi değildir) **Andederim o şafaka.**

"Andederim o şafağa." kızıllığın ardından gelen beyazlığa ya da kızıllığa andederim.

17 – O geceye ve onun (sinesinde) **derleyip topladığı şeylere.**

Vesak: derleyip toplamak demektir. Kast olunan; derleyip topladığı karanlıklar ve yıldızlardır. Ya da ondaki teheccüt ve sair ibadetlerdi.

18 – Dolunay haline geldiği (nuru tamamladığı) **zaman aya ki,**

Toplandığı ve dolunay haline geldiği zaman aya. (Yani; Arabi ayların 13. 14. 15. Günlerindeki aya, demektir.)

« اتَّسَقَ », « الْوَسْقَ » kelimesindendir. « افْتِعَال » babındandır.

19 – Siz (ey insanlar!) **Hiç şüphesiz o halden bu hale geçeceksiniz.**

Ey insan –cins kastedilmiştir– sizler, şiddet ve dehşet hususunda her biri diğerine uygun olan halden hale geçeceksiniz.

Tabak: diğerine uygun olan şeydir. « مَا هٰذَا بِطَبَقٍ لِذَا » denir. Yani; *"Bu, şuna uygun değildir"*, demektir. Örtü için tabak denilmesi de bundandır.

« طَبَقًا » kelimesinin « طَبَقَة »'ün çoğulu olması da mümkündür. O da; mertebe demektir. « هُوَ عَلَى طَبَقَاتٍ » (o (nice) mertebeler üzerindedir) sözündendir. Yani; hiç şüphesiz siz şiddette biri diğerinden daha üstün olan hallerden hallere geçeceksiniz, demektir. Onlar da; ölüm ve ondan sonraki kıyametin safha safha korkunç duraklarıdır.

« عَنْ طَبَقٍ », « طَبَقًا » kelimesinin sıfatı olmak üzere mahallen mansuptur. Yani; hali geçen, aşan bir hale demektir. Ya da « لَتَرْكَبُنَّ »'deki zamirden haldir. Yani; *"Bir hali geçerek* (yeni bir) *hale varacaksınız"*, demektir. Mekhul şöyle demiştir:

"Her yirmi senede bulunduğunuz halden diğer bir hale geçersiniz."

Mekke kıraat imamları, Ali ve Hamza'ya göre « لَتَرْكَبَنَّ » şeklindedir. « ب »'nin üstünüyledir. Hitap Peygamber (sav)'edir. Yani; *"Miraç da göklerin o tabakasından bu takasına çıkacaksın"*, demektir.

20 – Öyleyse onlara ne (oluyor) **ki iman etmiyorlar?**

Dolayısıyla iman etmemekte onların lehine olan nedir ki?

21 – Ve karşılarında Kur'an okunduğu zaman (derin saygı ile) **eğilmiyorlar?**

Boyun eğmiyorlar.

22 – Bilakis o küfredenler tekzib ederler.

Dirilişi ve Kur'an'ı yalanlarlar.

23 – Hâlbuki Allah onların yüreklerinde neler saklıyorlar pekiyi bilendir.

Hâlbuki Allah (cc), inkâr ve peygamber (sav)'i yalanlama noktasında gönüllerinde neler topladıklarını ve neler gizlediklerini pekiyi bilendir. Ya da amel defterlerinde topladıkları kötü amelleri ve kendi nefisleri için biriktirdikleri envai çeşit azabı en iyi bilendir.

24 – Bunun için sen (Habibim) **onları elem verici bir azap ile müjdele!**

Onlara bunu haber ver ki eseri yüzlerinin derisinde belirsin.

25 – İman edip de güzel güzel amel (ve hareket) **edenler müstesnadır. Onlar için bitip tükenmeyen bir mükâfat vardır.**

İstisna, istisnai munkatıdır. Onlar için kesintisiz ya da eksilmeyen bir mükâfat vardır. Allahu a'lem.

❁ ❁ ❁

Sûre - 85

BURÛC SÛRESİ

Mekke'de nazil olmuştur; 22 âyettir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَالسَّمَاءِ ذَاتِ الْبُرُوجِ ﴿١﴾ وَالْيَوْمِ الْمَوْعُودِ ﴿٢﴾ وَشَاهِدٍ
وَمَشْهُودٍ ﴿٣﴾ قُتِلَ أَصْحَابُ الْأُخْدُودِ ﴿٤﴾ النَّارِ ذَاتِ الْوَقُودِ
﴿٥﴾ إِذْ هُمْ عَلَيْهَا قُعُودٌ ﴿٦﴾ وَهُمْ عَلٰى مَا يَفْعَلُونَ بِالْمُؤْمِنِينَ
شُهُودٌ ﴿٧﴾ وَمَا نَقَمُوا مِنْهُمْ إِلَّا أَنْ يُؤْمِنُوا بِاللّٰهِ الْعَزِيزِ الْحَمِيدِ
﴿٨﴾ الَّذِي لَهُ مُلْكُ السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاللّٰهُ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ
شَهِيدٌ ﴿٩﴾ إِنَّ الَّذِينَ فَتَنُوا الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ ثُمَّ لَمْ يَتُوبُوا
فَلَهُمْ عَذَابُ جَهَنَّمَ وَلَهُمْ عَذَابُ الْحَرِيقِ ﴿١٠﴾ إِنَّ الَّذِينَ اٰمَنُوا
وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُمْ جَنَّاتٌ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ ذٰلِكَ
الْفَوْزُ الْكَبِيرُ ﴿١١﴾ إِنَّ بَطْشَ رَبِّكَ لَشَدِيدٌ ﴿١٢﴾ إِنَّهُ هُوَ يُبْدِئُ
وَيُعِيدُ ﴿١٣﴾ وَهُوَ الْغَفُورُ الْوَدُودُ ﴿١٤﴾ ذُو الْعَرْشِ الْمَجِيدُ ﴿١٥﴾
فَعَّالٌ لِمَا يُرِيدُ ﴿١٦﴾ هَلْ أَتٰيكَ حَدِيثُ الْجُنُودِ ﴿١٧﴾ فِرْعَوْنَ

وَثَمُودَ ﴿١٨﴾ بَلِ الَّذِينَ كَفَرُوا فِي تَكْذِيبٍ ﴿١٩﴾ وَاللّٰهُ مِنْ وَرَائِهِمْ
مُحِيطٌ ﴿٢٠﴾ بَلْ هُوَ قُرْاٰنٌ مَجِيدٌ ﴿٢١﴾ فِي لَوْحٍ مَحْفُوظٍ ﴿٢٢﴾

Meali

1. Andolsun burçlara malik olan göğe.

2. O va'd olunan güne,

3. Şahidlik edene ve şahidlik edilene ki,

4. – 6. Tutuşturucu *(malzeme ile hazırladıkları)* o ateşten hendeklerin sahipleri gebertilmiştir. Hani onlar da ateşin başında oturuyorlardı.

7. Onlar *(Allah'a)* iman edenlere yapacakları *(işkenceler)* hususunda *(hükümdarları nezdinde)* şahitlik edeceklerdi.

8. Onlar, içlerinden *(mü'minlerin)* o yegâne galip, her hamde layık Allah'a iman etmelerinden başka sebeple intikam almadılar.

9. *(O Allah ki)* göklerin ve yerin mülk*(ü tasarruf)*u O'nundur. Allah her şeye hakkıyla şahittir.

10. Erkek mü'minlerle kadın mü'minleri belaya uğratanlar, sonra da tevbe etmeyenler *(yok mu)* onlar için cehennem azabı vardır. Onlar için bir de yangın azabı vardır.

11. İman edip de salih amel *(ve hareket)* edenler*(e gelince:)* Altlarından ırmaklar akan cennetler de onlarındır. Büyük kurtuluş *(ve saadet de)* budur.

12. Rabbinin kıskıvrak tutup yakalayışı çok şiddetlidir.

13. Muhakkak ki yoktan yaratan, sonra tekrar dirilten yalnız O'dur.

14. O, *(tevbe eden mü'minleri)* çok yarlığayan, *(dostlarını)* çok sevendir.

15. Arşın sahibidir. *(zatında da, sıfatlarında da)* pek yücedir *(büyüktür).*

16. Ne dilerse hakkıyla yapandır.

17. – 18. *(Habibim)* sana o orduların, Firavun ve Semud'un haberi geldi mi?

19. Hayır! O inkâr edenler, hâlâ bir yalanlama içindedirler.

20. Hâlbuki Allah *(onları)* arkalarından kuşatıcıdır.

21. Daha doğrusu *(kâfirlerin yalanladıkları)* o *(kitap)* çok şerefli bir Kur'an'dır.

22. Ki korunmuş bir levhada (Levh-i Mahfuz'da)dır o.

Tefsiri

1 – Andolsun burçlara malik olan göğe.

Bu, on iki burçtur. Burucun, yıldızlar ya da büyük yıldızlar olduğu da söylendi.

2 – O va'd olunan güne,

Kıyamet gününe.

3 – Şahidlik edene ve şahidlik edilene ki,

Yani; bu günde şahit ve meşhut olanlara. Şahit ile kast olunan; o gün hazır olup kıyameti gören mahlûkatın tamamıdır. Meşhut ile kast olunan da bu günde şaşkınlık veren şeylerdir. Nekra kılınmaları:

﴿ عَلِمَتْ نَفْسٌ مَا أَحْضَرَتْ ﴾

"Her nefis ne** (hazırlayıp) **getirdiğini bilir." [134] Ayetinde olduğu gibidir. Sanki: *"şahidi ve meşhudu ne kadar da çoktur."* denilmiştir. Ya da nekra kılınmaları vasıfta belirsizlik içindir. Sanki: *"Vasıfları anlaşılmayan şahit ve meşhut."* denilmiştir. Şahit ve Meşhut kelimeleri hususunda müfessirler çok değişik şeyler söylemişlerdir. Muhammed (sav) ve kıyamet günü denilmiştir.

﴿ وَكُنْتُ عَلَيْهِمْ شَهِيدًا مَا دُمْتُ فِيهِمْ ﴾

"Ben onların içinde olduğum sürece onları kolladım." [135] ayetinde olduğu gibi.

[134] Tekvîr, 14.
[135] Mâide, 117.

İsa (as) ve ümmetidir, denilmiştir. Ümmeti Muhammed ve diğer ümmetlerdir ya da Hacerü'l-Esved ve hacılardır ya da:

"Hiçbir gün yoktur ki: 'Ben yeni bir günüm. Bende işlenen şeylere şahidim Dolaylısıyla beni ganimet bil. Güneşim battığında kıyamete dek bana yetişemezsin' diye nida etmesin." hadisinde olduğu gibi günler ve gece-ler ile Âdemoğullarıdır. Ya da Hafaza melekleri ve Âdemoğullarıdır. Ya da:

﴿ وَكَفٰى بِاللّٰهِ شَه۪يدًا ﴾

"Şahit olarak Allah yeter."[136] Ayetinde olduğu gibi, Allahu Teâlâ ve mahlûkattır. Ya da Peygamberler ve Muhammed (as) dır.

Yeminin cevabı hazfedilmiştir. « قُتِلَ اَصْحَابُ الْاُخْدُودِ » – *"Öldürüldü o hendeğin adamları."* ayeti buna delalet etmektedir.

4– / 6– Tutuşturucu (malzeme ile hazırladıkları) **o ateşten hendeklerin sahipleri gebertilmiştir. Hani onlar da ateşin başında oturuyorlardı.**

Yani; onlara lanet edilmiştir, demektir. Sanki şöyle denilmiştir:

"Bu şeylere yemin ederim ki; onlar, –Kureyş kâfirlerini kastediyor– *Ashabı Uhdud'dan lanetlenmesi gibi lanetlenmişlerdir."*

« أُخْدُود »; uzunca çukur, yani; yeryüzünde (açılmış) büyük yarık, demektir.

Peygamber (sav) den rivayet edildiğine göre, hükümdarın birinin bir sihirbazı vardı. Yaşlanınca yanına sihiri öğrenmesi için bir çocuk verdiler. Çocuğun gidip geldiği yol üzerinde bir rahip vardı. Çocuk ondan (bir şeyler) duymuştu. Bir gün yolda giderken insanları bir köşeye sıkıştırmış bir yılan gördü. Eline taş aldı ve:

"Allah'ım! Senin katında rahip, sihirbazdan daha makbul ise onu (yılanı) öldür." dedi ve (taşı attı), yılanı öldürdü. Bundan sonra çocuk anadan doğma körleri ve abraş hastalığı olanları iyileştirmeye başladı. Sultanın sohbet arkadaşı da kör olmuş onu da iyileştirmişti. Sultan onu gördü ve ona:

---

[136] Nisa, 79, 166; Feth, 28.

– *"Sana gözünü kim geri verdi."* diye sordu. O da:

– *"Rabbim"* dedi. Bunun üzerine Sultan sinirlendi ve ona işkence etti. O da çocuğu söyledi. Çocuğa da işkence etti. O da rahibi söyledi. Rahip dininden dönmedi. Bunun üzerine baştan aşağıya doğru testereyle kesildi.

Çocuk da dininden dönmekten kaçındı. Zirvesinden aşağı atılmak üzere yüksek bir dağa götürüldü. Çocuk Allah'a (cc) dua etti. Dağ sarsıldı ve çocuğun dışındakileri üzerinden attı. Hepsi helak oldu, çocuk kurtuldu. Bu sefer onu suda boğmak için büyük bir gemiye bindirdiler. Çocuk yine dua etti. Gemi alabora oldu. Herkes boğuldu, çocuk ise kurtuldu. Çocuk sultana:

"Sen, insanları geniş bir meydana toplayıp beni bir ağaca asmadıkça ve benim sadağımdan bir ok alıp, 'çocuğun Rabbinin adıyla' deyip bana atmadıkça beni öldüremezsin." dedi.

Bunun üzerine sultan onun dediğini yaptı ve oku attı. Ok çocuğun şakağına geldi. Çocuk elini onun üzerine koydu ve öldü. Bunun üzerine insanlar:

– *"Çocuğun Rabbine inandık."* dediler. Bunun üzerine sultana:

– *"Korktuğun şey başına geldi."* denildi. Bunun üzerine sultan derin yarıklar kazdırdı, onların içine ateş doldurttu. Dininden dönmeyenleri oraya attı. Sonunda bebeğiyle birlikte bir kadın getirildi. Kadın ateşe düşmekten korkup geri çekildi. Bunun üzerine bebek

– *"Anacığım! Sabret. Sen hak üzeresin."* dedi. Bebek de anası da ateşe atıldı.

« النَّارِ », « الْأُخْدُودِ » kelimesinden bedeli iştimaldir. « ذَاتِ الْوَقُودِ », « النَّارِ »'nin sıfatıdır. Büyük bir ateş olduğunu ve onda alevlerin kendisiyle yükseldiği çok sayıda odun ve insan bedenleri olduğunu bildirmektedir.

7 – Onlar (Allah'a) **iman edenlere yapacakları** (işkenceler) **hususunda** (hükümdarları nezdinde) **şahitlik edeceklerdi.**

Yani; o kâfirler, mü'minleri yaktıklarına dair hükümdar katında birbirlerine şahadette bulunuyorlardı. Onlardan hiçbirini emredildiği gö-

revden geri kalmadığına ve işkence işini bir başkasına havale etmediğine dair hükümdar nezdinde birbirlerine şahadette bulunuyorlardı. Bunda, mü'minleri sabra ve Mekke halkının ezalarına tahammül göstermeye teşvik vardır.

8 – Onlar, içlerinden (mü'minlerin) **o yegâne galip, her hamde layık Allah'a iman etmelerinden başka sebeple intikam almadılar.**

Allah'a (cc) iman etmelerinden başka hiçbir şey hususunda onları ayıplamadılar ve intikam almadılar.

* وَلاَ عَيْبُ فِيهِمْ غَيْرُ أَنْ سُيُوفِهِمْ *

Onlar da hiçbir ayıp yoktur, ne var ki kılıçları (körelmiştir).

Sözünde olduğu gibi. (Aslında burada bir kınama yoktur. Onların cesaretini ve savaşçılıklarını göstermektedir).

Yine:

* ما نقموا من بنى أمية إلْ لا أنهم يحلمون إن غضبوا *

Ümeyye oğullarından, ancak kızdıklarında
hilm gösterdikleri için intikam aldılar.

« نَقَمُوا », « نَقِمُوا » şeklinde esre ile de okunmuştur. Fasih olan ise üstün olmasıdır. Azîz ve Hamîd kelimeleriyle iman edilmeye müstahak olanın sahip olması gerekli vasıfları zikretti. O da; cezalandırmasından korkulan yegâne galip olması ve verdiği nimeti sebebiyle de hamd edilmesi gereken ve sevap vermesi beklenen ihsan edici olmasıdır.

9 – (O Allah ki) **göklerin ve yerin mülk**(ü tasarruf)**u O'nundur. Allah her şeye hakkıyla şahittir.**

Göklerin ve yerin mülkü O'nundur. Dolayısıyla o ikisinde bulunan herkes O'na ibadet etmesi ve O'na boyun eğmesi gereklidir. Bu, onların intikam aldıkları şeyin Hak olduğunu, ondan ancak onu yok etmeye çalışan kişinin intikam alacağını ve o intikam alanların büyük bir azapla Allah'ın intikamına maruz kalacaklarını ifade etmektedir.

"Allah her şeye hakkıyla şahittir." sözü onlar için bir tehdittir. Onların yaptıklarını bildiğini ve buna karşılık cezalandıracağını kastediyor.

10 – Erkek mü'minlerle kadın mü'minleri belaya uğratanlar, sonra da tevbe etmeyenler (yok mu) **onlar için cehennem azabı vardır. Onlar için bir de yangın azabı vardır.**

« الَّذِينَ فَتَنُوا » – *"işkence edenler"* sözüyle özellikle Ashabı Uhdud'dan, *"iman edenler"* sözüyle de ateş dolu yarıklara atılan insanların kastedilmesi mümkündür. Onların onları belaya uğratmasının manası; onlara ateşle işkence etmeleri ve yakmalarıdır.

"Sonra da tevbe etmeyenler..." küfürlerinden dönmeyenler. Onlar için küfürleri sebebiyle ahirette cehennem azabı, dünyada da yangın azabı vardır.

Rivayet edildiğine göre o ateş onlar üzerine kapaklanmış ve onları yakmıştır.

"Mü'minlere işkence edenler" sözüyle –genel olarak– onlara işkence edenlerin *"mü'minler"* sözüyle de –genel olarak– işkenceye tabi olanların kastedilmesi mümkündür.

İnkâr etmeleri ve işkence etmeleri sebebiyle işkence edenler için ahirette iki azap vardır.

11 – İman edip de salih amel (ve hareket) **edenler**(e gelince:) **Altlarından ırmaklar akan cennetler de onlarındır. Büyük kurtuluş** (ve saadet de) **budur.**

Yani; Ashabı Uhdud'un işkencelerine sabredenler için cennetler vardır. Ya da bu geneldir.

12 – Rabbinin kıskıvrak tutup yakalayışı çok şiddetlidir.

« بَطْشَ » – *"Batş"*; sertçe yakalamak demektir. Bu, şiddet kelimesiyle vasıflandırıldığında daha da şiddetlenir, büyür. Kast olunan; Onun, gaddar zalimleri azabıyla ve intikamla yakalamasıdır.

13 – Muhakkak ki yoktan yaratan, sonra tekrar dirilten yalnız O'dur.

Yani; ilk olarak onları yarattı. Toprağa döndürdükten sonra da onları tekrar diriltir. Yoktan var etmeye ve tekrar diriltmeye güç yetirmesini güçlü ve sert bir şekilde yakalayıp cezalandırmasına delil kılmıştır.

Ya da kâfirleri, onları yoktan var ettiği gibi sert bir şekilde cezalandırmak için tekrar dirilteceği tehdidiyle tehdit etmiştir. Zira onlar yoktan var edilme nimetine şükretmediler ve yeniden [illegible]si yalanladılar.

14 – O, (tevbe eden mü'minleri) **çok [illegible]an,** (dostlarını) **çok sevendir.**

O, ayıpları örten, günahları affedendir. D[illegible]ndir. Denildi ki:

"Sevenin (sevdiklerine) *istediklerini ver[illegible] ehline istediklerini verendir."*

15 – Arşın sahibidir. (Zatında da, sıfatlarında da) **pek yücedir** (büyüktür).

Arşın yaratıcısı ve malikidir. Hamza ve Ali'ye göre « الْمَجِيدُ », « الْعَرْشِ »'nin sıfatı olmak üzere « الْمَجِيدِ » şeklinde cer iledir.

Allah'ın (cc) mecdi; Onun azametidir. Arşın mecdi ise; onun yüceliği, büyüklüğüdür.

16 – Ne dilerse hakkıyla yapandır.

« فَعَّالٌ », hazfedilmiş bir müptedanın haberidir. Yaratmayı dilediğini yaratır, o da olur. Bunda kulların fiillerini yarattığına delalet vardır.

17– / 18– (Habibim) **sana o orduların, Firavun ve Semud'un haberi geldi mi?**

Yani; Geçmiş milletlerdeki azgın kalabalıkların haberi sana geldi, demektir. « فِرْعَوْنَ وَثَمُودَ », « الْجُنُودِ »'den bedeldir. *"Firavun"* kelimesiyle onu ve kavmini kastetti. Mana; *"Gerçekten sen bu orduların inkârlarından dolayı, peygamberleri ve onlara indirileni yalanlamalarını bildin."* şeklindedir.

19 – Hayır! O inkâr edenler, hâlâ bir yalanlama içindedirler.

Hayır! Kavminden inkâr edenler (hâlâ) yalanlama içindedirler ve azabı kendilerine gerekli kılmaktadırlar. Onlar, bu orduların durumundan ibret almıyorlar. Orduların durumunu bilmedikleri için değil, sadece inat olsun diye seni yalanlıyorlar.

20 – Hâlbuki Allah (onları) **arkalarından kuşatıcıdır.**

Yani; Onların hallerini bilendir. Onlara karşı gücü yetendir. Onlar ise O'nu aciz bırakamazlar.

"Onları arkalarından kuşatmak..." bir temsildir. Çünkü bir şey kendisini kuşatandan kaçıp kurtulamadığı gibi onlar da ondan kaçıp kurtulamazlar.

21 – Daha doğrusu (kâfirlerin yalanladıkları) **o** (kitap) **çok şerefli bir Kur'an'dır.**

Yalanladıkları bu şeyin mertebesi diğer kitapların hepsinden yüksek, nazmı ve icazı da onlardan daha yüce, şerefli bir Kur'an'dır. Bazılarının zannettiği gibi uydurulmuş değildir. Öncekilerin efsanesi de değildir.

22 – Ki korunmuş bir levhada (Levh-i Mahfuz'da)**dır o.**

Şeytanların ulaşmasından korunmuş bir levhadadır o. Nafi'ye göre « مَحْفُوظٌ » şeklindedir. « قُرْآنٌ » kelimesinin sıfatıdır. Yani; *"O tebdil ve tağyirden korunmuştur"*, demektir.

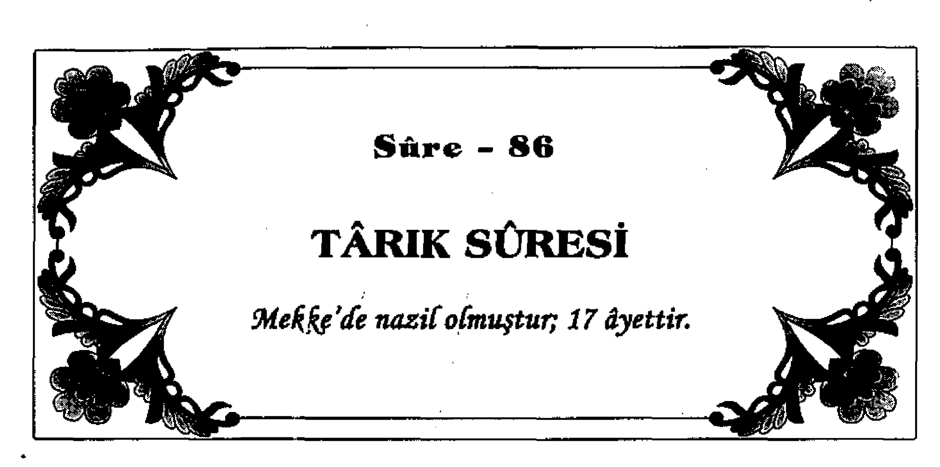
Hasan'a göre *levh*: meleklerin gördüğü, okuduğu bir şeydir. İbni Abbas (ra) ya göre ise:

"O beyaz bir incidendir. Uzunluğu gökle yer arası, genişliği de doğu ile batı arası kadardır. Kalemi nurdur ve her şey onda yazılıdır." Mukatil'e göre:

"O, Arşın sağ tarafındadır." Denildi ki:

"Onun üst tarafı arşa tutturulmuştur. Alt tarafı ise kadri yüce bir meleğin kucağındadır." Allahu a'lem

❁ ❁ ❁

Sûre - 86

TÂRIK SÛRESİ

Mekke'de nazil olmuştur; 17 âyettir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

وَالسَّمَٓاءِ وَالطَّارِقِ ۙ ﴿١﴾ وَمَٓا اَدْرٰيكَ مَا الطَّارِقُ ۙ ﴿٢﴾ اَلنَّجْمُ
الثَّاقِبُ ۙ ﴿٣﴾ اِنْ كُلُّ نَفْسٍ لَمَّا عَلَيْهَا حَافِظٌ ۜ ﴿٤﴾ فَلْيَنْظُرِ
الْاِنْسَانُ مِمَّ خُلِقَ ۜ ﴿٥﴾ خُلِقَ مِنْ مَٓاءٍ دَافِقٍ ۙ ﴿٦﴾ يَخْرُجُ مِنْ بَيْنِ
الصُّلْبِ وَالتَّرَٓائِبِ ۜ ﴿٧﴾ اِنَّهُ عَلٰى رَجْعِهٖ لَقَادِرٌ ۜ ﴿٨﴾ يَوْمَ تُبْلَى
السَّرَٓائِرُ ۙ ﴿٩﴾ فَمَا لَهُ مِنْ قُوَّةٍ وَلَا نَاصِرٍ ۜ ﴿١٠﴾ وَالسَّمَٓاءِ ذَاتِ
الرَّجْعِ ۙ ﴿١١﴾ وَالْاَرْضِ ذَاتِ الصَّدْعِ ۙ ﴿١٢﴾ اِنَّهُ لَقَوْلٌ فَصْلٌ ۙ ﴿١٣﴾ وَمَا
هُوَ بِالْهَزْلِ ۜ ﴿١٤﴾ اِنَّهُمْ يَك۪يدُونَ كَيْدًا ۙ ﴿١٥﴾ وَاَك۪يدُ كَيْدًا ۚ ﴿١٦﴾
فَمَهِّلِ الْكَافِر۪ينَ اَمْهِلْهُمْ رُوَيْدًا ﴿١٧﴾

Meali

1. Andolsun o göğe ve Tarıka.

2. Tarıkın ne olduğunu sana hangi şey bildirdi?

3. *(O, ışığıyla karanlığı)* delen yıldızdır.

4. Hiç bir nefis yoktur ki, illa üzerinde bir gözetici olmasın.

5. Şimdi insan hangi şeyden yaratıldı? *(İbretle)* baksın.

6. O, atılıp dökülen bir sudan yaratılmıştır.

7. Ki *(erkeğin)* bel kemiği ile *(kadının)* göğüs kemikleri arasından çıkıyor O.

8. Şüphe yok ki *(Allah)* onu *(tekrar diriltip)* döndürmeye elbette kadirdir.

9. O günde ki *(bütün)* sırların ortaya döküldüğü gündür.

10. Artık onun için ne bir kudret, ne de bir yardımcı yoktur.

11. Andolsun o dönüş sahibi olan göğe.

12. O *(nebat ile)* yarılan yere ki.

13. Hakikaten o *(Kur'an)* hak ile *(batılı ayırt eden)* kat'i bir kelamdır.

14. O, bir şaka değildir.

15. Onlar, alabildiklerine hileler düzerler.

16. Ben de onların hilelerini *(ceza ile)* karşılarım.

17. *(Habibim!)* sen şimdilik o kâfirlere mühlet ver. Onlara biraz zaman tanı.

Tefsiri

1– / 3– Andolsun o göğe ve Tarıka. Tarıkın ne olduğunu sana hangi şey bildirdi? (O, ışığıyla karalığı) **delen yıldızdır.**

Rızık yeri ve mahlûkatın meskeni olduğu, (ayrıca) cennet orada yaratıldığı için göğün kadri mahlûkatın gözünde büyümüştür. Bu sebeple onunla ve Tarıkla yemin edilmiştir.

*"Tarık"*la kast olunan; yıldız cinsidir. Ya da menfaatinin büyüklüğünden dolayı kendisiyle taşlanan şihab (yakıcı ateşler)in cinsidir. Daha sonra onu delen, yani; ışık veren yıldız diye açıkladı. Sanki o, ışığıyla karanlığı deliyor ve oraya nüfuz ediyor. Tarık diye nitelendirildi. Çünkü o, gece gelen (görünen) şeylere Tarık denildiği gibi gece zahir olmaktadır. Ya da o, cinleri vurduğu için bu şekilde nitelendirilmiştir.

4 – Hiç bir nefis yoktur ki, illa üzerinde bir gözetici olmasın.

Yeminin cevabı « إِنْ كُلُّ نَفْسٍ لَمَّا عَلَيْهَا حَافِظٌ » cümlesidir. Çünkü « لَمَّا », Asım, Hamza ve İbni Amir kıratında olduğu gibi « إلاّ » manasına şeddeli olursa o zaman « إنْ » nafiye olur. Yani; *"Hiçbir nefis yoktur ki onun üzerinde bir gözetici olmasın"*, demektir. Eğer –diğerlerinin kıratında olduğu gibi– şeddesiz olursa o zaman « إنْ », « إنَّ »'den hafifletilmiş « إنْ » olur.

Yani; *"Her nefis üzerinde, kendisini afetlerden koruyan gözetici vardır"*, demektir. Ya da *"Amelini, rızkını ve ecelini muhafaza eden bir gözetici vardır"*, demektir. Bun tamamladığında (kişi) ölür. Denildi ki:

"O, amelleri yazan (melek)*dir."*

« مَا » zaittir. « لَ » ise « إنْ »'in şeddeli ya da şeddesiz oluşunu ayıran « لَ » dır. « حَافِظٌ » müptedadır. « عَلَيْهَا » haberdir. Hangisi olursa olsun cümle « كُلُّ »'nün haberidir. Çünkü o (« إنْ »; nafiye), kendisiyle yemin edilmesi kabul edilen şeylerdendir.

5 – Şimdi insan hangi şeyden yaratıldı? (ibretle) **baksın.**

Her nefis üzerinde bir gözetici olduğunu zikrettikten sonra, onu inşa edenin onu tekrar diriltmeye ve cezalandırmaya kadir olduğunu bilsin de, ceza günü için amel etsin ve gözetici meleğe ancak, akıbetinde kendisini sevindirecek şeyleri yazdırması için ona ilk haline bakmasını emret.

« مِمَّ خُلِقَ » sorudur. Yani; Hangi şeyden yaratıldı, demektir. Onun cevabı; *"O, atılıp dökülen bir sudan yaratılmıştır."* cümlesidir.

6 – O, atılıp dökülen bir sudan yaratılmıştır.

« الدَّفْقُ » tazyikle akıtmak, demektir.

« الدَّفْقُ » – *Difk:* Gerçekte sahibine aittir. Bunun suya isnadı ise mecazdır. Dilbilimcilerden birinin şöyle dediği nakledilmiştir:

« دَفَقْتُ الْمَاءَ دَفْقًا » – *"suyu şiddetle döktüm"* demektir. « دَفَقَ الْمَاءُ بِنَفْسِهِ » – *"su kendi kendine döküldü"* demektir.

Rahimde karıştığı ve yaratılışının başlangıcında (sular) birleştikleri için iki sudan demedi.

7 – Ki (erkeğin) **bel kemiği ile** (kadının) **göğüs kemikleri arasından çıkıyor O.**

Erkeğin belinden kadının da kaburga kemiklerinden çıkar. Kaburga kemiği, kolyenin, üzerinde bulunduğu göğüs kemiğidir.

"Kemik ve sinir erkekten, et ve kan kadındandır." denildi.

8 – Şüphe yok ki (Allah) **onu** (tekrar diriltip) **döndürmeye elbette kadirdir.**

« خَلَقَ » – *"yaratıldı"* kelimesinin delaleti sebebiyle « أَنَّهُ » – *"şüphesiz ki yaratıcı"* demektir. Manası; *"İnsanı ilk olarak nutfeden yaratan, onu özellikle tekrar* (diriltip) *döndürmeye kadirdir."* Kudreti zahirdir. Ondan aciz kalmaz. Bu, « إِنِّى لَفَقِيرٌ » sözündeki gibidir. Yani; fakirliği zahir demektir.

9 – O günde ki (bütün) **sırların ortaya döküldüğü gündür.**

« يَوْمَ », « رَجْعِهِ » kelimesiyle mansup kılınmıştır. Yani; Onun (diriltip) döndürmesiyle sırların ortaya çıktığı gün, demektir. Ya da « رَجْعِهِ » kelimesinin delalet ettiği gizli bir zamirle mansup kılınmıştır. Yani; *"Sırların oraya çıkarıldığı gün onu diriltir"*, demektir.

« سَرَائِرُ » – *"Serair"*; kalplerde gizlenen inançlar, niyetler ve gizli tutulan amellerdir.

10 – Artık onun için ne bir kudret, ne de bir yardımcı yoktur.

"Onun için" insan için. Başına geleni defetme hususunda kendisinin hiçbir kuvveti yoktur. Ona yardım edecek ve bunu ondan savacak yardımcı da yoktur.

11 – Andolsun o dönüş sahibi olan göğe.

"Dönüş" yani; yağmur. Her zaman geri döndüğü için bu şekilde adlandırılmıştır.

12 – O (nebat ile) **yarılan yere ki.**

"Yarılan" o, yerin, kendisi sebebiyle parçalandığı bitkidir.

13 – Hakikaten o (Kur'an) **hak ile** (batılı ayırt eden) **kat'i bir kelamdır.**

Hakikaten o Kur'an, "Furkan" diye de adlandırıldığı gibi hak ile batıl arasını ayırt eden bir sözdür.

14 – O, bir şaka değildir.

Oyun ve beyhude değildir. Onun tamamının ciddi olduğunu ve ciddiye alınması lazım geldiğini kastediyor. Allah (cc), onu gönüllerde yüceltilen ve kalplerde büyütülen olsun diye bununla vasfetti. Bunu okuyan ve dinleyen artık işi şakaya almaz ya da mizaha yönelmez.

15 – Onlar, alabildiklerine hileler düzerler.

"Onlar" sözü ile Mekke müşriklerini kastediyor. Onlar, Allah'ın (cc) emrini iptal ve hakkın nurunu söndürmek için tuzaklar kurmaktadırlar.

16 – Ben de onların hilelerini (ceza ile) **karşılarım.**

Onlara derece derece refah verip aniden vurmak suretiyle onların tuzaklarının karşılığını veririm. Düşmanlık ve kötülüğün cezasını, düşmanlık ve kötülük olmasa da düşmanlık ve kötülük olarak adlandırdığı gibi tuzağın cezasını da tuzak olarak adlandırdı. Bu vasfın Allahu Teâlâ'ya isnadı ancak ceza şeklinde olur.

﴿ نَسُوا اللّٰهَ فَنَسِيَهُمْ ﴾

"Onlar, Allah'ı unuttular** (Allah da) **onları unuttu." [137]

﴿ يُخَادِعُونَ اللّٰهَ وَهُوَ خَادِعُهُمْ ﴾

"Onlar Allah'ı aldatmaya çalışıyorlar. Hâlbuki o onları aldatır." [138]

---

[137] Tevbe, 67.
[138] Nisa, 142.

﴿ اَللّٰهُ يَسْتَهْزِئُ بِهِمْ ﴾

"Allah onlarla alay etmektedir." [139] ayetlerinden olduğu gibi.

17 – (Habibim!) **sen şimdilik o kâfirlere mühlet ver. Onlara biraz zaman tanı.**

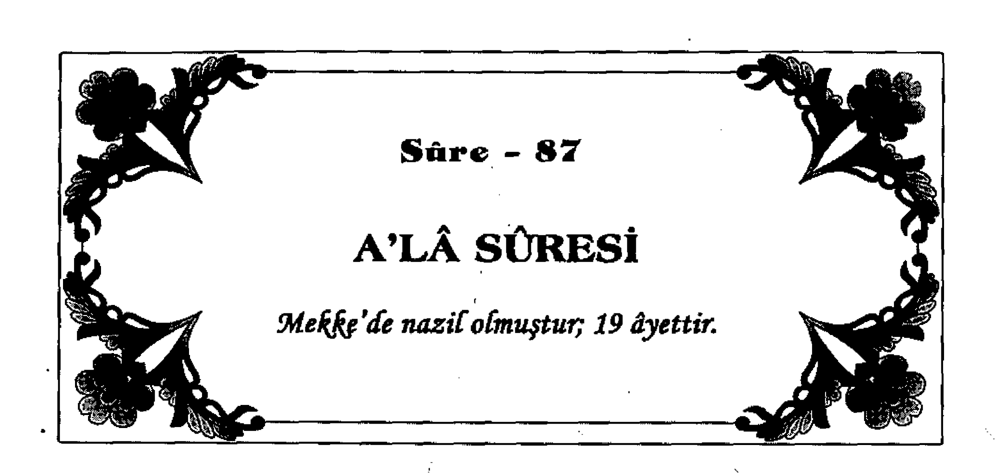
Yani; helak edilmeleri için beddua hususunda acele etme. Onlara mühlet ver.

Sakin ve sabırlı olmaya teşviki artırmak için *"mühlet ver"* kelimesini ayrı ayrı lafızlarla tekrar etti.

« رُوَيْدًا »; az bir müddet, demektir. Bununla ancak küçük bir şey ifade edilir. Bu, « رَادَتِ الرِّيحُ » – *"Rüzgar hafifçe esti."* cümlesindeki « رَادَ — يَرُودُ – رَوْدًا » fiilindendir.

❁ ❁ ❁

[139] Bakara, 15.

Sûre - 87

A'LÂ SÛRESİ

Mekke'de nazil olmuştur; 19 âyettir.

بِسْــــمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحٖيــــمِ

سَبِّحِ اسْمَ رَبِّكَ الْاَعْلٰى ﴿١﴾ اَلَّذٖى خَلَقَ فَسَوّٰى ﴿٢﴾ وَالَّذٖى
قَدَّرَ فَهَدٰى ﴿٣﴾ وَالَّذٖٓى اَخْرَجَ الْمَرْعٰى ﴿٤﴾ فَجَعَلَهُ غُثَٓاءً
اَحْوٰى ﴿٥﴾ سَنُقْرِئُكَ فَلَا تَنْسٰٓى ﴿٦﴾ اِلَّا مَا شَٓاءَ اللّٰهُ اِنَّهُ يَعْلَمُ
الْجَهْرَ وَمَا يَخْفٰى ﴿٧﴾ وَنُيَسِّرُكَ لِلْيُسْرٰى ﴿٨﴾ فَذَكِّرْ اِنْ نَفَعَتِ
الذِّكْرٰى ﴿٩﴾ سَيَذَّكَّرُ مَنْ يَخْشٰى ﴿١١﴾ وَيَتَجَنَّبُهَا الْاَشْقٰى ﴿١١﴾
اَلَّذٖى يَصْلَى النَّارَ الْكُبْرٰى ﴿١٢﴾ ثُمَّ لَا يَمُوتُ فٖيهَا وَلَا
يَحْيٰى ﴿١٣﴾ قَدْ اَفْلَحَ مَنْ تَزَكّٰى ﴿١٤﴾ وَذَكَرَ اسْمَ رَبِّهٖ فَصَلّٰى ﴿١٥﴾
بَلْ تُؤْثِرُونَ الْحَيٰوةَ الدُّنْيَا ﴿١٦﴾ وَالْاٰخِرَةُ خَيْرٌ وَاَبْقٰى ﴿١٧﴾ اِنَّ
هٰذَا لَفِى الصُّحُفِ الْاُولٰى ﴿١٨﴾ صُحُفِ اِبْرٰهٖيمَ وَمُوسٰى ﴿١٩﴾

Meali

1. Rabbinin o yüce adını tesbih *(ve tenzih)* et.

2. Ki o, *(her şeyi)* yaratıp düzenine koyandır.

3. Takdir eden *(ona göre de)* yol gösterendir.

4. Yeşil otu çıkaran,

5. Sonra da onu kapkara, kupkuru bir hale getirendir.

6. *(Habibim!)* seni okutacağız da *(asla)* unutmayacaksın.

7. Allah'ın dilediği başka. Çünkü O, aşikârı da bilir gizliye de.

8. Seni en kolay olana muvaffak edeceğiz.

9. O halde eğer öğüt fayda verirse *(durma)* öğüt ver.

10. *(Allah'tan)* korkacak olan öğüdü kabul eder.

11. Bedbaht olan ise ondan kaçınır.

12. Ki o, en büyük ateşe girecek,

13. Sonra da orada ne ölecek ve ne de yaşayacaktır.

14. – 15. İyi temizlenen ve Rabbinin adını zikredip de namaz kılan kimse umduğuna erişmiştir.

16. Belki siz dünya hayatını *(ahiretten)* üstün tutuyorsunuz.

17. Hâlbuki ahiret daha hayırlı, daha kalıcıdır.

18. Şüphesiz ki bu*(nlar)* evvelki sahifelerde.

19. İbrahim ve Musa'nın sahifelerinde de vardır.

Tefsiri

1 – Rabbinin o yüce adını tesbih (ve tenzih) **et.**

Rabbi'nin (cc) zatını ona layık olmayan şeylerden tenzih et.

« اَلْاِسْمِ » sıladır. (yani; zaittir) Bu da, « اَعْلٰى »'nın mekânda yükseklik manasına değil de kahr ve kudretin ta kendisi olan üstünlük manasına tefsir edilmesiyledir. Denildi ki:

"Bu, « سُبْحَانَ رَبِّىَ الْأَعْلٰى *» da demektir. Nitekim bu sure indiğinde peygamber (as) 'Şunu secdelerinizde söyleyin' buyurmuştur."*

2 – Ki o, (her şeyi) **yaratıp düzenine koyandır.**

Her şeyi yaratan ve onların yaratılışını mükemmel bir şekilde düzenleyendir. Onlarda düzensiz ve uygunsuz hiç bir şey var etmeyendir. Ancak ve ancak sağlam, muntazam bir şekilde var edendir. Bu da onun hikmet ve ilim sahibi bir zat tarafından meydana geldiğine delalettir. Ya da menfaatine olarak ve işine yarayacak şeylerle onu düzenleyendir.

3 – Takdir eden (ona göre de) **yol gösterendir.**

Yani; Her canlıya kendisine yarayacak şeyleri takdir eden, onları onlara hidayet eden ve onlara onlardan yararlanma yolunu bildirendir. Ya da hidayete sevk eden delalette bırakmayandır, şeklindedir. Ancak:

﴿ يُضِلُّ مَنْ يَشَآءُ وَيَهْدِى مَنْ يَشَآءُ ﴾

"Dilediğini delalette bırakır, dilediğini de hidayete ulaştırır."[140] ayetiyle iktifa edilerek « وَأَضَلَّ » – *"delalette bırakandır"* sözü hazfedilmiştir.

Ali'ye göre « قَدَّرَ », « قَدَرَ » şeklinde, şeddesizdir.

4 – Yeşil otu çıkaran,

Hayvanların yiyeceğini bitiren,

5 – Sonra da onu kapkara, kupkuru bir hale getirendir.

« غُثَاءً » kupkuru, kırıntı, döküntü, demektir. « أَحْوٰى » da kapkara demektir. « أَحْوٰى », « غُثَاءً »'in sıfatıdır.

6 – (Habibim!) **seni okutacağız da** (asla) **unutmayacaksın.**

Kur'an'ı sana öğreteceğiz de sen onu unutmayacaksın.

---

[140] Nahl, 93; Fatır, 8.

7 – Allah'ın dilediği başka. Çünkü O, aşikârı da bilir gizliyi de.

Allah'ın (cc) neshetmeyi dilediği müstesna. Bu, Allah'tan (cc), vahyi muhafaza edeceğine dair peygamberine bir müjdedir. Ondan, Allah'ın (cc) neshetmeyi dilediği şeyler müstesna hiçbir şeyin unutulmayacağını müjdelemektedir. Onları da hükmünü ve tilavetini kaldırmak suretiyle onun hafızasından siler.

İbni Keysan en-Nahvi bunu Cüneyd'e sordu. O da

– *"Onunla amel etmeyi unutmayacaksın, demektir."* dedi. O da;

– *"Senin dediğin gibidir."* dedi. Denildi ki:

« فَلَا تَنْسَى » sözü nehiy üzeredir. « ا » ﴿ السَّبِيلَا ﴾[141] sözünde olduğu gibi ayet sonu sebebiyle ziyade kılınmıştır. Yani; onun okuyuşundan ve tekrarından gaflet etme ki Allah'ın (cc), tilavetini kaldırmak suretiyle sana unutturmayı dilediği hariç onu unutmayasın.

"O, aşikârı da bilir, gizliyi de." yani; sen, unutma korkusuyla Cebrail'in (cc) okuyuşuyla birlikte açıktan okuyorsun. Allah (cc), onunla birlikte açıktan okuyuşunu ve seni buna götüren kalbindeki şeyi de biliyor, demektir. Ya da unutma korkusuyla içinden tekrar ettiğin şeyi biliyor da O, gizlediğini ve gizlemediğiniz sözlerinizi, fiillerinizi ve gizil açık hallerinizi bilir, demektir.

8 – Seni en kolay olana muvaffak edeceğiz.

« وَنُيَسِّرُكَ لِلْيُسْرَى », « سَنُقْرِئُكَ » üzerine atfedilmiştir. « إِنَّهُ يَعْلَمُ الْجَهْرَ وَمَا يَخْفَى » cümlesi tırnak cümlesidir. Manası; seni en kolay olan yola muvaffak kılacağız, şeklindedir. Vahyin muhafazasını kastediyor. Denildi ki:

"Seni şeriatlerin en kolayı olan İslam şeriatine muvaffak kılacağız", demektir. Ya da *"Seni cennet amelini işlemeye muvaffak kılacağız"*, demektir.

9 – O halde eğer öğüt fayda verirse (durma) **öğüt ver.**

Kuran'la öğüt ver.

---

[141] Ahzâb, 67.

« إنْ »'in cevabı « فَذَكِّرْ » sözünün delalet ettiği şeydir. Denildi ki:

"Bunun zahiri şarttır. Manası ise; Onlara öğütün tesir etmeyeceğidir." Yine denildi ki:

﴿ فَذَكِّرْ اِنَّمَا اَنْتَ مُذَكِّرٌ ﴾

"Hatırlat. Sen ancak bir hatırlatıcısın." [142] ayetinde olduğu gibi mutlak şekilde öğüt verme ile ilgili bir emirdir. Fayda vermesi şart koşulmamıştır.

10 – (Allah'tan) **korkacak olan öğüdü kabul eder.**

Allah'tan (cc) ve kötü akıbetten korkan kişi kısa zamanda öğüt alacak ve öğüdü kabul edecektir.

11 – Bedbaht olan ise ondan kaçınır.

Kâfir ya da Rasulullah (sav)'e düşmanlıkta ileri giden kâfirlerin en azılısı öğüt almaktan uzaklaşır da onu kabul etmez. Denildi ki:

"Bu ayet Velid b. Muğire ve Utbe b. Rebia hakkında nazil olmuştur."

12 – Ki o, en büyük ateşe girecek,

Cehennem ateşine girecek. En küçük ateş ise dünya ateşidir.

13 – Sonra da orada ne ölecek ve ne de yaşayacaktır.

Sonra orada ölmez ki azaptan kurtulsun, rahatlasın. Kendisiyle zevk alacağı bir hayatı da yaşamaz.

« ثُمَّ » – "sonra" ile söylendi, çünkü hayat ile ölüm arasında ileri geri gitmek, sürüklenmek, ateşe atılmaktan daha kötüdür. Şiddetin dereceleri hususunda o (ateşe atılmak) ondan daha geridedir.

---

[142] Ğâşiye, 21.

14– / 15– İyi temizlenen ve Rabbinin adını zikredip de namaz kılan kimse umduğuna erişmiştir.

"Umduğuna erişmiştir" başarıya nail olmuştur. *"İyi temizlenen..."* şirkten temizlenen ya da namaz için temizlenen ya da zekâtı veren, demektir.

« تَصَدَّقَ » kelimesi « الصَّدَقَةُ » kelimesinden geldiği gibi bu da « تَفَعَّلَ » veznindedir. « الزَّكَاةُ » kelimesinden gelmektedir.

".. Rabbi'nin adını zikredip de namaz kılan..." Başlangıç için tekbir getirip de beş vakit namazı kılan, iftitah tekbirinin gerekliğine ve onun namazdan olmadığına bununla delil getirilmiştir. Çünkü namaz ona atfedilmiştir. O da ayrı olmayı gerektirmektedir ve yine iftitah tekbirinin Allah Azze ve Celle'nin isimlerinden her biriyle caiz olacağına bununla delil getirilmiştir. İbni Abbas (ra)'dan şöyle nakledilmiştir:

"Rabbi huzurundaki varacağı yeri ve makamı düşünür ve onun (Allah) *için namaz kılar, demektir."* Dahhak'tan şöyle nakledilmiştir:

"Musalla (namaz kılma yerinin) *yolunda Rabbinin ismini zikredip* (musallaya tekbir alarak gidip) *de bayram namazı kılın, demektir."*

16 – Belki siz dünya hayatını (ahiretten) **üstün tutuyorsunuz.**

Ama, siz dünya hayatının ahirete yeğliyorsunuz, kendisiyle iflah olacağınız şeyi işlemiyorsunuz. Bununla muhatap olunan kâfirlerdir. Delili de: Ebu Amr'ın « يُؤْثِرُونَ » – *"üstün tutuyorlar"* şeklindeki kıratıdır.

17 – Hâlbuki ahiret daha hayırlı, daha kalıcıdır.

Ahiret, haddi zatında daha üstün ve daha devamlıdır.

18 – Şüphesiz ki bu(nlar) **evvelki sahifelerde.**

"Bu" sözü « قَدْ أَفْلَحَ »'dan, « أَبْقَى »'ya kadar olan söze işarettir. Yani; bu sözün manası; o sahifelerde de gelmiştir, demektir. Ya da «قَدْ أَفْلَحَ »'dan itibaren surenin tamamı o sahifelerde gelmiştir, demektir.

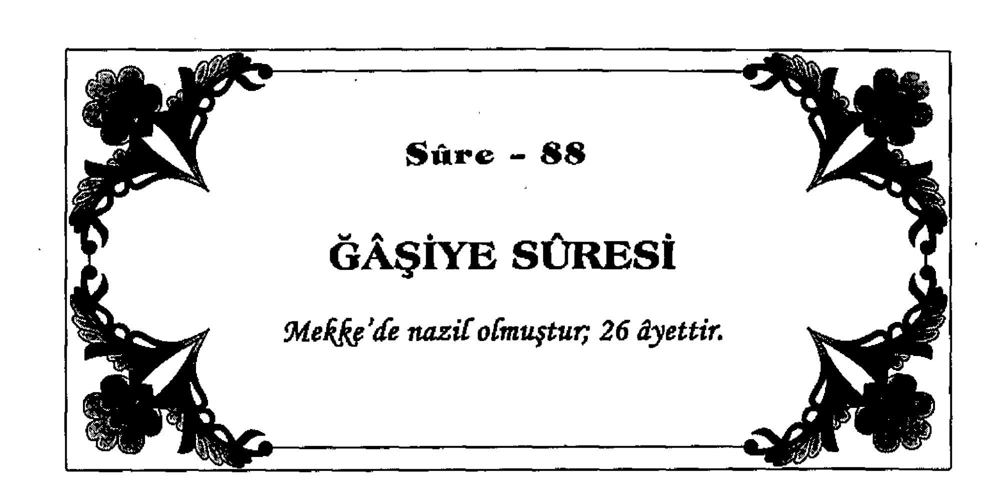
Bu ayet, Kur'an'ın, namazda Farsça okunabileceğine delildir. Çünkü, Allah (cc), onu bu nazım ve bu dille olmaksızın o sahifelerde zikretmiştir.

19 – İbrahim ve Musa'nın sahifelerinde de vardır.

(Bu ayet) « اَلصُّحُفُ الْاُولٰى »'dan bedeldir. Hadisi şerifte şöyle buyrulmuştur:

"İbrahim'in sahifelerinde şöyle geçmiştir: Akıllı insanın, dilini koruyan, zamanını(n değerini) *bilen ve işine ihtiyacına yönelen biri olması gerekir."*

❁ ❁ ❁

Sûre - 88

ĞÂŞİYE SÛRESİ

Mekke'de nazil olmuştur; 26 âyettir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحٖيمِ

هَلْ اَتٰيكَ حَدٖيثُ الْغَاشِيَةِ ﴿١﴾ وُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ خَاشِعَةٌ ﴿٢﴾
عَامِلَةٌ نَاصِبَةٌ ﴿٣﴾ تَصْلٰى نَارًا حَامِيَةً ﴿٤﴾ تُسْقٰى مِنْ عَيْنٍ
اٰنِيَةٍ ﴿٥﴾ لَيْسَ لَهُمْ طَعَامٌ إِلَّا مِنْ ضَرٖيعٍ ﴿٦﴾ لَا يُسْمِنُ وَلَا يُغْنٖى
مِنْ جُوعٍ ﴿٧﴾ وُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ نَاعِمَةٌ ﴿٨﴾ لِسَعْيِهَا رَاضِيَةٌ ﴿٩﴾
فٖى جَنَّةٍ عَالِيَةٍ ﴿١٠﴾ لَا تَسْمَعُ فٖيهَا لَاغِيَةً ﴿١١﴾ فٖيهَا عَيْنٌ
جَارِيَةٌ ﴿١٢﴾ فٖيهَا سُرُرٌ مَرْفُوعَةٌ ﴿١٣﴾ وَاَكْوَابٌ مَوْضُوعَةٌ ﴿١٤﴾
وَنَمَارِقُ مَصْفُوفَةٌ ﴿١٥﴾ وَزَرَابِيُّ مَبْثُوثَةٌ ﴿١٦﴾ اَفَلَا يَنْظُرُونَ إِلَى
الْاِبِلِ كَيْفَ خُلِقَتْ ﴿١٧﴾ وَإِلَى السَّمَاءِ كَيْفَ رُفِعَتْ ﴿١٨﴾
وَإِلَى الْجِبَالِ كَيْفَ نُصِبَتْ ﴿١٩﴾ وَإِلَى الْاَرْضِ كَيْفَ
سُطِحَتْ ﴿٢٠﴾ فَذَكِّرْ إِنَّمَا اَنْتَ مُذَكِّرٌ ﴿٢١﴾ لَسْتَ عَلَيْهِمْ

بِمُصَيْطِرٍ ﴿٢٢﴾ إِلاَّ مَنْ تَوَلّٰى وَكَفَرَ ﴿٢٣﴾ فَيُعَذِّبُهُ اللّٰهُ الْعَذَابَ
الْأَكْبَرَ ﴿٢٤﴾ إِنَّ إِلَيْنَآ إِيَابَهُمْ ﴿٢٥﴾ ثُمَّ إِنَّ عَلَيْنَا حِسَابَهُمْ ﴿٢٦﴾

Meali

1. Kıyamet gününün haberi sana geldi mi?

2. Yüzler *(vardır)* o gün zelil *(ve hakir)*dir.

3. Çalışmış ve yorgun (bitkin)dur.

4. Kızgın bir ateşe girecek.

5. Son derece sıcak bir kaynaktan içirilecektir.

6. Onlar için "Dari'" dikeninden başka yiyecek yoktur.

7. Ki o, ne semirtir *(doyurur)*, ne de açlığı giderir.

8. Bir takım yüzler de parıl parıl parlıyor (mutludur).

9. *(Dünyada taat ve ibadetle)* çalıştığından dolayı hoşnuttur.

10. Yüksek bir cennettedir.

11. Orada boş bir laf işitmez.

12. Orada daima akan bir *(nice)* pınar,

13. Orada yüksek tahtlar,

14. *(Önlerine)* konmuş kadehler.

15. Sıra sıra dizilmiş yastıklar.

16. Yayılıp serilmiş saçaklı halılar vardır.

17. Onlar hala *(ibretle)* bakmazlar mı o deveye, nasıl yaratılmıştır o.

18. O göğe, nasıl yükseltilmiştir o,

19. O dağlara, nasıl dikilmiştir o,

20. O yere, nasıl yayılıp döşenmiştir o?

21. *(Habibim!)* Sen hemen *(onlara Allah'ın nimetlerini, tevhid delillerini)* hatırlat. Sen ancak bir hatırlatıcısın.

22. Onların üzerinde zorba *(biri)* değilsin.

23. – 24. Lakin kim *(imandan)* yüz çevirir, *(Kur'an'ı)* inkâr ederse, Allah da onu en büyük azap ile azaplandırır.

25. Şüphesiz onların *(öldükten sonra)* dönüşleri ancak bizedir.

26. Sonra hesapları*(nı görmek)* de muhakkak bize aittir.

Tefsiri

1 – Kıyamet gününün haberi sana geldi mi?

« هَلْ » kelimesi « قَدْ » – *"gerçekten, hakikaten"* manasınadır. Musibetleri insanları kaplayacak ve korkuları onları kuşatacak olan felaketin haberi sana geldi ya. (Bununla) kıyameti kastediyor. Denildi ki:

﴿ وَتَغْشٰى وُجُوهَهُمُ النَّارُ ﴾

"Yüzlerini de ateş kaplamaktadır." [143] ayetinin delaletiyle o ateştir.

2 – Yüzler (vardır) **o gün zelil** (ve hakir)**dir.**

"Yüzler vardır..." yani; kâfirlerin yüzleri. Özellikle yüzü zikretti. Çünkü hüzün ve sevinç kişinin yüzünde görünür. *".. o gün..."* musibetin kuşattığı gün. Musibete maruz kalanları aşağılık ve zillet kapladığı için yüzleri zelildir, hakirdir.

3 – Çalışmış ve yorgun (bitkin)**dur.**

Ateş içinde yorucu işler yapar, demektir. O (işler) de; zincirleri ve bukağıları sürüklemek, devenin çamura girişi gibi ateşe girmek, ateşten tepelere yorucu bir şekilde çıkmak ve inmektir. Denildi ki:

"Dünyada iken kötü işler yapan, onlarla lezzet alan ve nimetlenenlerdir. İşte onlar, onlardan dolayı ahirette yorgunluk ve bitkinlik içerisindedirler." Denildi ki:

"Onlar, mescid ehli kişilerdir. Bunun manası: Onlar, Allah'a (cc) karşı huşu sahibi oldular, yorucu oruç ve devamlı teheccüt gibi ameller işlediler ve o amelleri işlemede yoruldular, bitkin düştüler, demektir."

---

[143] İbrahim, 50.

4 – Kızgın bir ateşe girecek.

Uzun bir müddet kızdırılmış olan ateşe girecek. Onun sıcaklığı gibi bir sıcaklık yoktur. Ebu Amr ve Ebubekir'e göre « تُصْلَى » – *"girdirilecek"* şeklindedir.

5 – Son derece sıcak bir kaynaktan içirilecektir.

Onlara sıcaklığı son noktasına ulaşmış su kaynaktan içirilir. Sıfatlardaki ve fiillerdeki müenneslik « اَلْوُجُوهُ » – *"yüzler"* lafzına dönmektedir. Kastolunan:

"Onlar için 'dari' dikeninden başka bir yiyecek yoktur." ayetinin delaletiyle onların (yüzlerin) sahipleridir.

6 – Onlar için "Dari'" dikeninden başka yiyecek yoktur.

O, *"şibrik"* denilen bir ottur. Kuruduğunda *"dari'"* olur. O da; öldürücü bir zehirdir.

Azap çeşit çeşittir. Azap olunanlar da tabaka tabakadır. Kimileri zakkum yiyenler, kimileri, *gıslin yiyenler*, kimileri de *dar' yiyenler*dir. Dolayısıyla bu ayetle:

﴿ وَلَا طَعَامٌ اِلَّا مِنْ غِسْلِينٍ ﴾

"Gıslinden** (irinden) **başka yiyecek de yoktur." [144] ayeti arasında herhangi bir tezat yoktur.

7 – Ki o, ne semirtir (doyurur)**, ne de açlığı giderir.**

« لَا يُسْمِنُ » mahallen mecrurdur. Çünkü o, « ضَرِيعٍ »" in sıfatıdır. Gıdanın iki menfaati ondan giderilmiştir. Onlar da; açlığı gidermesi ve bedeni semirtmesidir.

8 – Bir takım yüzler de parıl parıl parlıyor (mutludur).

---

[144] Hâkka, 36.

Daha sonra mü'minlerin yüzerlini vasfetti. « وُجُوهٌ » demedi. Çünkü ilk söz uzadı ve bağ koptu. *"Güzeldir, nimetlere mazhardır."* Has bir hayat içinde nimetlenir.

9 – (Dünyada taat ve ibadetle) **çalıştığından dolayı hoşnuttur.**

Kendilerine verilen ikram ve sevabı gördüklerinden dolayı ibadet ve taat işlediği için hoşnut olur.

10 – Yüksek bir cennettedir.

Mekânı yüksek ya da kadri yüksek.

11 – Orada boş bir laf işitmez.

Ey muhatap! Sen orada boş bir laf işitmezsin. Ya da *"O yüzler orada boş laf işitmezler."*, demektir.

« لَاغِيَةً »; boş şey ya da boş laf ya da boş konuşan biri, demektir. Cennet ahalisi ancak hikmetle konuşurlar. Kendilerini daimi nimetlerle rızıklandırdığı için Allah'a (cc) hamd ile konuşurlar.

Mekke kıraat ekolü ve Ebu Amr'a göre « لَا يُسْمَعُ فِيهَا لَاغِيَةٌ » – *"orada boş laf işitilmez"* şeklindedir. Nafi'ye göre de « لَا تُسْمَعُ فِيهَا لَاغِيَةٌ » – *"orada boş laf işitilmez"* şeklindedir.

12 – Orada daima akan bir (nice) **pınar,**

Yani; orada akan birçok pınar vardır.

﴿ عَلِمَتْ نَفْسٌ مَا أَحْضَرَتْ ﴾

"(Her) nefis ne yapıp öne sürdüğünü ve ne yapmayıp geride bıraktığını bilir." [145] ayetinde olduğu gibi. (Yani; Her iki ayette *"pınar"* ve *"nefis"* kelimeleri tekil olarak çoğul manasında zikredilmiştir.).

---

145 Tekvîr, 14; İnfitâr, 5.

13 – Orada yüksek tahtlar,

« سُرُرٌ », « سَرِيرٌ » (taht) kelimesinin çoğuludur.

"Yüksek" kadri ya da mekânı itibarıyla yüksek. Mü'min, Rabbi'nin, kendisine verdiği mülk ve nimetleri, onun üzerine oturmak suretiyle görsün diye (bu yüksek tahtlar ihsan olunmuştur.)

14 – (Önlerine) **konmuş kadehler.**

« اَلْكَوَابُ », « كُوبٌ » kelimesinin çoğuludur. O da; kadeh demektir. *"Kulpsuz kaptır"* da denmiştir. *".. konmuş..."* onlara bakmak suretiyle lezzet almaları için önlerine konmuş ya da içmelerine amade olarak pınarların etrafına konmuş, demektir.

15 – Sıra sıra dizilmiş yastıklar.

« نَمَارِقُ »: yastıklar, demektir. *"Sıra sıra dizilmiş yastıklar."* yan yana olan yastıklar ve minderler. Her nerede oturmayı dilerse oraya oturur. Bir mindere oturur, diğerine de dayanır.

16 – Yayılıp serilmiş saçaklı halılar vardır.

Genişçe serilmiş kıymetli döşemeler vardır.

« زَرَابِىُّ », « زُرْبِىٌّ » kelimesini çoğuludur. *"Yayılmış..."* serilmiş ya da meclislerde şuraya buraya dağıtılmış, demektir.

Allahu Teâlâ cennetin vasfı ile ilgili bu ayetleri indirdiğinde Peygamber (sav) tahtın yüksekliğini yüz fersah olarak açıklamış. (Bir fersah: Üç mildir.), önlerine konmuş kapların, çoklukları sebebiyle mahlûkatın hesabına girmeyeceğini beyan etmiştir. Yastıkların uzunluğunun ve serili halıların enlerinin dahi (mahlûkatın hesabına sığmayacağını beyan etmiştir) Ancak kâfirler bunu inkâr etmişler ve:

"Bir taht nasıl bu kadar yüksek olabilir? Kadehler nasıl bu kadar çok olabilir. Yastıklar nasıl bu kadar uzun olabilir ve serili halılar nasıl bu kadar enli olabilir? Bunu dünyada görmedik." demişlerdir. Bunun üzerine Allahu Teâlâ şöyle buyurmuştur:

17 - Onlar hala (ibretle) **bakmazlar mı o deveye, nasıl yaratılmıştır o.**

Nasıl uzun olarak yaratılmış. Sonra binilmesi ya da yüklenilmesi için nasıl çöküyor, sonra ayağa kalkıyor. Taht da bu şekilde devenin eğilişi gibi mü'min için eğilir.

18 - O göğe, nasıl yükseltilmiştir o,

Tutma (işi) ve direk olmaksızın son derece yükseğe nasıl da yükseltilmiş. Sonra onun yıldızları ne kadar da çok. Dolaylısıyla onlar mahlûkatın hesabına sığmamaktadır. Kadehler de aynen böyledir.

19 - O dağlara, nasıl dikilmiştir o,

Sabit olarak dikilmiş, nasıl da dikilmiş. Onlar, sağlam ve sabittir. Yüksek olmalarına rağmen yıkılmazlar. Dayanılan minderler, döşekler de aynen böyledir.

20 - O yere, nasıl yayılıp döşenmiştir o?

Hazırlanıp amade kılınmak suretiyle nasıl da yayılıp döşenmiştir. Onun tamamı bir ufuktan diğer ufka yayılmış tek bir yaygıdır. Serilmiş halılar, döşekler de aynen böyledir. Mananın şu şekilde olması da mümkündür:

"Yaratıcının kudretine şahadet eden bu mahlûkata bakmıyorlar mı ki neticede O'nun yeniden diriltmeye kadir olduğunu inkâr etmesinler, Peygamberin uyarısını dinlesinler, Allah'a (cc) iman etsinler ve O'na (cc) kavuşmaya hazırlansınlar."

Özellikle bu dördünün zikredilişi bunun Araplara hitap olması ve onları düşünmeye teşvik olması itibarıyladır. Kişi devamlı olarak gönlünde olan şeylerden daha çok ibret alır. Araplar çöllerde yaşardı. Göğü, yeri, dağları ve develeri müşahede ederlerdi. Develer onların en kıymetli mallarıydı. Diğer hayvanlara göre en çok onları, kullanırlardı. Çünkü onlar hayvan cinsinden karşılanabilecek bütün ihtiyacı karşılamaktadır. Onlar da; doğurması, süt vermesi, yük taşıması, üzerine binilmesi ve etinin yenilmesidir. Diğerleri böyle değildir.

Yine onların yaratılışı diğerlerine nazaran daha fazla şaşkınlık vericidir. Dizginlerini tutan herkese karşı itaatkâr olarak yaratılmıştır. Zayıfa karşı gelmez, küçüğü de (binmekten) menetmez. Yüklerle birlikte ayağa kalkabilmesi için boynu uzun yaratılmıştır. Kısa yoldan kolayca binilebilmesi için (ön ayaklarıyla) çömelebilecek şekilde yaratılmıştır. Daha sonra yüklendiği yüküyle ayağa kalkar ve onları uzak beldelere götürür. Susuzluğa dayanıklıdır. Sekiz güne kadar susuzluğa dayandığı çokça görülmüştür. Çölde diğer hayvanların yemediği (hemen) her otu otlar.

21 – (Habibim!) **Sen hemen** (onlara Allah'ın nimetlerini, tevhid delillerini) **hatırlat. Sen ancak bir hatırlatıcısın.**

"Hatırlat" üzerinde düşünmeleri için (tevhid) delillerini hatırlat. *"Sen ancak bir hatırlatıcısın."* senin vazifen yalnızca tebliğdir.

22 – Onların üzerinde zorba (biri) **değilsin.**

Onlar üzerine musallat kılınan biri değilsin.

﴿ وَمَا أَنْتَ عَلَيْهِمْ بِجَبَّارٍ ﴾

"Sen onların üstünde zorlayıcı değilsin." [146] ayetinde olduğu gibi.

Medine kıraati, Basra kıraati, Ali ve Asım'a göre « بِمُصَيْطِرٍ » şeklindedir.

23– / 24– Lakin kim (imandan) **yüz çevirir,** (Kur'an'ı) **inkâr ederse, Allah da onu en büyük azap ile azaplandırır.**

İstisna, istisnai munkatıdır. Yani; sen onlardan sorumlu değilsin, lakin onlardan kim yüz çevirir, Allah'ı (cc) inkâr ederse onların işini Allah (cc) üzerine alır ve onları kahreder. Onları en büyüt azap ile azaplandırır. O da; cehennem azabıdır. Denildi ki:

Bu, « فَذَكِّرْ » sözünden istisnadır. Yani; *"İman etmesinden ümidi kestiğin ve yüz çevirmeleri sebebiyle en büyük azaba hak kazanan kişilerin dışındakilere hatırlat"*, demektir. Aralarındaki ise tırnak cümlesidir.

[146] Kâf, 45.

25 – Şüphesiz onların (öldükten sonra) **dönüşleri ancak bizedir.**

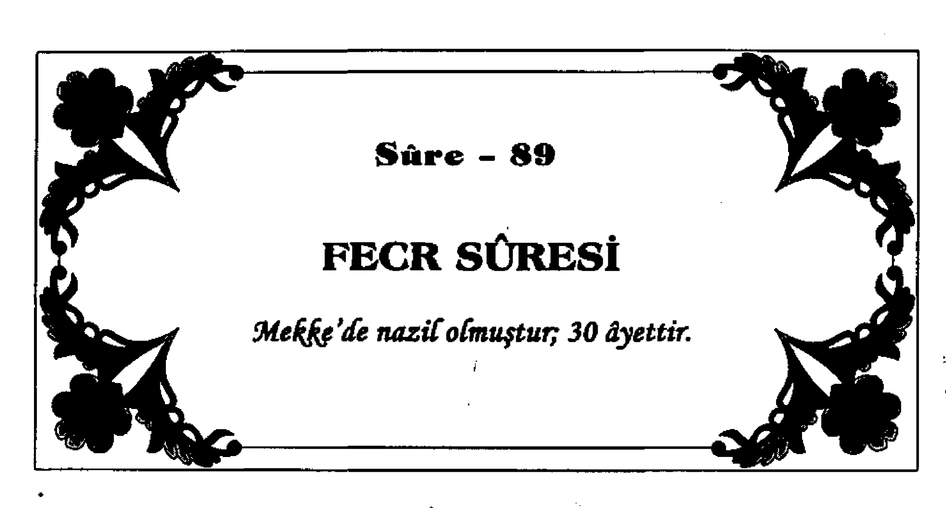
Zarfın öne alınmasının faydası tehdidin şiddetlendirilmesi ve onların dönüşlerinin ancak ve ancak düşmanlarını kahreden ve intikam almaya muktedir olan Allah'a (cc) olduğunu bildirmektir.

26 – Sonra hesapları(nı görmek) **de muhakkak bize aittir.**

Onları amellerine göre hesaba çekeceğiz ve onları emsallerini cezalandırdığımız gibi amelleriyle cezalandıracağız.

« عَلَى » harfi ceri tehdidin te'kidi içindir, vücup için değildir. Zira Allah üzerine hiçbir şey vacip olmaz.

❁ ❁ ❁

Sûre - 89

FECR SÛRESİ

Mekke'de nazil olmuştur; 30 âyettir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَالْفَجْرِ ﴿١﴾ وَلَيَالٍ عَشْرٍ ﴿٢﴾ وَالشَّفْعِ وَالْوَتْرِ ﴿٣﴾ وَاللَّيْلِ إِذَا
يَسْرِ ﴿٤﴾ هَلْ فِي ذٰلِكَ قَسَمٌ لِذِي حِجْرٍ ﴿٥﴾ أَلَمْ تَرَ كَيْفَ
فَعَلَ رَبُّكَ بِعَادٍ ﴿٦﴾ إِرَمَ ذَاتِ الْعِمَادِ ﴿٧﴾ الَّتِي لَمْ يُخْلَقْ
مِثْلُهَا فِي الْبِلَادِ ﴿٨﴾ وَثَمُودَ الَّذِينَ جَابُوا الصَّخْرَ بِالْوَادِ
﴿٩﴾ وَفِرْعَوْنَ ذِي الْأَوْتَادِ ﴿١٠﴾ الَّذِينَ طَغَوْا فِي الْبِلَادِ ﴿١١﴾
فَأَكْثَرُوا فِيهَا الْفَسَادَ ﴿١٢﴾ فَصَبَّ عَلَيْهِمْ رَبُّكَ سَوْطَ عَذَابٍ
﴿١٣﴾ إِنَّ رَبَّكَ لَبِالْمِرْصَادِ ﴿١٤﴾ فَأَمَّا الْإِنْسَانُ إِذَا مَا ابْتَلٰيهُ رَبُّهُ
فَأَكْرَمَهُ وَنَعَّمَهُ فَيَقُولُ رَبِّي أَكْرَمَنِ ﴿١٥﴾ وَأَمَّا إِذَا مَا ابْتَلٰيهُ
فَقَدَرَ عَلَيْهِ رِزْقَهُ فَيَقُولُ رَبِّي أَهَانَنِ ﴿١٦﴾ كَلَّا بَلْ لَا تُكْرِمُونَ
الْيَتِيمَ ﴿١٧﴾ وَلَا تَحَاضُّونَ عَلٰى طَعَامِ الْمِسْكِينِ ﴿١٨﴾ وَتَأْكُلُونَ
التُّرَاثَ أَكْلًا لَمًّا ﴿١٩﴾ وَتُحِبُّونَ الْمَالَ حُبًّا جَمًّا ﴿٢٠﴾ كَلَّا إِذَا

دُكَّتِ الْأَرْضُ دَكًّا دَكًّا ﴿٢١﴾ وَجَاءَ رَبُّكَ وَالْمَلَكُ صَفًّا صَفًّا
﴿٢٢﴾ وَجِيءَ يَوْمَئِذٍ بِجَهَنَّمَ يَوْمَئِذٍ يَتَذَكَّرُ الْاِنْسَانُ وَاَنّٰى لَهُ
الذِّكْرٰى ﴿٢٣﴾ يَقُولُ يَا لَيْتَنِي قَدَّمْتُ لِحَيَاتِي ﴿٢٤﴾ فَيَوْمَئِذٍ لَا
يُعَذِّبُ عَذَابَهُ اَحَدٌ ﴿٢٥﴾ وَلَا يُوثِقُ وَثَاقَهُ اَحَدٌ ﴿٢٦﴾ يَا اَيَّتُهَا
النَّفْسُ الْمُطْمَئِنَّةُ ﴿٢٧﴾ ارْجِعِي اِلٰى رَبِّكِ رَاضِيَةً مَرْضِيَّةً ﴿٢٨﴾
فَادْخُلِي فِي عِبَادِي ﴿٢٩﴾ وَادْخُلِي جَنَّتِي ﴿٣٠﴾

Meali

1. Andolsun Fecre,

2. On geceye,

3. Hem çifte, hem teke,

4. *(Gelip)* geçeceği dem geceye,

5. Bunlarda akıl sahibi için birer yemin *(değeri)* vardır.

6. Görmedin mi Rabbin nice yaptı Ad'a?

7. *(Yani;)* o direk sahibi İreme?

8. Ki o, ülkelerde bir benzeri yaratılmayandı.

9. Ve vadi*(ler)* de kayaları oyan Semud'a.

10. O kazıklar sahibi Firavuna.

11. Ki *(bütün)* bunlar memleketler*(in)* de azgınlık edenlerdi.

12. O suretle ki oralarda fesadı çoğaltmışlardı.

13. Bundan dolayı Rabbin de üzerlerine azap kamçısı yağdırıverdi.

14. Çünkü Rabbin şüphesiz ki gözetlemededir.

15. Ama insan, ne zaman Rabbi onu imtihan edip de kendisine *(lütfu)* kerem*(iyle muamele)* eder, ona nimetler verirse, "Rabbim beni şerefli kıldı" der.

16. Fakat ne vakit de onu deneyerek üzerine rızkını daraltırsa şimdi de "Rabbim bana ihanet etti" der.

17. Hayır! Siz bilakis yetime iyilik etmezsiniz.

18. Yoksula yedirmek için birbirinizi teşvik etmiyorsunuz.

19. Mirası helal, haram demeyip alabildiğine yersiniz.

20. Malı pek çok seversiniz.

21. Hayır! Yer *(zelzeleyle)* parça parça dağıtıldığı zaman,

22. Rabbin*(in emri)* geldiği, melekler de saf saf *(indiği zaman),*

23. Ki o gün cehennem de getirilmiştir. İnsan o gün *(her şeyi)* hatırlayacak. Fakat hatırlamadan ona ne *(fayda)*?

24. "Ah, diyecek, keşke hayatım için önden *(Salih ameller)* yapsaydım."

25. Artık o gün *(Allah'ın)* azabı gibi hiçbir kimse azap edemez.

26. Onun vurduğu bağ gibi de kimse bağ vuramaz.

27. Ey itmi'nane ermiş ruh!

28. Dön Rabbine, sen O'ndan razı, O senden razı olarak.

29. Haydi gir kullarımın içine.

30. Gir cennetime.

Tefsiri

1 – Andolsun Fecre,

Fecirle yemin edilmiştir. O da:

﴿ وَالصُّبْحِ إِذَآ أَسْفَرَ ﴾

"Ağaran sabaha andolsun." [147] ayetindeki gibi sabahtır.

Ya da sabah namazıyla yemin edilmiştir.

[147] Müddessir, 34.

2 – On geceye,

Zilhiccenin ilk on gecesi ya da Muharrem'in ilk on gecesi ya da Ramazan'ın son on gecesidir. Onların faziletine daha ziyade tembih için « لَيَالٍ » kelimesi nekre kılındı.

3 – Hem çifte, hem teke,

Her şeyin çiftine ve tekine, Ya da bu gecelerin çiftine ve tekine, Ya da namazın çiftine ve tekine, Ya da yaratılanlarla yaratana, demektir.

Hamza ve Ali'ye göre « وَالْوِتْرِ » şeklindedir. Diğerlerine göre « و »'ın üstünüyledir. İkisi ayrı ayrı lehçedir. Üstün şekli Hicaz lehçesi, esre şekli de Temim lehçesidir. Özel gecelerle yemin ettikten sonra genel olarak gece ile yemin etmiştir. Şöyle demiştir:

4 – (Gelip) **geçeceği dem geceye,**

Denildi ki: Bununla kadir gecesi kastedilmiştir.

"Gelip geçeceği dem..." geçtiği sırada, « يَسْرِ »'nin « ى »'sı geçiş halinde esre ile yetinilerek hazfedilir. Duruşta ise esre ile birlikte hazfedilir.

Biri Ahfeş'e « ى »'nın düşmesi hususunda sordu da o:

– *"Hayır, bana bir yıl hizmet edinceye kadar* (söylemem)" dedi. Bir yıl geçtikten sonra adam sordu, şöyle cevap verdi:

– *"Gece geçmiyor, gecede geçiliyor, manası değiştirilince ona uyularak lafzı da değiştiriliyor."* Denildi ki:

« يَسْرِى »'nin manası: *"Uyuyan gece"*, yani; içinde uyunulan gece denildiği gibi kendisinde gidilen gece, demektir.

5 – Bunlarda akıl sahibi için birer yemin (değeri) **vardır.**

Yani; kendisiyle yemin edilen bu şeylerde, akıl sahibi için kendisiyle yemin edilir bir şey vardır. Gereksiz şeylere düşmekten menettiği için akıla *"hicr"* denmiştir. Kişiyi çirkin işlerden alıkoyduğu ve menettiği için, *"akıl"* ve *"nuha"* olarak adlandırıldığı gibi, şunu kastediyor:

"Bu şeylere yemin edilmesiyle bu şeylerin azametli olması akıl sahibi katında gerçekleşti mi?" Ya da *"Bunlarla yemin edişimde akıl sahibi için yemin değeri var mı?"* Yani; *"O, benzeriyle, üzerine yemin edilenin te'kid edildiği büyük bir yemin midir?"* Ya da *"Bu şeylerle yeminde akıl ve iz'an sahibi için ikna edici yemin var mı?"* Demektir. Üzerine yemin edilen şey hazfedilmiştir. O da; *"Elbette azaba uğrayacaklardır."* sözüdür.

﴿ اَلَمْ تَرَ كَيْفَ فَعَلَ رَبُّكَ بِعَادٍ ﴾

"Görmedin mi Rabbin ne yaptı Ad kavmine" [148] ayetinden

﴿ فَصَبَّ عَلَيْهِمْ رَبُّكَ سَوْطَ عَذَابٍ ﴾

"Bu yüzden Rabbin onların üzerine azap kırbacını çarptı." [149] ya kadar olan ayetler buna delalet etmektedir. Bundan sonra peygamberleri yalanlayan ümmetlerin azaplandırılmasını zikretti, şöyle buyurdu:

6 – Görmedin mi Rabbin nice yaptı Ad'a.

7 – (Yani;) **o direk sahibi İreme?**

Yani; *"Ey Muhammed (sav)! Yakin hususunda gözle görmüş gibi bilmiyor musun?"* Bu, tasdik ettirme sorusudur. Denildi ki:

Haşim oğullarına Haşim denildiği gibi Ad b. Avs b. İrem b. Sam b. Nuh'un (as) çocuklarına ve torunlarına da Ad denilmiştir. Daha sonra onların ilk nesillerine Ad-ı Ula denilmiştir. İrem de; onların, dedelerinin adıyla adlandırılışıdır. Onlardan sonrakilere de Ad-ı ahire denilmiştir.

« اِرَمَ » kelimesi « عَاد » kelimesinin atfı beyanıdır. Ve onların Kadim Ad-ı Ula oluşunu bildirmektedir. Denildi ki:

"İrem; onların beldesi ve içinde yaşadıkları topraklardır." Abdullah b. Zübeyr'in « بِعَادِ اِرَمَ » şeklinde izafetle okuyuşu da buna delalet etmektedir. Bunun takdiri;

---

[148] Fecr, 6
[149] Fecr, 13.

﴿ وَاسْأَلِ الْقَرْيَةَ ﴾

"Kasaba (halkın)dan sor." [150]

ayetinde olduğu gibi; *"İrem halkının Adı" şeklindedir.* İrem kelimesi marife ve müennes olduğu için kabile ismi de olsa, mekân ismi de olsa gayri munsarıftır.

« ذَاتِ الْعِمَادِ »; kabileye sıfat olduğunda mana; onların, çadır halkı bedeviler olması ya da onların, boyları direklere benzetilmiş uzun boylu kişiler olması, şeklindedir. Beldeye sıfat olduğunda ise mana; onun, sütunlar, direkler sahibi belde olduğu şeklindedir.

Rivayet edildiğine göre Ad'ın, Şeddad ve Şedid adında iki oğlu vardı. Bunlar hükümdar oldular. Ve milletleri zorla hâkimiyetleri altına aldılar. Bir zaman sonra Şedid öldü. Saltanat tek başına Şeddad'a kaldı. O, dünyaya sahip oldu. Dünya sultanları ona boyun eğdiler. Bu orada o, cennet hakkında sözler işitti:

– *"Onun bir benzerini bina edeceğim"* dedi. Üç yüz sene zarfında Aden sahralarından birinde İrem'i bina etti. Şeddad'ın ömrü dokuz yüz yıl sürdü.

İrem, büyük bir şehirdi. Sarayları altından ve gümüştendi. Direkleri zeberced ve yakuttandı. İçinde çeşit çeşit ağaçlar ve nehirler vardı. Şehrin kuruluşu tamamlanınca Şeddad memleket ahalisini oraya sevketti. Oraya varmalarına bir günlük mesafe kalmıştı ki Allah (cc) üzerlerine gökten bir gürültü gönderdi de helak oldular.

Rivayete göre Abdullah b. Kılabe kendisine ait deveyi aramak için çıkmış ve bu şehirle karşılaşmış. Oradan taşıyacak kadar bazı şeyler almış. Onun bu haberi Muaviye'ye (ra) ulaşınca Muaviye onu huzuruna çağırmış, Abdullah da ona hikâyesini anlatmış. Bunun üzerine Muaviye Ka'bul Ahbar'a haber göndermiş, durumu ona sormuş. O da:

"Orası sütunlar sahibi İrem'dir. Senin zamanında Müslümanlardan kırmızı yüzlü kumral (saçlı) *bir adam oraya girecektir. Onun kaşının üze-*

[150] Yusuf, 82.

rinde de topuğu üzerinde de ben vardır. Kendine ait devesini aramak için çıkar." demiş. Sonra da etrafına bakmış, İbni Kılabe'yi görmüş ve:

– *"Vallahi o, bu adamdır."*demiş. [151]

8 – Ki o, ülkelerde bir benzeri yaratılmayandı.

Kuvvet ve boy uzunluğu yönüyle Ad gibisi yaratılmadı, demektir. Onlardan bir adamın boyu dört yüz zira idi. Ya da bütün dünya şehirleri içinde Şeddad'ın kurduğu şehir gibisi yaratılmadı, demektir.

9 – Ve vadi(ler) de kayaları oyan Semud'a.

Dağların kayalarını kestiler ve orada evler edindiler. Denildi ki:

Dağları ve kayaları ilk oyan Semud kavmidir. Onlar bin yedi yüz şehir kurdular. Hepsi de taştandı.

"Vadide" Vadi'l-Kura'da.

10 – O kazıklar sahibi Firavuna.

Yani; Çok sayıda ordulara sahip demektir. Onların, konakladıklarında kurdukları birçok çadırı vardı. Denildi ki: Onun, Asiye'ye yaptığı gibi insanlara işkence ettiği kazıkları vardı.

11 – Ki (bütün) bunlar memleketler(in) de azgınlık edenlerdi.

« اَلَّذِينَ », zem üzere mahallen mansuptur. Ya da « هُمُ الَّذِينَ » takdiri üzere mahallen merfudur. Ya da bu, zikrolunan Ad, Semud ve Firavunun sıfatı olmak üzere mahallen mecrurdur.

"Memleketleri(in)*de azgınlık edenlerdi"* haddi tecavüz edenlerdi.

12 – O suretle ki oralarda fesadı çoğaltmışlardı.

İnkâr etmek, öldürmek ve zulmetmek suretiyle oralarda fesadı çoğaltmışlardı.

---

[151] Not: Müfessirler bu hikâyenin İsrailiyattan olduğunu dolayısıyla da uydurma olduğunu söylemişlerdir. (Müt.)

13 – Bundan dolayı Rabbin de üzerlerine azap kamçısı yağdırıverdi.

Bu, onlar üzerine azabı indireceğine dair, son derece beliğ bir mecazdır. Zira yağdırmak, dökmek devamlılığı bildirmektir. Kamçı ise elem vermenin çokluğunu bildirmektedir. Yani; elem verici bir azapla daima azap edildiler, demektir.

14 – Çünkü Rabbin şüphesiz ki gözetlemededir.

Mirsad: Gözlemin yapıldığı mekândır. « رَصَدَهُ » – *"onu gözetledi"* cinsinden gelmektedir. « مِفْعَال » veznindedir. Bu, onun, kullarını gözettiğini, onların O'ndan bir yere savuşup kaçamayacağını, O'nun onların yaptığı her işi bildiğini ve muhafaza ettiğini, dolayısıyla da eğer hayır ise hayırla şer ise şerle onları cezalandıracağını ifade eden istiare-i temsiliyyedir.

15 – Ama insan, ne zaman Rabbi onu imtihan edip de kendisine (lütfu) **kerem**(iyle muamele) **eder, ona nimetler verirse "Rabbim beni şerefli kıldı" der.**

16 – Fakat ne vakit de onu deneyerek üzerine rızkını daraltırsa şimdi de "Rabbim bana ihanet etti" der.

"Rızkını daraltırsa" yani; onu azaltır ve onu yaşatacak kadar kısarsa, demektir. Şam kıraat ekolü ve Yezid'e göre « فَقَدَّرَ » – *"takdir ederse"* şeklindedir. Rabbi gözetim yerinde olan kişiye gereken, akıbeti için çalışmak ve dünyaya önem vermemektir. Ancak o, bunun zıddını işlemektedir. Şükretmesi için Rabbi ona nimet ve genişlik vererek imtihan ettiğinde, *"Rabbim bana ikram etti."* Yani; *"Bana verdiği şeylerle beni yüceltti"*, der. İkramı dünya hazzının çokluğunda görür. Onu, sabretmesi için fakirlikle imtihan edip rızkını daralttığında da *"Rabbim bana ihanet etti."* der. Horluğu dünya hazzının azlığında görür. Çünkü onu ancak dünya ve dünyada aldığı hazlar ve nimetler ilgilendirmektedir. Bu sebeple Allah (cc), « كَلَّا » – *"Hayır"* sözüyle onun bu inancını reddetmiştir.

17 – Hayır! Siz bilakis yetime iyilik etmezsiniz.

18 – Yoksula yedirmek için birbirinizi teşvik etmiyorsunuz.

İkram ve ihanet mal çokluğunda değildir. Bilakis ikram, ibadete muvaffak kılınmaktadır. İhanet de (ibadet hususunda) başarısızlığa terk edilmektedir. Allahu Teâlâ'nın « فَيَقُولُ » müptedanın –ki o, «الْاِنْسَانُ »'dur– haberidir. « فَ »'nin başına gelmesi ise « اَمَّا »'nın şart manası içermesindendir. Müptedâ ile haber arasındaki zarf takdiren haberden sonradır (dolayısıyla onun mamulüdür.) Sanki şöyle denilmiştir:

« فَاَمَّا الْاِنْسَانُ فَيَقُولُ رَبّ۪ى اَكْرَمَن۪ى وَقْتَ الْاِبْتِلَاءِ » – "Fakat insan imtihan vakti 'Rabbim bana ikram etti.' der"

İkinci « فَيَقُولُ » da aynı şekilde müptedanın haberi olur. Takdiri de « فَاَمَّا هُوَ اِذَا مَا ابْتَلَاهُ رَبُّهُ » – "Ama o, Rabbi onu imtihan edince" şeklindedir. Rızkın bol bol verilmesi ve azaltılması şeklindeki her iki iş imtihan olarak adlandırıldı. Çünkü onlardan her biri kul için imtihandır. Ona bol bol rızık verdiğinde şükredecek mi yoksa nankörlük mü edecek diye imtihana çekilir. Rızık daraltıldığında da sabredecek mi yoksa mızırdanacak mı diye imtihana çekilir.

﴿ وَنَبْلُوكُمْ بِالشَّرِّ وَالْخَيْرِ فِتْنَةً ﴾

"Biz sizi imtihan için şerre de hayra da müptela kılıyoruz." [152] ayeti de bunun bir benzeridir.

Allah (cc), *"ona ikramda bulunur"* sözüyle ikramın varlığını söylemesine rağmen *"Rabbim bana ikram etti."* sözünü kabul etmemiştir. Çünkü o (insan) onu Allah'ın (cc) veriş gayesinin hilafını kastederek söylemiştir. Ki o da; Allah'ın (cc), onu ona hak kazandığı için ikram olsun diye verdiğini kastetmesidir. Bu:

---

[152] Enbiya, 35.

﴿ إِنَّمَآ أُوتِيتُهُ عَلَى عِلْمٍ عِنْدِى ﴾

"Bu (servet) bende bulunan bir bilgi sayesinde bana verildi." [153] Ayetinde olduğu gibidir.

Hâlbuki Allah (cc) onu ona hak etmeksizin imtihan olarak ver-miştir. Bilakis burada bu sözden (Rabbim bana ihanet etti, sözünden) daha kötüsü var o da: Allah (cc), onlara zenginlik vermek suretiyle ikramda bulunmasına rağmen onların, ihsan etmek suretiyle yetimlere ikramda bulunmak ve ehlini fakirleri yedirmeye teşvik etmek gibi bir hususta gerekli işleri yerine getirmemeleridir.

19 – Mirası helal, haram demeyip alabildiğine yersiniz.

« اَلتُّرَاثَ », miras demektir. « لَمًّا », lemli demektir. Lem de; helal ve haramı bir araya getirip toplamak demektir. Onlar, kadınları ve çocukları mirastan mahrum ediyorlar ve onlara kalan mirası kendilerine kalan mirasla birlikte yiyorlardı.

20 – Malı pek çok seversiniz.

« حُبَّهُ » ve « اَحَبَّهُ » aynı manayadır, denilmiştir. Malı hırsla ve hakları menederek pek çok seviyorsunuz.

Hicaz kıraat imamları ve Ebu Amr'a göre (bundan iki ayet sonraki « رَبُّكَ » kelimesi) « رَبِّى » şeklindedir.

Basra kıraatine göre « تُكْرِمُونَ، تَحَاضُّونَ، وَلَا وَتَأْكُلُونَ، ve وَتُحِبُّونَ kelimeleri, يُكْرِمُونَ، يَحُضُّونَ، وَلَا وَيَأْكُلُونَ، ve وَيُحِبُّونَ » şeklindedir.

21 – Hayır! Yer (zelzeleyle) **parça parça dağıtıldığı zaman,**

"Hayır" sözü onları bundan mendir ve onların yaptıklarını inkârdır. Daha sonra tehdidi getirdi ve pişmanlığın fayda vermediği bir zamanda kaçırdıkları şeylere karşı pişmanlıklarını zikretti. Şöyle buyurdu:

153 Kasas, 78.

Yer birbiri ardınca sarsıla sarsıla sallandığında, Yani; « هَبَاءً مَنْثُورًا » oluncaya, toz duman haline gelinceye kadar sarsılma ve çarpılma işi devam eder, demektir.

22 – Rabbin(in emri) **geldiği, melekler de saf saf** (indiği zaman),

Bu, Allah'ın (cc) kudret ayetlerinin zuhuru, kahr ve saltanat eserlerinin ortaya çıkışı hususunda temsildir. Sultanlardan herhangi birinin bizzat huzuruyla meydana gelen heybet, onun askerlerin ve özel adamlarının huzuruyla meydana gelmez. İbni Abbas (ra)'dan şöyle nakledilmiştir:

"Bu, onun emri ve hükmü kazasıdır."

"Melekler de saf saf indiği zaman." Yani; bütün göklerin melekleri inerler ve insanları ve cinleri kuşatarak saf saf dizilirler.

23 – Ki o gün cehennem de getirilmiştir. İnsan o gün (her şeyi) **hatırlayacak. Fakat hatırlamadan ona ne** (fayda)?

Denildi ki:

"O (cehennem) *ehline gösterilir."*

﴿ وَبُرِّزَتِ الْجَحِيمُ لِلْغَاوِينَ ﴾

"Cehennem de azgınlara apaçık gösterilir."[154] ayetinde olduğu gibi. Yine denildi ki:

"Bu, onun gerçekten getirilmesidir." Nitekim hadisi şerifte:

"O gün cehennem getirilir. Onun her birini yetmiş bin meleğin tuttuğu yetmiş bin yuları vardır." buyrulmuştur.

"O gün o insan (her şeyi) *hatırlayacak."* yani; öğüt alacak. Fakat bu öğütün ona hiçbir faydası olmayacak.

24 – "Ah, diyecek, keşke hayatım için önden (Salih ameller) **yapsaydım."**

---

[154] Şuara, 91.

Keşke bu hayatım için –ki o ahiret hayatıdır– önden Salih ameller yapsaydım. Yani; keşke fani olan hayatımda baki olan hayatım için Salih ameller yapsaydım, demektir.

25 – Artık o gün (Allah'ın) **azabı gibi hiçbir kimse azap edemez.**

Yani; Allah'ın (cc) azabını kimse üstlenmez. Çünkü bu günde emir, yalnız Allah'a (cc) aittir.

26 – Onun vurduğu bağ gibi de kimse bağ vuramaz.

Onun zincirlerle ve bukağılarla vurduğu bağı kimse vuramaz. Keşşaf sahibi şöyle demiştir:

"Hiçbir kimse hiçbir kimseye Allah'ın (cc) azabı gibi azap edemez ve hiçbir kimse hiçbir kimseye Allah'ın bağ vurduğu gibi bağ vuramaz."

Ali'ye göre « لَا يُعَذَّبُ » ve « وَلَا يُوثَقُ » şeklindedir ki bu, Rasulullah (sav)'in kıratıdır. Ebu Amr da ömrünün sonlarına doğru bu görüşe dönmüştür.

Zamir, vasfedilen insana dönmektedir ki o da; kâfirdir. O zaman mana: *"Onun azabı gibi kimse azap olunmaz ve onun bağlanışı gibi kimse bağlanmaz."* şeklinde olur. Denildi ki:

"O, Ubey b. Halef'tir."

Yani; *"İnkâr ve inatta son hadde vardığı için onun azabı gibi kimseye azap olunmaz ve onun zincirlerle bağlanışı gibi kimse bağlanmaz"*, demektir. Bundan sonra Allahu Teâlâ, mü'mine ikram olsun diye Musa (as)'a konuştuğu gibi bizzat ya da melek lisanıyla şöyle buyurur:

27 – Ey itmi'nane ermiş ruh!

« الْمُطْمَئِنَّةُ » – *"mutmainne"* ne korku, ne de tasa ile ızdıraba düşmeyen, emin olan nefistir. Bu da iman etmiş nefistir. Ya da Hakka ulaşmış nefis, yakin huzurunun kendisini teskin ettiği, dolayısıyla da kendine, hiçbir şüphenin arız olmadığı nefis, demektir.

Ubey b. Ka'b'ın (ra) « يَاأَيَّتُهَا النَّفْسُ الْاٰمِنَةُ الْمُطْمَئِنَّةُ » şeklindeki kıratı ilk tefsirinin şahididir. Bu, ona ölüm anında ya da diriliş esnasında ya da cennete giriş esnasında söylenir.

28 – Dön Rabbine, sen O'ndan razı, O senden razı olarak.

Sana verilenler sebebiyle Allah'tan (cc) hoşnut olarak, yaptıkların sebebiyle de Allah (cc) katında hoşnut olunmuş olarak Rabbi'nin vaat ettiği yere ya da Rabbinin sevabına dön.

29 – Haydi gir kullarımın içine.

Salih kullarımın cümlesi içine gir. Onların gurubuna katıl.

30 – Gir cennetime.

Onlarla birlikte cennetime gir. Ebu Ubeyde şöyle demiştir:

"Yani; kullarımla birlikte gir ya da kullarım arasında, yani; has kullarım arasında gir, demektir."

﴿ وَأَدْخِلْنِي بِرَحْمَتِكَ فِي عِبَادِكَ الصَّالِحِينَ ﴾

"Rahmetinle beni Salih kullarının arasına sok." [155] ayetinde olduğu gibi. Denildi ki:

Nefis, ruhtur.

Manası da kullarımın cesetlerine gir, şeklindedir. Abdullah b. Mes'ud'un « فِي جَسَدِي عَبْدِي » – *"kulumun cesedine gir"* şeklindeki kıratında olduğu gibi.

İbni Abbas (ra), Taifte vefat edince görülmemiş şekilde bir kuş gelmiş ve onun naşı içine girmiştir. Defnedilince kabrin ağzında bu ayet okundu, ama kimin okuduğu bilinmedi.

Bu ayet, Hamza b. Abdül Muttalib hakkında nazil oldu, denilmiştir. Mekke halkının astığı Hubeyb b. Adiy hakkında nazil oldu da denilmiştir. Onun yüzünü Medine yönüne çevirdiler de o:

"Allah'ım! Eğer katında benim bir değerim varsa yüzümü kıblene taraf çevir." demiştir. Allah (cc) da onun yüzünü kıbleye doğru çevirmiştir. Kimse de onu kıbleden çevirememiştir. Denildi ki:

Bu, bütün mü'minler hakkında umumidir. Zira itibar lafzın genel oluşunadır, sebebin hususiliğine değil.

---

[155] Neml, 19.

Sûre - 90

BELED SÛRESİ

Mekke'de nazil olmuştur; 20 âyettir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

لَآ اُقْسِمُ بِهٰذَا الْبَلَدِ ﴿١﴾ وَاَنْتَ حِلٌّ بِهٰذَا الْبَلَدِ ﴿٢﴾ وَوَالِدٍ وَمَا
وَلَدَ ﴿٣﴾ لَقَدْ خَلَقْنَا الْاِنْسَانَ فِي كَبَدٍ ﴿٤﴾ اَيَحْسَبُ اَنْ لَنْ
يَقْدِرَ عَلَيْهِ اَحَدٌ ﴿٥﴾ يَقُولُ اَهْلَكْتُ مَالًا لُبَدًا ﴿٦﴾ اَيَحْسَبُ اَنْ
لَمْ يَرَهُٓ اَحَدٌ ﴿٧﴾ اَلَمْ نَجْعَلْ لَهُ عَيْنَيْنِ ﴿٨﴾ وَلِسَانًا وَشَفَتَيْنِ
﴿٩﴾ وَهَدَيْنَاهُ النَّجْدَيْنِ ﴿١٠﴾ فَلَا اقْتَحَمَ الْعَقَبَةَ ﴿١١﴾ وَمَٓا اَدْرٰيكَ
مَا الْعَقَبَةُ ﴿١٢﴾ فَكُّ رَقَبَةٍ ﴿١٣﴾ اَوْ اِطْعَامٌ فِي يَوْمٍ ذِي مَسْغَبَةٍ
﴿١٤﴾ يَتِيمًا ذَا مَقْرَبَةٍ ﴿١٥﴾ اَوْ مِسْكِينًا ذَا مَتْرَبَةٍ ﴿١٦﴾ ثُمَّ كَانَ مِنَ
الَّذِينَ اٰمَنُوا وَتَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ وَتَوَاصَوْا بِالْمَرْحَمَةِ ﴿١٧﴾ اُولٰٓئِكَ
اَصْحَابُ الْمَيْمَنَةِ ﴿١٨﴾ وَالَّذِينَ كَفَرُوا بِاٰيَاتِنَا هُمْ اَصْحَابُ
الْمَشْـَٔمَةِ ﴿١٩﴾ عَلَيْهِمْ نَارٌ مُؤْصَدَةٌ ﴿٢٠﴾

Meali

1. Şu beldeye yemin ederim.

2. Senin bu beldede oturman (veya ileride orada savaşman) sana helal iken.

3. Babaya da doğana da *(yemin ederim).*

4. Ki biz insanı andolsun ki meşakkat içinde yarattık.

5. O, kendisine kimsenin mutlaka güç yetiremeyeceğini mi sanıyor?

6. Der ki: "Yığın yığın mal telef ettim."

7. O, kendisini hiçbir kişinin görmediğini mi sanıyor?

8. Biz ona vermedik mi; *(Görecek)* iki göz,

9. Bir dil, iki dudak,

10. Biz ona iki de yol gösterdik.

11. Fakat o, sarp yokuşu aşamadı.

12. Bu sarp yokuşun ne olduğunu sana hangi şey bildirdi?

13. *(O)* köle azad etmektir.

14. Yahut *(salgın)* bir açlık gününde yemek yedirmektir.

15. Yakınlığı olan bir yetime,

16. Yahut toprakta sürünen bir yoksula,

17. Sonra da *(o sarp yokuşu aşıp geçerken)* iman edenlerden, birbirine sabr*(u sebat)*ı tavsiye, *(halka)* merhameti tavsiye edenlerden olmaktır.

18. İşte bunlar (iman ehli olan) sağcılardır.

19. Ayetlerimize küfredenler ise (inkâr ehli) solcuların ta kendileridir.

20. Ki *(onların cezası)* üzerlerine kapıları sımsıkı kapatılmış bir ateştir.

Tefsiri

1 – Şu beldeye yemin ederim.

Sübhan Allah, haram belde ile ve bundan başkasıyla insanın zorluklar içinde yaratılmış olduğuna yemin etmiştir. Yemin ve yemin edilen şey arasına, *"Sen bu beldeye helal iken"* cümlesini sokmuştur.

2 – Senin bu beldede oturman (veya ileride orada savaşman) sana helal iken.

Yani; hürmetinin büyüklüğüne rağmen senin gibi birinin, haram bölge dışında avlanmanın helal oluşu gibi bu belde de –Mekke'yi kastediyor– helal olması zorluklardandır. Şurahbil'den şöyle nakledilmiştir:

"(Kâfirler) *bu beldede avlanmayı haram saydıkları halde senin oradan çıkarılmanı ve öldürülmeni helal saymaktadırlar."*

Bunda Rasullulah (sav)'i sebata ve Mekke halkının eziyetlerine katlanmaya teşvik, onların ona karşı düşmanlık göstermedeki hallerine karşı şaşkınlık vardır. Ya da insanın çeşitli zorluklara karşı göğüs germekten hiçbir zaman hali olmadığına (Allah (cc)), Rasulullah'ı (sav) beldesine yemin etmek suretiyle teselli etmiştir. Ona teselli vermek ve üzüntüsünü gidermek için Mekke'nin fethini vaad etmek suretiyle (araya mutarıza cümlesi soktu. *"Sen bu beldeye helal iken..."* buyurdu. Yani; *"Sen bu beldede, istikbalde helal kılınmış halde olacaksın. Orada öldürmek ya da esir almak cihetinden dilediğini yapacaksın."*, demektir. Bu da; Allahu Teâlâ'nın, O'na (sav) Mekke'nin fethini nasip etmesi ve ona orayı helal kılmasıdır.

Ondan önce hiç kimseye onun fethi nasip olmadı ve orası hiç kimseye helal kılınmadı. Dilediğini helal dilediğini de haram kıldı. İbni Hatal, Kâbe örtüsüne yapışmış olduğu halde öldürüldü. Mikyes b. Subabe ve diğerleri de öldürüldü. Ebu Süfyan'ın evi emin kılındı. Geleceğe ait olması hususunda bu ayetin benzeri:

﴿ اِنَّكَ مَيِّتٌ وَاِنَّهُمْ مَيِّتُونَ ﴾

"Sen de öleceksin onlar da ölecekler." [156] ayetidir. Bunun, geleceğe dair olması hususunda ittifakla Mekkî olması delil olarak sana yeter. Nüzul vakti nerede hicret nerede? Fetih zamanını da var sen hesap et.

3 – Babaya da doğana da (yemin ederim).

[156] Zümer, 30.

O ikisi, Adem (as) ve onun zürriyetidir. Ya da her baba ve çocuğudur. Ya da İbrahim (as) ve zürriyetidir.

« مَا », « مَنْ » manasına ya da « الَّذِي » manasınadır.

4 – Ki biz insanı andolsun ki meşakkat içinde yarattık.

Bu, yeminin cevabıdır. İnsan dünya musibetlerine ve ahiret zorluklarına katlanmaktadır. Zünnun'dan şöyle nakledilmiştir:

"(İnsan) *tabi olmaya ve nihayete erdirmeye çağrıldığı halde kaza* (kader) *ipine bağlı kalmaya devam eder."*

5 – O, kendisine kimsenin mutlaka güç yetiremeyeceğini mi sanıyor?

"O" zamiri, Rasulullah (sav)'in kendilerinden çok çektiği Kureyş asilzadelerinden birine aittir. Onun, Ebu'l-Eşedd olduğu da söylenmiştir. Onun Velid b. Muğire olduğu da söylenmiştir. Mana; *"Mü'minlere karşı zorluk çıkaran, kavmi içinde güçlü olan bu asilzade kıyametin kopmayacağını ve ondan intikam alınmayacağını mı sanıyor?"* şeklindedir. Daha sonra onun bu günde söylediklerini zikretti.

6 – Der ki: "Yığın yığın mal telef ettim."

« لُبَدًا »; çok demektir. « لُبْدَة » kelimesinin çoğuludur. O da; çoğaldı, yığıldı, demektir. Cahiliye halkının cömertlik ve şereflilik olarak adlandırdığı hususlarda çok şey infak ettiğini kastediyor.

7 – O, kendisini hiçbir kişinin görmediğini mi sanıyor?

Gösteriş ve övünme için infak ettiği şeyleri infak ettiğinde onu hiç kimsenin görmediğini mi zannediyor? Şunu kastediyor: *"Şüphesiz ki Allahu Teâlâ onu görüyordu ve* (her daim) *onu görendir."*

Daha sonra ona olan nimetlerini zikretti, şöyle buyurdu:

8 – Biz ona vermedik mi; (Görecek) **iki göz,**

Görülenleri onlarla görecek iki göz.

9 – Bir dil, iki dudak,

Kalbindekileri ifade edecek bir dil ve ön dişlerini örtecek, konuşmada, yemede, içmede ve üfürmede kullanılacak iki dudak.

10 – Biz ona iki de yol gösterdik.

Cennete ve cehenneme götüren hayır ve şer yollarını.

"(Annenin) göğüslerini gösterdik." Manası da verilmiştir.

11 – Fakat o, sarp yokuşu aşamadı.

12 – Bu sarp yokuşun ne olduğunu sana hangi şey bildirdi?

13 – (O) **köle azad etmektir.**

14 – Yahut (salgın) **bir açlık gününde yemek yedirmektir.**

15 – Yakınlığı olan bir yetime,

16 – Yahut toprakta sürünen bir yoksula,

17 – Sonra da (o sarp yokuşu aşıp geçerken) **iman edenlerden, birbirine sabr**(u sebat)ı **tavsiye,** (halka) **merhameti tavsiye edenlerden olmaktır.**

Şunu kastediyor: Bu ihsan ve nimetlere köle azad etmek, ya da yetimleri ve miskinleri yedirmek gibi, salih amellerle şükretmedi. Daha sonra her taatin aslı ve her hayrın esası olan imanla da şükretmedi. Bilakis küfranı nimet etti ve nimet vereni inkâr etti. Mana şudur:

"Bu şekilde olan bir infak Allah katında makbul ve faydalıdır. Yığın yığın malını riya ve böbürlenme için sarf etmesi değil."

Fasih kelamda « لاَ », (« فَلاَ صَدَّقَ وَلاَ صَلّٰى » gibi) mükerrer olması dışında mazi fiille birlikte çok az kullanılır. (Burada « فَلاَ اقْتَحَمَ » şeklinde bir kez kullanılmıştır. Ancak) o sarp yokuşa saldırmayı üç şeyle tefsir ettiğinde « لاَ »'yı üç defa tekrar etmiş gibi olmuştur. Takdiri şudur:

"Ne köle azad etti, ne fakiri yedirdi ne de iman etti."

« اَلْاِقْتِحَامُ » – *İktiham;* şiddet ve zorlukla giriş ve haddi tecavüz ediş demektir.

« اَلْقُحْمَةُ »; şiddet demektir. Onda meşakkatin zahmetinin çekilişi ve nefis mücahedesi olduğundan dolayı salih amel sarp bir yokuşa, onu işlemek de ona saldırmaya benzetilmiştir. Hasan'dan şöyle nakledilmiştir:

"Vallahi sarp yokuş; düşmanı şeytan olduğu halde insanın, nefsine ve hevasına karşı mücahedesinin şiddetliliğidir."

« مَا الْعَقَبَةُ » sözüyle kast olunan; ona saldırma ve hücumun ne olduğudur. Manası; *"Şüphesiz ki sen, onun, nefse verdiği zorluğu, onun mahiyetini ve onun Allah (cc) katındaki karşılığının mahiyetini bilmiyor-sun"*, şeklindedir. Kölenin azad edilmesi; onun kölelikten kurtarılması ve ona kendisini azad edecek mal hususunda yardım edilişidir.

Mekke kıraat ekolü, Ebu Amr ve Ali'ye göre « اقْتَحَمَ الْعَقَبَةَ »'den bedel olmak üzere « فَكَّ رَقَبَةً * أَوْ إِطْعَامٌ » şeklindedir.

"Bu sarp yokuşun ne olduğunu sana hangi şey bildirdi?" ayeti de mutarız cümlesidir. Diğerlerine göre ise, o yokuşa saldırma; köle azad etme ve yemek yedirme manası üzere « فَكُّ رَقَبَةٍ * أَوْ إِطْعَامٌ » şeklindedir. « الْمَسْغَبَةُ »: açlık. « الْمَقْرَبَةُ »: yakınlık, « الْمَتْرَبَةُ »: fakirlik, demektir. « الْمَفْعَلَةُ » vezninde gelmişlerdir.

« الْمَسْغَبَةُ »: (kişi) acıktığında kullanılan « سَغِبَ » fiilindendir.

« الْمَقْرَبَةُ »: nesep hususunda kullanılan « قَرُبَ » fiilindendir. « فُلَانٌ ذُو قَرَابَتِي وَذُو مَقْرَبَتِي » – *"falan benim yakınımdır, akrabamdır"* denir.

« الْمَتْرَبَةُ »: Kişi fakir muhtaç duruma düştüğünde kullanılan « تَرِبَ » fiilindendir. Manası; *"Toprağa yapıştı. Dolayısıyla onun sığınağı çöplüklerdir."*

Onun, *"açlık sahibi"* olarak nitelendirilmesi « هَمٌّ نَاصِبٌ » – *"yorucu üzüntü"* sözünde olduğu gibidir. Bu da « ذُو نَصَبٍ » demektir.

"Sonra da iman edenlerden olmak." sözünün manası ise; iman üzere devam edenlerden olmak, demektir. « ثُمَّ »'nin « وَ » manasına olduğu da

söylenmiştir. Yine o imanın son nefese kadar devamlılığı dolayısıyla, ayrıca rütbe ve fazilet hususunda, köle azad etmekten ve sadaka vermekten farklı olduğu için « ثُمَّ » ile getirilmiştir. İmanın vakit itibarıyla sonradan olduğunu ifade etmek için değil. Zira iman başkalarından öncedir. Ameli salih de ancak onunla makbul olur.

"Birbirlerine sabrı tavsiye, merhameti tavsiye edenlerden olmaktır." Günahlardan kaçınmak taatlara devam etmek ve müptela kılındığı zorluklara karşı dayanmak hususunda birbirlerine sabrı tavsiye ve aralarındaki hususlarda merhametli olmayı tavsiye edenlerden olmaktır.

18 – İşte bunlar (iman ehli olan) **sağcılardır.**

Yani; Bu sıfatlarla muttasıf olanlar sağın adamlarındandır. (Kitabı kendilerine sağ taraftan verilen hoş baht kişilerdendir.)

19 – Ayetlerimize küfredenler ise (inkâr ehli) **solcuların ta kendileridir.**

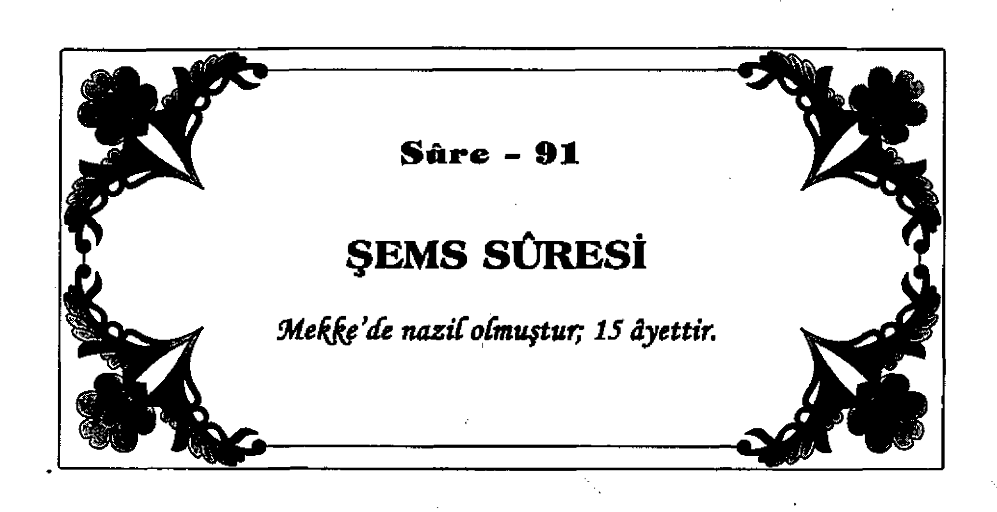
"Ayetlerimize... –Kur'an ya da delillerimize– *küfredenler* –ise– *solcuların ta kendileridir."* solculardır. (kitabı kendilerine sol taraftan verilen bedbaht kişilerdir.)

"meymenet" ve *"meş'emet"* kelimeleri sağ ve sol manasına ya da uğur ve uğursuzluk manasınadır. Yani; onlar; (ibadetleri sebebiyle) nefislerine karşı uğurlu olanlar ve (isyanları sebebiyle) nefislerine karşı uğursuz olanlardır.

20 – Ki (onların cezası) **üzerlerine kapıları sımsıkı kapatılmış bir ateştir.**

Ebu Amr, Hamza ve Hafs'a göre « مُؤْصَدَةٌ » şeklinde « ـئـ » iledir. Yani; kapanmış, örtülmüş, demektir. Örttüğünde ve kilitlediğinde kullandığın « أَوْصَدْتُ الْبَابَ وَأَصَدْتُهُ » – *"kapıyı kapadım, sımsıkı kilitledim"* sözünden gelmektedir. Allahu a'lem.

❁ ❁ ❁

Sûre - 91

ŞEMS SÛRESİ

Mekke'de nazil olmuştur; 15 âyettir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَالشَّمْسِ وَضُحٰيهَا ۖ ﴿١﴾ وَالْقَمَرِ إِذَا تَلٰيهَا ﴿٢﴾ وَالنَّهَارِ إِذَا
جَلّٰيهَا ۖ ﴿٣﴾ وَالَّيْلِ إِذَا يَغْشٰيهَا ۖ ﴿٤﴾ وَالسَّمَاءِ وَمَا بَنٰيهَا ۖ
﴿٥﴾ وَالْأَرْضِ وَمَا طَحٰيهَا ۖ ﴿٦﴾ وَنَفْسٍ وَمَا سَوّٰيهَا ۖ ﴿٧﴾
فَأَلْهَمَهَا فُجُورَهَا وَتَقْوٰيهَا ۖ ﴿٨﴾ قَدْ أَفْلَحَ مَنْ زَكّٰيهَا ۖ ﴿٩﴾ وَقَدْ
خَابَ مَنْ دَسّٰيهَا ۖ ﴿١١﴾ كَذَّبَتْ ثَمُودُ بِطَغْوٰيهَا ۖ ﴿١١﴾ إِذِ انْبَعَثَ
أَشْقٰيهَا ۖ ﴿١٢﴾ فَقَالَ لَهُمْ رَسُولُ اللّٰهِ نَاقَةَ اللّٰهِ وَسُقْيٰهَا ۖ ﴿١٣﴾
فَكَذَّبُوهُ فَعَقَرُوهَا فَدَمْدَمَ عَلَيْهِمْ رَبُّهُمْ بِذَنْبِهِمْ فَسَوّٰيهَا ۖ ﴿١٤﴾
وَلَا يَخَافُ عُقْبٰيهَا ﴿١٥﴾

Meali

1. Andolsun güneşe ve onun aydınlığına,

2. *(Işık almakta)* ona tabi olduğu zaman aya,

3. Ona parlaklık verdiği zaman gündüze,

4. Onu örtüp bürüdüğü zaman geceye,

5. Göğe ve onu bina edene,

6. Yere ve onu yayıp döşeyene,

7. Her bir nefse ve onu düzenleyene,

8. Sonra da ona hem kötülüğü, hem *(ondan)* sakınmayı ilham edene ki,

9. Onu tertemiz yapan kişi muhakkak ki umduğuna ermiş,

10. Onu alabildiğine örten kişi ise elbette ziyana uğramıştır.

11. Semud *(kavmi)* azgınlığı yüzünden *(Peygamberlerini)* tekzip etti.

12. *(O kavmin)* en şakisi ayaklandığı zaman.

13. *(Hâlbuki daha evvel)* Allah'ın peygamberi onlara "Allah'ın dişi devesine ve onun su içme nöbetine *(sırasına)* dikkat edin" demişti.

14. Fakat onu tekzip ettiler. Derken o deveyi kestiler. Bundan dolayı Rableri*(nin azabı)* da onları, günahları sebebiyle örtüverdi. Öyle ki hepsini bir yaptı *(helak etti).*

15. Bunun sonundan *(hiçbir veçhile)* korkmayarak.

Tefsiri

1 – Andolsun güneşe ve onun aydınlığına,

"Onun aydınlığına" yükseldiği ve hâkimiyeti belirdiği vakitteki aydınlığına.

2 – (Işık almakta) **ona tabi olduğu zaman aya,**

Aydınlık ve ışık hususunda ona tabi olduğunda aya andolsun. Bu da; ayın ilk yarısındadır. Ay ışık hususunda güneşin yerine gelir.

3 – Ona parlaklık verdiği zaman gündüze,

Güneşi parlattığında ve onu bakanlara izhar ettiğinde... Bu, gündüzün yükseldiği ve yayıldığı vakittir. Çünkü güneş bu vakitte tamamen ortaya çıkar. Denildi ki:

"Zamir, karanlık ya da dünya ya da:

﴿ مَا تَرَكَ عَلَى ظَهْرِهَا مِنْ دَابَّةٍ ﴾

"Eğer Allah insanları yaptıkları işler yüzünden** (derhal) **cezalandıracak olsaydı onun** (yeryüzünün) **üzerinde hiçbir canlı bırakmazdı." *ayetinde olduğu gibi zikri geçmese de yeryüzü içindir."*

4 – Onu örtüp bürüdüğü zaman geceye,

Güneşi örttüğü ve ufukları karanlıklarda bıraktığı vakitte geceye.

Bu gibi şeylerde birinci « و » ittifakla yemin içindir. Bazılarına göre ikinci « و » da yemin içindir. Halile göre ise, ikincisi atıf içindir. Çünkü birincinin tamamından önce yemin üzerine yemin getirilmesi caiz değildir. Görmüyor musun sen onun yerine atıf harfi oldukları halde « ف » harfini ya da « ثُمَّ »'yi getirdiğinde mana aynı hali üzere kalmaktadır. « و » da bu şekildedir.

"Onlar yemin içindir." diyen kişi, *"Eğer onlar atıf için olsaydı iki farklı amilin mamulleri üzerine atıf olurdu."*, diyerek delil getirmektedir.

Çünkü mesela « وَالَّيْلِ » sözü yemin « و »'ıyla mecrurdur. « اذَا يَغْشٰى » ise mukadder bir fiil ile mansuptur ki o da « اُقْسِمُ » – *"yemin ederim"*dir.

Eğer « وَالنَّهَارِ إذَا جَلّٰيهَا »'daki « و »'ı atıf için kılsaydın « إنَّ فِى الدَّارِ زَيْدًا أوْ فِى الْحُجْرَةِ عَمْرًا » sözünde olduğu gibi « النَّهَارِ », « الَّيْلِ » üzerine cer olarak atfedilmiş olurdu. « اذَا جَلّٰيهَا » da « اذَا يَغْشٰى » üzerine nasb olarak atfedilmiş olurdu. Buna şöyle cevap verilmektedir:

Yemin « و »'ı, « ب » ve fiil makamındadır. Öyle ki onunla birlikte fiilin söylenmesi aciz değildir. Dolayısıyla o, sanki nasb ve cer eden amil

olmuştur. Ve o, iki ameli olan tek bir amil olmuştur. İki ameli olan her amilin tek bir atıfta iki mamulune atfedilmesi ittifakla caizdir.

Mesala « ضَرَبَ زَيْدٌ عَمْرًا وَبَكْرٌ خَالِدًا » cümlesinde her ikisinin de amili olan « ضَرَبَ »'nin makamına geçtiği için « و » ile ref ve nasb edersin. Burada da böyledir.

5 – Göğe ve onu bina edene,

6 – Yere ve onu yayıp döşeyene,

7 – Her bir nefse ve onu düzenleyene,

Bazılarına göre:

﴿ وَالسَّمَاءِ وَمَا بَنَاهَا ۞ وَالْأَرْضِ وَمَا طَحَاهَا ۞ وَنَفْسٍ وَمَا سَوَّاهَا ﴾ ayetlerindeki « مَا »'lar mastariyyedir. Yani; *"Göğe ve onu* (yüksek ve süslü bir şekilde) *bina edişine, tarzı inşasına, yere ve onu* (üzerinde hayat ve yerleşme kabil olacak şekilde) *döşeyişine yani; yayışına; nefse ve onun yaratılışını en güzel surette düzenine koyuşuna andolsun ki..."*, şeklindedir.

"Ona ilham edene" sözü sebebiyle onda nazımın fesadı gerçekleştiğinden bu doğru değildir. Doğru olan onun mevsule olmasıdır. Nitelik manası kastedildiğinden dolayı « مَا », « مَنْ » üzerine tercih olundu. Sanki şöyle denildi:

"Göğe ve onu bina eden büyük kudret sahibine yemin olsun. Nefse ve onu düzenleyen hikmeti bol hikmet sahibine yemen olsun."

Nefis kelimesi nekra kılındı. Çünkü bütün nefisler içinde özel bir nefsi murad etti. O da; Âdem (as) ın nefsidir. Sanki Nefislerden birine yemin olsun ki, şeklinde buyrulmuştur. Ya da her bir nefsi murad etmiştir.

﴿ عَلِمَتْ نَفْسٌ مَا أَحْضَرَتْ ﴾

"Her nefis ne yapıp öne sürdüğünü ve ne yapmayıp geri bıraktığını bilir."[157] ayetinde olduğu gibi nekra kılınması çokluk içindir.

[157] Tekvîr, 14.

8 – Sonra da ona hem kötülüğü, hem (ondan) **sakınmayı ilham edene ki,**

Ona taatını ve günahını bildirdi. Ona birinin güzel diğerinin çirkin olduğunu öğretti.

9 – Onu tertemiz yapan kişi muhakkak ki umduğuna ermiş,

« قَدْ اَفْلَحَ » – *"umduğuna ermiş"* sözü yeminin cevabıdır. Takdiri de; « لَقَدْ افلَحَ » şeklindedir. Zeccac şöyle demiştir:

"(Yeminle cevap arasındaki) sözün uzunluğu lamdan bedel olmuştur." Denildi ki:

"Cevap hazfedilmiştir." Zahir olan da budur. Takdiri de: *"Elbette ki Allah onları helak edecektir."*, şeklindedir. Yani; Mekke ahalisinin, Allah'ın (cc) Rasulü'nü yalanlamalarından dolayı Semudu helak ettiği gibi helak edecektir. Çünkü onlar (da) Salih (as)'ı yalanlamışlardı.

« قَدْ اَفْلَحَ » – *"kurtuluşa erdi"* sözü « فَاَلْهَمَهَا فُجُورَهَا وَتَقْوٰيهَا » – *"Ona hem kötülüğü, hem de sakınmayı ilham ederiz"* sözüne istidrad (konudan konuya geçme) yoluyla tabi bir sözdür, hiçbir yeminin cevabı değildir. Allah'ın (cc), nefsini temizlediği, ıslah ettiği ve nefsini tertemiz kıldığı kişi kurtuluşa ermiştir, demektir.

10 – Onu alabildiğine örten kişi ise elbette ziyana uğramıştır.

Allah'ın (cc), nefsini azdırdığı kişi de ziyana uğramıştır. İkrime şöyle demiştir:

"Allah'ın, kendisini temizlediği nefis kurtuluşa ermiş, azdırdığı nefis de ziyana uğramıştır."

"Tedsiye" ve *"Tedbir"*in, kulun fiili olması da caizdir. Tedsiye:

"Fıskı fücur ile kusurlandırmak ve örtüp saklamak", demektir.

« دَسّٰى »'nın aslı « دَسَّسَ »'dir. « ى » ikinci « س »'den bedeldir.

11 – Semud (kavmi) **azgınlığı yüzünden** (Peygamberlerini) **tekzip etti.**

« طَغْوَى »: *"Tuğyan, azgınlık"* demektir. Zira onları yalanlamaya götüren şey onların azgınlığı idi.

12 – (O kavmin) **en şakisi ayaklandığı zaman.**

Semud'un en haydudu Kuder b. Salif –ki o; kısa boylu, kumral saçlı ve mavi gözlü biriydi– deveyi boğazlamaya kalktığında, demektir.

« كَذَّبَتْ » (yalanladı) fiili ile ya da « طَغْوَى » mansuptur.

13 – (Hâlbuki daha evvel) **Allah'ın peygamberi onlara "Allah'ın dişi devesine ve onun su içme nöbetine** (sırasına) **dikkat edin" demişti.**

"Allah'ın peygamberi..." Salih (as).

« نَاقَةَ » sakındırma sebebiyle mansup kılınmıştır. Yani; onu boğazlamaktan ve onun (nevbetinde) su içme hakkına dokunmaktan sakının, demektir. Bu, senin « الأَسَدَ الأَسَدَ » – *"Aslana dikkat et aslana"* sözünde olduğu gibidir.

14 – Fakat onu tekzip ettiler. Derken o deveyi kestiler. Bundan dolayı Rableri(nin azabı) **da onları, günahları sebebiyle örtüverdi. Öyle ki hepsini bir yaptı** (helak etti).

Onu sakındırdığı hususta yalanladılar. Sakındırdığı şeyleri yaptıkları takdirde azabın ineceğine dair, kendilerine yaptığı uyarılar hususunda onu yalanladılar ve deveyi boğazladılar. Boğazlayan bir tek kişi olduğu halde:

﴿ فَنَادَوْا صَاحِبَهُمْ فَتَعَاطَى فَعَقَرَ ﴾

"Bir arkadaşlarını çağırdılar. O da bıçağı çekip** (deveyi) **kesti." [158] ayetinde de belirtildiği gibi buna razı oldukları için fiil, onların tamamına isnad edilmiştir.

Bunun üzerine Rableri, günahları sebebiyle –ki o da; onların, peygamberi yalanlamaları ve deveyi boğazlamalarıdır.– onları kökünden yok

[158] Kamer, 29.

etti. Bu yok edişi onlar üzerine eşit bir şekilde kıldı. Ondan ne küçükleri ne büyükleri kurtulamadı.

15 – Bunun sonundan (hiçbir veçhile) **korkmayarak.**

Allah (cc), bu fiilin akıbetinden de korkmaz. Yani; Cezalandıran sultanlarda olduğu gibi cezalandırmasına karşı herhangi birinden bir karşı çıkışın meydana geleceğinden korkmaksızın bunu yapar, demektir. Çünkü o, mülkünde ve saltanatında tasarruf etmiştir.

﴿ لاَ يُسْئَلُ عَمَّا يَفْعَلُ وَهُمْ يُسْئَلُونَ ﴾

"O, yaptığından sorulmaz, ama onlar sorumlu tutulurlar." [159]

Medine ve Şam kıraat imamlarına göre « وَلاَيَخَافُ », « فَلاَيَخَافُ » – *"korkulmaz"* şeklindedir.

❁ ❁ ❁

[159] Enbiya, 23.

Sûre - 92

LEYL SÛRESİ

Mekke'de nazil olmuştur; 21 âyettir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

وَاللَّيْلِ إِذَا يَغْشٰى ﴿١﴾ وَالنَّهَارِ إِذَا تَجَلّٰى ﴿٢﴾ وَمَا خَلَقَ الذَّكَرَ
وَالْأُنْثٰى ﴿٣﴾ إِنَّ سَعْيَكُمْ لَشَتّٰى ﴿٤﴾ فَأَمَّا مَنْ أَعْطٰى وَاتَّقٰى ﴿٥﴾
وَصَدَّقَ بِالْحُسْنٰى ﴿٦﴾ فَسَنُيَسِّرُهُ لِلْيُسْرٰى ﴿٧﴾ وَأَمَّا مَنْ بَخِلَ
وَاسْتَغْنٰى ﴿٨﴾ وَكَذَّبَ بِالْحُسْنٰى ﴿٩﴾ فَسَنُيَسِّرُهُ لِلْعُسْرٰى ﴿١٠﴾
وَمَا يُغْنِي عَنْهُ مَالُهُ إِذَا تَرَدّٰى ﴿١١﴾ إِنَّ عَلَيْنَا لَلْهُدٰى ﴿١٢﴾ وَإِنَّ
لَنَا لَلْاٰخِرَةَ وَالْأُولٰى ﴿١٣﴾ فَأَنْذَرْتُكُمْ نَارًا تَلَظّٰى ﴿١٤﴾ لَا يَصْلٰيهَا
إِلَّا الْأَشْقٰى ﴿١٥﴾ اَلَّذِي كَذَّبَ وَتَوَلّٰى ﴿١٦﴾ وَسَيُجَنَّبُهَا الْأَتْقٰى
﴿١٧﴾ اَلَّذِي يُؤْتِي مَالَهُ يَتَزَكّٰى ﴿١٨﴾ وَمَا لِأَحَدٍ عِنْدَهُ مِنْ نِعْمَةٍ
تُجْزٰى ﴿١٩﴾ إِلَّا ابْتِغَاءَ وَجْهِ رَبِّهِ الْأَعْلٰى ﴿٢٠﴾ وَلَسَوْفَ يَرْضٰى ﴿٢١﴾

Meali

1. Andolsun: Bürüyüp örttüğü zaman geceye,

2. Açıl*(ıp ağar)*dığı zaman gündüze,

3. Erkeği ve diyişi yaratana,

4. Ki hakikaten sizin sa'y*(u amel)*iniz çeşit çeşittir.

5. *(Bundan sonra)* kim verir ve sakınırsa,

6. En güzeli de tasdik ederse.

7. Biz de onu en kolaya hazırlarız.

8. Ama kim cimrilik eder kendisini mustağni görürse,

9. Ve en güzeli yalanlarsa,

10. Biz de ona en güç olanı kolaylaştırırız.

11. O, helak olduğu zaman malı kendisine asla fayda vermez.

12. Şüphesiz bize ait olan, her halde doğru yolu göstermektir.

13. Elbette ahiret de dünya da bizimdir.

14. İşte ben size alevlendikçe alevlenen bir ateş*(in tehlikesin)*i haber verdim.

15. Ki ona en bedbaht olandan başkası girmez.

16. *(Öyle bedbaht ki)* O, hakkı yalanlamış, *(imandan)* yüz çevirmiştir.

17. – 18. Hâlbuki çok sakınan, malını *(Allah yolunda sarf etmek suretiyle)* temizlenmek için veren ondan uzaklaştırılacaktır.

19. O'nun nezdinde hiç bir kimsenin *–(Allah tarafından)* mükâfat verilecek– hiçbir nimet *(ve minnet)*i yoktur.

20. O, *(bunu)* sırf o çok yüce Rabbinin rızasını aramak için yapmıştır.

21. Herhalde kendisi de ileride hoşnud olacaktır.

Tefsiri

1 – Andolsun: Bürüyüp örttüğü zaman geceye,

Örtülen, ya:

﴿ وَاللَّيْلِ إِذَا يَغْشٰيهَا ﴾

"Andolsun onu** (güneşi) **örttüğü zaman geceye." [160] ayetinde olduğu gibi güneştir ya da:

﴿ يُغْشِى اللَّيْلَ النَّهَارَ ﴾

"Geceyi gündüze örter, sarar" [161] ayetinde olduğu gibi gündüzdür. Ya da:

﴿ وَمِنْ شَرِّ غَاسِقٍ إِذَا وَقَبَ ﴾

"Karanlığı çöktüğü zaman gecenin şerrinden..." [162] ayetinde olduğu gibi karanlığıyla örttüğü her şeydir.

2 – Açıl(ıp ağar)**dığı zaman gündüze,**

Gece karanlığının zevaliyle ortaya çıktığında gündüze.

3 – Erkeği ve diyişi yaratana,

Tek bir sudan erkek ve dişiyi yaratmaya kadir olan büyük kudret sahibine andolsun. Yeminin cevabı « إِنَّ سَعْيَكُمْ لَشَتّٰى » – *"Sizin işiniz çeşit çeşittir."* sözüdür.

4 – Ki hakikaten sizin sa'y(u amel)**iniz çeşit çeşittir.**

Ameliniz muhteliftir. İhtilafın açıklaması, devamında detaylandırılan şeydedir.

5 – (Bundan sonra) **kim verir ve sakınırsa,**

Kim malının haklarını verir ve Rabbinden korkar da haramlarından sakınırsa.

---

[160] Şems, 4.
[161] A'raf, 54; Ra'd, 3.
[162] Felak, 3.

6 – En güzeli de tasdik ederse.

O en güzel dini –ki o; İslam dinidir– ya da en güzel mükâfatı –ki o; cennettir– ya da en güzel kelimeyi –ki oda; La ilahe illallah'tır– tasdik ederse, demektir.

7 – Biz de onu en kolaya hazırlarız.

En kolay haslet için onu hazırlarız. O da; Rabbinin razı olacağı şeyle amel etmektir.

8 – Ama kim cimrilik eder kendisini mustağni görürse,

"Cimrilik eder –malıyla– *kendini mustağni görürse,"* Rabbinden azade olarak kendini kendine yeterli görür de O'ndan korkmazsa. Ya da dünya şehvetleri ile yetinip ahret nimetlerine karşı ilgisiz kalırsa, demektir.

9 – Ve en güzeli yalanlarsa,

İslam'ı ya da cenneti.

10 – Biz de ona en güç olanı kolaylaştırırız.

Biz de ona ateşe götüren hasleti kolaylaştırırız. Bu suretle taat (ve ibadet) ona en güç ve en çetin bir şey gibi gelir.

Ya da hayır yolunu *"en kolay"* diye adlandırdı. Çünkü onun neticesi kolaylıktır. Şer yolunu da *"en güç"* diye adlandırmıştır. Çünkü onun neticesi güçlüktür. Ya da o ikisiyle cennet ve cehennem yollarını kastetmiştir.

11 – O, helak olduğu zaman malı kendisine asla fayda vermez.

Helak olduğunda malı ona fayda vermedi.

« تَرَدَّى » fiili helak olmak manasına gelen « رَدَى » kelimesindendir. « تَفَعُّل » babındandır. Ya da *'kabre ya da cehennemin dibine düştüğünde'*, demektir.

12 – Şüphesiz bize ait olan, her halde doğru yolu göstermektir.

Delilleri getirmek ve şeraitleri beyan etmek suretiyle hakka irşad etmek bize aittir.

13 – Elbette ahiret de dünya da bizimdir.

Sapıtan kişinin sapması bize zarar vermez. Hidayete gelen kişinin hidayeti de bize fayda vermez. Ya da onların her ikisi de bizimdir. Dolayısıyla onları bizden başkasından isteyenler gerçekten yolu şaşırmışlardır.

14 – İşte ben size alevlendikçe alevlenen bir ateş(in tehlikesin)**i haber verdim.**

Sizi alev saçan ateşle korkuttum.

15 – Ki ona en bedbaht olandan başkası girmez.

16 – (Öyle bedbaht ki) **O, hakkı yalanlamış,** (imandan) **yüz çevirmiştir.**

Peygamberleri yalanlayan ve iman etmekten yüz çeviren kâfirden başkası ebedi kalmak üzere oraya girmez.

17– / 18– Hâlbuki çok sakınan, malını (Allah yolunda sarfetmek suretiyle) **temizlenmek için veren ondan uzaklaştırılacaktır.**

Temizlenmek için malını fakirlere veren mü'min ondan uzaklaştırılacaktır.

« يَتَزَكّٰى », « اَلزَّكَاءُ » kelimesindendir. Yani; *"Allah (cc), katında temizlenmeyi ister. Riya ve desinleri istemez."*

Veya « اَلزَّكَاةُ » kelimesindendir. « يَتَفَعَّلُ » veznindedir. « يَتَزَكّٰى »'yı, « يُؤْتِى »'den bedel kılarsan irapda mahalli olmaz. Çünkü o, sıla hükmüne girer ve sılaların da irapda mahalli yoktur. Eğer « يُؤْتِى »'deki zamirden hal kılarsan o zaman mahallen mansup olur. Ebu Ubeyde şöyle demiştir:

« اَلْاَشْقٰى »; haydut manasınadır. O da; kâfirdir. « اَلْاَتْقٰى » ise; sakınan, korunan manasınadır. O da; mü'mindir. Çünkü cehenneme giriş sadece şakilerin en yamanına mahsus değildir. Kurtuluş da müttakilerin en müttakisine mahsus değildir.

« نَارًا » (ateş) kelimesini nekra kıldı, bununla da en yaman eşkiyaya mahsus olan ateşi kastetti, şeklinde düşünürsen o zaman *"En müttaki olan ondan uzaklaştırılacaktır."* sözünü ne yapacaksın?

Çünkü onlardan sadece en müttaki olan(lar) değil, müttaki olan(lar) da bu ateşten uzaklaştırılacaktır. Denildi ki:

"Ayet, müşriklerden ve mü'minlerden iki büyüğün durumu arasında ölçülü bir biçimde gelmiştir. İkisinin de sıfatı hususunda mübalağa kastedilmiştir. Bu göre « الأشقى » – "en şaki olan", denilmiş ve o, cehenneme atılmaya mahsus kılınmıştır. Sanki cehennem sadece onun için yaratılmıştır. Yine « الأتقى » – "en müttaki olan" denilmiş ve o kurtuluşa mahsus kılınmıştır. Sanki cennet sadece onun için yaratılmıştır." Denildi ki:

"O ikisi, Ebu Cehil ve Ebubekir'dir (ra). Bunda Mürcie'nin inanışının sakatlığına delil vardır. Çünkü onlar cehenneme ancak kâfir olanlar girecektir, demektedirler."

19 – O'nun nezdinde, hiç bir kimsenin -(Allah tarafından) **mükâfat verilecek- hiçbir nimet** (ve minnet)**i yoktur.**

20 – O, (bunu) **sırf o çok yüce Rabbinin rızasını aramak için yapmıştır.**

Yani; Allah (cc) katında hiç kimsenin karşılık verilecek bir nimeti yoktur. Ancak Rabbinin rızasını kazanmak için işlediği fiil müstesna. Ona karşı (Allah (cc)) onu mükâfatlandırır.

"Çok yüce" o, gücüyle şanıyla yücedir. Şanında ve delilinde güçlüdür. Bununla mekân itibariyle olan yükseklik kastedilmemiştir. Zira bu yaratılanların alametidir.

21 – Herhalde kendisi de ileride hoşnud olacaktır.

Onu razı kılacağı ve gözünü aydın edeceği sevapla vaaddir. Bu, Allah Teâlâ'nın, Peygamberine (as):

﴿ وَلَسَوْفَ يُعْطِيكَ رَبُّكَ فَتَرْضَىٰ ﴾

"Rabbin sana verecek sen de razı olacaksın." [163] şeklindeki kelamı gibidir.

---

[163] Duha, 5.

Sûre - 93

DUHÂ SÛRESİ

Mekke'de nazil olmuştur; 11 âyettir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

وَالضُّحٰىۙ ﴿١﴾ وَالَّيْلِ اِذَا سَجٰىۙ ﴿٢﴾ مَا وَدَّعَكَ رَبُّكَ وَمَا
قَلٰىؕ ﴿٣﴾ وَلَلْاٰخِرَةُ خَيْرٌ لَكَ مِنَ الْاُولٰىؕ ﴿٤﴾ وَلَسَوْفَ يُعْط۪يكَ
رَبُّكَ فَتَرْضٰىؕ ﴿٥﴾ اَلَمْ يَجِدْكَ يَت۪يمًا فَاٰوٰىۖ ﴿٦﴾ وَوَجَدَكَ ضَٓالًّا
فَهَدٰىۖ ﴿٧﴾ وَوَجَدَكَ عَٓائِلًا فَاَغْنٰىؕ ﴿٨﴾ فَاَمَّا الْيَت۪يمَ فَلَا تَقْهَرْؕ
﴿٩﴾ وَاَمَّا السَّٓائِلَ فَلَا تَنْهَرْؕ ﴿١٠﴾ وَاَمَّا بِنِعْمَةِ رَبِّكَ فَحَدِّثْ ﴿١١﴾

Meali

1. Andolsun kuşluk vaktine.

2. Karanlığı çöktüğü zaman geceye ki,

3. *(Habibim!)* Rabbin seni terk etmedi, *(sana)* darılmadı da.

4. Elbette ahiret senin için dünyadan hayırlıdır.

5. Muhakkak ki Rabbin sana verecek sen de razı olacaksın.

6. O, seni bir yetim olarak bulup barındırmadı mı?

7. Seni *(çocukluğunda)* kaybolmuş bulup da yolunu doğrultmadı mı?

8. Ve O seni bir yoksul olarak bulup zengin etmedi mi?

9. O halde sen de yetime güzel davran (kahretme)!

10. Sâile gelince: *(Onu)* da azarlayıp kovma.

11. Bununla beraber Rabbinin nimetini *(durmayıp minnetle, şükürle)* söyle *(anlat).*

Tefsiri

1 – Andolsun kuşluk vaktine.

Kastolunan; kuşluk vaktidir. O da; güneşin kükseldiği zamanda gündüzün başıdır. Yemin için kuşluk vakti tercih edilmiştir. Çünkü o, Allah'ın (cc), Musa (as) ile konuştuğu ve sihirbazların (mağlup olup) secdeye kapandığı saattir. Ya da kastolunan; *"Sükûna erdiği dem geceye."* ayetindeki geceye karşılık olması sebebiyle gündüzün tamamıdır.

2 – Karanlığı çöktüğü zaman geceye ki,

« سَجَى »: *"Sükûna erdi"*, demektir. Kastolunan; onda insanların ve seslerin sükûna erişidir. Yeminin cevabı: *"Rabbin seni terk etmedi, darılmadı da."* cümlesidir.

3 – (Habibim!) **Rabbin seni terk etmedi,** (sana) **darılmadı da.**

Seni seçtiğinden beri seni terketmedi ve seni sevdiğinden beri sana buğzetmedi.

« اَلتَّوْدِيعُ »; Terketmede mübalağadır. (mutlaka terk edip bırakmak manasınadır) Çünkü seni ayrılarak kesin terk eden, seni terk etmede mübalağa etmiştir. Rivayet olunduğuna göre Rasullulah (sav)'e vahyin gelişi birkaç gün gecikti. Bunun üzerine müşrikler:

"Muhammed'in (sav) Rabbi onu terk etti ve ona darıldı." dediler de, bunun üzerine bu ayet nazil oldu.

﴿ وَالذَّاكِرِينَ اللّٰهَ كَثِيرًا وَالذَّاكِرَاتِ ﴾ ayetinde [164] « الذَّاكِرَاتِ »'den zamiri –« وَالذَّاكِرَاتِهُ »'deki « ه »'yi kastediyor– hazfettiği gibi « قَلَى »'dan da zamiri hazfetmiştir. « فَاوَى », « فَهَدَى » ve « فَاَغْنَى » kelimeleri de bunun gibidir. Bu, hazfedilenin belli olmasından dolayı lafzı kısaltmadır.

4 – Elbette ahiret senin için dünyadan hayırlıdır.

Yani; Allah'ın ahirette senin için hazırladığı Makam-ı Mahmud, etrafında toplanılan havuz ve vadolunmuş hayır senin için, dünyada hoşuna giden şeylerden daha hayırlıdır. Denildi ki:

"Bunun, kendisinden öncesine bağlanması şu şekildedir: 'Terketmenin ve darılmanın olumsuzlanmasının zımnında, Allah'ın (cc) habibi olduğun halde Allah (cc) sana vahyetmek suretiyle seninle irtibata devam edecektir', manası olduğundan –ki bundan büyük bir üstünlük de göremezsin– ona onun ahretteki halinin, peygamberlerin önüne geçmesinden, ümmetinin diğer ümmetlere şahitlik etmesinden ve sair şeylerden dolayı bundan daha büyük olacağını haber vermiştir."

5 – Muhakkak ki Rabbin sana verecek sen de razı olacaksın.

Rabbin sana (ahirette) sevap, şefaat makam ve sair şeyler verecek, Sen de razı olacaksın. Bu ayet nazil olduğunda Rasulullah (sav) şöyle buyurdu:

"Öyleyse ben ümmetimden tek bir kişi bile ateşte olduğu halde asla razı olmam."

« سَوْفَ »'nin başına gelen lam, cümlenin manasını te'kid eden ibtida « لَ »'ıdır. Müpteda hazfedilmiştir. Takdiri:

« وَلَاَنْتَ سَوْفَ يُعْطِيكَ » şeklindedir.

« لَاُقْسِمُ » – *"yemin ederim"* şeklinde okuyanların okuyuşu da böyledir. Çünkü bundaki mana da « لَاَنَا اُقْسِمُ » şeklindedir. Bu doğrudur, çünkü eğer o yemin lamı olsaydı müzarinin başına ancak tekid « ن »'uyla

[164] Ahzâb, 35.

gelirdi. Dolayısıyla onun ibtida « ل » olduğu taayyud etmiştir. Onun « ل »'ı da ancak müpteda ve haberin başına gelir. Dolayısıyla zikrettiğimiz gibi müpteda ve haber takdiri gerekmektedir. Bunu aynı şekilde Keşşaf sahibi de zikretmiştir. Keşf adlı tefsirin sahibi de onun yemin « ل »'ı olduğunu zikretmiştir.

Te'kid « ن »'u getirilmemiştir. Çünkü « ن », « ل »'ın (ibtida « ل »'ı olmadığını) yemin « ل »'ı olduğunu bildirmek için getirilir. Onun « سَوْفَ »' nin başına gelmesi sebebiyle ibtida « ل »'ı olmadığı zaten bilindi. Çünkü ibtida « ل »'ı, « سَوْفَ »'nin başına gelmez. Te'kit harfi (« ل ») ile tehir harfi « سَوْفَ »'nin birlikte zikredilişi, ihsanın gecikse de mutlaka olacağını bildirmektedir. Daha sonra ancak ve ancak en güzeli ve hayrın artışını beklemesi göğsünün durulmaması ve sabrının azalmaması için, Allah'ın (cc) fazlından beklenenin geçmişe kıyas edilmesi için onun ilk halinden başlayarak ona olan nimetlerini saydı, şöyle buyurdu:

6 – O, seni bir yetim olarak bulup barındırmadı mı?

« يَجِدْكَ », « اَلْوُجُودُ » kelimesindendir. O da; ilim/bilme manasınadır. İki mansup, onun iki mef'uludur. Mana; *"Ebeveynin öldüğünde sen yetim değil miydin?"* şeklindedir.

"Seni barındırdı" yani; seni, sana bakması ve yetiştirmesi için amcan Ebu Talib'e sığındırdı ve seni ona verdi.

7 – Seni (çocukluğunda) **kaybolmuş bulup da yolunu doğrultmadı mı?**

"Kayıp"; nübüvvet ilkelerini, şeriat ahkâmını ve vahiy yolu nedir bilmeyen ve onlara vakıf olmaya, demektir.

"Doğrultmadı mı?" şeriat ve Kur'an'ı sana bildirmedi mi? Denildi ki:

Ebu Talip onu götürdüğünde Şam yolunda kaybolmuştu da Allah (cc) onu kafileye kavuşturmuştu.

Bu ayetten onun hak yoldan ayrıldığını ve sapıklığa düştüğünü anlamak caiz değildir. Zira Rasulullah (sav) ilk halinden kendisine vahyin gelişine kadar putlara ibadet etmekten ve fısk-u fücur sahiplerinin pisliklerine bulaşmaktan korunmuştur.

8 – Ve O seni bir yoksul olarak bulup zengin etmedi mi?

Seni, fakir bulup da Hatice'nin malıyla ya da ganimet(ler)den verdiği malla zengin kılmadı mı?

9 – O halde sen de yetime güzel davran (kahretme)!

Zayıf olduğu için malını ve hakkını zorla gaspetme.

10 – Sâile gelince: (Onu) **da azarlayıp kovma.**

Onu azarlayarak kovma. Az biraz ver ya da güzellikle gönder. Suddî'den şöyle nakledilmiştir:

"Kastolunan ilim talebesidir. O sana geldiğinde azarlayıp kovma."

11 – Bununla beraber Rabbinin nimetini (durmayıp minnetle, şükürle) **söyle** (anlat).

Yani; Allah'ın (cc) sana verdiği nübüvveti anlat ki o, nimetlerin en üstünüdür. Doğru olan ise; onun, Allah'ın (cc) ona ihsan ettiği nimetlerin tamamını kapsamasıdır. Ayrıca bunun kapsamına Kur'an ve şeriatin talimi de girmektedir. –Allahu a'lem–

✿ ✿ ✿

Sûre - 94

İNŞİRÂH SÛRESİ

Mekke'de nazil olmuştur; 8 âyettir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

أَلَمْ نَشْرَحْ لَكَ صَدْرَكَ ﴿١﴾ وَوَضَعْنَا عَنْكَ وِزْرَكَ ﴿٢﴾ اَلَّذ۪ٓي
أَنْقَضَ ظَهْرَكَ ﴿٣﴾ وَرَفَعْنَا لَكَ ذِكْرَكَ ﴿٤﴾ فَإِنَّ مَعَ الْعُسْرِ
يُسْرًا ﴿٥﴾ إِنَّ مَعَ الْعُسْرِ يُسْرًا ﴿٦﴾ فَإِذَا فَرَغْتَ فَانْصَبْ ﴿٧﴾
وَإِلٰى رَبِّكَ فَارْغَبْ ﴿٨﴾

Meali

1. *(Habibim!)* Göğsünü senin için *(açıp da)* genişletmedik mi?

2. Senden yükünü de *(kaldırıp)* almadık mı?

3. *(Öyle yüktü ki o)* Senin belini bükmüştü.

4. Senin şanını yükseltmedik mi?

5. Muhakkak ki her güçlükle beraber bir kolaylık var.

6. Evet, her güçlükle beraber bir kolaylık vardır.

7. Öyleyse, *(bir ibadeti)* bitirince diğerine başla.

8. Ve *(her işinde)* ancak Rabbine yönel.

Tefsiri

1 – (Habibim!) **Göğsünü senin için** (açıp da) **genişletmedik mi?**

İnkâr tarzında genişletmenin yokluğu hakkında sordu. Bununla genişletmenin varlığını kastetti. Sanki şöyle denildi: *"Senin için göğsünü genişlettik."*

Bu sebepten dolayı –mana dikkate alındığı için– « وَضَعْنَا » fiili onun üzerine atfedilmiştir. Yani; nübüvvet zorluklarına, insanları ve cinleri davete takat getirebilsin diye göğsüne, ona tevdi ettiğimiz ilimlerle ve hikmetlerle genişlettik. Ondan darlığı, körlükle ve cehaletle birlikte olan zorluğu giderdik, demektir. Hasan'ın şöyle dediği nakledilmiştir:

"O, gereği gibi hikmet ve ilimle doldurulmuştur."

2 – Senden yükünü de (kaldırıp) **almadık mı?**

Nübüvvetin ve nübüvvetin gereği olan işlerin yapılması ile ilgili yükü senden hafiflettik. Denildi ki:

"O, haddi zatında bilinmeyen bir zelledir –ki oda; iki üstün şeyden daha üstün olanı işlemeyi terktir–. Peygamberler böyle şeylerle azarlanırlar ve onun ondan kaldırılması bağışlanmasıdır."

« اَلْوِزْرُ » ağır yük, demektir.

3 – (Öyle yüktü ki o) **Senin belini bükmüştü.**

O ona ağır gelmişti. Öyle ki onun (sırt kemiklerinin) çatırtısı işitilmişti.

« نَقِضُ »: Bir şeyin, bozulurken, çözülürken, yıkılırken ya da ezilirken çıkardığı sestir.

4 – Senin şanını yükseltmedik mi?

Onun şanının yüceltilmesi; kelime-i şehadette, ezanda, kamette, hutbelerde, teşehhütte ve Kur'an'ın birçok yerinde Allah'ın zikri ile yan yana getirilmesidir. Mesela;

﴿ اَطِيعُوا اللّٰهَ وَاَطِيعُوا الرَّسُولَ ﴾

"Allah'a itaat ediniz ve Rasule itaat ediniz.", [165]

﴿ وَمَنْ يُطِعِ اللّٰهَ وَرَسُولَهُ ﴾

"Kim Allah'a ve Rasulü'ne itaat ederse....", [166]

﴿ وَاللّٰهُ وَرَسُولُهُ اَحَقُّ اَنْ يُرْضُوهُ ﴾

"Allah ve Rasulü'nü hoşnud etmeleri daha uygundu." [167] ayetlerinde olduğu gibi.

Yine onun, *"Allah'ın Rasulu"*, *"Allah'ın Nebisi"* şeklinde adlandırılması, yine öncekilerin kitaplarında onun zikrinin geçmesi de (onun şanının yüceltilmesidir).

« لَكَ »'nin getirilmesinin faydası şudur: Kapalı geçilip daha sonra açıklama yapılması tarzının daha da tesirli ve daha edebi oluşudur. Çünkü « اَلَمْ نَشْرَحْ لَكَ » sözüyle anlaşılan açılıp genişletilen bir şeyin olduğudur. Daha sonra « صَدْرَكَ » sözüyle kapalı olarak bilinen şeyi açıklamıştır. « لَكَ ذِكْرَكَ » – *"senin şanını"* ve « عَنْكَ وِزْرَكَ » – *"senin yükünü"* sözleri de böyledir.

5 – Muhakkak ki her güçlükle beraber bir kolaylık var.

Yani; müşriklerin belalarına göğüs germek gibi içinde bulunduğun şiddetle beraber seni onlara galip kılmamla onlara galip geleceğin bir kolaylık vardır. Denildi ki:

"Müşrikler, Allah'ın (cc) Rasulü'nü ve mü'minleri fakirlikle ayıplıyorlardı. Öyle ki o, ailesinin fakirliği sebebiyle onların İslam'da dönebileceklerini düşünmeye başladı. Bunun üzerine Allah (cc) ona, ona ihsan ettiği üstün nimetleri zikretti." Daha sonra şöyle buyurdu:

---

165 Nisa, 59; Nûr, 54; Muhammed, 33.
166 Nisa, 13; Nûr, 52; Ahzâb, 71, Feth, 17.
167 Tevbe, 62.

6 – Evet, her güçlükle beraber bir kolaylık vardır.

Sanki şöyle buyurdu: Sana ihsan ettiğimizi ihsan ettik. Dolayısıyla Allah'ın (cc) fazlından ümidi kesme. Çünkü içinde bulunduğunuz zorlukla beraber kolaylık vardır. Kolaylık zorluğa son derece yakın olduğundan « مَعَ » (beraber) lafzıyla getirilmiştir. Bunda fazladan bir teselli vardır. Ayrıca kalplerin de güçlendirilmesi söz konusudur. Bu ayetler inince Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur:

"Bir güçlük iki kolaylığa asla galebe edemez." Çünkü *"güçlük"* kelimesi marife olarak tekrarlandı. Bu da bir tane demektir. Çünkü marife marife olarak tekrarlanırsa ikinci birincinin aynısı olur.

"Kolaylık" kelimesi ise nekra olarak tekrarlandı. Nekra, nekra olarak tekrarlandığında ise ikinci birinciden başka olur. Dolayısıyla mana; *"Zorlukla beraber iki kolaylık var"*, şeklinde olur. Ebu Muaz şöyle demiştir:

« إِنَّ مَعَ الأَمِيرِ غُلاَمًا إِنَّ مَعَ الأَمِيرِ غُلاَمًا » – *"'Emirle birlikte bir köle var, emirle birlikte bir köle var' denir. Emir bir tanedir. İki köle vardır.* « إِنَّ مَعَ أَمِيرٍ غُلاَمًا وَإِنَّ مَعَ الأَمِيرِ الْغُلاَمَ » *dediğinde ise emir de bir tanedir, köle de bir tanedir.* « إِنَّ مَعَ أَمِيرٍ غُلاَمًا وَإِنَّ مَعَ أَمِيرٍ غُلاَمًا » *dendiğinde ise onlar iki emir ve iki köledir."* Te'vilat şerhinde de böyledir.

7 – Öyleyse, (bir ibadeti) **bitirince diğerine başla.**

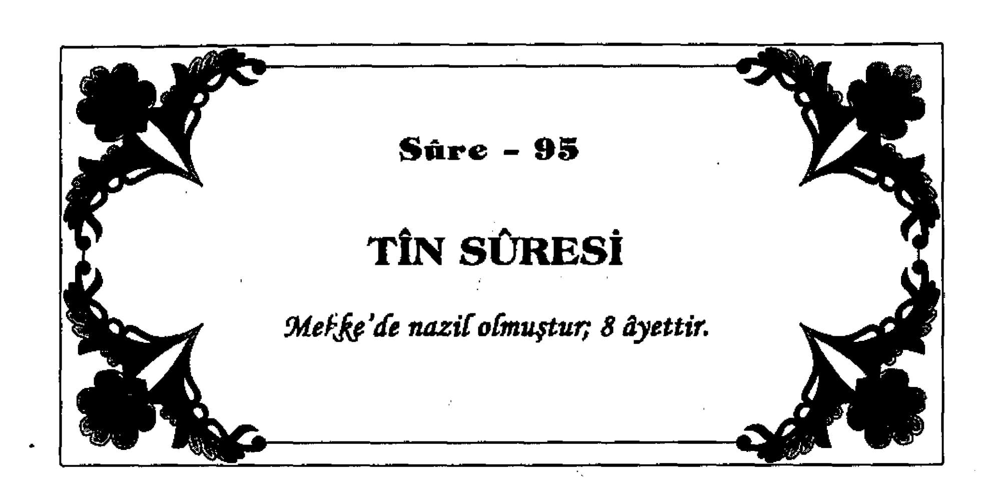
Yani; *"Halkı davetten boş kaldığında Rabbi'nin ibadetine çalış"*, demektir. İbni Abbas (ra)'dan şöyle nakledilmiştir:

"Namazından boşaldığında duaya sarıl, demektir." Onun selamdan önce mi yoksa sonra mı olduğu hususunda ihtilaf olunmuştur. Bu ayetin, kendisinden öncesiyle bağlantısı; ona geçmiş nimetlerini ve gelecekle ilgili vaadlerini saydığı için onu, şükre ve ibadete sarılmaya, onda yorulmaya, ibadetleri birbiri ardınca aralıksız olarak yapmaya ve hiçbir vaktini ibadetsiz olarak geçirmemeye, dolayısıyla bir ibadeti bitirince diğerine geçmeye teşvik etmektedir.

8 – Ve (her işinde) **ancak Rabbine yönel.**

Rağbetini hususen O'na yönelt. Ancak O'nun fazlını O'na dayanarak iste.

"İnananlar Allah'a dayansınlar" (ayetinde olduğu gibi).

Sûre - 95

TÎN SÛRESİ

Mekke'de nazil olmuştur; 8 âyettir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

وَالتّ۪ينِ وَالزَّيْتُونِۙ ﴿١﴾ وَطُورِ س۪ين۪ينَۙ ﴿٢﴾ وَهٰذَا الْبَلَدِ الْاَم۪ينِۙ ﴿٣﴾
لَقَدْ خَلَقْنَا الْاِنْسَانَ ف۪ٓي اَحْسَنِ تَقْو۪يمٍۘ ﴿٤﴾ ثُمَّ رَدَدْنَاهُ اَسْفَلَ
سَافِل۪ينَۙ ﴿٥﴾ اِلَّا الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فَلَهُمْ اَجْرٌ
غَيْرُ مَمْنُونٍۜ ﴿٦﴾ فَمَا يُكَذِّبُكَ بَعْدُ بِالدّ۪ينِۜ ﴿٧﴾ اَلَيْسَ اللّٰهُ
بِاَحْكَمِ الْحَاكِم۪ينَ ﴿٨﴾

Meali

1. Andolsun incire, zeytine,

2. Sina dağına.

3. Şu emin şehre andolsun ki.

4. Biz insanı en güzel bir biçimde yarattık.

5. Sonra onu aşağıların aşağısına çevirdik.

6. Ancak iman edip de salih amel *(ve hareket)*lerde bulunanlar başka. Çünkü onlar için *(bitmez)* kesilmez mükâfat vardır.

7. Böyle iken ceza günü konusunda seni kim yalanlayabilir?

8. Allah hâkimlerin hâkimi değil mi?

Tefsiri

1 – Andolsun incire, zeytine,

Bu ikisiyle yemin etmiştir. Çünkü bu ikisi yemiş veren ağaçlar arasında hayret verici olanlardır.

Rivayet edildiğine göre Rasulullah (sav)'e bir tabak incir hediye edildi. O da ondan yedi ve ashabına:

– *"Yiyiniz. Eğer bir meyve cennetten indirilmiştir deseydim, budur, derdim. Çünkü cennetin meyveleri çekirdeksizdir. Onu yeyiniz. Çünkü o, basuru keser ve nikris hastalığına fayda verir."* Yine şöyle buyurmuştur:

"Zeytin ne güzel misvaktır. O mübarek ağaçtandır. Ağızı temizler ve (dişlerdeki) *sarılığı giderir."* Yine şöyle buyurmuştur:

"O, benim misvağımdır ve benden önceki peygamberlerin misvağıdır." İbni Abbas (ra) dan şöyle nakledilmiştir.

"O (ayette yemin edilenler*), sizin bu inciriniz ve sizin bu zeytininizdir."* Denildi ki:

"O ikisi: Şam'da o ikisinin (incir ve zeytinin) *bittiği iki dağdır."*

2 – Sina dağına.

Dağ olan « الطُّورُ » kelimesi, bölge olan « سِينِينَ » kelimesine muzaf kılınmıştır. İrabın « و » ve « ى » ile caiz olmasında ve « ى »'nın sabit kılınıp « ن »'un irap harekeleriyle harekelenmesinin caiz olmasında « سِينُوِينَ » kelimesinin bir benzeri « يَبْرُونَ » kelimesidir.

3 – Şu emin şehre andolsun ki.

Mekke'yi kastediyor. « اَمِنَ الرَّجُلُ اَمَانَةً فَهُوَ اَمِينٌ » – *"Adam emin biri oldu."* kelimesindendir. Onun (şehrin) emin oluşu; onun, emin bir

kişinin, kendisine emanet edilen şeyi muhafaza edişi gibi ona giren kişiyi muhafaza etmesidir. Bu şeylerle yeminin manası; Bu mübarek bölgenin şerefini beyan etmek, Peygamberler ve evliyalar diyarı olan, bu bölgede beliren hayır ve bereketi açıklamaktır.

İncir ve zeytinin bittiği yerler İbrahim (as)'ın göçtüğü ve İsa (as)'ın doğup büyüdüğü yerlerdir. Tur, Musa (as)'a nida edilen yerdir. Mekke ise; âlemlere hidayet olan evin mekânı, Peygamberimiz (sav)'in doğduğu ve gönderildiği yerdir. Allah'ın salâtı onların tamamının üzerine olsun.

Ya da ilk ikisi, İsa (as)'a vahyin indiği yerle yemindir. Üçüncüsü Musa (as)'a vahyin indiği yerle, dördüncüsü de Muhammed (sav)'e vahyin indiği yerle yemindir. Yeminin cevabı: *"Biz insanı en güzel bir biçimde yarattık."* cümlesidir.

4 – Biz insanı en güzel bir biçimde yarattık.

"İnsanı –insan cinsini–, *en güzel bir biçimde* –şekli, sureti ve azalarının düzgünlüğü itibariyle en güzel bir biçimde– *yarattık."*

5 – Sonra onu aşağıların aşağısına çevirdik.

Yani; daha sonra bu güzel, sağlam, düzgün yaratılış nimetine şükretmediğinde işinin sonu, onu yaratılış ve terkip yönüyle aşağı olanların en aşağısına çevirmemizdir, demektir. Şunu kastediyor:

"Suret yönüyle çirkin olanların en çirkinine çevirdik ki onlar da cehennem halkıdır."

Ya da onu derekeler (cehennem tabakaları) ahalisinden daha aşağı ittik, kaktık, demektir. Ya da bu mükemmellikten ve güzellikten sonra onu suret ve şekil güzelliğinden nasibini almamışlardan daha sefil kıldık, demektir. Şöyle ki:

"Onun yaratılışını tersine çevirdik, ayağa dikildikten sonra beli büküldü. Siyahlıktan sonra saçı sakalı beyazladı, derisi büzüşüp buruştu, işitmesi ve görmesi zayıfladı. Hülasa her şeyi değişti. Artık yürümesi yavaşlamış, sesi zayıflamış, kuvveti azalmış ve zekâsı körelmiştir."

6 – Ancak iman edip de salih amel (ve hareket)**lerde bulunanlar başka. Çünkü onlar için** (bitmez) **kesilmez mükâfat vardır.**

İki ayrı lehçeyi kullanmak için burada « فَلَهُمْ اَجْرٌ غَيْرُ مَمْنُونٍ », « فَ » ile gelmiştir. İnşikak suresinde ise « فَ »'siz gelmiştir. İlk manaya göre (onların ruhaniliği cismaniliğine, yani; manevi insanlığı ve kemalleri, maddi hayvanlığa galebe etmiştir, manasına göre) istisna, istisna-i muttasıldır. İkinci manaya göre (ihtiyarlık devresi manasına göre) ise; istisna-i munkatıdır. Yani; *"Sakin yaşlanan ve kötürüm hale gelen salih kimseler hariç, onlar için taatlarına, yaşlılığa ve zayıflığa karşı sabretmelerine, zorluklara karşı göğüs germelerine ve ibadeti ifa etmelerine karşı kesintisiz bir mükâfat vardır."* demektir.

7 – Böyle iken ceza günü konusunda seni kim yalanlayabilir?

Hitap, iltifat yoluyla insanadır. Yani; *"Bu kesin beyandan ve açık delilden sonra hala cezayı yalanlamanın sebebi nedir?"* demektir. Mana; insanın nutfeden yaratılması, en güzel bir surette mükemmel bir insan kılınması ve kemale ulaşıncaya, ölçülü bir insan oluncaya kadar kemalat mertebelerinde tedricen yükseltilmesi, daha sonra da erzeli ömre ulaşıncaya kadar yaşatılıp ters yüz edilmesi, yaratıcının kudretini gösteren bundan daha açık bir delil göremezsin. İnsanı yaratmaya ve bunların tamamını yaratmaya kadir olan onu yeniden diriltmekten aciz olmaz. Öyleyse senin cezayı yalanlamanın sebebi nedir?

Ya da hitap, Rasulullah (sav)'edir. Yani; *"Bu delilden sonra artık kim sana* ("yalan söylüyorsun" diye) *yalan isnadında bulunabilir?"*

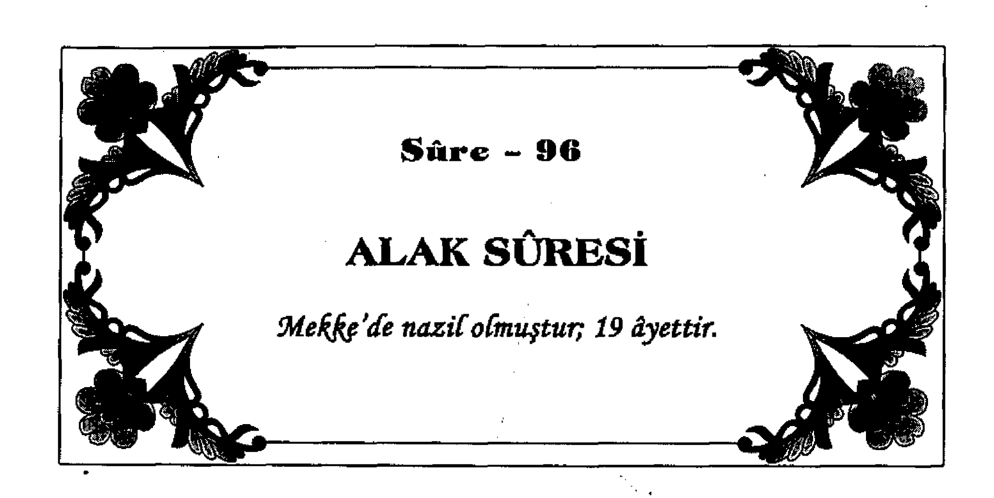
« مَا », « مَنْ » (kim) manasınadır.

8 – Allah hâkimlerin hâkimi değil mi?

Bu, kâfirler için bir tehdittir. O, onlar aleyhine layık oldukları şeyle hükmeder.

« حَاكِمِينَ » sözü hüküm ve kazadandır.

Allahu a'lem.

Sûre - 96

ALAK SÛRESİ

Mekke'de nazil olmuştur; 19 âyettir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

اِقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذ۪ى خَلَقَۚ ﴿١﴾ خَلَقَ الْاِنْسَانَ مِنْ عَلَقٍۚ ﴿٢﴾
اِقْرَأْ وَرَبُّكَ الْاَكْرَمُۙ ﴿٣﴾ اَلَّذ۪ى عَلَّمَ بِالْقَلَمِۙ ﴿٤﴾ عَلَّمَ الْاِنْسَانَ مَا
لَمْ يَعْلَمْؕ ﴿٥﴾ كَلَّٓا اِنَّ الْاِنْسَانَ لَيَطْغٰىۙ ﴿٦﴾ اَنْ رَاٰهُ اسْتَغْنٰىؕ ﴿٧﴾
اِنَّ اِلٰى رَبِّكَ الرُّجْعٰىؕ ﴿٨﴾ اَرَاَيْتَ الَّذ۪ى يَنْهٰىۙ ﴿٩﴾ عَبْدًا اِذَا
صَلّٰىؕ ﴿١١﴾ اَرَاَيْتَ اِنْ كَانَ عَلَى الْهُدٰىۙ ﴿١١﴾ اَوْ اَمَرَ بِالتَّقْوٰىؕ
﴿١٢﴾ اَرَاَيْتَ اِنْ كَذَّبَ وَتَوَلّٰىؕ ﴿١٣﴾ اَلَمْ يَعْلَمْ بِاَنَّ اللّٰهَ يَرٰىؕ ﴿١٤﴾
كَلَّا لَئِنْ لَمْ يَنْتَهِ لَنَسْفَعًا بِالنَّاصِيَةِۙ ﴿١٥﴾ نَاصِيَةٍ كَاذِبَةٍ خَاطِئَةٍۚ
﴿١٦﴾ فَلْيَدْعُ نَادِيَهُۙ ﴿١٧﴾ سَنَدْعُ الزَّبَانِيَةَۙ ﴿١٨﴾ كَلَّاؕ لَا تُطِعْهُ
وَاسْجُدْ وَاقْتَرِبْ ﴿١٩﴾ ۩ سجده ۩

Meali

1. Yaratan Rabbinin adıyla oku.

2. O, insanı alaktan *(embriyodan)* yarattı.

3. Oku. Rabbin nihayetsiz kerem sahibidir.

4. Ki O, kalemle *(yazı yazmayı)* öğretendir.

5. İnsana bilmediğini O öğretti.

6. *(Okumamaktan)* sakın! Çünkü insan muhakkak azar.

7. Kendisini müstağni *(ihtiyaç duymaz)* gördüğü için,

8. *(Ey insan!)* Şüphesiz ki dönüş*(ün)* ancak Rabbinedir.

9. – 10. Bir kulu, namaz kılarken meneden *(adamı)* gördün mü sen?

11. Gördün mü *(şu cür'eti)*? Ya o doğru yol üzerinde ise,

12. Yahut kötülüklerden korunmayı emrediyorsa?

13. Gördün mü ya, bu yalanlar ve yüz çeviriyorsa?

14. *(O adam)* Allah'ın *(her şeyi)* görüp durduğunu hiç de bilmemiş mi?

15. Hayır *(olmaz böyle şey)*. Eğer *(küfründen)* vazgeçmezse andolsun ki onu perçeminden tutup *(cehenneme)* sürükleriz.

16. *(Yani)* yalancı, günahkâr aln*(ının saç)*ından.

17. O vakit *(durmasın)* meclisini davet etsin!

18. Biz *(de)* zebanileri çağırırız.

19. *(Habibim!)* Hayır! Sakın ona boyun eğme. *(Allah'a)* secde et, yaklaş. (*)

Tefsiri

1 – Yaratan Rabbinin adıyla oku.

İbni Abbas ve Mücahid'den bunun inen ilk sure olduğu nakledilmiştir. Çoğunluğa göre ise inen ilk sure Fatiha suresi, bir sonra ki de Kalem suresidir.

« بِاسْمِ رَبِّكَ », hal üzere mahallen mansuptur. Yani; *"Rabbi'nin adıyla başlayarak oku"*, demektir. Sanki şöyle denilmiştir:

(*) Dikkat: Secde ayeti!

"Bismillah de sonra oku. O yaratandır."

« خَلَقَ » fiili için mef'ul zikretmedi. Bundan meydan gelen mana; yaratma, bu yaratmayı seçme ve O'ndan başka yaratıcının olmamasıdır. Ya da bunun takdiri her şeyi yarattı şeklindedir ki bu da her mahlûku kaplamaktadır. Çünkü bu mutlaktır. Ve bunun takdirinde de mahlûkatın bir kısmının diğer kısmına karşı bir üstünlüğü yoktur.

2 – O, insanı alaktan (embriyodan) **yarattı.**

"İnsanı yarattı" sözü, insanın şerefinden ve vahyin kendisine inişinden dolayı mahlûkat kapsamına giren şeylerin tamamı arasından özellikle seçilip zikredilişidir. Bununla *"insanı yaratan"* manasını kastedilmesi de mümkündür. Ancak onun yaratılışına dikkat çekmek için ve yaratılışının acayipliklerine delalet etsin diye yaratma fiili önce kapalı daha sonra açık bir şekilde zikredilmiştir.

« عَلَقٍ » kelimesini çoğul kıldı. « عَلَقَةٍ » demedi. Çünkü « الْإِنْسَانَ » kelimesi de çoğul manasınadır.

3 – Oku. Rabbin nihayetsiz kerem sahibidir.

Kerem sahiplerine karşı kereminin çokluğu hususunda kemal O'na aittir. Kullarına nimetleri ihsan etmektedir. Onlara karşı hilm ile muamele etmektedir. Dolayısıyla onların inkârları ve nimetlerine karşı nankörlükleri sebebiyle derhal cezalandırmamaktadır. Sanki ilmi faydaları ifade etmek suretiyle yapılan keremin ötesinde, hiçbir kerem yoktur manasına şöyle buyurmuştur:

4 – Ki O, kalemle (yazı yazmayı) **öğretendir.**

O, kalemle yazı yazmayı öğretendir.

5 – İnsana bilmediğini öğretti.

O'nun, kullarına bilmediklerini öğretmesi ve onları cehalet karanlıklarından ilim nuruna nakletmesi O'nun kereminin kemaline delalet etmektedir. Kendisinde büyük fayda olduğu için yazı ilminin faziletine dikkat çekti. İlimlerin tedvini, hükümlerin kayıt altına alınışı, öncekilerin haberlerinin ve Allah'ın (cc) indirdiği kitapların zaptı ancak yazıyla olmuştur. O olmasaydı din ve dünya işleri yolunda gitmezdi. Allah'ın (cc) hikmetinin önceliğine kalem ve yazının işinden başka bir delil olmasaydı bu bile yeterdi.

6 – (Okumamaktan) sakın! Çünkü insan muhakkak azar.

« كَلَّا » – *"sakın"* sözü, Allah'ın (cc), üzerindeki nimetini azgınlığıyla inkâr eden kişiyi mendir. Surenin (buradan) surenin sonuna kadar olan ayetler Ebu Cehil hakkında nazil olmuştur.

7 – Kendisini müstağni (ihtiyaç duymaz) **gördüğü için,**

"Kendisini..." nefsini. Ef'ali Kulub'de « رَأَيْتُنِي وَعَلِمْتُنِي » – *"Kendimi gördüm, kendimi bildim."* denir. Görmenin manası bilmektir. Eğer gözle görmek manasına olsaydı onun fiilinde iki zamir (fail ve mef'ul zamiri) bir araya gelmezdi.

« اسْتَغْنَى » – *"yeterli gördü"* kelimesi ikinci mef'uldur.

8 – (Ey insan!) **Şüphesiz ki dönüş(ün) ancak Rabbinedir.**

İnsanı, iltifat yoluyla azgınlığın akıbetine karşı tehdittir.

« الرُّجْعَى » dönüş manasına mastardır. Yani; *"Senin dönüşün Rabbi'nedir. Dönüşünde de O seni azgınlığına karşı cezalandıracaktır"*, demektir.

9– / 10– Bir kulu, namaz kılarken meneden (adamı) **gördün mü sen?**

Yani; Muhammed (sav)'i namazdan meneden Ebu Cehil'i gördün mü, demektir.

11 – Gördün mü (şu cür'eti)? **Ya o doğru yol üzerinde ise,**

Yani; Eğer bu men eden Allah'a (cc) ibadete dair menettiği şeyde doğru bir yol üzerindeyse, demektir.

12 – Yahut kötülüklerden korunmayı emrediyorsa?

Yani; itikad ettiği üzere putlara ibadet edilmemesine dair emrettiği şeyden iyiliği ve takvayı emredense.

13 – Gördün mü ya, bu yalanlar ve yüz çeviriyorsa?

Gördün mü? Bizim dediğimiz gibi bu meneden (kişi) hakkı yalanlıyor, ondan yüz çeviriyorsa.

14 – (O adam,) **Allah'ın** (her şeyi) **görüp durduğunu hiç de bilmemiş mi?**

O'nun hidayet ve sapıklık cihetiyle hallerine muttali olduğunu, dolayısıyla da onu durumuna göre cezalandıracağını bilmiyor mu? Bu bir tehdittir.

« الَّذِى يَنْهٰى » sözü şart cümlesiyle birlikte « اَرَاَيْتَ »'nin iki mef'uludur. Şartın cevabı hazfedilmiştir. Takdiri:

« إِنْ كَانَ عَلَى الْهُدٰى أَوْ أَمَرَ بِالتَّقْوٰى اَلَمْ يَعْلَمْ بِاَنَّ اللّٰهَ يَرٰى » – *"Ya o doğru yolda ise yahut takvayı emrettiyse o* (adam) *Allah'ın görüp durduğunu hiç bilmemiş mi?"* şeklindedir.

İkinci şartın cevabında zikredilişinin delaletinden dolayı hazfedilmiştir. Bu, senin « اِنْ اَكْرَمْتَكَ اَتُكْرِمُنِى » – *"Eğer sana ikram edersem, sen de bana ikram eder misin?"* sözünde olduğu gibidir.

İkinci « اَرَاَيْتَ » – *"gördün mü"* sözü mükerrerdir. Tekid içindir. Zait kılınmıştır.

15 – Hayır (olmaz böyle şey)! **Eğer** (küfründen) **vazgeçmezse andolsun ki onu perçeminden tutup** (cehenneme) **sürükleriz.**

"Hayır!" sözü, Ebu Cehil'i, Allah'a (cc) ibadetten menetmekten ve putlara ibadet etmeyi emretmekten sakındırmadır. Daha sonra Allahu Teâlâ şöyle buyurdu: Eğer içinde bulunduğu şeyden vazgeçmezse onu alnının saçından yakalarız ve cehenneme sürükleriz.

« السَّفْعُ »; bir şeyi tutup şiddetle çekmektir. Hz. Osman'ın (cc) mushafında yazılışı vakf hükmü üzere « ا »'ledir. Zikri geçen alın olduğu bilindiği için izafet yerine ahdi harici için olan « ال » ile yetinilmiştir.

16 – (Yani) **yalancı, günahkâr aln**(ının saç)**ından.**

« نَاصِيَةٍ », « النَّاصِيَةِ »'den bedeldir. Çünkü o, *"yalancı, günahkâr"* sözleriyle isnad-ı mecazı üzere yalanla ve günahla nitelendirilmiştir. Gerçekte o ikisi, o alnın sahibine aittir. Bunda *"yalancının, günahkârın perçemi"* sözünde olmayan bir güzellik bir açıklık vardır.

17 – O vakit (durmasın) **meclisini davet etsin!**

18 – Biz (de) **zebanileri çağırırız.**

Nadî; Halkın (konuşmak için) toplandıkları meclistir. Kastolunan meclis üyeleridir. Rivayete göre Peygamber (sav) namaz kılarken Ebu Cehil yanına gelmiş ve ona:

– *"Seni* (bundan) *menetmemiş miydim?"* demişti. Peygamber (sav) da ona karşı sert bir şekilde cevap vermişti. Bunun üzerine o:

– *"Bu vadinin, meclisi en kalabalık olanı olduğum halde beni tehdit mi ediyorsun?"* demiş, bunun üzerine bu ayet nazil olmuştu.

« الزَّبَانِيَةَ »; lugatte kolluk kuvvetleri demektir. Tekili: « زِبْنِيَّةٌ »'dür. Bir şeyi defetmek, menetmek manasına gelen « الزَّبْنُ » kelimesinden gelmektedir. Kastolunan; azap melekleridir. Peygamber (sav)'den şöyle nakledilmiştir:

"Eğer meclisini çağırsaydı, zebaniler onu açık açık yakalarlardı."

19 – (Habibim!) **Hayır! Sakın ona boyun eğme.** (Allah'a) **Secde et, yaklaş.**

« كَلَّا » (sakın) sözü, Ebu Cehil'i reddir.

"O'na boyun eğme." yani; onun isyanına karşı bulunduğun hal üzere sabit dur. Bu:

﴿ فَلَا تُطِعِ الْمُكَذِّبِينَ ﴾

"Yalanlayanlara itaat etme." [168] ayetinde olduğu gibidir.

"Secde et –secde etmeye –namazı kastediyor– devam et– *yaklaş."* secde ile Rabbi'ne yakınlaş. Zira kulun Rabbine en yakın olduğu zaman secde halindeki zamanıdır. Nitekim hadisi şerifte de böyle buyurulmuştur. Allahu a'lem.

❁ ❁ ❁

[168] Kalem, 8.

Sûre - 97

KADİR SÛRESİ

Mekke'de nazil olmuştur. Medine'de nazil olduğu da söylenmiştir. 5 âyettir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

إِنَّٓا اَنْزَلْنَاهُ ف۪ي لَيْلَةِ الْقَدْرِۚ ﴿١﴾ وَمَٓا اَدْرٰيكَ مَا لَيْلَةُ الْقَدْرِۜ ﴿٢﴾
لَيْلَةُ الْقَدْرِ خَيْرٌ مِنْ اَلْفِ شَهْرٍۜ ﴿٣﴾ تَنَزَّلُ الْمَلٰٓئِكَةُ وَالرُّوحُ
ف۪يهَا بِاِذْنِ رَبِّهِمْۚ مِنْ كُلِّ اَمْرٍۛ ﴿٤﴾ سَلَامٌۛ هِيَ حَتّٰى مَطْلَعِ
الْفَجْرِ ﴿٥﴾

Meali

1. Şüphesiz ki biz onu *(Kur'anı)* kadir gecesinde indirdik.

2. Kadir gecesinin *(o büyük fazl-u şerefini)* sana bildiren nedir?

3. Kadir gecesi bin aydan hayırlıdır.

4. Onda melekler ve Ruh, Rablerinin izniyle her bir iş için iner de iner.

5. O *(gece)* tanyeri ağarıncaya kadar bir selamettir.

Tefsiri

1 – Şüphesiz ki biz onu (Kur'anı) **kadir gecesinde indirdik.**

İndirilişini –başkasına değil– kendisin nispet etmek suretiyle Kur'an'a tazim etti. Kur'an isminin açıklamasına lüzum olmayacak şekilde zihinlerde bilindiği için ve ayrıca indirildiği vaktin kadrinin yüceltilmesi için açık isim ile değil de zamirle zikredilmiştir.

Rivayete göre o, levhi mahfuzdan en alt göğe kadir gecesinde toptan indirilmiştir. Daha sonra Cebrail (as) onu, Rasulullah (sav)'a yirmi üç yılda indirmiştir.

*"Leyletü'l-kadr"*in manası işlerin takdir ve kaza ediliş gecesi, demektir. *Kadr*; takdir manasınadır. Ya da diğer gecelere göre daha daha şerefli olduğu için bununla adlandırılmıştır. O da; Ramazan'ın yirmi yedinci gecesidir. Ebu Hanife (ra)'ın, Asım'dan, O'nun da Zer'den yaptığı rivayete göre, Ubey b. Ka'b (rhm) kadir gecesinin Ramazanın yirmi yedinci gecesi olduğuna yemin ederdi. Cumhur da bu görüştedir. Onun gizlenme sebebi onu arayan kişinin onu bulmak için birçok geceyi ihya etmesine teşviktir. Bu, salat-ı vusta'nın, ismi azam'ın, cuma günündeki icabet saatinin, taatlarda rızasının ve masiyyetlerde gazabının gizlenmesi gibidir. Nitekim hadisi şerifte:

"Kim onu idrak ederse « اَللّٰهُمَّ اِنَّكَ عَفُوٌّ تُحِبُّ الْعَفْوَ فَاعْفُ عَنِّى » – *'Allahım! Sen çok çok affedicisin. Affetmeyi seversin. Beni* (de) *affet' desin."* buyurmuştur.[169]

2 – Kadir gecesinin (o büyük fazl-u şerefini) **sana bildiren nedir?**

Yani; senin bilgin onun faziletinin vardığı noktaya ulaşmadı, demektir. Daha sonra şu sözüyle bunu açıkladı.

3 – Kadir gecesi bin aydan hayırlıdır.

İçinde kadir gecesinin olmadığı bin aydan daha hayırlıdır. Onun faziletinin bu noktaya yükselmesinin sebebi; meleklerin ve ruhun onda inmesi, hikmet içeren her işe onda hükmedilmesidir. Bu müddetin tahsisi hususunda şöyle zikredilmiştir.

---

[169] Kütüb-i Sitte.

Peygamber (sav), İsrail oğullarından bir adamın Allah (cc) yolunda bin ay silah kuşandığını zikretmişti de, inananlar buna hayran kalmışlar ve kendi amellerinin onlara yetişemeyeceğini vehmetmişlerdi. Bunun üzerine onlara, bu gazinin (gaza) müddetinden daha hayırlı bir gece verildi.

4 - Onda melekler ve Ruh, Rablerinin izniyle her bir iş için iner de iner.

Melekler en alt göğe ya da yeryüzüne inerler.

"Ruh.." Cebrail ya da meleklerden olan bir topluluktur. Ki onları (diğer) melekler ancak o gece görürler. Ya da rahmettir. Yani; "(onlar), *Allah'ın, gelecek yıla kadar bu yıl için hükmettiği her bir işi için inerler, demektir."*

« أَمْرٍ »'in sonunda vakfe vardır.

5 - O (gece) **tanyeri ağarıncaya kadar bir selamettir.**

O, ancak selamettir.

« سَلَامٌ هِيَ » müpteda ve haberdir. Yani; Allah (cc) onda ancak selimiyeti ve hayrı takdir etmiştir. Bela ve selamete onun gayrında hükmeder. Ya da mü'minlere verdikleri selamın çokluğundan dolayı o, ancak bir selamdır, demektir. Denildi ki:

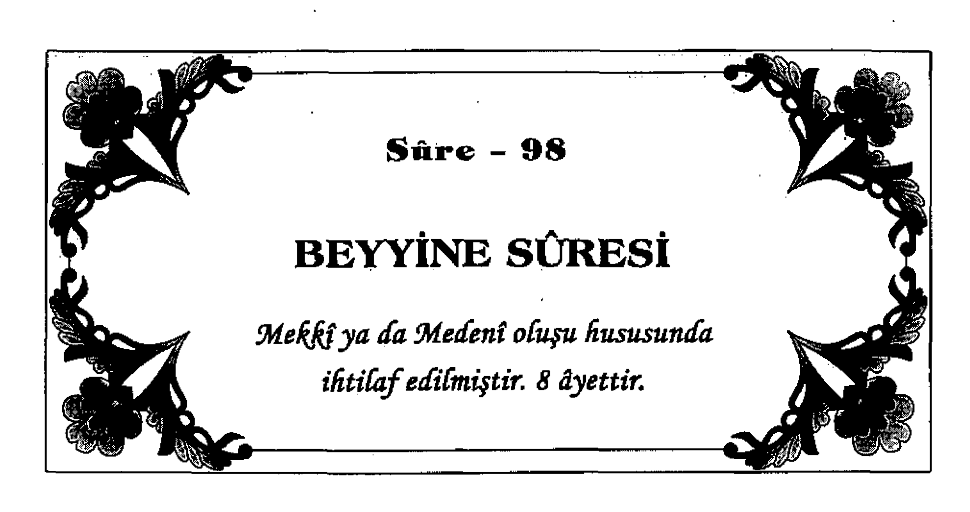
"Onlar, bu gecede karşılaştıkları kadın erkek inanan hiç kimse yok ki ona selam vermesinler."

"Tanyeri ağarıncaya kadar" fecrin doğuş vaktine kadar.

Ali ve Halef'e göre « مَطْلِعِ » şeklinde « لـ »'ın esresiyledir. İnkâr edenler ise selamdan mahrum kalmışlardır.

Allahu a'lem.

❁ ❁ ❁

Sûre - 98

BEYYİNE SÛRESİ

Mekkî ya da Medenî oluşu hususunda ihtilaf edilmiştir. 8 âyettir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

لَمْ يَكُنِ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ وَالْمُشْرِكِينَ مُنْفَكِّينَ
حَتّٰى تَأْتِيَهُمُ الْبَيِّنَةُ ﴿١﴾ رَسُولٌ مِنَ اللّٰهِ يَتْلُو صُحُفًا مُطَهَّرَةً
﴿٢﴾ فِيهَا كُتُبٌ قَيِّمَةٌ ﴿٣﴾ وَمَا تَفَرَّقَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ إِلَّا
مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَتْهُمُ الْبَيِّنَةُ ﴿٤﴾ وَمَا أُمِرُوا إِلَّا لِيَعْبُدُوا اللّٰهَ
مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا الصَّلٰوةَ وَيُؤْتُوا الزَّكٰوةَ
وَذٰلِكَ دِينُ الْقَيِّمَةِ ﴿٥﴾ إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ
وَالْمُشْرِكِينَ فِي نَارِ جَهَنَّمَ خَالِدِينَ فِيهَا أُولٰئِكَ هُمْ شَرُّ
الْبَرِيَّةِ ﴿٦﴾ إِنَّ الَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أُولٰئِكَ هُمْ خَيْرُ
الْبَرِيَّةِ ﴿٧﴾ جَزَاؤُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ جَنَّاتُ عَدْنٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا
الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ ذٰلِكَ
لِمَنْ خَشِيَ رَبَّهُ ﴿٨﴾

Meali

1. Kitap ehlinden ve müşriklerden *(hakkı)* tanımayanlar kendilerine apaçık delil gelinceye dek *(dinlerinden)* ayrılacak değillerdi *(mutlaka kendilerine açıklama gelecektir).*

2. *(Yani)* Allah tarafından gönderilen ve tertemiz sahifeler okuyan bir elçi.

3. O sahifelerde doğru, değerli kitaplar vardır.

4. Böyle iken kendilerine kitap verilmiş olanlar, ancak kendilerine delil geldikten sonra ayrılığa düştüler.

5. Hâlbuki onlar Allah, onun dininde ihlâs *(ve samimiyet)* erbabı ve muvahhidler olarak, ibadet etmelerinden, namazı dosdoğru kılmalarından, zekâtı vermelerinden başkasıyla emrolunmamışlardır. En doğru din de bu idi.

6. Kitaplılardan olsun, müşriklerden olsun *(bütün o)* küfredenler cehennem ateşindedirler. Onun içinde ebedi kalıcıdırlar. Yaratılanların en kötüsü de onların kendileridir.

7. İman edip de salih amellerde bulunanlar*(a gelince)* hiç şüphe yok ki bunlar da yaratılanların en hayırlısıdırlar.

8. Onların, Rableri nezdinde mükâfatı altlarından ırmaklar akan Adn cennetleridir. *(Hepsi de)* içlerinde ebedi, daimi kalıcıdırlar. Allah bunlardan razı olmuştur. Bunlar da ondan hoşnud olmuşlardır. İşte bu *(saadet)* Rabbin*(in azabın)*dan korkanlara mahsustur.

Tefsiri

1 – Kitap ehlinden ve müşriklerden (hakkı) **tanımayanlar kendilerine apaçık delil gelinceye dek** (dinlerinden) **ayrılacak değillerdi** (mutlaka kendilerine açıklama gelecekti).

"(Hakkı) *tanımayanlar*" Muhammed (sav)i. "*.. kitap ehli...*" Yani; Yahudi ve Hıristiyanlar

« أَهْل » kelimesi, taife, bölük demektir. Yani; ona ait insanlar demektir. Ehli İslam da, onu (İslam'ı) din edinen kişilerdir. "*.. müşriklerden...*" putperestlerden. "*.. ayrılacak değillerdi...*" küfürden ayrılacak

değillerdi. Küfürden sözü hazfedilmiştir. Çünkü « الَّذِينَ »'nın sılası buna delalet etmektedir.

"Kendilerine apaçık delil gelinceye dek" Beyyine, açık delil demektir. Kastolunan; Muhammed (sav)'dir. Şöyle diyor:

"Muhammed (sav) gönderilinceye kadar küfürlerini terk etmediler. O gönderilince de bir kısmı Müslüman oldu, bir kısmı da küfrü üzere kaldı."

2 – (Yani) Allah tarafından gönderilen ve tertemiz sahifeler okuyan bir elçi.

Yani; Muhammed (sav). Bu, « الْبَيِّنَةُ »'den bedeldir.

"Okuyan", onlara okuyan. *"sahifeler"*, kağıt yapraklar. *"tertemiz"*, batıldan arınmış.

3 – O sahifelerde doğru, değerli kitaplar vardır.

O sahifelerde hakkı ve adaleti içeren dosdoğru yazılı kitaplar vardır.

4 – Böyle iken kendilerine kitap verilmiş olanlar, ancak kendilerine delil geldikten sonra ayrılığa düştüler.

Dolayısıyla onlardan bir kısmı, haddi aştıklarından ve haset ettiklerinden dolayı, onun peygamberliğini inkâr etti, bir kısmı da iman etti. Önce ehli kitap ile müşrikleri birlikte zikretti. Daha sonra ehli kitabı tek olarak zikretti. Çünkü onlar, kitaplarında bulunduğu için onun hakkında bilgi sahibi idiler. Onlar, ondan ayrılmakla nitelendirilince kitapsız olanlar da bu niteliğe büründürülmüş oldular.

5 – Hâlbuki onlar Allah, onun dininde ihlâs (ve samimiyet) **erbabı ve muvahhidler olarak, ibadet etmelerinden, namazı dosdoğru kılmalarından, zekâtı vermelerinden başkasıyla emrolunmamışlardır. En doğru din de bu idi.**

"Emrolunmamışlardı" şunu kastediyor: Tevrat'ta ve İncil'de (bunlardan başkasıyla) emrolunmamışlardı.

"Muvahhidler olarak" Bütün peygamberlere iman edenler ve batıl dinlerden sapanlar olarak. *"Doğru din de bu idi."* Yani; sabit ve payidar kalacak olan milletin dini budur, demektir.

6 – Kitaplılardan olsun, müşriklerden olsun (bütün o) **küfredenler cehennem ateşindedirler. Onun içinde ebedi kalıcıdırlar. Yaratılanların en kötüsü de onların kendileridir.**

7 – İman edip de salih amellerde bulunanlar(a gelince) **hiç şüphe yok ki bunlar da yaratılanların en hayırlısıdırlar.**

Nafi'ye göre her iki « بَرِيَّة » kelimesi de « بَرِيئَة » şeklindedir. Diğerlerine göre ise hafifletilmiş şekli üzere « ـئـ »'sizdir. « النَّبِى » ve « الْبَرِيَّة » kelimeleri hafifletilmiş şekli üzere kullanımları devam eden ve asılları terk edilen kelimelerdendir.

8 – Onların, Rableri nezdinde mükâfatı altlarından ırmaklar akan Adn cennetleridir. (Hepsi de) **içlerinde ebedi, daimi kalıcıdırlar. Allah bunlardan razı olmuştur. Bunlar da ondan hoşnud olmuşlardır. İşte bu** (saadet) **Rabbin**(in azabın)**dan korkanlara mahsustur.**

« عَدْن » ikamet, demektir.

"Allah bunlardan razı olmuştur. –Amellerini kabul etmek suretiyle– *Bunlar da O'ndan hoşnud olmuşlardır.* –Sevabı cihetinden.– *İşte bu..."* Yani rıza « خَيْرُ الْبَرِيَّة » – *"yaratılanların en hayırlısıdırlar"* sözü, inanan insanların meleklerden üstün olduğuna delalet etmektedir. Çünkü *beriyye*; bütün mahlûkat demektir.

« بَرِيَّة » kelimesi « بَرَا اللّٰهُ الْخَلْقَ » – *"Allah* (cc) *mahlûkatı yarattı"* fiilinden türetilmiştir. Toprak manasına olan « الْبَرَى » kelimesinden türetildiğini söyleyenler de olmuştur. Eğer böyle olsaydı Zeccac'ın da dediği gibi « الْبَرِيئَة » şeklinde « ـئـ »'li okumazlardı. Allahu a'lem.

❁ ❁ ❁

Sûre - 99

ZİLZÂL SÛRESİ

Mekkî ya da Medenî oluşu hususunda ihtilaf edilmiştir. 8 âyettir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

إِذَا زُلْزِلَتِ الْاَرْضُ زِلْزَالَهَا ﴿١﴾ وَاَخْرَجَتِ الْاَرْضُ اَثْقَالَهَا ﴿٢﴾
وَقَالَ الْاِنْسَانُ مَا لَهَا ﴿٣﴾ يَوْمَئِذٍ تُحَدِّثُ اَخْبَارَهَا ﴿٤﴾
بِاَنَّ رَبَّكَ اَوْحٰى لَهَا ﴿٥﴾ يَوْمَئِذٍ يَصْدُرُ النَّاسُ اَشْتَاتًا لِيُرَوْا
اَعْمَالَهُمْ ﴿٦﴾ فَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُ ﴿٧﴾ وَمَنْ
يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُ ﴿٨﴾

Tefsiri

1 – Yer kendisine ait şiddetli bir sarsıntı ile sarsıldığı zaman,

Yani; ondan sonra bir daha hiçbir sarsıntının olmayacağı şiddetli sarsıntısı harekete geçirildiğinde, demektir.

« زَلْزَالَهَا » şeklinde « ز »'nin üstünüyle de okunmuştur. Esreli okunuş şekli mastardır. Üstün okunuş şekli ise isimdir.

2 – Yer (bütün) **ağırlıklarını** (dışarıya fırlatıp) **çıkardığı,**

"Ağırlıklarını" yani; definelerini ve ölülerini, demektir.

« أَثْقَالَ »: « ثِقْل » kelimesinin çoğuludur. O da; ev eşyası demektir. Onun içindeki defineler, ona ait eşyalar kılındı.

3 – İnsan "Buna ne oluyor?" dediği (zaman),

Bu şiddetli zelzele sarstığında ve içindekileri dışarı attığında (insan *"Buna ne oluyor"* der) Bu, yeryüzü sarstığında ve ölülerini diri bir şekilde dışarı attığında ikinci üfürüş anındadır. Bunu, bu korkulu iş kendilerini dehşete düşürdüğü için:

﴿ مَنْ بَعَثَنَا مِنْ مَرْقَدِنَا ﴾

"Vah bize, Bizi yattığımız yerden kim kaldırdı." [170] sözünü söyledikleri gibi söylerler. Denildi ki:

"Bu, kâfirin sözüdür. Çünkü o, dirilişe inanmıyordu. Mü'min ise:

﴿ هٰذَا مَا وَعَدَ الرَّحْمٰنُ وَصَدَقَ الْمُرْسَلُونَ ﴾

"Bu, Rahman'ın vadidir. Peygamberler doğru söylemiştir." [171] *der."*

4 – O gün (yer) **bütün haberlerini anlatacaktır.**

« يَوْمَئِذٍ », « اِذَا »'den bedeldir. Onu naspeden « تُحَدِّثُ » fiilidir. Yani; mutlaka haberlerini anlatacaktır, demektir. İki mef'ulden ilki hazfedilmiştir. Çünkü kastedilen; onun, haberleri anlatışının zikredilmesidir. Mahlûkatın zikredilmesi değil. Denildi ki:

"Onu Allah (cc) konuşturur ve o üzerinde işlenen hayır ve şer ne ise onu haber verir." Nitekim hadisi şerifte:

"Her bir kimse için üzerinde işlediğiyle şehadette bulunur." buyurulmuştur.

5 – Çünkü Rabbi kendisine (o vechile) **vahyetmiştir.**

Yani; Rabbinin ona vahyi sebebiyle o haberlerini anlatır. Yani; ona vahyetmesi ve ona anlatmayı emretmesi sebebiyle, demektir.

---

[170] Ya-Sin, 52.
[171] Ya-Sin, 52.

6 – O gün insanlar, amelleri(nin karşılığı) **kendilerine gösterilmek için dağınık guruplar halinde çıkacaklar.**

İnsanlar, çıkış yerleri kabirlerinden mevkife dönerler.

"Dağınık guruplar halinde" kimisi yüz akıyla emin bir şekilde, kimisi de yüz karasıyla korkular, dehşetler içerisinde. Ya da mevkiften guruplar halinde dönerler, bir kısmı cennet yolunu, bir kısmı da cehennem yolunu tutarlar.

"Amelleri" yani; amellerinin karşılığı, demektir.

7 – İşte kim zerre ağırlığınca bir hayır yapıyor (idiy)**se onu**(n sevabını) **görecektir.**

"Zerre" küçük karınca demektir. « خَيْراً » temyizdir.

"Onu görecektir" Yani; onun karşılığını görecektir, demektir.

8 – Kim de zerre ağırlığınca şer yapıyor (idiy)**se onu**(n cezasını) **görecektir.**

Denildi ki: *"Bu, kâfirler hakkındadır. İlki ise mü'minler hakkındadır."*

Rivayete göre bedevinin biri « خَيْراً يَرَهُ »'yu sonra, « شَرًّا يَرَهُ » 'yu önce okumuş. Ona:

"Sondakini öne öndekini sona aldın, niçin?" denilmiş de o şu beyti söylemiştir.

خُذَا بَطْنَ هَرْشَى أَوْ قَفَاهَا فَإِنَّهُ كِلاَ جَانِبَيْ هَرْشَى لَهُنَّ طَرِيقٌ

Ey** (Arkadaşlar!) **Bu yokuşun ister önünden

***ister arkasından gidin** (fark etmez)*

Çünkü bu yokuşun her iki tarafında da

onlar** (develer) **için yol vardır.

Rivayete göre Ferazdak'ın dedesi Peygamber (sav)'a gelmiş ve ondan kendisine Kur'an okumasını talep etmiş Peygamber (sav) da ona bu ayeti okumuş. Bunun üzerine o:

– *"Bu bana yeter, bu bana yeter."* demiştir.

Bu, en muhkem ayettir. Camia diye de adlandırılmıştır. Allahu a'lem.

Sûre - 100

ÂDİYÂT SÛRESİ

Mekkî ya da Medenî oluşu hususunda ihtilaf edilmiştir. 11 âyettir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَالْعَادِيَاتِ ضَبْحًا ﴿١﴾ فَالْمُورِيَاتِ قَدْحًا ﴿٢﴾ فَالْمُغِيرَاتِ
صُبْحًا ﴿٣﴾ فَاَثَرْنَ بِهِ نَقْعًا ﴿٤﴾ فَوَسَطْنَ بِهِ جَمْعًا ﴿٥﴾ اِنَّ
اْلاِنْسَانَ لِرَبِّهِ لَكَنُودٌ ﴿٦﴾ وَاِنَّهُ عَلٰى ذٰلِكَ لَشَهِيدٌ ﴿٧﴾ وَاِنَّهُ
لِحُبِّ الْخَيْرِ لَشَدِيدٌ ﴿٨﴾ اَفَلَا يَعْلَمُ اِذَا بُعْثِرَ مَا فِى الْقُبُورِ ﴿٩﴾
وَحُصِّلَ مَا فِى الصُّدُورِ ﴿١٠﴾ اِنَّ رَبَّهُمْ بِهِمْ يَوْمَئِذٍ لَخَبِيرٌ ﴿١١﴾

Tefsiri

1 – Andolsun o harıl harıl koşan (at)**lara.**

Koşan ve harıl harıl soluyan gazilerin atlarıyla yemin etti.

« الضَّبْحُ »: Atların koşu esnasındaki nefeslerinin sesidir. İbni Abbas (ra)'ın da bunu söylediği ve:

"Eh, eh" şeklinde çıkardığı sestir." Dediği nakledilmiştir.

« ضَبْحًا » kelimesinin mansup kılınışı « يَضْبَحْنَ ضَبْحًا » takdiri üzeredir. (Yani; kendi lafzından bir fiilin takdiri üzere mef'ulu mutlak olmasıdır.)

2 – O (tırnaklarıyla) **çakarak ateş çıkaranlara,**

Ateş böcekleri gibi ateş çıkaranlara. O da; onların (gazilerin atlarının) tırnaklarından (taşlara çarpmak suretiyle) çıkan kıvılcımdır.

« قَدْحًا »: *"Tırnaklarıyla taşlara hızla çarpmaktadırlar"*, demektir.

« اَلْقَدْحُ » *"hızla çarparak"* demektir.

« اَلْإِيرَاءُ »: *"Ateş çıkartmak"* demektir. Sen *"Çakmak çaktı, ateş çıkardı. Çakmak çaktı, ateş çıkarmadı."* dersin.

« قَدْحًا » kelimesi, « ضَبْحًا »'ın mansup olduğu şeyle mansup olmuştur.

3 – Sabahleyin baskın yapanlara,

Sabah vakti düşman üzerine akın edenlere.

4 – (Derken) **orada tozu dumana katanlara,**

Bu vakitte tozu dumana katanlara.

5 – Bununla bir topluluğun ta ortasına girenlere yemin olsun ki,

Bu vakitte düşman topluluklarından birine tam ortasından varanlara.

« وَسَطَهُ », « تَوَسَّطَهُ » – *"bir şeyi ortalamak, onun merkezinde olmak"* manasınadır. Denildi ki:

"« بِهِ »'deki zamir, akın yerine ya da « وَالْعَادِيَاتِ » – 'koşan atlara' sözünün de delalet ettiği üzere düşmana aittir."

« فَاَثَرْنَ », kendi yerine ismi failin getirildiği fiil üzerine atfedilmiştir. Çünkü mana; « وَاللَّاتِي عَدَوْنَ فَاَوْرَيْنَ فَاَغَرْنَ فَاَثَرْنَ » – *"koşanlara, ateş çıkaranlara, akın edenlere, tozkoparanlara"* şeklindedir.

Yeminin cevabı; *"Muhakkak ki insan Rabbine karşı çok nankördür."* cümlesidir.

6 – Muhakkak ki insan Rabbine karşı çok nankördür.

« لَكَنُودٌ », çok nankördür, demektir. Yani; O, hassaten Rabbinin nimetine karşı çok nankördür, demektir.

7 – Hiç şüphesiz buna, kendisi de hakkıyla şahittir.

Şüphesiz ki o insan kendi nankörlüğüne hakkıyla şahittir. Kendi nefsi aleyhine şehadet edecektir. Ya da tehdit yollu, şüphesiz ki Allah (cc) onun nankörlüğüne şahittir, demektir.

8 – Doğrusu o, malı çok sever.

Şüphesiz ki o mal sevgisinden dolayı cimridir, sıkıdır. Ya da o mal sevmek (onu kazanmak, eline geçirip toplamak) hususunda çok güçlüdür. Allah'a ibadeti sevmek (malın şükrünü eda etmek) hususunda ise zayıftır.

9 – O hala (hakikati görüp) **bilmeyecek mi, kabirlerin içindekiler** (eşilip) **çıkarıldığı zaman.**

O insan hala bilmeyecek mi? Kabirlerin içindeki ölüler diriltildiğinde...

« مَا », « مَنْ » manasınadır.

10 – Göğüslerde ne varsa onlar da derlenip toparlandığı (zaman)?

Gönüllerdeki hayır ve şer ayırd edilip açıklandığı zaman.

11 – O gün Rableri onlar(ın her halin)**den elbette tamamıyla haberdardır.**

Hakkıyla bilendir. Binaenaleyh onlara hayır ve şer işlerine göre karşılıklarını verecektir. O (cc), onların halini bütün zamanlarda bildiği halde.

« يَوْمَئِذٍ » – *"o gün"* kelimesini özellikle zikretti. Çünkü mükâfat ya da ceza o gün meydana gelecektir. Allahu a'lem.

❁ ❁ ❁

Sûre - 101

KARİA SÛRESİ

Mekke'de nazil olmuştur; 11 âyettir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

اَلْقَارِعَةُ ﴿١﴾ مَا الْقَارِعَةُ ﴿٢﴾ وَمَٓا اَدْرٰيكَ مَا الْقَارِعَةُ ﴿٣﴾
يَوْمَ يَكُونُ النَّاسُ كَالْفَرَاشِ الْمَبْثُوثِ ﴿٤﴾ وَتَكُونُ الْجِبَالُ
كَالْعِهْنِ الْمَنْفُوشِ ﴿٥﴾ فَاَمَّا مَنْ ثَقُلَتْ مَوَاز۪ينُهُ ﴿٦﴾ فَهُوَ
ف۪ي ع۪يشَةٍ رَاضِيَةٍ ﴿٧﴾ وَاَمَّا مَنْ خَفَّتْ مَوَاز۪ينُهُ ﴿٨﴾ فَاُمُّهُ
هَاوِيَةٌ ﴿٩﴾ وَمَٓا اَدْرٰيكَ مَا هِيَهْ ﴿١٠﴾ نَارٌ حَامِيَةٌ ﴿١١﴾

Tefsiri

1 – Kapısını çalacak olan felaket (kıyamet).

« اَلْقَارِعَةُ » müptedadır.

2 – Nedir o kapısını çalacak felaket (kıyamet)?

« مَا » ikinci müptedadır. « اَلْقَارِعَةُ » onun haberidir. Cümle birinci müptedanın haberidir. Onun hakkı « مَا هِيَ » – *"o nedir?"* şeklinde olmasıydı. Şanının yüceliğini ifade için tekrar edildi.

3 – O kapısını çalacak felaketin (kıyametin dehşet ve azametini): **Sana bildiren nedir?**

Yani; *"Onun ne olduğunu sana hangi şey bildirdi ve sen bunu nereden bildin?"* demektir.

4 – O gün insanlar yayılmış pervaneler gibi olacak.

« يَوْمَ » kelimesi « اَلْقَارِعَةُ »'nun delalet ettiği gizli bir fiille mansuptur. Yani; « تَقْرَعُ يَوْمَ » – *"o gün çarpar, çarpacak"* demektir. Onları çokluk, zayıflık, zillet ve pervaneler ateşe uçuştuğu gibi her yönden çağırıcısına doğru uçuşmak yönüyle pervanelere (küçük kelebeklere) benzetmiştir.

Pervane: (Ateşe çarptıktan sonra) yere serildiği ve yayıldığı için « فَرَاشٌ » diye adlandırılmıştır.

5 – Dağlar atılmış renkli yünler gibi olacak.

Dağları renkli yüne benzetmiştir. Çünkü onlar (dağlar) renk renktir. Nitekim ayeti kerimede:

﴿ وَمِنَ الْجِبَالِ جُدَدٌ بِيضٌ وَحُمْرٌ مُخْتَلِفٌ اَلْوَانُهَا ﴾

***"Dağlardan** (geçen)* ***beyaz, kırmızı, değişik renklerde ve simsiyah yollar** (yarattık.)"*[172] buyurulmuştur. Parçalar birbirinden ayrıldığı için de onu didilmiş (atılmış hallaç pamuğuna) benzetmiştir.

6 – (O gün) **kimin tartıları ağır gelirse,**

Hakka tabi olmak suretiyle kimin tartıları ağır gelirse...

[172] Fatır, 27.

« مَوَازِينُ », « مَوْزُونٌ » kelimesinin çoğuludur. O da; Allah (cc) katında ağırlığı, kadrıı kıymeti olan ameldir.

Ya da « مِيزَانٌ » (tartı) kelimesinin çoğuludur. Onun ağırlığı ise ağır basmasıdır.

7 – Artık o hoşnud (olacağı) **bir yaşayıştadır** (hayat içindedir).

"Razı olunan, hoşnud olunan bir yaşayış." Ya da hoşnud eden bir yaşayış, demektir.

8 – Amma kimin de tartıları hafif gelirse,

Batıla tabi olmaları sebebiyle.

9 – Artık onun anası "Haviye" (uçurum)**dur.**

Onun meskeni ve barınağı ateştir. Barınağa teşbih yoluyla ana denilmiştir. Çünkü ana çocuğun barınağı ve sığınağıdır.

10 – Onun mahiyetini sana bildiren nedir?

Zamir « هَاوِيَةٌ » kelimesine dönmektedir. « مَاهِيَهْ »'deki « هـ » suskunluk içindir. Bundan sonra « هَاوِيَةٌ » kelimesini açıkladı, şöyle buyurdu:

11 – (O) kızgın bir ateştir.

O, harareti son noktaya ulaşmış, kızgın bir ateştir. Allahu a'lem.

❁ ❁ ❁

Sûre - 102

TEKÂSÜR SÛRESİ

Mekke'de nazil olmuştur; 8 âyettir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

اَلْهٰيكُمُ التَّكَاثُرُۙ ﴿١﴾ حَتّٰى زُرْتُمُ الْمَقَابِرَۜ ﴿٢﴾ كَلَّا سَوْفَ
تَعْلَمُونَۙ ﴿٣﴾ ثُمَّ كَلَّا سَوْفَ تَعْلَمُونَۜ ﴿٤﴾ كَلَّا لَوْ تَعْلَمُونَ
عِلْمَ الْيَق۪ينِۜ ﴿٥﴾ لَتَرَوُنَّ الْجَح۪يمَۙ ﴿٦﴾ ثُمَّ لَتَرَوُنَّهَا عَيْنَ
الْيَق۪ينِۙ ﴿٧﴾ ثُمَّ لَتُسْـَٔلُنَّ يَوْمَئِذٍ عَنِ النَّع۪يمِ ﴿٨﴾

Tefsiri

1 – Çoklukla böbürleniş sizi oyaladı.

Çokluk hususunda yarışmak, mal ve evlat çokluğuyla övünmek sizi Allah'a taattan alıkoydu.

2 – Nihayet kabirleri ziyaret ettiniz.

Ölüm gelinceye kadar bu hal üzere devam ettiniz. Ya da kabirlere kadar gidip kabirlerdeki ölülerinizi saydınız, demektir.

3 – Hayır (olmaz bu!) **İleride** (Bu öğünmenizin kötü akıbetini) **bileceksiniz.**

"Hayır..." sözü reddir ve akıllı bir kişiye bütün düşüncesini dünyaya teksif etmesinin ve dinine önem vermemesinin yakışmayacağını tenbihtir. Ölüm esnasında, üzerinde bulunduğunuz şeyin kötü akıbetini bileceksiniz.

4 – Yine hayır, ileride bileceksiniz.

Kabirlerde.

5 – Hayır, Gerçeği kesin bir bilgi ile bilseydiniz (böyle yapmazdınız).

"Hayır" sözü uyarı ve korkutma kastıyla getirilmiştir, reddin tekrarıdır. « لَوْ »'in cevabı hazfedilmiştir. Yani; eğer önünüzdeki şeyleri, yakinen bildiğiniz şeyler gibi bilseydiniz, çokluk yarışı sizi oyalamazdı. Ya da vasfa sığmaz şeyleri yapardınız. Ancak sözler yoldan çıkmış cahillersiniz.

6 – Andolsun siz o alevlenmiş ateşi mutlaka göreceksiniz.

Bu, hazfedilmiş yeminin cevabıdır. Yemin tehdidin te'kidi içindir. Şam kıraati ve Ali'ye göre « لَتُرَوُنَّ الْجَحِيمَ » şeklinde « ت »'nin dammesiyledir.

7 – Yine andolsun onu gözle mutlaka göreceksiniz.

Tehdidi büyütmek ve korkuyu artırmak için onu (« لَتَرَوُنَّ »'yi) « ثُمَّ » – *"yine"* edatı ile atfederek tekrarladı. Ya da ilki kalp, ikincisi göz iledir. *"gözle"* yani; yakinen ta kendisi ve özü olan müşahede ile demektir.

8 – Sonra, (andolsun) **o gün elbette size nimet**(lerden) **sorguya çekileceksiniz.**

Sonra o gün, güven ve sıhhati nerede harcadığınızdan, (nerede kullandığınızdan) sorulacaksınız. Bu, Abdullah İbni Mes'ud (ra)'dan nakledilmiştir. Denildi ki:

"Kendisiyle lezzetlenmeye daldığınız için dinden ve onun (getirdiği) *mükellefiyetlerden sizi uzaklaştıran nimetlenmeden sorulacaksınız, demektir."* Hasan'ın şöyle dediği nakledilmiştir:

"Barındıran bir ev, örten bir elbise ve ayakta tutan bir parça ekmek dışında (her) *şeyden sorulacaksınız."*

Bu (Hz. Peygamberden) merfu olarak da rivayet edilmiştir.

Allahu a'lem.

❁ ❁ ❁

Sûre - 103

ASR SÛRESİ

Mekke'de nazil olmuştur; 3 âyettir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

وَالْعَصْرِۙ ﴿١﴾ اِنَّ الْاِنْسَانَ لَف۪ي خُسْرٍۙ ﴿٢﴾ اِلَّا الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا
وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَتَوَاصَوْا بِالْحَقِّ وَتَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ ﴿٣﴾

Tefsiri

1 – Andolsun asra ki,

Hafsa'nın (ra) mushafında Allahu Teâlâ'nın:

"Namazları ve orta namazı, ikindi namazını koruyan" şeklindeki ayetinin deliliyle, faziletinden dolayı ayrıca gündün sonunda insanların, ticaretlerine ve işlerine üşüşmeleri, geçimleriyle meşgûl olmaları sebebiyle eda edilmesi daha zor olduğundan dolayı ikinde namazına yemin etmiştir. Ya da onda kudret delilleri olduğundan dolayı kuşluk vaktine yemin ettiği gibi aşiy (öğleden, akşama kadar olan vakit) ile yemin etmiştir.

Ya da akışında çeşit çeşit acaiplikler olduğu için zaman ile yemin etmiştir. Yeminin cevabı *"muhakkak ki insan ziyandadır."* cümlesidir.

2 – Muhakkak ki insan ziyandadır.

Yani; insan cinsi ticaretlerinde ziyandadır, demektir.

3 – Ancak iman edenlerle salih amellerde bulunanlar, bir de birbirlerine hakkı tavsiye, sabrı tavsiye edenler böyle değil.

Onlar dünya mukabilinde ahireti satın almışlar ve bu sayede de kazanç(lar) elde etmişler, ebedi saadete mazhar olmuşlardır. Onlar, inkârı mümkün olmayan sabit emri tavsiye edenlerdir ki o (inkârı mümkün olmayan sabit emir) de; Allah'ın (cc) birlenmesi, ona itaat edilmesi, kitaplarına ve peygamberlerine tabi olunması gibi hayrın tamamıdır.

"Birbirlerine sabrı tavsiye edenler" Günah işlemekten kaçınmak hususunda, taat hususunda ve Allah'ın (cc), kullarını imtihan ettiği şeyler hususunda sabrı tavsiye edenler.

« وَتَوَاصَوْا » kelimesi her iki yerde de fiili mazidir, kendisinden önceki fiili maziye atfedilmiştir. Allahu a'lem.

❁ ❁ ❁

Sûre - 104

HÜMEZE SÛRESİ

Mekke'de nazil olmuştur; 9 âyettir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

وَيْلٌ لِكُلِّ هُمَزَةٍ لُمَزَةٍۙ ﴿١﴾ اَلَّذ۪ي جَمَعَ مَالًا وَعَدَّدَهُۙ ﴿٢﴾
يَحْسَبُ اَنَّ مَالَهُٓ اَخْلَدَهُۚ ﴿٣﴾ كَلَّا لَيُنْبَذَنَّ فِي الْحُطَمَةِۘ ﴿٤﴾
وَمَٓا اَدْرٰيكَ مَا الْحُطَمَةُۜ ﴿٥﴾ نَارُ اللّٰهِ الْمُوقَدَةُۙ ﴿٦﴾ اَلَّت۪ي تَطَّلِعُ
عَلَى الْاَفْـِٔدَةِۜ ﴿٧﴾ اِنَّهَا عَلَيْهِمْ مُؤْصَدَةٌۙ ﴿٨﴾ ف۪ي عَمَدٍ مُمَدَّدَةٍ ﴿٩﴾

Tefsiri

1 – Arkadan çekiştirmeyi, yüze karşı (el, kaş ve göz işaretleriyle) **eğlenmeyi ve ayıplamayı adet edinen her kişinin vay haline!**

« وَيْلٌ » kelimesi müptedadır. Haberi « لِكُلِّ هُمَزَةٍ »'dir.

Hümeze; insanları arkasından ayıplayan kişi demektir.

Lümeze ise; insanları yüzüne karşı ayıplayan kişidir.

« فُعَلَةٌ »'ün binası, bunun, onun adeti olduğuna delalet etmektedir. Denildi ki:

"Bu sure Ahnes b. Şurayk hakkında nazil olmuştur. Onun âdeti, gıybet etmek, sövüp saymak ve insanlara kusur isnad etmekti."

Bu surenin, Umeyye b. Halef hakkında nazil olduğu da Velid b. Muğire hakkında nazil olduğu da söylendi. Bu çirkin işe yeltenen herkesi kapsaması için sebebin özel tehdidin ise genel olması mümkündür.

2 – Ki o, malı yığıp onu tekrar tekrar sayandır.

« الَّذِى », « كُلِّ » kelimesinden bedeldir. Ya da zem üzere mansup kılınmıştır.

Şam kıraati, Hamza ve Ali'ye göre « جَمَعَ » kelimesinin mübalağası olarak « جَمَّعَ » şeklindedir ki bu « وَعَدَّدَهُ » sözüne de uygundur.

"Onu tekrar tekrar sayandır" Yani; onu zamanın musibetlerine karşı hazırlayıp yığandır.

3 – Malının, kendisini ebedi yaşatacağını sanır (o).

Malının, kendisini dünyada ebedi olarak bırakacağını, ölmeyeceğini sanır. Ya da o, Salih amel ile kinayedir. Sanki o (Salih amel) sahibini cennette ebedi kılacak olandır. Mala gelince o, hiçbir şeyi orada ebedi kılmaz.

4 – Hayır, andolsun ki o, "Hutame" ye atılacaktır.

"Hayır" sözü, onu, bu zannından mendir.

"Atılacak" yani o toplayan kişi atılacak,

"Hutameye" özelliği içine atılan her şeyi kırıp döken, yalayıp yutan ateşe.

5 – O Hutamenin ne olduğunu sana bildiren nedir?

(Bu ifade) hayret düşürme ve (onun dehşetini) büyültmedir.

6 – (O) Allah'ın tutuşturulmuş bir ateşidir.

« نَارُ اللّٰهِ » hazfedilmiş bir müptedanın haberidir. Yani; *"O, Allah'ın ateşidir"*, demektir. « الْمُوقَدَةُ » onun sıfatıdır.

7 – (Ki tırmanıp) **yüreklerin ta üstüne çıkacak** (kaplayacak)**tır o.**

Şunu kastediyor: O onların içine girer. Ta ki onların göğüslerine ulaşır ve gönüllerine işler.

« أَفْئِدَة », « فُؤَادٌ » kelimesinin çoğuludur, kalplerin içi, merkezi demektir. İnsan bedeninde fuâddan daha nazik ve kendisine dokunan en küçük eziyette bile elem duyan başka hiçbir şey yoktur. Hal böyleyken ya cehennem ateşi ona işlediğinde ve onu kapladığında durum nasıl olur? Denildi ki:

"« أَفْئِدَة » – *'gönüllerin merkezi' kelimesi özellikle zikredildi. Çünkü onlar inkâr ve bozuk inanç yerleridir. Ateşin onlara işlemesinin manası ise; onun onları sarması, kaplamasıdır."*

8 – **Bu** (ateşin kapıları da) **onların üzerine kapatılmıştır.**

"Bu... –yani ateş ya da Hutame.– *onların üzerine kapatılmıştır."* Üst üste örtülecektir.

Kufe kıraat imamları ve Hafs'a göre « عُمُد » şeklinde iki ötrelidir. Diğerlerine göre ise « عَمَد » şeklindedir. Bu ikisi, « إِهَاب » ve « أُهُب » (hayvan derisi, post) ve « حِمَار » ve « حُمُر » (eşek) kelimelerinde olduğu gibi « عِمَادٌ » kelimesinin çoğulu iki ayrı kelimedir.

9 – (kendileri) **Uzatılmış sütunlar içinde** (bağlı) **olarak.**

"Uzatılmış" yani; kapılar onlarla üzerine kapatılmıştır ve sağlamlığı güçlendirilmek üzere kapılar üzerine direkler uzatılır. Nitekim Hadisi şerifte şöyle buyurulmuştur:

"Mü'min akıllıdır, zekidir, teenni sahibidir, dikkatli düşünen, dikkatli davranandır, acele etmez, bilgilidir ve vera sahibidir. Münafık ise, gıybet eder, çekiştirir, yüze karşı kırıcıdır, çok yiyen, merhamet etmeyendir, gece odun toplayan kişi gibidir. (İyi kötü ne varsa görmeden toplar, farkında olmadan yılan gibi zararlı şeyleri de toplar) *nereden kazanıp nereye harcadığına dikkat etmez."*

Allahu a'lem.

Sûre - 105

FÎL SÛRESİ

Mekke'de nazil olmuştur; 5 âyettir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

أَلَمْ تَرَ كَيْفَ فَعَلَ رَبُّكَ بِأَصْحَابِ الْفِيلِ ﴿١﴾ أَلَمْ يَجْعَلْ
كَيْدَهُمْ فِي تَضْلِيلٍ ﴿٢﴾ وَأَرْسَلَ عَلَيْهِمْ طَيْرًا أَبَابِيلَ ﴿٣﴾ تَرْمِيهِمْ
بِحِجَارَةٍ مِنْ سِجِّيلٍ ﴿٤﴾ فَجَعَلَهُمْ كَعَصْفٍ مَأْكُولٍ ﴿٥﴾

Tefsiri

1 – (Habibim!) **Rabbinin fil sahiplerine nasıl** (muamele) **ettiğini görmedin mi?**

« كَيْفَ »'de istifham manası olduğu için « كَيْفَ », « أَلَمْ تَرَ » ile değil de « فَعَلَ » ile mahallen mansuptur. Cümle « تَرَ »'nın iki mef'ulu yerine geçmiştir.

« أَلَمْ تَرَ » – *"görmedin mi?"* sözünde hayrete sevketme vardır. Yani; Allah'ın (cc) ayetlerinden bu kadar büyüğüne şahit oldukları halde Arapların hala inkâr etmelerinin hayret verici bir şey olduğunu Allah (cc), Peygamberine ifade etmektedir. Mana şudur:

"Muhakkak ki sen Allah'ın, Habeşlilere yaptıklarının izlerini gördün ve o husustaki haberleri mütevatir olarak işittin. Dolayısıyla sen bunları görmüş gibi oldun."

".. Fil sahiplerine..." Rivayet olunduğuna göre Habeşistan kralı Eshame tarafından Yemen'e hükümdar tayin edilen Ebrehe b. Es Sabbah, San'a şehrinde Kulleys diye adlandırdığı bir kilise inşa etti Hacıları Mekke'den oraya yönlendirmek istiyordu. Kinane kabilesinden bir adam da bir gece oraya pisledi. İşte bu hadise onu kızdırdı. Denildi ki:

Bir gurup Arap ateş yakmıştı. Rüzgâr onu (ateşi) götürdü ve kiliseyi yaktı. Bunun üzerine Ebrehe Kâbe'yi yıkmaya yemin etti. Beraberlerinde Mahmûd adında bir fil olduğu halde Habeş ordusuyla yola çıktı. Fil, güçlü kuvvetli iri yapılıydı. Ondan başka on iki fil daha vardı. Mekke'ye bir mil uzaklıktaki Muğammes'e vardığında Abdulmuttalip onu karşıladı ve ona geri dönmesi için Tihame mallarının üçte birini teklif etti. Ancak Ebrehe bunu kabul etmekten imtina etti. Ordusunu hazırladı ve fili öne geçirdi. Onu Mescid-i Haram'a çevirdiklerinde o diz çöküyor, gitmiyor, Yemen tarafına çevirdiklerinde ise koşarak gidiyordu.

Allah (cc) onlar üzerine süsü sürü kuşlar gönderdi. Her kuşun gagasında ve ayaklarında mercimekten büyük nohuttan küçük taşlar bulunuyordu. Taşlar adamların başına düşüyor ve alt tarafından çıkıyordu. Her taş üzerinde üzerine düşeceği kişinin ismi vardı. Kaçtılar ve helak oldular.

Ebrehe göğsü yarılıp kalbi dışarı çıkıncaya kadar ölmedi. Onun veziri Ebu Yeksûm da süratle kaçmıştı. Üzerinde uçan bir kuş vardı. Sonunda Necaşi'ye ulaştı ve başlarından geçen hadiseyi ona anlattı. Hadiseyi anlatınca onun üzerine de taş düştü ve o, Necaşî'nin önünde ölü bir şekilde yıkıldı.

Rivayet edildiğine göre Ebrehe, Abdulmuttalib'e ait iki yüz deveyi gasp etmiş, Abdulmuttalip de develeri için ona gitmişti. Onun görünüşü Ebreheyi etkilemişti. Çünkü o, iri yarı, yakışıklı güleç yüzlü bir adamdı. Ona:

– *"Bu, Kureyşin efendisi ve Mekke develerinin de sahibidir. Ovalarda insanlara, dağ başlarında da vahşi hayvanlara yedirir."* denildi. Abdulmuttalip derdini anlatınca Ebrehe:

– *"Gözümden düştün. Ben, asırlardan beri senin ve atalarının mabede ve hepinizin şerefi olan Kâbe'yi yıkmaya geldim. Sen ise develerinin peşindesin."* dedi. Abdulmuttalip ona şu cevabı verdi:

"Ben develerin sahibiyim. Kâbe'nin de sahibi var. O onu koruyacaktır."

2 – O, bunların kötü planlarını boşa çıkarmadı mı?

Boşa çıkarıp iptal etmedi mi? Birinin tuzağı boşa çıktığında « ضَلَّلَ كَيْدَهُ » denir. İmru'l Kays'a *"kayıp sultan"* denilmiştir. Çünkü o, babasının saltanatını kaybetmiştir.

Yani; onlar evvela hacıların yönünü oraya çevirmek için Kulleys kilisesini inşa etmek suretiyle Kâbe'ye karşı tuzak kurdular. Bunun üzerine Allah (cc) oraya ateş düşürmek suretiyle onların tuzaklarını boşa çıkardı. İkinci olarak da Kâbe'nin yıkılmasını istemek suretiyle Kâbe'ye karşı tuzak kurdular. Bu sefer de Allah (cc), onlar üzerine kuşlar göndermek suretiyle onların tuzakların boşa çıkardı.

3 – O, bunların üzerine sürü sürü kuş(lar) **gönderdi.**

Ebabil; sürüler, demektir. Tekili « إِبَالَةٌ »'dür. Zeccac şöyle demiştir:

"Bir taraftan bir sürü diğer taraftan bir (başka) *sürü demektir."*

4 – Ki bunlar onlara pişkin tuğladan (yapılmış) **taş**(lar) **atıyorlardı.**

Allah (cc) ondan razı olsun Ebu Hanife « يَرْمِيهِمْ » şeklinde okumuştur. Yani; *"Allah (cc) ya da kuşlar onlara atıyorlardı."* demektir. Çünkü çoğul isim « الطَّيْرُ » müzekkerdir. Mana üzerine müennes olmaktadır.

Siccil: Farsça olan « سَنْكْ » (taş) ve « كِلْ » (çamur) kelimelerini birleştirmek suretiyle Arapçalaştırılmış bir kelimedir. Cumhurun görüşü bu yöndedir. Yani (pişirilmek suretiyle çamurdan taşlaşmış) tuğla v.s.dir.

5 – Derken (Allah) **onları yenik ekin yaprağı gibi yapıverdi.**

Kurdun yediği ekin gibi yaptı.

❁ ❁ ❁

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

لِإِيلَافِ قُرَيْشٍ ﴿١﴾ إِيلَافِهِمْ رِحْلَةَ الشِّتَاءِ وَالصَّيْفِ ﴿٢﴾
فَلْيَعْبُدُوا رَبَّ هٰذَا الْبَيْتِ ﴿٣﴾ الَّذِي أَطْعَمَهُمْ مِنْ جُوعٍ
وَآمَنَهُمْ مِنْ خَوْفٍ ﴿٤﴾

Tefsiri

1 – Kureyşi alıştırdığı için,

« لِإِيلَافِ قُرَيْشٍ », « فَلْيَعْبُدُوا » sözüne taalluk etmektedir. Onları iki yolculuğa alıştırdığı için ona ibadet etmelerini emretti. Sözde, şart manası olduğundan dolayı başına « فَ » gelmiştir. Yani; *"Allah'ın (cc), onlar üzerinde sayısız nice nimetleri vardır. Şayet diğer nimetler için ona ibadet etmiyorlarsa bari bu açık nimet için ona ibadet etsinler"*, demektir.

Ya da « لِإِيلَافِ قُرَيْشٍ » sözü kendisinden öncesine taalluk etmektedir. Yani; « فَجَعَلَهُمْ كَعَصْفٍ مَأْكُولٍ لِإِيلَافِ قُرَيْشٍ » demektir. Yani;

Bu itlaf bu alıştırma içindir, demektir. Bu, şiirde eksik kalan mananın sonradan telafi edilişi gibidir. O da; beytin manasının, kendisinden öncesine ancak kendisiyle doğru olacak şekilde taaluk etmesidir.

Bu iki sure (Fil ve Kureyş sureleri) Ubey b. Ka'b mushafında fasılasız tek bir suredir. O ikisi arasında besmele çekilmesinin terki Kisai'den nakledilmiştir. Mana; *"İnsanlar bunu konuşsunlar da onlara çok çok hürmet göstersinler.* (Şam'a ve Yemen'e olan) *yolculuklarında emin olsunlar ve kimse onlara karşı cür'et göstermesin diye Allah onlara kasteden Habeşlileri helak etmiştir."* Denildi ki:

Mana; *"Kış yaz yolculuklarında esenliğe kavuşturuldukları halde Kureyşin, bu beytin Rabbine kulluk etmemelerine taaccub edin, demektir."*

Şam kıraatine göre « لإِلَافِ قُرَيْشٍ » şeklindedir. Yani; Kureyş'in anlaşma yapmasından, muahede yapmasından dolayı, demektir. Denildi ki:

« أَلِفْتُهُ أَلْفًا وَإِلَافًا » – *"ona alıştım, onu sevdim"* denir.

Kureyş, Nadr b. Kinnane'nin oğludur. Onu « الْقِرْشُ » – *"köpek balığı"* kelimesinin ismi tasğiriyle adlandırdılar. Bu da; gemilere saldıran ve kendisine ancak ateşle karşı konulan büyük bir deniz hayvanıdır. Küçültülerek söylenmesi tazim içindir. Onu, gücünden kuvvetinden dolayı ona benzeterek bu adla adlandırdılar. Denildi ki:

"O, toplamak ve kazanmak manasına gelen « الْقَرْشُ » kelimesindendir. Çünkü onlar, ticaretleri ve diğer beldelere düzenledikleri seferler sayesinde kazanıyorlardı."

2 – Kış ve yaz kendilerini seyr-ü seferde esenliğe (ve garantiye) **kavuşturduğundan dolayı.**

Önce « الْإِيلَافُ » (ulaştırma) kelimesini mutlak olarak zikretti. Daha sonra ise, alıştırma işinin kıymetini göstermek ve ondaki nimetin büyüklüğünü hatırlatmak için iki yolculukla mukayyed olanı ondan bedel kıldı. « رِحْلَةَ » kelimesini mef'ulun bih olarak « إِيلَافِهِمْ » ile mansup kıldı.

Bununla kış ve yaz yolculuklarını kastetti. Dolayısıyla da karıştırılmasından emin olduğu için onu tekil getirdi.

Kureyşin iki yolculuğu vardı. Kışın Yemen'e, yazın Şam'a gidiyorlardı. Zahire taşıyorlar ve ticaret yapıyorlardı. Yolculuklarında emindiler. Çünkü onlar, Allah'ın (cc) haram kıldığı beldenin halkıydılar. Dolayısıyla onlara saldırılmazdı. Başkalarına saldırılırdı.

3 – Şu beytin (Kabenin) **Rabbine ibadet etsin onlar.**

4 – (O Rab ki) **onları açlıktan** (kurtarıp) **doyuran, kendilerine korkudan eminlik verendir O.**

« جُوعٍ » (açlık) ve « خَوْفٍ » (korku) kelimelerindeki nekralık, onların şiddetli oluşundandır. Yani; *"Bu iki yolculuk sayesinde onları, bu iki yolculuktan önce, içinde bulundukları şiddetli açlıktan kurtarıp doyurmuştur. Ve onları, büyük korkudan emin kılmıştır. Ki o da; Fil sahiplerinin korkusu ya da şehirlerinde ve yolculuklarında kaçırılıp götürülme korkusudur."* Denildi ki:

"Onlara bir afet isabet etmişti de onlar, leşleri ve yanmış kemikleri yemişlerdi. Ancak Allah (cc) onları cüzzam hastalığı korkusundan emin kılmış, onlara beldelerinde isabet etmemişti." Yine denildi ki:

"Bütün bunlar İbrahim (as) ın duası sayesinde oldu."

❁ ❁ ❁

Sûre - 107

MÂÛN SÛRESİ

Mekkî ya da Medenî oluşu hususunda ihtilaf edilmiştir. 7 âyettir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

أَرَاَيْتَ الَّذ۪ى يُكَذِّبُ بِالدّ۪ينِۜ ﴿١﴾ فَذٰلِكَ الَّذ۪ى يَدُعُّ الْيَت۪يمَۙ ﴿٢﴾
وَلَا يَحُضُّ عَلٰى طَعَامِ الْمِسْك۪ينِۜ ﴿٣﴾ فَوَيْلٌ لِلْمُصَلّ۪ينَۙ ﴿٤﴾
اَلَّذ۪ينَ هُمْ عَنْ صَلَاتِهِمْ سَاهُونَۙ ﴿٥﴾ اَلَّذ۪ينَ هُمْ يُرَٓاؤُنَۙ ﴿٦﴾
وَيَمْنَعُونَ الْمَاعُونَ ﴿٧﴾

Tefsiri

1 – Dini yalan sayanı gördün mü?

Yani; ahiret cezasının yalanlayanı tanıdın mı kim o?

2 – İşte o, yetimi iter, kakar.

Eğer onu tanıdıysan işte o ahiretin cezasını yalanlayan yetimi iten, kakandır. Yani; o, onu eza ve cefa ile şiddetle iter, kakar. Onu azarlar ve kabalıkla çirkin bir şekilde reddeder, kovar, demektir.

3 – Yoksulu doyurmaya teşvik etmeyen odur.

Ailesini yoksullara yemek yedirmeye teşvik etmez.

İyiliği menetmeyi ve eza vermeyi, (ahiret) cezasını yalanlamanın alameti kıldı. Yani; eğer o, ahiret cezasına iman etseydi ve tehdide yakînen inansaydı Allah'tan (cc) ve O'nun azabından korkar buna yönelmezdi. Buna yönelmesi de onun, ahiret cezasını yalanladığına delalet etmektedir. Daha sonra buna: *"Şu namaz kılan* (münafık)*ların vay haline!"* ayetini bitiştirdi.

4. – 5. İşte (bu vasıflarla beraber) **namaz kılan** (münafık)**ların vay haline ki onlar namazlarından gafildirler.**

Bununla münafıkları kastediyor. Onlar onu gizli olarak kılmazlar. Çünkü onlar, onun gerekliliğine inanmazlar. Ve onu riya için açıktan kılarlar. Denildi ki:

"Namazlarından gafil oldukları halde kendilerini sureten namaz kılanlar zümresine dâhil eden münafıkların vay haline, demektir." Onlar, onunla (namazla) Rablerine yakın olmayı ve bir farzı yerine getirmeyi kastetmezler. Bilakis onlar, ne yaptıklarını bilmez bir halde eğilip kalkarlar. İnsanlara, kendilerinin farzları eda ettiklerini gösterirler, ancak zekâtı ve içinde menfaat olan şeyleri menederler, vermezler.

Enes b. Malik ve Hasanü'l-Basrî'nin şöyle dedikleri nakledilmiştir:

« فِي صَلَاتِهِمْ » şeklinde buyurmayıp da « عَنْ صَلَاتِهِمْ » şeklinde buyuran Allah'a (cc) hamd olsun. Çünkü « عَنْ »'ın manası; Onların, namazlarını terk etmeleri ve ona gereği gibi iltifat etmemeleri, aldırmamalarıdır. –ki bu da münafıkların işidir.–

« فِي »'nin manası ise; onların, o namazda şeytanın vesvesesine maruz kalmaları ya da bir şey düşünmeleridir ki bundan da hiçbir Müslüman hali değildir. Değil bir başkası Rasulullah (sav)'a bile namazında unutkanlık vaki olurdu.

6. – 7. Onlar, riyakârların ta kendileridir. En ufak yardımı (zekâtı) **da engellerler.**

« اَلْمُرَاءَاةُ », « اَلْاِرَاءَةُ »'dendir. Mufaale babındandır. Çünkü *murai;* övsünler ve beğensinler diye insanlara ameliyle gösteriş yapar. Kişi, farzları açık açık yapmak suretiyle murai olmaz. Çünkü onun hakkı açıktan açığa olmasıdır. Nitekim Peygamber (sav):

"Allah'ın farzlarında gizlilik yoktur." buyurmuştur. Nafilelerde ise gizlilik evladır. Ancak kendisine uyulmasını kastederek açıktan açığa yaparsa bu da güzeldir.

« اَلْمَاعُونَ »; zekâttır. İbni Mes'ud (ra)'dan nakledildiğine göre maun; *"Balta, tencere, kova, çakmak taşından ateş çıkaran demir gibi ariyeten verilmesi adet olan şeylerdir."*

Aişe (ra) ya göre ise; *"su, ateş ve tuzdur"*. Allahu a'lem.

❁ ❁ ❁

Sûre - 108

KEVSER SÛRESİ

Mekke'de nazil olmuştur; 3 âyettir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

إِنَّا أَعْطَيْنَاكَ الْكَوْثَرَ ﴿١﴾ فَصَلِّ لِرَبِّكَ وَانْحَرْ ﴿٢﴾

إِنَّ شَانِئَكَ هُوَ الْأَبْتَرُ ﴿٣﴾

Tefsiri

1 – (Habibim!) **Biz sana Kevser'i verdik.**

« الْكَثْرَةُ » (çokluk) kelimesindendir. « فَوْعَلٌ » veznindedir. O da; pek çok şey, demektir. Denildi ki:

"O, cennette bir nehirdir. (Suyu) *baldan daha tatlı, sütten daha beyaz, kardan daha soğuk ve kaynaktan daha yumuşaktır. İki kenarı zeberced*(den)*dir. Bardakları gümüştendir."*

İbni Abbas (ra), onun, *'çok hayır'* olduğunu söylemiş, bunun üzerine ona:

– *"İnsanlar onun cennete bir nehir olduğunu söylüyorlar?"* denilmiş de O (ra):

– *"O da çok hayırdandır."* diye cevap vermiştir.

2 – O halde Rabbin için namaz kıl, kurban kes.

İhsanıyla seni aziz kılan, seni şereflendiren ve seni Allah'tan (cc) başkasına kulluk eden kavminden uzaklaştırmak için halkın ihsanından koruyan Rabbine kulluk et. Kurban kestiğinde de putperestlerin, putlara kurban kesmesine muhalif olarak O'nun rızası için ve O'nun adıyla kurban kes.

3 – Sana buğzeden (yok mu? İşte asıl) **zürriyetsiz olan şüphesiz odur.**

"Sana buğzeden..." yani; kendilerine muhalefet etmen sebebiyle kavminden sana buğzeden. *".. zürriyetsiz olan şüphesiz odur."* Her türlü hayırdan kesilmiş olan odur, Sen değilsin. Çünkü kıyamete kadar doğan her bir mü'min, Sen'in evladın ve Sen'in neslindir. Sen'in zikrin kıyamete dek bütün âlimler ve zikredenler diliyle mimberler üzerinde yüceltilmiştir. Onlar, Allah'ın (cc) zikriyle başlarlar senin zikrinle sena ederler. Senin için ahirette vasfa sığmaz şeyler vardır. Dolayısıyla senin gibi biri için *"ebter* (zürriyetsiz)*"* denmez. Asıl ebter olan, sana buğzeden ve dünya ve ahirette unutulandır. Denildi ki:

"Bu sure ona (Peygamber (sav)'e) *ebter diyen As b. Vail hakkında nazil olmuştur."*

Ebter; soyu olmayandır.

« اَلْاَبْتَرُ », « اِنَّ »'nin haberidir. « هُوَ » ise isim ve haberin arasını ayıran fasıldır.

❁ ❁ ❁

Sûre - 109

KÂFİRÛN SÛRESİ

Mekke'de nazil olmuştur; 6 âyettir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

قُلْ يَٓا اَيُّهَا الْكَافِرُونَۙ ﴿١﴾ لَٓا اَعْبُدُ مَا تَعْبُدُونَۙ ﴿٢﴾ وَلَٓا اَنْتُمْ
عَابِدُونَ مَٓا اَعْبُدُۚ ﴿٣﴾ وَلَٓا اَنَا۬ عَابِدٌ مَا عَبَدْتُمْۙ ﴿٤﴾ وَلَٓا اَنْتُمْ
عَابِدُونَ مَٓا اَعْبُدُۜ ﴿٥﴾ لَكُمْ د۪ينُكُمْ وَلِيَ د۪ينِ ﴿٦﴾

1 – (Habibim! Şöyle) **De ki: Ey kâfirler!**

Muhataplar, Allahu Teâlâ'nın, iman etmeyeceklerini bildiği belirli kâfirlerdir. Rivayet edildiğine göre Kureyş'ten bir güruh Rasulullah (sav)'e:

– *"Ey Muhammed: Gel sen bizim dinimize tabi ol, biz de seninkine tabi olalım. Bir yıl bizim tanrılarımıza tap, bir yıl da biz senin tanrına tapalım."* demişlerdi. Peygamber (sav) de buna karşı:

– *"Allah'a, O'ndan başkasını şirk koşmaktan Allah'a sığınırım."* demişti. Bunun üzerine ona:

– *"Sen bizim putlarımızdan birine dokun* (onu selamla) *bizde Sen'i tasdik eldim ve Sen'in tanrına tapalım."* demişler, bunun üzerine bu sure nazil olmuştur. Peygamber (sav) derhal Kureyş'ten insanların bulunduğu Mescid-i Harama gitmiş ve bu sureyi onlara okumuş, kâfirler de ümitlerini kesmişlerdir.

2 – Ben, sizin tapmakta olduklarınıza tapmam.

Yani; ben, bu halimle sizin taptıklarınıza tapıcı değilim.

3 – Benim (kendisine) **ibadet** (de devam) **edeceğime de siz kulluk ediciler değilsiniz.**

Siz de benim ibadet etmekte olduğuma –Allah'ı (cc) kastediyor– bu anda ibadet edici değilsiniz.

4 – Ben (zaten) **sizin taptıklarınıza** (hiçbir zaman) **tapmış değilim.**

Gelecekte de ben sizin taptıklarınıza tapmam.

5 – Siz de benim kulluk etmekte olduğuma (hiçbir vakit) **kulluk ediciler değilsiniz.**

Siz de gelecekte benim mabuduma tapıcı değilsiniz. « مَا » lafzıyla zikredilmiştir. Çünkü bununla kast olunan sıfattır. Yani; *"Ben batıla tapmam, siz de hakka tapmazsınız."*, demektir.

Ya da iki lafız her birine denk düşsün diye « مَا » lafzıyla zikredilmiştir. Çünkü birincide « مَنْ » lafzının kullanılması doğru değildir. İkinci de ise « الَّذِى » manasına « مَا »'nın kullanılması doğrudur.

6 – Sizin dininiz size, benim dinim bana.

Sizin ortak koşmanız size, benim birlemem banadır.

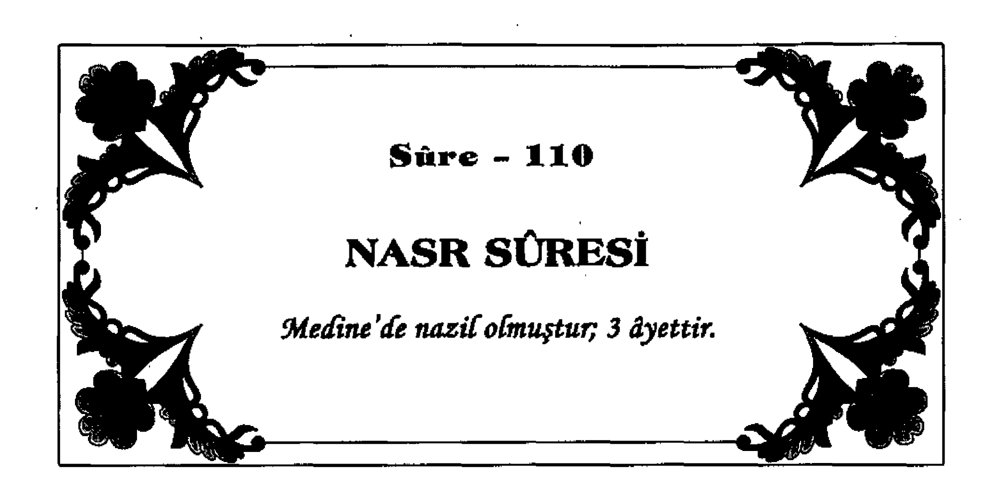
Nafî ve Hafs'a göre « وَلِيَ » şeklinde « ى »'nın üstünüyledir.

Rivayet edildiğine göre İbni Mes'ud (ra) mescide girdi. Rasulullah (sav) oturuyordu. (namaza başladı) Rasulullah (sav):

– *"Muhalefet et ey İbni Mes'ud!"* dedi. O da, *"Kul ya eyyühel kâfirune"*yi okudu. Sonra ikinci rekatte ona:

– *"Halis kıl."* dedi. O da, *"Kul huvealahu ehadı"*; okudu. Selam verince de şöyle buyurdu:

– *"Ey İbni Mes'ud! İste, icabet olunsun."* Allahu a'lem.

Sûre - 110

NASR SÛRESİ

Medine'de nazil olmuştur; 3 âyettir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

إِذَا جَٓاءَ نَصْرُ اللّٰهِ وَالْفَتْحُۙ ﴿١﴾ وَرَاَيْتَ النَّاسَ يَدْخُلُونَ ف۪ي د۪ينِ اللّٰهِ
اَفْوَاجًاۙ ﴿٢﴾ فَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ وَاسْتَغْفِرْهُۜ اِنَّهُ كَانَ تَوَّابًا ﴿٣﴾

Tefsiri

1 – Allah'ın yardımı ve fetih geldiğinde,

« اذا » gelecek için olduğu halde « سَبِّحْ » ile mansuptur. Vuku bulmadan önce bunun bildirilmesi peygamberlik alametlerindendir. Rivayete göre bu veda haccında Mina'da teşrik günlerinde nazil olmuştur.

Nasr; yardım ve düşmana karşı galip kılmak demektir.

Fetih; ülkelerin fethidir. Mana; Rasulullah (sav)'ın Araplara ya da Kureyş'e karşı zaferi ve Mekke'nin Fethi'dir.

Ya da Allah'ın (cc) mü'minlere yardımı ve şirk (sahiplerinin) beldelerini onların fethidir.

2 – Ve sen, insanların dalga dalga Allah'ın dinine girdiklerini gördüğün zaman,

« رَأَيْتَ » gördüğünde ya da (gözle) görüp tanıdığında manası üzere...

« يَدْخُلُونَ », « النَّاسَ »'den haldir. Ya da (kalple) bildiğinde manası üzere...

« يَدْخُلُونَ » ikinci mef'uldur. « أَفْوَاجًا », « يَدْخُلُونَ »'nin failinden haldir. « اذا »'nın cevabı « فَسَبِّحْ » – *"tesbih et"*dir. Yani:

"San'a düşmanlık yapanlara karşı sana Allah'ın yardımı, ülkelerin fethi geldiği ve yemen halkının İslam dinine –tek tek veya iki iki girerlerken daha sonra– kalabalık guruplar halinde girdiklerini gördüğünde Rabbi'ni hamd ile tesbih et."

3 – Rabbinin derhal hamd ile tesbih et. O'nun bağışlamasını iste şüphesiz ki O, tevbeleri çok çok kabul edendir.

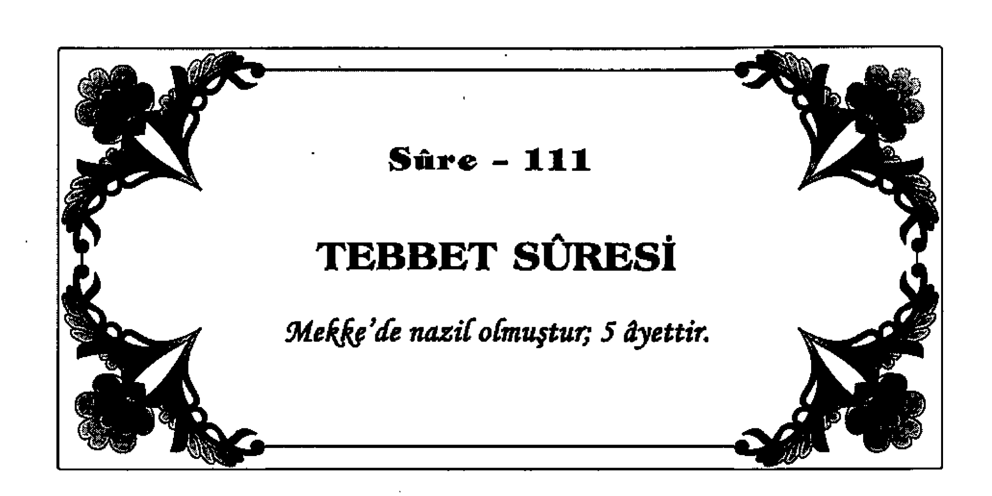
O'na hamd ederek *"sübhanallah"* de. Ya da onun için namaz kıl. Nefsi kırmak için O'na istiğfar et ya da istiğfara devam et.

"O, tevbeleri çok çok kabul edendir." O, tevbeleri kabul edendir. Şimdi de kabul edendir.

Tevvab; tevbeleri çok çok kabul eden, demektir. Kullar hakkında kullanıldığında ise çok çok tevbe eden, demektir. Rivayet edildiğine göre Ömer (ra) bu ayeti işittiğinde ağlamış ve:

"Kemal, zevalin delilidir." demiştir. Hakikaten Rasulullah (sav) bundan sonra ancak iki sene daha yaşamıştır. Allahu a'lem.

❁ ❁ ❁

Sûre - 111

TEBBET SÛRESİ

Mekke'de nazil olmuştur; 5 âyettir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

تَبَّتْ يَدَٓا اَب۪ي لَهَبٍ وَتَبَّۜ ﴿١﴾ مَٓا اَغْنٰى عَنْهُ مَالُهُ وَمَا
كَسَبَۜ ﴿٢﴾ سَيَصْلٰى نَاراً ذَاتَ لَهَبٍۚ ﴿٣﴾ وَامْرَاَتُهُۜ حَمَّالَةَ
الْحَطَبِۚ ﴿٤﴾ ف۪ي ج۪يدِهَا حَبْلٌ مِنْ مَسَدٍ ﴿٥﴾

Tefsiri

1 – Ebu Leheb'in iki eli kurusun, kurudu da.

« اَلتَّبَاتُ »; *"helak"* demektir. « اَشَابَّةٌ اَمْ تَابَّةٌ » sözü de bundandır. Yani; *"Genç olarak mı yoksa yaşlılıktan mı öldü?"*, demektir. Mana; *"Onun iki eli kurusun, helak olsun"*, demektir. Çünkü o, rivayete göre Rasulullah (sav)'e atmak için eline taş almıştır.

"Kurudu da." Onun tamamı (bütün vücudu) helak oldu. Ya da onun iki eli kurutuldu (helak edildi), demektir. Kastolunan:

﴿ ذٰلِكَ بِمَا قَدَّمَتْ يَدَاكَ ﴾

"İşte bu, senin ellerinin yapıp öne sürdüğü işler yüzündendir." [173] ayetinde olduğu gibi onun bütünüyle helakidir.

"Kurudu" şeklinde mazi olarak söylenmesinin manası; *"Bu vuku buldu, meydana geldi."*, demektir.

جَزَانِــي جَزَاهُ اللّٰهُ شَرَّ جَزَائِهِ جَزَاءَ الْكِلاَبِ الْعَاوِيَاتِ وَقَدْ فَعَلَ

Beni cezalandırdı. Allah da onu en kötü cezasıyla,

ürüyen (kuduz) köpeklerin cezasıyla cezalandırsın. Bunu yaptı da.

şiirinde olduğu gibi.

Abdullah İbni Mes'ud (ra)'ın « وَقَدْ تَبَّ » şeklindeki kıratı da buna delalet etmektedir. Rivayete göre:

﴿ وَاَنْذِرْ عَشِيرَتَكَ الْاَقْرَبِينَ ﴾

"En yakın akrabanı uyar." [174] ayeti nazil olunca Rasulullah (sav) Safa tepesine çıkıp:

– *"Yetişin"* diye nida etmişti. İnsanlar dört bir yandan onun başına toplanmışlar. Onlara:

– *"Ey Abdul Muttalib oğulları! Ey Fihr oğulları! Ne dersiniz ben size şu dağın arkasından bir takım atlar çıkacak diye haber versem beni tasdik eder misiniz?"* buyurdu.

– *"Evet"* dediler. Peygamber (sav):

– *"Öyleyse ben kıyamet öncesi sizin uyarıcınızım."* dedi. Bu esnada Ebu Leheb:

– *"Yuh sana. Bizi bunun için mi çağırdın?"* dedi. Bunun üzerine bu sure nazil oldu.

---

[173] Hacc, 10.
[174] Şuara, 214.

Künye ile zikretmek iltifat olduğu halde ismiyle değil de onunla tanındığı için onu künyesiyle zikretti. Ya da ismi çirkin olduğu için onu künyesiyle zikretti. Çünkü onun ismi Abdu'l Uzza idi. Yahut da onun gidişi alevli ateşe olduğu için onu bununla zikretti. Dolayısıyla onun hali künyesine uymuş oldu.

Mekke kıraatine göre « أَبِى لَهْبٍ » şeklindedir.

2 – Ona ne malı, ne kazandığı fayda vermedi.

« مَا » olumsuzluk içindir. « وَمَا كَسَبَ » merfudur. « مَا » ismi mevsul ya da mastariyyedir. Yani onun kazandığı ya da kazancı demektir. Yani; kendisine babasından miras kalan malı ya da kendi kazandığı malı, yahut da eski yeni bütün malı, ona fayda vermedi, demektir. İbni Abbas (ra)'dan:

"Kazandığı (مَا كَسَبَ) onun erkek çocuğudur." dediği nakledilmiştir. Rivayete göre Ebu Leheb:

"Eğer kardeşimin oğlunun söylediği hak ise ben ondan malımı ve evladımı fidye vermek suretiyle kurtulurum." diyordu.

3 – Alevli bir ateşe girecek o.

« سَيَصْلَى » girecek demektir. Bercemi, Ebubekir'den « سَيُصْلَى » (girdirilecek) şeklinde olduğunu nakletmiştir.

« س » tehdit içindir. Yani; *"Vakti gecikse de bu kesin olarak olacaktır"*, demektir.

"Alevli..." yakan.

4 – Karısı da (Hem) **odun hamalı olarak!**

"Karısı da..." O, Harb'in kızı Ümmü Cemil'dir. Ebu Süfyan'ın da kız kardeşidir. O, gece vakti diken demetini taşır. Rasulullah (sav)'ın güzergâhına saçardı. Denildi ki:

"O, koğuculuk eder, söz taşırdı da insanlar arasında düşmanlık ateşi tutuştururdu."

Asım « حَمَّالَةَ الْحَطَبِ »'yi hakaret üzere mansup okudu. Bu okuyuşu ben de sevmekteyim. Ümmü Cemil'e küfretmeyi, hakaret etmeyi seven kişi de güzel bir şekilde Rasulullah (sav)'e tevessül etmiştir.

« امْرَأَتُهُ » kelimesi üzerinde vakfe yapmak uygundur. Çünkü o (« امْرَأَتُهُ » kelimesi) « سَيَصْلَى »'daki zamir üzerine atfedilmiştir. Yani; *"O ve karısı* (alevli bir ateşe) *girecektir"*, demektir. Takdir: *"Odun hamalını kastediyorum"*, şeklindedir.

Asım'ın dışındakiler « حَمَّالَةُ الْحَطَبِ »'yi « وَامْرَأَتُهُ »'nün haberi olarak merfu okudular ya da *"o, odun hamalıdır"* takdiri üzere merfu okudular.

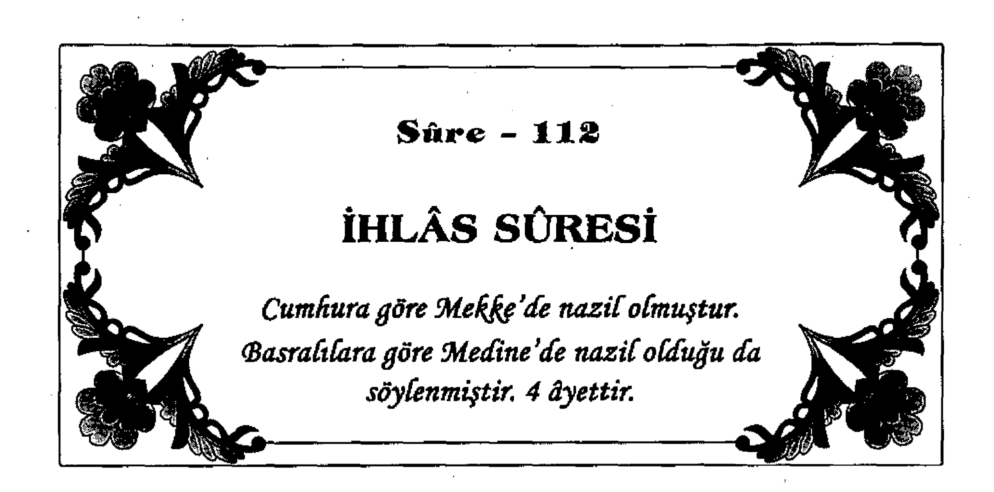
5 – (karısının) **Boynunda bükülmüş bir ip de olduğu halde.**

(Cümle halinde) haldir ya da ikinci bir haberdir.

Mesed; liften, deriden ya da başka bir şeyden olup, sağlam bükülüp örülmüş iptir. Mana; *"Boynunda sağlam bükülüp örülmüş iplerden biri olduğu halde"*, demektir. O, bu diken demetini taşımakta ve oduncuların yaptığı gibi onu, boynuna bağlamaktadır. Kendisi ve karısı umutsuz düşsün, üzülsün diye tahkir edilmiş ve oduncu kadınlardan birine benzetilmek suretiyle tasvir edilmiştir. Hâlbuki o ikisi izzet ve şeref evinde, makam servet ve zenginlik içindeydiler.

Allahu a'lem.

❁ ❁ ❁

Sûre - 112

İHLÂS SÛRESİ

Cumhura göre Mekke'de nazil olmuştur. Basralılara göre Medine'de nazil olduğu da söylenmiştir. 4 âyettir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

قُلْ هُوَ اللّٰهُ اَحَدٌۚ ﴿١﴾ اَللّٰهُ الصَّمَدُۚ ﴿٢﴾ لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْۙ ﴿٣﴾
وَلَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا اَحَدٌ ﴿٤﴾

Tefsiri

1 – De ki: O Allah tekdir.

« هُوَ » zamiri şa'ndır. « اَللّٰهُ اَحَدٌ » – *"Allah tektir"* sözü şa'ndır. Bu, senin « هُوَ زَيْدٌ مُنْطَلِقٌ » – "*O* (hakikat şudur ki:) *Zeyd ayrılmıştır.*" sözünde olduğu gibidir. Sanki şöyle denilmiştir:

"*Şan* (söylenecek söz, hakikat) *budur ki o Allah tekdir. O'nun ikincisi yoktur.*"

« هُوَ » mübteda olmak üzer mahallen merfudur. Haber ise cümledir. Ona dönen bir zamire muhtaç değildir. Çünkü o, senin « زَيْدٌ غُلَامُكَ فِيَّ » – *"Kölen Zeyd bendedir."* sözünde olduğu gibi, manada müptedadır.

« أَللّٰهُ أَحَدٌ » sözü de öyledir. O, anlatılmak istenen şa'ndır. « زَيْدٌ أَبُوهُ مُنْطَلِقٌ » – *"Zeydin babası ayrıldı, gitti."* sözü böyle değildir. Çünkü Zeyd ve cümle iki ayrı manaya delalet etmektedir. Dolayısıyla da ikisini birbirine bağlayacak şeye (zamire) ihtiyaç vardı. İbni Abbas (ra)'dan şöyle nakledilmiştir:

"Kureyş: 'Ey Muhammed! Bizi kendisine (kulluğa) *çağırdığın Rabbini bize vasfet."* demişti de bunun üzerine bu ayet nazil oldu.

Yani; *"Benden vasfını istediğiniz zat, o Allahu Teâlâ'dır"*, demektir. Buna göre « أَحَدٌ » hazfedilmiş bir müptedanın haberidir. Yani; « هُوَ أَحَدٌ » – *"O, tekdir"* demektir. O da *"bir"* manasınadır. Aslı « وَحَدٌ »'dur. « و » kenarda olduğu için « ا »'ye dönüştürülmüştür. Akıl yönüyle onun *"bir"* olduğuna delil şudur:

Tek ilah bütün âlemi idare etme ve onu yaratma hususunda yeterlidir ya da değildir. Eğer yeterli ise diğeri zayi olur, kendisine ihtiyaç duyulmaz. Bu ise noksanlıktır. Noksan olan da ilah olamaz. Eğer yeterli değilse o zaman da o noksandır. Çünkü akıl, mef'ulun (mahlûkatın) faile (yaratmaya) ihtiyacını gerektirmektedir. Tek fail kâfidir.

Birin dışındakilerin ise hiçbir üstünlükleri yoktur. Değilse bu sonsuz sayıda ilahların varlığına götürür ki bu da muhaldir.

İki ilahın varlığı ile ilgili söze gelince bu da muhaldir. Çünkü ikisinden biri yaptığı işlerden birini diğerinden saklamaya kadir olabilir ya da olamaz. Eğer kadir olursa o zaman kendisinden gizlenen (ilah) cahil olur ve eğer kadir olamazsa o zamanda o aciz olur. Şayet biz ma'dumu (olmayan şeyi) olması mümkün olan olarak farzetsek ve onlardan biri bile olamaz. Biri aciz olup diğeri kadir olsa, aciz olan ilah olamaz ikisi birlikte kadir olsalar o zaman da onu yardımlaşmak suretiyle var ettiler demektir. Bu şekilde de onlardan her biri diğerinin yardımına muhtaç olur. Dolayısıyla da onlardan her biri aciz olur. Eğer onlardan her biri onu tek başına var etmeye kadir olsa ve onu ikisinden biri var etse, bu ikincisi ya buna kadir olarak kalır ki bu muhaldir. Çünkü mevcudun var edilmesi muhaldir. Ya da kalmaz. O zaman da birincisi ikincisinin kudretini ortadan kaldırmış olur. Bu sebeple de o, aciz hale ve onun tasarrufu altında mağlup hale gelir. Dolayısıyla da ilah olamaz.

– *"Tek olan gücünün yettiğini var ettiğinde onun kudreti gider. Dolayısıyla da size gereken bu tek olanın kendi kendini aciz kıldığını kabul etmektir."* dersen deriz ki:

– *"Tek olan gücünün yettiği şeyi var ettiğinde kudretini uygulamıştır. Kudretini uygulayan da aciz değildir. Ortak ise kudretini uygulamamıştır. Bilakis onun kudreti diğerinin kudreti sebebiyle zail olmuştur. Bu da aciz demektir."*

2 – Allah, Samed'dir.

"Ona yöneldi, onu kastetti", manasında kullanılan « صَمَدَ إِلَيْهِ »'den mef'ul (maksud) manasına fildir. O, ihtiyaçlar hususunda kendisine teveccüh edilen efendidir. Mana; O (cc), kendisini tanıdığınız, kendisinin göklerin ve yerin yaratıcısı, sizin yaratıcınız olduğunu ikrar ettiniz Allah'tır (cc). O, tektir, ortağı yoktur. O, her mahlûkun doğrudan doğruya yöneldiği, muhtaç olduğu maksududur. O'ndan müstağni olamazlar. O ise onların hepsinden müstağni, ganidir, kimseye ihtiyacı yoktur.

3 – Doğurmamıştır, doğurulmamıştır.

"Doğurmamıştır." Çünkü o (hiçbir şeyle) hemcins değildir ki onun cinsinden ona bir eş olsun da onlardan çocuk doğsun.

﴿ أَنَّى يَكُونُ لَهُ وَلَدٌ وَلَمْ تَكُنْ لَهُ صَاحِبَةٌ ﴾

"Onun nasıl çocuğu olabilir ki? Kendisinin bir eşi yoktur." [175] Ayetiyle de bu manaya işaret edilmiştir.

"Doğurulmamıştır." Çünkü her doğan sonradan var olmuştur ve cisimdir. O ise kadimdir. Varlığının başlangıcı yoktur. Zira bunun arası olmadığı için eğer kadim olmasaydı hadis olacaktı ve eğer hadis olsaydı onu var eden birine ihtiyaç duyacaktı. Aynı şekilde (o da) bir ikinciye (o da) bir üçüncüye ihtiyaç duyacaktı. Dolayısıyla bu, işi teselsüle götürecekti ki bu da batıldır.

---

[175] En'am, 101.

Cisim de değildir. Çünkü O, bir araya gelmiş parçalar bütününün ismidir. O zaman da onun her bir parçası kemal sıfatlarla muttasıf olmaktan hali olmayacak. Dolayısıyla her bir parça ilah olacaktı ki bunu söylemek iki ilahın varlığını söylemek gibi fasittir. Ya da onlar (parçalar) kemal sıfatlarla muttasıf değildirler. Tam tersi onun zıddı olan sonradan olma sıfatlarla muttasıftırlar ki bu da muhaldir.

4 – Hiçbir şey O'nun dengi ve benzeri değildir.

O'na hiç kimse denk olmadı. Yani; O'nun benzeri olmadı. Rasulullah (sav)'den O'nu (Allah'ı (cc)) vasfetmelerini istediler de Allah Teâlâ ona sıfatlarını ihtiva eden şeyleri vahyetti.

« هُوَ اللّٰهُ » sözü, O'nun eşyanın yaratıcısı ve yoktan var edicisi olduğuna işarettir. Bunun muhtevasında O'nu, Kadir ve Âlim olarak vasfetmiştir. Çünkü yaratma son derece mükemmel, düzenli ve intizamlı olduğu için kudret ve ilmi gerektirmektedir. Bunda da onu diri olarak vasfetmiştir. Çünkü kudret ve ilimle muttasıf olanın diri olması gereklidir. Bunda da O'nu, işiten, gören, irade eden, konuşan ve sair kemal sıfatlara sahip olan olarak vasfetmiştir. Zira eğer bunlarla sıfatlanmış olmasaydı bunların zıddıyla –ki onlar da; noksan sıfatlardır– sıfatlanmış olacaktı. Bu da sonradan olma alametlerindendir. Dolayısıyla kadim olanın bunlarla muttasıf olması mümkün değildir.

« اَحَدٌ » – *"tektir"* sözü, teklikle nitelendirme ve ortağı nefyetmedir. Yine (bu söz), O'nu yok olanları var etmek suretiyle yegâne olmakla ve gizlilikleri bilmek suretiyle de tek olmakla nitelendirmesidir.

« اَلصَّمَدُ » sözü, her şeyi, O'na muhtaç olmakla nitelendirmedir. Her şey O'na muhtaç olduğunda da O, demek ki ganidir. Hiç kimseye muhtaç olamaz. Herkes O'na muhtaç olur.

« لَمْ يَلِدْ » – *"doğurmadı"* sözü, benzerliği ve hemcinsliği nefiydir.

« وَلَمْ يُولَدْ » – *"doğurulmamıştır"* sözü, sonradan olmayı nefiy ve ezelilikle ve ilklikle nitelendirmedir.

« وَلَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا اَحَدٌ » sözü ise herhangi bir şeyin O'na benzediğini nefiydir. Kim denkliğin –ki o benzerliktir– nefyinin geçmişte oldu-

ğuna, şu anda nefyettiğine delalet etmediğine inanırsa –ki şu anda kâfirlerde bunu iddia ediyorlar– günah içerisinde sapıtmış gitmiş demektir. Çünkü bu geçmişte olmadıysa zarureten şimdi de olmaz. Çünkü sonradan var olan, kadim olana denk olamaz.

Kâfirlerin sözünün hülasası, şirk koşmaya, benzemeye ve kemal sıfatlardan arî kılmaya yöneliktir. Bu sûre de –açıkladığımız gibi– bunların tümünü reddetmektedir.

Sibeveyh, zarfı müstakar, yani; haber olduğunda zarfın öne geçmesini hoş karşılamaktadır. Çünkü o, kendisine muhtaç olunan olunca ilk iş olarak onun haber olduğu fazlalık olmadığı bilinsin diye öne geçirildi. Onun geri bırakılması fazlalık olduğu zamandır. Çünkü geri bırakılma fazlalık olanların hakkıdır. Fasih sözde öne geçirilmiştir. Çünkü bu söz –yaratıcının zatını noksan sıfatlardan tenzih ederim sözü– denkliği nefy için söylenmiştir. Bu, mananın ortaya çıktığı nokta ve onun merkezi bir zarftır. Onun için bu zarf öne alınması en önemli olandır.

Ebu Amr « أَحَدٌ » üzerinde durulmasının güzel görüyor, geçilmesini hoş karşılamıyordu. Abdu'l-Varis şöyle demiştir:

"Kurralara bunun üzerinde (oldukları halde) *yetiştik."* Geçildiğinde tenvinlenir ve esre kılınır. Ya da:

﴿ عُزَيْرٌ ابْنُ اللّٰهِ ﴾ [176] ayetinin okunuşunda olduğu gibi tenvin hazfedilir.

Hamza ve Halef'e göre « كُفُؤًا » şeklindedir. Hafs'a göre « كُفْوًا » şeklindedir. Diğerlerine göre ise « كُفُؤًا » şeklindedir. Hadisi şerifte:

"Kim ihlâs suresini okursa muhakkak ki o, Kur'an'ın üçte birini okumuştur." [177] buyrulmuştur. Çünkü Kur'an, Allah'ın (cc) birliğini, sıfatlarının zikrini, emir ve nehiyleri, kıssaları ve öğütleri kapsamaktadır. Bu sure ise tevhid ve sıfatlar için hasredilmiştir. Dolayısıyla Kur'an'ın üçte birini ihtiva etmektedir. Bunda tevhid ilminin şerefine delil vardır. Niçin böyle

---

[176] Tevbe, 30.
[177] Tirmizî, *Fedâilü'l-Kur'an*, 11/2896; Nesai, *İftitah*, 69.

olmasın ki ilim, öğrenilen şeyin şerefiyle şereflenir, düşüklüğüyle alçalır. Bu ilmin öğrettiği ise Allah (cc), onun sıfatları ve onun üzerine caiz olanlar ve olmayanlardır. Onun makamının şerefine ve mahallinin yüceliğine dair zannın nedir?

Allah'ım! Bizi, seni bilenler, senin için çalışanlar, senin vereceğin sevabı umanlar, azabından korkanlar ve sana kavuşmak suretiyle ikram olunanlar zümresi ile birlikte haşret.

Rasulullah (sav) ihlâs suresini okuyan bir adamı işitti de ona

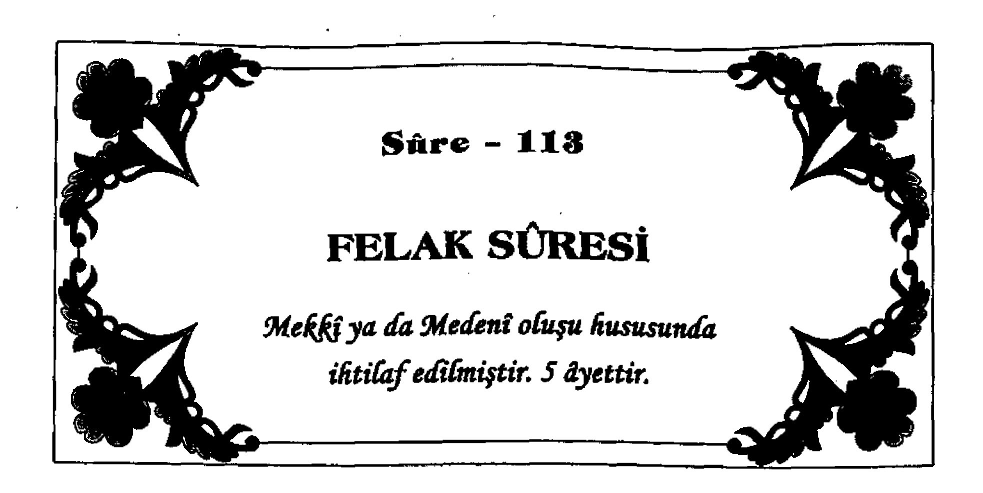
– *"Vacip oldu"* buyurdu.

– *"Ya Rasulellah! Ne vacip oldu?"* denildi. Şöyle buyurdu:

– *"Ona cennet vacip oldu."*[178]

❁ ❁ ❁

[178] *Muvatta*, 6/18, Tirmizî, *Fedâilü'l-Kur'an*, 11/2897; Nesai, *İftitah*, 69;

Sûre - 113

FELAK SÛRESİ

Mekkî ya da Medenî oluşu hususunda ihtilaf edilmiştir. 5 âyettir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ ﴿١﴾ مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ ﴿٢﴾ وَمِنْ شَرِّ غَاسِقٍ
إِذَا وَقَبَ ﴿٣﴾ وَمِنْ شَرِّ النَّفَّاثَاتِ فِي الْعُقَدِ ﴿٤﴾ وَمِنْ شَرِّ
حَاسِدٍ إِذَا حَسَدَ ﴿٥﴾

Tefsiri

1 – De ki: Sabahın Rabbine sığınırım.

Felak; sabah ya da halk ya da cehennemde bir vadi ya da orada bir kuyudur.

2 – Yarattığı şeylerin şerrinden,

Yani; ateşten ya da şeytandan

« مَا » ismi mevsuldur. Geri dönen zamir hazfedilmiştir. Ya da « مَا » mastariyyedir. « اَلْخَلْقُ » dâ yaratılanlar manasına gelir.

Ebu Hanife (ra) tenvinle « مِنْ شَرٍّ » şeklinde okumuştur. Buna göre « مَا » fiille birlikte mastar teviliyle mahallen mecrurdur. « شَرٍّ »'den bedeldir. Yani; *"yarattığının şerrinden"*, yani; *'şerrin yaratılışından'*, demektir.

Ya da « مَا » zaittir.

3 – Karanlığı çöküp bastığı zaman gecenin şerrinden,

« الْغَاسِقِ »: karanlığı şiddetli gecedir. Onun vukûbu; karanlığın her şeye girişi demektir. Aişe (ra)'dan şöyle nakledilmiştir:

"Rasulullah (sav) elimi tuttu ve aya işaret etti. Şöyle buyurdu:

– 'Bunun şerrinden Allah'a sığın. Çünkü bu, o « غَاسِقٍ اِذَا وَقَبَ » *(karanlığı bastığı zaman gece)dir.'"*

Onun vukubu ayın tutulması ve kararmasıdır.

4 – Düğümlere üfüren(nefes)lerin şerrinden,

« النَّفَّاثَاتِ »; kadınlar ya da nefesle ya da iplere düğümler atan onlar üzerine üfüren ve sihir yapan büyücü topluluklar, demektir.

« النَّفَاثُ »; tükürüklü olarak üfürmektir. Bu, mutezilenin, sihirin gerçekleşmesinin ve eserinin meydana gelmesinin inkârı hususundaki sözünün batıl olduğuna delildir.

5 – Ve haset edenin, haset(ini belli) ettiği zaman, şerrinden,

Yani; hasedi ortaya çıktığında ve onun gereğince amel eylediğinde, demektir. Çünkü o ortaya çıkmadığında ondan hased ettiği kişiye dönen bir zarar olmaz. Bilakis başkasının sevinci sebebiyle kederlendiği için kendi kendine zarar verir.

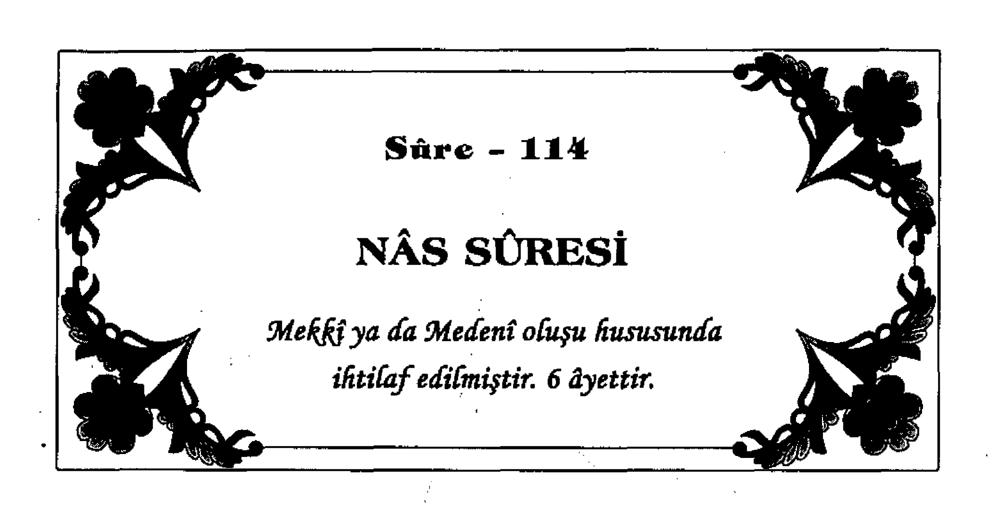
Hased; başkasının mazhar olduğu hayra üzülmektir. Yarattığı şeylerin şerrinden Allah'a sığındıktan sonra bu şeylerin de şerrinden Allah'a (cc) sığınmak bunların şerrinin çok kötü olduğuna işarettir. Onların en şerlisi olduğu bilinsin diye hased ile bitirdi. O, Allah'a (cc), gökte iblis

tarafından yeryüzünde de kabil tarafından kendisiyle isyan edilen ilk günahtır.

Kendisinden Allah'a (cc) sığınılması gerekenlerin bir kısmını marife bir kısmını nekra getirdi. Çünkü düğümlere her üfleyenler şerli kimselerdir. Bu sebeple « النَّفَّاثَات » kelimesi marife kılınmıştır. « غَاسِقٍ » (gece) kelimesi ise nekra kılınmıştır. Çünkü her gecede kötülük olmaz.

Bir kısmında olur, bir kısmında olmaz. Aynı şekilde her hasetçi de zarar vermez. Hayır işlerinde haset (gıpta) gibi nice hasletler var ki onlar övülen şeylerdir. Allahu a'lem.

❁ ❁ ❁

Sûre - 114

NÂS SÛRESİ

Mekkî ya da Medenî oluşu hususunda ihtilaf edilmiştir. 6 âyettir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ ﴿١﴾ مَلِكِ النَّاسِ ﴿٢﴾ إِلٰهِ النَّاسِ
﴿٣﴾ مِنْ شَرِّ الْوَسْوَاسِ الْخَنَّاسِ ﴿٤﴾ اَلَّذِى يُوَسْوِسُ فِى
صُدُورِ النَّاسِ ﴿٥﴾ مِنَ الْجِنَّةِ وَ النَّاسِ ﴿٦﴾

Tefsiri

1 – De ki: Sığınırım insanların Rabbine,

Yani; Onların terbiye edicisi ve onların ıslah edicisine,

2 – İnsanların (yegâne) **malikine,**

Onların malikine ve onların işlerini düzenleyene,

3 – İnsanların mabuduna,

Onların mabuduna.

Muzafun ileyhi bir defa ifade etmekle yetinmedi. Çünkü « مَلِكِ النَّاسِ إِلَهِ النَّاسِ » sözü « رَبِّ النَّاسِ »'nin atfı beyanıdır. Çünkü ondan başkası içinde « رَبِّ النَّاسِ » – *"insanların terbiyecisi"* ve « مَلِكُ النَّاسِ » – *"insanların maliki"* denir.

Ama « إِلَهُ النَّاسِ » – *"insanların mabudu"* sözü ise ancak O'na (cc) mahsustur. O'nda (cc) ortaklık yoktur.

Atfı beyan da açıklama içindir. Sanki o, gizlemek için değil, izhar için aranılan yerdir. Allah (cc), her ne kadar bütün mahlûkatın Rabbi ise de « رَبِّ » kelimesi « النَّاسُ » kelimesine onları yüceltmek için özellikle izafe edilmiştir. Sığınma insanların göğüslerine vesvese verenin şerrinden dolayı meydana geldi. Sanki şöyle denildi:

"İnsanlara vesvese verenin şerrinden, onların işlerini düzenleyen Rablerine –ki O, onların ilahi ve onların mabududur– sığınırım."

Denildi ki:

"Birinciyle çocukları kastetti. « رُبُوبِيَّة » – "yetiştirme, büyütme" kelimesinin manası buna delalet etmektedir. İkincisiyle gençleri kastetti. Siyasetten haber veren « مَلِكُ » Lafzı buna delalet etmektedir. Üçüncüsüyle yaşlıları kastetti. İbadetten haber veren « الْإِلَهُ » lafzı buna delalet etmektedir. Dördüncüyle, salihleri kastetti. Zira şeytan onları saptırmaya çok düşkündür. Beşincisiyle de kendisinden sığınılan atfedildiği için ifsad edenleri kastetti."

4 – O sinsi vesvese vericinin (şeytanın) **şerrinden,**

« اَلْوَسْوَاسَة »; zelzele manasına gelen « الزَّلْزَالُ » gibi vesvese manasına gelen bir isimdir. Mastarı ise « الزِّلْزَالُ » gibi esre ile « اَلْوِسْوَاسُ »'dur. Bununla kastedilen şeytandır. Mastarla adlandırılmıştır. Sanki o, haddi zatında vesvesenin ta kendisidir. Çünkü o (vesvese) onun her daim üzerine düştüğü meşguliyetidir.

Ya da « وَسْوَاسُ »kelimesiyle vesvese sahibi manası kastedilmiştir. Vesvese ise gizli ses demektir.

Hannas; âdeti gerilemek olan, hunusa mansup olan demektir. O da; geri dönmek ve kesilmek gibi teahhur etmek, geri kalmak demektir. Nitekim Said b. Cübeyr'den (ra) şöyle nakledilmiştir:

"İnsan Rabbini zikrettiği vakit şeytan büzülür, geri kaçar. Gaflet edince de geri döner ve vesvese verir."

5 – Ki o insanların göğüslerine daima vesvese verendir.

Cümle sıfat olmak üzere mahallen mecrurdur ya da merfudur. Ya da zem üzere mansuptur.

Bu son iki şıkka göre « الْخَنَّاسِ »'de durmak güzeldir.

6 – (O şeytan) **gerek cinden, gerek insandan** (olsun).

Vesvese vereni beyandır. Şeytanın:

﴿ وَكَذٰلِكَ جَعَلْنَا لِكُلِّ نَبِيٍّ عَدُوًّا شَيَاطِينَ الْإِنْسِ ﴾

"Böylece biz her peygambere insan ve cin şeytanlarını düşman yaptık." [179] ayetinde olduğu gibi cinlerden ve insanlardan olmak üzere iki kısım olduğunu açıklamaktadır.

Ebu Zeri'l-Gıfari (ra)'ın bir adama:

"İnsan şeytanından Allah'a sığındın mı?" dediği nakledilmiştir.

Rivayet edildiğine göre Peygamber (sav)'e sihir yapılmıştı. Hastalandı, uyurken ona iki melek geldi. Biri diğerine:

– *Ona ne oldu?* diye sordu. Diğeri:

– *Sihir yapıldı.* dedi.

– *Ona kim sihir yaptı?* diye sordu.

– *"Yahudi Lebid b. A'sam"* dedi.

– *O'na neyle sihir yaptı?* diye sordu.

[179] En'am, 112.

– *"Zi'ervan kuyusunun dibindeki taşın altında hurma tomurcuğunun kapçığı içinde bulunan tarak ve tararken dökülen saç veya sakal kılı ile"* dedi.

Rasulullah (sav) uyandı. Ve Zübeyr, Ali ve Ammar (rhm)'ı gönderdi. Onlar kuyunun suyunu boşalttılar. Kapçığı çıkardılar. İçinde Rasulullah (sav)'in başının tarantısı ve tarağından dişler vardı. Onda bir de yay kirişi vardı. Ona on bir düğüm atılmış ve iğneler saplanmıştı. İşte bu esnada bu iki sure nazil oldu.

Cebrail (as), her ayeti okudukça bir düğüm çözüldü. Sonuncu düğümün çözülmesinde Rasulullah (sav) sanki bir diz bağından kurtulmuş gibi kalktı. Cebrail (as) şöyle demeye başladı.

"Allah'ın adıyla seni okuyup üflüyorum. Allah sana, sana eza veren her hastalıktan şifa verecektir."

Bundan dolayı Allah'ın (cc) kitabından ve Rasulü'nün (sav) sözünden olan şeylerle efsun yapmaya, okuyup üflemeye cevaz verilmiştir. Süryanice, İbranice ve Hintçe olan şeylerle değil.

Zira onlara inanmak ve onlara itimat etmek helal değildir. Nefislerimizin şerrinden, amellerimizin (ve sözlerimizin) kötülüğünden, işlediğimiz ve işlemediğimiz şeylerin şerrinden Allah'a sığınırız. Şehadet ederiz ki, Allah'tan (cc) başka ilah yoktur. O tekdir. Ortağı yoktur. Muhammed (sav), O'nun kulu, Rasulü, Nebisi ve seçilmiş dostudur. O'nu (sav) müşrikler istemese de bütün dinlere galip kılmak için hidayet ve hak dinle göndermiştir. Allah'ın (cc) salâtı, geceler ve gündüzler devam ettiği müddetçe daima onun, insanların kandilleri olan âlinin ve Daru's-Selam'ın anahtarları olan ashabının üzerine olsun.

Âmin

